
శ్వర సంవత్సరాది
1937-38

ANDHRA PATRIKA

ఆంధ్రపత్రిక

ఇరువది ఎనిమిదవ

సంవత్సరాది సంచిక

ఈశ్వర సంవత్సరము

అధిపతి : సంపాదకుడు

కా. నాగేశ్వర రావు

ఆంధ్రవిద్వన్మహాజనులచే వ్రాయబడిన

సారస్వత చారిత్రిక సాంఘికాదివిషయక

వ్యాసములును, చిత్రములును గలవు

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున ముద్రితము

6-7, తంబు సెట్టి వీథి, జార్జిటౌను, మద్రాసు.

1937-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 12-వ తేది

EDITED PRINTED & PUBLISHED BY

K. NAGESWARA RAO,

AT ANDHRA PATRIKA PRESS.

No. 7. THAMBU CHETTY STREET. GEORGE TOWN. MADRAS.

ప్రకటనల వివరణము

అరోరా ఫిలిం కార్పొరేషను

౧౨౫, ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు (పు. [illegible])

వీరు రుక్మిణీహరణ్, విప్రనారాయణ టాకీ ఫిలిములను తయారుచేయుచున్నారు.

పి. సి. పి. అండ్ కంపెనీ ఆయుర్వేద సమాజము

పెరిదేపి, (నెల్లూరుజిల్లా) (పు. ౨,౭)

ఈసంస్థ పెక్కు సంవత్సరముల క్రితము నెల్లూరుమండలములోని పెరిదేపి గ్రామమున ఆయుర్వేదవిద్వాన్, భిషగ్రత్న సి. వి. అయ్యవారప్పయ్య పంతులుగారిచే స్థాపించ బడినది. వీరి ఔషధరాజములన్నియు ఆంధ్ర దేశమంతట నుపయోగింప బడుచున్నవి.

అంబీసు కేఫు

6 బ్రాడ్వే, మద్రాసు. (పు. ౫౩)

భోజనమునకు నివాసమునకు అన్ని సౌకర్యములు గలవు. ఫలాహారములు గూడ సప్లయి చేయబడును.

యస్. యస్. కే. అండు కంపెనీ

కలకత్తా (పు. ౧౩)

ఇచట కలరా మాత్రలు వగైరాలు దొరకును.

ఆంగ్లోయిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికలు కంపెనీ

(పు. ౧౨,౨౯,౩౭)

౨౭౫ జుమ్మామసీదు, బొంబాయి

వీరు సుగంధ ద్రవ్యముల వ్యాపారము చేయుదురు. కామినియా హెయిరాయిల్ మరియు కామినియా తిలమాత్ర, అత్తరులున్నవి. చిరకాలమునుండి ప్రసిద్ధిగాంచినవి.

ఆయుర్వేదభూషణ నోరి రామశాస్త్రి

బెజవాడ (పు. ౩౩)

వీరు ఆంధ్రదేశమునకు చిరపరిచితులు; సుప్రసిద్ధ వైద్యశిఖామణులు. వీరి ఔషధములు అనేకమంది ప్రశంసకు పాత్రమై యున్నవి.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

గోవిందప్ప నాయకవీధి,

జి. టి. మద్రాసు. (పు. ౧౫)

౧౯౨౫ వ సంవత్సరములో డి. కే. శ్రీ వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచారిగారు, లక్షరూప్యముల మూలధనముతో దీనిని స్థాపించియుండిరి. వీరి ఔషధములలో "సిద్ధామృతము" "బాలభాస్కర" ముఖ్యమైనవి.

ఆంధ్రయిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మచిలీపట్నము (పు. ౧౪)

ఈ భీమాకంపెనీ 1925 లో స్థాపింపబడెను. మితవ్యయముతో గూడిన వీరి పరిపాలనా సామర్థ్యము యీ కంపెనీ యభివృద్ధి కారణమని చెప్పవచ్చును. ఈ కంపెనీ యభివృద్ధి నిజముగా గర్వింపదగిన విషయము. చెన్నపురియందు గల ఆంధ్రుల సౌకర్యార్థమై తంబుచెట్టివీధిలో నెం. ౧౧౩ గృహమునందు బ్రాంచి యేర్పరచియున్నారు. ఆంధ్రు లందరు దానిని ప్రోత్సాహపరచుట వారిధి.

ఇండస్ట్రియలు అండు ప్రూడెన్షియలు అస్యూరన్సు కంపెనీ లిమిటెడు

బొంబాయి (పు. ౨౦)

దీని రజతోత్సవము ౧౯౩౭ లో జరుపబడును. ప్రీమియములు తక్కువ. అన్నిరకముల భీమా వ్యాపారము నిర్వహింపబడును.

ఇండియా యెలెక్ట్రికల్ వర్క్సు లిమిటెడ్;

4, 5 సెకండ్ లైన్ బీచి,

మదరాసు (పు. ౯౫)

ఇచట ఇండియా, భారత్ ఫ్యానులు అమ్మబడును. ఈ ఫ్యానులు హిందూదేశమంతటను విరివిగా వాడబడుచున్నవి. చల్లనిగాలి యిచ్చును. ఖరీదులు చాల చవుక.

ఇండోయూనియన్ అస్యూరన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

కలీల్ మాన్షన్సు, మౌంటురోడు

మద్రాసు (పు. ౨౯)

ఇది భీమాకంపెనీ. పాలిసీషరతులు సరళముగా నుండును. సక్రమాభివృద్ధి బొందుచున్న సంస్థ.

ఈశ్వర ఫార్మసీ,

పాలకొల్లు, ప. గోదావరి (పు. ౨౨,౨౭)

వీరు ఔషధములు తయారుచేసి విక్రయింతురు. రత్నపురుష లేహ్యము పాలసుగంధి లేహ్యము గనోక్యల్, హేమపుష్ప చాల సుప్రసిద్ధమైన ఔషధరాజములు.

ఏషియాటిక్ గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీ లైఫ్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మద్రాసు (పు ౩౯)

ఇచట పాలిసీదారులకు అన్నివిధముల సౌకర్యము లొసంగబడును.

ఓరియంటలు ఫిలింసు

మద్రాసు (పు. ౫౪)

వీరివద్ద పెక్కు టాకీఫిలిములు బుకింగుకు సిద్ధముగా నున్నవి.

కలకత్తా ఫిలిం యెక్స్ఛేంజి

౫౦, ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు.(పు. ౫౧)

వీరివద్ద అనేకములు టాకీఫిలిములు బుకింగుకు సిద్ధముగా నున్నవి.

కృష్ణా అండుకో

243-244 చైనాబజారురోడు మద్రాసు

(పు. ౫౬)

ఇచట వస్త్రములు చౌకధరలకు దొరకును.

క్వాలిటీ పిక్చర్సు

బెజవాడ (పు. ౨౪)

వీరు విజాపురరాజు అను టాకీ-ఫిలిమును తయారు చేసిరి.

నేషనలు మూవీటోన్ కంపెనీ లిమిటెడు

౫౫ ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు (పు. ౧౯)

వీరి ఫిలిము మోహినీ రుక్మాంగద. ఇందు సుప్రసిద్ధ ఆంధ్ర నటీనటులు పాల్గొని యున్నారు.

కెనరాయిండస్ట్రియలు అండు బ్యాంకింగు సిండికేట్ లిమిటెడు

ఉడిపి (పు. ౨౨)

మిక్కిలి అనుకూలములైన షరతులతో అన్నివిధముల బ్యాంకింగు వ్యాపారము నిర్వహింపబడును.

కేరళసోప్ ఇన్స్టిట్యూట్,

కళ్ళికోట (మలబారు)

(పు. ౮)

ఈ సబ్బు ఫ్యాక్టరీని, మొదట మద్రాసు ప్రభుత్వమువారు రాజధానియందు పారిశ్రామికాభివృద్ధి చేయు నుద్దేశ్యముతో స్థాపించిరి. దీనియందు తయారుచేయబడు సబ్బులు హిందూదేశములో తయారుగాబడు శ్రేష్ఠమైన సబ్బులలో నొకరకము[illegible] యున్నవి.

పి. కోదండరామపిళ్ళె

39, బజారు ఎస్ప్లనేడు, మద్రాసు. (పు. ౧౩)

వీరు చేతైన గృహోపకరణ వస్తువులు, సప్లయిదారులు, చెక్కసామానులు, వెండిసామానులతో పలురకముల సామానులు సప్లయిచేయుదురు.

కేశవచంద్ దేవచంద్,

21. చైనాబజారురోడ్డు మద్రాసు (పు. ౧౩)

చేతిగాజులను అనేకరకములలో అందముగా చేసి యిచ్చెదరు. చార్జీలు సరసముగా నుండును. పనితనమునకై గ్యారంటీ యివ్వబడును.

గిర్సక్ నిటింగ్ వర్క్సు,

లూడియాన (పు. ౧౨)

ఇచట సిల్కుషర్టింగులు, పట్టుచీరలు, సిల్కుదుప్పట్లు దొరకును.

గోపాల్జి అండ్ కో

203 గోవిందప్పనాయక్ వీధి,

మద్రాసు (పు. ౪౩)

వీరి 'జే' మార్కు మిస్కి యింగువ మిగుల ప్రసిద్ధమైనది. వీరి బ్రాంచీలు కుంభకోణం మధురలో గలవు.

గార్డియన్ ఆఫ్ యిండియా యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.,

11 మౌంటురోడ్, మద్రాసు (పు. ౪౫)

ఈ కంపెనీ స్థాపించిన 6 మాసములలో 17 లక్షుల రూపాయల వ్యాపారము జరిగెను. ప్రీమియములు చాలతక్కువ. పాలిసీదారులకు చాల సౌకర్యములు యేర్పాటు చేయబడినవి. బిడ్డల విద్యాసౌకర్యములకు మంచి స్కీమును యేర్పాటు చేసిరి.

చమరియాటాకి డిస్ట్రిబ్యూటర్సు

20 వేపేరి హైరోడ్డు, మద్రాసు (పు. ౪౬)

వీరివద్ద టాకీపరికరములు దొరకును.

స్థలములందు బ్రాంచీలుగలవు. బ్యాంకి మిగుల నభివృద్ధిలో నున్నది.

కే. టి. డోంగ్రే అండ్ కంపెనీ

గిర్గాం, బొంబయి (పు. ౩౧)

డోంగ్రేస్ బాలామృతము యిచట అమ్మబడును. ఇదిపిల్లలకు శ్రేష్ఠమైనది.

దామోదరు అండ్ కంపెనీ

78, చైనాబజారు రోడ్డు, మదరాసు (పు. ౫)

వీరు జాండు ఫార్మస్యూటికల్ వరక్సుకు సోల్ యేజంట్లు. జాండు కంపెనీవారి ఔషధము లన్నియు నిచట దొరకును.

టి. సి. నాగలింగప్ప అండ్ కంపెనీ

289 వాల్ టాక్సురోడు, మద్రాసు పు. ౧

వీరు యిమిటేషన్ బంగారు నగలను తయారు చేయుదురు. ఇవి చూపునకు అసలు బంగారు నగలవలెనె కాన్పించును. బంగారు చేర్చి తయారు చేయుటవలన దీర్ఘకాలము మెఱుగు,కాంతి తరుగక తళతళమని మెరయుచుండును.

నారాయణ్ దాస్ గిర్ధర్ దాస్

99 అర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు (పు. ౧౭)

వీరు జూపిటర్ జనరల్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్ లోకల్ మేనేజర్లు. జూపిటర్ జనరల్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ స్థాపింపబడిన నాటినుండియును, క్రమముగా నభివృద్ధి గాంచుచు అన్నిరకముల భీమాశాఖలను నెల

పారగన్ ప్రాడక్ట్సు కంపెనీ

బొంబయి (పు. ౩౭)

వీరి స్త్రీమిత్ర నిజముగా స్త్రీల పాలిటికి వరప్రసాదము వంటిది.

పిళ్లా పాపయ్య పాత్రుడు అండ్ బ్రదర్

98,99. బ్రాడీస్‌రోడ్డు, మైలాపూరు (పు ౨౧)

వీరి బాలసంజీవిని పిల్లల లివర్ వ్యాధులకు అమోఘముగా పనిచేయును. వీరు ప్లీహ, కామెర్లవ్యాధులను పరీక్షించుటయందు అతినిపుణులు. వీరివద్దకు వచ్చు బిడ్డలను అతిదయతో పరీక్షించి దివ్యమైన ఔషధము నిచ్చెదరు. ౧౦౦ కి ౧౦౦ పాళ్లు తప్పక గుణమగుచున్నది.

ఫేమస్ పిక్చర్సు,

బెంగుళూరు సిటీ, (పు. ౩౫)

వీరివద్ద పెక్కుటాకీ ఫిలిములు బుకింగుకు సిద్ధముగా నున్నవి.

బొంబే మ్యూచుయల్ లైఫ్ అస్యూరన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

బొంబయి (పు. ౫)

ప్రస్తుతమున్న భీమాసంస్థలలో నిదియే పురాతనమైనది. దీనికి పలుతావులయందు యేజన్సీలు కలవు. అన్నిరకముల భీమావ్యాపారము నిర్వహింప బడును.

బొంబే లైఫ్ ఎష్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీ

పోస్టుబాక్సు నెం. ౫౬, మద్రాసు. (పు. ౨౮)

దీనియందు దినము ౧ కి ౨౦,౦౦౦ పెన్సిళ్లు తయారుచేయ బడుచుండి, హిందూ దేశమందుండు యిట్టి ఫ్యాక్టరీలలో మిన్నయై యున్నది. వీరి ట్రేడ్ మార్కు యగు "స్టార్" హిందూదేశమంతటను ప్రఖ్యాతి గాంచినది.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

107 బ్రాడ్వే, మదరాసు (పు. ౪౩)

వీరి క్షీరబల, అయపేరము పేరుగాంచినవి. ఇచట శంకరుని యితరమందులు గూడ దొరుకును.

సి. సి. మహాజన్ అండ్ కంపెనీ

బొంబయి (పు. ౪౯)

ఇచట బాడ్ పెహిపల్సు, పవిళ్లోము సాళని అమ్మబడును.

మిన్నారరసం కంపెనీ లిమిటెడు సేలం.

వీరి మిన్నార రసం సకలవ్యాధులకు దేవామృతము వంటిది. చాలసంవత్సరముల నుండి ప్రతిచోట వాడ బడుచున్నది. (పు. ౨౨౮)

మ్యూచువల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

187 మౌంట్ రోడ్, మదరాసు (పు. ౨౪)

ఇది సుప్రసిద్ధ భీమాసంస్థ. దీనికి గొప్ప వారు పరిపాలక వర్గములో నున్నారు.

మైసూరు గవర్నమెంటు సోప్ ఫ్యాక్టరీ,

బెంగుళూరు (పు. ౩)

వీరు స్థాపించినపారిశ్రామికాలయములలో నిదియొకటియై నేటివరకు అవిచ్ఛిన్నముగ కొనసాగుచున్నది.

సరస్వతీస్టోర్సు,

మౌంటురోడ్, మద్రాసు (పు. ౩౪,౩౯)

వీరు గ్రామోఫోను రికార్డులను తయారు చేయుదురు. చాలకాలమునుండి జయప్రదముగ పనిచేయుచున్న కంపెనీ.

యునైటెడు యిండియా లైఫు అస్యూరన్సుకంపెనీ లిమిటెడు

8 కెంబుదాన్ వీధి, మద్రాసు. (పు. ౪౪)

ఇది సుప్రసిద్ధ భీమాసంస్థ. అన్నిరకముల భీమావ్యాపారము నిర్వహింపబడును.

రషీద్ జంషెడ్ సన్సు అండ్ కో

222గోవిందప్పనాయకన్ వీధి మద్రాసు పు ౧౨

వీరి టిటిమార్కు యింగుక పేరుగాంచినది.

రామానుజంచెట్టి, అండ్ కో., ఎన్.వి.

౧౨- బ్రాడ్వే, మద్రాసు. (పు. ౧౨)

మందుగుండు సామగ్రి వ్యాపారము చేయు కంపెనీలలో నొకటియై ప్రజల యాదరణకు బడసియున్నది. వీరు ఎల్లప్పుడును మందుసామానులను, వేట కుపయోగించు తుపాకులను ఎక్కువగ స్టాకునం దుంచుదురు. తుపాకులను అన్నిరకములలో అమ్ముదురు.

రాణీ (మద్రాసు) లిమిటెడ్

మౌంటురోడ్డు మదరాసు (పు. ౩౬)

ఈ కంపెనీవారివద్ద శ్రేష్ఠమైన ఆటోమోబైల్ సామానులు న్యూ రిపో ట్రక్కులు దొరకును.

లక్ష్మీనృసింహ ఆయుర్వేద వైద్యశాల

గూడూరు- కృష్ణాజిల్లా. (పు. ౪౬)

ఇచట పెక్కు సుప్రసిద్ధము లయిన ఆయుర్వేదౌషధములు దొరకును.

లక్ష్మీఅండు కంపెనీ

వాల్తేరు (పు. ౨౬)

ఇచట అష్టాదశ కుష్ఠు రోగములకు వగైరాలకు చికిత్స చేయబడును.

లిమాయి బ్రదర్సు లిమిటెడ్.,

౧-౧౬౩, బ్రాడ్వే, మదరాసు (పు. ౭)

ఇది హిందూదేశమంతటను బ్రాంచీలు గలిగి, బొంబాయి యందు హెడ్ ఆఫీసు యుండి, ప్రఖ్యాతిగాంచిన మైయర్సు పంపుల వ్యాపారముచేయు సంస్థయై యున్నది. మైయర్సుచేతి, పవరు, స్ప్రేపంపులు, నీటి కొళ్లాయిలు, సిలెండర్లు, స్టోవర్ ఆయిల్ ఇంజన్లు, విండ్ మిల్లులు, సెంట్రిఫ్యూగల్ పంపులు వగైరాలు విక్రయింపబడును.

విక్సన్ అండ్ కంపెనీ

173 బ్రాడ్వే, మద్రాసు (పు. ౪౯)

వీరు నేత్రవైద్యులు,ఇచట అన్నిరకములు సులోచనములు సరసమైన ధరలలో దొరకును.

వెస్టరన్ యిండియా లైఫ్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్., (సతారా) (పు.౨౯)

జీవితభీమా సంస్థలలో పేరెన్నికగన్నది. బోనసురేటు అధికముగా నున్నది. క్రొత్త వ్యాపారములో గణనీయమైన అభివృద్ధికలదు.

జమ్మి వెంకటరమణయ్య

8 సాలైవీధి, మైలాపూరు, మదరాసు పు.౨౫

పిల్లలకడుపులో బల్లలు మొదలగువ్యాధులను కుదుర్చుటలో వీరు అప్రతిమానమైన విఖ్యాతిని గడించిరి. వీరి ఔషధరాజము చిరకాలమునుండి వైద్య శిఖామణులచే కొని యాడ బడుచున్నది.

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదనిలయం.

చింతలూరు, ఆలమూరు పోస్టు (పు. ౪౬)

దీనియందు సుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేద ఔషధములన్నియు శాస్త్రీయముగ తయారు చేయబడుచున్నవి.

సరస్వతీటాకీసు లిమిటెడు,

బెజవాడ, (పు. ౨౬)

వీరివలనే కనకతార టాకీఫిలిమును తయారుచేసిరి. ఆంధ్రదేశమున పలుతావుల ప్రదర్శింపబడుచున్నది.

సిల్కు వీవింగు ఫ్యాక్టరి

మైసూరు (పు. ౧౦)

ఇది మైసూరు గవర్నమెంటువారిచే నిర్వహింపబడుచున్న పట్టు పరిశ్రమ. ఇచట అన్ని రకముల పట్టు అద్దకము పట్టుచీరలు చేయబడును. మైసూరు పట్టు చాలప్రసిద్ధి చెందినది.

సౌత్ యిండియా కోఆపరేటివు యిన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్

పో. బా. 182 మదరాసు (పు. ౪౧)

ఇది సహకార భీమాసంస్థ. దీనికి శ్రీమ వరపు రామదాసు పంతులుగారు ప్రెసిడెంటుగా నున్నారు.

శ్రీకృష్ణ ఆయుర్వేదిక్ ఫార్మసి

ఏలూరు (పు. ౨౩)

ఇచట సుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేదౌషధములు విక్రయింపబడును.

శ్రీరామఫిలింసు లిమిటెడు

నెల్లూరు (పు. ౪౨)

వీరిపుడు "నలదమయంతి" అను ఫిలిమును తయారుచేయుచున్నారు.

శ్రీపట్టాభిరామ వైద్యశాల

రాయవరము (తూర్పుగోదావరి) (పు. ౧౩)

ఈ వైద్యాలయము చాలకాలము క్రితము స్థాపించబడినది. ఆంధ్రదేశమునందు సుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేద ఔషధముల తయారుచేసి అమ్మువారలలో వీరొకరై యున్నారు.

యస్. పి. హాబీబియా జెమ్సు కంపెనీ.,

౨౨౨ అంగప్పనాయకన్ వీధి, మద్రాసు.

(పు. ౪౦)

ఇచట గ్యారంటీగల రంగూన్ కెమికల్ కమలములు దొరకును.

మూడు రత్నములు.

ప్రబల

ఇది మూలికలతో తయారు చేయబడినది. ద్రవముగానుండుటచే పుచ్చుకొనుట కనుకూలముగా నుండును. ఎట్టిబలహీనములనైనను హరించి నడుమునకు బలమును వీర్యవృద్ధిని గలిగించును. జ్వరముచే గాని ఇతర వ్యాధులచే గాని బలహీనమైన వారికిది వరప్రసాదమువంటిది. ఉష్ణాధిక్యముచే గలుగు కాళ్లతీపు నిస్త్రాణ నిస్సత్తువ శుక్లనష్టము మొదలగువాటిని రూపుమాపును. పురుషులు స్త్రీలు బాలురు మొదలగువారందరు నిర్భయముగా పుచ్చుకొనవచ్చును. 8 ఔన్సులసీసా రు 1-8-0
4 ఔన్సులసీసా రు. 0-14-0.

శీతల

ఇది చందనము, కలువలు మొదలగు అనేక మూలికల సారముతో చేయబడినది. అత్యుష్ణము, నిర్బలత, నిస్సత్తువ, ప్రమేహము, శరీరవేడిమి, రక్తపైత్యము, అజీర్ణము మొదలగు వ్యాధులను ఖండించుటలో అమోఘమైనది.
8 ఔన్సులసీసా రు. 1-8-0   4 ఔన్సులసీసా రు. 0-14-0.

ప్రమద

స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని. స్త్రీలకు కలుగు గర్భకోశ సంబంధమగు వ్యాధులను హరించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. ప్రదరము - కుసుమరోగము, ఋతుశూల, అజీర్తి, దుర్బలత్వము, బహిష్టు చక్కగా కాకుండుట, వంధ్యారోగము మొదలగు వాటిని హరించి సంతానవతులనుగా జేయుటయం దుత్తమ మయినది. 8 ఔన్సుల సీసా రు. 1-8-0
4 ఔన్సుల సీసా రు. 0-14-0.
పోస్టేజి 8 ఔన్సుల సీసాకు 0-11-0 లున్ను
4 ఔన్సుల సీసాకు 0-7-0 యగును.
జాస్తిసీసాలకు ఆర్డరిచ్చిన పోస్టేజి తగ్గును. 5 రూ॥ మించిన ఆర్డరుకు రు 1-కి 0-2-0 కమీషను ఇచ్చెదము. జాస్తి సీసాలు అయినచో రైలుపార్సిలుగా తెప్పించుకొనుట మంచిది.

పి. శి. ఏ. అండ్ కంపెనీ,
ఆయుర్వేద సమాజం, పెరిదేపి - నెల్లూరుజిల్లా.

ప్రతాపకస్తూరి మాత్రలు

ఇందు మంచి కస్తూరి, గోరోజనం, కుంకుమపువ్వు మొదలగువాటిని చేర్చి తయారుచేయబడినది. మిక్కిలి ఘాటు గలిగి సువాసనగా నుండును. తాంబూలములోగాని, విడిగాగాని 1-2 మాత్రలు పుచ్చుకొనిన మిక్కిలి రుచికరముగా నుండుటయేగాక శైత్యము, వాయువు, జలుబు జ్వరములు, సన్నిపాతములు, మాంద్యములు, చిన్నబిడ్డలగుణములు, దగ్గు, ఉబ్బసము, శిరోభారములు, అజీర్ణదోషములు మొదలగువాటిని ఖండించును. మంచి ఆరోగ్యమును బలమును గలిగించును. వీటిని చిన్నబిడ్డలకు అప్పుడప్పుడు వాడుచుండిన వాయువను చేరనివ్వక దేహమును చక్కగా పోషించుచుండును. వెల మిగుల స్వల్పము. ప్రతిగృహమున నుండతగినది. 300 మాత్రల సీసా రు. 0-4-0. డజను సీసాలు రు. 2-8-0.
పోస్టేజి 0-7-0

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని,
ఆయుర్వేద సమాజం, పెరిదేపి — నెల్లూరుజిల్లా

లీవర్ రెమిడి

ఇందు బిడ్డలకు గలుగు లీవరు, స్ప్లీను (ప్లీహోదరములు) వ్యాధులను హరించునట్టి 5 రకముల ఔషధములు గలవు. ఈ వ్యాధివలన అజీర్తి విరేచనములు, పొట్ట లావెక్కుట, కాళ్లు చేతులు సన్నగిలుట, అన్నహితము లేకుండుట, రక్తక్షీణము, జ్వరము, కండ్లు పచ్చనగుట యిలాంటి గుణములు గలుగును. దీనికిపై ఔషధములన్నియు ఆయా లక్షణముల ననుసరించి సమయానుకూలముగా వాడవలసియున్నవి. 20 రోజులకు చాలినట్టి 5 నెంబర్ల ఔషధములు సెట్టుగల పెట్టె 1-కి రు 1-12-0 లు. పోస్టేజి 0-7-0. ఇంకా మావద్ద అనేక ఔషధములు గలవు. కోరినక్యాటలాగు యుచితముగా పంపెదము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని,
ఆయుర్వేదసమాజం,
పెరిదేపి — నెల్లూరుజిల్లా.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ ఈశ్వరనామసంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో. శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్న దోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్,
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతానసంపత్ప్రదం, నానాకర్మ సుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

రాహుకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అర్యోదినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$

గుళికకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అర్యోదినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	6	$7\frac{1}{2}$

పంచాంగకర్తలు

కుప్పా విశ్వపతిశాస్త్రి, చివుకుల వేంకటరమణశాస్త్రి

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర ఫలితాంశము

ఈ సంవత్సరమున రాజు చంద్రుడున్ను, మంత్రి కుజుడు, రసాధిపతి రవి, అయినను తక్కిన ఆరు ఆధిపత్యములున్నూ శుభులచే యుండుటచే లోకమంతయు కల్యాణయుతమై యుండును. శీతోష్ణవృష్టులందు వైపరీత్యము లేక ఆయా కాలములకు తగినట్లుండును. వసంతకాలమున అచ్చటచ్చట తుషారవృష్టియు, గ్రీష్మమున ఉష్ణాధిక్యత యున్నను అరుదుగ సస్యానుకూలవృష్టియు గలుగును. వైశాఖ బ ౧౩ కే మృగశిరా ప్రవేశమయినను శ్రావణ బ ౧౨ కి పునర్వసు వచ్చినగాని సరియగు వర్షపాత ముండదు. వర్షకాలమున సస్యానుకూలముగ మంచి వర్షములు కురిసి నదీనదములు చక్కగ ప్రవహించి జలాశయములన్నియు జలపూరితములై పూర్వాపరసస్యాభివృద్ధికి చక్కని యాధార మేర్పడును. ఈసంవత్సరమున పశువులు మేతగలిగి క్షీరప్రదములై సుఖముగనుండును. సమస్త ధాన్యములున్ను బాగుగ ఫలించును. ఫలజాతులుగూడ బాగుండును. తెల్లభూములందు పంటలు బాగుండును. తెల్లని ధాన్యాదులున్ను మామిడి ఫలములున్ను సమృద్ధిగ పండును. ధాన్యాదులకు ధర లధికమగును. వెండి బంగారు రత్నములు సుగంధ ద్రవ్యములు సమృద్ధిగా దొరకును. పైవాటి ధరలుగూడ తగ్గును. మంత్రివలన్ని కొంచెమగ్ని భయమున్నూ ఇతరయోగములబట్టి యుద్ధభయమున్నూ గలుగును. రసవస్తువులకు ధరలు హెచ్చును. చైత్ర శు ౧ మొదలు బ ౧౩ వరకు పశ్చాదస్తమిత శుక్ర మౌఢ్యమున్నూ, మార్గశిర బ ౧౧ మొదలు ఫాల్గుణ శుద్ధ ౧౨ వరకు ప్రాగస్తమిత శుక్రమౌఢ్యమున్నూ, పుష్య శు ౧౫ మొదలు మాఘ శు ౧౪ వరకు పశ్చాదస్తమిత గురుమౌఢ్యమున్నూ, కార్తిక శు ౧౧ నాడు తుంగభద్రానదీపుష్కర ప్రవేశమున్నూ, మూడుతూముల వర్షమున్నూ, ౧౨ వీసముల పంటయు గలుగును.

స్వస్తి సర్వేషాం సమస్తసన్మంగళాని భవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఇష్టదేవతా ప్రార్థన

వాగీశాద్యాస్సుమనసస్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వా కృతకృత్యాస్స్యుస్తం నమామి గజాననమ్
అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే,
సమస్త జగదాధారమూర్తయే బ్రహ్మణే నమః.
బ్రహ్మేశ విశాఖనవహారీ సురేశ్వరం
గ్రహాన్న వాక్పర్క్ష ముఖాన్ మహాత్మనః,
బుధాన్ దినర్క్షాధిపతీన్ దివౌకసః
పుణ్యాన్ ప్రపద్యే శరణం ప్రతిక్షణమ్.

సంవత్సరాది దివసకృత్యము

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రైరాభరణైర్దేహ మలంకృత్య తత శ్శుచిః.
విఘ్నేశం భారతీం శ్రీటాక్ దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ,
సంవత్సరఫలం సమ్య క్ఛ్రుత్వా విప్రాణ్ సమర్చయేత్.

అబ్దత్రయ నిరూపణం

అస్మిన్దేశే చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః. శేషాచలస్య దక్షిణ దేశే సౌరమానాబ్దో గ్రాహ్యః. వింధ్యస్యోత్తర దేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః. సర్వత్ర సురూదయవర్షః గ్రాహ్యః. చాంద్రసౌర మానాభ్యాం ఈశ్వరసంవత్సరః. బార్హస్పత్యమానేన అబ్దాది ఫాల్గున బ ౬ వ॥ విరోధి సంవత్సరః. తదుపర్యబ్దాంతం వికృతి సంవత్సరః. సురూదయవశాద్ప్రాప్యవశాబ్దః. అస్య సమస్తకల్యాణభాజనస్య సకల శ్రౌతస్మార్తనిత్యకర్మానుష్ఠానక్రియాకాలత్రితయవహార హేతుభూతస్య సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దాః. ౧౯౫౫౮౮౫౦౩౯ కల్యాది ౫౦౩౯ శాలివాహనశకః. ౧౮౫౯ విక్రమశకః ౧౯౯౩. హిజిరి 1937-38. ఫసలీ ౧౩౪౬-౪౭. శ్రీ సూర్యసిద్ధాంతోక్తమార్గేణ అద్యబ్రహ్మణః పరమాయుష్యార్ధంగతం, అనంతరం ప్రథమవర్షే ప్రథమమాసే ప్రథమ పక్షే ప్రథమదివసే అహ్ని ౧౩-౪౨ ఘటికాః గతాః.

అస్య సంవత్సరస్య శ్రీరాజాదినిర్ణయః క్రియతే.

రాజా చంద్రః	అర్ఘాధిపశ్చంద్రః
మంత్రీ కుజః	మేఘాధిపశ్చంద్రః
సేనాధిపశ్చంద్రః	రసాధిపో రవిః
సస్యాధిపశ్శుక్రః	నీరసాధిపో గురుః
ధాన్యాధిపో బుధః	

పురోహితశ్శుక్రః. పరీక్షకో గురుః. గణకశ్శనిః. గ్రామపాలకః. కుజః దైవజ్ఞశ్చంద్రః. పశుపాలకో గోపాలః. స్థానసంరక్షకః శ్రీకృష్ణః. ద్రోణనామకో మేఘః. మేరోః ప్రాగ్భాగే మేఘస్యోత్పత్తిః ఆఢకత్రయపరిమితం వర్షం. ఆఢకప్రమాణం షష్టియోజన విస్తీర్ణం శతయోజన మున్నతం, ఆఢకస్యప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే॥ ఆఢకః బ్రాహ్మణాస్తగతః ఫలం దుర్భిక్షం.

అథవర్షధాన్యాదయో లిఖ్యన్తే

వర్షం ౧౫, ధాన్యం ౭, శీతం ౭, తృణం ౧౩, ఉష్ణం ౧౩, మారుతం ౭, జన్తువృద్ధిః ౧౫, జన్తుక్షయం ౧౫, విగ్రహం ౧౧, ఉగ్రం ౧౧, పుణ్యం ౧౧, పాపం ౧౧॥, పరమాంశాః ౧౯॥, వ్యాధయః ౧౧, ఉపశమనం ౧౧, ఆచారం ౧౯, దుర్వ్యవర్తనం ౫, మరణాని ౭, జన్మాని ౧౩, దేశోపప్లవః ౯, దేశస్వాస్థ్యం ౧౯, చోర భయం ౯, తన్నాశః ౧౩, అగ్నిభయం ౧౭, తన్నాశః ౫, మృగోపద్రవం ౧౩, మృగక్షయం ౯, కీటభయం ౧౧, తన్నాశః ౨౧, మామకోత్పత్తిః ౫, తన్నాశః ౧౫, సర్పోత్పత్తిః ౧౮, తన్నాశః ౧౭, లోభః ౧౩, మోహః ౧౩, మదః ౯, మాత్సర్యం ౧౯, సుఖం ౯, దుఃఖం ౧౩, భోగం ౧౫, విడంబం ౧౫, మనోవ్యథ ౧౩, ద్వేషం ౯, ప్రతిష్ఠ ౨౧, అప్రతిష్ఠ ౧౫, ద్యూతం ౭, మత్తత ౧౫, వరాః ౫, స్త్రీయః ౧౧, ధాతుర్వాదః ౧౭, భయం ౫, శౌర్యం ౯, దుష్టనిగ్రహం ౧౩, శిష్టపాలనం ౧౭, సత్యం ౨౧, అసత్యం ౭, విశ్వాసం ౯, అవిశ్వాసం ౧౧, దయ ౧౩, నిర్దయ ౧౫, పరమాంశాః ౨౧, జ్ఞానం ౩, అజ్ఞానం ౧౫, కాపట్యం ౫, నిష్కాపట్యం ౯, ధార్మికం ౧౭, అధార్మికం ౧౭, పరమాంశాః ౧౯, గోమాయువృద్ధి ౭, నాశః ౧౬, పక్షికీటవృ ౧౩, నాశః ౧౩, శలభవృ ౧౩, నాశః ౪, మశకవృ ౧౬, నాశః ౧౦, మత్కుణవృ ౧౬, నాశః ౪, వృశ్చికవృ ౧౬, నాశః ౧౬, సర్పవృ ౭, నాశః ౫, శుకవృ ౮, నాశః ౫, పికవృ ౮, నాశః ౫, కుక్కుటవృ ౮, నాశః ౮, పతత్రివృ ౩, నాశః ౬, ధేనువృ ౩, నాశః ౩, మహిషవృ ౪, నాశః ౨, మృగవృ ౨, నాశః ౩, ఛాగవృ ౪, నాశః ౩, అశ్వవృ ౩, నాశః ౬, గజవృ ౩, నాశః ౨, ఉష్ట్రవృ ౨, నాశః ౬, విప్రవృ ౨, నాశః ౫, క్షత్రియవృ ౩, నాశః ౬, వైశ్యవృ ౬, నాశః ౩, శూద్రవృ ౨, నాశః ౪, మ్లేచ్ఛవృ ౬, నాశః ౬, సంకర వృ ౬, నాశః ౫, వజ్రవృ ౩, వైడూర్యవృ ౫, నీల ౨, గోమేధిక ౩, పుష్యరాగ ౪, మరకత ౫, మాణిక్య ౫, విద్రుమ ౫, మౌక్తిక ౫, సువర్ణ ౧౦, రజత ౨, తామ్ర ౨, కాంస్య ౮, లోహ ౮, అయః ౯, త్రపు ౧౦, సీస ౧౦, రస ౬, వ్రీహి ౧౪, నాశః ౧౦, శాలివృ ౮, నాశః ౧౮, కుళుత్థవృ ౧౨, నాశః ౧౨, తిల ౧౦, నాశః ౬, ఆఢక ౧౦, నాశః ౬, ముద్గ ౫, కృష ౧౩, నిద్ర ౧౫, ఆలస్యం ౩, ఉద్యమం ౧౫, శాంతిః ౯, క్రోధః ౭, దండః ౧౫, ఖేదః ౧౩, రసనిష్పత్తిః ౧౩, ఫలనిష్పత్తిః ౩, ఉత్సాహః ౯, ఈతయః ౯.

అథాబ్దత్రయఫలం నిరూప్యతే.

చాంద్రసౌర మానాభ్యాం ఈశ్వరనామసంవత్సరఫలం

ఈశ్వరాబ్దే స్థిరా క్ష్మేశాః జగదానందవర్ధకాః,
అధ్వరే నిరతా విప్రాః స్వస్వమార్గరతాః పరే.

ఈశ్వర సంవత్సరమున రాజులు స్థైర్యవంతులై జగదానంద వర్ధకు లగుదురు. బ్రాహ్మణులు కర్మనిరతులగుదురు. ఇతరులు స్వస్వ మార్గవర్తనులై యుందురు. ఈఫలము వింధ్య శేషాచల మధ్యదేశమునకును దక్షిణ దేశమునకును వర్తించును. బార్హస్పత్య మానేన అబ్దాది ఫాల్గున బ ౬, పర్యంతం.

విరోధినామసంవత్సరఫలం

విరోధివత్సరే లోకా పరస్పరవిరోధినః,
భూరిభూతియుతా భూమిః భూరివారిసమాకులా.

విరోధివత్సరమున జనులు పరస్పర విరోధులై వర్తింతురు. ఈభూమి ఐశ్వర్యములతోను ఉదకసమృద్ధితోను తులదూగుచుండును. తదాద్యావత్సరాంతం,

వికృతిసంవత్సరఫలం

ముహ్యంతి తస్కరాలోకం వికృతిప్రకృతిస్తథా,
వికారా అల్పవృష్టిశ్చ వికృతే ఒకృతే ప్రజాజనాః.

వికృతిసంవత్సరమున లోకమున చోరభయము పెండసును. ఈ భూమియందు వికారములు కైలుదేరును. అల్పవృష్టిన్నీ ప్రజలకు రోగబాధయూ గలుగును. ఈ ఫలములు పార్శ్వ వృత్యమానమున అనగా వింధ్య కు_త్తర దేశములందు వర్తించును.

గురూదయవశాచ్ఛ్రావణాబ్ద ఫలం

శ్రావణాబ్దే ధరా భాతి త్రిదశస్వర్గమానవైః,
మనసో ఒభీష్టవృష్ట్యర్ఘ సస్యపుష్పఫలాదిభిః.

ఈ శ్రావణాబ్దమున ఈభూమి అభీష్టవర్ష సస్యపుష్ప ఫల అర్ఘ్యలతో నిండియుండుటచే స్వర్గతుల్యముగా నుండును. ఈ ఫలము దేశమంతట అనువర్తించును.

అథ రాజాదీనాం ఫలాని

రాజ్ఞశ్చంద్రస్య ఫలం

సోమస్యరాజ్యే ఒఖిలలోకగేహ కల్యాణకార్యాణిగవాంవివృద్ధిః,
వృష్టిః ప్రభూతా బహుసస్యసంపత్సౌఖ్యంజనో విందతిరోగహానిః.

రాజు చంద్రుడగుటవలన శుభములు చేకూరుట, పశువృద్ధి, సస్యసంపత్తు, రోగహానియూ, సుఖము, వృష్టి మొదలగునవి లోకమునకు కలుగును. ఈఫలము పాంచాల సౌరాష్ట్ర విదర్భ దేశములందు వర్తించును.

మంత్రిణః కుజస్య ఫలం

పురగ్రామ వనాదీని దహ్యంతే వహ్నినా భృశం,
మందవృష్టిర్భయేద్యుద్ధం మంత్రీచేద్భూమినందనః.

పురగ్రామవనాదులు వహ్నిచే దహనము, స్వల్పముగ వర్షించుట, యుద్ధభయము మొదలగుఫలములు కుజుని మంత్రిత్వమువల్ల పౌండ్ర కళింగ దేశములందు వర్తించును.

సేనాధిపస్య చంద్రస్య ఫలం

వర్షంతి మేఘానిఃజలం ధరిత్ర్యాం అతీతలోకే సుఖినో జనాశ్చ,
గావో బహుక్షీరదుఘా భవంతి సైన్యాధిపత్యే మృగలాంఛనస్య.

సేనాధిపతి చంద్రుడగుటచే మంచివర్షము, జనుల కారోగ్యత, గోవులు క్షీరప్రదములై యుండుట మొదలగు శుభములు సర్వదేశములందును వర్తించును.

సస్యాధిపస్య శుక్రస్య ఫలం

జలధాన్యాని సర్వాణి స్థలధాన్యాని యానిచ,
పాండుభూమిస్తు ఫలితా శుక్రే సస్యాధిపే సతి.

మాగాని మెట్ట పంటలన్నియు బాగుగ బండును. తెల్ల భూములందు పంట బాగుండును. ఈ ఫలము భూర్జరయవన దేశములందు ఎక్కువగ వర్తించును.

ధాన్యాధిపస్య బుధస్య ఫలం

మధ్యవృష్టిర్మందతోయం మేఘా వాతేన పీడితాః,
త్రాసస్సర్వ నృపాణాంచ బుధే ధాన్యాధిపే సతి.

బుధుడు ధాన్యాధిపతి యగుటచే మేఘములు వాయు పీడితములై సామాన్యముగ వర్షించును. ప్రభువులకు గ్లాని గలుగును. ఈ ఫలమన్ని దేశముల వర్తించును.

అర్ఘాధిపస్య చంద్రస్య ఫలం

సువృష్టిస్సర్వసస్యానాం అభివృద్ధిశ్చ జాయతే,
మహతీ చార్ఘ వృద్ధిశ్చ చంద్రేఒర్ఘాధిపతౌ సతి.

అర్ఘాధిపతి చంద్రుడగుటచే దేశమంతటను మంచి వర్షము సస్యాభివృద్ధి ధరల పెంపున్నూ గలుగును.

మేఘాధిపస్య చంద్రస్య ఫలం

సువృష్టిస్సర్వదేశానాం ఫలితా ధాన్యజాతయః,
బహుక్షీరప్రదా గావః చంద్రే మేఘాధిపే సతి.

చంద్రుని మేఘాధిపత్యముచే సువృష్టి మంచి పంట పశువులు క్షీరప్రదములై వృద్ధిగాంచుట ఆంధ్రదేశమున కలుగును.

రసాధిపస్య రవేః ఫలం

ఘృతతైల గుడక్షౌద్రా యేచాన్యే రసజాతయః,
లక్షాన్యార్ఘం యాంతి తేసర్వే సూర్యేయది రసాధిపే.

సూర్యుడు రసాధిపతి యగుటచే నెయ్యి నూనె తేనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలుతగ్గును. ఈఫలము కొంకణ మగధదేశములందు వర్తించును.

నీరసాధిపతేర్గురోః ఫలం

పూగీఫలాన్యఖిలరత్న సువర్ణతామ్ర
కార్పాసచర్మ కుసుమానిచ చందనంచ,
వృద్ధింయయుర్ద్విజగణాస్సుఖినో భవంతి
భూమౌచ నీరసపతౌ యది దేవపూజ్యే.

నీరసనాయకుడు గురుడగుటచే పోకలు, రత్నములున్ను బంగారము, ధాన్యములు, దూది, చర్మములు, పుష్పములు, మంచిగంధము మొదలగు వస్తువులు వృద్ధిబొందును. ద్విజులు సుఖము నొందెదరు. ఈ ఫలము మాళవదేశమున ఎక్కువగ వర్తించును.

పురోహితస్య శుక్రస్య ఫలం

సర్వసస్యసమృద్ధిస్స్యాత్ నీతియుక్తా నరాధిపాః,
నిత్యోత్సవరతా విప్రా శుక్రే పౌరోహితే సతి.

సస్యవృద్ధి, రాజులకు నైతికవర్తన, బ్రాహ్మణులు శుభకర్మాసక్తులగుట గలుగును.

పరీక్షకస్య గురోః ఫలం

పరీక్షకే సురాచార్యే సర్వసస్యార్ఘవృష్టయః,
ప్రజానురాగ మన్యోన్యం నీతియుక్తాః పరీక్షకాః.

సస్యార్ఘ వృష్టులు బాగుండును. ప్రజలు అన్యోన్యానురాగులై యుందురు. పరీక్షకులు నీతియుక్తులై యుందురు.

గణకస్య శనేః ఫలం

మందేతు గణకే లోకే గణకా మందబుద్ధయః,
తిలమాష కుళుత్థాని ఫలితాని భవంతిచ.

గణకుడు శనియగుటచే లెక్కవారు మందబుద్ధులగుదురు. నువ్వులు, మినుములు, ఉలవలు బాగుగ ఫలించును.

గ్రామపాలకస్య కుజస్య ఫలం

గ్రామాణాం పాలకే భౌమే గ్రామాస్సర్వేఽగ్నిపీడితాః,
క్షుచ్ఛస్త్రవృష్టి జనితా పీడా స్యాత్ప్రచురా భువి.

గ్రామపాలకుడు కుజుడగుటచే గ్రామములం దగ్నిభయము, ఆకలి, శస్త్ర, వర్ష బాధలున్నూ గలుగును.

దైవజ్ఞస్య చంద్రస్య ఫలం

జలధాన్యసమృద్ధిశ్చ ఫలితా వృక్షజాతయః,
నానాధాన్య సమృద్ధిస్స్యాత్ దైవజ్ఞే నిశినాయకే.

దైవజ్ఞుడు చంద్రుడగుటవల్ల మాగానిపంటలు వృక్షజాతులు మొదలగు సమస్తఫలమున్నూ బాగుండును.

పశుపాలకస్య గోపాలకస్య ఫలం

పశువృద్ధిస్సుభిక్షంచ బహుసస్యార్ఘ సంపదః,
సంపూర్ణతృణవృష్టిస్స్యా గోపాలే పశునాయకే.

గోపాలుడు పశునాయకుడగుటచే పశువులు మేత గలిగి సుఖముగనుండును. సస్యాభివృద్ధియుండియు ధరలు హెచ్చుండును.

స్నానసంరక్షకస్య శ్రీకృష్ణస్య ఫలం

గావస్సుభిక్షస్సువ యః ప్రదాస్యుః.
గోవులు సుఖముగలవై బాగుగ పాలిచ్చును.

ద్రోణమేఘఫలం

మహీశాస్స్వసంపత్తి వృద్ధ్యా సమేతా
స్సమస్తా మహీ భూరిధాన్యేన యుక్తా,
యదా జాయతే ద్రోణనామా పయోద
స్తదా దేవరాజో భవేత్సత్ప్రమోదః.

ద్రోణమేఘము వచ్చినందున రాజు లభివృద్ధినొందెదరు. భూమి యంతయు ధాన్యముతో నిండియుండును. మంచివర్షము కురియును.

బ్రాహ్మణహస్తగత ఆఢకస్య ఫలం దుర్భిక్షం.
త్ర్యాఢక పరిమితవర్షం.

మూడుతూముల వర్షము. తూము బ్రాహ్మణహస్తగతమగుటచే దుర్భిక్షం.

వర్షవిభాగక్రమః

సప్తభాగాస్సముద్రేషు పర్వతేషు తథాదశ,
ధరణ్యాంచ చతుర్భాగం ఏవం వర్షతిచ త్రిధా.

ఏడుభాగములు సముద్రమున పర్వతములందు పదిభాగములుగను భూమియందు నాలుగుభాగములుగను వర్షములు గురియును. త్రిధాతు సుభిక్షం స్యాత్.

భూవాహకశంఖఫలం

శంఖకోశ్యే భూమివాహే
సుఖం భవతి భూతలే. "సుఖం"

రవిచారః

ఏతత్సంవత్సరే చైత్రశుక్ల ౭ సోమవాసరే ౧౩-౦ సమయే రవేర్మేష ప్రవేశాత్తత్ఫలాని:-

వారఫలం: కుజవారే తస్కరతా.
సమయఫలం: దివామేషేమసంక్రాంతి రవస్తు కలహప్రదా.
గ్రం॥ పూర్వాహ్ణకాలేఽగ్ని భయం ప్రకుర్యాత్.

ఇదంఫలం ద్రావిడగౌడదేశయోః ప్రశస్తం. మేషసంక్రాంతి వల్ల ద్రావిడగౌడదేశములందు ధరలుతగ్గి కలహములు బుట్టును.

ఆర్ద్రాప్రవేశఫలం: ఏతత్సంవత్సర జ్యేష్ఠశుక్ల ౧౩ సోమవాసరే అనూరాధానక్షత్రే సాధ్యనామయోగే తైతులకరణే ఉదయాది ౩౬-౩౦ సమయే భానోరార్ద్రా ప్రవేశాత్తత్ఫలాని:—

వారఫలం: సుభిక్షం
నక్షత్రఫలం: జనానాం రాజ్ఞాంచ సంతుష్టిః
యోగఫలం:

అంశుమాన్నార్ద్ర నక్షత్రం సాధ్యయోగే ప్రయాతిచేత్,
అసాధ్యమపి సాధ్యం స్యాత్కార్యం తత్ర వపుష్మతాం.
కరణఫలం: శుభం.
సమయఫలం: రాత్రౌచ సస్యాభివృద్ధిః.

అథమకర సంక్రాంతిఫలం

ఏతత్సంవత్సర పుష్యశుక్ల ౧౨ సుర. వాసరే ఉదయాది ౩౫ - ౮౬ సమయే (తతా౭-౨ల ప్రమాదరాత్రం) మృగశిరానక్షత్రే బ్రహ్మనామయోగే కౌలవాకరణే రవేర్మకర సంక్రాంతి ప్రవేశాత్తత్ఫలాని.

ద్విముఖం కృష్ణవర్ణంచ సురూపంచ త్రినేత్రకం,
సప్తబాహుం ద్విపాదంచ త్రిశీర్షం క్రోశనాదకం.
సప్తాయుధధరం పూజ్యం రూపం సంక్రమణే స్మృతం,
అష్టవక్త్రో విశాలాక్షో లంబభ్రూర్దీర్ఘ నాసికః.
శతయోజన మాన్నత్వం విస్తీర్ణం ద్వాదశ స్మృతం,
ఏవంరూపం సువిజ్ఞేయం సంక్రాంతేః పురుషస్యహి.

అస్య పురుషస్య మందనామధేయం - విప్రారిష్టం. నింబోదక స్నానం- రాజ్ఞాం శుభం. విచిత్రవస్త్రధారణం - శుభం భవతి. కుంకుమగంధం యుద్ధం భవతి. వకుళపుష్పం- యశోవృద్ధిః. రజతాభరణం- రజతనాశనం. తామ్రపాత్రే భక్షణం- లోహనాశనం భక్ష్యభోజనం- సాఫల్యం భయం. మాతృఫలభక్షణం- ప్రజానాంసుఖం. వరాహవాహనం- మృగనాశనం. అసితయానం- యుద్ధం. శ్వేతచ్ఛత్రం- శ్వేతవస్తునాశనం. సితపద్మధారణం- శుభంభవతి. ఉత్తరదిగ్గమనం- తద్దేశారిష్టం. ఆజ్ఞాచేష్టా- ప్రజానాంసుఖం. ఊర్ధ్వదృష్టిః- రాజ్ఞాం సుఖం.

పక్షఫలం:

శుక్లపక్షే యదా పుష్యే మకరస్థో దివాకరః,
ప్రజానాం వ్యాధిపీడాచ నృపాణాం సమరం భవేత్.
తిథిఫలం: ఐశ్వర్యప్రదం.

వారఫలం:

భృగ్విందుసురసౌమ్యేషు యదా సంక్రమతే రవిః,
సుభిక్షం క్షేమమారోగ్యం సువృష్టిస్సస్యసంపదః.

నక్షత్రఫలం: విరోధకృత్.
కాలఫలం: పిశాచారిష్టం.
లగ్నఫలం: అతివృష్టిః.
మహార్ఘ ఫలం: మహాసౌఖ్యం

సంక్రాంతిపురుషో ధార్యః పర్ణద్రవ్యంసవృద్ధిదం,
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పర్ణద్రవ్యం నివృత్తియేత్.
సంక్రాంతిపురుషాత్ప్రతికాలే స్నానదానాదికం కర్తవ్యం.

చంద్రచారః

భరణ్యాదిమణ్డల ఫలం - సస్యవృద్ధిః. జ్యేష్ఠ శుక్ల ౧ యుక్తబుధవారఫలం, దుర్భిక్షం. ఆషాఢ శుక్ల ౫ యుక్త సోమవార ఫలం, సోమవారే జలప్రదా - ఆషాఢ శుక్లపక్ష స్వాతీయోగ ఫలం, ఆషాఢే శుక్లపక్షేతు నవమీ స్వాతిసంయుతా - వాయుస్సర్వత్ర సంవాతి భూమౌ బీజం నవాపయేత్ - ఆషాఢ కృష్ణరోహిణీయోగ ఫలం, ఏకాదశ్యాంతు మధ్యమా. ఏతత్ఫలచతుష్టయం చాంద్రమానే ప్రశస్తం. అస్మిన్నబ్దే గ్రహణం నాస్తి.

అథ కుజచారః

చైత్ర శుక్ల ౫ ప్ర॥ జ్యేష్ఠ బ ౮ వ॥ కుజవక్రఫలం:

దశమైకాదశే యుక్తే ద్వాదశే వా ప్రతీపగే,
వక్రమశ్రుముఖం తస్మిన్ సస్యవృష్టి వినాశనం.
విశాఖానిశ్వభిస్వాతింతివర్జ్ఞాం యావశ్చరః కుజః,
దుర్భిక్షవృష్టి భయకృదావహో భువి భూభుజాం.

ఇదంఫలం అబ్దాది కార్తిక శుక్ల ౧౨ పర్యంతం.

బుధచారః

చైత్ర బ ౯ పశ్చాదస్తంబుధః, పశునాశనం, విప్రపీడ, జ్వరబాధా, యుద్ధభయం. వైశాఖశుక్ల ౧౧ బుధోదయం, పశుపీడా. ధాన్యానాం మహార్ఘతా, యుద్ధభయం. జ్యేష్ఠ బ ౩ ప్రాగస్తం పశుపీడా, సుభిక్షం, మహావాతివృష్ట్యా భీతి భయం. ఆషాఢ బ ౧౩ పశ్చాదుదయం, మహావృష్టిః, సుఖం. శ్రావణ బ ౩౦ పశ్చాదస్తం, మాష ముద్గాద్యల్ప నిష్పత్తిః, చోరభయం అతివృష్టిశ్చ. భాద్ర పదశుక్ల ౧౫ ప్రాగుదయం, పశునాశనం, రాజ్ఞాం యుద్ధభయాదికం. ఆశ్వయుజ శుక్ల ౬ ప్రాగస్తమయం, చోరభయం, అతివృష్టిశ్చ, కార్తిక బ ౩ పశ్చాదుదయం, అశ్వానాంరోగః, ఇక్షుశాల్యాజ్యాదీనాం మహార్ఘతా, సుభిక్షం, రాజ్ఞాంభయం. మార్గశిర బ ౭ పశ్చాదస్తమయం రాజ్ఞాం భయం, వ్యాధిః, వృష్టిశ్చ, ధాన్యానా మల్పార్ఘతా. పౌష శు ౭ ప్రాగుదితః, సుఖం, ధాన్యవృద్ధిః. మాఘ బ ౬ ప్రాగస్తమితః, వ్యవసాయిలోకే అల్పలాభః. ఫాల్గున బ ౬ పశ్చాదుదయం, రాజ్ఞాంపీడా, కుంకుమాదీనాం మహార్ఘతా.

గురుచారః

అబ్దాది ఆషాఢ శుక్ల ౮ పర్యంతం మకరరాశి స్థితిరి గురుఫలం:

అశాత్రవోజ వాధాత్రీ పూర్ణాపస్యార్ఘ వృష్టిభిః,
పీతరోగ భయాస్సర్వే మకరస్థే సురార్చితే.॥ ఏతత్ప్రభృతి
కార్తీక శుక్ల ౧౧ పర్యంతంథ నూరాశి స్థితఫలం : తేవేచాప
గతే క్షితిరీతి భూపావహం మహాత్, అతులావృష్టి ర
త్యుగ్రాపీడానిస్యాః క్షితీశ్వరాః. కార్తీక శు ౧౧ ప్రభృత్య
బ్దాంతే మకరరాశిస్థితఫలం పూర్వమేవోక్తం

గురువక్ర ఫలం

మకరస్థే యదా జీవః కరోతి వక్రగామితా,
ఆరోగ్యం కురుతేధాన్యం సమర్ఘం నాత్రిసంశయః

నక్షత్రచారఫలం

అబ్దాది పౌష శుక్ల ౧ పర్యంతం.

అషాఢానక్షత్రయోస్సంచారఫలం

జీవః పూర్వోత్తరాషాఢ యుక్తో లోకసుఖం మతం,
త్రిమాసాభ్యాయతేవస్వం మాసమేకం న వర్షతి.

ఏతత్ప్రభృత్యబ్దాంతం శ్రవణధనిష్ఠా నక్షత్రయోస్సంచార ఫలం

శ్రవణేవా ధనిష్ఠాయాం వారుణో సురుసంగమే,
సుభిక్షం క్షేమ మారోగ్యం బహుసస్యాచ మేదినీ.
భాద్రపద శు ౧౮ ప్ర॥ మార్గశిర శు ౯ వ॥ వకేనసాకం

గురుచార ఫలం

సుభిక్షం.

గుర్వస్తమయ ఫలం

అశ్వవృద్ధిః, తిలవృద్ధిశ్చ.

గురూదయ ఫలం

రోగభయం, ధాన్యాభివృద్ధిః, వృష్టిప్రదశ్చ.

ఉదయమాన ఫలం

చిత్రరూపకఖండవృష్టిః.

అథ శుక్రచార ఫలం

అబ్దాదిజ్యేష్ఠ శుక్ల ౮ పర్యంతం, స్వర్ణద్వారస్థిత ఫలం-సుఖం సుభిక్షంచ. తదాది భాద్రపద శుక్ల ౧౮ ప॥ మేషద్వారస్థితఫలం మేఘే వృష్టిః ప్రజానందస్సమర్ఘం ధాన్యమేవచ॥తదాది కార్తిక శుక్ల ౯ పర్యంతం భూమిద్వార స్థితఫలం-ప్రజాసుః ఖంజనం నష్టం తదోపద్రవమాదిశేత్. తదాది పౌష శుక్ల౧ పర్యంతం రాజద్వార స్థితఫలం-

లోకే భయం ధరిత్రీపతిశుయంత్రిత నివేదయేత్.
తత్ప్రభృత్యబ్దాంతం పునః.

స్వర్ణద్వార స్థితఫలం

అభీష్టసుఖం, సుభిక్షంచ.

శుక్రాస్తమయమాన ఫలం

మధ్యాసానపి దుర్భిక్షం చైత్రే తే వనవినాశనం.

పక్ష ఫలం

శుక్లపక్షేయదా శుక్రస్సముదేత్యస్తమేతివా,
రాజపుత్రసహస్రాణాం మహీ పిబతి శోణితం.

రాశి ఫలం

శుక్రస్యాస్తంగ మాన్మేషే పర్వధాన్య మహార్ఘతా.

చైత్రే శుక్రోదయ ఫలం

విభూతిః.

నక్షత్రే అస్తమయ ఫలం

శుక్రేఽశ్విన్యాం బ్రాహ్మణజాతివిరోధః.
యదా స్తైలా మాషా స్సహ్యాః.

నక్షత్రే ఉదయఫలం

ఉదయే భృగుసుతః కురుతే౭.
భ్యుదయం యవాసురగనార్ఘ కరః ఖలు, సింధుమ,

సకలఘూర్జరకర్పట మండలే
భవతి సర్వవినాశ మహారుజే.

మార్గశిర్షే శుక్రాస్తఫలం

భూపయుద్ధం, ప్రజానాం సుఖసంపదః

రాశిఫలం

శ్రీ, ధాన్యనాశః.

మూలాయాం అస్తఫలం

శుక్రాస్తే రాక్షసగణే హిన్దూదేశేషు విగ్రహః,
ఖర్పరే రాజయుద్ధాని మ్లేఛదేశేఽన్న విగ్రహః.

ఫాల్గునమాసే ఉదయఫలం

శుక్రోదయాత్ ఫాల్గునమాసివృద్ధిః,
అర్ఘస్య ధాన్యాది షుక్షైకవృత్తిః.

రాశిఫలం

మీనే సుభిక్షం.

నక్షత్ర ఫలం

జాలంధరేపి దుర్భిక్షం విగ్రహో రణసంభవః,
మనుష్యగణభే శుక్రోదయే పారాష్ట్రవిగ్రహః.

శ ని చా రః

అష్టాద్యావత్సరాంతం మీనరాశిస్థిత శనిఫలం.

ప్రభూత్యాన్తే క్షితీశాః ప్రచలతి వసుధా పాదశేదస్యవర్గో
ధీశ్రంశో బుద్ధిభాజాం జనపదహరణం చిత్రవర్షీ పయోదః,
చంద్రార్కౌమందరశ్మిగ్రహగణసహితా వా నిపాతాః ప్రచణ్డా
శ్చక్రాకారంసమస్తం భ్రమతి జగదిదం మీనగే సూర్యసూనౌ.

ఉత్తరాభాద్రస్థిత శనిఫలం

అహిర్బుధ్న్యే శనౌ వాద్యోయానకరాః శ్రీహిరణ్యంచ పీడాముప
యాంతి. గ్రంథాంతరే రాశిఫలం.

పృథ్వ్యై కమ్పమాత్రం ప్రచలతి పవనః కంపతే నాగలోకః
సప్తద్వీపేషు సిద్ధాగ్రిరివరగహనే సర్వవృక్షాదిహానిః,
నాశః పృథ్వీపతీనాం జనపదవిలయో యాన్తి మేఘాః ప్రణాశం
చక్రావర్తైస్సమస్తం భ్రమతి జగదిదం మీనగే సూర్యపుత్రే.

శన్యస్తమయఫలం

మీనే సింహావతీయా భవస్య సజలం క్వాపిద్ధివాపిస్థలే
సంతాపీ నృపతిః స్వధర్మరిముఖః పాపీ జనః పీడయా,
మందమందసమంసభూపతి రణో మందే స్తమప్యాశ్రితే.

రా హు చా రః

శ్లో. వృశ్చికస్థే యదా రాహు ర్దేవాచార్యేణ సంగమః,
తదా జ్ఞాత్వాచ కర్తవ్యః సంగరో ఘృతవాసహాం.
పంచమాసాన్యతిక్రమ్య వృష్టికాలోఽస్య విక్రయః
లాభశ్చ ద్విగుణో జ్ఞేయో నిశ్చితం శాస్త్రభాషితం.

కేతుచారః

రోహిణ్యాం ఆర్ద్రాది పుష్య బ ౪ పర్యంత ఫలం. కూరసేన
రాజ్ఞాం అరిష్టం. తదాద్యావత్సరాంతం కృత్తికాయాం స్థితత్వా
త్కళింగదేశస్య అరిష్టం.

అథ గురుశుక్రయోర్మౌఢ్యనిర్ణయః

ఏతత్సంవత్సర చైత్ర శుక్ల ౧ ప్రభృతి శుక్ల ౧౩ పర్యంతం పశ్చాదస్తమిత శుక్రమౌఢ్యః - పునః మార్గశిర బ ౧౧ ప్రభృతి ఫాల్గున బ ౬ పర్యంతం ప్రాగస్తమిత శుక్రమౌఢ్యః - పౌష శుక్ల ౧౫ ప్రభృతి మాఘ శుక్ల ౧౪ పర్యంతం పశ్చాదస్తమిత గురుమౌఢ్యః

అథ పుష్కరనిర్ణయః

ఏతత్సంవత్సర కార్తిక శుక్ల ౧౧ భానువాసరే సర్వనదీనాం తుంగభద్రానదీపుష్కరప్రవేశః.

ఇతి సర్వమాలోచ్య నిశ్చిత్య ద్వాదశాంశాధికగ్రాసః శ్రీ శ్రీ

అథకందాయ ఫలాని

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్ర	పున	పుష్య	ఆశ్లే	మఘ
౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩

పుబ్బ	ఉత్త	హ	చిత్ర	స్వా	వి	అనూ	జ్యే	మూ
౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

పూషా	ఉషా	శ్రవ	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪

ఆదిశూన్యే మహావ్యాధిః మధ్యశూన్యే మహోవ్యథా,
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్.
విషమేష్వర్థలాభం స్యాత్ సమేషు సమతా భవేత్,
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయఫల మీదృశం.

ఆదాయవ్యయౌ

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికయోః	౧౪	౨	సింహస్య	౮	౨
వృషభతులయోః	౮	౧౧	ధనుర్మీనయోః	౨	౧౧
మిథునకన్యయోః	౧౧	౮	మకరకుంభయోః	౫	౫
కటకస్య	౫	౮			

సర్వాదాయః ౫౧ సర్వవ్యయః ౪౨

రాజపూజ్యావమానాని

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషస్య	౪	౫	వృశ్చికస్య	౪	౭
వృషభస్య	౭	౫	ధనుషః	౭	౭
మిథునస్య	౩	౧	మకరస్య	౩	౩
కటకస్య	౬	౧	కుంభస్య	౬	౩
సింహస్య	౨	౪	మీనస్య	౫	౬
కన్యాయాః	౫	౪			
తులాయాః	౧	౭			

అథసంవత్సర ఫలాని

అశ్వి, పుష్య, స్వాత్యభిజితాం — ఆయువ్యయం
భరణి, ఆశ్లేష, విశాఖా, శ్రవణానాం — అర్థలాభం
కృత్తిక, మఘా, అనూరాధ, ధనిష్ఠానాం — మనస్తాపం

శ్రీ ఈశ్వరనామసంవత్సర పంచాంగ పీఠిక

రోహిణీ, పూర్వఫల్గుని, జ్యేష్ఠ, శతతారాణాం రాజపూజ్యం
మృగశిర, ఉత్తరఫల్గుని, మూల, పూర్వాభాద్రాణాం యుద్ధం
ఆర్ద్రా, హస్త, పూర్వాషాఢా, ఉత్తరాభాద్రాణాం ధూమణం
పున, చిత్రా, ఉషాఢా, రేవతీనాం, రోగం

అథసౌరార్ఘాః

మేష, మిథున, ధనుర్మకర మాసేషు సమార్ఘః
వృషభ, మీనమాసయోః రత్యర్ఘః
కర్కాటక, సింహ, కన్యా, తులా, వృశ్చిక, కుంభమాసేషు మహార్ఘః

అథచాంద్రార్ఘాః

చైత్ర మాఘమాసయోః మహార్ఘః
జ్యేష్ఠాషాఢ శ్రావణాశ్వయుజ కార్తీక మార్గశిర్ష మాసేషు సమార్ఘః
వైశాఖ భాద్రపద పుష్య ఫాల్గున మాసేషు అర్ఘార్ఘః

అగస్త్యోదయాస్తఫలం

దివసేస్తం గతశ్శ్రేష్ఠః నేష్టశ్చాభ్యుదయస్తథా
ఉదయాస్తమయములు రెండును పగలగుటచే ఉదయమునకు శుభమున్నూ అస్తమయమునకు అశుభమున్నూ గలుగును.

వర్షవిషయక కార్తెప్రవేశవాహనాదుల చక్రం

ఇంగ్లీషు తేదీ	ఫాస్లీ తేది	తిథి మాసం	వారం	కార్తె	ప్రవేశకాలం ఘడియ	స్త్రీ. పుం వివరం	జలరాశి వివరం	వాహనం	ఫలము
1937	౧౩౪౬								
13 ఏప్రిల్	౯ ఖుర్దాద్	చైత్ర శు ౨	మం	అశ్విని	౧౩-౦	పుం. పుం	పాద	జంబుక	అనావృష్టి
26 ,,	౨౨ ,,	,, బ ౧	సోమ	భరణి	౩౩-౫౬	పుం. నపుం	అర్ధజల	మూషక	అల్పవృష్టిః
10 మే	౫ తీర్	,, బ ౩౦	,,	కృత్తిక	౪౧-౫౯	పుం. పుం	నిర్జల	వర	మధ్యవృష్టిః
24 ,,	౧౯ ,,	వైశాఖ శు ౧౪	,,	రోహిణి	౩౫-౧౯	పుం. నపుం	పాదజల	మేష	అనావృష్టిః
7 జూన్	౨ అమర్దాద్	,, బ ౧౩	,,	మృగశిర	౩౪-౧౨	పుం. పుం	నిర్జల	వర	అల్పవృష్టిః
21 ,,	౧౬ ,,	జ్యేష్ఠ శు ౧౩	,,	ఆర్ద్ర	౩౬-౩౦	నపుం. స్త్రీ.	నిర్జల	మండూక	పూర్ణవృష్టిః
5 జూలై	౩౦ ,,	,, బ ౧౨	,,	పునర్వసు	౪౦-౪౪	స్త్రీ. పుం	అర్ధజల	వర	మధ్యవృష్టిః
19 ,,	౧౩ షహరేవర్	ఆషాఢ శు ౧౧	,,	పుష్యమి	౪౩-౧౫	స్త్రీ. నపుం	పూర్ణజల	జంబుక	అనావృష్టిః
2 ఆగస్టు	౨౭ ,,	,, బ ౧౧	,,	ఆశ్రేష	౪౪-౫౭	స్త్రీ. నపుం	నిర్జల	మూషక	అల్పవృష్టిః
16 ,,	౧౦ మెహర్	శ్రావణ శు ౧౦	,,	మఘ	౪౨-౨౦	స్త్రీ. నపుం	నిర్జల	గజ	పర్వతవృష్టిః
30 ,,	౨౪ ,,	,, బ ౯	,,	పుబ్బ	౩౨-౪౦	స్త్రీ. పుం	అర్ధజల	మేష	అనావృష్టిః
13 సెప్టెం	౮ ఆబాన్	భాద్ర శు ౮	,,	ఉత్తర	౧౭-౨౫	,, ,,	నిర్జల	మహిష	పూర్ణవృష్టిః
26 ,,	౨౧ ,,	,, బ ౭	ఆది	హస్త	౫౪-౪౦	,, ,,	,,	జంబుక	అనావృష్టిః
	౧౩౪౭								
10 అక్టో	౫ అజార్	అశ్వ శు ౬	,,	చిత్త	౨౫-౫౨	,, ,,	పూర్ణ	మూషక	అల్ప
23 ,,	౧౮ ,,	,, బ ౪	శని	స్వాతి	౫౦-౧౨	స్త్రీ. పుం	నిర్జల	గజ	పర్వతవృష్టిః
6 నవం	౨ దై	కార్తీక శు ౩	,,	విశాఖ	౭-౧	నపుం పుం	నిర్జల	మండూక	పూర్ణ
19 ,,	౧౫ ,,	,, బ ౧	శుక్ర	అనూరాధ	౧౯-౭	నపుం పుం	పూర్ణ	మూషక	అల్ప
2 డిశం	౨౮ ,,	,, బ ౩౦	గురు	జ్యేష్ఠ	౨౭-౧౪	నపుం నపుం	అర్ధజల	గజ	పర్వత
15 ,,	౧౨ బహమన్	మార్గ శు ౧౨	బుధ	మూల	౪౦-౩౩	పుం పుం	పాద	మండూక	పూర్ణవృష్టిః
28 ,,	౨౫ ,,	,, బ ౧౧	మం	పూ షాఢ	౩౧-౪౦	పుం నపుం	పూర్ణ	మూషక	అల్పవృష్టిః
1938									
10 జనవరి	౮ ఇస్ఫంది	పుష్య శు ౯	సోమ	ఉ షాఢ	౩౩-౫౯	పుం. పుం.	నిర్జ	మండూక	పూర్ణజల
23 ,,	౨౧ ,,	,, బ ౮	ఆది	శ్రవణం	౧౭-౧౯	పుం. స్త్రీ	అర్ధజల	,,	,,
5 ఫిబ్రవరి	౪ ఫర్వర్ది	మాఘ శు ౫	శని	ధనిష్ఠ	౪౧-౫౨	పుం. పుం	పాదజల	మయూర	పూర్ణవృష్టిః
18 ,,	౧౭ ,,	,, బ ౪	శుక్ర	శతభిషం	౫౨-౨౭	పుం. స్త్రీ	నిర్జల	అశ్వ	పర్వతవృష్టిః
4 మార్చి	౩౧ ,,	ఫాల్గున శు ౨	శుక్ర	పూ భాద్ర	౭-౪౨	పుం. పుం	,,	జంబుక	అనావృష్టిః
17 ,,	౧౩ అర్దిబేహష్తు	,, బ ౧	గురు	ఉ భాద్ర	౨౭-౨౯	పుం. స్త్రీ	నిర్జల	మూషక	అల్పవృష్టిః
30 ,,	౨౬ ,,	,, బ ౧౪	బుధ	రేవతి	౫౪-౯	పుం. పుం	అర్ధజల	వర	మధ్యవృష్టిః

వర్షయోగములు

చైత్రమాసము

ఈ మాసమున శుక్ల ౮, ౯, ౧౩ లలోను బ ౭ మొదలు ౧౩ లోగాను అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టి గలుగును. బహుళపక్షమున పశ్చిమవాతారంభమగును.

వైశాఖమాసము

ఈ మాసమున ప్రథమమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమ వాత మున్నూ గలుగును. పూర్ణిమ ప్రాంతమున ఖండవృష్టిగను మేఘాడంబరముగ నుండును. బ ౧౩ మృగశిరా ప్రవేశమయిన స్వల్పవృష్టియే. కొన్ని ప్రదేశముల వర్షమే యుండదు.

జ్యేష్ఠమాసము

ఇందు శుక్లపక్షమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమవాయు సంచారమున్నూ గలుగును. శుక్ల ౧౩ మొదలు ఆర్ద్రకార్తెయందు మొదట వర్షముండదు గాని బ ౨ మొదలు సస్యానుకూలవృష్టి గలుగును. ఈ బ ౧౨ నాడు పునర్వసుకార్తె ప్రవేశించినది మొదలు మంచి వర్షములు కురియును.

ఆషాఢమాసము

ఈ శుక్ల ౮ వఱకు వర్షముండును. తిరిగి శుక్ల ౧౦ మొదలు మంచి వర్షములు కురియును. శు ౧౫ మొదలు బ ౬ వఱకు అప్పుడప్పుడు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౧ మొదలు బ ౧౧ వఱకు పుష్యమికార్తెయందు పై ప్రకారము మొదటను చివరను మంచిగ వర్షించును. ఈ బ ౧౧ కి ఆశ్రేష యారంభించును. ఈ కార్తెయందు వర్షములు తక్కువ.

శ్రావణమాసము

ఈ శు ౧౦ కి మఘకార్తె యారంభమగును. ఇందు పర్వత ప్రాంతములం దెక్కువగ వర్షించును. నదీనదములు వెల్లువలై పారి జలాశయములన్నియు పరిపూర్ణ జలపూరితములై తనరును. ఈ బ ౯ మొదలు పుబ్బ కార్తెయందు మొదట వర్షము తక్కువ. ఈ బ ౧౨ మొ॥ ౩౦ వఱకును మంచి వర్షములు గురియును.

భాద్రపదమాసము

ఈ శుక్ల ౯ మొదలు ఉత్తరకార్తె. ఇందు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౪ మొదలు బ ౩ వఱకు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౭ మొదలు హస్తయందు ఖండవృష్టి గలుగును. బ ౧౧, ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షములు గురియును. (ముసురుగ నుండును.)

ఆశ్వయుజమాసము

ఈ శుద్ధ ౬ మొదలు చిత్తకార్తె యారంభమయి పూర్ణముగ వర్షించును. ఈ శుక్ల ౧౦ మొదలు ౧౫ వఱకును మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౮ మొదలు స్వాతికార్తెయందు వాయు సహిత మయిన వృష్టి గలుగును. ఈ కార్తెయందు పర్వతప్రాంతమున వర్షమెక్కువ. ఈ బ ౧౪, ౩౦ ప్రాంతములందు గాలితో గూడినమంచి వర్షములు గురియును.

కార్తికమాసము

ఈ శుక్ల ౩ మొ. విశాఖకార్తెయందు అప్పుడప్పుడు వర్షించును. మేఘాడంబరము తఱుచుగనుండును. ఈ బ ౧ మొదలు అనూరాధ కార్తెయందు వర్షము క్రమముగ తగ్గును. దక్షిణదేశమున వర్షములు గురియును.

మార్గశిరమాసము

చలి యారంభమగును. కాని ఈ శుక్ల ౯ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును, మంచి వర్షమే కురియును.

పుష్యమాసము

బ ౬ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును. ఈ శుక్లపక్షమున రెండు మూడు వర్షములు గురియును. అందు ౧౫ ప్రాంతమున తప్పక కురియునని తోచుచున్నది.

మాఘమాసము

శు ౧౨ ప్రాంతమునను బ ౩౦ లకు వర్షముండవచ్చును.

ఫాల్గునమాసము

శు ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షించును.

ధరలు – మాసఫలములు

చైత్రమాసము

ఈమాసమున ఉష్ణాధిక్యత పెండు, ఫలములు. బెల్లము, చెల్లము, నువ్వులు, నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు పెరుగును. పసువులకు పీడ గలుగును. ప్రజలకు జ్వరబాధలు గలుగును. బ్రాహ్మణులకు పీడ గలుగును. ఈమాసమున శుక్ల పక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. శు ౧౫ వఱకు బంగారమునకు ధర నిలచియుండును. పశువులకు ధర పెరుగును.

వైశాఖమాసము

ఈమాసమున కుంకుమ, చందనం వస్త్రములు దూది పీటికెధరలు పెరుగును. లోకమున కలహములు పెరుగును. ఉష్ణాధిక్యత గలుగును. బహుళపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు మాసమంతయు పెరిగియేయుండును. అపరధాన్యములకు కృష్ణపక్షమున ధర పెరుగును. వెండిబంగారములకు ధరలు నిలుకడలేక యుండును. శు ౬ మొదలు బంగారమునకు ధర పెరుగును.

జ్యేష్ఠమాసము

ఈ బ ౨ ప్రాంతమున వాయు సహితముగ వర్షించును. పశు పీడ గలుగును. గొప్ప గాలి దుమారములు గలుగును. ఈమాసమున నువ్వులు, ధాన్యములు, కందమూలములు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. కృష్ణపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు తగ్గును. తక్కినఅన్నిటికిని ధరలు నిలచియుండును. కలపకు ధర పెరుగును.

ఆషాఢమాసము

ఇందు జనులు సుఖముగ నుందురు. మంచి వర్షములు కురియును. ధాన్యాదులకు అప్పుడప్పుడు ధరలు పెరుగుచు నిలుకడలేక యుండును. ఈ బ ౩౦ ప్రాంతమున రెండుకోలు ధాన్యపుధర పూర్తిగ పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు నిలచియుండును. బంగారు వెండి ప్రత్తిబట్టలు పీటెధరలు తగ్గును. కలపకు ధరతగ్గును.

వర్షయోగములు

చైత్రమాసము

ఈ మాసమున శుక్ల ౯, ౯, ౧౩ లలోను బ ౭ మొదలు ౧౩ లోగాను అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టి గలుగును. బహుళపక్షమున పశ్చిమవాతారంభమగును.

వైశాఖమాసము

ఈ మాసమున ప్రథమమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమ వాత మున్నూ గలుగును. పూర్ణిమ ప్రాంతమున ఖండవృష్టిగను మేఘాడంబరముగ నుండును. బ ౧౩ మృగశిరా ప్రవేశమయిన స్వల్పవృష్టియే. కొన్ని ప్రదేశముల వర్షమే యుండదు.

జ్యేష్ఠమాసము

ఇందు శుక్లపక్షమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమవాయు సంచారమున్నూ గలుగును. శుక్ల ౧౩ మొదలు ఆర్ద్రా కార్తయందు మొదట వర్షముండదు గాని బ ౨ మొదలు సస్యానుకూలవృష్టి గలుగును. ఈ బ ౧౨ నాడు పునర్వసుకార్తె ప్రవేశించినది మొదలు మంచి వర్షములు కురియును.

ఆషాఢమాసము

ఈ శుక్ల ౪ వఱకు వర్షముండును. తిరిగి శుక్ల ౧౦ మొదలు మంచి వర్షములు కురియును. శు ౧౫ మొదలు బ ౬ వఱకు అప్పుడప్పుడు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౧ మొదలు బ ౧౧ వఱకు పుష్యమికార్తెయందు పై ప్రకారము మొదటను చివరను మంచిగ వర్షించును. ఈ బ ౧౧ కి ఆశ్లేష యారంభించును. ఈ కార్తెయందు వర్షములు తక్కువ.

శ్రావణమాసము

ఈ శు ౧౦ కి మఖకార్తె యారంభమగును. ఇందు పర్వత ప్రాంతములం దెక్కువగ వర్షించును. నదీనదములు వెల్లువలై పారి జలాశయములన్నియు పరిపూర్ణ జలపూరితములై తనరును. ఈ బ ౯ మొదలు పుబ్బకార్తెయందు మొదట వర్షము తక్కువ. ఈ బ ౧౨ మొ॥ ౩౦ వఱకును మంచి వర్షములు కురియును.

భాద్రపదమాసము

ఈ శుక్ల ౯ మొదలు ఉత్తరకార్తె. ఇందు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౪ మొదలు బ ౩ వఱకు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౭ మొదలు హస్తయందు ఖండవృష్టి గలుగును. బ ౧౧, ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షములు కురియును. (ముసురుగ నుండును.)

ఆశ్వయుజమాసము

ఈ శుద్ధ ౬ మొదలు చిత్తకార్తె యారంభమయి పూర్ణముగ వర్షించును. ఈ శుక్ల ౧౦ మొదలు ౧౫ వఱకును మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౪ మొదలు స్వాతికార్తెయందు వాయు సహితమయిన వృష్టి గలుగును. ఈ కార్తెయందు పర్వతప్రాంతమున వర్షమెక్కువ. ఈ బ ౧౪, ౩౦ ప్రాంతములందు గాలితో గూడినమంచి వర్షములు కురియును.

కార్తికమాసము

ఈ శుక్ల ౩ మొ. విశాఖకార్తెయందు అప్పుడప్పుడు వర్షించును. మేఘాడంబరము తఱుచుగనుండును. ఈ బ ౧ మొదలు అనూరాధ కార్తెయందు వర్షము క్రమముగ తగ్గును. దక్షిణదేశమున వర్షములు కురియును.

మార్గశిరమాసము

చలి యారంభమగును. కాని ఈ శుక్ల ౯ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును, మంచి వర్షమే కురియును.

పుష్యమాసము

బ ౬ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును. ఈ శుక్లపక్షమున రెండు మూడు వర్షములు కురియును. అందు ౧౫ ప్రాంతమున తప్పక కురియునని తోచుచున్నది.

మాఘమాసము

శు ౧౨ ప్రాంతమునను బ ౩౦ లకు వర్షముండనగును.

ఫాల్గునమాసము

శు ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షించును.

ధరలు - మాసఫలములు

చైత్రమాసము

ఈమాసమున ఉష్ణాధిక్యత పెండు, ఫలములు. బెల్లము, చెల్లము, నువ్వులు, నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు పెరుగును. పసువులకు పీడ గలుగును. ప్రజలకు జ్వరబాధలు గలుగును. బ్రాహ్మణులకు పీడ గలుగును. ఈమాసమున శుక్ల పక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. శు ౧౫ వఱకు బంగారమునకు ధర నిలచియుండును. పసువులకు ధర పెరుగును.

వైశాఖమాసము

ఈమాసమున కుంకుమ, చందనం వస్త్రములు మొదలగు పీటికిధరలు పెరుగును. లోకమున కలహములు పెరుగును. ఉష్ణాధిక్యత గలుగును. బహుళపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు మాసమంతయు పెరిగియేయుండును. అపరధాన్యములకు కృష్ణపక్షమున ధర పెరుగును. వెండిబంగారములకు ధరలు నిలుకడలేక యుండును. శు ౬ మొదలు బంగారమునకు ధర పెరుగును.

జ్యేష్ఠమాసము

ఈ బ ౨ ప్రాంతమున వాయు సహితముగ వర్షించును. పశు పీడ గలుగును. గొప్ప గాలి దుమారములు గలుగును. ఈమాసమున నువ్వులు, ధాన్యములు, కందమూలములు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. కృష్ణపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు తగ్గును. తక్కినఅన్నిటికిని ధరలు నిలచియుండును. కలపకు ధర పెరుగును.

ఆషాఢమాసము

ఇందు జనులు సుఖముగ నుందురు. మంచి వర్షములు కురియును. ధాన్యాదులకు అప్పుడప్పుడు ధరలు పెరుగుచు నిలుకడలేక యుండును. ఈ బ ౩౦ ప్రాంతమున రెండుకోలు ధాన్యపుధర పూర్తిగ పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు నిలచియుండును. బంగారు వెండి ప్రత్తిబట్టలు పీటిధరలు తగ్గును. కలపకు ధరతగ్గును.

శ్రీ మాధ్వసాంప్రదాయమున నిర్ణయించిన పుణ్యదినములు

చైత్ర	శుక్ల	౧	సోమ	శ్రీ వేదవ్యాస తీర్థానాం		పుణ్యదినం
,,	,,	౯	సోమ	శ్రీకవీంద్ర	,,	,,
,,	,,	౧౩	శుక్ర	సత్యప్రియ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౨	మం	వాగీశ	,,	,,
,,	,,	౧౧	గురు	సత్యవిజయ	,,	,
వైశాఖ	శుక్ల	౨	బుధ	విద్యాధిరాజ	,,	,,
,,	,,	౬	శని	రామచంద్ర	,,	,,
జ్యేష్ట	శుక్ల	౨	గురు	సత్యసంధ	,,	,,
,,	,,	౧౪	మం	సత్యాభినవ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౨	శుక్ర	సత్యపూర్ణ	,,	,,
,,	,,	౨	శని	రఘువర్య	,,	,,
ఆషాఢ	శుక్ల	౦	శుక్ర	సత్యాధిరాజ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౩౦	శుక్ర	సత్యాధీశ	,,	,,
శ్రావణ	శుక్ల	౭	శుక్ర	సత్యావర	,,	,,
,,	కృష్ణ	౨	సోమ	రాఘవేంద్ర	,,	,,
భాద్ర	కృష్ణ	౩౫	సోమ	మాధవ	,,	,,
కార్తిక	శుక్ల	౧౧	ఆది	వేదనిధి	,,	,,
,,	కృష్ణ	౩	ఆది	విద్యానిధి	,,	,,
,,	,,	౧౪	బుధ	పద్మనాభ	,,	,,
మార్గశి	శుక్ల	౯	ఆది	సత్యనిధి	,,	,,
,,	,,	౧౦	సోమ	సత్యనాథ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౫	బుధ	అక్షోభ్య	తీర్థానాం	పుణ్యదినం
,,	,,	౧౧	మం	రఘునాథ	,,	,,
పుష్య	బహుళ	౭	శని	నరహరి	,,	,,
,,	,,	౧౪	ఆది	విద్యాధీశ	,,	,,
మాఘ	శుక్ల	౯	బుధ	శ్రీ మధ్వానంద	,,	,,
ఫాల్గున	శుక్ల	౫	సోమ	సత్యవ్రత	,,	,,
,,	బహుళ	౧	గురు	సత్యబోధ	,,	,,

కార్యసిద్ధిప్రశ్న—ప్రశ్న అడిగేకాలమునందుండు ప్రతిపదాది తిథిని-భానువారాదివారమును- అశ్విన్యాదినక్షత్రమును - ఉదయాది ౮ జాములలో తత్కాలగతజామును-ప్రాగాది ౮ దిక్కులలో ప్రశ్న అడిగేవారు నిలిచియుండు దిక్కును పీట్లను లెక్కించి వొకటిగా చేర్చిన మొత్తమును ౮ చే భాగించగా మిగిలిన సంఖ్య ౧-౩-౭ అయితే ఇరువదియైదు దినములలో కార్యమగును-౨-౮ కార్యముకాదు. ౪-౬ మూడుదినములలో కార్యమగును. ౫ అయితే శీఘ్రముగా కార్యమగును.

౧. అంగస్ఫురణము

శిరసి-భూలాభః. లలాటే-స్థానవృద్ధిః. భ్రూమధ్యే ప్రియసమాగమః. నాసాక్షిమధ్యే సహాయలాభః. నేత్రాగ్రే-ఇష్టవస్తుప్రాప్తౌ కాల విళంబః. నేత్రాంతే-ధనలాభః. నేత్రాధోభాగే-యుద్ధేజయః. నాసికాయాం-ప్రీతిః సుఖంచ. గండస్థలే-స్త్రీలాభః. కర్ణే ప్రియవార్తాశ్రవణం.

శ్రీ వైష్ణవసాంప్రదాయమున తిరు నక్షత్ర నిర్ణయము

చైత్ర	శుక్ల	౬	శుక్ర	ఎంబెరుమానార్	తిరునక్షత్రము
,,	,,	౭	శని	చక్రవర్తి తిరుమఘునార్	,,
,,	,,	౧౪	,,	శేషప్పెరుమార్	,,
,,	,,	౧౫	ఆది	మధురకవియాళ్వార్	,,
వైశాఖ	శుక్ల	౧౩	ఆది	అళహసింగర్	,,
,,	,,	౧౪	సోమ	నమ్మాళ్వార్	,,
జ్యేష్ఠ	శుక్ల	౧౧	శని	పెరియాళ్వార్	,,
శ్రావణ	శుక్ల	౩	సోమ	జూడికొడుత్తనాచ్చార్	,,
,,	కృష్ణ	౮	ఆది	కణ్ణన్	,,
ఆశ్వ	శుక్ల	౯	గురు	వేదాంతదేశికర్	,,
కార్తిక	శుక్ల	౪	ఆది	మనవాళ్ మహాముని	,,
,,	,,	౫	సోమ	నేసై మొదలయార్	,,
,,	,,	౭	బుధ	పొయ్ఘయాళ్వార్	,,
,,	,,	౮	గురు	భూతత్తాళ్వార్	,,
,,	,,	౧౦	శని	పేయాళ్వార్	,,
,,	,,	౧౫	గురు	తిరుమంగయాళ్వార్	,,
,,	కృష్ణ	౧	శుక్ర	తిరుపాణియాళ్వార్	,,
పుష్య	కృష్ణ	౧౪	శుక్ర	తొండరిడిపొడి యాళ్వార్	,,
,,	,,	౪	బుధ	తిరుమడిశైయాళ్వార్	,,
ఫాల్గున	శుక్ల	౭	శని	కూరత్తాళ్వార్	,,
		౮	బుధ	నంబెరుమానార్	,,

ఓష్ఠయోః - ఇష్టవస్తుభోజన ప్రాప్తిః. కంఠే - భోగః. అంసే-భోగ వృద్ధిః. భుజయోః-మిత్రలాభః. హస్తయోః-ధనలాభః వక్షసి-విజయః. స్తనయోః-ప్రియవస్తులాభః. హృదయే- దుఃఖం. ఆంత్రే-ధనప్రాప్తిః నాభ్యాం-స్థానభ్రంశః. నాభేరధఃప్రదేశే - స్త్రీలాభః. పార్శ్వయోః-ఆనందః. పృష్ఠే-పరాజయః. కట్యాం-సంతోషః, బలంచ. కట్యధో భాగే-వాహనప్రాప్తిః. శిశ్నే యోనౌ-సంతానప్రాప్తిః. ఊర్వోః పృష్ఠభాగే-దోషః. ఊర్వోః పురోభాగే-సహాయలాభః. జానౌ-శత్రుసంధిః. జంఘయోః-నష్టం. పాదయోః-స్థానలాభః. పాదాగ్రయోః-లాభసహితం ప్రయాణం॥

ఈ అంగస్ఫురణమున పురుషులకు కుడిపార్శ్వమున, స్త్రీలకు యెడమ పార్శ్వమున స్ఫురణమైతే మిక్కిలి శుభము-పురుషులకు యెడమపార్శ్వమున స్త్రీలకు కుడిపార్శ్వమున ఆ స్ఫురణమైతే మిక్కిలి అశుభము-కలుగును. అశుభఫలములకు సువర్ణదానము చేయ తగినది.

౨. శుభ శకునములు.

ముత్తైదువ - కన్య - వేశ్య - ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు- మంగళవాద్యము- ఫలం- పుష్పములు- గొడుగు- చెరుకు- అన్నము- పాలు- పెరుగు-మాంసము- పొగలేనిఅగ్ని- స్త్రీ-కల్లు- తేనె- యేనుగు-యెద్దు మద్యము- గుఱ్ఱము - చలువవస్త్రములు - అక్షతలు - మొదలైన మంగళవస్తువులు యెదురుగా వచ్చునంతట శుభము కలుగును.

వివాహమునకు ముందు చూడవలసిన కొన్నిపొంతనములు నాడికూటము

ఏకనాడీనక్షత్రములు— జ్యేష్ఠ, మూల, ఉ-ఫ, హస్త, ఆర్ద్ర, పున, శత, పూభా, అశ్వని.

మధ్యనాడీ నక్షత్రములు— పుష్య, మృగ, చిత్ర,అనూ,భరణి, ధనిష్ఠ, పూఫ, ఉ-భా.

అంత్యనాడి నక్షత్రములు

స్వాతి, కృత్తిక, ఆశ్లే, ఉ-షా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రవ, రేవతి, ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేనాడీయందు న్నచో అనిష్టముగల్గును. భిన్ననాడిగతనక్షత్రము లైనచో శుభ ప్రదములు.

౨ గణకూటము

దేవగణనక్షత్రములు—అనూ, పున, మృగ, శ్రవ, రేవ, స్వాతి, అశ్వ, హస్త, పుష్య.

రాక్షసగణనక్షత్రములు

మఘ, ఆశ్లే, ధని, జ్యేష్ఠ, మూల, శత, కృత్తి, చిత్ర, విశా.

మనుష్యగణ నక్షత్రములు

పూ-ఫ,ఉఫ, పూషా,ఉషా,పూభా,ఉభా,రోహి, భర, ఆర్ద్ర.

ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములురెండును ఒకేగణమందున్నచో, అత్యంతానురక్తులై యుందురు. ఒకటి దేవగణములోనిది రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగముగల వారగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణములోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను, అశుభకరము.

౩ యోని కూటము

అశ్వ,శత-అశ్వము స్వాతి, హస్త-మహిషము ధని,పూభా-సింహము భర,రేవ-గజము కృ,పుష్య-మేక శ్రవ,పూషా-కోతి ఉషా,అభి-ముంగిస రోహి, మృగ-సర్పము జ్యే,అనూ-లేడి మూ, ఆర్ద్ర-కుక్క పున,ఆశ్లే-పిల్లి మఘ,పూఫ-ఎలుక చిత్ర,విశా-వ్యాఘ్రము ఉఫ, ఉభా-గోవు ఇందు పరస్పర వైరముగల వేవనగా ౧ అశ్వమహిషములు ౨ గజసింహములు ౩ కోతి మేకలు ౪ ముంగిసర్పములు ౫ లేడి, కుక్కలు ౬ పిల్లి ఎలుకలు ౭ గోవ్యాఘ్రములు. వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును పరస్పరవైరము గలవాటిలో చేరిన యెడల వారల కనిష్టము. అనగా వధూనక్షత్రము గజమున్న వరుని నక్షత్రము సింహమున్న అయినచో వారలకు, అశుభకరము. ఇట్లే అన్నిటికి తెలియవలెను. రెండును ఏకజాతీయములైనచో అత్యంత శుభప్రదము.

గ్రామార్చణం

గ్రామనక్షత్రం మొదలు యజమాని నక్షత్రంవరకు లెక్కించగా, మొదటి ౫ కు ఫలము ధనలాభం తదాది ౩ ధననాశనం. తదాది ౫ ధనవృద్ధి. తదాద ౬ దారిద్ర్యము, తదాద ౧ ప్రాణహాని తదాది ౪ సంపత్తు. తదాది ౨ ధనవ్యయము, తదాది ౧ ధనలాభః తదాది ౧ ధననాశనం - అని ఈ రీతిగా ఫలముల నెరుగవలెను.

ఆశౌచప్రకరణము

శిశువు ప్రాణముతో పుట్టి నాభిచ్ఛేదనకు పూర్వమందు మరణము నొందినేని తల్లికి పదిదినములు మృతాశౌచమున్నూ, తండ్రికి సోదరులకు జ్ఞాతులకు మూడుదినములు జాతాశౌచము, మృతాశౌచము స్నానమాత్రమునచే శుద్ధి. మృతప్రసవమైనను, నాభిచ్ఛేదన మయిన తరువాత శిశువు మరణించినను తండ్రికి సోదరులకు జ్ఞాతులకు సంపూర్ణ జాతాశౌచము. మృతాశౌచము స్నానమాత్రం తల్లికి దశరాత్ర మృతాశౌచము, పదిదినములలోపల శిశువు మరణించినయెడల జ్ఞాతులకు తల్లితండ్రి సోదరులకు జాతాశౌచము జననాది శేషముతో శుద్ధి. మృతాశౌచము స్నానమాత్రము. దంతజననపర్యంతం జ్ఞాతులకు స్నానమాత్రము. చూడాకర్మ పర్యంతం ఒకదినము ఉపనయన పర్యంతము మూడుదినము లాశౌచము. వివాహమైన స్త్రీ తండ్రియింట మరణించిన తల్లితండ్రి సోదరులు పెండ్లికాని పడుచులకు మూడుదినములు ఆశౌచము. పెండ్లియైన స్త్రీ తల్లిదండ్రుల మరణమునందు దశరాత్రములోగా త్రిరాత్రాశౌచము పట్టవలెను. సోదరీ సోదరులకు సన్నిధానా సన్నిధానములయందు త్రిరాత్రాశౌచము. మాతామహ మాతామహీలు పినతల్లి పెత్తల్లులు మేనమామ మేనత్త దౌహిత్రుడు మేనల్లుడు పినతల్లి పెత్తల్లిబిడ్డలకు మేనత్త మేనమామబిడ్డలకు పురుష పర్యాయములో సన్నిధానమందు త్రిరాత్రం. గ్రామాంతరమునందు పక్షిణి. పక్షిణీ కాలాతిక్రమణమందు గ్రామాంతరమున వింటే పగలయితే ఆపగలు రాత్రిఅయితే ఆరాత్రిఉండిస్నానం. మేనమామ భార్యకు సన్నిధానంలో పక్షిణిఅసన్నిధానంలో స్నానం. భార్యవుండగా సంతానంవుండగా అత్తమామలు మరణించినయెడల సన్నిధానమందు మూడుదినములు. ఆసన్నిధానమందు పక్షిణి, భార్య, సంతానములేని యెడల సాపిణ్డ్యమున నొకరాత్రి. అసన్నిధానమున స్నానం. సవతితల్లి సోదరీ సోదరులు మరణించినప్పుడు సవిూపమునందు ఒకదినము. దేశాంతరమందు స్నానమాత్రం. సవతికూతురు మరణించినపుడు సవతితల్లి కొకదినము, సవతితల్లి పోయినప్పుడు సవతికూతురికొకదినము ఆశౌచము. దూరమందైనయెడల స్నానముతో సరి. అల్లునిమరణము సమీపమునందు జరిగినయెడల అత్తమామలకు మూడుదినములు. గ్రామాంతరమందు పక్షిణి, జ్ఞాతులకు వివాహానంతరమందు మూడుమాసములవరకు మూడుదినములు, ఆరుమాసములవరకు పక్షిణి, సంవత్సరపర్యంతం ఒక రాత్రి ఆశౌచము. మహానది అడ్డమున్న యెడల అతిక్రాంతాశౌచము లేదు. త్రిరాత్ర జ్ఞాతులకును త్రిరాత్రాతిక్రమణమందు స్నానమాత్రమే. సోదరీభర్తకు సన్నిధానమున పక్షిణి, అసన్నిధానమున స్నానం.

తల్లిదండ్రులు చనిపోయినపుడు వారికి ప్రేతక్రియలు జరగని యెడల తాము బ్రతికియుండు కాలములో ఎప్పుడు విన్నను ౧౦ దిన

ములు ఆశౌచము. ప్రేతకృత్యములు జరిగినయెడల ౧౦ సంవత్సరములలో వృద్ధులు విన్నను ౧౦ దినములు ఆశౌచము. అనేకాశౌచ సన్నిపాతమందు, దశరాత్రమృతాశౌచమును పడుచుండగా దశరాత్రమృతముగాని త్రిరాత్రమృతముగాని సంభవించాచేని ప్రథమాశౌచముచే నివృత్తి. దశరాత్రజాతాశౌచము పడుచుండగా త్రిరాత్రమృతాశౌచముచుచ్చినను జాతాశౌచముచే నివృత్తిగాని మృతాశౌచముచే అధికజాతాశౌచము పోదు. దశరాత్రమృతాశౌచమున్న దశరాత్రజాతాశౌచము వచ్చినను దశరాత్రజాతాశౌచమున్న దశరాత్రమృతాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచముచేతనే నివృత్తి. దశరాత్రమృతాశౌచము నవలంబించియుండగా దశమదినమున రాత్రి శేషోక్త మృతాశౌచము వచ్చినయెడల, మొదటి యాశౌచము పూర్తియైనపిమ్మట అనగా పదిపరాత్రి 3 వ యామమందు వినిన ౨ దినములు మృతాశౌచము పట్టవలెను. దశమదినాష్టమయామ మనగా, సూర్యోదయాత్పూర్వమున శేషోక్త పూర్ణమృతిని వినిన 3 దినము లాశౌచము. పుత్రపుత్రికా జననసంబంధియగు జాతాశౌచ మవలంబించియుండగా శేషోక్త మృతాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచము వదలి జాతాశౌచము పట్టవలెను.

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ	సో	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
ఘ ఘ	ఘ ఘ ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ ఘ ఘ
౨౬-౨౮,	౧౬-౧౮, ౨౩-౨౪,	౬-౮, ౪౩-౪౪,	౧౫-౧౭,	౧౧-౧౩, ౨౩-౨౪,	౬-౮,	౧-౩, ౧౬-౧౮, ౩-౪

సర్వార్థసాధకచక్రము

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
హస్త, మూల, ఉత్తరాత్రయం, పుష్యమి, అశ్విని.	శ్రవణం, రోహిణి, మృగశిర, పుష్యమి,	అశ్విని, ఉత్తరాభాద్ర, కృత్తిక, ఆశ్లేష.	రోహిణి, అనూరాధ హస్త, కృత్తిక, మృగశిర.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పునర్వసు, పుష్యమి.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పునర్వసు.	శ్రవణం రోహిణి, స్వాతి.

ప్రసవ విషయము

అశ్విని, భరణి, కృత్తిక, రోహిణి, ఆర్ద్ర, పుష్యమి, ఆశ్లేష, మఘ, పుబ్బ, ఉత్తర, విశాఖ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర, రేవతి యీనక్షత్రములందు ప్రసవించినచో శాంతిచేయవలెను. ఇందు సగ్రహించబడిన నక్షత్రములందు ప్రసవించినచో హోమశాంతి చేయవలెను. తిథిసంధి, నక్షత్రసంధి, లగ్న సంధులందున్ను శాంతిచేయవలెను. వారదుర్ముహూర్తమందునూ, వర్జ్యమందునూ ప్రసవించిననూ శాంతిచేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషముశాంతి

రో, కృ, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములందు, మృతిపొందినవారును 3 మాసముల వరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత, యీ నక్షత్రములందు మృతిపొందిన వారును ౬ మాసములవరకును పాడువేయవలెను. ౧-౨-౬-౭-౧౧-౧౨-౧౪-౩౦ ఈ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతినొందినయెడల శాంతిచేయవలెను.

బల్లి పాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధు దర్శనము, కనుబొమ్మల నడుమ-రాజానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవ్యయము, క్రిందిపెదవి-ధనలాభము, ముక్కు చివర-రోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి-వర్తకలాభము, నేత్రము-సైన్యము, గడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీ సంగమము, కుడిముంజేయి-కీర్తి, ఎడమముంజేయి-రోగము, స్తనయుగ్మము-దోషము, ఉదరము-ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు-శుభము, గోళ్లు-ధనవ్యయము, లింగము-దారిద్ర్యము, జుట్టుకొన-మృత్యువు. ఈప్రదేశములయందు తొండప్రాకినను ఫలమిట్లే యని తెలియునది.

మేషాదిలగ్నప్రమాణములు పుష్కరకాలము

లగ్నము	ప్రమాణం గడియలు	ప్రమాణం గంటలు	పుష్కరాంశ ఘడియలు	పుష్కరాంశ ఘంటలు
మేషము	౪-౨౩	1-45	౩-౧౧	1-15
వృషభము	౫-౨	2-1	౨-౨౧	0-56
మిథునము	౫-౨౯	2-12	౪-౨౪	1-46
కర్కాటకము	౫-౩౦	2-12	౧-౧౮	0-31
సింహము	౫-౧౭	2-7	౩-౪౧	1-28
కన్య	౫-౧౫	2-6	౨-౨౭	0-59
తుల	౫-౨౫	2-10	౪-౨౦	1-44
వృశ్చికము	౫-౩౩	2-13	౧-౧౭	0-31
ధనుస్సు	౫-౧౬	2-6	౩-౩౧	1-24
మకరము	౪-౩౯	1-52	౨-౧౦	0-52
కుంభము	౪-౭	1-39	౩-౧౭	1-19
మీనము	౪-౨	1-37	౦-౫౫	0-22

అథ వాస్తుపురుష స్థితిః

భాద్రపద, ఆశ్వయుజ, కార్తీకమాసములయందు తూర్పు శిరస్సుగాను, మార్గశీర్ష, పౌష, మాఘ మాసములయందు దక్షిణ శిరస్సుగాను, ఫాల్గున, చైత్ర, వైశాఖమాసములయందు పశ్చిమశిరస్సుగాను, జ్యేష్ఠాషాఢశ్రావణ మాసములయం దుత్తరశిరస్సుగాను ఎడమ ప్రక్కను శయనించుచుండును. కాన అతనిదృష్టి ప్రసరించిన దిక్కునందునూ పాదములున్న దిక్కునందును, గృహము కట్టకూడదు. ఇది మాసవాస్తు. దినవాస్తు సూర్యోదయం మొదలు పగలు నాలుగుజాముల యందున్ను, ఉత్తరదిక్కు మొదలుకొని నాల్గుదిక్కులయందున్ను ఎడమప్రక్కను పరుండును. రాత్రియందున్ను ఈప్రకారమే పరుండును. అతని శిరము పాదములున్న దిక్కులయందున్ను, చూచుచున్న దిక్కులయందున్ను యిల్లు కట్టరాదు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తీక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖమాసముల యందు ఆకాశమునను, మాఘ భాద్రపద, చైత్ర ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశీర్ష, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి మొదలుగ నవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియం దుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతిచేయవలెను. ఇతరకాలములలో దోషము సామాన్యము.

స్త్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు నక్షత్రములు వాని గుణదోషములు

తిథులు: పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌఖ్యవతియును, చవితియందు వ్యభిచారిణియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్ఠియందు వికృతసంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలును, అష్టమియందు వికృతసంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుచి కలదియును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపనయును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అగును.

నక్షత్రములు: భరణి, ఆశ్లేష, పుబ్బ, పూషా, పూభా యీ నక్షత్రముల ౧-వ పాదము భర్తృనాశనము, ౨-వ పాదము పుత్రనాశనమును, ౩-వ పాదము ధననాశనమును, ౪-వ పాదము ఆయుర్థమును గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఘ, జ్యేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క ౧-వ పాదము మంగళము గలిగించును. రెండవపాదమునకైన ౨౧ గురకు భోజనము పెట్టవలెను. ౩,౪ పాదములందును,ఆది, మంగళ శనివారములయందును,దుష్టకాలములయందు, దుష్టతిథులయందును దుష్టయోగములయందును రజస్వల అయిన రోజుల యథావిధిగా శాంతి చేయవలెను.

పురశ్శుక్రదోషము

నూతన వధువు, గర్భిణీస్త్రీ, శిశుసహిత యగు స్త్రీయును శుక్రుడు తూర్పుదిక్కున నున్నపుడు పశ్చిమదిక్కునుండి వాయవ్యదిక్కునకు ఉత్తరమునకు ఈశాన్యమునకు తూర్పుదిక్కునకు ప్రయాణము చేయగూడదు. పశ్చిమదిక్కునందు శుక్రుడున్నపుడు తూర్పుదిక్కునుంచిఆగ్నేయమునకు దక్షిణమునకు నైఋతిదిక్కునకు పశ్చిమమునకు వెళ్లగూడదు. ఈపురశ్శుక్రదోషము ఏకగ్రామమందు, దుర్భిక్షమందు, రాజవిప్లవము వచ్చినపుడు, వివాహమునకు తీర్థయాత్రలకు వెళ్లునపుడు దోషముకాదు. భారద్వాజ ఆంగిరస ఆత్రేయ వత్స కాశ్యప వాసిష్ఠ గోత్రజులవారిని పురశ్శుక్రదోష మెప్పుడును బాధింపదు.

గృహప్రవేశ విషయమైన చక్రములు

వృషభచక్రం రవిభాత్		కలశచక్రం రవిభాత్	
౩ మృత్యు	౪ అర్థకృత్	౧ శీర్షచ్ఛేదం	౪ నిర్ధనం
౪ దుర్దశా	౪ ధాన్యం	౪ ప్రవాహః	౪ గర్భపాతం
౪ స్థైర్యం	౩ సంపద	౪ అభయః	౩ శ్రియం
౩ భ్రమణం	౩ పశువృద్ధి	౪ ధాన్యం	౩ శోకాయః

పాదచ్ఛాయవలన ప్రొద్దు తెలుసుకొను పద్ధతి

మేషము, కన్య	4	తుల, మీనం,	4
వృషభము, సింహము,	3	వృశ్చికం, కుంభం,	3
మిథునము, కటకము,	2	ధనుస్సు, మకరం,	2

సాయనసూర్యుడు ఏరాశిలో నుండె ఆరాశి తాలూకు ఈ ధ్రువకములను పాదచ్ఛాయలలో మేషాది 6 రాసులలో కలుపుటయు, తులాది 6 రాసులలో తీసివేయుటయు చేయుస్ఫుటమగు భాజక మగును. ఆదినమందలి దినార్ధము 7 చే గుణించగా స్ఫుటమగు భాజ్యమగును. ఈ భాజ్యమును భాజకముచే భాగించగా లబ్ధము ఘడియ విఘడియలు అగును. ఇవి మధ్యాహ్నములోపల గడచినవియు, మధ్యాహ్నానంతరమందు శేషించినవియు కాగలవు.

తిథివార విశేషములయందు చేయగూడని పనులు.

సప్తమినాడు, తైలసేవ, నీలవస్త్రధారణ, ఇతరులతో కలహించుట, రాగిపాత్రలో నీరుత్రాగుట చేయకూడదు

1, 6, 11 ఈ తిథులయందు, తలంటు (అభ్యంగనము) కూడదు.

3, 9, 14 ఈ తిథులయందు, క్షౌరము చేయించుకొనగూడదు.

4, 8, 13 ఈ తిథులయందు, గృహాదులు మాంసభక్షణ చేయకూడదు.

5, 10, 15, 30 ఈ తిథులయందు, స్త్రీని సేవింపకూడదు.

ఆదివారము అభ్యంగనమున్ను; మంగళవారమున క్షౌరమున్ను; బుధవారమున స్త్రీ సేవయు కూడదు. చిత్త, హస్త, శ్రవణ నక్షత్రములందు తైలమును వదలవలెను. మఘ, కృత్తిక, ఉభ, ఉషా; ఉభా లందు స్త్రీని సేవించకూడదు. అష్టమినాడు కొబ్బరికాయను, నవమినాడు (సొర) ఆనపకాయను, దశమినాడు పొట్లకాయను, ఏకాదశినాడు అనుములను, ద్వాదశినాడు శెనగలను, త్రయోదశినాడు వంకాయనున్ను భక్షించకూడదు.

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రాదులు

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉఫ-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి, అష్టమశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-స్వాతి-అనూ--శ్ర-ధ-శత	వృష-సిం-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి	అష్టమ, చతుర్థశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్ర-శత-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-సి-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉషా-శ్రవ-శత-ఉభా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వవర్జ్యము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్రవ-ధ-శత-ఉభా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉషా-శ్ర-ధ-శ-ఉభా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉభా-ఉషా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వి-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్య-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౨-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-పున-హ-చి-స్వాతి-చి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము. దశమశుద్ధి, లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మి	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం॥ అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చరస్థిరరాసులయందుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్రే-పూఫ-పూషా-పూభా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచి పెట్టవలెను. శాస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళ వారములు శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండ నుండు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కంచుక ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తుల-ధ-మ-కుం	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చిత్త-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మకరం-మీనం	పంచమశుద్ధివారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలాలు కల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను.
గృహారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మ-మీ-	నైరృత్య-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
శిలాన్యాస ముహూర్తము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది
దేవతాప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	శ్ర-ధ-శ-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-పున-హ-చి-రే-మృ-ఆశ్లే-రో	వృ-మ-మి-కన్య-తుల-ధను-మీనం	౯ శుద్ధి ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణముశుభము
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పుష్య-హ-చి-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-రే	వృష-కట-కన్యా-తులా-ధను-మీ	౯ శుద్ధి, లగ్నమునకు శుభదృష్టి
ఔషధసేవ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౭	ఆది-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-పుష్య-హ-చి-మృ-అనూ-రే-శ్రవ-ధని-శత-స్వా-పున-మూ	మిథు-కన్యా-ధను-మీనం	౭-౯-౧౨ శుద్ధి లగ్నమున శుభులు
వాణిజ్యము	౨-౩-౫-౭	బు-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-రో-మృ-హ-చి-అనూ-ఉత్తరాత్రయం-పుష్య-రే	వృ-మి-కట-కన్యా-తు-ధను-మీ	౧౧-వ స్థానములు శుద్ధి

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము ఉండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపిదైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.

పంచకమును తెలిసికొను పద్ధతి

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్నసంఖ్యయునుగలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేషసంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము: తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తు నుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతతిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉషా-ఉభా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల
సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ
మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
బు॥ పూషా-పూఫ-పూభా-కృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ
శు॥ మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
శ॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని
సో॥ విశా-కృ-మ-పూభా-ఉషా
మం॥ శత-ఆర్ద్రి-విశా-పూభా
బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ
గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్రి-విశా-పూఫ
శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ-అశ్వి-మ
శ॥ ఉఫ-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-రే

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి గడియలు ౩౹౹. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

కాలములు / వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిముహూర్తములు

కాలములు / వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయం దుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	భోజనం	వ్యయం	లాభః	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	ఖేదం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	శత్రుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దారిద్ర్యం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	శత్రురోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	లాస్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతాపం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణము న కు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ, ధనిష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము, అశ్విని	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతము	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి, పుష్య	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మం	పూర్వఫల్గునా, హస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

రాహుకాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహుకాలము మొదలు	రాహుకాలము వరకు	గుళికకాలము మొదలు	గుళికకాలము వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$	6	$7\frac{1}{2}$

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయ కాలములు

౧౯౩౩ సం.	తేది	మద్రాసుకు ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని	బెజవాడకు ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని
మార్చి	౨౮	౬	౦	౬	౧౦	౬	౨	౬	౧౦
ఏప్రిల్	౬	౫	౫౪	౬	౧౧	౫	౫౫	౬	౧౧
	౧౬	౫	౪౭	౬	౧౨	౫	౫౧	౬	౧౧
	౨౬	౫	౪౨	౬	౧౩	౫	౪౪	౬	౧౪
మే	౧	౫	౪౦	౬	౧౩	౫	౩౭	౬	౧౬
	౧౧	౫	౩౮	౬	౧౫	౫	౩౩	౬	౧౯
	౨౧	౫	౩౫	౬	౧౭	౫	౨౯	౬	౨౩
జూన్	౧	౫	౩౪	౬	౨౧	౫	౨౭	౬	౨౪
	౧౧	౫	౩౫	౬	౨౪	౫	౨౬	౬	౨౬
	౨౧	౫	౩౬	౬	౨౮	౫	౩౦	౬	౩౨
జూలై	౧	౫	౩౯	౬	౨౭	౫	౩౩	౬	౩౩
	౧౧	౫	౪౨	౬	౨౯	౫	౩౬	౬	౩౪
	౨౧	౫	౪౪	౬	౨౭	౫	౩౯	౬	౩౩
	౩౧	౫	౪౮	౬	౨౫	౫	౪౨	౬	౩౦
ఆగస్టు	౧౦	౫	౪౭	౬	౨౨	౫	౪౫	౬	౨౫
	౨౦	౫	౫౦	౬	౧౮	౫	౪౮	౬	౧౯
	౩౦	౫	౫౦	౬	౧౧	౫	౪౯	౬	౧౩
సెప్టెంబరు	౯	౫	౫౦	౬	౪	౫	౪౯	౬	౫
	౧౯	౫	౫౦	౫	౫౬	౫	౫౦	౫	౫౭
	౨౯	౫	౫౧	౫	౪౯	౫	౫౦	౫	౫౦
అక్టోబరు	౯	౫	౫౨	౫	౪౩	౫	౫౩	౫	౪౧
	౧౯	౫	౫౩	౫	౩౮	౫	౫౬	౫	౩౪
	౨౯	౫	౫౫	౫	౩౩	౫	౫౯	౬	౨౯
నవంబరు	౧౨	౬	౦	౫	౨౯	౬	౪	౫	౨౪
	౨౨	౬	౪	౫	౨౯	౬	౧	౫	౨౦
	౩౦	౬	౭	౫	౩౦	౬	౧౪	౫	౨౨
డిసెంబరు	౮	౬	౧౨	౫	౩౨	౬	౨౦	౫	౨౪
	౧౮	౬	౧౭	౫	౩౬	౬	౨౬	౫	౨౭
	౨౮	౬	౨౨	౫	౪౧	౬	౩౨	౫	౩౨
౧౯౩౫									
జనవరి	౮	౬	౨౬	౫	౪౬	౬	౪౪	౫	౩౭
	౧౮	౬	౨౭	౫	౫౨	౬	౪౦	౫	౪౦
	౨౮	౬	౨౭	౫	౫౮	౬	౩౩	౫	౪౯
ఫిబ్రవరి	౫	౬	౨౯	౬	౧	౬	౩౨	౫	౫౬
	౧౫	౬	౨౪	౬	౪	౬	౨౮	౫	౫౯
	౨౫	౬	౨౦	౬	౮	౬	౨౩	౬	౦
మార్చి	౭	౬	౧౩	౬	౯	౬	౧౬	౬	౬
	౧౭	౬	౦	౬	౧౦	౬	౯	౬	౯

ఆనందాదియోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రాక్షః	హాని
రో	పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వి	సౌమ్యః	కార్యసిద్ధి
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభ
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధిః
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	పద్మం	ఐశ్వర్యము
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	చి	కాలః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధః	కార్యసిద్ధి
పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	అమృతం	ప్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అశుభము
ధ	రే	రో	పు	ఉ	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభం

N.B.— ధ్వాంక్ష, వజ్ర, ముద్గర యోగములలో ప్రథమ ౫ ఘడియలున్నూ, పద్మ, లంబములలో ప్రథమ ౪ ఘడియలున్నూ, గదా యోగమందు ప్రథమ ౧ ఘడియయున్నూ, కాల, ముసలములందు ప్రథమ ౨ ఘడియలున్నూ, వదలిన శుభము. రాక్షస, మృత్యు, ఉత్పాతములను సంపూర్ణముగా వదలవలెను.

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర చైత్రమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౯ కల్యాది ౫౦౩౮ హి।। ౧౩౫౬ 1937 ఫాస్లీ ౧౩౪౬

12 ౩౦ ౭ శు।। ప్రాతిపత్ ౭-౪౭ రేవతి ౧౭-౫౩ విష్క ౨౧-౨౦ బవ ౭-౪౭ ... త్యా ౩-౪౫ ... త్యా ౩-౪౫ శ్వేతవరాహకల్పః
చాంద్రమానాబ్దాదిః నాక్షత్రమానాబ్దాదిః తైలాభ్యంగః నింబకుసుమభక్షణం ప్రపాదానం వసంతనవరాత్రారంభః శుక్లమాధ్వారంభః చంద్రోదయః దక్షిణశృంగః భో౦-౧౦చ౯

13 ౧ ౯ ద్వి।। మం ౧-౫౮ ... త్యా ౩-౪౩ అహః ౩౧-౦ అశ్విని మేషే రవిః ౧౩-౦ ఉదయాదికి ప్ర।।౨౩ప. విషువత్పుణ్యకాలః షడ్శీత్యనధ్యాయః సౌరమానాబ్దాదిః ఉత్తమమన్వాదిః మత్స్యజయంతీ మాసగౌరీవ్రతం అవమ శుభే భో౦-౨౫౯౮ చ౧

14 ౨ ౧౦ బు।। ... త్యా ౩-౪౪ ప్రదోషః భో౪-౧౭చ౨

15 ౩ ౧౧ పం।। ... త్యా ౩-౫౫ కూర్మకల్పః శ్రీపంచమీ శుక్రాం భో౪-౯చ౩

16 ౪ ౧౨ ష।। ... త్యా ౩-౪౬ అహః ౩౧-౬ అశ్విని రవిః ౩౭-౩౬ స్కందపూజా భో౪-౦చ౪ [భో౩-౫౧చ౫

17 ౫ ౧౩ స।। ... త్యా ౩-౫౦ చక్రవర్తి తిరుమఘునాథర్ ప్రదోషః

18 ౬ ౧౪ అ।। ... త్యా ౩-౫౪ అశోకాష్టమీ రాపే అనధ్యాయ భో౩-౪౩

19 ౭ ౧౫ న।। ... త్యా ౩-౫౮ శ్రీరామనవమీ శుభే భో౩-౩౪చ౭

20 ౮ ౧౬ ద।। ... త్యా ౪-అహః ౩౧-౧౪ అశ్వి రవిః ౨-౩౭ ధర్మరాజదశమీ వృషభాయనం ౩౦-౪౩ భో౩-౨౬చ౮

21 ౯ ౧౭ ఏ।। ... త్యా ౪-౭ సర్వేషామేకాదశీవ్రతే భో౩-౧౭చ౯

22 ౧౦ ౧౮ ద్వా।। ... త్యా ౪-౧౨ మదనద్వాదశీ ప్రదోషః భో౩-౯చ౧౦

23 ౧౧ ౧౯ త్ర।। ... త్యా ౪-౧౭ అహః ౩౧-౨౦ అశ్వి రవిః ౨౯-౦ అనంగత్రయోదశీ చైత్ర ౧౪ శుభే చంద్రోదయః భో౩-౦చ౧౧ [చైత్ర చంద్రదర్శనం భో౨-౫౨చ౧౨

24 ౧౨ ౨౦ చతు।। ... త్యా ౪-౨౭ అనధ్యాయవ్రతయం చంద్రోదయవ్రతం

25 ౧౩ ౨౧ ○ పూ।। ... మన్వాదిః అన్వాధానం శివపన్మభిషేకం భో౨-౪౩

26 ౧౪ ౨౨ కృ।। ప్రతి ... త్యా ౪-౨౬ అహః ౩౧-౨౬ భర ౧ రవిః ౫౩-౫౬

27 ౧౫ ౨౩ ద్వి।। ... త్యా ౪-౬ భో౨-౨౬చ౧౫ [యోగః భో౨-౩౫చ౧౪

28 ౧౬ ౨౪ తృ।। ... త్యా ౪-౨౪ సంకష్టహరచతుర్థీ భో౨-౧౮చ౧౬

29 ౧౭ ౨౫ చ।। ... సర్వత్ర ... భావః రాత్రాం ప్రదోషః భో౨-౯చ౧౭

30 ౧౮ ౨౬ ప।। ... త్యా ౪-౩౩ అహః ౩౧-౩౪ రవిః ౨౦-౨౪ భో౨-౧చ౧౮

1 ౧౯ ౨౭ ష।। ... త్యా ౪-౧౯ త్రిదుస్పృక్ భో౧-౫౨చ౧౯

2 ౨౦ ౨౮ స।। ... త్యా ౪-౧౩ ... త్యా ౪-౭ ప్రదోషః భో౧-౪౪చ౨౦

3 ౨౧ ౨౯ అ।। ... త్యా ౪-౩౩ అహః ౩౧-౪౦ భర ౩ రవిః ౪౬-౪౭ వాస్తుకర్తరీప్రారంభః శీతలాష్టమీ అనధ్యాయః భో౧-౩౫చ౨౧

4 ౨౨ ౩౦ ఆ।। మం ... పునస్యాత్యాభావః భో౧-౨౭చ౨౨

5 ౨౩ ౩౧ ద।। ... త్యా ౩-౫౯ అవమ భో౧-౧౮చ౨౩

6 ౨౪ ౧ ఏ।। ... త్యా ౩-౫౪ సర్వేషాం ఏకాదశీ భో౧-౧౦చ౨౪

7 ౨౫ ౨ ద్వా।। ... త్యా ౩-౫౧ అహః ౩౧-౪౫ భర రవిః ౧౪-౨౦ మధ్యవైష్ణవానాం ఏకాదశీ ప్రదోషః భో౧-౧చ౨౫

8 ౨౬ ౩ త్ర।। ... త్యా ౩-౪౯ భో౦-౫౩చ౨౬ [భో౦-౪౪చ౨౭

9 ౨౭ ౪ చతు।। ... త్యా ౩-౪౬ మాస శివరాత్రిః అనధ్యాయవ్రతయం

10 ౨౮ ౫ ● అమా।। ... త్యా ౩-౪౪ అహః ౩౧-౫౪ కృత్తి ౧ రవిః ౪౧-౫౮ మృద్దారుశిలాకర్మాణి వర్జనీయాని అన్వాధానపిండపితృయజ్ఞః అమా సోమవార వ్రతం భో౦-౩౬చ౨౮

కుజచారః	౧౦ మం-కృత్తికాయుధః ౭౪-౯ ౧౫ ఆ-కృత్తికాస్థ మేషం ౭-౪౨ ౬౬౪-బుధ ప్రారంభః ౭ మం-పశ్చాదస్తం బుధః ౧౧ సు-కృత్తిక మేషే బుధ ౯	శుక్రచారః	బా-బు-రేవతిశుక్ర ౨-౪౦ ౧౨-కు శుక్రవక్రత్యాగః	ర శ	బు కు	కే
కు ౧౬ సు-కుజవక్రారంభః		కు ౧౬ సో-పశ్చాదస్తమితశుక్ర	శనిచారః		కు ౨మం-మేశిర	
బ ౭ సో-అనూరాధ-కు ౨౧-౨		ప్రబు-అశ్విని వక్రే కు ౧౯-౦			కు ౧౫ ఆ-వృ।।బు	
బుధచారః		౯ సో-అశ్విని క్రీకు ౩౯-౪౦	కు ౧౫ ఆ-ఉత్తా శనిః ౧-౫	గు	కు ౧౫ ఆ-మీనే	
కు ౨ మం-భరణి బుధః ౧౦-౫౮	గురుచారః	౧౩ కు-ప్రాగుదితశుక్రః	రాహుకేతుచారా నస్తః		శుక్రః	
౫ కు-భరణి బుధః ౩౮-౫౨					రా కు	
౭ శ-భరణి బుధః ౧౯-౩౪	కు ౧౨ కు-ఉత్తరాషాఢ ౫-౫౦	౧౬ ఆ-రేవతీ శుక్ర ౨౮-౪				

1937		
11	౨౯	[illegible] ప్రతిపత్తిథిః వైశాఖస్నానారంభః చంద్రోదయః సమశృంగః ర.క్రాం [illegible]
12	౩౦	[illegible] తిథిద్వయం పరశురామజయంతీ శ్రీవిద్యారణ్యస్వామ్యారాధనం [illegible]
13	౩౧	[illegible] చతుర్థీతిథిః త్రేతాయుగాదిః పద్మకల్పః అక్షయతృతీయా ప్రదోషః కరకప్రదానం సౌభాగ్యసంపద్గౌరీవ్రతం [illegible]
14	౧	[illegible] వృషభరవిః [illegible] శ్రీజగద్గురుశంకరజయంతీ [illegible]
15	౨	[illegible] ప్రదోష [illegible]
16	౩	[illegible] భానుసప్తమీ [illegible]
17	౪	[illegible]
18	౫	[illegible] చండికావ్రతం [illegible]
19	౬	[illegible]
20	౭	[illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible] ఉపవాస
21	౮	[illegible] వైశాఖ పరశురామ [illegible]
22	౯	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
23	౧౦	[illegible] నృసింహజయంతీ [illegible] సూర్యజయంతీ [illegible]
24	౧౧	[illegible] పూర్ణిమా
25	౧౨	[illegible] ప్రతిపత్తిథిః సింహస్నానం మండలపూర్ణిమా [illegible]
26	౧౩	[illegible]
27	౧౪	[illegible] ద్వితీయాతిథిః [illegible]
28	౧౫	[illegible]
29	౧౬	[illegible] కృత్తికాత్యాగః ప్రదోషః [illegible]
30	౧౭	[illegible]
31	౧౮	[illegible]
1	౧౯	[illegible]
2	౨౦	[illegible] కాలాష్టమీ అనధ్యాయః [illegible]
3	౨౧	[illegible]
4	౨౨	[illegible] తిథిద్వయం హనుమజ్జయంతీ [illegible]
5	౨౩	[illegible] సర్వేషామేకాదశీ
6	౨౪	[illegible]
7	౨౫	[illegible] మాసశివరాత్రిః [illegible] సావిత్రీవ్రతం [illegible]
8	౨౬	[illegible] అమావాస్య [illegible] పిండపితృయజ్ఞం [illegible]

కుజచారః [illegible]

బుధచారః [illegible]

గురుచారః [illegible]

శుక్రచారః [illegible]

శనిచారః [illegible]

రాహుకేతుచారాః [illegible]

తేది			వివరము
9	౨౭	౬	సో॥ ప్ర [illegible] భో ౦-౨౬-౩౯
10	౨౮	౭	మం॥ [illegible] ఆర్ద్రా [illegible] త్రయోదశ్యాః [illegible] భో ౦-౪౬-౩౦
11	౨౯	౮	బు॥ [illegible]
			[illegible] సంకష్టహరచతుర్థీ ప్రదోషః భో ౦-౩౬ [illegible]
12	౩౦	౯	గు॥ [illegible] భో ౦-౨౬-౨౩
13	౩౧	౧౦	శు॥ [illegible] భో ౦-౧౬-౨౩
14	౧	౧౧	శ॥ [illegible]
			[illegible] ప్రదోషః భో ౦-౬-౨౪
15	౨	౧౨	ఆ॥ [illegible]
16	౩	౧౩	సో॥ [illegible]
17	౪	౧౪	మం॥ [illegible]
18	౫	౧౫	బు॥ [illegible]
19	౬	౧౬	గు॥ [illegible]
20	౭	౧౭	శు॥ [illegible] ప్రదోషః
21	౮	౧౮	శ॥ [illegible]
			[illegible] భో ౪-౨౧౮౧౧
22	౯	౧౯	ఆ॥ [illegible] భో ౪-౧౧౮౧౨
23	౧౦	౨౦	సో॥ [illegible] అమావాస్య సావిత్రీవ్రతం
			[illegible] భో ౪-౦౮౧౩
24	౧౧	౨౧	మం॥ [illegible]
25	౧౨	౨౨	బు॥ [illegible] భో ౩-౩౯౮౧౫
26	౧౩	౨౩	గు॥ [illegible] భో ౩-౨౮౧౬
27	౧౪	౨౪	శు॥ [illegible] ప్రదోషః భో ౩-౧౯౮౧౭
28	౧౫	౨౫	శ॥ [illegible]
29	౧౬	౨౬	ఆ॥ [illegible]
30	౧౭	౨౭	సో॥ [illegible]
1	౧౮	౨౮	మం॥ [illegible]
			[illegible] భో ౨-౩౬౮౧౨
2	౧౯	౨౯	బు॥ [illegible]
3	౨౦	౩౦	గు॥ [illegible]
4	౨౧	౩౧	శు॥ [illegible]
5	౨౨	౩౨	శ॥ [illegible]
			ప్రదోషః భో ౧-౫౫౮౨౫
6	౨౩	౩౧	ఆ॥ [illegible]
7	౨౪	౧	సో॥ [illegible] అమావాస్య [illegible]
			పిండపితృయజ్ఞః భో ౧-౩౪౮౨౬
8	౨౫	౨	మం॥ [illegible]
			[illegible] పిండపితృయజ్ఞంచ [illegible] భో ౧-౨౩౮౨౭

1937 జూన్ 1937 జూలై

కుజచారః

[illegible]

బుధచారః

[illegible]

ప్రాగస్తమితః

[illegible]

గురుచారోనాస్తి

శుక్రచారః

[illegible]

శనిచారోనాస్తి

రాహుకేతుచారావక్త్రః

తేదీ		వివరము
9	[illegible]	[illegible] ... అహః [illegible] ... చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః రాత్రే భో ౧-౧౩ [illegible]
10	[illegible]	[illegible] ... జమాదిలవల్ [illegible]
11	[illegible]	[illegible] ... ప్రదోషః భో [illegible]
12	[illegible]	[illegible] ... అహః [illegible] ... పుష్య రవిః [illegible]
13	[illegible]	[illegible] ... షష్ఠీ భో [illegible]
14	[illegible]	[illegible] ... వైవస్వతమన్వాదిః ... దశమీ ... భో [illegible]
15	[illegible]	[illegible] ... అనధ్యాయః భో [illegible]
16	[illegible]	[illegible] ... పునర్వసు కర్కటే రవిః [illegible] ఖండ్ర వడమా ఉదయాది దక్షిణాయన పుణ్యకాలః త్రిస్పృక్ భో [illegible]
17	[illegible]	[illegible] ... మన్వాదిః పాదపద్మం భో [illegible]
18	[illegible]	[illegible] ... ప్రవేశారంభః శుక్రాం భో [illegible]
19	[illegible]	[illegible] ... పుష్య రవిః [illegible] ద్వాదశీతిథిః పక్షపూర్ణిమ [illegible] భో [illegible] ప్రదోషః భో [illegible]
20	[illegible]	[illegible] ... త్రయోదశీతిథిః వాసుదేవద్వాదశీవ్రతం [illegible]
21	[illegible]	[illegible] ... చతుర్దశీతిథిః అనధ్యయన చతుష్టయం
22	[illegible]	[illegible] ... చతుర్దశీతిథిః భో [illegible]
23	[illegible]	○ పూర్ణిమా [illegible] ... అహః [illegible] పుష్య రవిః [illegible] అన్వాధానం సింధుస్నానం పవిత్రారోపణం కోకిలావ్రతం వ్యాసపూజా శివశయన వ్రతం, సింహాయనం [illegible] అగస్త్యోదయః [illegible] భో [illegible]
24	[illegible]	[illegible] ... భో [illegible]
25	[illegible]	[illegible] ... అశూన్యశయనవ్రతం భో [illegible]
26	[illegible]	[illegible] ... పుష్య [illegible] ప్రదోషః
27	[illegible]	[illegible] ... చతుర్థీతిథిః భో [illegible]
28	[illegible]	[illegible] ... తిథిద్వయం భో [illegible]
29	[illegible]	[illegible] ... సప్తమీతిథిః ప్రదోషః భో [illegible]
30	[illegible]	[illegible] ... అహః [illegible] పుష్య రవిః [illegible] అష్టమీ తిథిః రుద్రసావర్ణికమన్వాదిః ఉభయానధ్యాయః భో [illegible]
31	[illegible]	[illegible] ... భో [illegible]
1	[illegible]	[illegible] ... భో [illegible]
2	[illegible]	[illegible] ... అహః [illegible] ఆశ్లేష రవిః [illegible] పాప్మ్రాంగానాంగంకాత్రాం భో [illegible]
3	[illegible]	[illegible] ... ఏకాదశీ ప్రదోషః భో [illegible]
4	[illegible]	[illegible] ... భో [illegible]
5	[illegible]	[illegible] ... మాసశివరాత్రిః [illegible] అమావాస్య అనధ్య
6	[illegible]	● అమావాస్య [illegible] ... అహః [illegible] ఆశ్లేష రవిః [illegible] అన్వాధానం సింధుపితృయజ్ఞః పితౄర్వాణవ్రతం పోలావ్రతం భో [illegible]

కుజచారః		గురుచారః		
[illegible]	[illegible]	గురు [illegible] ఉత్తరాషాఢ వక్రీ ధనుషి	[illegible]	[illegible]
[illegible]	శుక్రచారః	గురుః [illegible]	[illegible]	[illegible]
బుధచారః	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	శనిచారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	శని వక్రారంభః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	రాహుకేతుచారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] రాహుః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] కేతుః [illegible]	[illegible]

Date			Details
7			[illegible]
8			[illegible]
9			[illegible]
10			[illegible]
11			[illegible]
12			[illegible]
13			[illegible]
14			[illegible]
15			[illegible]
16			[illegible]
17			[illegible]
18			[illegible]
19			[illegible]
20			[illegible]
21			[illegible]
22			[illegible]
23			[illegible]
24			[illegible]
25			[illegible]
26			[illegible]
27			[illegible]
28			[illegible] శ్రీకృష్ణ [illegible]
29			[illegible] శ్రీకృష్ణ జయంతి [illegible]
30			[illegible]
31			[illegible]
1			[illegible]
2			[illegible]
3			[illegible]
4			[illegible]

1987 జూలై ఆగష్టు [illegible]

[illegible]

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర భాద్రపదమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౯ కల్యాది ౫౦౩౮ సూ॥ 1937 ఫాస్లీ ౧౩౪౭

తేది			వివరములు
5	[illegible]		[illegible] శుక్లాం [illegible]
6	[illegible]		[illegible]
			చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః [illegible] [మార్గశిర [illegible]
7	[illegible]		[illegible] మన్వాదిః [illegible] జయంతీ [illegible]
8	[illegible]		[illegible] వినాయకచతుర్థీ [illegible]
9	[illegible]		[illegible]
10	[illegible]		[illegible] సూర్యషష్ఠీ [illegible]
11	[illegible]		[illegible] ముక్తాభరణసప్తమీవ్రతే [illegible]
12	[illegible]		[illegible] మహాలక్ష్మీ [illegible]
			[illegible] శుక్లాం ఉపాకర్మ [illegible]
13	[illegible]		[illegible] దశమీతిథిః [illegible]
14	[illegible]		[illegible]
15	[illegible]		[illegible] క్షీరవ్రతారంభః [illegible]
16	[illegible]		[illegible] కన్యాయాంరవిః [illegible]
			సర్వేషాం [illegible] వామనజయంతీ [illegible]
17	[illegible]		[illegible] శ్రవణద్వాదశీ వామనజయంతీ [illegible]
18	[illegible]		[illegible]
19	[illegible]		[illegible] అనంతపద్మనాభవ్రతం అనఘ [illegible]
20	[illegible]		[illegible]
			అన్వాధానం పౌర్ణమీ వ్రతం ఉమామహేశ్వరవ్రతం [illegible]
21	[illegible]		[illegible] ప్రతిపత్తిథిః మహాలయ [illegible]
22	[illegible]		[illegible] తిథిద్వయం [illegible]
23	[illegible]		[illegible] చతుర్థీతిథిః
24	[illegible]		[illegible]
25	[illegible]		[illegible]
26	[illegible]		[illegible]
			[illegible] [సౌభాగ్యక మన్వాదిః మహాలక్ష్మీ [illegible]
27	[illegible]		[illegible] మధ్యాష్టమీ [illegible]
28	[illegible]		[illegible]
29	[illegible]		[illegible]
30	[illegible]		[illegible]
1	[illegible]		[illegible]
2	[illegible]		[illegible] మాసశివరాత్రిః [illegible]
3	[illegible]		[illegible] చతుర్దశీతిథిః [illegible]
			శస్త్రహతానాం మహాలయః [illegible]
4	[illegible]		[illegible] అమావాస్యాతిథిః అన్వాధానం [illegible]
			మహాలయామావాస్య [illegible] అమా సోమవారవ్రతం [illegible]

కుజవారః [illegible]	[illegible]	శుక్రవారః [illegible]	[illegible] శనివారో నాస్తి	[illegible]
బుధవారః [illegible]	గురువారః [illegible]	[illegible]	రాహుకేతువారా [illegible]	

1937		
5	౨౦	౩౦ [illegible]
		[illegible]
6	౨౧	౧ [illegible]
7	౨౨	౨ [illegible]
8	౨౩	౩ [illegible]
9	౨౪	౪ [illegible]
10	౨౫	౫ [illegible]
11	౨౬	౬ [illegible]
12	౨౭	౭ [illegible]
13	౨౮	౮ [illegible]
		[illegible]
14	౨౯	౯ [illegible]
		[illegible]
15	౩౦	౧౦ [illegible]
16	౩౧	౧౧ [illegible]
17	౧	౧౨ [illegible]
18	౨	౧౩ [illegible]
19	౩	౧౪ [illegible]
20	౪	౧౫ [illegible]
21	౫	౧ [illegible]
22	౬	౨ [illegible]
23	౭	౩ [illegible]
24	౮	౪ [illegible]
25	౯	౫ [illegible]
26	౧౦	౬ [illegible]
27	౧౧	౭ [illegible]
28	౧౨	౮ [illegible]
29	౧౩	౯ [illegible]
30	౧౪	౧౦ [illegible]
31	౧౫	౧౧ [illegible]
1	౧౬	౧౨ [illegible]
		[illegible]
2	౧౭	౧౩ [illegible]
		[illegible]
3	౧౮	౧౪ [illegible]
		[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

తేది	తిథి	
4	౧	౩౦ ప్రతి [illegible] త్యాజ్య [illegible] చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః యమద్వితీయా భగినీ హస్తభోజనం భో [illegible]
5	౨	[illegible] త్యాజ్య [illegible] తృతీయాతిథిః రాత్రాం
6	౩	[illegible] త్యాజ్య [illegible] చతుర్థీతిథిః భో [illegible]
7	౪	[illegible] త్యాజ్య [illegible] చతుర్థీ తిథిః నాగచతుర్థీ భో [illegible]
8	౫	[illegible] త్యాజ్య [illegible] శ్రుతధారణం భో [illegible]
9	౬	[illegible] త్యాజ్య [illegible]
10	౭	[illegible] త్యాజ్య [illegible] భో [illegible] [ప్రాత కుర్యాం భో [illegible]
11	౮	[illegible] త్యాజ్య [illegible] భో [illegible] [భో [illegible]
12	౯	[illegible] త్యాజ్య [illegible] కృతయుగాదిః
13	౧౦	[illegible] త్యాజ్య [illegible] సార్వభౌమవ్రతం భో [illegible]
14	౧౧	[illegible] ఉత్థానైకాదశీ తులసీ పద్మవ్రతం భీష్మపంచకం భో [illegible] [రాత్రాం ఉభయప్రదోషః భో [illegible]
15	౧౨	[illegible] త్యాజ్య [illegible] స్వాయంభువ మన్వాదిః క్షీరాబ్ధి ద్వాదశీ
16	౧౩	[illegible] త్యాజ్య [illegible] ప్రదోష [illegible] భో [illegible]
17	౧౪	[illegible] త్యాజ్య [illegible] చతుర్దశీతిథిః రాత్రే అనధ్యయన దీపాలంకరణం. త్రి [illegible] చంద్రదర్శనం భో [illegible]
18	౧౫	○ [illegible] త్యాజ్య [illegible] తిథిద్వయం సింధుస్నానం అన్వాధానం వ్యాసపూజా కృత్తికాదీపోత్సవః [illegible] మన్వాదిః [illegible] భో [illegible]
19	౧	[illegible] ద్వితీయాతిథిః భో [illegible]
20	౨	[illegible] తృతీయా [illegible] ద్వితీయా భో [illegible]
21	౩	[illegible] త్యాజ్య [illegible] ప్రదోష భో [illegible]
22	౪	[illegible] త్యాజ్య [illegible] రవిః [illegible] ధనురయనం [illegible] భో [illegible]
23	౫	[illegible] త్యాజ్య [illegible] భో [illegible] [ప్రదోషః భో [illegible]
24	౬	[illegible] త్యాజ్య [illegible]
25	౭	[illegible] త్యాజ్య [illegible] రవిః [illegible] ఇంద్రసావర్ణిక మన్వాదిః కాలాష్టమీ వ్రతం [illegible] భో [illegible]
26	౮	[illegible] త్యాజ్య [illegible] భో [illegible]
27	౯	[illegible] త్యాజ్య [illegible] భో [illegible]
28	౧౦	[illegible] త్యాజ్య [illegible] సర్వేషామేకాదశీ భో [illegible]
29	౧౧	[illegible] ఉభయప్రదోషః
30	౧౨	[illegible] త్యాజ్య [illegible] భో [illegible] [భో [illegible]
1	౧౩	[illegible] త్యాజ్య [illegible] మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనం
2	౧౪	● [illegible] అమావాస్య [illegible] అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః రాత్రాం భో [illegible]

కుజవారః [illegible]	[illegible]	[illegible] గురువారః [illegible] శుక్రవారః [illegible]	[illegible] శనివారః [illegible]	[illegible]
బుధవారః [illegible]	పశ్చాదుదితః [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

3	౧౯	[illegible]
4	౧౯	[illegible] చంద్రోదయః ఉత్తర శృంగః [illegible]
5	౨౦	[illegible]
6	౨౧	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
7	౨౨	[illegible]
8	౨౩	[illegible]
9	౨౪	[illegible] ప్రదోషః సుబ్రహ్మణ్య షష్ఠీ [illegible]
10	౨౫	[illegible]
11	౨౬	[illegible]
12	౨౭	[illegible]
13	౨౮	[illegible]
14	౨౯	[illegible]
15	౧	[illegible] ధనుర్మాసారంభః [illegible] ప్రదోషః [illegible]
16	౨	[illegible]
17	౩	[illegible]
18	౪	[illegible]
19	౫	[illegible]
20	౬	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
21	౭	[illegible]
22	౮	[illegible]
23	౯	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
24	౧౦	[illegible]
25	౧౧	[illegible]
26	౧౨	[illegible]
27	౧౩	[illegible]
28	౧౪	[illegible]
29	౧౫	[illegible] ప్రదోషః
30	౧౬	[illegible]
31	౧౭	[illegible]
1	౧౯	[illegible]

కుజచారః [illegible]	[illegible]	[illegible] శుక్రచారః [illegible]	[illegible] శనిచారః [illegible]	[illegible]
బుధచారః	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

తేది			వివరములు
1	౨౧		౩౦ ౫॥ప్ర [illegible] మాఘస్నానారంభః భో౦-[illegible]
2	౨౧		౧ ద్వి॥ [illegible]
3	౨౨		౨ తృ॥ [illegible] ఉభయప్రదోషః భో౦-[illegible]
4	౨౩		౩ చ॥ [illegible] కుంభసంక్రమణం [సంక్రాం భో౦-[illegible]
5	౨౪		౪ పం॥ [illegible] శ్రీ పంచమి
6	౨౫		౫ ష॥ [illegible] ప్రదోషః భో౦-[illegible]
7	౨౬		౬ స॥ [illegible] రథసప్తమి తిథిః సూర్యజయంతి మన్వాదిః రథసప్తమి సూర్యగ్రహప్రవేశం శ్రీ అగిరిపల్లి శోభనాచలస్వామివారి రథోత్సవః ఉభయానకధ్యాయః రాత్రి భో౦-[illegible]
8	౨౭		౭ అ॥ [illegible] భీష్మాష్టమి
9	౨౮		౮ న॥ [illegible] మధ్వనవమి భో౦-[illegible] [శ్రాద్ధ భో౦-[illegible]
10	౨౯		౯ ద॥ [illegible] స్మార్తభాగవతానాం ఏకాదశి ఉపవాసః భో౦-[illegible] [సర్వేషాం ఏకాదశి ఉపవాసః భో౦ [illegible]
11	౩౦		౧౦ ఏ॥ [illegible] తిలపద్మవ్రతం [illegible]
12	౧		౧౧ ద్వా॥ [illegible] భీష్మద్వాదశి-వరాహ ద్వాదశి-ప్ర హరిపదపుణ్యకాలః శనిత్రయోదశి భో౦-[illegible]
13	౨		౧౨ త్ర॥ [illegible]
14	౩		౧౩ ○॥పూ [illegible] అన్వాధానం సర్వేషాం శ్రీవేణుగోపాలస్వామివారి కల్యాణోత్సవః సింధుస్నానం తిలపాత్రికంబళాదిదానాని రథే రాత్రే భో౩-[illegible] [illegible]
15	౪		౧౪ కృ॥ప్ర [illegible]
16	౫		౧౫ ద్వి॥ [illegible] భో౩-[illegible]
17	౬		౧౬ తృ॥ [illegible] ఉభయప్రదోషః భో౩-[illegible]
18	౭		౧౭ చ॥ [illegible]
19	౮		౧౮ పం॥ [illegible] భో౩-[illegible]
20	౯		౧౯ ష॥ [illegible] ఉభయప్రదోషః భో౩-౩
21	౧౦		౨౦ స॥ [illegible] భో౩-[illegible]
22	౧౧		౨౧ అ॥ [illegible]
23	౧౨		౨౨ న॥ [illegible] భో౩-[illegible] [భో౩-[illegible]
24	౧౩		౨౩ ద॥ [illegible] [వ్యయం భో౩-[illegible]
25	౧౪		౨౪ ఏ॥ [illegible] సర్వేషాం ఉపవాస
26	౧౫		౨౫ ద్వా॥ [illegible] మధ్వరామానుజకూటాదిః
27	౧౬		౨౬ త్ర॥ [illegible] ప్రదోషః భో౩-[illegible] [భో౩-[illegible]
28	౧౭		౨౭ చ॥ [illegible] మహాశివరాత్రిః సావిత్రీకల్పః శే. వే అవర్థముదయ భో౩-[illegible] [గారకచతుర్దశి ద్వాపరయుగాది భో౦-[illegible]
1	౧౮		౨౮ అమా॥ [illegible] అన్వాధానం కలియుగాంతకృష్ణం
2	౧౯		౨౯ ●॥అమా [illegible] పిండపితృయజ్ఞః భో౦-[illegible]

ఆదివారః	[illegible]	[illegible]	[illegible]	రాహుకేతువారా వప్ర
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		గురువారః		
		శుక్రవారః		
బుధవారః			శనివారః	

1938 జనవరి		
2	[illegible]	[illegible]
3	[illegible]	[illegible]
4	[illegible]	[illegible]
5	[illegible]	[illegible]
6	[illegible]	[illegible]
7	[illegible]	[illegible]
8	[illegible]	[illegible]
9	[illegible]	[illegible]
10	[illegible]	[illegible]
11	[illegible]	[illegible]
12	[illegible]	[illegible]
13	[illegible]	[illegible]
14	[illegible]	[illegible]
15	[illegible]	[illegible]
16	[illegible]	[illegible]
17	[illegible]	[illegible]
18	[illegible]	[illegible]
19	[illegible]	[illegible]
20	[illegible]	[illegible]
21	[illegible]	[illegible]
22	[illegible]	[illegible]
23	[illegible]	[illegible]
24	[illegible]	[illegible]
25	[illegible]	[illegible]
26	[illegible]	[illegible]
27	[illegible]	[illegible]
28	[illegible]	[illegible]
29	[illegible]	[illegible]
30	[illegible]	[illegible]
31	[illegible]	[illegible]

[illegible]

1938 సం॥ మార్చి నెల

3	౨౦	౩౦	గురు॥ ప్రతి ౧౫-౫౪ ఉత్తరాభాద్ర ౨౮-౧౬ సా ౨౫-౩౦ ఆది ౧౫-౧ ౧౬-౫౪ త్యాజ్యం ౧౭-౪ ద్వితీయా తిథిః చంద్రోదయః దక్షిణ శృంగః భోం ౧-౩౨౮ [శ్రాం భోం ౧-౨౩ ముహూర్తం చ౧
4	౨౧	౩౧	శుక్ర॥ వి ౧౦-౪౮ ఉ.భా ౨౨-౩ ౫౬ ౨౧-౩౦ శా ౧౦-౪౮ రా ౨౨-౪౦ త్యాజ్యం ౩-౫౭ అహః ౫౯-౨౬ పూ.భా ౧ రవిః ౭-౪౨
5	౨౨		౧ శని॥ తృ-౩౧ రే ౨౧-౩ ౯౬ ౧౬-౩ ౫౯ ౩౧ త్యాజ్యా భావః భోం ౧-౧౫౨
6	౨౩		౨ రవి॥ చ ౫-౧౩ అశ్వి ౧౯-౪౯ బవ ౦-౫౫ ధ్రువ ౧౩ ౭౦ ౭౦ త్యాజ్యం ౫౩ ౪౧౩ త్యాజ్యం ౩-౪౯ శుక్రాం భోం ౧-౭౨౩
7	౨౪		౩ సోమ॥ పం ౧-౦ విష్కం ౫౫-౧౪ భర ౧౭-౭ ౫౩ ౧౩ త్యాజ్యం ౩ ౫౭ అహః ౯-౩౪ పూ.భా ౨ రవిః ౨౭-౨౪ అమావాస్య భోం ౫౪౯
8	౨౫		౪ మంగళ॥ ౫-౩ ౫ కృత్తిక ౩-౪౬ ౫౦-౧౧ ౫౨-౨౫ ౨౨-౩ ౭ త్యాజ్యం ౩-౪౫ కామన ప్రమోశ్క్రాం భోం ౫౦౫
9	౨౬		౫ బుధ॥ ౪౪-౪౨ రోహిణి ౧౬-౫౨ ౫౭ ౩౧-౨౭ ౩-౦ త్యాజ్యం ౩-౪౪ దుర్గా వ్రతం భోం ౪౨౬
10	౨౭		౬ గురు॥ ౩౭ ౪౩ మృగ ౫౬-౫౧ ౪౭ త్యాజ్యం ౩-౪౦ ఈ ౯-౪ పూ.భా ౩ రవిః ౭-౨౩ భోం ౩-౩౩
11	౨౮		౭ శుక్ర॥ ౩౨-౪౬ ఆర్ద్ర ౧-౪౦ పునర్వసు ౫౫ ౧౩ త్యాజ్యం ౩-౪౪ భోం ౨౫౫ [భోం ౧-౧౭
12	౨౯		౮ శని॥ ౭-౯ పునర్వసు ౧౩ ౫౪ ౯౧ ౯ ౨ త్యాజ్యం ౩-౪౫ ఏకాదశీతిథిః సర్వేషామేకాదశీ ఆమలక్యేకా
13	౩౦		౯ రవి॥ ౨౧ ౫౧ ౭ ౫౪ త్యాజ్యం ౩-౪౭ ద్వాదశీ నృసింహద్వాదశీ రామే భోం ౧-౯
14	౧	౧౦	సోమ॥ ౨౭ ౪ ౩౧ ౫౩ ౪౨ ౨౭ ౩౫ త్యాజ్యం ౩-౫౦ అహః ౯-౫౦ పూ.భా ౪ విశే రవిః ౭-౧౫ చతుర్దశీతిథిః కామదహనం ప్రదోషః ౩-౫౫ మన్వాదిపుణ్యకాలః భోం ౧౧
15	౨	౧౧	మంగళ॥ ౧౩ పూర్వ ౫౬ ౫౦ ౩ పూర్ణిమాతిథిః బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః హోళిక
16	౩	౧౨	○ బుధ॥ ౧౧ ఉత్తర ౩౧ ౨ ౧౧ యోగకాలః భోం ౩-౪౭ [భోం ౩-౫౫
17	౪	౧౩	గురు॥ ప్రతి ౧౭ హస్త ౫౫ ౫౬ అహః ౯-౫౬ పూ.భా ౧ రవిః ౮-౯ రవే భోం ౩-౩౯
18	౫	౧౪	శుక్ర॥ ౧౯ చిత్త ౩ ౨౫ త్యాజ్యం ౪-౦ చాతుర్మాస్య ద్వితీయా బ్రహ్మకల్పః భోం ౩-౩౧౫
19	౬	౧౫	శని॥ ౧౦ స్వాతి ౪౬ ౧౦ ౫౭ త్యాజ్యం ౪-౧౩ భోం ౩-౨౩౬ [భోం ౩-౧౫౧౭
20	౭	౧౬	రవి॥ ౨౧ విశాఖ ౩ ౧౧ త్యాజ్యం ౪-౯ అహః ౩౦-౨ ఉ.భా ౨ రవిః ౪౮-౩౧
21	౮	౧౭	సోమ॥ ౩ అనూరాధ ౩ ౩౫ త్యాజ్యం ౨౩ షష్ఠీతిథిః సాయన మేష సంక్రాం భోం ౩-౭ [భోం ౨-౫౯
22	౯	౧౮	మంగళ॥ ౫౦ జ్యేష్ఠ ౩ ౫౦ ౨౭ త్యాజ్యం ౨౫ సప్తమీతిథిః భానుసప్తమీ
23	౧౦	౧౯	బుధ॥ ౨౪ మూల ౧౯ ౨౪ ౫౧ త్యాజ్యాభావః సప్తమీతిథిః భోం ౨-౫౧
24	౧౧	౨౦	గురు॥ ౩౦ పూర్వాషాఢ ౫౩ ౩౦ ౧౭ త్యాజ్యం ౨౬ ౩ త్యాజ్యం ౨౬ అహః ౩౦-౧౨ ఉ.భా ౩ రవిః ౧౦-౨౬ ఉత్తరాషాఢ అద్ధబంధః శుభకర్మవర్జ్యం భోం ౨-౪౩
25	౧౨	౨౧	శుక్ర॥ ౩౫ ఉత్తరాషాఢ ౨౧ ౪౬ త్యాజ్యం ౨౪ భోం ౨-౩౫౨
26	౧౩	౨౨	శని॥ ౪౩ ౫౭ శ్రవణ ౨౭ ౩౭ త్యాజ్యం ౨౧ భోం ౨-౨౭౨౩ [౧౧ భోం ౨-౧౯
27	౧౪	౨౩	రవి॥ ౪౩ ధనిష్ఠ ౫౯ ౫౩ ౧౧ త్యాజ్యం ౧౭ అహః ౩౦-౧౯ ఉ.భా ౪ రవిః ౩౨
28	౧౫	౨౪	సోమ॥ ౪౬ శతభిష ౧౪ ౫ త్యాజ్యం ౧౨ వ్యతీపాతః భోం ౨-౧౧
29	౧౬	౨౫	మంగళ॥ ౪౭ పూర్వాభాద్ర ౫౩ ౫ త్యాజ్యం ౭ భోం ౨-౩
30	౧౭	౨౬	బుధ॥ ౪౭ ఉత్తరాభాద్ర ౫౩ ౫౧ త్యాజ్యా భావః అహః ౩౦-౨౪ రవిః ౫౪ మాసశివరాత్రిః అనధ్యాయః భోం ౧-౫౫ [భోం ౧-౪౭
31	౧౮	౨౭	● గురు॥ అమా ౫౬ ౩౧ ఉ.భా ౩౬ రేవతి ౧౫ ౬౬ ౧౫ త్యాజ్యం అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః శ్రాం
1	౧౯	౨౮	స్వస్తిశ్రీ బహుధాన్య సం॥ చైత్ర శుక్ల ప్రతిపత్ శుక్రవారం అశ్విని ౫౯ ౩౪ ౧౫ త్యాజ్యం ౫౪ యోగః భోం ౧-౩౯ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కుజచారః				
కుజ సో-అశ్వి ౨౪-౪	౭బు-పూ ౩ బుధ ౫-౨౧	౧౧౮, అశ్వి ౧ మే బు ౩.౪౭	౧౩ సో-ఉ భా ౩ బు ౫౧-౪౦	౪ ౭ బు-అమావాస్యః
౧౧ శ-అశ్వి ౩ కు ౦-౫౨	౧౦ శు-పూ ౪ మీ బు ౨౯-౧౭	౧౩ మ-అశ్వి ౨ బు ౪౭-౫౦	బ ౧౫-ఉ భా ౪ కు ౩౩-౨	కృ ౩ శే కు ౪౫.౧౨
౧౫ బు-అశ్వి ౪ కు ౩౭-౨౨	౧౨ ఆ-ఉ భా ౧ బు ౧౧-౩౨	గురుచారః	౪ ఆ-రే ౧ కు ౧౨-౫౫	
బు ౫ సో-భ ౧ కు ౧౭-౦	కు ౧౩ సో-ఉ భా ౨ బు ౫౨-౧౦	గు ౧౪ మ-ధ ౨ కు ౨౭-౦	౬ మం-రే ౨ కు ౫౫-౦	
౯ శు-భ ౨ కు ౫౬-౩౭	౧౫ బు-ఉ భా ౩ బు ౩౩-౧౭	బ ౩౦ కు-ధ ౩ కుం-గురు ౫౭	౯ శు-రే ౩ కు ౩౬-౨౭	
౧౪ బు-భ ౩ కు ౩౭-౩౬	బ ౨ శు-ఉ భా ౪ బు ౧౭-౨౨	శుక్రచారః	౧౨ సో-రే ౪ కు ౧౭-౩౭	
బుధచారః	౪ ఆ-రే ౧ బు ౧-౨౪	శు ౨ శు-పూ భా ౩ కు ౯-౩౭	౧౪ బు-అ ౧ మే మేషం ౯-౨	
శు ౨ శు-శతభి బు ౨౭-౩౭	౫ సో-రే ౨ బు ౪౪-౪	౪ ఆ-పూ భా ౪ మీ కు ౫౦-౨౦	శనిచారః	
౪ ఆ-పూ భా ౧ బు ౧౭-౨౭	౬ మ-పశ్చాదుదితో బుధః	౭ బు. ఉ భా ౧ శుక్ర ౩౦.౨౦	శు ౧౧ శ-పశ్చాదస్తమితః	
౭ మ-పూ ౨ బు ౨-౩౫	౯ శు-రే ౩ బు ౩౪-౪౭	౧౧ శ-ఉ భా ౨ కు ౧౧-౨౭	బ ౩౭-ఉ భా ౪ శని ౧౫-౩౭	
	౯ శు-రే ౪ బు ౨౭-౨	౧౨ ఆ-పశ్చాదుదితశ్శుక్రః	రాహుకేతుచారా	

ఓం

ప్రస్తావన

ఓన్నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైక మూర్తయే,
నిర్మలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీ సచ్చిదానందాత్మక విశ్వేశ్వర లీలావిలాసములు చిత్రవిచిత్రములు. సాపేక్షములైన విశ్వేశ్వర లీలా విలాసములు నిరపేక్షమైన ఆత్మానందమునందు సార్థకము లగుచున్నవి. బ్రహ్మాండ మనంతము. ద్వాదశాదిత్యాది మండలములు, నవ గ్రహమండలములు, ౧౬౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ తారాగణములు బ్రహ్మాండ పరిగణనమును దురూహ్యముచేయుచున్నవి. దూరస్థమైన తారలనుండి కాంతికిరణము భూగోళమును చేరుటకు అనేక కాంతి వత్సరములు కావలయును. అనంతమైన బ్రహ్మాండమునందు ౫,౨౫,౧౧,౨౦౦ మైళ్ల భూప్రదేశము, ౧౩,౯౪,౪౦,౦౦౦ మైళ్ల జలప్రదేశము చేరి ౧౯౬౫౦,౦౦౦ చదరపుమైళ్లు భూగోళపువిస్తీర్ణము. బ్రహ్మాండమునందు భూగోళ మొక స్వల్పప్రదేశము. భూగోళ విస్తీర్ణమునం దాసియాఖండవిస్తీర్ణము ౧౭౦౭౪౦౫౦, హిందూస్తాన విస్తీర్ణము ౧౮,౦౯,౦౦౦ గ్రేటుబ్రిటను విస్తీర్ణము ౨౧,౩౭౭ బ్రిటీషు సామ్రాజ్య విస్తీర్ణము ౧,౯౯,౦౯,౭౮౨ చదరపు మైళ్లు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్య విస్తీర్ణము, సామ్రాజ్య జనసంఖ్య, సామ్రాజ్య ప్రజల కష్టసుఖములు ధర్మాత్ములకు ధర్మజిజ్ఞాసను జేయవలసిన యవసరమును విశదము చేయుచున్నవి. మానవ ధర్మాభ్యుదయమునందు ధర్మసంకల్పబలము సంకల్ప సిద్ధికి సాధనముగ నున్నది. ధర్మ సంకల్పములేని స్వదేశాభిమానము, సామ్రాజ్యాభిమానము, స్వజాతీయాభిమానము పరమానర్థములకు మూలమగుచున్నది. యూరపు రాజ్యములందు దినదిన ప్రవర్ధమానం బగుచున్న స్వార్థారాధనము, స్వజాతీయాభిమానము దురహంకారమునకు మూలమై ఆసురబలారాధనమును మితిమేరలు లేకను వ్యాపింపజేయుచున్నది. అఖండమైన బ్రహ్మాండమునందు స్వదేశస్వస్థల సంకల్ప సంకీర్తన సంస్మరణములు స్వార్థమునకు గాకను పరమార్థమునకు వినియోగించుట పురుషార్థమునకును, మానవధర్మాభ్యుదయమునకును, ప్రపంచశాంతికిని సాధనము. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక సంవత్సర ఫలసంస్మరణ మాత్మానుభవ సంస్మరణమునకు వినియోగపడుచున్నది. విశ్వప్రవృత్తియందు సాపేక్షములైన బ్రహ్మకల్పములు, పరార్థములు, కల్పములు, మన్వంతరములు, యుగములు, శకములు, చాంద్రమాన పరివృత్తులు, చాంద్రమానాబ్దములు, అయనములు, మాసములు నిరపేక్షమయిన ఆత్మానందమునకు నిమిత్తములుగ నున్నవి.

కాలమహార్ణవమునందు శాలివాహనశకాబ్దములు ౧౮౫౯, విక్రమార్కశకాబ్దములు ౧౯౯౪, క్రైస్తవశకాబ్దములు ౧౯౩౭, ఫసలీశకాబ్దములు ౧౩౪౭, భరతశకాబ్దములు ౫౦౭౯, కలియుగాది సౌరాబ్దములు ౫౦౩౮, సృష్ట్యాది సౌరాబ్దములు ౧,౯౫,౫౮,౮౫,౦౩౮ గతించినవి. కలియుగాదినుండియును ౮౪ చాంద్రమాన చాంద్రాయణ పరివృత్తులు ముగిసినవి. ౮౫ వ పరివృత్తియందు పదేండ్లు గతించినవి. పదకొండవ యేడు ఈశ్వరసంవత్సర మారంభమైనది. బ్రహ్మకల్పమునందు, ద్వితీయ పరార్థమునందు, ప్రథమవర్షమునందు ప్రథమమాస పక్షదినములందు ౧౩ ఘటికలు ౪౭ విఘటికలు గతించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక చాంద్రమానాబ్ద చరిత్రము పరమసూక్ష్మమైనను దురవగాహముగ నున్నది.

అఖండమైన విశ్వసంస్మరణము వలెను అనంతమైన కాలసంస్మరణమును నిరపేక్షమైన ఆత్మానందమునకు సాధనముగ నున్నది.

ఈశ్వర చాంద్రమానాబ్దమునకు చంద్రుడు రాజు, సేనాధిపతి, అర్ఘాధిపుడు, మేఘాధిపుడు :—
ఫలము - రాజు చంద్రుడగుటవలన శుభములు చేకూరుట, పశువృద్ధి, సస్యసంపత్తి, రోగహాని, సుఖము, వృష్టి మొదలగునవి కలుగును. సేనాధిపతి చంద్రుడగుటచేత మంచి వర్షము, జనులకారోగ్యము, గోవులు క్షీరప్రదములై యుండుట మొదలగు శుభములు సర్వదేశములందును వర్తించును. అర్ఘాధిపతి చంద్రుడగుటచేత దేశమంతటను మంచివర్షము, సస్యాభివృద్ధి, ధరల పెంపు కలుగును. చంద్రుని మేఘాధిపత్యముచే సువృష్టి, మంచిపంట, పశువులు క్షీరప్రదములై వృద్ధిగాంచుట కలుగును. మంత్రి కుజుడు. ఫలము - పురగ్రామవనాదులు దహించబడుట, మధ్యమముగ వర్షించుట, యుద్ధభయము మొదలగు ఫలములు పౌండ్రకళింగదేశములందు వర్తించును. సస్యాధిపతి శుక్రుడు. ఫలము - మాగాని మెట్టపంటలన్నియు బాగుగపండును. తెల్లభూములందు పంట బాగుండును. ఈ ఫలము ఘూర్జరయవన దేశములందు ఎక్కువగ వర్తించును. ధాన్యాధిపతి బుధుడు. ఫలము - మేఘములు వాయుపీడితములై సామాన్యముగ వర్షించును. ప్రభువులకు గ్లాని గలుగును. రసాధిపతి రవి. ఫలము-నెయ్యి, నూనె, తేనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు తగ్గును. నీరసాధిపతి గురువు. ఫలము-పోకలు, రత్నములు, బంగారము, ధాన్యములు, దూది, చర్మములు, పుష్పములు, మంచి గంధము మొదలగు వస్తువులు వృద్ధినొందును. ద్విజులు సుఖము నొందెదరు. పురోహితుడు శుక్రుడు. ఫలము-సస్యవృద్ధి, రాజులకు నైతికవర్తన, బ్రాహ్మణులు శుభకర్మాసక్తులగుట కలుగును. పరీక్షకుడు గురువు. ఫలము - సస్యార్ఘవృష్టులు బాగుండును. ప్రజలు అన్యోన్యానురాగులై యుందురు. పరీక్షకులు నీతియుక్తులై యుందురు. గణకుడు శని. ఫలము-గణకులు మందబుద్ధులగుదురు. నువ్వులు, మినుములు, ఉలవలు బాగుగ ఫలించును. గ్రామపాలకుడు కుజుడు. ఫలము-గ్రామములందగ్ని భయము, ఆకలి, శస్త్రవర్ష బాధలు. దైవజ్ఞుడు చంద్రుడు. ఫలము-మాగానిపంటలు, వృక్షజాతులు బాగుండును. పశుపాలకుడు గోపాలుడు. ఫలము-పశువులు మేతగలిగి సుఖమున నుండును. సస్యాభివృద్ధి యుండి ధరలు బాగుండును. స్థానసంరక్షకుడు శ్రీకృష్ణుడు. ఫలము-గోవులు సుఖముగలవై బాగుగ పాలిచ్చును. ఈశ్వరసంవత్సర సామాన్య ఫలము:

ఈశ్వరాద్దేక్షీరాఢ్యాః జగదానందవర్ధకాః
అధ్వరే నిరతావిప్రాః స్వస్వమార్గరతాః పరే

ధాతృసంవత్సరము: గత వత్సరములువలెను కాలప్రవాహమునందు లీనమైనను ఫలము మాత్రము నిత్యమైన ధర్మప్రయోజనమునందు సమన్వయమును పొందినది. గత సంవత్సరమునందు కుజరాజ్యాధిపత్యము పరమానర్థమును గుణించినను జోస్యము సఫలముగాకుండుట ధర్మబల ఘటనము. ధాతృ సంవత్సరమునందు ప్రతిష్ఠితములైన సంగ్రామసస్యము ఈశ్వర సంవత్సరమునందు మొలకలెత్తి బహుధాన్య సంవత్సరమునందు బహువిధములను ఫలించుట యీశ్వరసంకల్పముగను గనుపడుచున్నది. యూరపు ఖండమునందు సకల రాజ్యములును మహా సంగ్రామ ప్రయత్నములను చేయుచున్న విధము భయంకరముగ నున్నది. రుద్రుడు ప్రళయతాండవము నేక్షణమున నుపక్రమించునో తెలియకున్నది. సంగ్రామ ప్రతికూలురును, సంగ్రామానుకూలురును సంగ్రామమునకు మహాస్వాగతంబు నొసంగుటకు సిద్ధముగనున్న విధమును సకల ప్రభుత్వప్రయత్నములు, ప్రజల యుత్సాహమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. అయినను సంవత్సరారంభమునందు రుద్రుడు నటరాజమూర్తియై శాంతి నాట్యము ననుగ్రహించుటకు సంకల్పించుట సకల జనులకును విధ్యుక్త ధర్మముగ నున్నది.

"శ్రీ పరమేశ్వరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య ఆద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయ పరార్థే, శ్వేతవరాహకల్పే, వైవస్వతమన్వంతరే, కలియుగే, ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే, భరతవర్షే, భరతఖండే, మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే, శ్రీశైలస్యాగ్నేయప్రదేశే, కృష్ణాకావేర్యోర్మధ్యదేశే, ఈశ్వరనామ సంవత్సరే, ఉత్తరాయణే, వసంతఋతౌ, చైత్రమాసే, శుక్లపక్షే, ప్రథమాయాం, అశ్వినీనక్షత్రే, సోమవాసరే"

ధర్మసంరక్షణమును, ప్రపంచశాంతిని, ప్రపంచ క్షేమములు సంకల్పించుట పరమార్థము, పురుషార్థము.

ధర్మపరిణామము

ప్రపంచ పరిణామమునందు ధర్మ పరిణామ మతిగుహ్యము. ధర్మము సమస్త ప్రపంచమునకును నాధార భూతమైనను ధర్మస్వరూప స్వభావములు దుర్గ్రాహ్యములయి దురారాధ్యములుగనున్నవి. నిత్యమైనధర్మము అనిత్యములైన దేశకాలపాత్రావరణములందుబహువిధములైననామరూప భావములను పరిస్ఫుటమగుచున్నది. అనేకములైన సామ్రాజ్యములు, జాతులు, యుగములు గతించినను, ధర్మము మాత్ర మవిచ్ఛిన్నముగను మానవ ధర్మాభ్యుదయమునకు పరిణామము పొందుచున్నది. వ్యక్తులు, జాతులు ధర్మవ్యాజమునను చేయుచున్న ఘోరకార్యములు ధర్మనామమునే పరిహాసాస్పదము చేసినవి. ప్రపంచేతిహాసములందు శ్వేతజాతులు సాయుధపాణులై స్వదేశీయులను నిరాయుధులజేసి దేశాక్రమణమును ప్రజాస్వాతంత్ర్య నిర్బంధమును చేసిన విధము మానవధర్మేతిహాసములందు దారుణాధ్యాయము. ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా, హిందుస్థానము మొదలగు దేశములందు స్వదేశీయులు బానిసలై, ఆత్మవిశ్వాస విరహితులై కృశించి క్షీణించుచున్నారు. అమెరికాఖండమునం దాదిమవాసులు నామరూపములు లేక నశించి దేశము శ్వేతముఖులకు మాతృస్థానమైనది. ప్రపంచమునందు గల సుక్షేత్రములు, ఊషర క్షేత్రములు, జలస్థలమార్గములు, ఖనిజములు, సంపదలు శ్వేతజాతుల హస్తగతములైనవి. శ్వేతేతర దేశములందు స్వదేశీయులు విదేశీయులకు దాసానుదాసులై ప్రవర్తించుట మానవధర్మ పరిణామమునందు దురదృష్టాధ్యాయము. ప్రపంచమునందు గల ౧౪౨౭ కోట్లప్రజలందును ౧౪౦ కోట్ల ప్రజలు నిరంతరము పరదేశీయుల నాశ్రయించి జీవించుట మానవవికాసమునకును, ప్రపంచ వికాసమునకును, ప్రపంచ శాంతికిని ప్రతికూలము. ప్రపంచమునందలి సకలదేశములును శ్వేతజాతుల వశంగతమైనప్పుడు వారి రాజ్యములు పరస్పర వినాశనమునకు సాధనములగుట ప్రకృతి ధర్మము. స్వల్పమైన భూభాగములుగల ఇటలీ, జర్మనీ, జపాను రాజ్యములు మహారాజ్యముల ప్రతిఘటనమునకు పూనుకొనుటయందు విచిత్రములేదు. అయినను సంగ్రామ సాధనమునను చేయదలచిన ప్రతిఘటనము మానవధర్మమును మూలచ్ఛేదము చేయుటకే వినియోగపడగలదు.

యూరపురాజ్యములు సంపన్నములయి బలమును గలిగియున్నను వాటి స్థితిగతు లధ్వాన్నమయముగనున్నవి. దేశాదాయమంతయును సంగ్రామ సన్నాహమునకు వినియోగపడుచు ప్రజలన్నాతురులై పరితపించుచున్నారు. ధర్మము ధర్మసూత్రములందు గోచరించునటులు కార్యములందు గోచరించుటలేదు. ప్రేమతత్వమును బోధించుటకు క్రైస్తవబోధకులను ప్రపంచమునందంతటను సంరక్షించెడి యూరపు రాజ్యములు స్వదేశములందు ద్వేషగీతములను పాడుచు ద్వేషానలమును వ్యాపింపజేయుచున్నవి. జర్మనీయందు క్రీస్తుస్థానమును ఓడిం దేవత ఆక్రమించిన విధమును పరిహాస పాత్రమైనను విధివిహితమైనది. రుష్యాయందును క్రైస్తవ మతము దీనదశయందున్నది. ఇటలీ యందు ముసోలినీ ఆరాధన పీఠ మధిష్ఠించుచున్నాడు. స్పెయినునందు విప్లవము మతమునకును, బలమునకును ప్రబలుచున్న ప్రతిఘటనమును విశదము చేయుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాంసు మొదలగు రాజ్యములందును మత ప్రతిష్ఠ క్షీణించి, బలప్రతిష్ఠ వృద్ధియగుచున్నది. యూరపు రాజ్యములందు ధర్మప్రతిష్ఠ క్షీణించి, బలప్రతిష్ఠ దినదినాభివృద్ధిని పొందుచున్న విధమును రాజ్యములవలంబించుచున్న ఆయుధధారణ, వ్యయ, వ్యవహారములు వెల్లడి చేయుచున్నవి. యూరపు రాజ్యములన్నియును గతించిన పదేండ్లయందును ఆయుధ ధారణమున కర్బుదముల ద్రవ్యమును వ్యయము చేసినది. సంగ్రామ సన్నాహ వ్యయము రాను రాను వాయువేగముతో పెరుగుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను రాగల నాలుగేండ్లయందును ౬౦౦౦ కోట్ల రూప్యములను సంగ్రామ సన్నాహములకు వ్యయముచేయుటకు చేసిన నిర్ణయములు జర్మను, రుష్యా, జపాను, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ రాజ్యముల సంగ్రామ సన్నాహ ప్రయత్నములను ద్విగుణీకృతము చేసినవి. సకలరాజ్యములందును రాజ్యాధికారులు సంగ్రామ సన్నాహములు సంగ్రామ నివారణమునకు మూలాధారమని ఘోషించుచున్నను సంగ్రామ ప్రయత్నములకు ఫలము మహాసంగ్రామము కాని శాంతి కాజాలదు. మహా

సంగ్రామానంతరము సర్వసంహారము గలిగినపుడు శాంతిపర్వము విధికృతము. సర్వసంహారము కాక పూర్వమే శాంతి పర్వ స్థాపనము శ్రేయస్కరము, ధర్మసాధనము. కాని వర్తమానసంగ్రామసన్నిపాతావస్థయందు సంహారమే శాంతికి మూలమని యెంచదగియున్నది.

పశుబల ధర్మబలములు

గతించిన మహాసంగ్రామానంతరము ప్రపంచ మంతయును శాంతి ఘోష పెట్టినది. మహాసంగ్రామము నందు ౮౦,౦౦,౦౦౦ సైనికులు మృతినొంది ౩౭,౮౦౦ కోట్ల రూప్యములు వ్యయమై ప్రజ లష్టకష్టములకు పాలైనపుడు సకలరాజ్యములందును సంగ్రామప్రతిఘటనము, శాంతి సుముఖత్వము ప్రబలినవి. కాని ఈ వైరాగ్యము శ్మశాన వైరాగ్యము వలెను వెంటనే అంతరించినది. ముస్సోలిని హిట్లరుగారులు యూరపురాజ్యములందు నూతన శక్తిస్థాపనమున కుపక్రమించిరి. యూరపు రాజ్యములందు చిరకాల దుఃఖానుభవానంతరము క్రమవికాసమును పొందుచున్న ప్రజాస్వామ్య వికాసమునకు ప్రతిఘటనము గలిగినది. ప్రజాస్వామ్యమునకు మూలాధారములైన సమత్వము, స్వాతంత్ర్యము, సోదరత్వము, ధర్మముల స్థానము నియంతృత్వ మాక్రమించుచున్నది. సకల రాజ్యములందును విప్లవదేవత ప్రళయ తాండవమును జేయుచు మహాబలిని గోరుచున్నది. మహాబలి ఫలము నూహించుట దుర్లభమైనను భయంకర బలిదాన బీభత్సమును ప్రవర్ధమానంబగుచున్న చీనాజపానుసంగ్రామములు, గతించిన ఇటలీ అబిసీనియా యుద్ధము, ప్రవర్ధమాన మగుచున్న స్పెయిను విప్లవసంరంభము పశుబల విజృంభణమును, ప్రపంచము నానరించిన దుఃఖవేదనను విశదము చేయుచున్నవి. ప్రపంచము నందంతటను విజయధ్వానముల నడుమను దుఃఖవేదన తాండవ మాడుచున్నది. నానారాజ్యములును చేరి "నాకాయుష్యము, నాకారోగ్యము, నాకైశ్వర్యము" మార్గమును విడిచి "సకలజనులు సుఖపడుగాక !" యని పని పూననంతవరకును ప్రపంచ శాంతి దుర్లభము. ఈ పరమార్థమును నానాజాతిసమితివ్యవహారములు కరతలామలకమును చేసినవి.

నానాజాతిసమితి

విజయధ్వానములతో ౧౯౨౦ వ సంవత్సరమునందు మహా సంగ్రామానంతరము ప్రారంభమైన నానాజాతిసమితి సాంఘిక సిద్ధాంతములను, ధర్మములను విమర్శించి నిర్ణయించుటకు కొంత యుపచరించినను సమితి మూలప్రయోజనమునకు నిరర్థకమైనది. అంతర్జాతీయ సహకార సంయోగములు యుద్ధ ప్రతిషేధమునకును, శాంతి స్థాపనమునకును నిరాధారములైనవి. జపాను చీనామీదను, ఇటలీ అబిసీనియామీదను నిర్నిమిత్తముగను స్వార్థారాధనమునకు దండయాత్రను చేయుచున్నను జర్మనీ రైనుల్యాండు నాక్రమించినది. సర్ శామ్యూల్ హోర్, యాంథోనీ ఈడెన్ గార్లు విదేశాంగ రాజ్యాంగములం దవలంబించిన రాజనీతి ప్రపంచమునం దంతటను బ్రిటిష్ ప్రతిష్ఠా గౌరవములను క్షీణింపజేసినది. సమితికిలేని ప్రతిష్ఠ ప్రపంచ న్యాయస్థానమునకు కలుగజాలదు.

నానాజాతిసమితి ప్రబల రాజ్యముల స్వత్వసంరక్షణమునకును, దుర్బలరాజ్యముల పీడనమునకును, ఏర్పడినవిధమును గతించిన పదేండ్ల వ్యవహారమును రుజువుచేసినది. ప్రపంచమునందు శాంతిస్థాపనమునకు పూనుకొనగల పురుషుడు గాంధీ మహాత్ముడు. కాని పరువు ప్రతిష్ఠలు లేని శ్వేతేతర నాయకులను శ్వేతప్రముఖులు కన్నెత్తిచూచుటయును దుర్లభము. అమెరికాయందు ప్రెసిడెంటుపదవిని నూతనముగ నధిష్ఠించిన రూజ్వెల్టుగారిమీద ప్రపంచలక్ష్యము శాంతిస్థాపనమునకు ప్రసరించుచున్నది. కాని వర్తమాన పరిస్థితులందు శాంతిస్థాపన మెవ్వరికిని సాధ్యముకాదని జాతీయదురభిమాన దురహంకారములు వెల్లడి చేయుచున్నవి. సకలజాతులును సహామహామికను శాంతిస్థాపనమునకు గాకను సంగ్రామసన్నాహములకు జూపుట ప్రపంచము నావరించిన దురదృష్టము. సకలదేశములందును రాజ్యాధికారులు స్వోత్కర్షకు, దంభాహంకార ప్రకటనములకు పూనుకొనుట పశుబలారాధన ప్రభావమును విశదము చేయుచున్నది.

యూరపు రాజ్యములు

యూరపు రాజ్యములు పూనిన యహమహమికకు హిట్లరుగారి ప్రసంగములు, వ్యవహారములు దివ్య వ్యాఖ్యానములు. ఆబాలగోపాలమందరి హృదయములందును హిట్లరు దేవత సుప్రతిష్ఠితము. నాజీవిజయఘోషలు

వ్యాపించినవి. జాతి, మతాది సంస్కారములందు విలక్షణత్వము సుప్రతిష్ఠితము. ఈ సంస్కారమున కనురూపముగను ప్రపంచ ధిక్కారమునకు హిట్లరుగారు ఉపక్రమించిరి. రైనుల్యాండాక్రమణము, స్పెయినునందు విద్రోహులకు సహాయము, మొరాకో యందు ప్రవేశము, ఆఫ్రికాయందు నాజీప్రచారము మొదలగు వ్యవహారము లన్నియును హిట్లరుగార్కు సంగ్రామమునకు కాలును దువ్వుచున్న విధమును రుజువుచేయుచున్నవి. రుష్యా జర్మను ప్రగల్భములను ప్రతిఘటించుటకు సంసిద్ధముగ నున్నది. రుష్యాయందు సంభవమైన యపారాభ్యుదయము జర్మనులు మాటలందు తృణీకరించినను హృదయ శల్యముగ నున్నది. జర్మను జపానుసోదరు లిరువురును నడుమను రుష్యాను మ్రింగివేయుటకు సంకల్పించినను రుష్యా నిర్భయముగను విజయధ్వానములను పాలించుచున్నది. రుష్యా యుద్ధసన్నాహములకై బంగారమును అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములందు సమీకరణము చేయుచున్నది. ఆకాశ విమానములందు రుష్యా యగ్రస్థానమును వహించుచున్నది. రుష్యా మార్గమునే ఫ్రాన్సు, గ్రేటుబ్రిటను లవలంబించుచు యూరపు రాజ్యములందు బలీయమైన పక్షమును సుస్థిరము చేసినవి. రుష్యా, గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాన్సు, అమెరికా రాజ్యములు శాంతిస్థాపనమునకు దీక్షను బూనినచో కొంతవరకైనను శాంతిస్థాపనము సాధ్యముగావచ్చును. కాని బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు వర్తమాన విషాదావస్థయందు నిశ్చితమైన రాజనీతిలేకను కాలయాపనముచేయుట బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము నావరించిన దురదృష్టము. బ్రిటిషు రాజ్యాంగములందు జాతీయపక్షము స్థిరాసనమును కల్పించుకొని కలుగజేయుచున్న బీభత్సము ప్రజలకేహ్యముగ నున్నను గత్యంతరము గనుపడకున్నది. ధనస్వాములు సంకల్పించిన సంగ్రామ కపటనాటకము పరమానర్థములకు మూలముగా నున్నది. అష్టమ ఎడ్వర్డు రాజ్యత్యాగము, షష్ఠజార్జి పట్టాభిషేకము, బాల్డువినుగారి మంత్రిత్వవిరామము బ్రిటిషురాజ్యాంగములందు ప్రముఖవిషయములు. నిస్సహాయస్థితియందు హిందూస్థానము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యాంతర్భాగమై స్వదేశములందును విదేశములందును ననుభవించుచున్న దైన్యావస్థ వర్ణనాతీతము.

హిందూ స్థానము

హిందూస్థానము 3౫ కోట్ల ప్రజలను, ౧౮,౧౯,౦౦౦ చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణమును, సుజలపూరితములైన నదీనదములను, ఖనిజసంపదలను, సుక్షేత్రములను, పాడిపంటలను, కన్యాకుమారి కైలాసశిఖరములను, సనాతనధర్మ విజ్ఞానసంస్కారములను కలిగియును పరమదైన్యస్థితి ననుభవించుట పరమదురదృష్టము. పరాధీనస్థితియందు పండితులకును ఆత్మవిశ్వాసముగలుగకున్నది. హిందూస్థానమునకు సహజమైన సాహస ధైర్యములు, ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములు, ప్రజ్ఞాపాండిత్యములు క్షీణించి పరాశ్రయము శరణ్యమైనది. ప్రజలు దారిద్ర్యగ్రస్తులై, వ్యాధిపీడితులై, పూర్ణాహారవిహీనులై దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నారు. దేశము నావరించిన సకలారిష్టములకును, పరావలంబనము, పారతంత్ర్యము మూలములని ప్రాజ్ఞు లంగీకరించుచున్నారు. ప్రజలతరణోపాయము ప్రజల హస్తములందే కలదని గతించిన ఇరువదేండ్ల కాంగ్రెసుచరిత్రము సువ్యక్తము చేసినది. సకలవిధములను దిగ్బంధమైన దేశమునందు ప్రజలకు స్వతంత్రించి ఏ పనిచేయుటకును అవకాశములు లేకున్నవి. స్వతంత్ర భావములు, స్వతంత్ర నిర్మాణములు స్వతంత్రాచరణములు రాజద్రోహములై నిర్బంధములకు గురియగుచున్నవి. నిర్బంధ నిషేధభరితమైన శాసనము రాష్ట్రీయ స్వపరిపాలన శాసనము. మహాతంత్రజ్ఞున కైనను ప్రపంచము నెల్లపుడును వంచించుట సాధ్యము గాదు. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన శాసనమునందు స్వపరిపాలనవాసనమైనను లేదని గాంధిమహాత్ముడు ౧౯3౨ లోనే చెప్పియుండెను. గాంధిమహాత్ముడా సత్యమునే నేడును హిందూస్థానమంత్రికి, వైస్రాయికి, గవర్నరులకు, స్వదేశీయులకు, విదేశీయులకును చాటుచున్నాడు. స్వరాజ్య శాసన నామమునను హిందూస్థానమును ఆయుధబలముతో పాలించుచున్న విధము సకలజనులకును తెలిసినవిషయము. కాంగ్రెసు ఆయుధబలమును ప్రతిఘటించి ప్రజాస్వామ్యమును స్థాపించుటకు చేయుచున్న ప్రయత్నములు ప్రతిఘటనములకు పాలయి నిరర్థకములయినను ప్రజాశక్తి దినదినాభివృద్ధిని పొందుట యాశాజనకముగనున్నది. ఇది సత్యాగ్రహప్రభావము.

కాంగ్రెసు

ఉమేశచంద్ర బెనర్జిగారు ౧౮౮౫ నందు సమావేశమైన మొదటి కాంగ్రెసున కధ్యక్షులు. గత సంవత్సరము నందు కాంగ్రెసునకు ౫౦ ఏండ్లు నిండినవి. ఆ సేతు హిమాచలపర్యంతమును గతసంవత్సరమునందు కాంగ్రెసురజతోత్సవములు పరమోత్సాహముతో జరుపబడినవి. కాంగ్రెసుపేరుప్రతిష్ఠలు మూలమూలలను వ్యాపించినవి. కాంగ్రెసు ప్రతిభ అద్వితీయము. దేశసేవా పరాయణులును, స్వాతంత్ర్య ప్రియులునునైన మహానుభావు లెందరో దేశారాధనమున కాత్మార్పణము చేసినవిధము స్వాతంత్ర్యసమరమునందు నూతన పర్వము. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహయుధము ప్రతిఘటనమునకు పాలైనను క్రమాభివృద్ధిని పొంది స్వాతంత్ర్యస్థాపనమునకును, శాంతిస్థాపనమునకును సాధనము గాగల విధమును కాంగ్రెసుబల విజయములు పరిస్ఫుటముచేయుచున్నవి. గతించిన ౫౦ ఏండ్లయందును గలిగిన విశ్వభావపరివర్తనమును ఫెయిజుపూరుకాంగ్రెసువ్యవహారములు విశదముచేయుచున్నవి. నెహ్రూగారి యుపన్యాసము గంభీరభావభరితమై ప్రతిపక్షులకును జిజ్ఞాసాపాత్రముగనున్నది.

ఫెయిజుపూరు కాంగ్రెసు

పండిత జవహరిలాలుగారి అధ్యక్షోపన్యాసమునందలి యుదారభావములు ప్రపంచవ్యాప్తమయిన స్వాతంత్ర్యభావ పరివర్తనమును ఘోషించుచున్నవి. ఏకధర్మసూత్రబద్ధమై ప్రవర్ధమానం బగుచున్న విశ్వము నందు మానవస్వాతంత్ర్యధర్మాభ్యుదయము విధివిహితము. యూరపు రాజ్యములందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న స్వాతంత్ర్యసంరంభము ప్రపంచమునం దంతటను ప్రతిబింబించుచున్నది. అబిసీనియాహత్యలు, పలస్తీను ఘోరములు, నాజీదౌర్జన్యములు, స్పెయిను విప్లవదౌర్జన్యములును మానవస్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు జరుగుచున్న సంరంభమునకు ప్రపంచవ్యవహారముల నంతర్జాతీయలక్ష్యముతో నవలోకించవలసిన యవసరమును తెలుపుచున్నవి. విదేశములందలిధర్మపరాజయవిజయములకును సంబంధములేని మధ్యస్థులవలెను గాక నుసంబంధముగల సన్నిహితుల సంబంధమై యున్నది. ప్రపంచమునం దేప్రాంతమునందును ప్రవర్ధమానంబగుచున్నస్వతంత్రధర్మసమరము పరాధీనరాజ్యములం దతిరయమునను వ్యాపించి సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది. శ్వేతముఖులు హిందూస్తానమునందు సర్వజ్ఞులై సర్వస్వతంత్రులయి వ్యవహరించుచుండగాను స్వదేశీయు లాచంద్రార్కము దాసానుదాసులై బ్రతుకజాలరు. భారతీయులు "సామ్రాజ్యతత్త్వమును, పరాక్రమణతత్త్వమును స్వదేశము నందువలెను విదేశములందును ప్రతిఘటించుట" స్వాతంత్ర్య విజయమునకు సాధనము. "హిందూస్తానమునందు ౧౦౦ కి ౭౦మంది వ్యవసాయదారులు, రయితులు. రయితులమోక్షమే దేశమోక్షము. రయితులమోక్షమునకు సంఘీకధర్మాధారమైనది సంఘనిర్మాణము. ప్రస్తుతము ప్రజాస్వాతంత్ర్యములేని పరావలంబన స్థితియందు ప్రజాస్వామ్యస్థాపనము పరమావసరము. సకలసంస్కారములకును స్వాతంత్ర్యస్థాపన మాద్యసాధన"మని మనము గ్రహించవలయునని నెహ్రూగారు తెలిపియుండిరి. సకలజనులకును సువిదితమైనను స్వాతంత్ర్యస్థాపనమునకు భారతీయులను భవించవలసిన దుఃఖావేశనను భావికాలము నిర్ణయింపగలదు.

గ్రామసీమలు-కాంగ్రెసు

ఫెయిజుపూరొక పల్లెటూరు. ౫౦ వ భారతమహాసభ పల్లెటూరి పొలములందు దిగ్విజయముగను జరుగుట యొకవిశేషము. ఆంగ్లవిద్యావంతులనుండి మధ్యతరగతి ప్రజలకును, మధ్యతరగతి ప్రజలనుండి రయితులకును స్వాతంత్ర్యాభిలాష ప్రసరించుట స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి కీలకము. గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వముక్రిందను కాంగ్రెసునందు గలిగిన పరిణామమునకు సత్యాగ్రహాశ్రమము- అహమదాబాదు, సేవగ్రామనివాసము, ఫెయిజుపూరు కాంగ్రెసునుమహావ్యాఖ్యానములు. నెహ్రూగారు చెప్పినటులు సకల వ్యవహారములందును పరివర్తనము గలుగకను గ్రామవాసులందు పరివర్తనమును గలుగజేయుట సాధ్యము గాదు. గాంధిమహాత్మునినాయకత్వముక్రిందను నాయకులలక్ష్యము క్రమముగను గ్రామములకు మరలుటయును, గ్రామస్థు లాత్మవిశ్వాసమును, కాంగ్రెసుపట్ల భక్తి శ్రద్ధలును గలిగి యుండుటయును శుభచిహ్నములు.

శాసనసభలు-కాంగ్రెసు

మాంటుఫర్డు సంస్కరణ శాసనసభలను బహిష్కరించిన కాంగ్రెసు నూతనశాసనసభలయందు ప్రవేశింపబూనుట ప్రతిపక్షులకును, సపక్షులకును ఆశ్చర్యవిషాదములను గలుగజేసినది. శాసనసభాప్రవేశమేగాకను మంత్రిపదవీస్వీకారమును విపరీతాభిప్రాయములకు కారణమైనది. సాంఘికపక్షనాయకులును, పూర్ణసత్యాగ్రహనాయకులును పదవీస్వీకారము నారంభము నుండియును ప్రతిఘటించిరి. కాంగ్రెసు నాయకులు ఫైజుపూరు కాంగ్రెసునందైనను పదవీస్వీకారమును నిర్ణయింపకను ఎన్నికలు జరిగిన తరువాతను నిర్ణయించునటులు నిర్ధారణ చేసిరి. ఎన్నికలందు కాంగ్రెసున కఖండ విజయము సమకూడినది. ఏడు రాష్ట్రములందు కాంగ్రెసు పక్షమున కధిక సంఖ్యాకులు సమకూడిరి. ఢిల్లీయందుమార్చిమధ్యనుసమావేశమైన అఖిలభారత స్థాయిసంఘము మంత్రిపదవీస్వీకారమును కొన్నిషరతులతో నిర్ణయించినది. గవర్నర్లు వారి రక్షణాధికారమును శాస్త్రీయ విషయములందు ప్రయోగింపనటులు అభయమును పొందినగాని, మంత్రిపదవీస్వీకారము నిరాకరణీయ మని నిర్ణయింపబడినది. కాంగ్రెసుపక్షమునం దధికసంఖ్యాకులుగల ఏడురాష్ట్రములందును, గవర్నర్లు కాంగ్రెసు నాయకులను పిలిచి, మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయగోరిరి. కాంగ్రెసు నాయకులు స్థాయిసంఘము నిర్ణయించిన అభయమును కోరినపుడు గవర్నర్లు అభయము నిరాకరించి ఏ బొమ్మలనో పెట్టి మంత్రివర్గములను ఏర్పాటుచేసిరి. ఇది అన్యాయ మని రాజ్యాంగశాస్త్రజ్ఞులు ఘోషించుచున్నను గవర్నర్లు బొమ్మమంత్రుల ద్వారా ప్రభుత్వమును నడపుచున్నారు. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన శాసనమునందుగల పసను గవర్నర్ల నిరంకుశత్వము విశదము చేసినది. ప్రబలమైన ఆందోళనము లేకుండ సంస్కరణశాసనము గవర్నరుల మూలముననే నిర్మూలింపబడినది.

గవర్నరుల చర్యలు శాస్త్రీయములా అశాస్త్రీయములా అను విషయము నిర్ణయము కావలసియున్నది. రాజ్యాంగశాసనమును స్వప్రయోజనార్థము సంకల్పించిన బ్రిటిష్ప్రభుత్వాధికారులు శాస్త్రీయము లని సిద్ధాంతము చేయుట సహజము. ఎన్నికల తరువాతను శాసనసభలను సమావేశముచేయకుండుట అశాస్త్రీయమని సామాన్య రాజ్యాంగసూత్రమువిధించుచున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును తృణీకరించి, బొమ్మమంత్రులను నిర్మించి ప్రభుత్వమును నడుపుట ప్రజాస్వామ్య ప్రథమసూత్రమునకే విఘాతము. జట్లండుప్రభువు తన నిర్ణయమును ఎంత సమర్థించినను ధర్మస్థానమునందు నిలువజాలదు. గవర్నరులకు మంత్రుల కభయ మొసంగుట సాధ్య మగునదియును, లేనిదియును మంత్రులే నిర్ణయించుట భావ్యమును గాదు. గాంధీమహాత్ముడు కోరినటులు సుప్రసిద్ధులయిన మధ్యవర్తులద్వారా ఈ విషయములను పరిష్కరించుట న్యాయమై యున్నది. కాని నిరంకుశప్రభుత్వమునకు గర్వాభిమానములందు గల ప్రమాణబుద్ధి న్యాయధర్మములందు గలుగుట దుర్లభము. నవీన రాజ్యాంగశాసనము ప్రారంభమునందే మృతాత్మకమైనది. ఏప్రిల్ మొదటితేదీయందు ప్రారంభమైన రాజ్యాంగ శాసనము ఏప్రిల్ ఫూలువలెనే పరిణమించుటయందు విచిత్రము కనుపడదు. శ్రీయుత రాజగోపాలాచారి, ప్రకాశం, వల్లభభాయి పటేలు, రాజేంద్రప్రసాదు, నెహ్రూగారులు చేయుచున్న తీవ్రప్రచారమున కనురూపముగను ప్రజలు పూర్వమువలెనే కాంగ్రెసు ఆదేశములను పాలించి కాంగ్రెసుబల, గౌరవములను కాపాడుట పరమ ధర్మమై యున్నది.

కన్వెన్షను

లక్నో, ఫైజుపూరు కాంగ్రెసులు నిర్ణయించిన కన్వెన్షను సభ ఢిల్లీయందు మార్చిమాసముమధ్యను సమావేశమై చేసిన ఈ తీర్మాన మపూర్వమై భారతీయుల కర్తవ్యమునకు లక్ష్యముగ నున్నది:

"అఖిలభారత కన్వెన్షను సభ్యుడనగు నేను శాసనసభలయందును, బయటను, భారతదేశ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము కొరకు, భారతీయుల భాగ్యమును మారగొను యత్నముల నెదుర్కొని ప్రజల దారిద్ర్యమును అంతరింపజేయుటకు ప్రయత్నింతునని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము బడసి, కోట్లకొలది భారతీయు లిపు డనుభవించుచున్న బాధలు తొలగుటకు కాంగ్రెసు ఆదర్శముల ప్రకారము కాంగ్రెసు శిక్షణకు లోబడి పనిచేయుటకు బాసచేయు చున్నాను".

కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు, కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసభ్యులు అఖిల భారతస్థాయిసంఘసభ్యులు, శాసన సభాసభ్యులు నిలువబడి దివ్యగంభీర స్వనములతో చేసిన యీ ప్రతిజ్ఞ పూర్ణస్వాతంత్ర్యమునకు బీజముగ నున్నది.

ప్రజల తరణోపాయము వారి హస్తములందే కలదు. స్వాతంత్ర్య ప్రతిజ్ఞవిషయమై నెహ్రూగారు చేసిన యుత్సాహోద్రేక పూరితమైన వ్యాఖ్యానము శ్రోతలకును, నితరులకును పరమార్థమును వ్యక్తము చేసినది. కన్వెన్షనునందు నాయకులు చేసిన ప్రతిజ్ఞను త్రికరణశుద్ధిగను పాలించుటకు భగవంతుడు శక్తిసామర్థ్యములను ప్రసాదించుగాత! కాంగ్రెసుపట్ల ప్రజలకు గల గౌరవాభిమానములను రాష్ట్రీయ సభల ఎన్నికలు రుజువుచేసినవి.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

సనాతనమైన ఆంధ్రోద్యమము దేశకాలపాత్రల స్థితిగతుల కనురూపముగ వికాస, క్షీణతలకు పాలయినను, నవిచ్ఛిన్నముగ, చైతన్యప్రదమై, ప్రవర్ధమానం బగుచున్నది. స్థానబలములేని ఉద్యమములు పోషణము లేకను వికాసమును పొందజాలవు. పరమోత్సాహముతో ఇరవయ్యైదేండ్లకు పూర్వము ఆరంభమైన ఆంధ్రోద్యమము శాఖోపశాఖలుగ వికాసమును పొంది వర్ధిల్లుచున్నను, ప్రధానలక్ష్యము కారణాంతరముల వలన క్షీణించుటచే దేశమునకు, ప్రజలకును తగిన ప్రయోజనము కలుగకున్నది. హిందూస్థానమునందు గల ప్రజలందు ఆంధ్రులు ౨౬౩ లక్షలును, చెన్నరాష్ట్రమునందు ౧౭౭ లక్షలును నున్నను ప్రజాబాహుళ్యమున కనురూపమగు అభ్యుదయము గలుగకున్నది. ప్రధానకారణము పరావలంబనము, పారతంత్ర్యము. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునందు విశ్వాసముగల నాయకులు జస్టిసు పక్షమునందు చేరి రాష్ట్రనిర్మాణావసరమును నిరాకరించిరి. రాష్ట్రనిర్మాణావసరమును గ్రహించిననాయకులు ఇతరోద్యమములందు వారి శక్తిసామర్థ్యములను వినియోగించుచు సమష్టిదేశక్షేమమునకై పాటుపడిరి. ఆంధ్రరాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘము ఏర్పడినతరువాత గతించిన ౨౦ ఏండ్లయందును వ్యక్తిగతముగ దేశక్షేమమునకు పాటుపడుట కవకాశములు కలిగినను సంయోగబలములు వినియోగించుట కవకాశములు దుర్లభము లయినవి. స్థలభేదములు, కులతత్త్వములు, పక్షబలములు, స్వప్రయోజన పరాయణత్వము ఆంధ్రోద్యమ ప్రవాహమును కూలంకషముగ ప్రవహింపజేయుటకు ఆటంకములయినవి. ఈప్రతిబంధకములను తొలగించి ఆంధ్రోద్యమప్రవాహమును కూలంకషముగ ప్రవహింపజేయుట కాంధ్రనాయకులు పాటుపడి ప్రజాక్షేమమునకు సకలవిధములను పనిపూనుట పరమధర్మము. ఆంధ్రోద్యమమునకు హృదయమైన రాష్ట్రనిర్మాణమునకు ప్రతిఘటన మేర్పడినను, ఆంధ్రోద్యమాంగములయిన సాహిత్య, కళాద్యంగములందు అభ్యుదయము అవిచ్ఛిన్నముగ కలుగుచున్న విధమును సాహిత్యసభలు, సాహిత్య ప్రచురణములు, కళాపరిషత్తులు, కళాప్రదర్శనములు, సాంఘిక మత పరివర్తనములు, ప్రజాప్రబోధము మొదలగు అనేకములయినవిషయములువిశదము చేయుచున్నవి. కానిగతించిన౨౦ఏండ్లయందును పర్యాప్తమగుచున్న అభ్యుదయమును పరమార్థలక్ష్యముతో విమర్శించి నిరూపించి, నిర్ణయించుట సక్రమాభ్యుదయమునకు సాధనము. గతకాలపరిజ్ఞానము వర్తమాన కాలపరిజ్ఞానమునకును, వర్తమానకాలపరిజ్ఞానము భావికాలకర్తవ్యనిర్ణయమునకునుసాధనములు. ఈమహాసంకల్పముతో నాంధ్రనాయకు లాంధ్రమహాపరిషత్తును సమావేశపరచి, ఆంధ్రోద్యమాంగములను పరిశీలించి, కార్యవిధానమును నిర్ణయించి, భావికర్తవ్యమును నిర్ణయించుట దేశక్షేమమునకును, ప్రజాక్షేమమునకును పరమావసరము. కాలయాపన చేయక ఆంధ్రప్రజానాయకులు ఈ మహాకార్యమునకు పూనుకొని ఆంధ్రోద్యమమును సార్థకము చేయుదురుగాక!

ఈశ్వరసంవత్సరాది సంచిక

కీలక సంవత్సరముతో ప్రారంభమైన సంవత్సరాదిసంచికలకు ౨౮ ఏండ్లు గడచినవి. నూతన సంవత్సరారంభమునందువలెనే సంవత్సరాదిసంచికల ప్రచురణమందును మహత్తరము లయిన ఆశయములు నిర్వాహకులకు గలుగుట సహజము. కాని సంకల్పములందు గల మహదాశయములు నిర్వహణమునందు రిక్తమనోరథములవలె గోచరమగుచున్నవి. నిర్వాహకులకు గల

సంకల్పోత్సాహములు ప్రజాహృదయములందు ప్రతిబింబితము లయినపుడే అవి సఫలము లగుచున్నవి. ఈశ్వరసంవత్సరాదిసంచికలోని వ్యాసములను, విమర్శలను, పద్యములను, చిత్రములను, ఇతరవిషయములను అవలోకించినవారలకు ఆంధ్రరచనలయందు స్వతంత్రరచనావసరము వెల్లడియగుచున్నది. ఆత్మానుభవముగలరచనలు రచయితలకును, ప్రజలకును విజ్ఞానదాయకములు. ఈసంచికకు వ్యాసములను వ్రాసిన లేఖకులకును, చిత్రములు రచించిన చిత్రకారులకును, ఇతరవిధములను సహాయము చేసిన మహాజనులకును నిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. సంచిక ముఖపటము దేశవ్యాప్తమైన స్వాతంత్ర్యధర్మభావపరివర్తనమును ప్రకటించుచున్నది. కాంగ్రెసు ఉత్సవములకు, అధ్యక్షులకు వాహకమైన మోటార్లు, గుఱ్ఱములు దీనియందు నదృశ్యములైనవి. కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు జవహరులాలునెహ్రూ వృషభరథారూఢుడై పంటచేల నడుమను వ్యవసాయదారుల రక్షణమునను చేయుచున్న కాంగ్రెసుతీర్థయాత్రాదృశ్యము సకలజనులకును కర్తవ్యమును హృద్గతము చేయుటకు తగియున్నది. ఈశ్వరసంవత్సరమునందు సకలజనులును కామితార్థములను బడసి స్వధర్మనిర్వహణము చేయుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాక!

ఈశ్వరోపాయనము

కేసరి ఆదినారాయణ శర్మ

శ్రీమన్మంజులజీవితోన్నతిని వాసి గ్గాంచి, నిత్యప్రశ
స్తామేయార్థచయంబుల న్పొదలి, విశ్వారాధ్యశీలాదులం
బ్రాముఖ్యమ్ము వహించి, పొల్పుగనుతర్, భద్రాశయాంచద్విలా
సామోదోన్నతి, భారతీయతతి, సౌహార్దాప్తి నియ్యీశ్వరన్.

క్రమవాగ్భూషితకావ్యోపహారముల్ కవికుంజరులు కొన్కగా నొసంగ,
సర్వసమత్వ విశంకట కార్యసాధనకుఁ బ్రజ్ఞానిధుల్ తమిఁ గడంగ,
నిఖిలశరణ్యమై నెగడి చిరస్థాయిగాఁ బొల్పుస్వేచ్ఛకై ఘనులు పూన,
సకలజనక్షేమ సన్న్యస్తసంసారసౌఖ్యులై నెగడువిజ్ఞాను లొప్ప,
ఐకమత్యప్రతిష్ఠాపనాధ్వరవర సంతతాచరణప్రశంస్యు లొదవ,
స్థైర్యసారము జనతాహృదంతరసీమఁ బూరించి ధన్యులో ధీరు లెనఁగఁ,
బాఁడిపంటలు విశ్వసంపన్మహామహీరుహమ్మున కెనలేని సొరు గూర్పు
దోహదమ్మిడ,నిఖిలసంస్తూయమాన-శాశ్వతయశోన్నతులఁగాంచు మీశ్వరాఖ్య!

సకలాచేతనచేతనాకలితవిశ్వం బీశ్వరామేయ మో
ద కనత్సౌఖ్యవివర్ధితం బగుత, నిత్యప్రోల్లసన్మంగళ
ప్రకరప్రాభవకారణంబు లగుచుం భ్రాజిల్లువాక్ప్రౌఢిమన్
సుకవిశ్రేష్ఠులు కీర్తిఁ గాంచుత సుధాశుభ్రమ్ము నీయీశ్వరన్.

ఈయీశ్వరవత్సరమున - శ్రేయోదాయకవిశిష్ట శీలోన్నతులన్
ధ్యేయు లగుచు వఱలుచు దీ-ర్ఘాయువులయి మనుత సద్గుణాఢ్యులు జగతిన్.

భూషణముగఁ గైకొని, బుధ - పోషణముగఁ గ్రాలు సర్వపోషణమున, ని
ర్దూషణముగ నెగడుము, స-త్తోషణ! యీశ్వరసమాఖ్య! తుదిదీవెనలన్.

ఆత్మ ప్రబోధము

(౧౮౦-వ పేజీ తరువాయి)

ఇంద్రియ వ్యతిరేకత నెన్నఁబడుచుఁ
జూడఁదగు నెద్ది వేదాంత సూక్తివలస
నది యఖండ ప్రమోదావ్యయాద్వితీయ
భాసుర బ్రహ్మమనుచు నేర్పరుపవలయు.

అయ్యఖండ సచ్చిదానంద లేశాంశ
మజమహేశముఖ్యు లాశ్రయించి
యనుభవించుచుందు రానందలవమును
తారతమ్యులగుచు వారు నెపుడు.

అది సమస్త జగద్వ్యాప్తమైనకతన
పంచభూతాత్మకమగు ప్రపంచమందు
నఖిల వ్యవహారములయందు నాత్మ పాలఁ
బాలలో నేయివలె సముద్భాసితముగ.

అణువుకాదు స్థూల హ్రస్వదీర్ఘములఁగా
దజము నవ్యయంబు నస్వరూప
జాతి నామ గుణ విచారణంబగు నెద్ది
దాని బ్రహ్మమనుచుఁ దలఁపవలయు.

ఏ ప్రకాశమ్ము నొంది సూర్యేందుముఖ్య
సర్వజగములు భాసిల్లఁ జాలుచుండు
దీప్తులన్నింటిచే నెద్ది దీప్తిఁ గనదు
దాని బ్రహ్మంబటంచును దలఁపవలయు.

వ్యాపకంబై సమస్త ప్రపంచమందు
బాహిరాంతర్గతంబులఁ బ్రజ్వలించి
తనకుఁ దా వెల్గు బ్రహ్మంబు గనఁగవలదె
యనల సంతప్తమై యొప్పు నినుపముద్ద.

బ్రహ్మము జగద్విలక్షణోద్భాసితంబు
బ్రహ్మమున కంటె నన్య మేర్పరుపలేము
బ్రహ్మమున కన్యముగ వెల్గు పరగెననిన
మరుమరీచిక సుమ్ము బ్రహ్మంబు కాదు.

ఏవిచూడఁబడు? మఱేవి వినంబడు?
నవియు నెల్లఁ దత్త్వ వివరణమున
సచ్చిదాత్మకమున జరుగు బ్రహ్మముకంటె
వేరుకావు దాని విడిచి లేవు.

జగతినిండి వెల్గు సచ్చిదాత్మక మది
జ్ఞానచక్షువునకె కానిపించు
చూడఁదగదు జ్ఞాన శూన్యచక్షువునకు
నంధునకును గాని యర్కువోలె.

శ్రవణమనన సందీపితజ్ఞానవహ్ని
పరితపింపఁగఁజేసినఁ బ్రత్యగాత్మ
తనకుఁదానె ప్రకాశించి గణనకెక్కు
సర్వకల్మషరహితమై స్వర్ణమట్లు.

హృదయవాయుపథంబునం దుదితుఁడగుచు
జ్ఞానభానుండు సంతమసమ్ముఁ జెఱచి
సర్వవస్తుసంవ్యాపియై సర్వమగుచు
వెలుఁగుచున్నాఁడు సకలంబు వెలుఁగఁజేసి.

ఎవఁడు దిగ్దేశకాలంబు లెంచుకొనక
నిత్యసుఖద నిర్ద్వంద్వంబు నిర్మలంబు
స్వాత్మతీర్థంబు సేవించు నన్నివిడిచి
యతఁడు సర్వగుం డమృతుం డనంతమూర్తి.

నేను

సామవేదం జానకీరామశర్మ

నన్ను మృత్యువు కబళించుచున్నగాని
నాకు నాశములే దొకనాఁడు నేను
జన్మమొందను లేదు; విశాలసాగ
రమున నుండెడి యలలట్లు లమితములును
వివిధములు నాదు భౌతికవేషకల్పి
తములు తనువులు.

ఈ శరీరము మృత్తిక, ఎపుడుగూడ
మృత్తికనె చేరు నిద్ది నిమేషమంద
ఐన వేడుక నీ యనంతాలయమున
నే సమరకేళిసల్పుదు.

కన్నులన్నియు, చెవులును, కరములన్ని
అన్ని మనసులు నావె! నా కమరపదవి
మున్నె లభియించినది నేను భిన్నభావ
ములను మ్రింగితి.

నవనవరసాలకిసలయాసవము మెక్కి
నిక్కి గర్వించు పికరాజు నేనె! రమ్య
శృంగకలితోరు గిర్యగ్రసీమనుండి
జారుసెలయేటి తుంపురుచాలు నేనె!
నన్ను మృత్యువు కబళించుచున్నగాని
నాకు నాశము లేదొకనాఁటికైన.

కావబడెడి

చిత్రపటముల వివరణము

డబీరు నారాయణమూర్తిశర్మగారు

వీరు గంజాంజిల్లాలోని హైస్కూళ్లలో ఇరవైయైదుసంవత్సరములనుండి ప్రధానాంధ్ర పండితులుగా ఉండి, మంచివిద్వాంసులని పేరు పడ్డవారు. ఆంధ్రపత్రిక, బొంబాయిలో ఆరంభమైనది లగాయతు, సారస్వత సంబంధమైన వ్యాసములు విరివిగా ప్రకటించుచుండినవారు. భారతికికూడ పెక్కువ్యాసములు వ్రాసియున్నారు. పాఠశాలలకుపయుక్తమైనగ్రంథములు, గంజాంమండలాంధ్రకవుల చరిత్రములు, కొన్ని పద్యకావ్యములు రచించియున్నారు.

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి.

కొత్త సన్యాసయ్యశ్రేష్ఠిగారు

వీరు నక్కపల్లి వాస్తవ్యులు. ఆర్యవైశ్యకులజులు. నిరతాన్న ప్రదాతలు. ధర్మసంస్థాపోషకులు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేంకటేశ్వర విలాస పుస్తకభాండాగారమునకు అధ్యక్షులు.

నాగులకొండ వెంకటచలంగారు

వీరు మంగళంపరవాస్తవ్యులు. ౧౯౩౦ సంవత్సరమున తమ గ్రామోద్యోగమునకు రాజీనామాయిచ్చి ౧ సంవత్సరము జైలుకు వెళ్లిరి. ౧౯౩౨ సంవత్సరములో తిరిగి ౨ సం. జైలును పొందిరి. నిరంతరము ప్రజాసేవ-కాంగ్రెసుసేవ చేయుచున్నారు.

శ్రీరాజా బొప్పరాజు రామకృష్ణ రాజులుంగారు, బి. ఏ., బి. యల్., యం. యల్. ఏ.

చిత్తూరులోఅడ్వొకేటు. కార్వేటినగర రాజవంశమునకు జేరినవారు. చిత్తూరుజిల్లా ఎడ్యుకేషనల్ కౌన్సిలు ఛేర్మన్‌గ బహుకాలము పనిచేసినారు. పెక్కేండ్లు జిల్లాబోర్డు ఉపాధ్యక్షపదవిలోనుండినవారు. టెంపరెన్సు కమిటీ అధ్యక్షులుగ కూడ నుండిరి. చిత్తూరు రామవిలాస సభయందలి నాటకకార్యదర్శిగను, శాశ్వతోపాధ్యక్షులుగను నున్నారు. పరోపకార పారీణులు. కవితాపోషకులు. మంచిసరసులు. —కుమారదేవ.

శ్రీమతి అన్నాప్రగడ చెన్నగంటమ్మగారు

ఈ యేడు యం. ఏ. (ఫిజిక్సు) పరీక్షయందు మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున కంతకును ప్రథమురాలుగా ప్రథమ శ్రేణియందు త్తీర్ణురాలైన మహిళారత్నము.

శ్రీమతి కల్యాణసుందరి సీతారాంగారు బి. ఎ., యల్. టి.

చెన్నపురి విమెన్సు క్రిష్టియన్ కాలేజిలో నుపన్యాసకురాలుగానుండినది. ఢిల్లీలో లేడీహార్డింజిమెడికల్ కాలేజి హాస్టలుకువార్డనుగా నియమింపబడినది.

సి. యస్. నాయుడుగారు

ఇంగ్లండులో భారతీయ క్రికెట్ ఆటగాండ్రకు వరుసగ కలుగుచుండినఅపజయముల వలని అపఖ్యాతిని పారదోలుటకు బయలుదేరిన క్రికెట్టు వీరుడు.

శ్రీమతి సేతూబాయిగారు, బి. ఏ.

మైసూరు యూనివర్సిటీలో అనేకములయిన బంగారు, వెండిపతకములను బహుమతిగా పడసిన విద్యావతి.

శ్రీమతి కుసుమతాకూరుగారు

అమెరికాలోని అయోవా యూనివర్సిటీ యం. ఇ. పట్టమును బొందివచ్చినది.

కంచెర్ల వెంకటకృష్ణయ్యగారు

ప్రయాగ హిందీ విశ్వవిద్యాలయమువారి యుత్తమపరీక్షలో నుత్తీర్ణులై 'హిందీసాహిత్యరత్న' అను బిరుదమును బడసిన ఆంధ్రులు.

మాల్వీషేర్ ఆలీగారు

కొరానును ఇంగ్లీషులోని కనువదించుటకు ఇంగ్లండునకు పయనమైరి.

జి. సి. ఆర్యాగారు

వైమానికశిక్షణ బడయుటకు ప్రభుత్వమునుండి వేతనాదికములుపొంది ఇంగ్లండునకు తరలిన ప్రథమ మద్రాసీయుడు.

చిరంజీవి కొత్త సచ్చిదానందమూర్తి

౧౨ ఏండ్ల బాలుడు. హిందీరాష్ట్రభాష విశారద పరీక్షలందు త్తీర్ణుడయినాడు.

డా. యస్. చంద్రశేఖరన్‌గారు

చికాగో యూనివర్సిటీలో రీసెర్చి ప్రొఫెసరుగా నియమింపబడినారు.

శ్రీమతి ఎ. నారాయణన్ సతి

టాకీఫిలిముల సౌండు ఇంజనీరింగులో పాల్గొన్న ప్రథమ భారతీయ యువతి.

పాత్రుని వెంకటనారాయణగారు

వీరు కూర్ టాల్సు లిమిటెడ్ కంపెనీలో పనిచేయుచున్నారు. బొంబాయి ఆంధ్రమహాసభాధ్యక్షులు. బొంబాయి ఆంధ్ర కోఆపరేటివు సంఘమునకు అధ్యక్షులు.

సి. అశ్వత్థ నారాయణరావుగారు

వీరు మదనపల్లె ప్రాంతపు ఆంధ్రులు. ఆడయారులో బి. ఏ. చదివినవారు. బెంగుళూరు చేరి 'నవజీవన' అను దినపత్రికను, 'మక్కళ పుస్తక' అను పిల్లలకు పనికివచ్చు మాసపత్రికను కన్నడమున చక్కగా నడుపుచున్నారు.

శ్రీ సుజనసమాజము - మౌల్మేన్ (బర్మా)

ఈ సంఘము 1936 సం॥ స్థాపించబడినది. దీనియొక్క ఉద్దేశములు:— జీవకారుణ్య ప్రచారముచేయుట, విద్యావ్యాపనకై కృషి, దైవభక్తిని పెంపొందించుట. ఈ సమాజమునకు శ్రీయుతులు సాలాపుబుల్లి అప్పన్న, కర్రి అప్పలస్వామిగార్లు ప్రధాన పోషకులుగను, శ్రీయుత ఆర్. కే. పతిగారు, బి. ఏ. (ప్లీడరు) అధ్యక్షులుగను, శ్రీయుతులు బొండా మానిస్వామి, గళ్ల సుబ్బరాజుగార్లు ఉపాధ్యక్షులుగను, శ్రీయుతులు కుత్తుం జగన్నాయకులు, భీముని మానిస్వామిగారు కార్యదర్శులుగను నున్నారు. ప్రస్తుతము ఈ సమాజమువారు ఒక రాత్రిపాఠశాలను నిర్వహించుచున్నారు.

జవహార్‌లాల్

కుంచుర్తి నరసింహారావు

ఏరీ సైన్యబలాతిగర్వితులు భూమీశుల్ పరారామనం
దారోన్మత్తులు నిత్యభోగరతు లైశ్వర్యాంధు లల్పాశయుల్?
వీరాగ్రేసర, నిన్నుఁ గాంచుటకె యువ్విళ్లూరు నీ భూప్రజా
పారావారమునందు వారి కణురూపమ్మైన లేదయ్యెగా!

కలకల మింట రేగు విహగస్వరపాళి నతిక్రమించి యా
జలనిధి ముక్తకంఠమున స్వాగతగీతిక లాలపింప భూ
తల మదరన్ దిశల్ ప్రతిరుతిమ్మొనగన్ జనకోటి నీమహో
జ్జ్వలవచనమ్ములన్ దలచి సల్పు జయధ్వనులే జయించెనన్.

నెలల కొలంది నీపలుకు నిప్పుకలన్ దరిలేని చీకటుల్
తొలగ సమస్తరాష్ట్రియుల దోర్బలకాంతులు ప్రజ్వరిల్లెనన్
మలయసమీర చందనసమానము దావకవహ్ని నేడు నీ
వెలుగు చలింప దింతగ క్రమించియు దివ్యరుచుల్ స్రవించెనన్.

ఆలోకింతురు ప్రీతిమై నదె అసూర్యంపశ్య లౌకోమలీ
జాలం బిం దరుదెంచి నేడు నిను స్వేచ్ఛాదూత, సాత్రాజితీ
లోలాక్షిం దలపోతురో కదనకల్లోలాత్మయై నాస్వైయిక
బాలాసాహసగాథ నేర్తురొ భవత్ప్రాచీన సవ్యోక్తులన్!

పల్లెలు పట్టణమ్ములు భవన్నవమంత్రశిఖుల్ జపింప వి
ద్యుల్లతవంటి నీదు నయనోజ్జ్వలతేజము గాంచి చేరరా
నొల్లరు భీతిమై పరధనోన్నతిపై మనసున్న బానిసల్
పిల్లయికల్ జగన్నుతరవిప్రభ డాయగ సాహసించునే?

చండార్కప్రభవోలె ప్రాకెడు మొగల్సామ్రాజ్యమున్ రాష్ట్ర మొ
క్కండున్ లేక ప్రతాపసింహుడెదురై కంపింపగాఁ జేసె, మా
ర్తాండుండెన్నడు నస్తమింప దను సామ్రాజ్యమ్ముపై రిక్తహ
స్తుండై యిట్టు లెదిర్చి నిల్చు నెవడంచున్ భూమి నిస్తబ్ధమా.

సమరదిన ప్రభాతమున శంకయెఱుంగని సవ్యసాచివై
విమతపతుల్ నుతింప రణవీరతఁ జూపిన నీవు సాగరా
గ్రమున నుపన్యసించుటకు గద్దియపై నిలువన్ ధనుర్ధరో
త్తముడును యోగిపుంగవుడు దాల్చి రొకేతనువంచు దోచెనన్

౬. ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడు శంకరరావు దేవుగారి ఉపన్యాసము

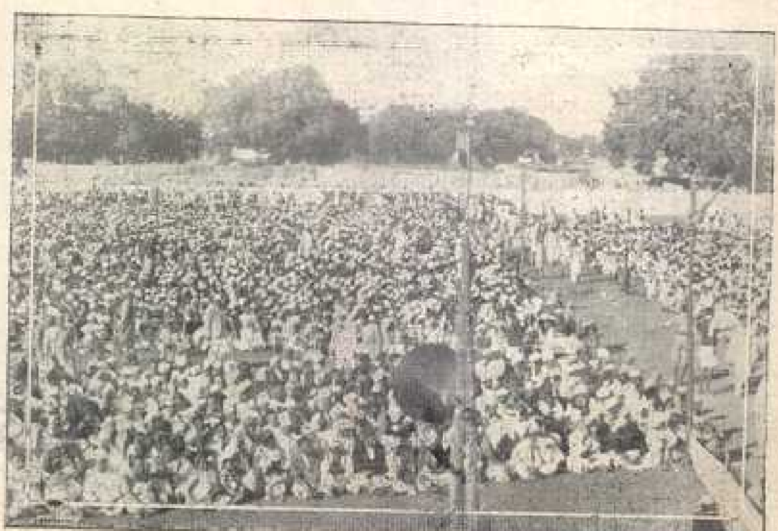
౭ బహిరంగసభలో మాలవ్యా, శంకరరావుదేవ్, గాంధీగార్లు సంభాషించు కొనుచుండుట

౮. కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు నెహ్రూగారి ఉపన్యాసము

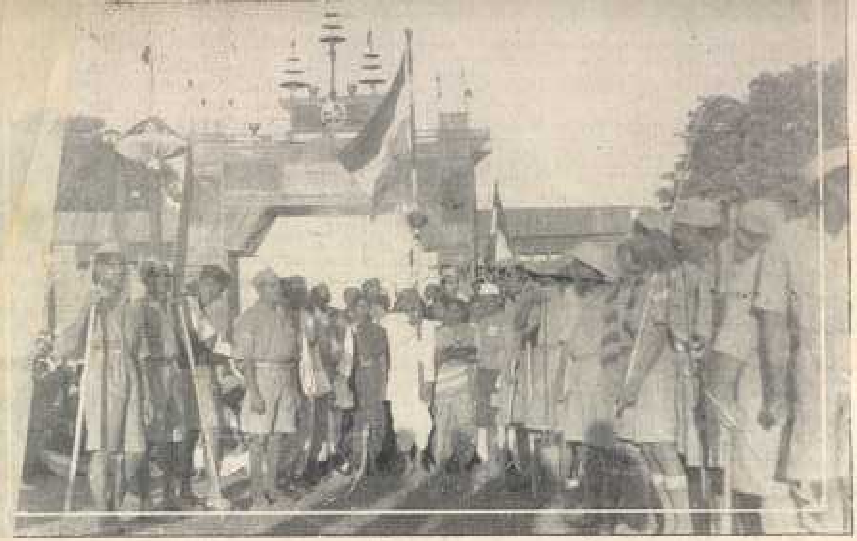
౯. శ్రీమతి మణిబెన్ పటేలు, అబ్దుల్ గఫూర్ ఖాను, జవహరలాల్ నెహ్రూ, వల్లభాయి పటేలుగార్లు విషయనిర్ణయసభకు పోవుచుండుట

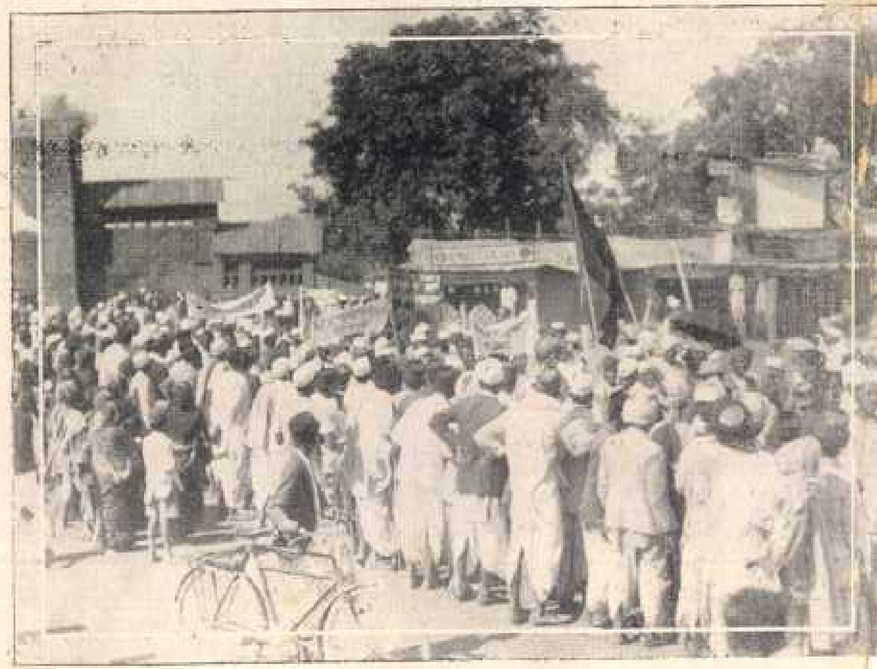
౧౦. మహాసభదృశ్యములో ఒక భాగము

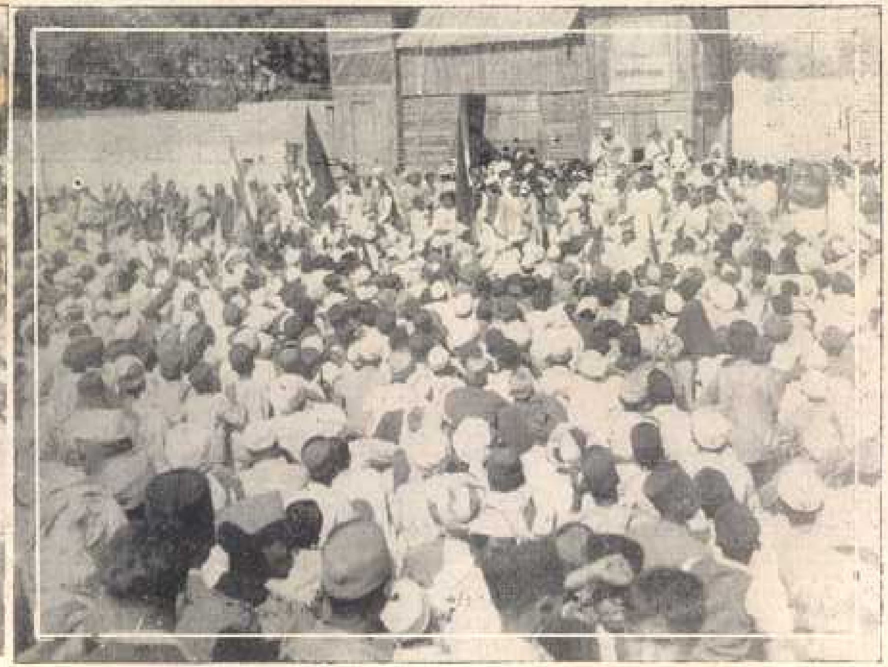
౧౧. శివాజీ ద్వారమువద్ద అధ్యక్షుని ఆగమనమునకు నిరీక్షించుచున్న ప్రేక్షకబృందము

౧౨. బొంబాయినుండి కాంగ్రెసు జ్యోతి తిలకునగరమును చేరవచ్చుట

౧౩. కిసానుయాత్రికులు తిలకునగరమునకు చేరవచ్చుట

౧౪. కిసాన్ కాంగ్రెసుసభలో జవహరలాల్ నెహ్రూగారు ఉపన్యసించుచుండుట
అధ్యక్షులు: ఆచార్య గోగినేని రంగనాయకులు గారు

వార్తాపత్రికలు

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

నేటికాలంలో వార్తాపత్రికలకున్న ప్రాముఖ్యమూ, ప్రాబల్యమూ మరి వేటికీ లేనట్లు కనిపిస్తున్నది. ప్రజల అజ్ఞానం పోగొట్టడంలోను, విజ్ఞానం వ్యాపింపజేయడంలోను విద్యాలయం తరువాత పత్రికే ప్రబలసాధనంగా ఉన్నది. క్రమక్రమంగా పత్రికకు కలిగిన పరిణామ వికాసాలవల్లా, ప్రాముఖ్యమువల్లా అదొక శాస్త్రంగానే కాదు, నాగరికత మించినదేశాలలో లాభకరమైన వ్యాపార సంస్థగాకూడా తయారయినది.

నేటి నాగరికతాభివృద్ధికీ, విద్యావికాసానికీ పత్రిక ఎంతవరకు తోడ్పడుతున్నదో పూర్తిగా తెలుసుకోవాలంటే యూరోపు, అమెరికా ఖండాలలోని పత్రికలను గమనిస్తే చాలు. నేడు ఏ యుద్యమం జయప్రదం కావాలన్నా, ఏ యభిప్రాయాలు లోకంలో బహుళ వ్యాపకం పొందాలన్నా పత్రిక లేనిదే సాగదు. నేటి నాగరికతకు పత్రిక ఉండక తీరని ఒక ప్రధానానుబంధమై పోయినది. పత్రిక లేనిదే నేడు వ్యాపారమే లేదు; విజ్ఞానప్రచారమే లేదు. ప్రతిమనుష్యుడూ వికాసం పొందదలచినా, తానుకూడా ఇతరలోకంతో పాటు ముందడుగువేసి సాగిపోవాలన్నా పత్రిక నాశ్రయించకతప్పదు నేటికాలంలో. నేడు పత్రిక మానవునికి గురువుకాని గురువు, మిత్రము కాని మిత్రము, భాగ్యముకాని భాగ్యము, జీతకాని జీత, ప్రాపుకాని ప్రాపు. ప్రపంచమంతా నేడు పత్రికతో ఉన్నది. పత్రిక లభివృద్ధిపొందుతున్న దంటే ప్రపంచ మభివృద్ధి పొందుతున్న దన్నమాట; ప్రపంచ మభివృద్ధిపొందుతున్న దంటే పత్రికలభివృద్ధిపొందుతున్న వన్నమాట. విజ్ఞానవికాసానికి పత్రిక పర్యాయపదమయ్యే స్థితి వచ్చినది. ప్రపంచమునుబట్టి పత్రికా, పత్రికనుబట్టి ప్రపంచమూ పరస్పరసహకార, ఆశ్రయాలతో వర్ధిల్లుతున్న కాలమిది. నాగరిక దేశాలలో లక్షలకొద్దీ ప్రతులు ప్రతిదినమూ అమ్ముడుపోయే పత్రికకు సంపాదకులయిన వారూ, యజమానులయిన వారూ అవునన్నది కాదనీ, కాదన్నది అవుననీ, మంచిని చెడ్డనీ, చెడ్డను మంచనీ అనిపించగల రంటేను, తిమ్మిని బమ్మిని బమ్మిని తిమ్మిని చేయగలరంటేను ఆశ్చర్యమేముంది? పత్రికా ప్రభావం అంతవిపరీతంగా ఉంది. మనదేశంలోకూడా అటువంటిస్థితి కొంచెం శీఘ్రంగానో, ఆలస్యంగానో రాకతప్పదు. ప్రపంచం మొత్తంమీద పొర్లి త్రొక్కుతూవున్న ప్రవాహ వేగం ఇది — దానిని తప్పించుకోవడ మెట్లా? ఈ కాలంలో దాని కంతటి ప్రజ్ఞాప్రభావాలున్నపుడు దానిని కాదనడ మెట్లా?

పత్రిక పుట్టి మూడువందలేళ్లకేమాత్రమో కొంచెం పైనయింది. అది పుట్టినది కూడా యూరోపుఖండంలోనే. పదహారో శతాబ్ది నాటికి టైపు (అక్షరపుములుకులు) పోత పోయడమూ, వాటిసాయంతో గ్రంథాలు అచ్చువేయడమూ ప్రారంభమయింది. కాని ముద్రాయంత్రముమాత్రం పనిఅయినది అమరలేదు. అయినప్పటికీ ఏదోవిధంగా ఆముద్రణయంత్రాలమీదే పత్రికలుకూడా అచ్చువేయడం ఆరంభించారు. పదిహేడవశతాబ్ది ప్రారంభ మయ్యేసరికి యూరోపు ఖండంలో పత్రిక లవతరించినవి.

శీఘ్రముద్రణానికి వీలిచ్చేయంత్రం వచ్చినప్పటినుంచీకాని పత్రికల కభివృద్ధి లేకపోయింది. యూరోపులోనూ, అమెరికాలోనూ కూడా ముద్రణయంత్రంలో శీఘ్రముద్రణాని కవకాశమిచ్చే మార్పులు చేయాలని ఆనాటి నప్పటినుంచి ప్రయత్నిస్తూనే వచ్చారు. కాని యీ ప్రయత్నాలు పంధొమ్మిదో శతాబ్దంనుంచి కాని సఫలంకాలేదు. ఈప్రయత్నాలకు ఫలితంగా ముద్రణయంత్రంలో రానురాను మార్పు లధికమవుతూ రావడమూ, శీఘ్రకాలంలో ఎక్కువ కాగితాలు అచ్చువేయడాని కవకాశం కలగడమూ సంభవించింది. ౧౮౪౬లో 'మార్చి' అనే వాడు "లైట్నింగ్ ప్రెస్" (మెరుపంతటి వేగంతో అచ్చువేసేది) అని ఒకముద్రణయంత్రం కనిపెట్టాడు. ౧౮౬౫ లో 'విల్లియం బుల్లక్' అనేవాడు గంటకు ౧౦,౦౦౦ చిన్నకాగితా లచ్చువేసే యంత్రం కనిపెట్టాడు.

౧౮౭౧లో 'వెబ్ పెర్ఫెక్టింగ్ ప్రెస్' అనేముద్రణయంత్రంమీద గంటకు ౧౨,౦౦౦ కాగితా లచ్చువేసేవారు. అయినప్పటికీ ఇంకా శీఘ్రకాలంలో ఇంకా విశేషం కాగితా లచ్చువేసే యంత్రాలు కనిపెట్టాలని అప్పటికించీ ఇంకా ప్రయత్నం సాగుతూనే వచ్చింది. ఇటీవల వచ్చిన యంత్రాలన్నీ ఇట్టి నిరంతర ప్రయత్నముల ఫలితాలే.

నేడు గంటకు ౩,౦౦,౦౦౦ కాగితాల చొప్పున అచ్చువేసి, అంటించి, కోసి, ఎనిమిదిపుటలుగ మడతలుపెట్టేవీ, గంటకు ౧,౫౦,౦౦౦ల చొప్పున అచ్చువేయడం మొదలయిన పనులుచేసి ౧౬ పుటలుగ మడతలు పెట్టేవీ, గంటకు ౭౫,౦౦౦ల చొప్పున ముద్రణాదికములుచేసి ౩౨ పుటలుగ మడతలు పెట్టేవీ—అద్భుతముద్రణయంత్రాలు వచ్చినవి.

ఇటువంటి యంత్రాలకు కాగితము ఠావులుగా కాకుండా, తయారయిన కాగితము చుట్టలు చుట్టలుగానే ఎక్కిపోతూవుంటుంది. గొప్పశక్తిగల ముద్రణయంత్రములలో ఉపయోగించే కాగితం వెడల్పు ఆరడుగు లుంటుంది; యంత్రంలో ఆ కాగితపుచుట్ట గంటకు ౧౦౫ మైళ్ల చొప్పున తిరిగిపోతూ ఉంటుంది.

హిందూ, ఆంధ్రపత్రికల సైజువి కొన్ని కొన్ని చిన్నపత్రికలలో నాలుగుపుటలే ఉంటవి. పట్టణాలలో వేసే దినపత్రికలు సాధారణంగా ఎనిమిదిపుటలవి. అమెరికా, యూరోపు మహానగరాలనుంచి వచ్చే దినపత్రికలు ౩౨ పుటలకు పైనకూడా ఉంటవి. ఆదివారంనాడు ప్రకటించే పత్రికలు ౮౦ పుటలకు మించేఉంటవి. ౪,౦౦,౦౦౦ అమ్మకంగల ౮౦ పుటల ఆదివారంపత్రిక అచ్చువేయాలంటే ఒక్కొక్క మార్పుకు (Edi-

tion) సరిపడ్డ కాగితం తయారు చేయడానికి కాగితపుగుజ్జునిమిత్తం (Paper pulp) ఒక చిన్న అడవే నాశనమవుతుంది. లక్షలకొద్ది ప్రచారంగల గొప్ప దినపత్రికలకు కాగితం కోసం ఎన్నో యెకరాల విస్తీర్ణంగల సొంత అడవులే వుంటవి.

అత్యంత శీఘ్రకాలంలో కాగితాలు అసంఖ్యాకంగా అచ్చువేసే యంత్రాలు వచ్చే టప్పటికి టైపుకూర్పులోకూడా సౌకర్యం కలుగజేసుకోవలసిన అవసరం కలిగింది. కంపోజిటరులు ఒక్కొక్క అక్షరమే తీసి కంపోజుచేసి అచ్చుకు మేటరు తయారుచేసే టప్పటికి విశేషం కాలహరణం కావడమూ, యంత్రం పనిలేక వ్యర్థంగా ఉండడమూ సంభవించింది. ఈ కారణంచేత మేధావులు తమ బుద్ధికుశలత అంతా ఉపయోగించి కడకు 'లినో టైపు' తయారుచేశారు. ఈయంత్రాన్ని ౧౮౮౬ లో నిర్దుష్టంగా ఉండేటట్లు చక్క జేశారు. ఇది టైపురైటింగుయంత్రంవంటిది. దానికివలెనే దీనికికూడా 'కీబోర్డు' మొదలైనవి ఉంటవి. ఈ వొక్కొక్కయంత్రం కంపోజింగు, టైపుక్యాస్టింగు, డిస్ట్రిబ్యూషను - ఈ మూడుపనులూకూడా చేస్తుంది. టైపుయంత్రంమీద కొట్టినట్టు 'కీబోర్డు'లో గల అక్షరాలు కొట్టుతూపోతే అక్షరపంక్తికి పంక్తే ఏర్పాటయి సీసంలో పోత అయి ఒక కడ్డీలాగ వస్తుంది. ఒకొక్కక్క గొప్ప దినపత్రికాకార్యాలయంలో పైని చెప్పినటువంటి ముద్రణయంత్రాలూ, ఇట్టి 'లినో టైపు' యంత్రాలూ చాలా ఉంటవి.

అక్షరాలు ఎంతతక్కువుంటే 'లినో టైపు' యంత్రం తయారుకావడం అంత సులువు. 'లినో టైపు' యంత్రాలు లేకుండా ముద్రణ కార్యం శీఘ్రంగానూ, లాభకరంగానూ జరగడమే కష్టమవుతున్నది. మన హిందూ అయినప్పటికీ నాగరిఅక్షరాలలో కొన్ని మార్పులు చేసి, అక్షరసంఖ్య తగ్గించి ఈమధ్యనే నాగరిలిపికి 'లినో టైపు' యంత్రం కనిపెట్టినారు. దీనిని తయారుచేసినవారు అమెరికావారు. ఈయంత్రం ఇంకా సుకరంగా ఉండకపోయినా, దానికి పరిపూర్ణత ఇంకా రాకపోయినా, ఈటైపుతో అచ్చుపడ్డ గ్రంథం చదవడం కొంత కష్టమయి దానికి అలవాటుపడవలసినా ప్రయత్నంమాత్రం ప్రశంసనీయమైనది. ఇప్పుడు కాకపోతే ఇక కొన్నాళ్లకయినా నాగరిలిపికి ఇంతకంటెను చక్కని 'లినో టైపు'యంత్రాలు వస్తవని ఆశించవచ్చును. మన తెలుగు వర్ణసమామ్నాయమంతా నాగరిదేకనుక ఆంధ్రులలో కొంతతీవ్రప్రయత్నమే జరిగితే తెలుగుకు కూడా 'లినో టైపు' యంత్రం రావచ్చు. ఈ విషయంలోకూడా కొన్ని అమెరికా కంపెనీలు ప్రయత్నిస్తున్నట్టు తెలుస్తున్నది. అరవానికి 'లినో టైపు' యంత్రం'—అమెరికాలోనే—ఇటీవలనే నిర్మాణ మయివచ్చింది.

వర్తకవ్యాపారం బాగా అభివృద్ధిచేసుకొన్నవారవడంచేత నయితేయేమి, సామ్రాజ్యం నిర్మించుకొన్నవారవడంచేతనయితేయేమి, ఏ విషయంలోనయినా 'ప్రోపగాండా' చేయడంలో అప్రతిమానులవడం చేతనయితేయేమి ఇంగ్లీషువారు పత్రికలవిషయంలో ఎక్కువగా కృషిచేసి వాటినిచాలా అభివృద్ధికి తీసుకువచ్చారు. ఇంగ్లండుదేశంలోని పత్రిక నేడు ఎట్లున్నదో తెలిస్తే ప్రపంచంలో నేడు పత్రిక ఎంత అభివృద్ధిపొందిందో తెలుస్తుంది.

ఇంగ్లండుదేశంలో వార్తాపత్రిక పుట్టినది పదహారవశతాబ్ది కడపటిదశకంలో; కాని వృద్ధిచెందడంమాత్రం పందొమ్మిదోశతాబ్దినుంచి. పదెనిమిదోశతాబ్ది ప్రారంభంలో వార్తాపత్రి ౧౮౫౫ లో 'విజ్ఞానంమీద ఈపన్ను' తొలగిపోయింది. పన్నుభారం తగ్గడంతోనే పత్రికలు చవకయినవి. ౧౮౬౧ నుండి పత్రికల సంఖ్య ఇంకా పెరిగిపోయింది. పెట్టుబడి పెట్టగలవారనేకులు పత్రికలు పెట్టి డబ్బు సంపాదించడమే కాకుండా, తమ క్షేమలాభాలు కాపాడుకొంటూఉండడమూ, తమ రాజకీయ, పారిశ్రామిక, వ్యాపార భావాలను ప్రజలలో బాగా వ్యాపింపజేయడమూ జరుగుతూవచ్చింది. పత్రికారచన ఒక వృత్తీ, పత్రికాప్రకటనము లాభసాటి అయిన ఒక వ్యాపారమూ అయినది.

యూరోపు మహాసంగ్రామంతో పత్రికా ప్రపంచం ఎన్ని విధాలనో మార్పుచెందింది. యుద్ధప్రారంభ కాలంలో మందుగుండు సామగ్రి తయారుచేయడమే విధాయకమయిన, అత్యవసరమయిన పని అయినందువల్ల వార్తాపత్రికలకుకూడా కొంత దెబ్బ తగిలింది. పత్రికావ్యాపారంకూడా అస్తవ్యస్తమయింది; అట్టి వాతావరణంలో వార్తాపత్రిక జాతీయ సుస్థితికే ఉండక తీరని ఒక ప్రధానద్రవ్యం కావడంవల్ల ప్రభుత్వమువారది కనిపెట్టి దానికి కావలసిన సాధన సామగ్రి సంపాదనలోను, సైన్యంలో చేరమని ఆహ్వానించకుండా దాని అంగబలాన్ని నిలుపుదలచేయడం విషయంలోను కూడా ఎన్నో సౌకర్యాలు కలుగజేశారు. మొట్టమొదటిసారి యుద్ధవార్తాహరులు స్కంధావారానుసరుల (Camp followers)కంటెను ముఖ్యులయిపోయివారు. ప్రభుత్వంవారు వారికికూడా 'యూనిఫారము' లిచ్చారు. ఈవార్తాహర్తలు సైన్యాలను వెన్నంటి ఉండేవారు.

యుద్ధానంతరకాలంలో విడివిడిపత్రికాధిపతులశక మంతరించింది; 'లిమిటెడ్ లయబిలిటి కంపెనీ'లశక మారంభమయినది.

పత్రికలు సొంతంగా పెట్టి నడపడమో, తన అధికారంకిందికి తీసుకొని నడపడమో చేస్తున్నది. ఈ పైకారణాలచేత యుద్ధానంతర కాలంలో పత్రికలు కొన్ని ఒకదానిలో ఒకటి అంతరించిపోయినవి; ఒకదానితో ఒకటి చేరిపోయినవి; నీతిప్రణాళిక(Policy) ఒకటిచేసుకొని ఒకదానితో ఒకటి సహకారం చేస్తున్నవి. లిమిటెడ్ కంపెనీ లవడంచేత మూలధనం పెరిగిపోతున్నది. వాటాదారుల కందరకూ ఈ వ్యాపారంలో శ్రద్ధ హెచ్చుతున్నది. తుదకు పత్రికలను నడిపేవారు ఇది ఒక వ్యాపారమూ, పరిశ్రమా కావడం చేత, భాగ్యవంతు లవుతున్నారు. ఇతర పరిశ్రమలను నడిపేభాగ్యవంతులే, లక్షాధికారులే తుదకు వార్తాపత్రిక కంపెనీలలోకూడా వాటాదారులు. ఇతర పరిశ్రమల నేతలు, ఏరూపంగా నడుపుతున్నవో ఈ పరిశ్రమను కూడా ఆశక్తులే అట్లే నడుపుతున్నవి. పరిశ్రమలకూ, వార్తాపత్రికలకూ అధినేత లొక్కరే అవడం చేత వారు తమప్రయోజనాలకు భంగంకాని, తమ అభ్యుదయానికీ లాభానికీ తోడ్పడే 'పాలిసీ' — నీతిప్రణాళిక — పెట్టుకొని పత్రికలను దిద్దుతున్నారు; పరిశ్రమలను నడుపుతున్నారు; రాజ్యతంత్ర నౌకకు చుక్కాని తిప్పుతున్నారు. ఇంగ్లండు దేశంలో ఇపుడు 'ప్రెస్ సిండికేట్లు'—పత్రికా ప్రకటన కర్తల సంఘాలు—వెల్లివిరిశాయి. 'స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజి కొటేషన్సు'- ధరలు- చూస్తే ఆయం (Finance)మీద పత్రికా ప్రభావం ఎంత ఉందో, పత్రికమీద ఆయప్రభావం ఎంత ఉందో తెలుస్తుంది. వాటిని పత్రికా, పత్రికను అవీ పరస్పరమూ శాసించుకొంటూ ఉంటవి.

ఎప్పుడయితే పత్రిక ఈ విధమయిన వ్యాపార, పారిశ్రామిక సంస్థ అయిందో అప్పటినుంచి ఈ పరిశ్రమతో సంబంధంగల ఒక్కొక్క వృత్తివారు తమతమ స్వామ్య లాభాలు కాపాడుకొనేటందుకు ప్రత్యేక సంఘాలుగా ఏర్పడ్డారు. పత్రికారచయితల సంఘాలు, కంపోజిటర్లసంఘాలు, ప్రూఫ్ రీడర్ల సంఘాలు, ప్రకటనకర్తల సంఘాలు, అడ్వర్టయిజింగు మేనేజర్లసంఘాలు—ఇంతెందుకు పత్రిక తయారుచేయడానికీ, తయారయిన పత్రికను దేశంలో వెదచల్లడానికీ కారణభూతులయిన, అవసరమయిన వృత్తుల వారి అందరిసంఘాలూ ఏర్పడ్డవి. న్యూస్ ఏజెంట్లకు సంఘం ఉంది; 'ఎంపైర్ ప్రెస్ యూనియన్' ఉంది. చివరకు 'ఇంటర్నేషనల్ ప్రెస్ కాన్ఫరెన్సు' కూడా 'లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సు' పక్షాన ౧౯౨౭ లో జినీవా నగరంలో సమావేశమైంది.

ఈవిధంగా ఇంగ్లండుదేశంలో పత్రిక అభివృద్ధి అయిందంటే క్రమంగా ఈ యభివృద్ధి — ఏ రూపంగా అయితేనేమి — ఇతర దేశాలలోకూడా వస్తుందన్నమాటే. స్టీము నౌక, వాయువిమానము వచ్చి జాతులకూ జాతులకూ, దేశాలకూ దేశాలకూ మధ్య ఉండే విభేదాలనూ, దూరాన్నీ తొలిగించివేశాయి. క్రమంగా ప్రపంచమంతా నేడు ఒకటే మానంలోకి వస్తున్నది. ఒకచోట ఒకవిషయంలో అభివృద్ధి కనబడిందంటే కాస్తసేపటికో కూస్తసేపటికో అది యితరచోట్లకూడా కనబడిందన్నమాటే. ప్రపంచంలో ఏ మారుమూల ఉదికిన భావమయినా సరే ఇతరచోట్ల మారుమోగకుండా ఉండడంలేదు. అందువల్లనే నేడు వేరువేరు జాతులశక్తులు వేరువేరు రూపాలు దిద్దుకొంటున్నవి. ప్రపంచ మొత్తం మీద కార్మికులంతా ఒక్కటవుతున్నారు; పెట్టుబడిదారులంతా ఒక్కటవుతున్నారు. పత్రికావ్యాపారంలోను అంతేజరుగుతున్నది.

రాజకీయవిషయాలలో పత్రికయొక్క ప్రాబల్యమూ, ప్రభావమూ ఫ్రాన్సులో లాగ ఏదేశంలోనూ అంత ఎక్కువగా లేదు. పత్రికలలో పడేవ్యాసాల భాషావైదుష్యంకూడా ఫ్రాన్సులోలాగ ఎక్కడా ఎక్కువగా ఉండదు. ఫ్రాన్సుదేశంలో పత్రికా రచనమే సారస్వతం; సారస్వతమే పత్రికారచనం. ఫ్రాన్సులో అమిత ప్రసిద్ధిగాంచిన గొప్ప సాహిత్యవిశారదులు కొందరు పత్రికలకువ్రాసి పేరు ప్రతిష్ఠలు తెచ్చుకొన్నవారే. పేరు మోసిన గొప్ప సారస్వతవిమర్శకులుకూడా పత్రికలకు వ్రాసినవారే.

౧౯౩౮లో దినపత్రికలైతే యేమి, వారపత్రికలయితే యేమి, పక్షపత్రికలైతే యేమి, మాసపత్రికలైతేయేమి ప్యారిస్ నగరాన్నుంచి ప్రకటన అయ్యేవి ౩౩౭ ఉన్నవి. వీటిలో రెండు అధికారివర్గంపక్షాన ప్రకటనఅయ్యే దిన పత్రికలు; ౫ ఇతర దినపత్రికలు, ౧౨౭ క్రీడాసంబంధమైన పత్రికలు. ఫ్రాన్సుదేశంలోని అన్నిరాష్ట్రాల మొత్తంమీదా ప్రకటన అయ్యే పత్రికలు ౩,౧౦౦లు. ఫ్రాన్సుదేశంలో జాతీయ పత్రికల అమ్మకం లక్షకు పై నుంటుంది.

ఏదేశంలోని పత్రికలకంటెను జర్మనీదేశం పత్రికలు సారస్వతం, నాటకం, కళ, సంగీతం, ఆర్థికవిషయాలు ఎక్కువగా ప్రకటిస్తవి. జర్మనీపత్రికవంటి భావప్రకాశకమయిన పత్రిక మరొకటిలేదు. జర్మనీలో మిక్కిలి జనాదరంగల పత్రికకు ౨,౫౦,౦౦౦ పై నుంటుంది అమ్మకం; ఆదేశంలో ౨౨,౦౦౦ ల ప్రతులకు తక్కువ అమ్మే పత్రికే లేదు.

యుద్ధం ముగిసిననాటినుంచి అనేకవిధాల అభివృద్ధిపొందుతూ వస్తున్న రష్యాలో ౧౯౨౮ లో ౨౦ దినపత్రికలకంటె ఎక్కువలేవు.

బెల్జియం చిన్నదేశమయినా అక్కడ ౧౭ దినపత్రికలున్నవి.

జనసామాన్యంలో విద్య బాగా వ్యాపించడంవల్ల జపానుదేశంలో పత్రికలీమధ్య చాలా ఎక్కువయినవి. జపానులో నేడు ప్రజాభిప్రాయాన్ని తీర్చిదిద్దేవి పత్రికలే. జపానులోని చాలా పత్రికలు ప్రధానంగా టోక్యో, ఒసాకాపట్టణాలనుంచి ప్రకటన అవుతవి. జపానులోని గొప్పపత్రికలు 'ఒసాకామైనిచి' 'ఒసాకా అసహి' లకు అమ్మకం ప్రతిదినమూ పదిలక్షలపైన ఉంటుంది. ఈమధ్య కొన్ని యేళ్లనుంచి అక్కడ విద్యావిషయకపత్రికలు చాలా వృద్ధి అయినవి. వీటిలో నూటికి డెబ్భయి పత్రికలదాకా స్థాపించినవాడు సెజ్జినోమా. ఇతన్ని జపాను 'మేగజైన్ కింగ్' అంటారు.

౧౯౩౮-వ సంవత్సరాంతానికి జపానులో ఉన్న దినపత్రికలు ౧,౨౧౯. ఇవికాక నెలకు నాలుగుమారులూ, అంతకెక్కువమారులూ ప్రకటన అయ్యేవి ౮౭౦; నెలకు మూడుసారులూ, అంతకు తక్కువసారులూ ప్రకటన అయ్యేవి ౫,౩౯౨. దినపత్రికలు ఒక్క టోక్యోనగరంలోనే ౨౩౧, ఒసాకా నగరంలో ౯౮ ఉన్నవి.

౧౯౧౧ తరువాతనుంచి చైనాలో పత్రికలు చాలా పుట్టినవి. మన దేశంలోలాగే ఉత్సాహపూరితులయినవారు రాజకీయాభిప్రాయాలతోనో, మరోవిధమయిన లక్ష్యాలతోనో చాలాపత్రికలు స్థాపిస్తూవచ్చారు. మనదేశంలోలాగే చాలా పత్రికలు ఇట్టే పుట్టుతూ వుంటవి; ఇట్టే గిట్టుతూవుంటవి. జాతీయ, యువజనోద్యమ ప్రచారాల కివి చాలా తోడ్పడుతున్నవి. దేశంలో జాతీయ

భావాన్ని ఉద్దీపింపజేసి ప్రజాహృదయంలో ఉన్న ఆశయాలు తీర్చుతున్నవి ఎక్కువగా ఇవే. యూరోపియను లయితేనేమి, అమెరికనులయితేనేమి—విదేశీయులు పెట్టి నడుపుతున్న పత్రికలు ౨౦, ౩౦ దాకా ఉన్నవి. వీటిలో చాలాపత్రికలు హాంగ్ కాంగ్ సైగాను నుంచి ప్రకటన అయ్యేవే.

౧౯౩౮-౧౯౩౯ లో మన మద్రాసు రాజధానిలో ప్రకటన అవుతూవచ్చిన వార్తాపత్రికలు ౩౨౧. వీటిలో ౧౫౫ చెన్నపట్టణం నుంచే ప్రకటన అవుతున్నవి. ఏయేభాషలలో ఎన్నెన్ని వున్నవో క్రింద తెలుపుతున్నాను.

ఇంగ్లీషు పత్రికలు ...	౮౩
అరవ పత్రికలు ...	౧౧౯
తెలుగు పత్రికలు ...	౫౧
మలయాళపత్రికలు ...	౧౧
కన్నడ పత్రికలు ...	౧౫
ఇతరభాషలలోవివి ...	౧౬
రెండుమూడు భాషలలో ఉన్నవి	౩౬

ఎన్నోన్నో ఇతర వృత్తుల కున్నట్టు ఈపత్రికావిశేషవృత్తికి మనదేశంలో గాని యూరోపులోని ఇంగ్లండు మొదలయిన దేశాలలోకూడా ఒక ప్రామాణ్యం అంటూ లేదు; ఒకయోగ్యత (Qualification) అంటూలేదు. దీని కొకహోదా లేదు. ఇతర వృత్తు లవలంబించాలంటే, ఆవృత్తిలో పనిచేయు అధికారం సంపాదించుకోవాలంటే చదువవలసినవి కొన్ని గ్రంథా లుంటవి; నేర్చుకోవలసిన కొంత విషయ ముంటుంది; ఇయ్యవలసిన కొన్ని పరీక్ష లుంటవి; పొందవలసిన కొంత తర్ఫీదు ఉంటుంది. ఈపత్రికా విశేషవృత్తి కట్టి నేమీలేదు. సాంత్రపతిభ, సొంతప్రజ్ఞ, లోకజ్ఞానము, సొంత అనుభవమే

మనకు ఈవిషయంలో నోచ్చేది. ఈవృత్తికి కూడా ఒకపద్ధతి క్రమమూ, ఒక ప్రమాణమూ ఏర్పరిచి, పరీక్షలుపెట్టి తర్ఫీదివ్వాలని ఇంగ్లండుదేశంలో ప్రయత్నాలు చాలా జరిగినవి. ౧౯౨౨ లో లండను విశ్వవిద్యాలయంలో 'జర్నలిజం కోర్సులు' పెట్టారు. లండను విశ్వవిద్యాలయం 'జర్నలిజం కమిటీ' వారు ప్రసిద్ధులయిన పత్రికారచయితలచేత, సాహితీపరులచేత ఉపన్యాసాలిప్పించే యేర్పాట్లు చేశారు. మన మద్రాసు రాజధానిలో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం వారుకూడా అవడము కొంతకాలం క్రిందట 'జర్నలిజం కోర్సులు' పెట్టి డిగ్రీ లేర్పాటు చేయాలని యోచనచేశారు. ఈ విషయంలో కొంతచర్చకూడా జరిగింది. ఫలితము ఏమయినదోమాత్రం నాకు జ్ఞాపకం లేదు.

నాగరికతకు పట్టుకొమ్మలయిన పాశ్చాత్య దేశాలలో దినపత్రికకు సాధారణంగా ఒక ప్రధానసంపాదకుడు, ఒక సహాయసంపాదకుడు దినసంపాదకుడు (Day editor), రాత్రి సంపాదకుడు, (Night editor), తన రిపోర్టర్ల సంఘంతో వార్తా సంపాదకుడు (News editor), విదేశవిషయ సంపాదకుడు (Foreign editor), సారస్వత సంపాదకుడు (Literary editor), క్రీడావిషయసంపాదకుడు (Sporting editor) మొదలయినవారుంటారు. వీరిలో ఒక్కొక్క రికి ఒక్కొక్క శాఖ. ఒక్కొక్కశాఖలో సహాయసంపాదకులు, ఉప సంపాదకులు మొదలయినవా రుంటారు. వీరందరు కాక నాటకవిమర్శకులు, సంగీతవిమర్శకులు, ప్రధానవ్యాసర చయితలు, ఆయా శాస్త్రాలలోను, రాజకీయాలకు సంబంధించిన వేరు వేరు ముఖ్యశాఖలలోను

ప్రత్యేకకృషిచేసిన పండితులు ఉంటారు. ఇదంతా కలిస్తే పశ్చిమదేశాలలోని నేటి గొప్ప దినపత్రికలలోని సంపాదకవర్గశాఖ. ఈ విధంగానే దినపత్రికకు సంబంధించినవి ప్రకటనశాఖ, వ్యవహార నిర్వాహకశాఖ మొదలయిన వెన్నో ఉంటవి. మళ్లీ ఈ వొక్కొక్క శాఖకు సంపాదకవర్గశాఖ కున్నంత బలగమూ ఉంటుంది. దీనినిబట్టి చూస్తే నేటి పత్రికది అనేక ప్రపంచమే — పత్రికా ప్రపంచం.

పత్రికలలో పనిచేసేవారికీ, పత్రిక యజమానులకూ సంబంధం 'కాంట్రాక్టు' నాకీరేట్టు ముందుబట్టే ఉంటుంది. పనివారికి కాంట్రాక్టు ఉన్నా లేకపోయినా లేనప్పుడు ఇంగ్లండుదేశంలో ఆచారాన్ననుసరించి పనిలోనుంచి తొలగవలసినప్పుడు ఈవిధంగా నోటీసు లిస్తూ ఉంటారు — పత్రిక ప్రతిష్ఠా, ప్రాముఖ్యములనుబట్టి సంపాదకులకూ, సహాయ సంపాదకులకూ ఆరుమొదలు ౧౨ నెలలలోపు నోటీసు, ఉపసంపాదకులకు ౩ మొదలు ౬ నెలల నోటీసు, రిపోర్టర్లకు మాసం మొదలు మూడుమాసాల నోటీసు.

తన పత్రికలోపడే మేటరు కంతకూ, అన్ని విషయాలకూ—ఆఖరుకు ప్రకటన కాలాలలో పడే విషయానికయినా సరే— సంపాదకుడే ఉత్తరవాది. పరువునష్టానికి సంబంధించినట్లే కాని, మరేవిషయమయినట్లేకాని దావా వస్తే అతడే జవాబుదారు—వార్తలూ, వ్యాసాలూ వ్రాసినవాడూ కాదు, ఆమేటరు అచ్చు కిచ్చినవాడూ కాదు. కాని పత్రికాకార్యస్థానంలోమాత్రం సంపాదకుడికి ఉపసంపాదకుడు ఆవిషయంలో సమజాయిషీ చెప్పుకోవాలి.

కుంతీకుమారి

జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి

అది రమణీయపుష్పవన, మావనమందొక మేడ, మేడపై
నది యొక మారుమూలగది, యాగదివాకిట నించుమించుగా
పదునయిదేండ్ల యీడుగల బాలిక, పోలిక రాచపిల్ల — జం
కొదవెడు కాళ్ళతోడ దిగుచున్నది క్రిందికి మెట్లమీదుగన్.

కన్నియలాగె వాలకము కన్పడుచున్నది, కాదు కాదు — ఆ
చిన్ని గులాబివన్నియర చేతులలో పసిబిడ్డడున్న య
ట్లున్నది — ఏమి కావలయునో గద యిద్దరు? అచ్చుగుద్దిన
ట్లున్నవి రూపురేఖ, లెవరో యనరా దతఁ డామెబిడ్డయే.

దొరలు నానందబాష్పాలొ? పొరలు దుఃఖ
బాష్పములొ గాని? యవి గుర్తుపట్టలేము.
రాలుచున్నవి యామె నేత్రాలనుండి
బాలకుని లేతచెక్కుటద్దాలమీద.

పొత్తులలోని బిడ్డనికి పుట్టియుపుట్టకమున్నె క్రొం
గ్రొత్తవి వజ్రపుం గవచకుండలముల్ గయిసేసి రెవ్వరో?
పుత్తడి తమ్మిమొగ్గ జిగిబుగ్గల ముద్దులుమూటగట్టు నీ
నెత్తురుకందు నెత్తుకొని నెచ్చెలి యెచ్చటి కేగుచున్నదో?

గాలితాకున జలతారుమేలిముసుగు
జారె నొక్కింత — అదిగొ చిన్నారిమోము
పోల్చుకొన్నాములే! కుంతిభోజపుత్రి
స్నిగ్ధసుకుమారి యామె కుంతీకుమారి.

* * * *

కడువేగంబుగ బెంగబెంగున తరంగాల్ పొంగ — ఆ తోటవెం
బడి గంగానది పారుచున్నయది బ్రహ్మాండమ్ముగా — అల్లదే
బుడుతన్ జేతులలోన బట్టుకొని యాపూబోడి యుంగాడ న
య్యెడకే పోవుచునుండె గద్గదికతో నేమేమొ వాపోవుచున్.

"ముని మంత్రమ్ము నొసంగనేల? నిడెంబో మున్ముందు మార్తాండు ర
మ్మని నే కోరగనేల? కోరితిని బో, నాతండు రానేల? వ

చ్చినుకో, కన్నియ నంచు నెందక నర్మ జేపట్టగానేల? నీ
యనుగుంగూన నాసంగనేల? యిపు డాహా! ఏమి కావించెద౯?

"ఏయెడ కేగుదాన నిపు డీ కసుగందును జూచనేని మా
నాయన సైచునే? చెలులు నవ్వకపోదురె? చుట్టపక్కముల్
నీయనకుందురే? జనులు చేతులు చూపరె? దైవయోగమున్
ద్రోయగరాదు — ఈ శిశువుతో నొడిగట్టితి లోకనిందలన్.

"ఈ విషాదాశ్రువులతోడ నింక నెంత
కాల మీమేను దాల్తు? గంగాస్రవంతి
కలుషహారిణి, యాతల్లి కడుపులోన
గలసిపోయెద నా కన్నకడుపుతోడ."

అనుచు పసివాని రొమ్ములో నదుముకొనుచు
కుంతి నదిలోనికిం దిగె — నంతలోన
అట్టె నట్టేటిలోనుండి పెట్టె యొకటి
కొట్టుకొనివచ్చుచుండె నా గట్టుకడకు.

మందసము రాక గనెనేమొ? ముందుకిడిన
కాలు వెనుకకు బెట్టె — బాష్పాల నెమ్మొ
గమ్ములో చిన్ని యాశాకణమ్ము మెరయ
నా దెసకె చూచు నామె కన్నార్పకుండ.

* * * *

"ఆత్మహత్యయు శిశుహత్య యనక, గంగ
పాలుగానున్న యీ దీనురాలిమీద
భువనబంధునకే జాలి పుట్టెనేమొ
పెట్టె నంపించి తెరువు చూపెట్టినాడు.

ఎటుల కానున్నదో యీశ్వరేచ్ఛ" యనుచు
సగము తడిసిన కోకతో మగుడ తిరిగి
దరికి జనుదెంచి పెట్టె చెరికి బోయి
మూత వెడలించె కంపించు చేతితోడ.

* * *

ఒత్తుగా పూలగుత్తుల నెత్తువెట్టి
మెత్తగా పొత్తిగుడ్డల మెత్తలునిచి

క్రొత్త నెత్తలిరాకులఁగూర్చి పేర్చి
ఒత్తుకొనకుండ చేలతో నొత్తిమాచి
ఎట్టకేలకు మది బిగఁబట్టి "ఇంక
నన్ను విడిపోదువే! నాయనా!" యటంచు
బాష్పముల సాముదడిసిన ప్రక్కమీఁద
చిట్టిబాబును బజ్జుండబెట్టె తల్లి.

చిన్ని పెదవుల ముత్యాలు చిందిపడఁగ
కలకల మటంచు నవ్వునేగాని — కన్న
యమ్మకష్టము తనయదృష్టమ్ముఁగూడ
నెరుఁగఁడింతయు నా యమాయికపుబిడ్డ.

చెదరు గుండియ రాయిచేసికొని, పెట్టె
తలుపుమూయంగఁబోవును — వలపు నిలుప
లేక చెయిరాక — సుతుఁ గౌఁగిలించి వెక్కి
వెక్కి యేడ్చును కన్నీరు గ్రుక్కుకొనును.

భోగభాగ్యాలతో దులదూగుచున్న
కుంతిభోజుని గారాబుకూఁతు నయ్యు,
కన్ననలుసున కొక పట్టెడన్నమైన
పెట్టుకొన నోచనైతి పాపిష్టిదాన.

పెట్టియలోన నొత్తిగిలఁబెట్టి నిన్నీ నడియేటిలోనికిన్
నెట్టుచునుంటి తండ్రి! యిక నీకును నాకు ఋణంబుతీరె, మీ
దెట్టులనున్నదో మనయదృష్టము? ఘోరముచేసినాను నా
పుట్టుకమాసి పోను నినుబోలిన బిడ్డఁడు నాకు దక్కునే?

పున్నమచందమామ సరిపోయెడి నీ వరహాలమోము నే
నెన్నటికైనఁజూతునె! మరే, దురదృష్టము బట్టియున్న నా
కన్నుల కంత భాగ్యమును గల్గునె? ఏ యమ్మయైన నింత నీ
కన్నముబెట్టి యాయువిడినప్పటిమాటఁగదా కుమారకా!

పాలబుగ్గల చిక్కదనాల తండ్రి
వాలుగన్నుల చక్కదనాల తండ్రి,
మేలినీలి ముంగురుల వరాలతండ్రి
కాలుచెయిరాని తండ్రి, నాకన్నతండ్రి.

కన్నతండ్రికి నవ్వులపూవులు గంపెడేసి
చిన్నినాన్నకు కన్నులు చేరడేసి
చక్కనయ్యకు నెరికురుల్ జానెడేసి
చిట్టిబాబుమైనిగనిగల్ పెట్టెడేసి
బాలభానుని బోలు నాబాలు నిడు
గర్భమున నుంచుచుంటి గంగాభవాని!
వీని నీతల్లి చేతిలోనైన బెట్టి
మాట దక్కింపుమమ్మ! నమస్కృతంబు.

"సూర్యభగవానుఁడా! ప్రభూ చూచుకొనుము
నీ కుమారు"నటంచు కుంతీకుమారి
మరలు లేకెత్తి బిడ్డను మరల మరల
నెత్తుకొంచు పాలిండ్లపై నొత్తుకొంచు.

బుజ్జగింపుల మమకార ముజ్జగించి
పెట్టెలోనుంచి జోకొట్టి—యెట్టులెటులో
మనసు బిగబట్టి "హరహరా" యనుచు కనులు
మూసికొని యేటిలోనికి ద్రోసె పెట్టె.

ఏటికెరటాలలో పెట్టె యేగుచుండ
సుదతి కనుమాపుమేరకు చూచిచూచి
"ఉస్సు" రని యొక్క వేడినిట్టూర్పు పుచ్చె
పైటపై రాలె రెండు కన్నీటిబొట్లు.

కవిప్రతిమా ప్రదర్శనప్రశంస

వడ్డాది సుబ్బారాయుఁడు

"భారతపారవేళను, బ్రభావతిపెండ్లిఁ బఠించునప్పుడుం
గోరిక లూరఁ గూర్చఁగద, కొమ్మనతిక్కన సూరనన్ గనన్;
వారలనాఁటివార లలవారలరూపు లుపేక్ష నిల్పమిన్
సిరను గీఱలోచు నవి నెమ్మది కుమ్మలికన్ ఘటించితిన్.

—(వ. సు. రాయచాటు ప్రబంధము.)

శ్రీపతి కృపఁగాంచుత సు-స్థాపిత వీరేశలింగ సంస్మారకరూ
పోపేత పృథూపల వీ-థీపేతాగత మహాజనాతత సమితిన్.

వేఁగీదేశపు రాజధానినగరిన్, వేమేంద్రక్రీడన్, వరం
బౌ గోదావరివారిఁ గైతవ్యవసాయం బూని నన్నయ్య; త
ద్భాగీశుండు మొదల్గఁ, దత్కృపిని నల్పం బాయకారీల కా
సీ, గాలించినఁ గానరాఁ డొకరుఁ డేని, బ్రోలికాఁ డెవ్వఁడున్.

ఈ కాలపుఁ గవులందు వి-వేక వివర్ధనిగురుండు వీరేశుఁ డొకం
డేకాని, వాసు, వ. సు., శుక, శ్రీ.కృష్ణులు పాయకారి సేద్యపువారే

కందుకూరి వీరేశలింగ గురువరుఁడు
వావిలాలాన్వయుఁడు వాసుదేవ గురుఁడు
నవల వడ్డాది సుబ్బరాయాంధ్రగురుఁడు
రాజరాజేంద్రపురిఁ గవిత్రయ మిటివల.

కలిఁ బరుషాయువున్ మిగులు కాలముక్రిందటి పాఠశాలలో
వెలుఁగుట వీర వాసు వ. సు. సంజ్ఞులు, నాఁ డిటుఁ జూడ నెవ్వరున్
దెలుఁగునఁ బద్దెమల్లఁగల నేర్పరులుండమి, వారి మువ్వురన్
బిలిచిరి రాజ్మహేంద్రపుఁ గవిత్రయమం చలనాఁటి సజ్జనుల్.

నన్నయ తోల్కవిత్రయమునం బలె, నాధునిక త్రయంబునన్
మున్నగు పేరు గన్న కవిముఖ్యుఁడు భౌతికముం ద్యజించి కై
కొన్న యశశ్శరీరమున కున్ సయిదోడుగ రాజ్మహేంద్రమం
దు న్నలకొల్పినారు సుజనుల్ నడువీథిఁ గనన్ శిలాకృతిన్.

పలు దెఱఁగా కృతుల్ చదివి, భావిజనంబులు నేఁటి సత్కవీం
ద్రుల నిజరూపముల్ గనఁ గుతూహలముం దెదరంచు లోపమున్
దోలఁపను, రాజ్మహేంద్రసుజనుల్ కవిలింగము సాంగరూపమున్
శిలఁ దిలకింప శిల్పమున నిల్పిరి ప్రోల మహోపకారకుల్.

భాసుర పౌరమందిరము, బాలుర యున్నతపాఠశాల, మె
న్నో సరసంబులౌ కృతులు నున్నను, నామమె తెల్పుఁగాని, పె
న్వాసినిగన్న తన్నవి గనంబఱుపం గొఱగావటంచు వి
చ్చేసెనొ వీరలింగకవి స్వీయపదంబున కీశిలాకృతిన్.

పలుకులకుం బ్రమాణ మగు పంచమవేదము పుట్టె మున్నెటన్
దెలుఁగున, శారదేందిర లతిస్థిరమైత్రి నెటన్ వసింతు, ర
న్నెలవునఁ గందుకూరి కులనీరధిచంద్రకవిప్రవీరు రూ
పిల గలయంతకాల మిట నిప్పరి నీశిల నిల్చుఁ గావుతన్.

శకవర్షంబుల వార్ధిభూతవసు భూసంఖ్యన్, యువాబ్దంపుఁ గా
ర్తికమాసాంత చతుర్దశీతిథి యుత శ్రీభానువారంబునం
బ్రకటింపంబడెఁ గందుకూరికులవారాశీందు వీరేశలిం
గకవిగ్రామణిగ్రావవిగ్రహము జోకన్ రాణ్మహేంద్రంబునన్.

రాష్ట్రమంతటఁ గడుఁబెద్ద, రాజధాని-చెన్నపురి; దానఁ బేర్వడ్డశిల్పివరుడు
సప్పెనాగప్ప, వీరేశసత్కవీంద్రు-విగ్రహముశిలఁజూపఱు వెఱఁగుపడఁగ.

రామానంద చటర్జి-నామ బ్రాహ్మమతమండన ప్రథితుఁడు, స
ర్వామోదకరముఁ దెఱచె, శిలామయ వీరేశలింగ లలితప్రతిమన్.

తనరూపంబు శిలామయంబుఁ బురి సంస్థాపించు నీయుత్సవం
బును, వీరేశకవీశ్వరుం డిట సజీవుండైన కాలంబునం
దునె కావించిరయేని, యెంతతఁడు సంతోషించియుండుఁ గదా
చను చర్వించెను స్వార్జితంబు ప్రజకున్ సర్వస్వమున్ బ్రాజ్ఞుఁడై.

జననం బొందెను రాణ్మహేంద్రమున; శిష్యత్వంబునన్ దత్పురీ
ఘనవిద్యాలయమందె విద్దెఁగఱచెం; గాలేజి నవ్వీటనే
తెనుఁగొజ్జయ్యె; దిగంత విశ్రుతియు నందే కాంచె సంస్కర్తనాఁ;
గనుఁడీ లింగకవీంద్రుఁ, నేఁడచటనే గాంచెన్ శిలారూపమున్.

అభిజనంబునందు నధికసత్కారంబు-నందు నెంతవారికైన నరిది;
రాణ్మహేంద్రపురిఁ జిరస్థాయిఁగనె, శిలా-విగ్రహప్రతిష్ఠ వీరసుకృతి.

సమకాలిక సఖవీరే-శమహాకవి విగ్రహప్రశంస సభారం
గమున వ. సు. రాయఁడొనరుచుఁ- బ్రమదమునొందం దదాత్మ పరలోకమునన్.

వానఁదడియుచున్న, జలికిఁబొల్పడుచు, వీథి-నెండకెండుచు రాయియై యుండవలసె,
నిందుకీర్తి గడించిన నేరమునకుఁ-గందుకూరి వీరేశలింగ కవివరుఁడు.

హళేబీడు దేవాలయశిల్పము

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

మహమ్మదీయులు దక్షిణ హిందూ దేశముపై దండెత్తివచ్చినపుడు అందు విలసిల్లుచుండిన రాజ్యములలో హొయిసలరాజ్యము గూడ నొకటి. ఈ సామ్రాజ్యము రమారమి క్రీ. శ. ౧౧౦౭-వ సంవత్సరమునం దారంభమై క్రీ. శ. ౧౩౪౩ వరకును, అనగా సుమారు ౨౩౬ సంవత్సరములు మహావైభవముతో వెలసెను. ఈ మహాసామ్రాజ్యమునకు రాజధానియై ఖ్యాతిగాంచిన ద్వారసముద్రనగరమే పాడుపడి నేడు హళేబీడు అను నామమున బరగుచున్నది. హళేబీడు అనగా పాతపట్టణమని యర్థము. మహమ్మదీయుల కీపట్టణము సులభముగ వశము కానందున కోపోద్రిక్తులై యుండ కిది తమచే జిక్కినప్పుడు సంపూర్ణముగ కొల్లగొట్టిరి.

ధన, కనక, వస్తు వాహనాదుల నిటనుండి కొనిపోవుటయే కాక ఇందలి శిల్పమునుగూడ కొంతవరకు నాశన మొనర్చిరి. పట్టణము శత్రువుల చేత జిక్కినందున హొయిసలరాజు తన రాజధానిని వేరొక పట్టణమునకు మార్చుకొనెను. కాన మహమ్మదీయులు వెడలిపోయిన పిమ్మటగూడ ఈ పట్టణము మునుపటిస్థితికి రాలేదు.

హళేబీడునం దెన్నియో దేవాలయములు గలవు. కాని వీనిలో ముఖ్యమైనవి రెండే. ఇవి కేదారేశ్వరాలయము, హొయిసలేశ్వరాలయము. ఇప్పటికి కొంతకాలమునకు పూర్వము కేదారేశ్వరాలయ శిఖరమునం దొక మఱ్ఱిచెట్టు నాటుకొని క్రమక్రమముగ పెద్దదై దేవాలయమును శిథిలము గావింపజొచ్చెను. మైసూరుదొరతనమువారీ చెట్టును నరికించి ఈ దేవాలయమును పునర్నిర్మాణము గావించియున్నారు. ఇట్లు చేయుటలో కొన్ని భేదములేర్పడినందున పునర్నిర్మితమైన దేవాలయము సరిగా వెనుకటి యాలయమువలెనే లేదు.

హొయిసలేశ్వర దేవాలయము మాత్రము అధికముగ శిథిలము కానందున ఇంచుమించుగ హొయిసలుల కాలమందున్నట్లే ఇప్పటికిని గాన్పించుచున్నందున నాటి వాస్తు పద్ధతిని గాని, శిల్పసంపదనుగాని పరీక్షింపగోరువారి కిది యొక అమూల్యవస్తు ప్రదర్శనాలయము.

ఈ దేవాలయమున నిజముగ రెండు సన్నిధులు గలవు. ఒకదాని యందు హొయిసలేశ్వరలింగమును, రెండవదానియందు శాంతలేశ్వర లింగమును గలవు. వీని కొక్కొక్క దానికిని ప్రత్యేకముగ సుఖనాసి, నవరంగమంటపములు గలవు. ఈ యాలయములు రెండును ఒకదాని నొకటి యానుకొని పూర్వ దిక్కున ముఖద్వార ముండునట్లు కట్టబడినవి. ఈ రెండు ఆలయములందలి నవరంగ మంటపములును మధ్య చేరిపోయియున్నందున ఇవి రెండును ప్రత్యేకాలయములైనను ఒకటే యాలయముగ పరిగణించుట కాస్పదమున్నది. ఒక్కొక ఆలయమునకును ఎదురుగను ప్రక్కవైపునను ద్వారములున్నందున మొత్తముగ ఇందు పూర్వవైపు రెండు ద్వారములును, ఉత్తర దక్షిణములయందు ఒక్కొక ద్వారమును గలవు. ఇందు దక్షిణద్వారముగుండ హొయిసలరాజు సాధారణముగ ఈ యాలయములను ప్రవేశించుచుండెనట. కాననే ఇతరద్వారములకన్న ఈ ద్వారమును, దీని చుట్టు శిల్పమును ఎక్కువ మనోహరములుగ గాన్పించుచున్నవి.

ఈ యాలయముల కెదురుగ రెండు నందిమంటపములు గలవు. దక్షిణము వైపున (అనగా హొయిసలేశ్వర సాన్నిధ్యమున) నున్న మంటపము నానుకొనియే మరియొక చిన్నయాలయము గలదు. ఇందున్న దేవత సూర్యుడు. ఈ విధముగనే ఉత్తరము వైపున నున్న నందిమంటపము నానుకొని ఒక చిన్నయాలయ ముండెననియు, అందు చంద్రుని ప్రతిష్ఠించియుండిరనియు చెప్పుకొందురు. కాని ఇందున కెట్టి యాధారములును కానరావు.

ప్రధానాలయములలో నొక్కొక్కదానియందును ఒక గర్భగృహమును, దాని నానుకొనియే సుఖనాసియు, దానిని చేరి నవరంగమంటపమును గలవు. గర్భగృహ, సుఖనాసుల చుట్టునున్న గోడలు చాల మందమైనవి. నవరంగమంటపములు

రెండును కలిసిపోయి అచట ఒక పడసాలవలె నేర్పడుభాగమున కూడ పడమటివైపుగోడ చాల మందమైనది. ఈ పడసాలమధ్యయందే తూర్పు పడమరలకు చిన్నగదులున్నవి. తూర్పు వైపుననున్న గదిని చీకటి గదియందురు.

ఈ నవరంగమంటపములచుట్టును సరంధ్రములగుశిలాఫలకములున్నవి. ఈ దేవాలయమును కట్టించిన ఆదిని ఈ శిలాఫలకములుగాని, నవరంగమంటపమునకు ద్వారములు గాని లేవనియు, వీనిని మొదటి నరసింహుడే నిర్మించెననియు ఒక శాసనము వలన తెలియుచున్నది. ఈ దేవాలయము నెప్పుడు కట్టిరో తెలియదు. కాని శకవర్షము ౧౦౪౩ అనగా క్రీ. శ. ౧౧౨౧ యందు ఈ దేవాలయమునకు కొన్ని భూములను దానము చేసినట్లు శాసనము వలన తెలియుచున్నందున, ఆ సంవత్సరముననో, లేదా అంతకు పూర్వము ఒకటి రెండు సంవత్సరములకు మునుపో ఈ దేవాలయమును కట్టించియుందు రని తెలియుచున్నది.

౧-వ పటమునందు ఈ దేవాలయ ముఖద్వార మగపడును. సుమారు ౫ అడుగల ఎత్తుగల దిబ్బపైచుట్టును కొంతస్థలము సుమారు ౧౫ అడుగుల వెడల్పువదలి ఈ దేవాలయమును గట్టి రని ఇందుండి తెలియుచున్నది. ఈదిబ్బ 3 వ పటమునందు గూడ గాన్పించుచున్నది. భక్తులు విశ్రమించుటకును, గోడలపైచుట్టునున్న శిల్పమును జాగ్రత్తగ పరీక్షించుటకును ఈ దిబ్బ చాల నుపయోగకరము. ఈ దిబ్బ చక్కగ నాలుగుపక్షములుగ నుండక నక్షత్రాకృతిని నానాపక్షములు తీరియున్నందునను, పైనున్న దేవాలయముకూడ సరిగా నిదేయాకారముగ నున్నందునను దూరముననుండి చూచుట కీ దేవాలయము ఎంతో అందముగ నుండును. ఈ అరుగు నెక్కుటకు సుమారు ౮ మెట్లు గలవు. ౧ వ పటమును జూడుడు. ఈ అరుగుపైన ముఖద్వారమునకు క్రింద మరియొక మెట్లవరుస గూడ నున్నది. ఈమెట్లవరుసల కిరుపార్శ్వములందును చిన్న చిన్న విమానము లున్నవి. ద్వారమున కిరువైపులనున్న ద్వారపాలకవిగ్రహములును, ఈ చిన్నవిమానములును, పటమున కుడివైపున గాన్పించుసరంధ్రము లగు శిలాఫలకములును ఎంతో యందముగ నున్నవి. ఈ శిలాఫలకములకు క్రింద వరుసలువరుసలుగ శిల్పము గాన్పించుచున్నది. ౬ వ పటమునందీ శిల్పమునందలి కొన్ని వరుసలు విశదముగ దెలియుచున్నవి. అడుగున కాన్పించు వరుసయందలి శిల్పము చాలవరకు శిథిలమైనది. కాని ఇది సింహములవరుస యని తెలియుచున్నది. దీనికి క్రింద ఏనుగులవరుస కలదు. (౧ -వ పటము చూడుడు) సింహముల వరుసపైన అశ్వారూఢుల వరుస గానవచ్చుచున్నది. ఈ వరుసకు క్రిందను, పైనను శిల్పి ఒక తీగెలవరుస నల్లినట్లు చిత్రించినాడు. ఈ వరుసకు పైన భారత రామాయణ భాగవతాదిగ్రంథములయందలి కథాసందర్భములు చిత్రితములైనవి. ఈ వరుసపైన మకరములును, వాని పైన హంసలును గనుపడుచున్నవి. ఒక్కొకవరుసకు మధ్య కొంత ఖాళీ యుండుటవలన ఈ శిల్పపట్టికల కొక అపూర్వమైన అంద మేర్పడినది.

౧-వ పటమును జూచిన వీనియందము నూహింపవచ్చును. ఈ పటమున ఎడమవైపు గోడలో కొంత భాగము వెలుపుగ నొక బురుజువలె ముందునకు ఉబికియున్నట్లు గనుపడుచున్నది. ఇదియే పైనజెప్పిన చీకటి గది. ఇచ్చటను శిల్పము వరుసవరుసలుగ గాన్పించుచున్నది. కాని ఈవరుసలపైన గోడమీద నానామూర్తులును, మూర్తులపైన కొన్ని కృత్రిమ స్తంభములును, ద్వారములును అగపడుచున్నవి. మిగతభాగమున నిట్లుగాక మామూలువరుసల శిల్పమును, పైన సరంధ్రములగు శిలాఫలకములును, స్తంభములును గనబడుచున్నవి. ఈ మూడువరుసలలోను మొదటిదానియందు మానవాకారములును, రెండవదానియందుచిన్న చిన్న గోపురములును, మూడవదానియందు స్త్రీ పురుష గ్రామ్యశృంగారసందర్భములును చిత్రితములయినవి. ఈ పద్ధతి దేవాలయములలో దేనియందైనను ఈ వరుసలలో కడపటిదానియందు ఇట్టిశృంగార చిత్రములే కాన్పించుచున్నవి. ౮-వ పటమునందీవరుసగాని, దీనిక్రింది రెండువరుసలుగాని కానరావు. కాని మూడవవరుసయందు ఏదోయొక యుద్ధము చిత్రితమైనది. ఇది భారత యుద్ధములో నేదోయొక భాగమైయుండును. ధనుర్ధారులు, ఖడ్గధారులు, రథములు, చక్రములు, రథమునకు కట్టినగుర్రములు, అన్నియు విశదముగ గాన్పించుచున్నవి. బలప

పురాతినిమైనమువలె నీ విధముగ దిద్దితీర్చగల ఆనాటిశిల్పు లెంతసమర్థులోకదా !

ఈ దేవాలయమునందున్న శిల్పమునంతటిని సమగ్రముగ వర్ణించుటకు ఒక ప్రత్యేకగ్రంథమును వ్రాసినను సాధ్యముగాదు. ఇందున్నమూర్తులు ఒకటి రెండు గావు. పడమటివైపునందే సుమారు ౧౬౭ స్త్రీమూర్తులును, ౧౧౪ పురుషమూర్తులును గలవు. పురుషమూర్తులలో గణేశ, సుబ్రహ్మణ్య, ఉమామహేశ్వర, గజాసుర, జలంధర, అంధకాసుర, వేణుగోపాల, వరాహ, నారసింహ, వామన, త్రివిక్రమ, బ్రహ్మ, హరిహర, దక్షిణామూర్తి, భైరవమూర్తులు గలవు. స్త్రీమూర్తులలో కాళి, మహిషాసురమర్దని, పార్వతి, సరస్వతిమూర్తులు గలవు. ఇవిగాక ఇంద్ర, అర్జున, రావణ, మోహినీ మూర్తులు గూడ ఈ దేవాలయ కుడ్యములపైన అందందు గాన్పించుచున్నవి.

దక్షిణమువైపున నున్న మూర్తులలో నీనసకట్టు అతి సులలితముగ చిత్రింపబడినది. గుర్రములజీను మొదలగువానిని చిత్రించుటయందును స్త్రీమూర్తు లొక్కొకచోట ధరించిన మేజోళ్లను, నానావిధములగు వేషభూషణాదులను చిత్రించుటయందును శిల్పి చాలనేర్పరితనమును జూపియున్నాడు. ఈశిల్పములనుచిత్రించిన వారిపేర్లు చాల చోట్ల గాన్పించుచున్నవి. మణిపాలకి, బల్లన, బోచన, కేతన, రేవోజా మొదలగునవి కొందరు శిల్పులపేర్లు.

ఇక ఒకటి రెండు మూర్తులను పరీక్షింతము. మన పరిశోధనలను విఘ్నేశ్వరమూర్తితో ప్రారంభించవచ్చును (౫-వ పటమునుజూడుడు.) గణపతినిగూర్చిన ప్రస్తావన ఐతరేయ బ్రాహ్మణమునందే కలదు. అందు గణపతియే బ్రహ్మయనియు, బ్రహ్మణస్పతియనియు, బృహస్పతియనియు చెప్పబడియున్నది. సంస్కృతభాషయందలి పదముల నన్నిటిని వ్యాకరణశాస్త్రజ్ఞులు కొన్ని గణముల క్రింద విభజించియున్నారు. ఇట్టి గణములను ప్రాతిశాఖ్యలయందును యాస్కుని నిరుక్తమునందును చూడవచ్చును. గణములకు నాథుడే గణాధిపుడు, బ్రహ్మణస్పతి. క్రమముగ ఈ యభిప్రాయము వృద్ధియై గణపతియే విజ్ఞానమున కంతటికిని అధ్యక్షు డని కడ కేర్పడెను. గణపతినిగూర్చి ఇంకను ఎన్నియో పుక్కిటిపురాణములు గలవు. గణపతికి ఏనుగుతల ఏల కలదు ? పొట్ట నేల పాముతో కట్టివైచుకొనినాడు? అను మొదలగు సంశయముల కాధారములగు కథలెన్నియో కలవు. ఏది ఎట్లున్నను గణపతియందు అతని బలిసినపొట్టయు, విజ్ఞాన తేజముతో దేదీప్యమానమగుచున్న ముఖమును ప్రధానములు. ౬ వ పటమునందున్న మూర్తియందీరెండువిషయములును విశదముగ బోధపడుచున్నవి.

విఘ్నేశ్వరమూర్తిని ఎన్నియో విధముల చిత్రింపవచ్చును. బాలగణపతి, తరుణగణపతి, భక్తివిఘ్నేశ్వర, వీరవిఘ్నేశయని నాల్గురూపములుగ గణపతిని చిత్రింపవచ్చును. ఇందు వీరవిఘ్నేశునికి ౧౬ చేతులుండును.

ఇవి గాక శక్తిగణపతి యని కొన్ని తరగతులమూర్తులు గలవు. లక్ష్మీగణపతి, ఉచ్ఛిష్టగణపతి, మహాగణపతి, ఊర్ధ్వగణపతి, పింగళగణపతి యనునవి ఇందు ముఖ్యములు. ఈ శక్తిగణపతిమూర్తులవద్ద సాధారణముగ నొకశక్తి యుండును. విఘ్నేశ్వరుడు పద్మాసనముపైని గూర్చున్నట్లును, ప్రక్కనున్న శక్తిని ఆలింగనము చేసికొనుచున్నట్లును ఈ రకము మూర్తులను చిత్రింతురు. ౫ వ పటమునందున్న మూర్తి సాధారణముగ గాన్పించు విఘ్నేశ్వరమూర్తియేకాని ఇట్టి విశేషమూర్తులలో నొకటి గాదు. చతుర్భుజములలో నొకటి విరిగిపోయినది. వాహనము గూడ గాన్పించుటలేదు. కాని నాగబంధము, మెడలోని హారములు, కిరీటమకుటము, ప్రభావళి యన్నియు విశదముగ గన్పడుచున్నవి.

ముక్కు, మొగము కొంచెము శిథిలమైనది గాని లేకున్నచో ౧౦ వ పటమునందున్న నృత్తమూర్తి ఈ దేవాలయమునందున్న ఉత్తమ మూర్తులలో నొకటి యని చెప్పవచ్చును. ఈ మూర్తికి ౧౨ చేతులు గలవు. ఒక్కొక్క చేతియందును నడిమివేలికి తప్ప మిగత యన్నిటికిని ఉంగరములు గలవు. ఈ చేతులయందు నానా ఆయుధములును గలవు. కుడివైపు మొదటి చేతియందు అక్షమాల గలదు. రెండవ చేయి విరిగిపోయినది. మూడవదానియం దేమియు లేదు. ఇది లంబహస్తము. నాల్గవదానియందు ఖడ్గముండెనేమో కాని అది ఇప్పుడు శిథిలమై పిడిమాత్రము గాన్పించుచున్నది.

మిగత రెండుచేతులందును ముసలమును, బాణమును గాన్పించుచున్నవి. ఇక కుడివైపు ఖట్వాంగము, ఖేటకము, ధనుస్సు, హలము, గరళపాత్రముగాబోలు కనిపించుచున్నవి. ఒక చేతియందుమాత్ర మేమియు లేదు. చేతులందు కంకణ, కేయూరములను, నూపురములను, హారములను, జటామకుటమును శిల్పి చాల జాగ్రత్తగ చిత్రించియున్నాడు. ఈ మూర్తి కమలము మీద నిల్చుని ఎడమకాలు ఒయ్యారముగ పైకెత్తి కుడికాలిని కొంచెము వంచి లలితముగ నాట్యము చేయుచున్నాడు. ఇరువైపులను ఇద్దరు మృదంగములను వాయించు చున్నారు. వారి ఇద్దరు తన్మయులయి నాట్యము చేయుచున్నారు. కుడివైపున మరియొకడు మురళీనాదము చేయుచున్నాడు.

దక్షిణదేశమున సాధారణముగ గాన్పించు లోహమయనటరాజ మూర్తులందు ఈ సౌకుమార్యమును, ఈ లాలిత్యమును గాన్పింపదు. జటలు విరియబోసుకొని, చేత అగ్నిని బట్టుకొని, వ్యాఘ్రాజినధారియై, అపస్మార పురుషునిపై నాట్యము చేయుచున్నట్లు గాన్పించు ఈ లోహమయమూర్తులలో రౌద్ర, బీభత్స, భయానక రసము లుప్పతిల్లినట్లు గాన్పించును. కాని విశ్వమునందలి అఖండశక్తిని ప్రతిఫలింపజేయుచు, సృష్టి, స్థితి, లయములనెడి త్రిభావములను ప్రస్ఫుటముచేయు శాంతమూర్తి ఈ పటమునందు గాన్పించుచున్నాడు

ఈ ప్రశాంతభావమే ౨-వ పటమున గాన్పించు నందివాహనులగు పార్వతీ పరమేశ్వరులందును గాన్పించుచున్నది. ఇరువైపుల గూళ్లయందున్న మూర్తులును,నందియాకారమును ఈప్రధానమూర్తుల కొకయుత్తమ భూమిక (Back ground) నేర్పరచుచున్నవి. ౫వ పటమున గాన్పించు లక్ష్మీ, విష్ణుల మూర్తులుగూడ చాల రమ్యములుగ నున్నవి. చేయి ఒకటి విరిగిపోయినది కాని మిగతయన్ని విధములను ఈ మూర్తులు సర్వాంగ సుందరములుగ నున్నవి.

౭-వ పటమునందున్నది బ్రహ్మాయా, సుబ్రహ్మణ్యస్వామియా అని కొంత యనుమానము తోపవచ్చును; కాని జాగ్రతగ పరీక్షించినచో కార్తికేయుడే యని స్పష్టమగును. ఇతని వాహనమగు నెమలిని జాగ్రత్తగ చిత్రించి, పింఛమును, పింఛమునందలి కన్నులనుగూడ శిల్పి విశదము చేసినాడు.

౧౧-వ పటమునందు గాన్పించు మూర్తి ఎవ రని విశదముగ తెలియుటలేదు. కుడివైపున నున్నది చామరగ్రాహిణి యనుట స్పష్టము. ఎడమవైపున నున్నది మోహిని యేమో యని తోచుచున్నది. ఈ స్త్రీమూర్తి వస్త్రవిహీనముగా నుండుటయేకాక, నాట్యముచేయుచు తన కుడిచేతిని తలపై నిడుకొనియుండుటచే ఇది మోహినిరూపమని తలచుట కవకాశమున్నది. కాళ్లచుట్టు కొని ఒక సర్పమును,ఎడమచేతిమీద నొక చిలుకయునుగూడ ఈ పటమునందు గాన్పించుచున్నవి. ఈ దేవాలయమునందు మోహినీరూపమెన్నియోచోట్ల గాన్పించుచున్నది. వీనియందు సాధారణముగ చేతు లీ విధముగ నుండి, చిలుక తొడలను నవి గాన్పించుచుండుటచేత ఇదియు అట్టిమూర్తులలో నొకటి యని తోచుచున్నది. కాని మోహినికి ప్రక్కను సాధారణముగ దక్షిణామూర్తిగాన్పించుచుండును. ఇచటమాత్ర మేలశిల్పి ఒక చామరగ్రాహిణిని చిత్రించెనో తెలియుట లేదు. ఈ పటమునందు మోహిని తొడుగుకొనియున్న పాదరక్షలు గమనింపదగును.

నగ్నస్త్రీచిత్రణమున హైందవ శిల్పి ఎవరికిని తీసిపోవువాడు కాడు. నగ్నచిత్రములును, గ్రామ్యశృంగార చిత్రములును హేయములని రసికులెవ్వరును తలపరు. "సంపూర్ణ సౌందర్యపిపాసు వగుటచేత శిల్పికి తన కళయందు జూపరానిది కాని, అనుచితమయినది కాని యేదియు లేదు." ఉత్తమ సౌందర్యప్రదర్శనము నగ్నచిత్రములందు జూపగలిగినట్లు, శిల్పి మానవరూపమునకు ఎట్టి మనోహర వేష, భూషణాదులను కల్పించియైనను చూపజాలడు. ఈ కారణమున కళయందు నగ్నతామత మను నొక వాదము కలదు. దీనిని ప్రబలముగ జేపట్టినవారు యవనులు. వీరయినను నగ్నపురుషచిత్రములను నిర్మించుటలో అధికసామర్థ్యమును గడించిరి. కాని నగ్న స్త్రీచిత్రణమున అట్టిసామర్థ్యమును జూపలేకపోయిరి. నగ్నపురుషచిత్రములందు స్థిరతా గాంభీర్యాదులు సువ్యక్త మగును. కాని సౌకుమార్యమును, లాలిత్యమును, లావణ్యమును నగ్న స్త్రీ చిత్రణమునందే వ్యక్తములుకాగలవు అట్టి అనమానభావములను శిల్పరూపముగ ప్రదర్శనము చేయుటలో భారతీయశిల్పి అనన్యసాధ్య

మగు చాతుర్యమును జూపెను. అది నుండియు భారతీయశిల్పమున ఈ విశిష్టత గాన్పించుచున్నది. కాని కాలక్రమమున ఈవిశేషగుణములుఇంకను పరిపాకముచెంది హోయిసలుల కాలమునాటికి ఒక పరిపక్వదశకు వచ్చినవి. కాననే హైందవకళారసికులలో నగ్రగణ్యుడని చెప్పదగు ఫెర్గూసన్ దొర భారతీయశిల్పమునుగూర్చి ఈ క్రిందివిధముగ వక్కాణించియున్నాడు: "తమ సమగ్రసౌందర్యముచే ప్రపంచమునందెల్ల నత్యుత్తమములుగ చెప్పదగిన శిల్పనిర్మాణములు భారతదేశమున ననేకములు గలవు. కాని భావనావిశేషమును బట్టియు, చిత్రణస్వాతంత్ర్యమును బట్టియు బేలూరు, హళేబీడు దేవాలయములు వానినిగూడ మించుచున్నవి."

ఆకటిచిచ్చు

టి. వి. యస్. శర్మ.

విజయనగర సామ్రాజ్యస్మారకోత్సవము, హాంపి

(27-12-36)

శ్లోకరత్నములు

తొగర్చేటి భాస్కరశాస్త్రి

విద్యారణ్య మునీంద్రభాసురతపశ్శక్తి ప్రభావోదయా
దుద్యద్దివ్యక వర్ణవృష్టి రభితో యద్రాజధాన్యా మభూత్,
స్వాస్థ్యాతంత్ర్య సుఖైకవైభవయుతా నిత్యం యదీయాః ప్రజాః
సోఽయం సద్గుణమండితో విజయతాం శ్రీకృష్ణరాయప్రభుః.

భాష్యన్తేఽయ శుభాషాభ్యుదయహితమతేరాంధ్ర కర్ణాటభాషా
ప్రోద్యత్పీయూషధారా గ్రహణయుత మహాకర్ణంపటుశ్రోత్రయుగ్మః
సంరక్షకో యః కవీంద్రాన్ సహృదయహృదయానష్టదిగ్దంతి తుల్యాన్
సత్కర్తవ్య స్సర్వలోకై స్సజయతు సతతం కృష్ణరాయక్షితీంద్రః.

హస్తో యస్య సమస్తయాచకతతే స్సత్కల్పశాఖాయతే
వాగ్దేవ్యాః కిల యస్య దివ్యరసనా శుద్ధాంతసౌధాయతే
భూదేవ్యాః పరమోహి యస్య సుభుజశ్శృంగార గేహాయతే
సోఽయం క్షత్రియవంశ దీపకమణి శ్శ్రీకృష్ణరాయ ప్రభుః.

కీర్తిర్యస్య దిగంగనాకుచగిరిస్థానే దుకూలాయతే
శౌర్యం యస్య సపత్నశైలహననే దుశ్ఛేద్య వజ్రాయతే
బుద్ధిర్యస్య వసుంధరావనవిధౌ శ్రీరామ రక్షాయతే
సోఽయం సంస్మృతైక పవిత్రచరిత శ్శ్రీకృష్ణ రాయప్రభుః

యః ప్రఖ్యాపితశేముషీకః కవివర్య పోషణకార్యతో
"మూరురాయరగండ" ఇత్యపి "ఆంధ్రభోజ" ఇతీరితః
దైవతక్షితిలోపావృతాఖిల విత్తవృత్తి విధూషితం
భావయే హృది తం సదా మమ కృష్ణరాయమహీపతిమ్.

జయతు జయతు విద్యారణ్య కారుణ్యగణ్యః
జయతు జయతు కర్ణాటాంధ్ర భాషాభిమానః,
జయతు జయతు సర్వాక్రాంత విఖ్యాతకీర్తిః
జయతు జయతు మాన్యః కృష్ణరాయ క్షితీంద్రః.

హళేబీడు చిత్రములు

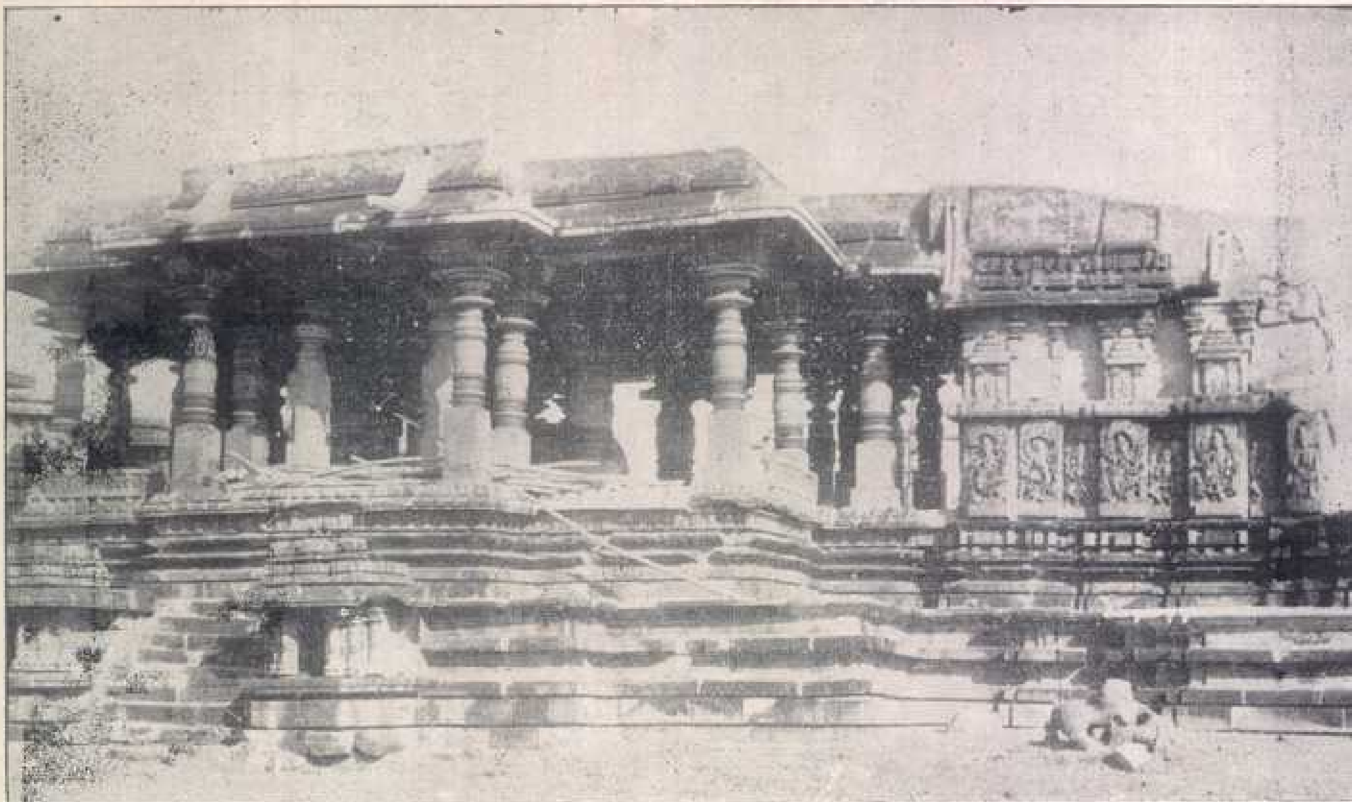
[K. P. S.]

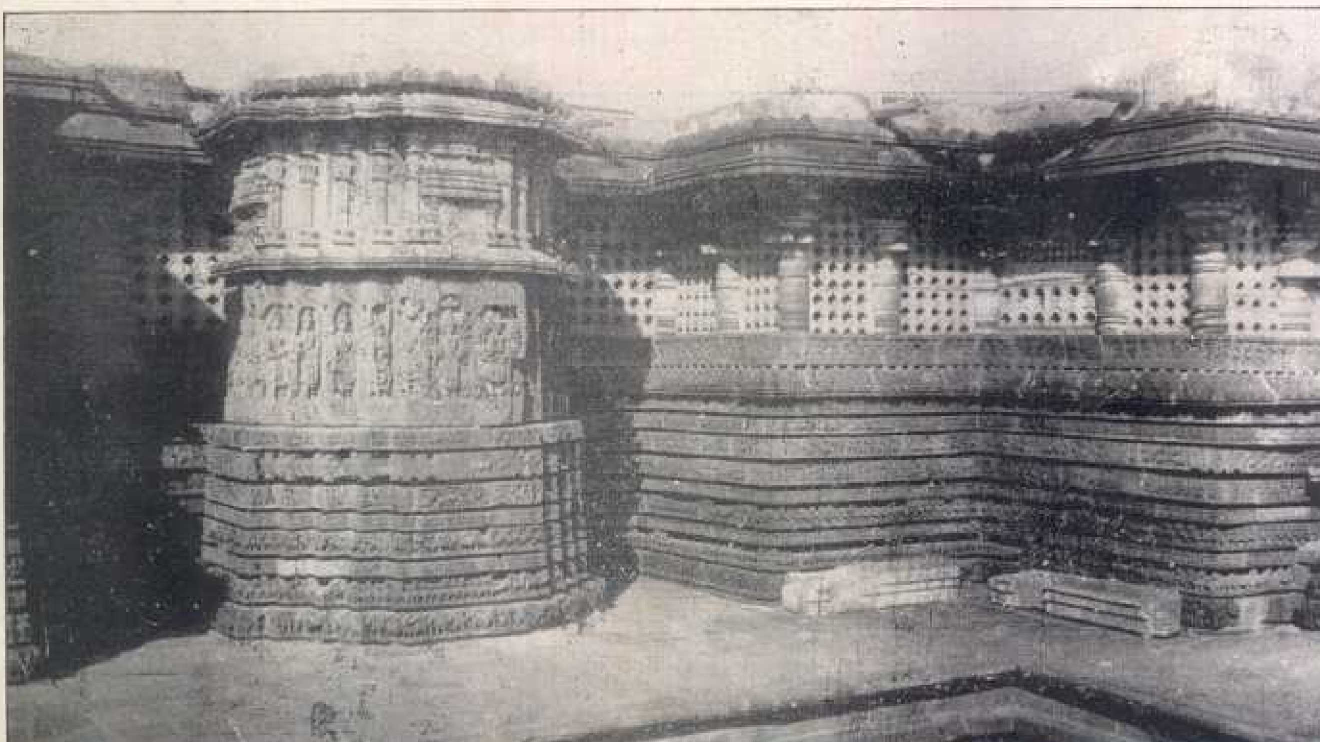
౧. హొయిసలేశ్వర శాంతలేశ్వర దేవాలయముల దక్షిణ (ప్రధాన)ద్వారము

౨. పైద్వారమునకు కొంత పడమటగా వెలుపలిభాగమున ఎనుగపై భువనమందు శిల్పరచన. [వృషభవాహనముమీద శివ పార్వతులు]

౩. నందిమంటపము. రుద్రేశ్వరునిసన్నిధి కెదురుగానున్నది. ఇందు నలుపు రాతి పెద్ద నందిప్రతిమ కలదు.

౪. ఉభయదేవాలయములకు తూర్పువైపున శిల్పరచనగల వెలుపలిగోడ. (మధ్యభాగమునుండి ఉత్తరమునకు)

ORIGINAL VIZIANAGARAM MEDICINE

బిడ్డల లివర్ అండ్ స్ప్లీను

వ్యాధుల నివారించుటకు సిద్ధౌషధము

అసలు విజయనగర ఔషధము

బాలసంజీవిని

ఆంగ్ల ఆయుర్వేద వైద్యశిఖామణులిప్పుడు బాలసంజీవిని నే హెచ్చుగ వాడుచుండుట దీనియొక్క ప్రాశస్త్యమునకు తార్కాణము

వివరములకు:

డాక్టరు పిల్లాపాపయ్య పాత్రుడు బ్రదర్,

98-99 బ్రాడీసురోడ్డు, మైలాపూరు, మదరాసు.

కెనరా యిండస్ట్రియల్ అండ్ బ్యాంకింగ్ సిండికేట్, లిమిటెడ్.

హెడ్డాఫీసు:—ఉడిపి, దక్షిణ యిండియా.

అనుమతిపొందిన మూలధనము	రు.	10,00,000
చందాలువేసిన మూలధనము	రు.	6,70,000
చెల్లించిన మూలధనము	రు.	3,28,410
రిజర్వుఫండున్ను	రు.	1,90,960

మిక్కిలి అనుకూలములైన షరతులతో అన్నివిధములయిన బ్యాంకింగు వ్యవహారములు నిర్వహింపబడును. చెక్కులు, త్వరగా వసూలుచేయబడును.

బొంబయి, ఫోర్టు, ఫెరోజిషా మెహతారోడ్డునందు, 1937 ఏప్రిల్ 23 తేదీన ఒక బ్రాంచి తెరువబడును.

మిగతావివరములకు హెడ్డాఫీసుకుగాని, లేక దిగువ తెలిపిన బ్రాంచీలలో దేనికిగాని వ్రాసి తెలిసికొనుడు.

ఆదోని, హాస్పేట, బళ్లారి, హుబ్లి, బెల్గాం, బ్యాడ్గి, గదగ్, బెంగుళూరు, మంగుళూరు, కన్ననూరు, పయ్యనూరు, సాగర్, కార్కల్, కలివరంబ, కంహాగడ్, కాసరగోడ, ఉప్పినంగడి, బ్రహ్మావరం, హంగర్కట్ట, కుందపూరు, భట్కాల్, హొన్నావర్, కుమ్టా, సిర్సి, అంకోలా, కార్వార్, ప్రొద్దటూరు, నంద్యాల, తాడిపత్రి.

అపూర్వగ్రంథములు. కొద్దిప్రతులే యున్నవి.

శ్రీ అరవింద జీవితము

కని విని యెఱుగని మేధావి, కవి, రచయిత, త్యాగి, యోగి అవతారమూర్తి యగు వీరి చరిత్ర లేఖలు వ్యాఖ్యానములు తత్త్వసిద్ధాంతములు మున్నగునవి ఇందు గలవు.

శ్రీ అరవింద దర్శనము

లైఫ్ డివైన్ 'Life Divine' అని

శ్రీ అరవిందులు రచించిన

సారసంగ్రహమున కాంధ్రీకరణము

అనువాదకులు:

బ్రహ్మశ్రీ వేలూరి చంద్రశేఖరంగారు

శ్రీ అరవిందులు స్థాపింపనున్న భాగవతజీవనము, భూలోకస్వర్గము ఏదో దీనిని చదివిన తెలియగలరు.

ప్రతిగ్రంథము ఒక్కొక్కరూపాయి. పో॥ వేరు.

క్రొత్త బైండింగు. వేలురకంత గిఱం. పెక్కన్ని హార్డు

ఆంధ్ర గ్రంథమాల,

7, తంబుశెట్టివీథి - మదరాసు.

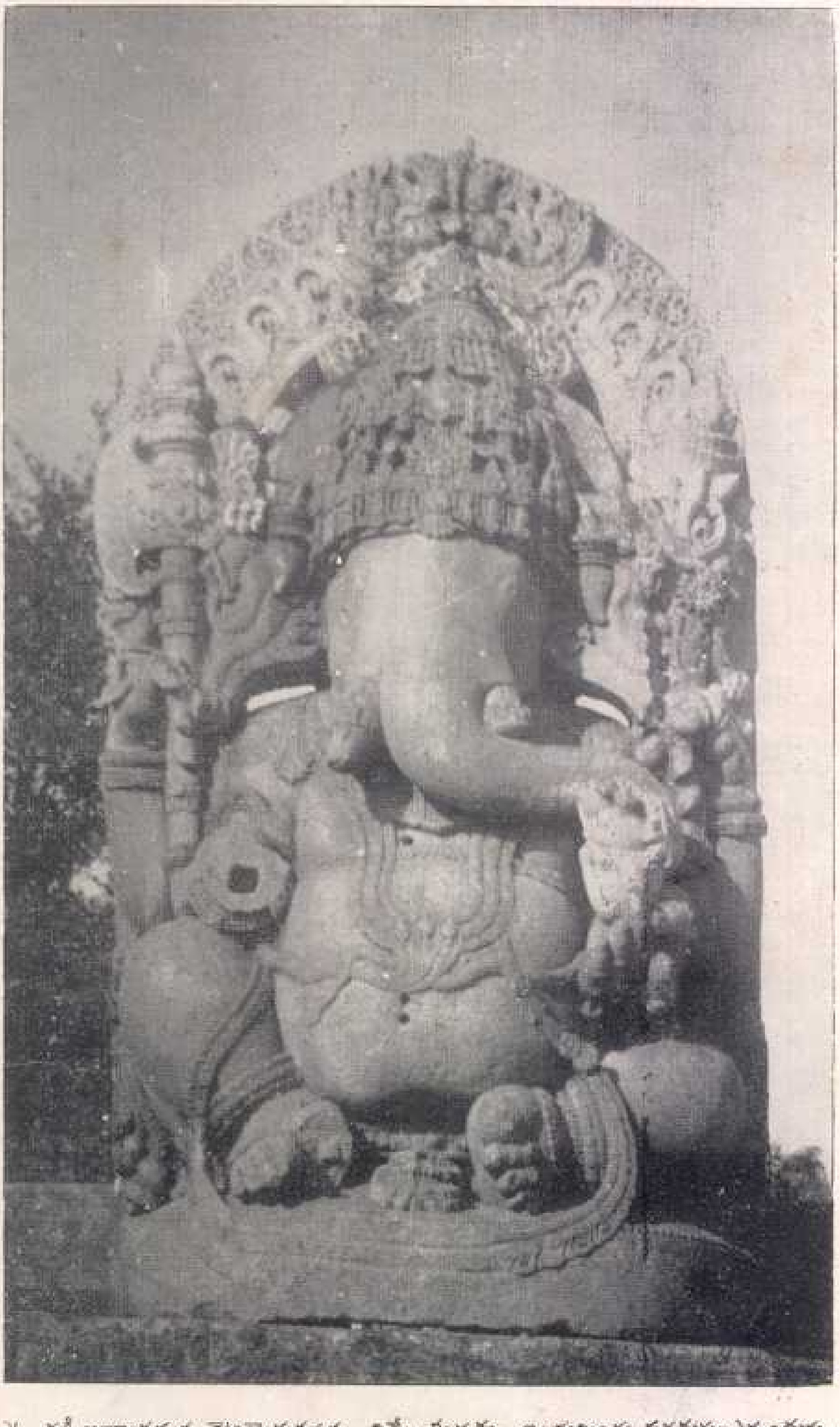
జీవితసౌఖ్యము ననుభవించుటకు

నూతనశక్తి

చిక్కి, జబ్బుబడి, బలహీనులైనవారలను మంచిరక్తముగల స్త్రీపురుషులుగా మార్చుచున్నది. ఈశ్వర్యరత్న పురుష లేహ్యము పక్షుపడిన మాంసగ్రంథులను పోషించును. శరీరమును బలపరచి శుద్ధరక్తము ప్రవహించునటుల చేయును. దీనిని సేవించిన రోజంతయు దృఢముగా నుండునట్లు చేయును. బలమును శరీరముయొక్క బరువును కాపాడు చిన్న మాంసకృత్తులను యుక్తి వృద్ధిచేయును. ఆరోగ్యమును క్రమపరచును. జీర్ణశక్తి బాగా ఉండునటులు చేయును. కండరములను వృద్ధిపరచును. నూతనారోగ్యము, బలము, శక్తివచ్చును. ఈశ్వర్య రత్న పురుష లేహ్యమును వేలకొలది జనులు వాడుచున్నారు. మీరు గూడ వాడుడు. ఇంతకుముందు ఎన్ని వాడినను నేటినుండి దీనిని వాడుడు. దానిని సేవించిన మీరు ఎంత హాయిగా నుందురో బాగా తినగలుగుదురో, నిద్రపోగలరో, బాగా పనిచేయగలరో మీకే తెలియగలదు. శక్తి వృద్ధిచేయును. పుష్టికరముగా నుందురు. గుంటలుబడిన స్థలములు మాంసముతో నింపబడును. ఎక్కువ ఖర్చుకాదు. దినమునకు కొద్దికాసులుమాత్రమే. 20 రోజులకు 21 తులాలు రు1-0-0

ఎలెక్ట్రిక్ పైర్లో ఆశోక సీసా 1-8 రూ 1-8-0. కుసుమ వ్యాధులను, బుతుస్రావము ఎక్కువగ పోవుట, తక్కువగ పోవుట, మట్టుకట్టుపోవుట, అకాలగర్భస్రావము మొదలగు గర్భాశయరోగములను పోగొట్టి సత్సంతానము నిచ్చును.

ఈశ్వర ఫార్మసీ, పాలకొల్లు.

౫. దక్షిణద్వారమున కెట్టయెదురనున్న విఘ్నేశ్వరుడు. ఇంచుమించు పదడుగులయెత్తుండును.

౬. దక్షిణద్వారమునకు తూర్పువైపున వెలుపలిగోడయందలి శిల్పరచన

౫౦-వ భారతజాతీయ మహాసభ

ఫెయిజ్‌పూర్ (27-12-36)

అధ్యక్షోపన్యాసము

సహచరులారా!

ఎనిమిదిన్నరమాసముల క్రిందట యీ అధ్యక్షపీఠమునుండియే నేను మీ కుపన్యసించియుంటిని. తిరిగి మీ యాజ్ఞను శిరసావహించి నే నీ పీఠము నధిష్ఠించితిని. అనురాగపూరితులై మీరు నాయందుంచిన విశ్వాసభావమున కెంతయు కృతజ్ఞుడను. ఇట్టి మహాసంస్థల వ్యవహార బాధ్యతలను వహింపవలసిన పురుషులుగాని, స్త్రీలు గాని వర్తమానకాలమున అపార భారమును నిర్వహింపవలసినవా రగుచున్నారు. ఇట్టి యుచ్చపదవులు అలంకార ప్రాయములుగా నుండుట లేదు. చాలమంది ఇట్టి పదవులను నిర్వహింపజాలక అశక్తు లగుచున్నారు. పరసీమలలో నిట్టి వ్యవహారబాధ్యత లెంతటి దుర్భరములో భారతదేశమునందును అంతటి దుర్భరములేయనుట నిస్సంశయము. ప్రస్తుత మీ అధ్యక్షపదవీ నిర్వహణము కష్టసంభరిత మగుటయే గాక, భవిష్యత్కాల గర్భమునం దింకను మహోన్నత జటిలక్లిష్ట సమస్యలంతర్గతమైయుండగలవు. కనుక, మీ రందరును నాయం దనుగ్రహించి యొసంగిన యీ పదవిని స్వీకరించుటకు నేను కొంచెము వెనుకాడుటలో వింతయేమున్నది?

స్వర్గస్థుల సంస్మరణము—నిర్బంధితుల పరామర్శ

మనకుగల వ్యవహారసమస్యలను చర్చించుటకు పూర్వము, గడచిన కొలదిమాసములలో. తనువువీడి మనల నెడబాసిన మనమిత్రులను, సంవత్సరముల తరబడి విమోచనావకాశములు లేకుండ చెరసాలలందును, ప్రవాసములందును బంధితులైయున్న మన సహచరులను మనము స్మరింపవలసియున్నది. ముక్తారు అహమ్మదు అన్సారీగారును, అబ్బాసు తయ్యాబ్జీగారును, వీ రిద్దరును, మన కత్యంతాప్తులైన సహచరులు. కాంగ్రెసుచరిత్రయందు వారినామములు చిర గౌరవమును పొందినవి. అనేక క్లిష్టావస్థలలో వారు ధైర్యవివేకపూరితులై మనకు హితోపదేశకులై యుండిరి.

చెరసాలలందును, నిర్బంధ ప్రవాసములందును బంధితులైయున్న మన యనుంగుమిత్రులకు శుభవాదములను పల్కుచున్నాను. వారి కష్టము లింకను కడతేరలేదు. వారి కష్టపరంపరలు పెరిగి పెంపొందుచునే యున్నవి. ఇటీవలనే ముగ్గురు ప్రవాస నిర్బంధితులు ప్రవాసకష్టములను భరింపజాలక ఆత్మహత్య గావించుకొనిరను ఘోర వార్త వినియుంటిమి. అకళంకమైన రమ్య వంగరాష్ట్రములో వారికి జీవితము దుర్భరమయ్యెను! వంగరాష్ట్రపు బిడ్డలు, లెక్కకు మిక్కిలిగా స్త్రీలును పురుషులును, అంతులేని నిర్బంధశిక్షల ననుభవించుచున్నారు. ఇట్టి వైపరీత్యమునకు సాటి మరొక దేశములో కన్పించుచున్నది. నాజీప్రభుత్వ పరిపాలితమైన జర్మనీలో బంధితులకూటములనునవి వెలసియున్నవి. అచట ఆత్మహత్యలు పరిపాటియైయున్నవి.

గడచిన కాంగ్రెసుసభ జరిగినతోడనే, కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు నాచే నియోజింపబడవలసినవారైరి. అప్పుడా కార్యవర్గసభలో మన సహచరుడగు సుభాసుచంద్రబోసును కూడ నేను చేర్చియుంటిని. కాని బొంబాయి రేవులో దిగగానే ఆయన బంధితుడై గొంపోబడెను. ఆరోగ్యము చెడి వ్యాధిగ్రస్తుడైనను తదాదిగా నేటివరకును ఆయన నిర్బంధ ప్రవాసమునందే బంధితుడైయున్నాడు. ఇట్టి ధైర్యోత్సాహియైన సహచరుని సలహాలను గ్రహింపవలెనను నాశతో నుంటిమి. కాని వారి సదుపదేశసంపద గడచిన సంవత్సరమంతయును మాకు లభింపలేదు. మన స్త్రీలును, పురుషులును ఈ రీతిని క్రుంగి కృశించుచుండగా, మన మందరమును దిక్కులేని దీనులమై కండ్లుపెట్టుకొని చూచుచున్నాము. కాని, మన అసహాయస్థితియే మన హృదయమును దహించి నిప్పులోకాలిన యుక్కుముక్కగా జేసి సోదర దేశీయుల దుర్భరావస్థలను తొలగించుటకై మన కచంచల సంకల్పబలమును కల్పించుచున్నది.

లక్నో కాంగ్రెసులో మనతోబాటు హాజరైయుండని మిత్రుడొకడు చిరకాల కారాగార ప్రవాసశిక్షితుడై నేడు తిరిగి మనవద్దకు వచ్చియున్నాడు. ఖాన్ అబ్దుల్ గఫూరుఖానుగారికి మనము సానురాగమైన స్వాగత మొసంగుచున్నాము. ఆయన మహాధీరోదారుడనియే కాదు. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యసమరమునందు వీరుడై నిలచి పశ్చిమోత్తరపరగణాలలోని ప్రజలను సమర్థుడై నడిపించెను. ఆ పరిహద్దురాష్ట్రవాసుల నిమిత్తమై వారికి మన మనఃపూర్వక స్వాగతము లర్పించుచున్నాము. ఆయన నేడు మన సముఖమున నున్నప్పటికిని,

బ్రిటిషు గవర్నమెంటువారి ప్రస్తుతపు ఉత్తరువుల ప్రకారము స్వరాష్ట్రమును ప్రవేశించుటకుగాని, స్వగృహమున కేగుటకుగాని, పంజాబురాష్ట్రములో అడుగుపెట్టుటకుగాని ఆయనకు అధికారము లేదు. ఆయనరాష్ట్రములో నేటికిని కాంగ్రెసుసభలు అక్రమ సంఘములై యున్నవి. తదితర రాజకీయోద్యమము లనేకము నిషేధింపబడియున్నవి.

యువకుడైనప్పటికిని భారతదేశ స్వాతంత్ర్య సమరమునందు పేరుగాంచిన మేటియోధుడగు నొక ప్రముఖునకు మీ యందరి సమక్షమున స్వాగత మొసంగుచున్నాను. అతడే మన సఖుడగు యం. యన్. రాయిగారు. ఇనుపములలు చెరసాలలో చిరకాలము గడపి మనకడ్డకు మరల వచ్చినాడు. దేహస్వాస్థ్యము చెడినను, పదునుపెట్టిన బుద్ధిబలముతో, ఆత్మతేజముతో మరలివచ్చినాడు. విజయము చేకూరునందాక విధినిరామరహితమై సాగింపబడు స్వాతంత్ర్య సమరములో మనతో చేరి పోరాడుట కుత్సాహియైయున్నాడు.

గుంటూరుమండల ప్రచండవాయువు

గడచిన కొలదిమాసములలో పంచభూతములు ప్రకోపించి ఉగ్రరూపమును దాల్చెను. వానలేమి, కరవులు, వరదలు పెక్కు రాష్ట్రములను పీడించి లక్షలకొలది ప్రజలను కష్టములపాల్జేసినవి. ఇటీవలనే దక్షిణమున గుంటూరుజిల్లాలో గొప్ప తుపాను చెలరేగి, అపారనష్టమును కలిగించినది. వేలకొలది ప్రజలకు స్థిరచరాస్తులు ధ్వంసమైనవి. వారు ఇల్లు వాకిలి లేక అల్లాడుచున్నారు. పంచభూతములను శాసించుట మానవ సామర్థ్యాతీతమైన విషయమగుటచేత మన మేమియును చేయజాలమని తలంప నేర్తుము. కాని, మనకు తెలిసిన కారణార్థములవల్ల వరదలు పలుమారు పునరావృత్తిగా సంభవించుచున్నప్పుడు మన బుద్ధికుశలతచేత వానికి పరిహారములనుగాని, ప్రతిక్రియలనుగాని చేసికొనవచ్చును. అనావృష్టి మున్నగు అరిష్టములవల్ల కలుగు బాధలను తొలగించుటకు తగిన ఆధారములను కల్పింపవచ్చును. ప్రకృతిసిద్ధమైన యిటువంటి మహోత్పాతములచే పీడితులైన ప్రజలకు తగిన సహాయ మొనర్చుటకు ఏర్పాట్లు చేయవచ్చును. కాని, మన యోగక్షేమములకు కర్తలైయున్న అధికారులకు మాత్రము ఈ వివేకము లేదు. ఎప్పటికప్పుడు గర్భదరిద్రులైయున్న మనదేశపు ప్రజల కిటువంటి యాపదలు మూడినయెడల వారు అడుగంటుటయే గాని మరల తలయెత్తుకొనజాలరు.

రానున్న ఎన్నికలు

త్వరలోనే ఆయారాష్ట్రములందు జరుగనున్న ఎన్నికల వ్యవహారములలో మన మందరమును ప్రస్తుతము నిమగ్నులమై యున్నాము. కాంగ్రెసు తరఫున వేయిమందికి పైగా అభ్యర్థులు ప్రతిష్ఠింపబడిరి. అనేకవిధములుగా ఈ ఎన్నికల సంరంభము మనల నందరిని ఏకము చేయుచున్నది. కాని, ఇదివరకు నేను లక్నో కాంగ్రెసులో హెచ్చరించియుండినరీతిగా అఖిల ప్రపంచ విచిత్ర భీకర నాటక రంగమునంత నొకమారు పరికింపవలసిన దని కోరుచున్నాను. మన యోగక్షేమములు ఆ ప్రపంచపరిణామమునే యనుసరించియుండును. భిన్నతత్వసిద్ధాంతములకును, భిన్నశక్తులకు సర్వత్ర జరుగుచున్న యీ పరస్పరసంఘట్టన ఫలితమునుబట్టియే తదితర దేశములతో బాటు మనదేశపు భావిభాగ్యోదయము కూడ నిర్ణయింపబడును. మనజాతీయ స్వాతంత్ర్యసమస్యయును, మన సాంఘికాభ్యుదయ సమస్యయును విశ్వవ్యాప్తమైన బ్రహ్మాండసమస్యలోని యంతర్భాగములైయున్నవనియు, మన స్థితిగతులను మనము సరిగా బోధపరచుకొనుటకు తదితరుల స్థితిగతులను కూడ మనము గ్రహించవలసియున్న దనియు మీకు జ్ఞాపకము చేయుచున్నాను.

అంతర్జాతీయ వ్యవహారములు

కడచిన ఎనిమిదిమాసములలోను అంతర్జాతీయ పరిస్థితులందు చాల గొప్పమార్పు లేర్పడినవి. లోకాభ్యుదయకారకులును, తత్త్వతీకారులును అంతకంతకు సమీపస్థులై ఢీకొనుచున్నారు. మరొక ప్రపంచ సంగ్రామమహాగాథముదరికి మన మందరమును చేరుకొనుచున్నాము. ఈ మహాప్రళయము మనలను కబళించుటకు తన ముఖగహ్వరమును తెరచుకొనుచున్నది. ఐరోపాఖండమందు "ఫాసిజమ్" తత్వము అంతకంతకు జయపరంపరలతో విజృంభించుచున్నది. తనమాట కెదురులేకుండ ఆటసాగించుచున్నది. అంతర్జాతీయ వ్యవహారములలో కోలాహలముగా నొకకుతంత్రమాట లేర్పడుచున్నది. ఈ వ్యాపారతంత్రమంతయును సమరావేశముతో, ద్వేషదౌర్జన్యములతో సాగింపబడుచుండుటవల్ల ప్రపంచ సంగ్రామమునకే దారితీయుచున్నది. సకాలములో ఈ కుతంత్రము నరికట్టబడి దేదైన సంభవించిననే తప్ప మరొక ప్రపంచసంగ్రామ మికతప్పదు. అది అనివార్యము. ఆ వ్యవహార తంత్రమునకు అభిసేచయా ఆహుతియైనది. మనము కండ్లారచూచియే యున్నాము. నేడు స్పెయినులో ఘోర విషాదములు జరుగుట చూచుచున్నాము.

ఫాసిజం విజృంభణ

ధనాఢ్య ప్రాబల్యముగల ప్రభుత్వాహంకార మనదగిన యీ ఫాసిజంతత్వము ఇంత వేగముగా ఎట్లు విజృంభింప గల్గుచున్నది? ఈ ధనాఢ్య ప్రభుత్వాహంకారము (ఫాసిజం) యూరోపుఖండము నంత నావరించి ప్రపంచమంతటను ధ్వజ మెత్తెదనని బెదరించుచుండుటకు కారణ మేమి? ఈ విషయమును అవగాహన చేసికొనవలెనన్న బ్రిటిష్‌వారి విదేశాంగతంత్రమును గ్రహించవలెను. మూలకీలక మందులో కలదు. ఈ బ్రిటిష్ విదేశాంగతంత్రములోని వ్యవహారధోరణి పైకి ఎన్నివేషములు వేసినను, ఎన్నివిధములుగా వెనుకం

కాని, వీరు విదేశములనుండి కిరాయిపటాలములనైన తెప్పించి తమ సోదరదేశీయులమీదనే దండెత్తి తమవారినే తాము సంహరించి సాధించి బానిసలుగాజేయ జూచుచుందురు.

స్పెయినులో ప్రజాస్వామ్య వినాశనము

స్పెయినులో నేడు మనకందరికిని సంబంధించిన మహాయుద్ధము జరుగుచున్నది. మనము బయట నిలబడి పరామర్శచేయు స్నేహితులవలె స్పెయినుదేశాంతఃకలహములను పరికించుట లేదు. ఆ మహాసమరములో మన యోగక్షేమములున్నూ, ఉత్తరగతులును అంతర్లీనమై యున్నవను హృదయావేదనతో గమనించుచున్నాము. స్పెయినుదేశములోని ప్రజల భాగ్యమ, తేజములు మంటగలియుచుండగా చూచి మనము విచారవ్యాకులములతో ఆ విషాదమును పరికించుచున్నాము. సర్వనాశనము కానున్న సమయములో స్పెయిను ప్రజాస్వాతంత్ర్య జ్యోతి దివ్యతేజముతో ప్రజ్వలించినది. ఇక తనకు జయము నిశ్చయమని లోకమునకు చాటినది. స్త్రీలు పురుషులు, బాలురు బాలికలు ప్రాణముల గోల్పోయిరి. స్పెయిను ప్రజాస్వామ్యము సజీవమై వర్ధిల్లవలెననియు, ప్రజా స్వాతంత్ర్యమును కాపాడవలెననియు ఆబాలగోపాలము సమరమున సమసిపోయిరి. స్వాతంత్ర్య దుర్గమును ఛేదించు శత్రువర్గ మెప్పుడును లోకములో యుగయుగములనుండియు ఘోరకార్యములను చేయుచునే యున్నది. ఆ విషాద నాటకమే యిప్పుడు స్పెయినులో జరుగుచున్నది. ప్రజల ఆత్మగౌరవ స్వాతంత్ర్యముల కెన్నిమార్లు లోకములో ముప్పు రాలేదు, ఎన్నిమార్లు ఆముప్పు తప్పించుకొనలేదు? ఎన్నిమార్లు స్వాతంత్ర్య దుర్గము నాశనము చేయబడలేదు, ఎన్నిమార్లు పునర్నిర్మాణము కాలేదు?

స్పెయినులో ఇరుముల జరుగుచున్న మన మిత్రులకు మన మేమైన సార్థకమైన సహాయము చేయగల్గిన బాగుండును. మన మెంతటి హృదయావేదనను కనబరచినను కేవలము నోటిమాటల సానుభూతికంటె మేలైన సహాయమును చేయుదగును. కష్టనష్టముల పాల్పడి పోరుచున్న స్పెయినుప్రజలు సాయమునకై మొఱపెట్టు చున్నారు. మనలనుకూడ దేహియని యర్థించుచున్నారు. వారి మొఱల నిరాకరింపజాలము. కాని, అసహాయులమై అసమర్థులమై యున్న మనము, మనలను బంధించి పీల్చి పిప్పిచేయుచున్న సామ్రాజ్యాహంకారప్రభావమునుండి తప్పించుకొనజాలక తన్నుకొనుచున్న మనము, వారి కేరీతి చేయూత నొసంగగలమో నాకే తెలియకున్నది.

కాబట్టి యిదివరలో నేను నొక్కి వక్కాణించియున్న విధముగా ప్రపంచములోని యితర దేశ పరివర్తనములకును మనకును గల అన్యోన్యాశ్రయసంబంధమును అంగాంగీభావమును గ్రహింప గోరెదను. ఒక్క ప్రాంతములో జరిగెడి వ్యవహార వర్తనమునుబట్టి తక్కితర ప్రాంతములలోకూడ పరస్పర పరివర్తనములు కలుగుచుండును. ప్రపంచ మంతయును ప్రత్యేక ప్రత్యేక భిన్నఖండములుగా భిన్న రూపములుగా వెలసియున్నను, ఈ భిన్నత్వమునందే ఏకత్వము కన్పించుచున్నది. ఈ విశ్వవ్యాప్త పరమార్థమునే గ్రహింపవలెనని నేను కోరుచున్నాను. దూర ప్రాచ్యదేశములలోను, ఐరోపాఖండము లోను ఒక్కటే విధమైన మహాసంక్షోభము జరుగుచున్నది. ఎక్కడ చూచిన నొక్కటే కల్లోలము. భారతదేశములో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికార దాస్యమునుండి విముక్తినందుటకు భారతీయులు పోరాడుచున్నారు. పాలస్తీనాదేశములో అరబ్బులు, ఈ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాహంకార ప్రభావమునుండి తప్పించుకొనవలెనని నేడు తగవులాడుచున్నారు. ప్రపంచములో జరిగెడి మహాధర్మసంరంభము నందు ఈ రెండు కల్లోలములును అంతర్భాగములే. ప్రజాస్వాతంత్ర్యమునకును ఫాసిజం తత్వమునకును; జాతీయ స్వాతంత్ర్యమునకును సామ్రాజ్యాహంకారమునకును; సామ్యవాదమునకును, సాహుకార్ల ప్రాబల్యమునకును తత్వభేదము, పరస్పరసిద్ధాంతరాద్ధాంతము నిత్యము కలుగుచునే యున్నది. ఈ తత్వభేదమే వ్యవహారప్రపంచములో ప్రత్యక్షమైనప్పుడు ప్రజల వోట్లతోను ఇష్టాగోష్ఠములతోను పని లేదు. వాని స్థానే బాంబులు, బలమైన బందూకులు, వాడి మొనగల సన్నీలు తయారగును. ప్రపంచపరిస్థితులు తారుమారగుచున్నప్పుడు ఆర్థిక రాజకీయ రంగములలో మన కొక నూతన జ్ఞానోదయము కలుగవలెను. ఇట్టి నూతన పరిజ్ఞానము త్వరలో కలుగనియెడల సంక్షోభము, సంపూర్ణముగా సంభవించుట తప్పదు. కాలక్రమేణ ప్రజల చిత్తప్రవృత్తి పూర్తిగా మారిపోవును. నూతన ప్రజాతత్వము కార్యరూపేణ పరిణమించును. దినములు గడచినకొలది క్రొత్త కలతలు, కొట్లాటలు పుట్టుచుండును. అమలులో నున్న స్థితిగతుల స్థిమితము చెడిపోయి నప్పుడు, క్రొత్త సంప్రదాయములవల్లనైనను స్థిమిత మేర్పడవలెను. అట్టి సమాశ్రయమాత్ర మొకటి ఏర్పడనియెడల అంతయును భ్రష్టమగును. పరస్పర ప్రతీకారములు జరుగును. మహావిలయమే యేర్పడును.

నవ్యసంకల్పములు - సంశయాత్ములు

ఇట్టి విలయమే నేడు ప్రపంచమును కబళింపజూచుచున్నది. యుద్ధము జరుగుట సిద్ధమని సూచించు బ్రహ్మాండ ప్రయత్నములు ప్రత్యక్షముగా జరుగుచున్నవి. ఫాసిజం తత్వము గల దేశాల ప్రభుత్వములు తప్ప తదితరు లందరును రాగల సమరమును గూర్చి వెరగందుచున్నారు. ఎట్లయిన నేమి, అన్ని దేశాలవారును వీరావేశముతో యుద్ధమున కాయత్తమగుచునే యున్నారు. ఇట్టి సన్నాహములను సాగించుచు, అటో ఇటో ఏదైన నొకకక్షలో చేరుచున్నారు. అటు యిటు గాక అర్ధాంతరముగా నున్న వర్గములవారు ఊరుపేరు లేకుండపోవుచున్నారు. లేదా, ప్రేతభూతములవలె, మారురూపులై ఉపాధిలేక ఊగులాడుచు, అనిశ్చయులై, నిత్యసంశయాత్ములై, మాయలో బడితిమని తెలిసికొని, ఆత్మవేదన పొందుచు,

అధారశూన్యులై అల్లాడుచుండ గలరు. మితవాదశాఖవారి గతి సర్వత్ర యిట్లే యున్నది. భారతదేశములో మాత్రము మితవాదులమని చెప్పుకొనువారును, మితవాదితత్వము ననుసరించువారును తాము నమ్మినదే తథ్యమను అజ్ఞానాంధకారములోనుండి బయటకు రావలెను. వారి సంగతి ఎట్లున్నను, మన మిక—

"సత్య సంకల్పములతోడ సడువవలయు;
ప్రాత యభిమాన సౌధనిర్మాణభూమి
మానవశరణ్యమను భ్రాంతి మాను డింక!
రెండుపైపుల జ్వాలలు మండుచుండ
ప్రేత భూతగణంబెపో వెలయుచేర్పు."

ఈ సత్య సంకల్పము లెవ్వి?:— యుద్ధ సంక్షోభములకు ప్రపంచమునంతను సంగపెట్టు లెత్తినట్లుగా పురికొల్పి వేలకొలది జనులను కూల్చుచుండెడి అహంకారోన్మాదమును రూపుమాపవలెను. దుర్భర దారిద్ర్యమును నిర్వ్యక్తపారతంత్ర్యమును తొలగించి ప్రజలకు శక్తిసామర్థ్యముల నొసంగి, మానవసౌభాగ్యాభ్యుదయములకు వారి శక్తి సామర్థ్యములను సద్వినియోగ మొనర్చవలెను. జనవాళినార్థమై జరుగుచున్న కృషికి స్వస్తి చెప్పి లోకకల్యాణమునకై సర్వము నిర్మించవలెను. గడచిన ఎనిమిది మాసములలోను నే నీవిశాల భారతదేశమంతట పర్యటన మొనర్చితిని. సామాన్యజనుల హృదయ మెట్లు పరితపించుచున్నదో గ్రహించితిని. వారు దుర్భర దురవస్థల దురపిల్లుచు దిక్కేది యని కండ్లుపైకెత్తి చూచుచున్నారు. ఇదియే మనదేశ దురవస్థ - ఇదియే మనలను బాధించుచున్న మహాసమస్య. తదితరవిషయము లన్నియును దీనికనుబంధములైన చిల్లరవిషయములే. ఈ మహాసమస్యను పరిష్కరింప గల్గుటకు సామ్రాజ్యాధిపతుల యధికార ప్రభావమును నిర్మూలించవలెను. వారీదేశప్రజలను, ఐశ్వర్యమును పీల్చి పిప్పిజేయకుండ కట్టుదిట్టము చేయవలెను. అయితే, మనలను పీడించుచున్న యీ సామ్రాజ్యాధికారతత్వ మెటువంటిది? ఒకదేశమువారింకొక దేశమును బలాత్కరించి వశపరచుకొనుటవంటిది కాదు. ఈ సామ్రాజ్యాధికారము ఈ దేశమునందే నాటుకొని వేరుపారియున్నది. ఈ నవయుగ సామ్రాజ్యాధికారము ధనాఢ్యప్రాబల్యోపేతమై యున్నది. శ్రీమంతులు సామంతులు లేని సామ్రాజ్యాహంకారము లేనేలేదు. ధనస్వాముల తృష్ణయే సామ్రాజ్యతృష్ణ.

కనుక, సామ్రాజ్యాధికారతత్వమును, సామ్యవాదమును తదంతరార్థములతో సహా మనము సరిగా గ్రహింపనియెడల మనదేశ సమస్యలు మనకు బోధపడజాలవు. దేశమును పీడించు ఈ వ్యాధి జీర్ణించియున్నది. అందువల్ల దీనికి దారుణమైన తీవ్ర చికిత్స జరుగవలెను. సాంఘిక సమత్వమనెడి సమైశ్వర్యవాదమే (సామ్యవాదమే) జాడ్యాపహారకౌషధము. సాంఘిక సమత్వమునకై యీ దేశములో మన మింకను పోరాటము సాగించలేదు. సామ్యవాదసూత్రముల ననుసరించి మనలో వివాదములు ప్రారంభమగుట కింకను కొంత కృషి జరుగవలెను. అట్లయ్యును, అప్పుడప్పుడు తీవ్రమైన కొన్ని సమస్యలను పరిష్కరించుటలో సామ్యవాద సూత్రముల ననుసరించియే ధర్మనిర్ణయము చేయగల్గుచున్నాము. స్వరాజ్యముయొక్క లక్ష్య లక్షణములను పరమార్థమును కూడ ఈ సామ్యవాద సూత్రముల ననుసరించియే గ్రహింపగల్గుచున్నాము.

కాంగ్రెసుతత్వము: ప్రపంచశాంతిమహాసభలో ప్రసక్తి

కాంగ్రెసుమహాసభ ప్రజాపరిపాలనమునే ప్రస్తుతము పరమావధిగా స్వీకరించియున్నది. ప్రజాప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వవిధానముకొరకే కాంగ్రెసుసభ ఆందోళనచేయుచున్నది. సాంఘిక సమత్వమునకై ఇంకను పోరాడుటలేదు. కాంగ్రెసుసభ సామ్రాజ్యాధికారమును ధిక్కరించుచు దానికి ప్రతిపక్షిగా నున్నది. మనదేశీయుల ఆర్థిక సౌభాగ్యమునకును, రాజకీయ స్వాతంత్ర్యముకొరకును కాంగ్రెసుసభ కష్టించుచున్నది. కనుక, ఈ సంకల్పాశయముల సంసిద్ధికై మనము చేయుకృషి తప్పక సామ్యవాదమునకే దారి తీయును. కారణార్థము లన్నియును అటువైపునకే హేతుప్రమాణములతో సూచించుచున్నవి. భారతదేశారిష్టముల కది యొక్కటే పరమహంసక్రియగా కన్పించుచున్నది. కాని, ప్రస్తుతము మన మందరమును రాజకీయ స్వాతంత్ర్యముకొరకే ముఖ్యముగా తపించుచున్నాము. ప్రజాప్రాతినిధ్యము గల స్వపరిపాలనకొరకై ఆవేదన చెందుచున్నాము. ఇట్టి సంకల్పములు మనకు కలిగినవి గనుక, అఖిలప్రపంచవ్యాప్తమైన అభ్యుదయ ధర్మసూత్రములనే కాంగ్రెసుసభ కూడ చేపట్టవలెను. ప్రపంచశాంతి ప్రతిష్ఠాపనకై చేయూత నొసంగవలెను. ఇటీవల విరోపాఖండమందు బ్రస్సెల్సు నగరములో గత సెప్టెంబరుమాసమందు అఖిలప్రపంచ శాంతి మహాసభ యొకటి జరుపబడెను. ప్రజాబాహుళ్య ప్రతినిధి వర్గము లనేక మచట సమావేశమయ్యెను. శాంతిసంస్థాపనకు పట్టుదలతో పూనుకొనిరి. ఈ పూనికవల్ల యుద్ధమురాకుండ తప్పిపోవునో లేదో మనము చెప్పజాలము. కాని, శాంతిప్రియుల కందరికిని ఇది శ్లాఘనీయమైన ప్రయత్నము. కనుక, ఈ సత్సంకల్ప మీడేరవలయుననియే కోరదగును. మన కాంగ్రెసుసభ తరపున శ్రీ వి. కె. కృష్ణమీననుగారు ఈ బ్రస్సెల్సు సభలో హాజరైరి. వారు పంపిన నివేదిక మీ యెదుట సమర్పింపబడును. సుస్థిరశాంతిప్రతిష్ఠాపనకయి నెలకొల్పబడిన యీ సంస్థలో మన కాంగ్రెసు కూడ ప్రసక్తివహించి ఆ మహాప్రయత్నమునకు శక్తివంచన లేకుండ తోడ్పడగలదనియే నా నమ్మకము. ఈ రీతిగా మనము తోడ్పడుటకు ముందు మన సందర్భావకాశములను మనము పూర్తిగా గ్రహించవలెను. సామ్రాజ్యాహంకారముతో ప్రసక్తిలేకుండ మనముగాని, ఇతర ప్రపంచముగాని శాంతిసంస్థాపన విషయమై యోచించుట సంభవము. యుద్ధ

కారణ బీజములను పూర్తిగా తొలగించుటకై, సామ్రాజ్యతృష్ణను పోగొట్టవలెను. ఇదివరలో వ్రాసికొనబడిన సంధిపత్రములు పవిత్ర ప్రమాణపత్రములే యగుగాక! కాని ఆ పత్రములు వ్రాసికొనబడినప్పుడు భారతీయుల కెట్టి ప్రసక్తి ప్రమేయమును లేదు. కనుక, ప్రమాణ పత్రములను ఉత్తరోత్తర మనము ఆమోదించిననే తప్ప, ప్రస్తుతము వానికి బద్ధులమై వానిని శిరసావహింపవలసిన యగత్యము మనకులేదు. యుద్ధప్రయత్నములను మనము ధిక్కరింపని యెడల శాంతి ప్రతిష్ఠాపనకై ప్రయత్నింపజాలము. సామ్రాజ్యాధిపతులు సాగించెడి యుద్ధములలో మనము పాల్గొనకూడదని కాంగ్రెసు సభ స్పష్టముగా తీర్మానించియున్నది. కనుక అట్టి యుద్ధములలో భారతదేశమునుండి అంగబలమును గాని, అర్థబలమునుగాని సామ్రాజ్యాధీశులు సంగ్రహించిన సహింపజాలము. అట్టి ప్రయత్నముల కడ్డుతగిలి ప్రతిఘటింపవలయును.

జాతిసమితి కపటనాటకము

జాతిసమితియొక్క ప్రతిష్ఠాగౌరవమ్ములు వమ్మయినవి. జాతిసమితి శాంతిసంరక్షణార్థమైన ప్రతిష్ఠాపనయని నిజముగా నెవడును నమ్ముటలేదు. జాతిసమితినిగూర్చి భారతీయుల కెవరికిని ఆశలు, ఉత్సాహములు లేవు. జాతిసమితిలోని భారతదేశప్రతినిధి నామమాత్రావశిష్టుడు. ఆ ప్రాతినిధ్యమొక కపటనాటకము. ఆ ప్రతినిధిని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారే నిర్ణయించి పంపుచున్నారు. మన మిక నిజమైన ప్రజాప్రాతినిధ్యము గల జాతిసమితిని ప్రతిష్ఠించవలెను. అది "నానాప్రజాసమితి" గా సార్థకమై యుండవలెను. ప్రస్తుతము అమలులో నున్న జాతిసమితి నిర్వీర్యమై నిరుపయోగముగా నున్నప్పటికిని శాంతిసంరక్షణార్థమై అది వినియోగపడునెడల దానిని కూడ మనము హర్షించెదము.

రానున్న ఎన్నికలు

పై జెప్పిన అంతర్జాతీయవ్యవహారధోరణిని గ్రహించి, గమనించి, తదనుగుణముగా జాతీయసమస్యలను పరిశీలించెదము గాక! 1935 సం॥ ఇండియా గవర్నమెంటు ఆక్టు ననుసరించి మన కిప్పుడేర్పడిన నూత్నరాజ్యాంగవిధానము కంటకమై కండ్లయెదుట కన్పించుచున్నది. మనలను తేరిపారజూచుచున్నది. మనము దీనిని నిరాకరించి తృణీకరించినను, ఈ కట్టుత్రాడొకటి మన కంటగట్టబడినది. ఈ నూత్నవిధానబంధనము నూతిగాగొని మనము రానున్న ఎన్నికలలో గెల్పొందజూచుచున్నాము.

ఈ ఎన్నికలలోనికి మనము ప్రవేశించుటకు కారణమేమో, ఈ నూత్నవిధానము నేరీతిగా చేబట్టదలంచితిమో అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటీవారిచే ప్రకటింపబడిన ఎన్నికల ప్రతిజ్ఞాపత్రమునందు పూర్తిగా వివరింపబడెను. ఈ ప్రతిజ్ఞాపత్రమును మీరు ఆమోదింపవలయు నని కోరుచున్నాను. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికారముయొక్క పరిపాలనాచక్రమునకు తోడ్పడుటకై మన మీ శాసనసభలో ప్రవేశించుట లేదు. ఈ క్రొత్తరాజ్యాంగచట్టమును ధిక్కరించుటకును, దానిని తుదముట్టించుటకును, భారతీయులను పీల్చి పిప్పిచేసి బంధించునట్టి యీ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికారమును సకల విధముల ధిక్కరించి ఎదిరించుటకొరకే యీ శాసనసభలలో ప్రవేశించుచున్నాము. ఇదియే కాంగ్రెసుయొక్క ముఖ్యసంకల్పము. ఈ విషయమును కాంగ్రెసువాదు లెవ్వరును మరువరాదు. కాంగ్రెసు అభ్యర్థియైనవా డెవ్వడును మరువరాదు. ఈ సంకల్పధోరణికి అనుగుణముగానే మన వ్యవహారచర్య లన్నియు నుండవలెను. ఈ శాసనమునకు బద్ధులమై ప్రవర్తింపదలంచిగాని, రిక్తవ్యర్థ నూత్నసంస్కరణాభిమానముతోగాని మనము శాసన సభలలో ప్రవేశించుట లేదు.

ఈ ఎన్నికలలో ఏవిధముగానైన కాంగ్రెసు పక్షమున అధిక సంఖ్యాకులు లభింపగల్గుటకై ఇతర పక్షములవారితో కొంత సౌమ్య పద్ధతి నవలంబించుట యుక్తమని కొందరు తలంచుచున్నారు. ఇది చాల ప్రమాదకరమైన ధోరణి. అట్టిది జరుగకుండ నిరోధింపవలెను. కాంగ్రెసు ధ్వజమును మారుమూల కుగ్రామములలో కూడ ప్రతిష్ఠించుటకును, కాంగ్రెసు సందేశమును లక్షోపలక్షలైన వోటర్లకందర కుపదేశించుటకును, వోటర్లుకానివారికిగూడ బోధించుటకును, జనసామాన్య ప్రబోధ సంచలనమునే మరింత విజృంభింప జేయుటకును ఈ తరుణమును వినియోగించి ఎన్నికల ప్రచారమును సాగింపవలెను. ప్రజాబాహుళ్యము మనయండ నుండనియెడల, శాసనసభలలో మన కెంత యంగబలమున్నను ప్రయోజనము లేదు. శాసనసభలో మన బలము హెచ్చుటకై ప్రజాభ్యుదయవిముఖులైన భిన్నకక్షులవారితోగాని, ప్రముఖులతోగాని మన మెట్టి నేస్తములు కట్టినను, కాంగ్రెసు సంకల్పమును నాశనముచేసినవార మగుదుము.

జాతీయ సమావేశమును జరిపి నూత్నరాజ్యాంగమును నిర్ణయింపవలెను

క్రొత్త రాజ్యాంగచట్టమును ధిక్కరించుటకై కృషిచేయుచు, సవ్యమైన రాజ్యాంగవిధానము నొకటి ప్రజాభీష్టానుసారము నిర్ణయించుటకై యీ దేశములో యుక్తవయస్సు వచ్చిన ప్రతివాడు వోటు నిచ్చి ఎన్నుకొనిన ప్రతినిధులతో కూడిన అఖిలభారతజాతీయ ప్రతినిధిసమావేశమును జరుపవలెనని మనము పట్టుబట్టి గట్టి యాందోళన చేయవలెను. అదియే నేడు కాంగ్రెసుసభ యవలంబించుచున్న వ్యవహారధోరణికి పట్టుగొమ్మ. మన ఎన్నికల యుద్యమము తత్సంకల్ప ప్రయోజనార్థమైయున్నది. ఆ రీతిగా జరుపబడు జాతీయసమావేశము బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికారముతో రాజీపడుటకొరకు కాదు. బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారి ప్రేరణమున జరిగెడి సమావేశమును కాదు. ఈ జాతీయ సమావేశము నిజమైన జాతీయసమావేశము కావలెనన్న ప్రజా

సంకల్పము, ప్రజాభీష్టము తదనుకూలముగా నుండవలెను. ఈ జాతీయ సమావేశము స్వతంత్ర భారతదేశముయొక్క స్వపరిపాలనా విధానమును తయారుచేయగల వ్యవహారాధికారమును ప్రజామోదపురస్సరముగా పొందవలెను. కనుక, ఈ ఎన్నికల ప్రచారమువల్లను, అనంతరము తదితర కృషిప్రయత్నములవల్లను, జనబాహుళ్యముయొక్క యండ మనకుండునట్లుగా కట్టుదిట్టము చేయవలెను.

ఈ జాతీయసమావేశమును జరుపవలసినదిగా మనము నొక్కి యడుగుటకును, క్రొత్తరాజ్యాంగచట్టములో ఢిల్లీ ప్రభుత్వమునకు సంబంధించిన ఫెడరేషనుపద్ధతి అమలులోనికి రాకుండ సాధ్యమైన సకల సాధనోపాయముల నవలంబించుటకును ఈ ఎన్నికలైనతోడనే వివిధరాష్ట్రీయ శాసనసభ్యులగు కాంగ్రెసువాదు లందరును ఒకమారు సమావేశము కావలెనని కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహకవర్గమువారు సలహా యిచ్చుచున్నారు. ఈ సమావేశమునకు పై జెప్పిన శాసనసభ్యులేగాక కాంగ్రెసు కార్యవర్గమువారు తదితరులనుకూడ కొందరిని ఆహ్వానింపగలరు. ఇట్టి సమావేశములో అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటీ సభ్యులు కూడ ఉండి శాసనసభలలోన, వెలుపలను మన పోరాటము నేరీతిగా ఏకముఖమొనర్చి నడిపించవలెనో సలహాల నొసంగదగును. ఈ రీతిగా సమాలోచన చేయుటవల్ల వివిధ రాష్ట్రములలోని కాంగ్రెసుపక్షు శాసనసభ్యులు స్వరాష్ట్రవ్యవహారసమస్యానిమగ్నులై ఆ యా ప్రాంతీయ భిన్నకక్షుల దగుల్కొని కాలక్షేపము చేయకుందురు. ఇట్టి సమావేశమువల్ల వారికి సవ్యమైన పర్యాలోకన మేర్పడును. అఖిలభారతదళముగా వారు సుశిక్షితులు కాగలరు. ఈసమావేశము జనబాహుళ్యమునకు సంబంధించిన యుద్యమములను సాగించుట కొక్కవగా నక్కరకువచ్చును. ఈ సమావేశపద్ధతి బహుఫలప్రదమైనది. కనుక కాంగ్రెసుసభవా రిందు కంగీకరించెదరని నా నమ్మకము.

ఫెడరేషను అత్యంతదుస్సహము

జాతీయసమావేశమును జరిపించి నూత్నరాజ్యాంగమును ప్రజాభీష్టానుసారముగా నిర్ణయింపవలెనని కోరుట ముఖ్యవిషయము. దాని తర్వాత ఫెడరేషను అమలులోనికి రాకుండ నిరోధించుటకూడ పెద్ద విషయమైయున్నది. ఈ నూత్నరాజ్యాంగ చట్టము సమూలముగా గర్హ్యమై యున్నది. అందులో ముఖ్యముగా ఈ ఫెడరేషను ప్రభుత్వభాగమే అత్యంత దుస్సహము. కనుక దీనిని ఛేదించుటకై మన సర్వశక్తులను వినియోగించి యీ రాజ్యాంగచట్టమును పూర్తిగా తుదముట్టించవలెను. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధికారమునకు లోబడి యుండుటయేగాక స్వదేశసంస్థానాధీశులకు గూడ మనము దోసిలొగ్గి ప్రవర్తింపవలెననుట దుస్సహము. ఏది ఎట్లుమూడినను అదిమాత్రము దుస్సహము. భారతదేశములోని బ్రిటిషుపరిపాలన యవసానదశలోనికి వచ్చుచున్న దనుచున్నారు. ఇట్టితరుణములో ఈ దేశములోని ప్రజాభ్యుదయ ప్రతికూలపక్షములవారినే బ్రిటిషు సమ్రాట్టులు తమకు చేయూతగా చేరదీసికొని, తమకు హస్తగతమైన యధికారమును కొంత సంస్థానముల నేలు సామంతులకు ఒప్పజెప్పుట విమర్శింపదగిన విచిత్రవిషయమై యున్నది.

ఈ ఫెడరేషను విధాన నిర్ణయము ముఖ్యముగా యోచింపదగినదై యున్నది. భారతదేశమునకు స్వరాజ్యము లభించినప్పటికిని ఈ స్వరాజ్యవిధానము భిన్నరాష్ట్రీయప్రభుత్వముల సమాఖ్యగానే యుండవలెను. ఎట్లయినను దేశమున కంతకును వర్తించెడి ఏకైక కేంద్ర ప్రభుత్వపీఠ ముండవలెను. కాని, ఇప్పు మన కంటగట్టబడుచున్న సమాఖ్య శృంఖలాబద్ధమైనది. దేశములోని జాతీయోద్యమవిముఖులై సాంఘిక వ్యవహారములందును రాజకీయములందును దేశమును వెనుక కీడ్చెడి తత్వముగలవారికే ఫెడరేషనులో అధికార ప్రాబల్య మొసగబడుచున్నది. సక్రమమైన బ్రిటిష్ పరిపాలన ఏర్పడని ప్రారంభదశయందు పందొమ్మిదవ శతాబ్దములో ప్రస్తుతపు ఈ స్వదేశసంస్థానములన్నింటికిని నామరూపము లేర్పడెను. ఆనిరంకుశ స్వదేశరాజులతో కొన్నియొడంబడికలు వ్రాసికొనబడెను. అవి అనుల్లంఘనీయములైన పవిత్ర ప్రమాణపత్రము లనియు, చేతితో ముట్టిన మైలపడు ననియు చెప్పుచున్నారు. ఆ సంధిపత్రములన్నియు అప్పుడు వ్రాసికొనబడినవే.

సంస్థానాధిపతుల నిరంకుశాధికారము

అప్పట్లో యూరోపుఖండ మెట్లుండెనో, భారతదేశ మెట్లుండెనో సరిపోల్చిచూచుట చాలమంచిది. అప్పుడు యూరోపునందు చిన్నచిన్న రాజ్యములు, సామంత రాజ్యములు అనేకము వెలసియుండెను. ఆ రాజులు నిరంకుశులైయుండిరి. రాజులకు పలువిధములైన ప్రత్యేకాధికారము లుండెడివి. పృథ్వీపతులు విష్ణ్వంశులైయుండిరి. గతించిన నూరు సంవత్సరములలోను యూరోపుఖండములో విపరీతమైన మార్పులు కలిగెను. వెనుకటి రాజ్యస్వరూపములు గుర్తించుటకైనను వీలులేకుండ తారుమారైనవి. అనేక ప్రజావిప్లవములు, పరివర్తనములు జరిగినవి. రాచరికములు మటుమాయమైనవి. కొలదిదేశాల రాజులు మాత్రము మిగిలియున్నారు. బానిసవ్యాపారము పూర్తిగా తొలగిపోయినది. ఆధునిక యంత్రాగార పరిశ్రమలు పెంపొంది వ్యాప్తిజెందినవి. అధిక సంఖ్యాకులైన ప్రజలకు వోటింగు హక్కులు విస్తరించి, ప్రజాస్వామ్య ప్రతిష్ఠాపనలు వెలసినవి. కాని, కొన్నిదేశములలో ఈ ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వములకు సర్వాధికార నియంతలగు డిక్టేటర్లు ఫాసిజం తత్వావలంబులై వెలసిరి. అన్నిటికన్న వెనుకబడియున్న రష్యా రాజ్యము ఒక్కపెట్టున సాంఘిక సమత్వ సమపేతమైన సోవియటు ప్రభుత్వమును ప్రతిష్ఠించినది. సర్వతోముఖమైన దేశాభ్యుదయ దాయకమగు ఆర్థిక సంప్రదాయములను ప్రవర్తింపజేసినది. ప్రపంచము మారిపోవుచునే యున్నది. మరొక నూత్న సంస్కారమునకు సంసిద్ధమగుచునే యున్నది. కాని,

హళేబీడు చిత్రములు

౬. దక్షిణద్వారమునకు ఇంచుక పడమటనున్న శిల్పఖండము. (బ్రహ్మ ప్రతిమ)

౭. హొయిసలేశ్వరాలయపు తూర్పుద్వారమునకు దక్షిణపుప్రక్కనున్న ద్వారపాలక విగ్రహము

౮. హొయిసలేశ్వరుని గర్భగృహమునకు పడమటి గోడమీద (వెలుపల)నున్న సుందర శిల్పఖండము

౧౦. శాంతలేశ్వరుని గర్భ గృహమునకు ఆవరణగోడ మీద (వెలుపల) నున్న తాండవమూర్తి

౧౧. పైశిల్పమునకు చేరువనేకల సుందర శిల్పరచన. ఎడమవైపున దిగంబర సుందర స్త్రీవిగ్రహము నర్తకి నాగ ములనుదాల్చి నర్తనము చేయుచున్నది. అవయవ నిర్మాణసౌష్ఠవముతీర్చిదిద్దిన ట్లున్నది. కుడివైపున చామరగ్రాహిణి.

౧౦. శ్రీ దక్షిణద్వారమునకు ఇంచుక • పడుమటనున్న శిల్పఖండము। (బ్రహ్మ ప్రతిమ)

౮. హొయిసళేశ్వరాలయపు తూర్పుద్వారమునకు దక్షిణపుప్రక్కనున్న ద్వారపాలక విగ్రహము

౯. హొయిసళేశ్వరుని గర్భగృహమునకు పడుమటి గోడమీద (వెలుపల)నున్న, సుందర శిల్పఖండము

౧౦. శాంతలేశ్వరుని గర్భ గృహమునకు వెనుకగోడ మీద (వెలుపల) నున్న తాండవమూర్తి

౧౧. పైశిల్పమునకు చేరువనే కల సుందర శిల్పరచన. ఎడమవైపున దిగంబర సుందర స్త్రీవిగ్రహము నర్తకి నాగ ములనుదాల్చి నర్తనము చేయుచున్నది. అవయవ నిర్మాణసౌష్ఠవము తీర్చిదిద్దిన ట్లున్నది. కుడివైపున చామరగ్రాహిణి.

శ్రీనాథుని జన్మస్థానము

ఎ. వి. ఆర్. సోమయాజులు

బహుశాస్త్రప్రోక్తిమయప్రపంచమును వాగనుశాసనుడు సృజియింప, కుండలీంద్రుడు దానియునికి కాధారమై నిలువగా ప్రోచినవాడు శ్రీనాథుడు. ఈతడు బహుదేశములు తిరిగి బహుశాస్త్రములనెఱిగి, రసవత్కవిత రచించి, రాజాధిరాజులపూజలు గొని, విద్వద్గోష్ఠులయందు [illegible], పూర్ణపురుషాయుషజీవియై దిగ్గజ కవివరుల గుండియలు దిగ్గురనునట్లుగా స్వర్లోకప్రస్థానము సల్పిన కవిసార్వభౌముడు. అట్టి మహాకవివరుని జన్మస్థానమును గూర్చి పండితులు భేదాభిప్రాయులుగా నున్నారు. కొందఱు కర్ణాటుడనియు, కొందఱు తెలుగువాడనియు, అందుకొందఱు కృష్ణాజిల్లా వాడనియు, కొందఱు నెల్లూరుజిల్లా వాడనియు, మరికొందఱు కేవలము నెల్లూరునివాసియే యనియు తలపోయుచున్నారు. ప్రస్తుత మీతని జన్మస్థానమును గూర్చి నాయభిప్రాయమును సారస్వతలోకమునకీచిన్న వ్యాసమూలమున విన్నవింపదలచి పత్రికాముఖమునకు గొనివచ్చితిని. ముందు శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును గూర్చి యున్న భిన్నాభిప్రాయములను, వాటి సారాంశములను పొందుపరచిన తరువాత వాటిని విమర్శించి చివరకు నాయభిప్రాయమును విన్నవింతును.

శ్రీనాథుని జన్మస్థానము కర్ణాటదేశమని యుద్దేశించినవారిలో ప్రథములు శ్రీ బొక్కారాజు ఉమాకాంతము గారు. వీరు శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును, బాల్యమునుగూర్చి యీక్రింది విధముగా వ్రాసియున్నారు. "జన్మస్థానము కొండవీటి సీమయని కొందఱు వ్రాసిరిగాని యీవిషయమై కొంత సందేహముగ నున్నది. కర్ణాటదేశమితని జన్మభూమి యైనట్లగపడును. సుప్రసిద్ధాంధ్రకవి కర్ణాటదేశీయుడనుట పలువురికి రుచింపకపోయినను, మీదుమిక్కిలి నాకు రుచింపకపోయినను యథార్థముగ గనబడుచున్నది. నమ్మకపోవుట సంభవింపనేరదు గాన నాయభిప్రాయమును తెలుపుచున్నాను.... శ్రీనాథుడు కాశీఖండమున 'చిన్నారి పొన్నారి' యను పద్యమున 'కర్ణాటదేశ కటక పద్మవనహేళి' అనువిశేషణమును తనకుజేర్చుకొనినాడు. మఱియు భీమేశ్వర పురాణమున 'నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష' యని చెప్పుకొని యున్నాడు. 'తల్లి కన్నడ రాజ్యలక్ష్మి' యని వీధినాటకమున కర్ణాటకరాజ్యమును 'తల్లి' యని సంబోధించినాడు. తల్లిదండ్రులతో ఇంటపట్టునప్పుడు మిశ్రకర్ణాటకము మాటలాడుచుండినను నివసించినది కొండవీడు సీమగావున తెలుగువారితో గలిసిమెలసి, తెలుగువారితో సహవాసముచేసి ప్రాతఃకాలము మొదలు సాయంత్రము వఱకు తెనుగులోనే మునిగితేలుచుండుటవలన చివరకు తెనుగుదేశస్థుడుగా మాఱియుండును. తనతాతయగు కమలనాభామాత్యుడు సముద్రతీరమందలి 'కాల్' అను పట్టణమున కధిపతియని చెప్పియున్నాడు. ఇది పశ్చిమసముద్రతీర పట్టణమై కర్ణాటక దేశములో చేరియుండును. శ్రీనాథుని కవితయందు కన్నడపదము లెక్కువగ గాన్పించుచున్నవి." [1]

కె.వి. లక్ష్మణరావుపంతులుగారు, చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారు, బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు, డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు శ్రీనాథుని జన్మదేశము తెలుగుదేశమనుటలో నేకీభవించినను 'కాల్'పట్టణముయొక్క యునికిని నిర్ణయించుటలో భిన్నాభిప్రాయులుగా నున్నారు.

కె. వి. లక్ష్మణరావు పంతులుగారు క్రీ. శ. 9 వ శతాబ్దినాటి శాసన మొకదానియందు 'కలుపట్టణము' అను పేరును జూచి శ్రీనాథుని కాల్పట్టణ మిదియే యని నిర్ణయించిరి. ప్రస్తుత మీపట్టణము కలుపటమను పేర మచిలీపట్టణమునకు తూర్పున సముద్రతీరమున కాళీపట్టణమునకు దరిదాపున నున్నది.

చారిత్ర చతురానన బిరుదాంకితులగు చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారును, రావుబహద్దర్ కందుకూరు వీరేశలింగం పంతులుగారును, భాషాతత్త్వ శాస్త్ర సంబంధమగు నాధారముల (Philological Grounds) పై తమ సిద్ధాంతములను నెల

[1] పల్నాటివీరచరిత్ర పీఠిక (పేజీలు ౫౨-౫౩)

కొల్పుజూచిరి. శ్రీ వీరభద్రరావు పంతులుగారు 'కాల్‌పట్టణ మనగా కాల [కాల=నల్లని] పట్టణము. కాల పట్టణమే కృష్ణపట్టణము. ఇది నెల్లూరు చేరువ నున్న' దని వ్రాసియున్నారు. కాని యీ యూహ వారికే సంతృప్తి గూర్చనటుల గూడ వ్రాసియున్నారు. కృష్ణపట్టణమని చెప్ప గుదురక శ్రీనాథుడు కాల్పట్టణముగా మార్చుకొని యటులను కుదురక కాల్‌పట్టణముగా మార్చుకొని నాడని చెప్పజూచుట వారికే యసంభవముగా దోచినట్లు కూడ అగుపడుచున్నది. కాని యేలనో వారు శ్రీనాథుడు నెల్లూరుజిల్లావాడనియే వ్రాసియున్నారు. శ్రీవీరేశలింగం పంతులుగారు కాల్పట్టణము కాదు-క్రాల్పట్టణమని వుండవలయుననియు, క్రాల్పట్టణమనగా ప్రకాశించు పట్టణమనియు, క్రొత్తపట్టణ మేదైనను ప్రకాశించును గావున క్రాల్పట్టణ మేదో క్రొత్తపట్టణము కావచ్చుననియు వ్రాసియున్నారు.[2]

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు మచిలీపట్టణమునకు తూర్పున సముద్రతీరమున నిప్పుడు కాలీపట్టణ మను గ్రామ మున్నదనియు, అది ప్రాచీన పట్టణమనియు, ఇప్పుడు మిక్కిలి రూపుచెడి ప్రాచీన ప్రాభవ వైభవములను సూచించుచున్నదనియు, కాలీపట్టణ, కాలపట్టణ, కాళీపట్టణముల కంతగా భేదము లేదనియు, 'వారిధితటీ కాల్పట్టణాధీశ్వరున్' అని భీమఖండ పద్యపాదమున శ్రీనాథుడు తన తాతగారగు కమలనాభామాత్యుని నివాసభూమిగా పేర్కొనిన కాల్‌పట్టణ మిప్పుడు కాలీపట్టణమని వ్యవహరింపబడుచున్న పై గ్రామము కాదగుననియు, శ్రీనాథుని బావమఱది యగు దగ్గుబల్లిదుగ్గన యింటిపేరిటి గ్రామమగు దగ్గుబల్లి పదిమైళ్ల దూరమున నున్నదనియు, శ్రీనాథుని బంధువగు బెండపూడి అన్నయమంత్రి ప్రభృతుల గ్రామములుగూడ దానికి చేరువగా నున్నవనియు వ్రాసియున్నారు.

డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు శ్రీనాథుని జన్మస్థానమునుగూర్చి వ్రాయుచు హరవిలాసమునందలి 'బాలసఖుడవై శైవప్రబంధ మొకటి, యవధరింపుము నాపేర సంకితముగ' అని తిప్పయసెట్టి శ్రీనాథు నడిగియుండుటవలన వారిరువురకును బాల్యసఖిత్వము కుదురవలయునన్నచో వారిరువురు విక్రమసింహపుర(నెల్లూరు)నివాసులైయుండవలయుననియు, కావున శ్రీనాథుడు విక్రమసింహపురప్రాంతమున శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు చూపిన యేకృష్ణపట్టణమువంటి గ్రామమువాడు కూడ కాకుండ కేవలము విక్రమసింహపురనివాసియే యనియు వ్రాసియున్నారు.[3]

పైన పొందుపరచిన సిద్ధాంతము లన్నిటిలో శ్రీనాథుని జన్మస్థానము కర్నాటదేశ మనువారివాదము వింత గూర్చుటవలన వారి వాదమును గూర్చి యించుక విచారింపవలసి యున్నది. పైవారి వాదమున కాంధ్రులచరిత్రకారులు తమ యాంధ్రులచరిత్ర మూడవ భాగమున సమాధాన మిచ్చియున్నారు. 'కర్ణాటకటక పద్మవనహేళి' అను విశేషణము కర్ణాటాధీశుని (ప్రౌఢదేవరాయలు) ముత్యాలశాలలో డిండిమభట్టారకుని వాగ్వివాదమున నోడించి కనకాభిషేకమును గొనిన సందర్భమున ప్రభు పండిత సమ్మానపూర్వకముగా కవిసార్వభౌమ బిరుదమును బడయుటయే కాక యక్కవి కర్ణాట రాజధాని యను కమలమునకు సూర్యుడై యుండె నను నభిప్రాయము తనకు గూర్చుకొనిన వాడుగాని స్వదేశమని చూపించిన యభిమానము కాదనియు, 'నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష' అను పద్యభాగమును గూర్చి శ్రీనాథుడు కొండవీటివాడగుటవలన రాజమహేంద్రకవు లితని కవిత్వమును కొందఱు సంస్కృతమనియు, కొందఱు కన్నడమనియు నెగతాళిచేయు సందర్భమున 'నెవ్వరేమన్న నాకేమి కొదువ, నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష' యని యుత్తర మిచ్చినాడనియు వ్రాసిరి. పాకనాటి బ్రాహ్మణుడగు శ్రీనాథుడు తన కవిత్వ మెందుకు గర్ణాటభాషయని చెప్పుకొనినాడని నహో రెడ్ల సామ్రాజ్య మంతరించిన వెనుక కొండవీడు కర్ణాట సామ్రాజ్యమున కలియుటవలన కొండవీ డప్పటి కర్ణాటదేశములో నుండుటవలన శ్రీనాథుని పైవిధముగా వంకలుపెట్టుటయు, దాని కారణము పై వాక్యముల జెప్పె ననియు చరిత్రకారుని యభిప్రాయమైయున్నట్లు తోచుచున్నది. 'తల్లీ!

౨. కం. వీ. లిం. కవులచరిత్ర, ప్రథమ భాగము, పేజీ ౭౧౬.

౩. భారతి సం. ౫; ఆంగీరస మాఘము; 'శ్రీనాథుని జన్మస్థానము'

కన్నడ రాజ్యలక్ష్మీ'యను కర్ణాటదేశ మాతృసంబోధనము తన కావ్యములందలు స్వర్లోకయాత్ర కేగిన వెనుక శ్రీనాథుడు కన్నడదేశమున కేగినపుడు, ఆదరములేని కారణమునో మరి యేసందర్భముననో 'తల్లీ! దయలేదా! నేను డిండిమభట్టారకు నోడించిన శ్రీనాథుడ'నని మొఱపెట్టుకొని తన్నుఱకపఱచుకొనినా ననియు 'కాల్పట్టణాధీశ్వరుడ!' అని తనయొక్క తాతగారి నివాసస్థలమును జెప్పుకొనిన శ్రీనాథుని వాక్యమును సమన్వయించుటలో పల్నాటివీరచరిత్ర పీఠికాకారులు వ్రాసిన 'పశ్చిమతీరపు రేవుపట్టణమై కర్ణాటదేశమున జేరియుండవచ్చు' నను వాదము నిరాధారమని త్రోసివేసి శ్రీనాథుడు పాకనాటివాడేయని నిర్ణయించియున్నారు. బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారును కర్ణాటదేశస్థుడనువారి వాదఖండనమున కుపోద్బలకముగ 'పాకనాటి వాడగు దగ్గుబల్లిదుగ్గనార్యుడు తన్ను గూర్చి 'శ్రీనాథకవి కూరిమినేయు మఱది' యని వ్రాసికొనిన వ్రాతలు గూడ చూపించి పైవాద మసంగతమని చూపించియున్నారు.

కర్ణాటదేశస్థుడనువాద మీరీతిగా ప్రధ్వంసపఱుపబడిన వెనుక తెలుగు దేశస్థుడనియు, కృష్ణా జిల్లాయందు మచిలీపట్టణమునకు తూర్పు సముద్రతీరమున నిప్పుడు కలుపట్టణమని పిలుచుకొను గ్రామమువాడనియు, దానికి దరిదాపుగాగల కాళీపట్టణమువాడనియు చెప్పబడిన వాదములు మిగులుచున్నవి. ఈ వాదమొనరించువారందరును శ్రీనాథుని జన్మదేశము తెలుగుదేశమే యనియు, పాకనాటివాడే యనియు నేకీభవించుచున్నారు.

పాకనాడునందలి వారిధితటమున నున్న కాల్పట్టణము శ్రీనాథుని తాతగారగు కమలనాభుని, తద్వారా శ్రీనాథుని బాల్యదశయందు నివాసస్థానము. కావున మొకట పాకనా డేదో నిర్ణయింపవలసియున్నది. పాకనాడు పూర్వమేకవింశతిసహస్ర (౨౧౦౦౦) గ్రామసంఖ్యాకమగు దేశమని మంచన కేయూరబాహుచరిత్రమువలన దెలియుచున్నది.[౪] బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు పూగి, పూంగి, పోక, పాకఁ దములకు శబ్దార్థసంగతి కలదని చెప్పియున్నారు.[౫] సంస్కృతమున పూంగి, పూగి యనగా పోకచెక్కయనియర్థము. 'పాక్' అనగా తమిళమున 'చెక్క' యనియర్థము. 'పోక' నాడు నెమ్మదిగా పాకనాడై యుండవచ్చును. కావున పూంగినాడు పాకనా డగుచున్నది. పూంగినాటి విస్తీర్ణము ప్రోలయ వేమారెడ్డి యొక్క మదరాసువస్తుప్రదర్శనశాలయందలి తామ్రశాసనమందొక దానిలో నీ క్రిందివిధముగా జెప్పబడినది: 'శ్రీశైలము తూర్పుటంచు నంటుకొని గుండ్లకమ్మనదికి నుత్తర దక్షిణ పార్శ్వములందు సముద్రమువరకు వ్యాపించియున్న దేశము పూంగినాడు.[౬] బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు పై శాసనమునందలి సరిహద్దులను ప్రస్తుతదేశచిహ్నములతో సమన్వయించుటలో కొంచెము పొరబడియున్నట్లగపడుచున్నారు. వీరు 'పైన పూగినాడునకు జెప్పబడిన స్థలభాగమును ప్రస్తుత కర్నూలు, గుంటూరు, నెల్లూరు, కృష్ణామండలములలో సంక్రమించిన దనదగును' అని వ్రాసియున్నారు. కాని పై శాసనములో చెప్పబడిన స్థలములలో కృష్ణాజిల్లా వచ్చుట యసంభవము. కారణమేమన, పాకనాటిలోని భాగముగా కృష్ణాజిల్లాలోని యేభాగమును ఏ శాసనమందును వ్యవహరింపబడియుండలేదు. కావుననే జయంతి రామయ్య పంతులుగారు పై పూంగి దేశమునకు దక్షిణోత్తరపు సరిహద్దులను స్థిరపరుచుటలో నెల్లూరి జిల్లాయందలి కందుకూరును, గుంటూరు జిల్లాయందలి కొండవీడును సరిహద్దులుగా నిర్ణయించియున్నారు.[౭] కాబట్టి పూంగినాడు (పాకనాడు) నందు కృష్ణాజిల్లా కలియుట కవకాశము లేదు. కె. వి. లక్ష్మణరావు పంతులుగారీ కారణమున నీ విషయమాలోచింపక పోయినదియు తెలియకున్నది. కాబట్టి శ్రీనాథుడు తన తాతగారగు కమలనాభామాత్యుని నివాసస్థలముగా పేర్కొనినటువంటి కాల్పట్టణము కృష్ణాజిల్లాయందు

౪. "అరువదవ్ వెలనాటి కొడమమహేంద్రాఖ్యపుంబునా దుత్తరపక్కికిన్ జని యేకవింశతిసహస్ర గ్రామసంఖ్యాకమై ధరణిం జెర్చిన పాకనాడు." (కేయూరబాహుచరిత్రము)

౫. శృంగార శ్రీనాథము, పేజి ౫.

౬. 'ఆస్త్రీశైలగిరి పూర్వపాట నికటా దా పూర్వపాథోనిధే ర్దక్షిణ కుండితరంగిణీముభయతః శ్రీ పూంగినామాంకితమ్'

Ep. Ind. Vol. VIII Page 9.

౭. Ep. Ind. Vol. V Page 59 No 9.

సముద్రతీరమున గల 'కాలీపట్టణము' 'కలపట్టణములు' కానేరవు.

ఇక శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును గూర్చి మిగిలిన వాదములు శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారి కృష్ణపట్టణ మనువాదము, డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారి విక్రమసింహాపుర మను వాదము. శ్రీ వీరభద్రరావుగారి వాదము వారికే నచ్చలేదనియు, అదియును గాక కృష్ణపట్టణమని పద్యపాఠమున జెప్పగుదురక కాల్పట్టణముగ మార్చుకొనెననియు, అటులను గుదురక కాల్పట్టణముగా మార్చుకొని శ్రీనాథకవి చెప్పినాడనుట యుచితము కానేరదనియు పై వాదమును బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు రద్దు చేసియున్నారు. పోగా మిగిలినది డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారి విక్రమసింహపురమే శ్రీనాథునిజన్మస్థానము, అతడు బాల్యమును గడపినచోటను వాద మొక్కటియే మిగులుచున్నది. వీరివాదన కాధారములే మన నెల్లూరుజిల్లా యందలియు పాకనాడున జేరుటయు, రెండవది హరవిలాసమున అవచి దేవసెట్టి కుమారుడగు తిప్పయసెట్టి (హరవిలాస కృతిపతి) శ్రీనాథునిజూచి 'బాలసఖుడవు శైవప్రబంధ మొకటి, యవధరింపుము నాపేర సంకితముగ' యనుటలు.[౧] దానిని వీరీ క్రిందివిధముగా సమన్వయించియున్నారు. అవచి తిప్పయసెట్టి మూలపురుషుడగు హావాణిసెట్టి మొదలు తిప్పయసెట్టి వరకును వారు విక్రమసింహపురమున నుండి వర్తకము చేయుచున్నట్లు తెలియుట వల్ల శ్రీనాథునకును తిప్పయసెట్టికిని బాల్యసఖత్వ మేర్పడవలయు నన్నచో శ్రీనాథుడు బాల్యమున విక్రమసింహపురనివాసియై యుండవలయునని స్థిరపరచిరి. అదియును గాక శ్రీనాథునకును తిప్పయకును గురువొక్కడే యనియును, అతడు పిల్లలమఱ్ఱిపెద్దన (పిల్లలమఱ్ఱిపినవీరభద్రుని తాత) యనియును చెప్పుచు నాతని గ్రామముగూడ విక్రమసింహపుర ప్రాంతమేయని చెప్పియున్నారు. 'పిల్లలమఱ్ఱి' వారు చూపిన చోటకాక నైజాము డొమినియన్సులో ఉన్నది. మరియు నీసందర్భమున వ్రాయుచు వెంకటరమణయ్యగారు శ్రీనాథుడు మరుత్తరాట్చరిత్రము, శాలివాహన సప్తశతి మొదలగు చిన్నగ్రంథముల నిచ్చటనే వ్రాసి ప్రాపకము సంపాదించుకొనినవాడై కొండవీడు జేరెననియు, నటుపిమ్మట ప్రాభవము సంపాదించుకొని గాని విద్యాధికారి (Director of Public Instruction) పదవి నధిష్ఠింపలేదనియు వ్రాసియున్నారు. వీరిద్దృక్పథమున బహువాదములకు మూలమగు కమలనాభామాత్యుని కాల్పట్టణము సంగతి మటుమాయ మగుటవలనను, శ్రీనాథునికి తిప్పయకు పిల్లలమఱ్ఱి పెద్దన గురువగుటవలనను, శ్రీనాథుని తిప్పయసెట్టి బాలసఖుడ వన్నవాక్యమునే యాధారముగా గొని శ్రీనాథుడు బాల్యమున నివసించినది విక్రమసింహపురమని నిర్ణయించుట వలన వాదనలోని శక్తి గట్టిదికాకపోవుటవలనను శ్రీనాథుని జన్మస్థానము విక్రమసింహపురము కానేరదు.

ప్రస్తుతము శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును గూర్చి నాయభిప్రాయమును తెలియపరచవలసి యున్నది. శ్రీనాథుడు కొండవీడున విద్యాధికారిపదవిని లేతవయస్సునబడయుటవలనను, పెదకోమటి వేమారెడ్డి మంత్రిదండనాయకుల కృతిపతులుగా నొనరించుకొనుటవలనను స్థానబలదృష్టితో చూచినను, అన్యుడు పరదేశమునకు వచ్చి లేబ్రాయమున విద్యాధికారిత్వము బడయుట దుర్లభముగావున శ్రీనాథుని జన్మదేశము కొండవీడు సీమయే యని తోచకమానదు. లోకమెఱిగినంతలో సీతనికి మొదటి కృతిపతి పెదకోమటి వేమారెడ్డి మంత్రియగు మామిడిసింగామాత్యునియన్న పెద్దనామాత్యుడు. ఈతనిప్రాపుబాల్యము నందే పడసినవాడగుటవలన శ్రీనాథుని వాక్జాలము పెద్దనదండనాథు డెఱిగియుండవలయును గదా! పెద్దనామాత్య దేప్రాంత నివాసియో తెలిసినచో శ్రీనాథుని వంశమువారును అప్రాంతమువారే యగుదురు.

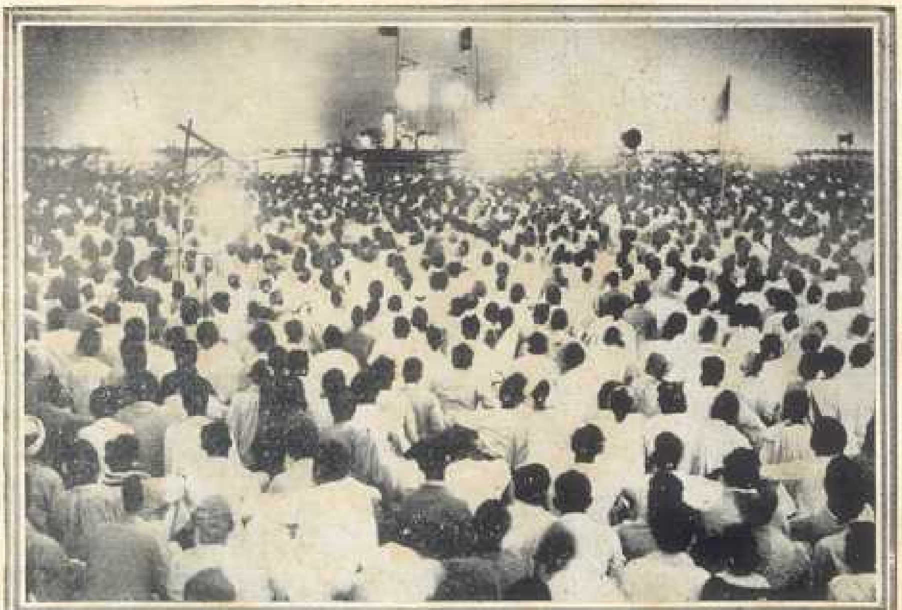
పెద్దనామాత్య, సింగామాత్యుల పూర్వులలో చిటి పెద్ద ప్రభుడు నెల్లూరుపాలకుడుగా నున్నట్లు[౨] తెలియ నగుచున్నాడు. తరువాత మామిడి సింగామాత్యుని తాత యగు తూర్కరాజు 'నెల్లూరు తూర్కరా' జని చెప్పబడి

౧. హరవిలాసము ఆ. ౧- పద్యములు ౧౪-౩౦.

౨. శృం. నైషధము ఆ. ౧—పద్యము ౨౦౫.

మద్రాసు కాం
గ్రెసుభవనమున
విద్యార్థులు సమర్పిం
చు కానుకలను స్వీక
రింప బోవుట

మద్రాసు తిలక్
ఘాటులో బ్రహ్మాండ
మగు బహిరంగసభ

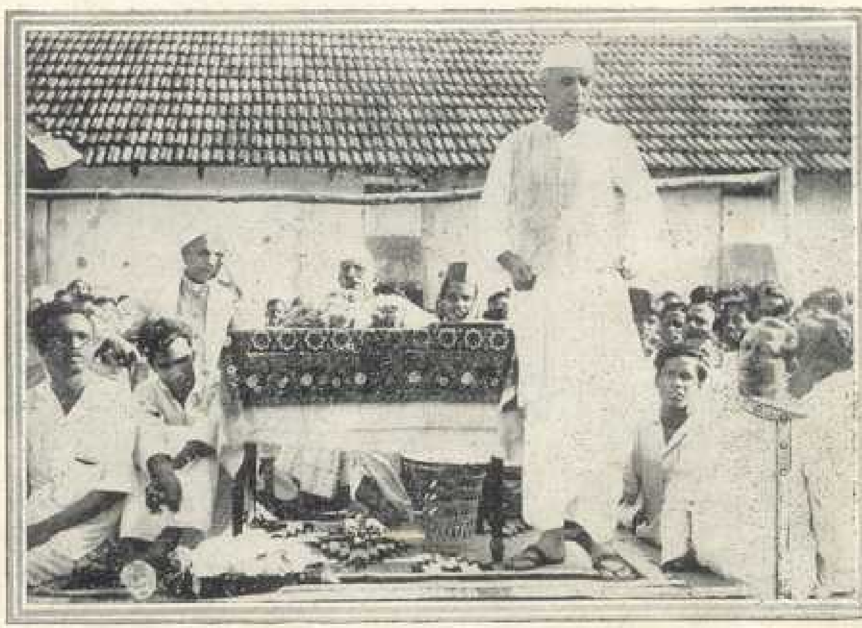
మద్రాసులో
గోకులమునందు హరి
జన వాటికలను వీ
క్షింప బోయినప్పుడు

కాంగ్రెసు అధ్యక్షుని ఆంధ్ర దేశసంచారము

మదరాసు పత్రికా రచయితలతో సల్లాప గోష్ఠి

కోడంబాకము (మదరాసు) పారిశ్రామిక పాఠశాలసభలో నుపన్యసించుట

పెరంబూరు (మద్రాసు)లో యం. యస్. యం. రైల్వే లేబర్ యూనియను సభలో నుపన్యసించుట

ఆయుర్వేద భూషణ పండిత నోరి రామశాస్త్రులవారి

జీవనవటి

(పిల్లలకు పెద్దలకు శారీరక మానసిక ఆరోగ్యదాయిని)

మనోవ్యాపారము, అధిక వ్యాయామము, జ్వరము, సన్నిపాతము, క్షయ, శుక్రనష్టము, ప్రసవము మొదలగువానిచే కలుగు బలహీనమును పోగొట్టును. జీర్ణశక్తిని వృద్ధిచేసి నరములకు పుష్టిని కలిగించును. రక్తమును వృద్ధినొందించి శుక్రాది ధాతువులకు శక్తిని గలుగజేయును. హృదయమునకు బలము కలిగించును. నరముల సంబంధమైన (హిస్టీరియా మొదలైన) సమస్తరోగములను పోగొట్టును. శీఘ్రస్ఖలనమును తప్పిపోయిన పుంస్త్వమును చక్కపరచును. స్త్రీలు పురుషులు ఎట్టివయసుగలవారైనను యేకాలమందైనను నిర్భయముగ నుపయోగించదగిన రసాయనౌషధము ([illegible]) సీసా 1 కి 15 రోజుల మందు రు 5-0-0.

సుందరివటి

స్త్రీలకు గలుగు ఋతుదోషములను కుసుమవ్యాధులను నివారించును.

వెల రు. 2—0—0.

మేహారి

వెల. రు. 2—8—0

శారిబాది లేహ్యము

వెల. రు. 2—8—0

సవా మేహములు, సవా మేహముకలన కలిగిన పొడలు, దద్దుర్లు, కురుపులు, అరకాళ్లు, అరచేతులు, గోళ్లు, నల్లబడుట మొదలగునవన్నియు నివర్తించును. శరీరములోని విషమును హరించి ఆ విషమువల్ల కలిగిన అన్నివ్యాధులను పోగొట్టును. యీ పై రెండుమందులును చేర్చి సేవించిన అమోఘముగ గుణమిచ్చును.

క్షయరిపు

ఇర్యాది క్షయరోగము రాకుండ కాపాడుకొనుటకును వచ్చినప్పుడు నివారింపచేయుటకును దిగియున్నది. మంచి శక్తిని కలిగించును.

30 దినముల మందు వెల రు. 15—0—0.

కుష్ఠారి

కుష్ఠు, కుష్ఠుజాతికి చేరిన అన్ని వ్యాధులను పోగొట్టును అనుభవ సిద్ధము.

నెలదినములకు రు. 8—8—0

వసంతకుసుమాకరము

(మేలిమి బంగారుతో పొదగబడిన మాత్రలు.)

దీనిగుణము సుప్రసిద్ధము. యితరుల వసంతకుసుమాకరమువలన గుణమును పొందక మా వసంతకుసుమాకరమును సేవించి ఆరోగ్యమును పొందినవారనేకులు కలరు. తగ్గింపుధర తు 1 కి రు 30-0-0.

☞ మావద్ద శాస్త్రోక్తముగ ఆయుర్వేదౌషధములన్నియు దొరకును. సమస్తవ్యాధులకు చికిత్సచేయబడును. కేటలాగు ఉచితము.

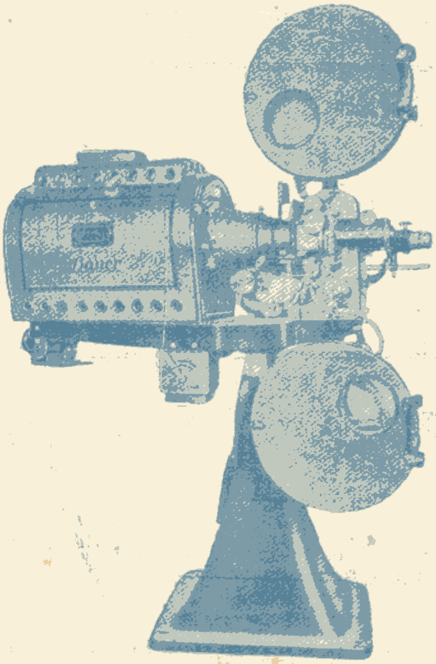
ఆయుర్వేద భూషణ పండిత నోరి రామశాస్త్రి,

ఆయుర్వేద నిలయము (రిజిష్టర్డు) బెజవాడ.

Bauer

బవర్

"రాక్సీ" సౌండ్ హెడ్‌కు అమర్చబడియున్నది.

ప్రాజెక్టరులు, సౌండ్ సిస్టమ్సు నిర్దుష్టముగా అమర్చబడును. ఖరీదు లెక్కలోనిది కాదు.

నాణ్యదనమే ప్రధానమైనది.

1937 క్రొత్త టెక్నికల్ పర్ ఫెక్షన్ వలయువారికి

ధరలు సహాయమైనవి.

ముఖ్యముగా

ఎక్కువ కాలము మన్నుటకు దృఢనిర్మాణమునకు శబ్దమునకు-నాణ్యదనమునకు

శబ్దప్రచార యంత్రముల చరిత్రములో ఒకముఖ్యమైన అధ్యాయము.

సోల్ యేజంట్లు:—

ఇంటర్ నేషనల్ టాకీ యెక్విప్ మెంటు కంపెనీ

178 హార్నబీ రోడ్ - - - - - - బొంబాయి.

మిగతా వివరములకు దయచేసి దిగువ అడ్రసుకు వ్రాసి తెలిసికొనుడు.

SARASWATHI STORES

Mount Road MADRAS

మౌంటురోడ్. **సరస్వతీ స్టోర్సు** మద్రాసు.

Sole Distributors for:—

MADRAS PRESIDENCY & MYSORE STATE

మద్రాసు రాజధాని, మైసూరు సంస్థానమునకు సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్సు

యున్నాడు. కాని మామిడి ప్రెగ్గడ సింగామాత్యుల తండ్రియగు పెద్దన 'అనవేమాధిపు రాజ్యభారకలనా దక్షుండుగను'[౧౦a] అతని పిన తండ్రియగు నామన 'వేమక్ష్మాపతి రాజ్యభారకలనా విఖ్యాతధీశక్తి'[౧౦b] యనియు పేర్కొనబడి యున్నారు. కావున మామిడన్న (సింగామాత్య, ప్రగడామాత్యుల తండ్రి) కాలముననే కొండవీటికివచ్చి మంత్రిసామంత పదవుల నధిష్ఠించిరని తోచుచున్నది. కాబట్టి శ్రీనాథుని బాల్యమునుండియు కొండవీటిసీమనే వారి పూర్వుల నుండి తాత తండ్రులవరకు జన్మస్థానముగా గలిగియున్నారు. ఇక శ్రీనాథుని తాతయగు కమలనాభామాత్యుని కాల్పట్టణముకొఱ కీప్రాంతమున, అనగా గుంటూరుజిల్లాయొక్క వారిధి తటమున వెదుకగా ప్రస్తుతము గుంటూరుజిల్లాకు చేరిన ఒంగోలు తాలూకాయందు సముద్రపు టొడ్డున 'కాల్ స్సన కోట' యను గ్రామ మొకటి కనుపించినది. అందు ఎత్తయిన భాగమున కోటయొకటి శిథిలముగా కనుబడుటవలన దానికి దిగువభాగమున పట్టణ శిథిలములవలె కన్పించు దిబ్బలుగల భాగమే పూర్వము కాల్పట్టణమని పిలువబడి యుండును. పట్టణము కాలగర్భమున నశించియుండుటవలన నందలి యున్నతమైన కోటయొక్క చిహ్నముగా ప్రస్తుత గ్రామము 'కాల్త్సనకోట' యని పిలువబడుచుండినట్లు కన్పడుచున్నది. ఈ 'కాల్త్సనకోట' యను పదము ప్రాచీనత్వమేమకొనిన దగుటమే కాక కవితాగుంఫనము గల్గి కమలనాభామాత్యుని జ్ఞప్తికి దెచ్చుచున్నది. శ్రీనాథుని తాతయగు కమలనాభామాత్యుని కాల్పట్టణము సర్వవిధముల నిది యగునుగాని, కృష్ణాజిల్లాయందలి కలుపట్టణమును, కాళీపట్టణమును కానేరవు.

శ్రీనాథుడు తన తాతనుగూర్చి 'వినమత్కాకతిసార్వభౌము' డని వచించుకొనియున్నాడు. 'కాల్త్సనకోట' ప్రాంతమువాడగు కమలనాభామాత్యుడు ఓరుగల్లు రాజధానిగా పరిపాలించు కాకతీయసార్వభౌముని వందన మెట్లు గైకొనుటకు నవకాశ మున్నదను శంక కలుగవచ్చును. పూర్వ మాంధ్రదేశమున మోటుపల్లి గొప్ప రేవుపట్టణమై యాంధ్రవర్తకస్థానమై ప్రఖ్యాతి వహించినట్లు తెలియుచున్నది గదా! అందు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని శాసనము లున్నవి. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రు డెప్పుడో మోటుపల్లికి వచ్చిన సందర్భమున కమలనాభామాత్యునకు నమస్కరించియుండును. దానికి శ్రీనాథుడు తన తాత 'వినమత్కాకతిసార్వభౌము' డని సగర్వముగా జెప్పికొనియుండును గాని యన్యము కానేరదు. కమలనాభామాత్యునకును ప్రతాపరుద్రునకును గల సంబంధ మీపాటిదే. ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానకవుల నచేకులను విరివిగా జెప్పు స్థానికచరిత్రలలో నీతనినామము లేదు. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానమున గల కవులనందరిని పొగడిన గంగాంబచే పద్మపురాణ సంగ్రహాకర్త యగు కమలనాభామాత్యుడు నిజముగా కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానమున నుండినచో పొగడబడి యుండెడువాడే.

హరవిలాసకృతిపతి యగు అవచి తిప్పయసెట్టికిని శ్రీనాథునకును గల బాల్య సఖిత్వమును గూర్చి కొంచెము ముచ్చటింప వలసియున్నది. విక్రమసింహపురవరాధీశ్వరు లగు అవచివంశజు లగు సెట్లు ప్రోలయ వేమారెడ్డి కాలమునుండియు సుగంధద్రవ్యముల ద్వీపాంతరముల నుండి గొనివచ్చి యిచ్చుచున్నట్లు హరవిలాసమునుండి తెలియవచ్చుచున్నది గదా. అవచితిప్పయసెట్టి తనతండ్రితోపాటు కొండవీడున కనేకమార్లు వచ్చిన సందర్భమున బ్రాహ్మీదత్తవరప్రసాదు డగు శ్రీనాథుని కవితామహత్త్వమునకు లొంగిపోయినవాడయియాతనితో సఖ్యము నెఱపి యుండును. వీరిరువురకును గల బాల్యస్నేహమిదియే గాని శ్రీనాథుడు నెల్లూరుగ్రామనివాసి యని చెప్పదగినట్టిది కాదు.

నాసికేతోపాఖ్యానకర్త యగు దగ్గుబల్లి దుగ్గనార్యుడు 'తాను శ్రీనాథు కూరిమి చేయుమరది' యని చెప్పుకొనుటవలన శ్రీనాథుని వంశముతో నాతనికి గల సంబంధమునే తెలియపరుపక యాతని గ్రామమునకీతని గ్రామ మనతి దూరమైయుండునని తలపోయుట కవకాశ ముండుటవలన బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు 'కాళీ' పట్టణము దరిదాపులో దగ్గుబల్లి, పెండపూడుల జూపియున్నారు. దుగ్గనార్యుని ఇంటిపేరు దగ్గు

౧౦a & b శృంగారనైషధము, ఆ. ౧—౫౭, ౩౦ పద్యములు.

బలి యనుమాట నివాసగ్రామము ననుసరించి వచ్చియుండును. అట్టిదగ్గుబలి గుంటూరుజిల్లాలోని దగ్గుమల్లి గ్రామ మని ఉకుమళ్ల అచ్యుతరావు పంతులుగారు చెప్పియున్నారు.[౧౧] అది యటుగాక గుంటూరు జిల్లాలోని తెనాలి తాలూకాయందు దగ్గుమల్లిపాడను గ్రామ మొకటున్నది. ఇది యైనను దుగ్గనార్యుని దగ్గుబల్లి కావచ్చును.

బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 'కాలీ' పట్టణ మను గ్రామమునకు జేరువగనే బెండపూడి అన్నయమంత్రిగ్రామ మున్నటులు చెప్పియున్నారు. కావున అన్నామాత్యుని బెండపూడిగ్రామమును గూర్చి యించుక విచారింపవలసియున్నది. కొమరగిరిరెడ్డిబావమఱదియును, సేనాధిపతియు, రాజమండ్రి రాజ్యస్థాపనాచార్యుడు నగు కాటయ వేమారెడ్డి జయించినటువంటి తూర్పుదేశ గ్రామములలో బెండపూడి యొకటిగా నాతనికుమారగిరిరాజీయమను కాళిదాసకృత నాటకత్రయవ్యాఖ్యానము నందలి క్రింది శ్లోకమువలన తెలియుచున్నది.

> ఘాటీఘోటీఖురాగ్రక్షతకటకగిరి ర్యత్ర మార్లేటిదుర్గం
> దుర్గం కిమ్మూరుసంజ్ఞం ఛలితరిపుబలో దుర్గమం బెండపూడిమ్,
> దుర్భేదం వజ్రకూటం జితవతి రభసా రామగిర్యాఖ్యదుర్గం
> విఖ్యాతం వీరఘోట్టం గలితమనుష్యాదాం దుర్గమన్నాహ ధార్ష్ణ్యమ్.

పై శ్లోకమున జెప్పబడిన గ్రామములన్నియు రాజమహేంద్ర ప్రాంతమునందలివిగా చరిత్రకారు లభిప్రాయపడుచున్నారు. అట్టియెడ రాజమహేంద్రవరము రాజధానిగా పాలించిన కాటయ వేమారెడ్డి జామాత యగు వీరభద్రారెడ్డి 'రాజ్యకలనావ్యాపారదక్షు' డగు అన్నామాత్యుని బెండపూడి పైశ్లోకమునందలి బెండపూడి యగునుగాని మచిలీపట్టణమునకు దూర్పున సముద్రతీరమున నిప్పుడు కాలీపట్టణ మను గ్రామమునకు దరిదాపున గల బెండపూడి కానేరదు.

శ్రీనాథుడు చిన్ననాటనుండియు సాహిత్యచక్రవర్తి యగు కమలనాభామాత్యుడు సేకరించిన తాళపత్ర గ్రంథములజదివి సంస్కృతప్రాకృత శౌరసేని ముఖ్యభాషాపరిజ్ఞానపాటవ మార్జించి, కొండవీడు ప్రాంతములనే వసించి 'చిన్నారిపొన్నారి చిఱుత కూకటినాడు' మరుత్తరాట్చరిత్రమును, నూనూగుమీసాలకాలమున శాలివాహనసప్తశతిని రచించి తగుభర్తల కంకిత మిచ్చి తద్ద్వారా ప్రగడయ దండనాథునిజేరి పలుకుబడి సంపాదించియుండును. తదుపరి నాతనిపేర పండితారాధ్యచరిత్ర మొదలుగా గల కృతుల నంకిత మిచ్చి యాతని ద్వారా మామిడి సింగామాత్యుని పజ్జజేరి తననైషధము గృతియిచ్చి విద్యాధికారిత్వము బడసియుండును. అట్లుగాక శ్రీనాథుడే నిజముగా కొండవీడుప్రాంతమువాడే కాక యే నెల్లూరుప్రాంతమువాడో యగుచో విజయనగరరాజాస్థానము జేరియుండెడివాడు గాని కొండవీటి రాజుల పజ్జ జేరుట కవకాశము లేదు.

౧౧. భారతి సం. ౩ 'వాకిటికోపాఖ్యానము' ఉకుమళ్ల అచ్యుతరావుగారు.

Foot note on the very first page

పొత్తు చదువు

ముడియం సీతారామరావు

ఈ యిరువదవ శతాబ్దమున స్త్రీలకు విద్య యక్కఱలేదని చెప్పువారలసంఖ్య యత్యల్పముగ నుండెననుట కేసందియము నుండదు. ప్రపంచమున నన్నిదేశములందును స్త్రీలకు విద్య యత్యావశ్యక మనువారల సంఖ్యయే యత్యధికము. కాని స్త్రీవిద్యావిధాన విషయమున భేదాభిప్రాయము లనేకములు కాంచవచ్చు. బాలికల విద్యావిధానము ప్రత్యేకముగ నుండవలయునని కొందఱనుచున్నారు. కొందఱది తగదని దృఢముగ బల్కుచున్నారు. కొందఱు పొత్తువిద్య (Co-education) మంచి దనుచున్నారు. మఱికొందఱది పొత్తిగా దగదనుచున్నారు. బాలికాబాలకులు వేర్వేఱుగ విద్యనభ్యసింపవలయునా, లేక కలిసిమెలసి యేకముగ జరుపవలయునా యనునది వీనిలో మిగుల క్లిష్టమైన సమస్యయైయున్నది. దీనిం గూర్చి వాదోపవాదములు చిరకాలమునుండియు జరుగుచునే యున్నవి. అయిన నిప్పటి కింకను సర్వజనాదరణీయమైన తీర్మానము చేకూరినట్లు కానరాదు.

అన్ని విషయముల వ్యయము తగ్గింపవలయునని ప్రయత్నము లంతట జరుగుచుండు నీ యార్థికవిషమదశయందు పొత్తువిద్యావిధానము నాచరణములో నుంచినయెడల నున్నతవిద్యావిషయమున వ్యయ మెంతేని తగ్గుననియు, అందుచేత నీపొత్తువిద్యావిధానమే ఆచరణీయమనియు ఆర్థికశాస్త్రవేత్త లేకగ్రీవముగ బల్కుచున్నారు. ఇట్లుండినను పాశ్చాత్యదేశముల పండితజను లీవిషయమున నేకాభిప్రాయమున కేతెంచినవారలు కారు. సాంఘిక విషయముల ముందంజ వేయుచుండు పశ్చిమఖండవాసులే యిట్లుండ మనదేశమున నీసమస్య నంతసులువుగ బరిష్కరింపగలమా యను సంశయము మనవారలకు గల్గుట వింత కాదు. కావున మన మీవిషయమున గర్తవ్య మాలోచింపవలసినసమయ మాసన్నమైనదనుట నిక్కువము.

మొదట మనదేశపు పూర్వచరిత్రను గమనింపవలయును. అనాదినుండి వచ్చుచుండు మన సాంఘికాచార వ్యవహారముల పాటింపవలయును. మన జాతీయవ్యక్తిత్వము గాని, మన పూర్వపదాచారములుగాని చెడక, మన జాతీయాదర్శముల మఱవక, పూర్వపు సభ్యతను విరళచేయక, నూతన సాంఘికపరిస్థితుల కనుగుణ్యముగ క్రొత్త పునాదులపై మన విద్యావిధానసౌధమును నిర్మింపగల్గితిమేని, మన జాతీయవిద్యాలయములు నూతనజాతీయాదర్శములకు నాకరభూములై యుండును. అప్పుడవి కేవలము పూర్వసాంఘిక విధానములను ప్రతిబింబింపజేయుటతో తృప్తినొందక ఉత్తమోత్తమములగు నాదర్శముల జూపుచు ప్రఖ్యాతి గాంచుచుండు దేశములలో మన దేశమునుగూడ నొక్కదానిగ జేయగల్గును.

బాధకములు

పొత్తుచదువు ఫలితమా, కాదా యను విషయము నాలోచించుటకుముందు స్త్రీపురుషుల శారీరక మానసిక విషయములనుండు సహజమైన భేదము నొకింత యోజించి దానిం బట్టి పాఠశాలలందును, కళాశాలలందును స్త్రీపురుషు లొక్కటిగ విద్యనభ్యసించుట తగునా యను సంశయము ను జర్చింతము. బాల్యదశయందు బాలికాబాలకుల కంత భేదము కన్పట్టదు కాని బాలికలయెడ యౌవనము రెండుమూడు సంవత్సరములకుముందుగా సంభవించుట సత్యము. ఈకాలమున వారమిత వేగముగ నెదుగుదురు. అట్టిసందిగ్ధ సమయమున బాలికలకు కాయకష్టముగాని, మానసికశ్రమముగాని యధికమయ్యెనేని, వారు దేహారోగ్యమును గోలుపోయి మానసిక బలహీనులై చిత్తవిభ్రమాది వ్యాధులకు గురియయ్యెదరు. బాలురవిషయ మట్లుకాదు. వారీదశయందు కాయకష్టమును, మనఃపరిశ్రమను నెంతయైన సహింపగల్గియుందురు. కావున నీ దశయందు పొత్తుచదువు తగదని విశద మగుచున్నది.

ఇంతియకాక స్త్రీపురుషుల మానసశక్తుల విషయమునను పయినిము కొన్ని భేదము లున్నవట. బాల్యదశయం దవి యంతగా కాన్పింపకపోయినను వా రెదిగినతరువాత నవి తేటపడక బహుళ్యముగనుండును. బాలురు సాధారణముగ నూతన నిర్మాణశక్తి కలిగి తమ వ్యక్తిత్వమును జూప కుతూహలులై యుందురు. స్త్రీలట్లుకాదు. వారికి శ్రద్ధ యెక్కువ. చెప్పినపని యెక్కువ యోపికతో చేయుచుందురు. బాలికలు దృశ్యవిషయములయెడ నెక్కువయభిరుచి చూపగలరు. అదృశ్యవిషయములు వారికి సామాన్యముగ దలకెక్కవు. కావుననే బాలికలు భాషాప్రశంసలయందును, సారస్వతచర్చలందును అభినివేశము నెక్కువ గనబఱచుచుందురు. కాని గణితశాస్త్రమునిన వారికి సాధారణముగా దలనొప్పి వచ్చుచుండును. ఇట్లగుటచేత వీరి విద్యావిధానమున గొంత భేద ముండుట యుత్తమ మని తలంచుట కవకాశము కల్గుచున్నది.

సాధకములు

అయిన నీవిషయమున నమెరికా ఖండములోని మానసిక శాస్త్రజ్ఞులు భిన్నాభిప్రాయులై యున్నారు. మానసశక్తి విషయమున స్త్రీ పురుషుల కంత భేదము లేదనియు, పొత్తుచదువు సర్వవిధముల దగినదనియు వా రభిప్రాయపడుటచేత అమెరికాఖండమున పొత్తువిద్య నొసగు పాఠశాల లంతట సామాన్యములై యున్నవి.

పొత్తువిద్య కూడు ననుటకు మఱికొన్ని కారణముల చెప్పవచ్చును. సంపూర్ణ పౌరజీవనమునకు విద్యయే ముఖ్యసాధనమగుటచేత బాలికాబాలకు లొకచోట కలిసిమెలసి సమానపరిస్థితులలో దివారాత్రి నడపుటకు దరిచేరుట వారి భావిజీవనమున నెంతయో మేలుగ నుండును కదా. ఇట్టి సమిష్టిజీవనము వలన బాలుర దురితప్రవర్తన యణగుననియు, బాలికల కనావశ్యకము లెక్కువ సిగ్గుబిడియముల వదలుకొని ధైర్యోత్సాహములతో బనిచేయ నేర్చుకొందురనియు, అట్టి పాఠశాలలలో నేర్పడు మైత్రి కొందఱియెడ ప్రేమగా బరిణమించి యతి శుభావహ వివాహములతో సంతృప్తి నొసగుచుండు ననియు, వేఱువేఱు విద్యాశాలల సాగించుటకు చేయవలసిన వ్యయము తగ్గుటచేత ఉన్నత విద్యాశాలల బలపఱచి యేకొంతయో లేకుండ జరుపవచ్చుననియు చెప్పుచున్నారు. పొత్తువిద్య నభ్యసించినవారలు పెద్దవారయినపు డొండొరుల సుగుణముల సంఘజీవనమున నొసంగి

దానినున్నతికి దేగల్గియుందురనియు భావించుచున్నారు.

అనుభవము

వాదములు వేఱు, క్రియలు వేఱు. వాదరూపమున పొత్తుచదువుకలని మంచిచెడుగుల గొంత యోజించితిమి. క్రియారూపమున నది యెట్లుండునదియు ఈ విధాన మాచరణలో నుండు దేశముల విద్యాప్రవీణుల యభిప్రాయముల వలన మనకు గొంత తెలియగలదు. అమెరికా ఖండమున సుప్రసిద్ధుడగు లిండ్సే న్యాయమూర్తి (Judge Lindsay) పొత్తువిద్యవిషయమున జేసిన తీవ్రఖండన మందఱకును తెలిసినదే. డెన్వరు జూవెనైల్ కోర్టు (Denver Juvenile Court) నందు జరిగిన విచారణలలో బహిరంగపడిన విషయముల నాలోచించిన యెడల నెట్టి వారలైనను భయకంపితులగుట తప్పదు. న్యూయార్కునగరమున సాల్వేషన్ ఆర్మీ (Salvation Army)కి సంబంధించిన మాతృగృహము (Maternity Home)న కధ్యక్షురాలగు ఎమిలీవేర్డు దొరసాని "ఇక్కాలమున నవివాహితలగు తల్లులలో (Unmarried Mothers) ౧౩-౧౭ సంవత్సరముల లోపుగనుండు పాఠశాలల బాలికలు నూటికి నలుబదియిద్దఱున్నవా"రని వక్కాణించియున్నది. దీనికిక వ్యాఖ్యాన మెందులకు? పొత్తు విద్యాలయములలో గలుగుచుండు కష్టము లచటి విద్యార్థుల బుద్ధిభేదములవలన గాక సాంఘికవిషయముల చేతను, పరిపాలనావిషయమునను గలుగుచున్నవని యొకరనిరి. "పొత్తువిద్యాశాలలలోని బాలికల పనికంటె కేవల బాలికల విద్యాశాలలలోని బాలికల పనియే యెక్కువ తృప్తికరముగ నుండును" అని ఇంగ్లాండులో నొక పెద్ద బోధనాభ్యసన కళాశాలాధ్యక్షురాలు వచించెను. "స్త్రీపురుషులకు ప్రత్యేక పాఠశాలలు తప్పక యుండవలయు" నని మరియొకరు చెప్పిరి. పొత్తువిద్యాశాలలో పనిచేసినవారలలో నొకరు "బాలురకును బాలికలకును వేఱువేఱుగ బోధించుటయే సుకర"మని నుడివిరి. ఈ విషయమున హిందూబాలికల నడుమ బరోడాలోని బాలికలును, కాశీ అలహాబాదు విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థినులును పొత్తువిద్య పనికిరా దనిరి.

మన పూర్వస్థితి

విద్యాధురీణుల యనుభవ మితర దేశముల నిట్లుండ మన దేశమున కర్తవ్యమెద్దియా యని యిక విచారింతము.

మొదట మనదేశపు చరిత్ర నొకమారు జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొని పూర్వకాలమున మనదేశమున విద్యావిధాన మెట్లుండెనో తెలిసికొందము. వేదకాలమునాటి విషయముల నాలోచింతము. ఆకాలమున గళలు, శాస్త్రములు మిక్కిలి యభివృద్ధి పొందియుండెను. విద్యావిషయమున గార్యము చురుకుగ జరుగుచుండెను. అప్పటి సంఘమున విద్యకే యభ్యంతరము లుండినవికావు. స్త్రీలకు రాణివాసపద్ధతిలేదు. వేదములనుబట్టి చూచినను, మంత్రములనుబట్టి యోచించినను స్త్రీ లన్నిదశలయందును బురుషులతో సమానముగ వేదముల జదువుచు, మంత్రపఠనము గావించుచు నుండెడివార లని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇంతియగాక స్త్రీలు బహిరంగ చర్చలలో గూడ పాల్గొనుచుండిరట! తత్త్వ విచారమున యాజ్ఞవల్క్యునితో గార్గీదేవి బహిరంగ సభలో వివాదము సల్పెను. మైత్రేయి, లీలావతి మొదలయిన నారీమణులు తమ బుద్ధికుశలతచేతను, పాండిత్య వైభవముచేతను నాకాలమున వాసిగాంచియుండిరి. ఆ యున్నతదశ కప్పటికాలమున నేదేశీయులుకూడ వచ్చియుండలేదు. అట్లగుటచేత వేదయుగమున స్త్రీలు జ్ఞానవతులయి, విజ్ఞులగు తమభర్తలతో సమానముగ మెలగుచు దమవ్యక్తిత్వమును బోగొట్టుకొనక స్వేచ్ఛతో దమ యభిప్రాయముల దెలియబల్కుచుండి రనుట సత్యము.

బుద్ధునికాలమున స్త్రీలస్థితి దాదాపుగ నట్లేయుండినది. దేశమున నెన్నియో మఠములు ప్రబలి యవి విద్యాపీఠములై యుండినవి. దూరదేశములనుండి సయితము బాలికాబాలకులేతెంచి ఆకాలపు గళలయందును, శాస్త్రముల యందును జ్ఞానము నార్జించికొనుచుండిరి. మిథిలాదేశమునందలిగౌతమమఠమునందును, విక్రమశిలామఠమునందును నాఱు కళాశాల లుండెనదియు, అప్పటికే స్త్రీపురుషుల విద్యాప్రణాళికలయందు గొంత భేద మేర్పడియుండెననియు దెలియవచ్చుటయే కాక, ఈమఠములందు స్త్రీపురుషులు కలిసి యొకటిగా విద్య నభ్యసించుచుండి రనియు విదితమగుచున్నది.

ఈపరిస్థితులు మధ్యయుగమున మాఱుట తప్పదయ్యెను. స్త్రీవిద్యయెడ ముఖ్యముగా నీమార్పులు కలిగెను. మహమ్మదీయులు మన దేశము నాక్రమించికొని దానిని బరిపాలింప సాగిరి. వారివెంట రాణివాసపద్ధతియు నేతెంచెను. అందుచేత మహమ్మదీయ రాజుల పరిపాలనముననుండిన యుత్తర హిందూస్థానమున రాణివాసపద్ధతి ప్రబలెను. కాని వారికి వశముకాని దక్షిణాపథంబునను, మహారాష్ట్రదేశంబునను అది యంతగా వ్యాపింప గల్గినది కాదు. ఇక్కారణమున స్త్రీవిద్య సన్నగిల నారంభించెను. ఇందులకు దోడుపడిన కారణములు బాల్యవివాహములు, కులభేదములు, విధవావివాహ రసనములునని చెప్పవచ్చును. ఇట్లగుటచేత స్త్రీవిద్య పసితనముననే నిలిచిపోవుటవలన బాలికలకు వివాహానంతరము భర్తలయింట వృద్ధస్త్రీలేర్పాటు చేయు వ్రతాదులు, పూజాపురస్కారములు మొదలగువానివలన గల్గు నాధ్యాత్మిక శిక్షయే విద్య యగుచుండినది. కావున నవీనప్రకృతిశాస్త్రవిజ్ఞానముకాని, నూతన సారస్వతకళాపరిచయముగాని వారికి లభ్యమగుట దుస్తరమయ్యెను.

ఈస్థితి మనదేశమున రమారమి ౧౯౧౯-౨౦ సంవత్సరమువరకు జరుగుచుండిన దనియే చెప్పవచ్చును. ఆసంవత్సరమున రాజకీయ సంస్కరణములు మనదేశమున బ్రవేశించె. దేశమునంతట రాజకీయసంచలన మేర్పడె. దానిఫలితముగ సంఘవిషయముల బురుషులదృష్టిపథము మారజొచ్చె. రాజకీయపరిస్థితులు మారినపుడు ప్రజలకు, ముఖ్యముగా నూతనవిద్యనెఱుంగని స్త్రీలకు ఓటు (Vote) నిచ్చు స్వాతంత్ర్యము చేకూరినపుడు స్త్రీలు విద్యావతులై పురుషులకు దోడుపడిన గాని నూతన పరిస్థితులవలన గలుగవలసిన లాభము చేకూరదని విశాలదృష్టిగల పురుషులు స్త్రీవిద్యయెడ క్రియారూపమున దమ సానుభూతిని జూపుటచేత, గతించిన శతాబ్దమున స్త్రీవిద్య గంతులతో నభివృద్ధి గాంచినది. దాన నున్నతవిద్యకు గిరాకి హెచ్చినది. స్త్రీల కున్నతవిద్యాశాల లంతట స్థాపింప

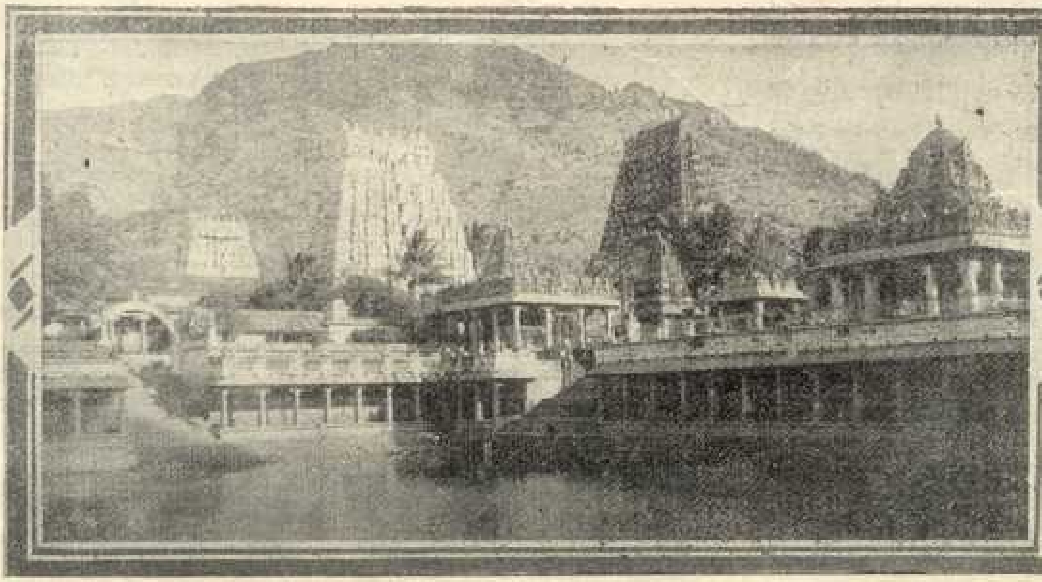
బహిరంగముగ నవ్యాందోళన మారంభమయినది. ఈ నూతనసమస్య నెట్లు పరిష్కరించుట యని కొందఱు విచారించు చున్నారు. పాశ్చాత్యవిద్యావిధానమే నూతన పరిస్థితులకు దగిన దని కొందఱు భావించు చున్నారు. "అది సరికాదు. అట్టివిద్యవలన మన భారతీయసంఘమున నింతవఱకు నున్నదియు లేని స్త్రీస్వాతంత్ర్యము, స్త్రీ పురుష సమాగమ సఖ్యముల కావ్యదము తెరగను లను అధికముగ కల్పించినవార మగుదుము. అట్టిస్థితులు మనసంఘమున లేవు కదా, వాని నిపుడు నూతనముగ బోధించుటచేత సంఘ శ్రేయమునకు మంచిదా?" అను సందియము విజ్ఞులలో కొందఱకు గలుగుటచేత వారీపాశ్చాత్య విద్యయెడ సానుభూతిని జూపకున్నారు.

ప్రస్తుత కర్తవ్యము

స్త్రీసమాజ మిపు డధిక సంచలనము నొందుచున్నది. ప్రాతిపద్ధతులు, ప్రాతియాచారములు మాసిపోయి ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానము పాశ్చాత్యనాగరకత యను నన్నులచేత ప్రసరించు చున్నవి. కులభేదబంధనములు సడలుచున్నవి. శారదాచట్టము బాలికల వివాహ వయఃకాలము నెక్కువ జేసియున్నది. స్త్రీలు స్వచ్ఛంద జీవనము నభిలషించుచున్నారు. కావున జీవ నాధారము నిమిత్తమై ప్రావీణ్యలాభము పురుషుల బాధించునట్లు స్త్రీలనుగూడ బాధించుచున్నవి. ఇట్టిస్థితిలో మనము కర్తవ్య మాలోచింప వలయును. ఈసమస్యను పరిష్కరింప వలసినవారు స్త్రీలా, పురుషులా యను నంశ మిపు డంతగా శాసింప బనిలేదు. కాలక్రమమున స్త్రీలే దీనిని బరిష్కరింతురు. ప్రకృతపరిస్థితిలో బురుషులే దీనికి దగిన సమాధానము చెప్పవలసియున్నది.

ఆలోచించిచూడ బాల్యదశయందు దేహనిర్మాణమున గాని, మానసశక్తియందు గాని బాలికాబాలకుల కంత భేదము లేకుండుటచేత పాశ్చాత్యవిద్య యే యుక్తమ ని చెప్పవచ్చును. ఈ కాలమున బాలికా బాలకు లొక్కచోట విద్యనభ్యసించుచు సోదరులు కలసి మెలసి యుండవచ్చును. ఇట్లగుట చేత విద్యాశాలలకగువ్యయము తగ్గును. ఈవిషయమున భేదాభిప్రాయము లేదుగాన నిది యనుసరణీయమగు విధానమగును. రెండవదశ యౌవనదశ. ఈ దశయందు బాలికలు త్వరగా నెదుగుదురు. దేహనిర్మాణభేదములు మాత్రమేకాక మానసభేదములు కూడ గన్పట్టుచుండును. కావున నీదశయందు విద్య వేఱు వేఱుగ నిచ్చుటయే తగియుండును. ఇంతియకాక స్త్రీ లెక్కువ స్వాతంత్ర్యములతో మెలగుచుండు పశ్చిమఖండములలోనే పాశ్చాత్యవిద్య యనుభవముచే బనికిరాదని తెలంపబడుచుండ మనదేశమున నిపు డట్టి పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టు టెంతయు నవశ్యదాయక మగుననుటకు సందియము నుండదు. మఱియు మనవారలలో స్వచ్ఛందజీవను లైయుండువారల సంఖ్య యింకను నత్యల్పము. అధిక సంఖ్యాకులకు వివాహమే యాదర్శముగ నుండుటచే గృహిణులకుచితమగు విద్య గావలసియుండును. గృహకృత్యనిర్వహణమున కనుగుణమగు సంగీతము, పాకశాస్త్రము, కుట్టుపని, ఆరోగ్యశాస్త్రము, చిత్రకళ, వ్రాయుట మొదలగునాదిని నేర్చి, వారల మంచిగృహిణులుగను, సన్మాతలుగను చేయవలసియుండును. కావున నీదశయందు ప్రత్యేక విద్యావిధానము, ప్రత్యేక విద్యాశాలలు నుత్తమములు. స్వచ్ఛంద జీవనము నభిలషించు యువతుల విద్యావిషయమున నే బాధయు నుండజాలదు. అట్టివారు యువకులతో గలిసి, వారివలె విద్య నభ్యసించి, పాశ్చాత్యదేశముల నుండునట్లు స్వతంత్రజీవన లయి యుండవచ్చును. అట్టివారలకు ప్రత్యేకవిద్యాశాలల యావశ్యకత యుండదు. కళాశాలావిద్యావిషయమున నంత బాధ యుండదు. యువతీ యువకులు యుక్తవయస్కులై మంచిచెడ్డల నెఱిగినవారయి యుందురు గాన నేకముగ కళాశాలలో జదువవచ్చును. వీరిసంఖ్య యింకను జాల కాలము తక్కువగానుండును. అప్పుడు గనుక ప్రత్యేక కళాశాలల స్థాపించు వ్యయము చాల వఱకు తగ్గును.

కావున బాల్యదశయందు పాశ్చాత్యవిద్యయు, యౌవనదశయందు ప్రత్యేకవిద్యయు, కళాశాలలందు మరల పాశ్చాత్యవిద్యయు నిపుడు మన దేశమునకు దగిన పద్ధతులని నిష్కర్షగ జెప్పవచ్చును.

S. S. S.

నూతన రాజ్యాంగ విధానము

భావరాజు సత్యనారాయణ

బ్రిటిషుప్రభుత్వము మనకు విధించిన నూతన భారతరాజ్యాంగ విధానము ఒక అపూర్వనాటకమునుబోలియున్నది. ఇందు కథానాయకుడు రాజప్రతినిధి, గవర్నరు జనరలు అను నామధేయములతో వర్ధిల్లును. ప్రతి రంగమునందును పలువిధములగు వేషములతో నతడు ప్రకాశించుచుండును. భక్తులను రక్షించుకొరకును, దుష్టులను శిక్షించుకొరకును, బ్రిటిషు భూభార బాధ్యతలను నిర్వహించుటకును ఇతడు ప్రతిరంగమునందును ప్రత్యక్ష మగుచుండును. ఇట్టి యీ కథానాయకుని పాత్రను కడు శ్రద్ధతో గమనించుట మన కెల్లరకును ఆవశ్యకము.

నూతన రాజ్యాంగశాసనము భారత దేశమున ఫెడరేషనును స్థాపింపబోవుచున్నది. ఈ ఫెడరేషనుకు గవర్నరు జనరలును ప్రధాన రాజకీయాధికారి(Head of the Government)గా నియమింతురు. ఫెడరలు ప్రభుత్వవిధానము ప్రస్తుతము రాష్ట్రములలో వ్యవహరింపబడుచున్న ప్రభుత్వమును బోలియుండును. దీనినే ద్వంద్వప్రభుత్వము (Diarchy) అందురు. మినహాయింపు అంశములను(Reserved Subjects) గవర్నరు జనరలు మంత్రులతో నిమిత్తము లేకుండ తానే పరిపాలించును. ఈ అంశములకు సంబంధించిన విధికృత్యములను (Duties and Functions) నిర్వహించుటకుగాను గవర్నరు జనరలుకు సలహాదారులు (Counsellors) ఉందురు. స్వాధీనము చేయబడిన అంశములను (Transferred Subjects) గవర్నరు జనరలు మంత్రుల యనుమతిచొప్పున పరిపాలించును. ఇవిగాక వైస్రాయిఅధికారములను - అనగా సార్వభౌమునికి సంస్థానాధిపతులమీద గల అధికారములను(Powers of Paramountcy) గవర్నరుజనరలే రాజప్రతినిధి అను పేరుతో నిర్వహింపవలసియున్నది. ఈ కారణములవలన భారతప్రభుత్వ విధానమునందు గవర్నరు జనరలు త్రిపాత్రధారి యగుచున్నాడు :

i గవర్నరుజనరలు ప్రత్యేకము-మినహాయింపు అంశములు (Governor General and Reserved Subjects)

ii గవర్నరు జనరలు, మంత్రులు - స్వాధీనపు అంశములు (Governor- General and Ministers-Transferred Subjects)

iii రాజప్రతినిధి- సార్వభౌముని అధికారములు (Viceroy-Powers of Paramountcy)

ఇట్టి విధానము ఏరీతిగా పరిణమించునో సావధానముగా పరిశీలించుటయే యీ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

రాజప్రతినిధి- సార్వభౌముని అధికారములు

ప్రస్తుతము అమలులో నున్న ఆచార సంప్రదాయము ప్రకారము స్వదేశసంస్థానములపైన (Indian States) సార్వభౌముడు (Emperor) చెలాయించు అధికారముల నన్నిటిని గవర్నరుజనరలు - కార్యనిర్వాహకవర్గము కలిసి (Governor General in Council) నిర్వహించుచున్నారు. ఫెడరేషను ప్రారంభమయిన తరువాత గవర్నరుజనరలు-మంత్రుల సంయుక్తాధికారమునకు లోబడియుండవలసివచ్చు ననియు, అట్టిచో తమ సంస్థానముల కెప్పుడైన ముప్పువాటిల్లు నను భయము

చేతను, వైస్రాయి అధికారములను గవర్నరు జనరలు నిత్యకృత్యములను స్పష్టముగా విడదీసి వేరుచేయవలసిన దని సంస్థానాధీశ్వరులు కోరిరి. బట్లరుకమిటీ వారు తమనివేదికయందు సంస్థానాధిపతులు కోరినట్లు 'గవర్నరు జనరలు కౌన్సిలు గాక వైస్రాయిగారే యికముందు సార్వభౌముని అధికారములను చెలాయింపవలసిన' దని తీర్మానించిరి. నూతన–ఇండియాచట్టమందు ఈతీర్మానమున కనుగుణముగా వైస్రాయినే సార్వభౌముని ప్రతినిధిగ నియమించిరి.

ఫెడరేషనుకు సంస్థానాధిపతులు తమ ఒడంబడికపత్రములమూలముగా (Instruments of Accession) వశముచేసిన అంశములందుగాక మిగిలిన అంశములందు సార్వభౌమునికి సంస్థానములపైన గల అధికారములను సార్వభౌముని ప్రతినిధిగా వైస్రాయి నిర్వహించును.

వైస్రాయిపనులను, అధికారములను ఇవి యని నిర్ధారణచేయుట కష్టము. సంస్థానాధిపతులు సార్వభౌముని అధికారమును స్పష్టముగా నిర్ధారణచేయవలసిన దని కోరగ, బట్లరుకమిటీవారు అది వీలులేదని తెలిపిరి.

"Paramountcy must remain paramount; it must fulfil its obligations defining or adopting itself according to the shifting necessities of the time and the progressive development of the States"

(Butler Committee Report.)

ఏ పత్రమునందును స్పష్టీకరింపబడని యీసార్వభౌముని అధికారములను వైస్రాయి తన విచక్షణా వివేకముతో (Discretion) చెలాయించును. ఏఅంశమునందుగాని సార్వభౌమునకు అధికారము గలదని సూచించుటయందు వైస్రాయిబుద్ధి చాతుర్యములు వెల్లడియగును. వైస్రాయి తనంతటతానే సార్వభౌముని ప్రతినిధియై, ఆయనతరఫున ఆ అధికారములను నిరూపించును. సాధారణముగా వైస్రాయి కృత్యములు మూడుఅంశములందు విరివిగా నుండును:

1 సంస్థానాధిపతులకు ఒకరితో నొకరికి గల ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములందును, వాటికి సంబంధించిన విషయములందును గల పరిశోధనాధికారము.

2 సంస్థానాధిపతులకు అభయ మొసంగుట, వారి సంస్థానములను రక్షించుట మొదలగు వ్యవహారములు

3 అక్రమ పరిపాలన, దుష్ప్రవర్తన సందర్భమున జోక్యము కలుగజేసికొనుటకు అధికారము.

ఈ సందర్భములందు వైస్రాయిఅధికారము చాలఅధికముగా నుండును.

వైస్రాయి అను పదము ఏచట్టమునందును కనబడదు. ఆచార సంప్రదాయములనుబట్టి యీ పేరు భారత రాజ్యాంగసంస్థలలో వ్యవహరింపబడుచున్నది; సార్వభౌముని ప్రాతినిధ్యమును తెలియజేయుచుండుట వలన వాడుకలోనికి వచ్చినది.

గవర్నరు జనరలే యింతవరకు ఈ నామముతో గూడ పిలువబడుచున్నాడు. కాని యికముందు గవర్నరు జనరలుకు కార్యభారము అధికమగునని తోచినయెడల వైస్రాయిగా మరియొక అధికారిని నియమించుటకు అవకాశము కలదు. సాధ్యమైనంతవరకు గవర్నరు జనరలు వైస్రాయి నిత్యకృత్యములను ఒక్కడే నిర్వహించునని తోచుచున్నది.

గవర్నరుజనరలు – మినహాయింపు అంశములు

ఫెడరేషనులో మినహాయింపు అంశములను గవర్నరు జనరలు తన ఇంగితజ్ఞానముతో పరిపాలించు నని పైన చెప్పబడెను. ఆ మినహాయింపు అంశము లేవనగా

(1) దేశరక్షణశాఖ (Department of Defence)

(2) విదేశ రాజ్యాంగ శాఖ (Departmentof ExternalAffairs)

(3) మతాచార శాఖ (Department of Ecclesiastical Affairs)

ఇవిగాక గవర్నరుజనరలు ప్రత్యేకపు తనిఖీక్రింద (1) బ్రిటిషుబెలూచిస్తాను; (2) కమీషనరురాష్ట్రములు; (3) చట్టమునందు గవర్నరు జనరలు బాధ్యతకు లోబడిన విషయములును పరిపాలింపబడును. ఈ అంశముల పరిపాలనాబాధ్యత గవర్నరు జనరలు వహించి, భారత రాజ్యాంగ కార్యదర్శి (Secretary of State for India) మూలముగా బ్రిటిషు పార్లమెంటుకు సమాధానము చెప్పవలసి యున్నది. ఈ కార్యములను చక్కబెట్టుటయందు గవర్నరు జనరలుకు సహాయము కావలసియున్నది. అందుచేత అతనికి ముగ్గురు సలహాదారులను నియమించుటకుఅధికార మొసంగబడెను. ఆ సలహా

వారుల జీతములు, ఉద్యోగపు షరతులు బ్రిటిషు మంత్రివర్గముయొక్క ఆర్డర్ల మూలముగా నిర్ణయింపబడును. ప్రతికౌన్సిల్లరు ఉద్యోగరీత్యా (Ex-offiico) ఫెడరలు శాసనసభలకు (Federal Chambers of Legislature) అదనపు ప్రతినిధిగా నియమింపబడును. వోటింగుహక్కు తప్ప తదితరహక్కులన్నియు వీరికి ఉండును. అన్నిచర్చలందును, వాదములందును వీరు పాల్గొనవచ్చును. గవర్నరుజనరలుకు తప్ప వీరు మరియెవరికిని జవాబుదారీ కాదు. రిజర్వుడు డిపార్టుమెంటుల పరిపాలనా విషయములందు శాసనసభలలో వీరు గవర్నరు జనరలు ప్రతినిధులుగా (Spokesmen) పనిచేయుదురు.

ఈ రిజర్వుడు డిపార్టుమెంటుల పైన ప్రస్తుత రాజ్యాంగ విధానము ప్రకారము గవర్నరు జనరలు కౌన్సిలుకు గల అధికారమంతయు నూతన చట్టము ప్రకారము గవర్నరు జనరలుకు ప్రత్యేకము ఒసగబడెను. దేశరక్షణ బాధ్యత అంతయు గవర్నరు జనరలుమీద ఆధారపడి యున్నది. ఇప్పటివలెనే సార్వభౌముని ప్రధాన సేనాధిపతియొకడు నియమింపబడును. నూతనచట్టము ప్రకారము ఇతనికి శాసనసభలలో ప్రతినిధిగానుండుటకు గాని, చర్చలందు పాల్గొనుటకుగాని అధికారములేదు. గవర్నరు జనరలు ఆజ్ఞలకు లోబడి ఇతడు దేశరక్షణ కార్యములను చక్కబెట్టవలెను. దేశరక్షణయందు ప్రస్తుతము పార్లమెంటుకు గల అధికారము నూతన రాజ్యాంగవిధానమందు గవర్నరు జనరలుకు స్వాధీనము చేయబడెను. అనగా భారతదేశరక్షణనిమిత్తమని రూఢిచేసి, విదేశములలో యుద్ధములకు ఇండియాసైన్యమును పార్లమెంటుఆజ్ఞ అక్కరలేకనే పంపుటకు గవర్నరుజనరలుకు అధికారమొసగబడెను. కాని తుదిని గవర్నరుజనరలు తాను నిర్వహించు అన్ని కార్యములకు పార్లమెంటుకు జవాబుదారీగా ఉండవలెను.

విదేశరాజ్యాంగశాఖ చాల ముఖ్యమైనది. ఇందు గవర్నరుజనరలుకు విశేషమైన అధికారము కలదు. ఇతరదేశములతో వర్తకవాణిజ్యపు టొడంబడికలను నిర్ణయించుటకును, విదేశములందు వాణిజ్యప్రతినిధులను (Commercial Agents), రాజ్యప్రతినిధులను (Consuls)నియమించుటకును గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకము అధికారము కలదు. ఈశాఖ రిజర్వుడు అయియుండుటవలన గవర్నరు జనరలు భారతదేశవిదేశవ్యవహారములన్నింటినితనయిష్టమువచ్చినట్లు చక్కబెట్టవచ్చును. కాని భారతరాజ్యాంగ కార్యదర్శి అదుపాజ్ఞలకు లోబడి, పార్లమెంటు అభిమతమును నెరవేర్చుటకు గవర్నరుజనరలు బాధ్యుడై యున్నాడు.

మతాచారశాఖ అంత ప్రముఖమైనది కాదు. ఈడిపార్టుమెంటు భారతీయుల మతాచారములను సంరక్షించుటకు నియమింపబడలేదు. ఉద్యోగరీత్యా భారతదేశమునకు దయచేసిన బ్రిటిషువారియొక్క (సైనికులు,సివిలుఉద్యోగులు) మతములు, ఆచారములు సరిగా వ్యవహరింపబడునట్లు చూచుట యీశాఖయొక్క ప్రధానోద్దేశ్యము . ఈ డిపార్టుమెంటు ఖర్చులు ౪౨ లక్షల రూపాయలకు మించకూడదని చట్టమునందు నిర్ణయించిరి.

ఇవిగాక గవర్నరుజనరలుయొక్క విచక్షణావివేకమునకు అనేకాధికారములను వశముచేసిరి.

గవర్నరు జనరలు - మంత్రులు

మంత్రులకు స్వాధీనము చేయబడిన శాఖలను గవర్నరు జనరలు మంత్రుల సహాయముతో పరిపాలించవలెను. మినహాయింపు అంశములు కానివి అన్నియును మంత్రులస్వాధీనమయిన విషయములుగా పరిగణింపవచ్చును — రివెన్యూ, ఆర్థికము, వాణిజ్యము, రైల్వేలు, విమానములు, దేశాభివృద్ధి (విద్య, ఆరోగ్యము మున్నగునవి). ఈ శాఖల పరిపాలనా బాధ్యతను వహించు మంత్రివర్గము పదిమందికంటె మించకూడదు.

తన ప్రత్యేక బాధ్యతలకు (Special Responsibilities) మంత్రుల సలహా వ్యతిరేకముగా తోచిన యెడల గవర్నరుజనరలు మంత్రుల సలహాను 'తోసిరాజ'ని తన విచక్షణజ్ఞానమును ఉపయోగించి కార్యములను చక్కబెట్టవచ్చును.

మంత్రులు గవర్నరు జనరలుచే నియమింపబడి వారి ఉద్యోగములకు గవర్నరు జనరలు దయకుపాత్రులై యుందురు. నియమింపబడిన మంత్రులు ఆరునెలలలోపున ఫెడరలు శాసనసభలకు ప్రతినిధులుగా ఎన్నుకొనబడవలెను; లేనిచో మంత్రిపదవిని గోల్పోవుదురు. గవర్నరు జనరలు నియమించుట అనగా శాసన

కాకినాడ లో జమీందారు పైడా వెంకట నారాయణగారి ఆతిథ్యము స్వీకరించునవసరమున

రాజమహేంద్రవరమున పెద్దలతో ఇష్టాగోష్ఠి.

తమ జన్మదినోత్సవమునాడు శుభాకాంక్షల నందుకొనుట

ఒంగోలు జిల్లాబోర్డువారి సన్మానపత్రమును పరిగ్రహించుట

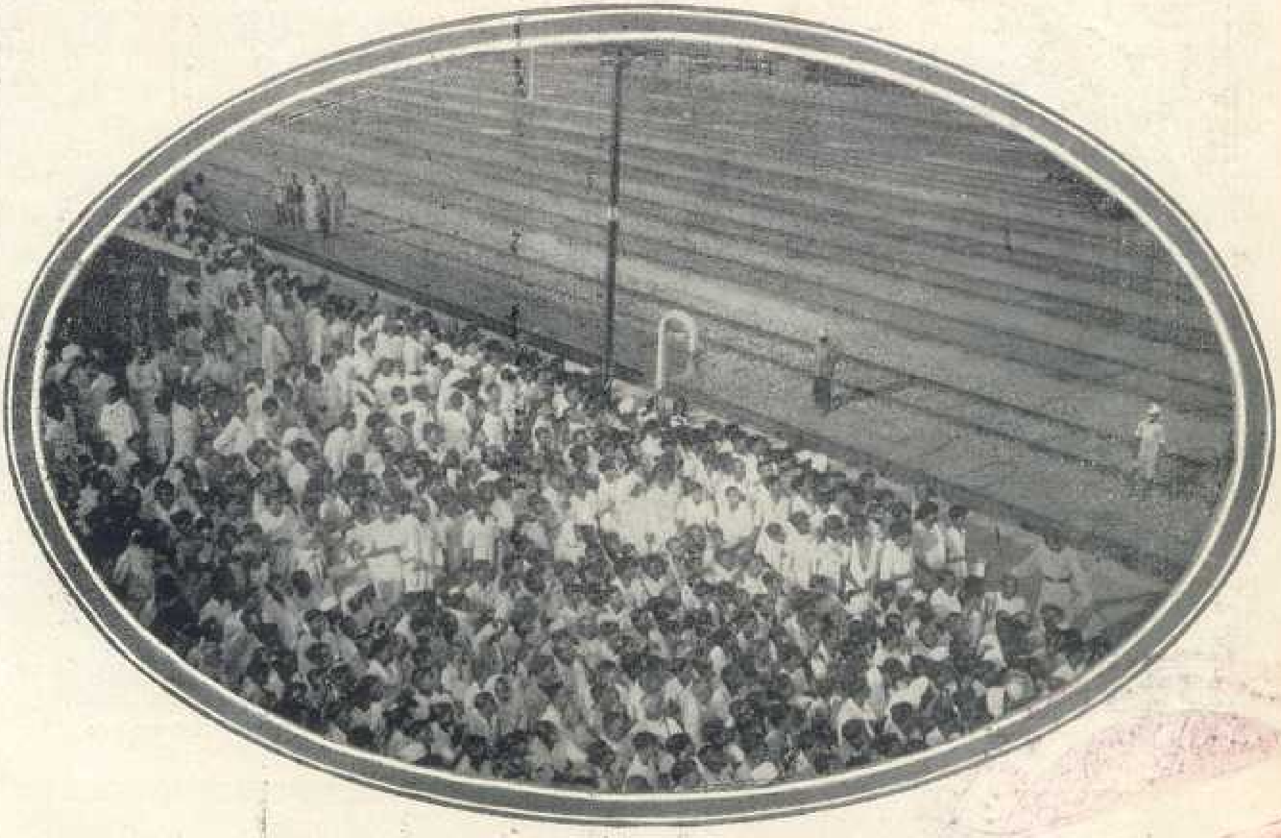
శ్రీ కాశీశ్వరరావుగారి

యింటిలో విందుసందర్భమున

బెజవాడ ఆంధ్రక్రికెంఖావాక్లబ్బు ఆవరణలో బ్రహ్మాండ బహిరంగసభ

బెజవాడ స్టేషనువద్ద దర్శనాకాంక్షతో సమావేశమయిన జనసమూహమున నొకభాగము

విజయనగరములో బహిరంగగోష్ఠి

నాయుడుపేటలో స్వాగతస్వీకరణము

నాయుడు పేటలో బహిరంగసభ

నాయుడు పేటలో ఉపన్యాసము

వెంకటగిరిలో సన్మానము

సభలయందు ఘనత, ప్రాముఖ్యత వహించిన ప్రతినిధిని పిలిచి అతనిని మిగిలిన మంత్రులను ఎన్నుకొనమని చెప్పుట. దీనినే కేబినెటును స్థాపించుట యందురు. మొదటి మంత్రుల జీతములు గవర్నరు జనరలుచే నిర్ణయింప బడును. మంత్రులు గవర్నరు జనరలుకు ఇచ్చు సలహాలను విచారణచేయుటకు న్యాయస్థానములకు అధికారము లేదు.

రాజనిర్దేశపత్రము (Instrument of Instructions) గవర్నరు జనరలు తనమంత్రులతో నేరీతిగా ప్రవర్తింపవలెనో ప్రకటించును. అట్లు ప్రవర్తింపలేదను పక్షమున గవర్నరు జనరలు అధికారము అధర్మముగాను, అక్రమముగాను ప్రవర్తింపబడదు. ముసాయిదా రాజనిర్దేశపత్రమునందు (Draft Instrument of Instructions) గవర్నరు జనరలు తన మంత్రులను ఎన్నుకొను విధానము వివరింపబడెను. "శాసనసభయందు బలాధిక్యము, తమతీర్మానములను జయప్రదముగా కొనసాగించు శక్తి కలిగి మంత్రిత్వబాధ్యత వహింపగల వారిని మాత్రమే గవర్నరుజనరలు తనమంత్రులుగా నియమింపవలెను; సాధ్యమైనంతవరకు ఫెడరేషనులో చేరిన సంస్థానములకు (Federated States) ప్రధానమైన అల్పసంఖ్యాకులకు (Important Minorities) ప్రాతినిధ్యము నొసగవలెను. ఈ మంత్రులను నియమించుటలో గవర్నరుజనరలు ముఖ్యముగా సమిష్టి బాధ్యతాభావమును (Joint Responsibility) పెంపొందించుటకు అనువగు వాతావరణమును కలుగజేయవలెను."

మంత్రులు, కౌన్సిలర్లు ఏరీతిగా మెలగవలెనో, అందు గవర్నరు జనరలు ధర్మములెట్టివో రాజాజ్ఞపత్రమునందు ఇట్లు వివరింప బడెను: "గవర్నరుజనరలు, సలహాదారులు, మంత్రులు- వీరు ఐకమత్యము కలిగి, ఒకరితో నొకరు స్వేచ్ఛగా పరిపాలన కార్యములను గురించి సంప్రదించుటకు ప్రయత్నించవలెను. ఈ అన్యోన్యమును గవర్నరుజనరలు పెంపొందింపవలెను." "దేశరక్షణ శాఖయందు భారతీయులను ఉన్నతోద్యోగములందు నియమించుట, ఇండియా సైన్యమును పరదేశములకు పంపుట మున్నగు విషయములలో గవర్నరు జనరలుకు మంత్రుల సలహాను తీసికొను బాధ్యత లేదు." ఈ ఉపదేశము లన్నింటికి గవర్నరు జనరలు బాధ్యుడై పరిపాలించవలెను.

మంత్రివర్గము కార్యనిర్వహణమును త్వరితముగాను, జయప్రదముగాను జరుపుటకు కొన్ని నిబంధనలు, కట్టుబాట్లు అవసరము. అట్టినిబంధనలను చేయుటకును, డిపార్టుమెంటులన్నిటిని మంత్రివర్గమునందు విభజించు విధానమును (Port-folio system) నిర్ణయించుటకును గవర్నరు జనరలుకు అధికారమొసగబడెను. ఫెడరలుప్రభుత్వమునకుగాని, గవర్నరు జనరలు ప్రత్యేకబాధ్యతలకుగాని సంబంధించిన విషయములందు గవర్నరుజనరలుకు కావలసిన భోగట్టా యావత్తును తెలియపరచుటకు ప్రభుత్వకార్యదర్శులు (Secretaries of various departments) బాధ్యులై యుందురు. తనకు కావలసిన సెక్రటరీలను, గుమాస్తాలను నియమించుటకు గవర్నరుజనరలుకు అధికారము కలదు.

ప్రత్యేక బాధ్యతలు

గవర్నరుజనరలు ఫెడరలు ప్రభుత్వపరిపాలనలో కొన్ని ప్రత్యేక బాధ్యతలను వహింపవలెను. వీనినే సామాన్యముగా సేఫ్‌గార్డ్సు (Safe-guards) అని అందురు. అవి:

(1) దేశమునందు శాంతి క్రమపద్ధతికి భంగము కలుగకుండ కాపాడుట.

(2) ఫెడరలు ప్రభుత్వముయొక్క ఆర్థిక ప్రతిష్ఠా సౌష్ఠవమును నిలబెట్టుట.

(3) అల్పసంఖ్యాకుల సవ్యమైన హక్కులను కాపాడుట.

(4) ఇండియా సివిలు సర్వీసు ఉద్యోగులయొక్క న్యాయమైన హక్కులను కాపాడుట.

(5) వాణిజ్యవిచక్షణకు సంబంధించిన చట్టములమీద కార్యనిర్వాహకవర్గమునకు గల హక్కులను చేకూర్చుట.

(6) గ్రేటుబ్రిటను నుండిగాని, బర్మానుండిగాని ఇండియాకు దిగుమతియగు వస్తువులపైన శిక్షరూపమైన విచక్షణతో సుంకములను విధింపకుండ నివారించుట.

(7) సంస్థానములకును, తదధిపతులకును గల హక్కులను, గౌరవములను కాపాడుట.

మన స్వదేశసంస్థానములు మాత్రే మట్టుకాదు. నిరంతర మార్పు వికాస సంచలితమైన యీ విశ్వమందు మన స్వదేశ సంస్థానములు మాత్రము 'స్థిరోభవ' యని స్తబ్ధముగా నున్నవి. కడచిన పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునాటి వ్యవహారదృష్టితోనే నేటికిని వ్యవహరించుచున్నవి. తొలినాటి ప్రాతిసంధిపత్రములే వీరికి స్థిరప్రమాణములుగా నున్నవి. ఆ సంధిపత్రములు సంస్థాన ప్రజలుగాని, సంస్థాన ప్రజాప్రతినిధులు గాని వ్రాసియిచ్చినవి కావు. వారి నిరంకుశప్రభువులు యథేష్టముగా వ్రాసియిచ్చిన యొడంబడికలై యున్నవి.

ఇట్టి వ్యవహార పరిస్థితులను ఏ దేశవాసులును, సహింపజాలరు. నూరు సంవత్సరముల క్రిందట వ్రాసికొనబడిన ఆ పురాతన పత్రములను శాశ్వత శిలాశాసనములుగా నెవరును సర్వదా శిరసావహింప నొల్లరు. సంస్థానాధీశులు కూడ భారతజాతి కోరుచున్నట్టి స్వతంత్ర పరిపాలనావిధానమున కనుగుణముగా నవర్తింపవలెను. మిగిలిన భారతదేశ మంతటను ఎట్టి పౌరస్వాతంత్ర్యములును, ప్రజాస్వామ్యములును వర్తించునో, అట్టి పౌరస్వత్వములను, ప్రజాస్వాతంత్ర్యములను సంస్థాన ప్రజలకుగూడ విధిగా వర్తింపజేయవలయు నని కాంగ్రెసుమహాసభ నిర్వచించియున్నది.

చాలకాలమువరకు సంస్థానాధీశులకును, బ్రిటిష్ సమ్రాట్టులకును గల యొడంబడికలనుగూర్చిన ప్రస్తావన జరిగియుండలేదు. ఈ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవ్యవహార చక్రములో తమకు గల హద్దుమేర లెట్టివో స్వదేశరాజులకు తెలియును. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము వీరిపై చలాయించెడి అధికార ప్రాబల్యము ఎప్పటికప్పుడు విశదమగుచునే యుండెను. ఇటీవల భారతదేశములో విజృంభించిన జాతీయోద్యమ వికాసము వల్ల ఈ సంస్థానాధీశుల కొక క్రొత్త ప్రతిపత్తి కృత్రిమ కల్పనగా ఏర్పడవలసివచ్చినది. ఎందువల్ల ననగా, దేశములోని జాతీయోద్యమమును అణచివేయుటకై యీ సంస్థానాధిపతుల సహాయమును బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారు కోరుచు పొందవలసినవారైరి. బ్రిటిష్‌వారికి గల్గిన కార్యావసరమును, క్రొత్తగోరుచున్న స్వదేశరాజులును, వారిమంత్రులును సూక్ష్మాగ్రబుద్ధితో గ్రహించి, తమ లాభము నీతరుణములో చూచుకొనిరి. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమునకును, భారతదేశ ప్రజలకును వారు నిరచు తగులాటములు కల్పించి యిరుదెసలనుండియు తమ కనుకూలించు అధికార సౌకర్యములనే సంపాదించుకొనిరి. ఈ విధముగా చాలవరకు వారిమాట నిరాఘాటముగా సాగెను. క్రొత్త ఫెడరేషను విధానములో వారికి అపరిమితమైన అధికార ప్రాబల్యము లభించినది. వారు యథాతథముగా స్వసంస్థానములలో నిరంకుశప్రభువులై యుండగలరు. మిగిలిన భారతదేశమంతయును వారి యాట నరికట్టజాలదు. మీగుమిక్కిలి భారతదేశమంతటను సంబంధించిన వ్యవహారములలో కూడ వారికి గొప్పపలుకుబడి యేర్పడుచున్నది. తాము సర్వస్వతంత్రుల మనియు, ఫెడరేషనులో చేరుటకు ముందు తమయిష్టానుసారము షరతు నియమములను నిర్ణయించెదమనియు చెప్పుచున్నారు. బ్రిటిష్ రాజప్రతినిధియైన వైస్రాయికి కూడ ఈ సామంతరాజులపై అధికారముండరాదని కొందరు వాదించుచున్నారు. దీని అర్థమేమనగా, అఖిల ప్రపంచములో అప్రతిహత నిరంకుశాధికారమును నిరాఘాటముగా తాము చలాయింప సమర్థులైయుండవలెనని వీరి కోరిక. ఏ రాజ్యశాసనమైనను వీరిని నిరోధింపకూడదని యర్థము. కొన్ని పెద్దసంస్థానములలో సర్వసమర్థమైన సైనికబలమును సమృద్ధిగా వృద్ధి చేయవలెనను రహస్యోద్యమము కూడ కలదు.

కనుక, నూతన రాజ్యాంగచట్టములోని ఫెడరేషను విధానమును మనము ధిక్కరించుట కేవలము ధర్మశాస్త్రములకు మాత్రమే సంబంధించిన వివాదము కాదు. ఈ ఫెడరేషను మన జాతీయస్వాతంత్ర్య సమరమునకును, మన భవిష్యదభ్యుదయ క్షేమములకును ప్రబలప్రతిబంధకమైన పెద్దగుదియై యున్నది; ఈ నూతన రాజ్యాంగ చట్టమును ధిక్కరించుటలో మన కిది ప్రధానాంశమై యుండవలెను. ఈ ఫెడరేషను విధానమును మనము ధ్వంసము చేయవలెను.

ఈనూతన రాజ్యాంగచట్టమును అంతరింపజేసి తెల్లనికాగితముల మీద తిరిగి క్రొత్తచట్టము నొకటి తయారుచేయించవలెననియే మనము సంకల్పించియున్నాము. శాసనసభా కార్యక్రమము తప్ప మరొకటి గ్రహింపనేర్వనివారు చెప్పెడి దేమనగా, ఈ నూతన రాజ్యాంగవిధానమును మనము భగ్నముచేయలేమనియు, ఎంతటి యధికసంఖ్యాక బలముగల పార్టీ శాసనసభలో ఏర్పడి ప్రభుత్వమును ధిక్కరించుచున్నను, దానిని లక్ష్యముచేయక ప్రభుత్వమువారు తమవ్యవహారమును తాము సాగించుటకు వీలుగా ఈ రాజ్యాంగచట్టములోనే అనేక ప్రత్యేకాధికారములు బందోబస్తుగా కల్పింపబడియున్న వనియు వాదించుచున్నారు. ఈ బందోబస్తు లున్నవని మాకు తెలియును. అందువల్లనే ఈచట్టమును మనము నిరాకరించుచున్నాము. ఒక్కొక్క రాష్ట్రమునకు రెండేసిశాసనసభ లుండుటవల్ల, దిగువసభలో తీర్మానించినదానిని రద్దుచేయుట కెగువసభ లేర్పడియున్నవి. ఇది కూడ మాకు తెలియును. మనము శాసనసభలలో ప్రవేశించి, అనేక విషమావస్థలను ప్రభుత్వమువారికి కల్పింపవచ్చును. వ్యవహారములను స్తంభింపజేయవచ్చును. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యచక్రము సాగకుండ ఆటంకములు గల్పింపవచ్చును. ఎన్నిచేసినను ఇన్నింటిని తప్పించుకొని తిరుగుటకు వారికి అవకాశములు కలవు. కాబట్టి శాసనసభా వ్యవహార తంత్రములవల్ల మాత్రమే యీ రాజ్యాంగచట్టమును భగ్నము చేయ సాధ్యపడదు. ఈ సభల వెలుపలనే జనసామాన్యము విజృంభించవలెను. అది అత్యంతావశ్యకము. కనుక జనసామాన్యమును సంఘీభవింపజేసి జనబాహుళ్యమును ప్రదీపింపజేయుట మన స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకు అయువుపట్టని సదా జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను.

మంత్రిపదవీ స్వీకరణము

శాసనసభా ప్రవేశములో కాంగ్రెసు పక్షా సంకల్పముగదే స్పష్టముగా నిర్వచింపబడెను. ఒక్క విషయము మాత్ర మింకను నిర్ధారణ కాలేదు. అదేదనగా, మంత్రిపదవీస్వీకరణము. ఎన్నికలు పూర్తియైనతర్వాతనే యీ విషయ మాలోచింపబడునని నిలిపివేయ బడ్డది. నూత్న రాజ్యాంగశాసననిరాకరణమున కీ పదవీస్వీకరణము ప్రత్యక్ష విరుద్ధమని లక్నో కాంగ్రెసులో నా యభిప్రాయమును సాహసించి చెప్పుచుంటిని. అంతియగాక, ఇంతవరకును మన మను సరించియుండిన 1-20-వ సంవత్సరమునాటి నిర్ణయములను తలక్రిందు చేసినట్లగును. లక్నో కాంగ్రెసు జరిగినపిమ్మట ప్రకటింపబడిన ఎన్నిక ప్రతిజ్ఞాపత్రములో కాంగ్రెసుసభ తనభావములను మరింత స్పష్టీకరించినది. ఈరాజ్యాంగచట్టమును కేవలమాత్రము తోసివేయాలమనియు, దానికి తోడ్పడుటకై గాక, దానిని భగ్నము చేయుటకే మన మీ శాసనసభలలో ప్రవేశింపనున్నా మనియు స్పష్టీకరించెను. కనుక నీ మంత్రిపదవీస్వీకరణ విషయము పైని చెప్పిన కర్తవ్యమాత్రముచే నిబంధింపబడుచున్నది. మంత్రిపదవీస్వీకరణమునకు ముఖ్యులైన వారున్నయెడల, అట్టి పదవీస్వీకరణమువల్లనే యీ రాజ్యాంగ చట్టమునకు మనము పరిపూర్ణనిరాకరణమొనర్చి దానిని రుదముట్టి పగలమని ఋజువుచేయవలసియుండును.

కాబట్టి మన కాంగ్రెసు సభాతీర్మానములలోను, ఎన్నికల కొరకై ప్రచురించిన ప్రతిజ్ఞాపత్రములలోను వ్యక్తీకరింపబడిన కాంగ్రెసు వ్యవహారక్రమనుబట్టి పదవులతోను, మంత్రిత్వముతోను మన కెట్టి సంబంధము నుండరాదనియే సహేతుకముగా పర్యవసానము తేలుచున్నది. కనుక ఈ పర్యవసానమును మేరమీరి యతిక్రమించుట వల్ల మనసంకల్పముచే మనము తలక్రిందుచేయుట యగును. అట్టి మంత్రిపదవులను స్వీకరించుట యనగా, భారతీయులను పీడించెడి బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధికారములో మనము కూడ పాల్గొనుటయగును. నూత్న రాజ్యాంగ చట్టమును మన మధిక్షేపించుచున్నను కొన్నివరకు మేరలను లోబడి, ఆ చట్టములోని మూలమాత్రమును ఆమోదించిన ట్లగును. దేశాభ్యుదయకాంక్షులై ముందంజవేయువారిని అణగ ద్రొక్కుటకై యత్నించు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధికారులను ధీ యన్ని రోయక చేయూత నొసంగినవార మగుదుము. ఇది వినా మరొక భావముతో మంత్రిపదవులను నిర్వహించుట అసంభవము. ఒకవేళ సాధ్యమైనయెడల, వెంటనే ప్రభుత్వవ్యవహారములు స్తంభించి సంఘర్షణ యేర్పడును. అట్టి ప్రతిష్టంభనములకును, వ్యవహారస్తంభన ములకును మనము భీతిచెందలేము. అట్టి నొనగూడుట మంచిదనియే తలంచుదుము. కాని, అట్టి ధోరణిలో నున్నప్పుడు మంత్రిపదవులను నిర్వహించు టెట్లని మనము యోచింపము. ప్రభుత్వమును స్తంభింప జేయు టెట్లనియే యోచించుచుందుము.

మనము మంత్రిపదవులను స్వీకరింపనియెడల, తదితరు లాపద వుల నక్రమించెదరనియు, అట్టిచో మన స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకు వారు ప్రతిబంధకములను కల్పించెద రనియు కొందరు భీతిచెందు చున్నారు. మనమే అధికసంఖ్యాకపక్షముగా నున్నప్పుడు ఇతరుల కుటిలవర్తనములు సాగకుండజేయవచ్చును. మంత్రివర్గమే యేర్పడ కుండ నిరోధింపవచ్చును. కాని, కాంగ్రెసుపార్టీవారికి నిస్సంశయ ముగా అధికసంఖ్యాకులు సమకూడనియెడల, కాంగ్రెసువారలు కావట్టి తదితరులతో కొంత సమాధానమునకు వచ్చినపిమ్మటనే మనము మంత్రిపదవులకై యత్నింపవలసియుండును. ఇది మన కాంగ్రెసు ఉద్యమమునకే ప్రమాదకరము. ఇతరపక్షములతో మనము చేరుటవల్ల నూత్నరాజ్యాంగశాసనమును నిరాకరించుటకునూరు విరుద్ధముగా వ్యవహరింపవలసివచ్చును. కాంగ్రెసుసభా నిర్ణీత కర్తవ్య మునే ఉల్లంఘించినవార మగుదుము. శాసనసభలలో మన పార్టీ యొక్క అంగబలము అధికసంఖ్యాకమైనను, అల్పసంఖ్యాకమైనను, కట్టుదిట్టమైన ప్రజాబాహుళ్యమే మనకు నిజమైన అంగబలముగా నుండవలెను. అట్టి జనసామాన్యము మనకు తోడునీడగా లేనియెడల శాసనసభలలోని కాంగ్రెసుపక్షము అధికసంఖ్యాకపక్షముగా నుండి నను మనము సాధింపగల్గినదేమియు నుండదు. మనము శాసనసభలలో అల్పసంఖ్యాకులమై యుండినప్పటికిని, సామాన్య జనాంగబలము మనకు దండిగా నుండగా నుండిన, నూత్న రాజ్యాంగచట్ట మిక నమలుజరుపుట కష్టసాధ్య మనిపించవచ్చును.

జాతీయమహాసభను జరిపించి ప్రజాభీష్టానుగుణముగా నూత్న రాజ్యాంగవిధానమును నిర్ణయింపజేయుటయే మన ప్రథమకర్తవ్యము. రాజ్యాంగచట్టములోని ఫెడరేషను విధానము అమలులోనికి రాకుండ ధిక్కరించుట మన రెండవ కర్తవ్యము. ఈరెండు కర్తవ్యములను సాగించుటకై ప్రజాసామాన్యమును ప్రబోధించి ప్రచారముచేయవలసి యున్నాము. అట్టిచో మన మీ మంత్రిపదవీస్వీకరణ లంపటములో జిక్కు కొనుచుండినయెడల, పై రెండు కర్తవ్యములను సాధించుట కిక మన కేపాటి శక్తిసామర్థ్యము లుండనేర్చును?

ప్రజాసామాన్యముతో సన్నిహితానుబంధము

మనము సాధింపవలసిన మహాకార్యము లెన్నియో ముం దున్నవి. భారతదేశపు సమస్యలను, అంతర్జాతీయ సమస్యలనుకూడ మనము పరిష్కరింపవలసియున్నాము. ఇట్టి బ్రహ్మాండమైన సమస్య లను పరిష్కరింపగల సమర్థులింకెవరు గలరు? ఏబది సంవత్సరములు కష్టించి సేవచేసి త్యాగ మొనర్చి త్రింశత్కోటిభారతీయుల రాయ బారియై మాటలాడగల అధికారగౌరవమును గడించిన మన కాంగ్రెసు సంస్థతప్ప మరెవ్వరీబ్రహ్మాండమైన సమస్యలను పరిష్కరింపగలరు? ఈ కాంగ్రెసు మహాసభ ప్రజాభీష్టములను ప్రతిబింబింపగల సిద్ధంపు

బద్ధముకాదా? ఈ కాంగ్రెసు మహాసభ స్వాతంత్ర్య మంత్రము నుపదేశించు గురుపీఠము కాదా? ఎవరొక్కరి భిక్షింపని ఇచ్చుట కిష్టగింపనివారి చేతులలో నుండి స్వాతంత్ర్యమును పెనగులాడి పెకల్చితీయుటలో ఆరితేరిన హస్త మీ కాంగ్రెసు కాదా? ధీరులైన యాదిపురుషులు కొందరు చిన్న సమాజముగా నేర్పడి యీ కాంగ్రెసుసభను ప్రారంభించి యుండిరి. ప్రారంభదశలోనే తత్పూర్వచరిత్రానుగతమైన జాతీయోత్తేజమున కీసంస్థ బాంధవముగా నలరెను. భారతజాతీయాదరణాభిమానముల కది నిలయ మయ్యెను. సంవత్సరములు గడచినకొలది సభకూడ వర్ధిల్లుచుండెను. పురోభివృద్ధికై యత్నించినప్పు డెల్ల కాంగ్రెసుసభ తనలోని అంతరంగిక విభేదములను సమన్వయించుకొనవలసిన దగుచుండెను. కొందరు సభ్యులు ముందడుగువేయకుండ దానిని వెనుకకు లాగుచుండిరి. ముందంజవేయవలె నను సంకల్పబల మతితీవ్రమై యుండుటంజేసి, క్రిందినుండి జ్వాల పైకి విజృంభింపసాగెను. మార్పుచెందిన క్రొత్త సందర్భములకు సరిపుచ్చుకొనలేని కొలది పెద్దలు సభనుండి విడలి పోయినను, అనంతర మనేకు లీసంస్థలో సభ్యులుగా చేరిరి. భారతదేశములో ప్రజాప్రబోధమున కిదియే సభావేదికయై వెలసినది. కాని, అవయవస్వరూపము లేర్పడని పిండమువలెనే యుండెను. కాంగ్రెసుయొక్క అంగబలము కట్టుదిట్టముగా లేకుండెను. గాంధీజీ కార్యరంగమున ప్రవేశించినపిమ్మట పల్లెగ్రామములలోని ప్రజలు కూడ కాంగ్రెసులో చేరిరి. 1920-వ సంవత్సరములో నాగపూరునందు గాంధిమహాత్ముని నుపదేశము ననుసరించి, కాంగ్రెసున కొక నూత్నవిధాన మేర్పరుపబడెను. ఈ నూత్నవిధానమువల్ల కాంగ్రెసు మహాసభ కట్టుదిట్టము చేయబడెను. జనసంఖ్యాప్రమాణము ననుసరించి ప్రతినిధులసంఖ్య నిర్ణయింపబడెను. తదాదిగా, సమర్థముగా సమష్టిగా దేశమంతయును ఒక్కమాటమీద వ్యవహరింపగల సామర్థ్యలక్షణము కొంత యేర్పడెను. దానువెంటనే ఈ కార్యసామర్థ్యము ఆసేతుహిమాచల వ్యాప్తమైన మహోద్యమముగనందు కన్పించెను. ఈ యుద్యమమే అటుపిమ్మట కూడ మరికొన్ని మార్గ సాగింపబడెను. కాని కాంగ్రెసుమహాసభ కేర్పడిన పేరుప్రఖ్యాతులనుబట్టి, అవకాశవాదులు కూడ కొందరీసంస్థలో చేరి కాంగ్రెసు నియమనిబంధనావళిలోని దోషములే మరింత వ్యక్తమగునట్లుగా ప్రవర్తించిరి. కాంగ్రెసు మహాసంస్థ అంతకంతకు అలవికానిదై పెరిగి, వ్యవహారములను చురుకుగా సాగింపలేకపోవుటవల్ల, ఆయాప్రాంతములలోని కొన్ని వర్గముల వారి ప్రాబల్యమున కిది భుక్తియగుచుండెను.

రెండుసంవత్సరములక్రిందట తిరిగి గాంధీజీసలహామూలమున కాంగ్రెసునిబంధనావళియందు ప్రధానమైన మార్పులు కొన్ని చేయబడెను. ఆయాప్రాంతములలోని కాంగ్రెసుసభ్యుల సంఖ్యాప్రమాణమునుబట్టి కాంగ్రెసుసభాప్రతినిధులను నిర్ణయించిరి. ఈ మార్పువల్ల కాంగ్రెసు ప్రతినిధుల ఎన్నికల కొక సార్థకత్వ మేర్పడినది. కాంగ్రెసుసభయొక్క అంగబలము కట్టుదిట్టమైనది. ఐనను కాంగ్రెసుసభకు గల ప్రతిష్ఠాప్రాబల్యమునకు తగినంత కట్టుదిట్టమైన వ్యవహారచక్రము సాంగోపాంగముగా నేర్పడనే లేదు. అందువల్లనే మన కాంగ్రెసుకమిటీలు ప్రజాబాహుళ్యముతో సంబంధములేనివై త్రిశంకు స్వర్గములో నూగులాడుచున్నట్లుగా వ్యవహరించుచున్నవి. కొంతవరకు ఈ లోపమును తొలగించుటకొరకే కాంగ్రెసుసభకు జనబాహుళ్యానుబంధమును కలుగజేయవలెనని లక్నో కాంగ్రెసులో తీర్మానింపబడెను. కాని, యీ జనసామాన్యానుబంధ మేరీతిగా నేర్పడవలెనో సూచించుటకొరకయి నియమింపబడిన విచారణ సంఘమువారు దురదృష్టవశాత్తు ఇంతవరకును తమనివేదికను తయారుచేసి సమర్పించలేదు. లక్నో కాంగ్రెసు తీర్మానములో చెప్పబడిన యంశములకన్న ఈ సమస్యలో చాల విశేషాంశము లిమిడి యున్నవి. కాంగ్రెసుసభ మరింత సన్నిహిత సహచరవర్గముతో, సుశిక్షితముగా సమర్థముగా వ్యవహారములను సాగింపగలదై యుండుటకు నియమావళినంతను పూర్తిగా మార్చవలెను. ఏయుద్యమవ్యవహారమైనను సర్వసమర్థముగా నుండవలెనన్న నది జనసామాన్యముచే సాగింపబడవలెను. ప్రజాబాహుళ్యమే కాంగ్రెసుయొక్క మూలబలముగా వెలసియున్నది. కాంగ్రెసుసందేశమును జనసామాన్యము శిరసావహించుటవల్లనే, కాంగ్రెసుకు దివ్యప్రతిష్ఠ యొదవుచున్నది. జనబాహుళ్యము అండగా నుండినప్పటికి, ఆ జనాంగము కట్టుదిట్టమైన సంఘబలముగా నేర్పడియుండలేదు. అందువల్లనే కాంగ్రెసుసభయొక్క మహోద్యమములు దుర్బలములై కొనసాగుటలేదు. కాంగ్రెసుమహాసభ అధికులైన ధనికులతో ప్రారంభమై, క్రమక్రమేణ మార్పుచెంది మధ్యతరగతిలోని క్రిందిమెట్టువారు కూడ విశేషముగా నిందులో చేరియున్నారు. ఇకముందు ప్రజాబాహుళ్య మంతకును కాంగ్రెసుసభలో ప్రాతినిధ్య మేర్పడవలసియున్నది. జనబాహుళ్యము వైపునకే అంతకంతకు కాంగ్రెసు మరలుచున్న తరుణములలో కాంగ్రెసు సభారాజకీయధర్మము కూడ నూతనాకృతిని దాల్చినది. ఈ సంస్థ నాశ్రయించియున్న ప్రజల ఆర్థికావస్థలనుబట్టియే యీ సంస్థయొక్క రాజకీయాశయములును మార్పుచెందవలయును. అది విధాయకము.

మన మిదివరలో గత్యంతరములేక ప్రజాసామాన్యమే కాంగ్రెసుసంస్థకు ప్రాణాధారమని ఒప్పుకొనియుంటిమి. ఆ జనాంగబలము లేనిచో మన సంస్థ కిక భవిష్యత్తు లేదు. కనుక, మన మాసామాన్యజనాంగమునకు ఫలవంతముగా కాంగ్రెసుసభలో కార్యశక్తిని కల్పింపవలెను. చందాలిచ్చెడి ప్రాతిపదిక సభ్యులకందరకును కొంత వ్యవహార స్వాతంత్ర్యమును, నిగ్రహాణాధికారమును, నిత్యకృత్య కార్యకలాపములో అనేక వ్యవహారావకాశములను కలుగజేయవలెను. చేయుటలేకే? ఒక్కముక్కలో మనవి చేసెదము. కాంగ్రెసుసంస్థను మరింత ప్రజాప్రతినిధిసంస్థగా వికసింపజేయవలెను.

ఈ విషయమునకు సంబంధించిన మరొకయంశము గత సంవత్సరమంతయు చర్చింపబడెను. జాతీయ స్వాతంత్ర్య లక్ష్యముతో గల్గియున్న కార్మిక కర్షకసంఘములు మున్నగువానిని కాంగ్రెసుసభకు అనుబంధించుటవల్ల సామ్రాజ్యాధికార ప్రతికూలశక్తులన్నియు ఏకముఖముగా కృషిచేయగల్గునుకనుక ఇది వాంఛనీయమా యను విషయమై చర్చ జరిగినది. ఈ కార్మికకర్షకవర్గములకు చెందినవారిలోనే చాలమంది నేను కాంగ్రెసులో సభ్యులై యున్నారు. కాంగ్రెసు సభ్యవర్గములో ముప్పాతికవంతు కర్షకులై యున్నారు. కార్మికకర్షకజనులలో వారి వారి వృత్తులకు చెందిన స్వసంఘములేర్పడి ఆ సంఘముల తరఫునే కాంగ్రెసుప్రతినిధు లేర్పడుట వారి కెక్కువ సార్థకముగా, ప్రయోజనకరముగా నుండునని వాదింపబడెను. కాని, యీ పద్ధతి కూడదని కొందరు ప్రతిఘటించిరి. అట్టి ప్రాతినిధ్య పద్ధతివల్ల కాంగ్రెసు సభలోనికి క్రొత్తరకములవారు వచ్చెదరనియు, రాజకీయ పరిజ్ఞానములేని సంస్థానవాస్యులకు గూడ కాంగ్రెసుసభలో పలుకుబడి ఏర్పడుననియు కొన్ని కారణములను చెప్పిరి. ఈ ప్రశ్న చాల ముఖ్యమైనదైనప్పటికిని, నిజ మాలోచించినయెడల, ప్రస్తుతము మన కేరీతిగా నిర్ణయించినను వ్యత్యాసమేమియు నుండదు. మన మిప్పుడు చేసెడి నిర్ణయము మన సత్సంకల్పములను మాత్రము విశదీకరించును. ఎందువల్లననగా, కాంగ్రెసుసభకు అనుబంధింపదగిన కట్టుదిట్టముగు కార్మిక కర్షకసంఘములు దేశములో అత్యల్పముగానున్నవి. కనుక కాంగ్రెసు సభ చిల్లరజనముతో నిండిపోవునను భయము ప్రస్తుతములేదు. అట్టిది జరుగకుండ నివారింపవచ్చును. కాని నా ఉద్దేశమునుబట్టి మొత్తము మీద ఇంకొకప్పుడైనను ఆయావృత్తిసంఘముల ద్వారా కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు ఎన్నుకోబడవలెను. అది అనివార్యము. అవశ్యము వాంఛనీయము. అట్టి సంఘములు అసంఖ్యాకములుగా బుద్బుద ప్రాయములుగా బయలుదేరి కాంగ్రెసులో ప్రాతినిధ్యమును సంపాదింపవలెనని మోసముచేయకుండుటకై, కాంగ్రెసుతో అనుబంధింపబడు సంఘములకు కొన్ని షరతునియమములను సులభముగా నిర్ణయింపవచ్చును. ఈ రీతిగా కాంగ్రెసుమహాసభ కనుబంధింపబడిన సంఘములతరఫు ప్రతినిధులసంఖ్య కొక గరిష్ఠప్రమాణమును నిర్ణయింపవచ్చును. సంయుక్తపరగణాల కాంగ్రెసుకమిటీవా రటువంటి సలహా నొకటి సూచించియుండిరి.

సామ్రాజ్యాధికార ప్రతికూలములైన సర్వశక్తులను కేంద్రీకరించుటయే మనకు ముఖ్యలక్ష్యమైయున్నది. ఇదివరలోనేగాక నేను కూడ ప్రజలకందరికిని కాంగ్రెసుమహాసభయే పట్టుగొమ్మగా నున్నది. కాబట్టి జాతియంతయును ఏకముఖముగా వ్యవహరించుటకు కాంగ్రెసు మహాసంస్థయే ఆటపట్టుగా నుండవలెను. అట్టి మహాసంస్థలో కట్టుదిట్టమైన కార్మిక కర్షకసంఘముల ప్రతినిధివర్గముచేరి చురుకుగా పనిచేయుచుండినయెడల కాంగ్రెసు సంస్థకు మరింత బలము చేకూరగలదు. కనుక, అట్టి మార్పును హర్షింపదగును. కార్మికకర్షకులకును కాంగ్రెసుసభకును సామాన్యజనబంధము వృద్ధియగుచున్నది. గత సంవత్సర మిదియొక ప్రత్యేక లక్షణముగా గమనింపదగియుండెను. ఈ ధోరణినే మరింత ప్రోత్సహింపవలసి యున్నది. సామ్రాజ్యాహంకారమును ధిక్కరింప పూనుకట్టిన జనసంఘముల భిన్నశక్తులను కేంద్రీకరించి ఏకముఖముగా సమకూర్చుటయే భారతదేశమునం దిప్పుడత్యవసరముగా జరుగవలసిన ప్రధాన కార్యమైయున్నది. కాంగ్రెసు మహాసభలో ఈ భిన్నశక్తులు కలిసియున్నవి. భిన్నస్వరూపములైయున్నను సమష్టి శ్రేయమునకై సంఘీభవించి తోడ్పడెనవి. ఇటువంటి మహాసభోద్యమమునందు భిన్నప్రకృతులు సమగ్రతతో మేళవించుటయే యీ మహాసభకు జీవకళలై యున్నవి. అట్టి సమైక్యభావమే మనలను చేరదీసి చేతులుకల్పి పనిచేయించుచున్నది. మన కందరకును స్వాతంత్ర్యకాంక్షయే మూలతత్వము. మన కందరకును సామ్రాజ్యతత్వవిముఖత్వమే సమలక్షణము. ఇప్పుడు కంటకే మనముకోరునది అఖిలభారతజాతీయప్రతినిధిసమావేశమే. ఈ జాతీయ సమావేశములో ప్రజలకొరకై రాజ్యాంగవిధానము నిర్ణయింపబడవలెను. ఈ స్వపరిపాలనము ప్రజాస్వామ్య సంకలితమై, జనసామాన్యమునకే అధికారము హస్తగతము కావలెను. ఇది సిద్ధించినతోడనే దేశమును పరాక్రాంతమొనర్చిన పరసైన్యనివాసము లన్నియును ఈ రాజ్యమును వీడి వెడలిపోవలెను.

దేశదారిద్ర్యము – నిర్వ్యాపారత్వము

పైన చెప్పిన వన్నియు మన సంకల్పలక్ష్యములై యున్నవి. కాని, వానినిగూర్చియే తలపోయుచు నిత్యకృత్యములైన అనుదిన కష్టనిష్ఠురములను మరచిపోవకయుండ లేము. మన కిప్పుడును ప్రత్యక్ష బాధకములుగా నున్న ప్రజాదారిద్ర్యమును, లక్షలకొలది జనుల నిర్వ్యాపారత్వమును కండ్లకు గట్టినట్లున్నవి. పేదవాండ్రగు జనులే గాక సాధారణ మధ్యతరగతి కుటుంబములవారు కూడ నిరుద్యోగులై దుర్భరదారిద్ర్యబాధ ననుభవించుచున్నారు. ఈ నిరుద్యోగవ్యాధియు సంఘశరీరమున పక్షవాతమువలె ప్రవేశించి మెల్లగా విస్తరించుచున్నది. ప్రపంచమంతటను పరస్పరవిరుద్ధములైన ద్వంద్వ లక్షణములయొక్క విషాదకర వ్యత్యాస వైపరీత్యములు కన్పించుచున్నవి. భారతదేశములో నున్న వ్యత్యాస వైపరీత్యములు మరెక్కడను లేవు. సమ్రాట్స్థానమైన ఢిల్లీనగరము బ్రిటిష ప్రభుత్వాధికారమునకు మూర్తిదివ్యమై సకల సౌధాలంకార పటాటోప పరిశోభితమై, మూఢ జనాభిమానాడంబరమువలె అమిత వ్యర్థ దుర్వ్యయభరితమై వెలయుచున్నది. ఆ మహానగరమున కతిసమీపములోనే, భారతదేశ కృషీవలులు మట్టిగోడల పూరికొంపలలో ఆకలితో కడుపుకాలి కృశించుచున్నారు. వారు కాయకష్టముచేసి గడించిన స్వల్పసంపాదనల నుండియే ఆరమ్యహర్మ్యములు నిర్మింపబడినవి. అధికారులకు పెద్ద పెద్ద జీతబత్తెము లీయబడుచున్నవి. స్వదేశసంస్థానాధీశులును, తన

మహోన్నతిరాజమందిరములలో రమ్యవిలాసభోగములతో దుర్భర దారిద్ర్యనిమగ్నులైన తన ప్రజలకు మతమును విక్రయించుచు, తన పూర్వ సంధిపత్రములను గూర్చియు తదాధారముగా తన కేర్పడియున్న నిరంకుశాధికారస్వాతంత్ర్యమును గూర్చియు ప్రస్తావించుచుండెను. మనదేశములో నిటువంటి విపరీత వ్యత్యాసములను చిరస్థాయిగా నుంచుటకును, నిరంకుశాధీశులను సామ్రాజ్యాహంకారులను దేశమును నిరాటంకముగా పీల్చి పిప్పిజేయగల్గుటకొరకు, క్రొత్తచట్టమును క్రొత్త రాజ్యాంగవిధానమును నేడు మనకు సంప్రాప్తమైనవి.

బెంగాలు నాగపూరు రైల్వే సమ్మె

నేనిది వ్రాయుచున్న సమయముననే గొప్ప రైల్వే సమ్మె యొకటి జరుగుచున్నది రైల్వే కార్మికులను చాలమందిని ఖర్చు తగ్గింపుకై పనిలోనుండి తొలగించియుండుటవల్లను, వేతనములను తగ్గించియుండుటవల్లను రైల్వే కార్మికమండలి చాలదినములనుండి సంక్షోభించుచునేయుండెను. వానిని అణచివేయుటకై ప్రభుత్వాధికార ప్రభావమంతయును సదా సంసిద్ధమైయున్నది. వెనుక నొకమారు బొంబాయిచేరువలో నున్న అంబరునాథు నిప్పుపెట్టెల ఫ్యాక్టరీలోని పనివాండ్లు మంచి మనస్థైర్యముతో సమ్మెచేసిరి. అది యొక విదేశకంపెనీ తాలూకు ఫ్యాక్టరీ. కాని, ఆ వ్యాపారపు కంపెనీకి అండగానుండి ప్రభుత్వమువారి సాధనసంపత్తియును, సిబ్బందియును అత్యద్భుతముగా పనిచేయుట ప్రత్యక్షముగా చూచితిమి. మనదేశములోని కార్మికులకు ప్రాతిపదికములయిన హక్కులింకను ఏర్పడవలసియున్నవి. దినమున కెనిమిదిగంటల పనిని నిర్ణయించు కాలప్రమాణ మింకను వారి కేర్పడవలెను. నిరుద్యోగావస్థకు అభయహస్తమైన భీమాలును, జీవనోపాధికి తగిన వేతన ప్రమాణమును కభయహస్తములును వారి కింకను లభింపవలసినవై యున్నవి.

కార్మికులకంటె కర్షకుల కగ్రస్థానము

భారతదేశము వ్యవసాయదారుల కాలవాలమై వెలయుచున్నది. అందువల్ల కార్మికసమస్యలకంటె ఈ రైతుజన సమస్య లెక్కువ పెద్దవై ప్రబలమై బాధించుచున్నవి. ఈ విషయమును గుర్తించి, కర్షకజన సామాన్యమున కీకాంగ్రెసుమహాసభ సన్నిహితమై సమీపస్థమై యుండవలెనని యెంచి వెనుకటివలె మహానగరములందు గాక, ఫైజుపూరను గ్రామములో నేడు మనము సమావేశమైతిమి. కర్షకజనోద్ధరణకై రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు కమిటీలు కార్యవిధానములను నిర్ణయించవలసినదిగా లక్నో కాంగ్రెసుసభయందు నొక్కి వక్కాణింపబడెను. ఈ వ్యవహార మపారమై, క్లిష్టమై, సమగ్రపరిశీలన మావశ్యకమై యుండుటచేత వ్యవహారము సాంతముకాలేదు. కాని, విషయము జరూరుగా జరుగవలసినదగుటచేత వెంటనే పరిష్కరింప బడవలసి యున్నది. సర్కారు శిస్తునిర్ణయముల విషయములోను, మక్తాకేట్ల నిర్ణయముల విషయములోను, సామంతాధిపతులు విధించెడి రుసుములను రద్దుచేయు విషయములోను సమూలమైన సంస్కరణములు జరుగవలెనని పెక్కు రాష్ట్రములవారు తెలియజేసిరి. రైతుల ఋణభారము దుర్భరమై వారిని క్రుంగదీయుచున్నది. వారి ఋణవిమోచనకు కొంత కాలావధినొసంగి, బాకీ మొత్తములలో కొంత రద్దుచేయుట అత్యంతావశ్యకమని సర్వత్ర మొఱపెట్టుచున్నారు.

పంజాబు రాష్ట్రములో ఋణపరిష్కార-పంచాయితీలు రైతుజనరక్షణార్థమై వెలసినవి. పైజెప్పిన మొఱలేగాక, తదితర కర్షకజన వాంఛితములును కలవు. రైతులు కష్టముల కోర్వలేక తపించుచున్నారనుటకు వారి సభాసమావేశములే తార్కాణములు. అయినప్పటికిని, భూస్వామ్యపద్ధతిని సాకల్యముగా సంస్కరింపక యీ రైతుజనబాధల నొక్కటొక్కటిగ తొలగింపగలమనుట చాల సంశయాస్పదము. అమలులోనున్న భూస్వామ్యపద్ధతి చిరకాలము వర్తింపజాలదు. సేద్యగానికిని, సర్కారునకును మధ్య నుండు నడుమంతరపు ఆసాములను తొలగించుటయే కర్తవ్యమై కన్పించుచున్నది. వారిని తొలగించిన పిమ్మట సమష్టి సహకారవ్యవసాయము అమలులోనికి రావలెను.

పారిశ్రామికాభివృద్ధి

పెద్దపెద్దయంత్రాగార పరిశ్రమలును, చిన్నచిన్న గృహపరిశ్రమలను కూడ పెంపొంది పనిపాటులులేని లక్షలకొలది జనులకు చేతినిండ పనికల్పించి, దీనులైన పేదజనులకు మంచి మనుగడ చూపిననే తప్ప భూస్వామ్య పద్ధతిని సక్యముగా సంస్కరింపజాలము. ఈ పారిశ్రామికాభివృద్ధి తదితర వ్యవహార రంగములతో సంబంధించినదై యున్నది. విద్యాభివృద్ధి, జనావాస సౌకార్యాభివృద్ధి, రస్తాలు, రవాణాలు, శుచి పారిశుద్ధ్యము, వైద్యసహాయము, ప్రజాసౌకర్య విషయములు మున్నగువాని వికాసమునుబట్టి పారిశ్రామికాభివృద్ధి కలుగుచుండును. ప్రభుత్వమువారి ఖజానానిర్వహణ పద్ధతివల్లను, ఆర్థికవిధానమువల్లను దేశములో పరిశ్రమలు కృశించుచున్నవి. బ్రిటిష్ సరకులకు ప్రత్యేకశుల్కసౌకర్యముల గల్పించి యీదేశములో బ్రిటిష్ సరకులను ప్రభుత్వమువారు ప్రోత్సహించుచున్నారు. ఈవిధముగా లండనులోని పెద్ద సాహుకార్ల వ్యాపార లాభములను వృద్ధిచేయుచున్నారు. భారతీయు లెంత గొంతెత్తి యధిక్షేపించినను, రూపాయి మారకపురేటు యథావిధిగానే యున్నది. ఏటేట అపారపారావారముగా సువర్ణవాహిని పరసీమలకు ప్రవహించుచునే యున్నది. యావద్భారతదేశ మీ సువర్ణస్రవంతి నరికట్టవలెనని గగ్గోలొనర్చినను ఫలితము లేకున్నది. బ్రిటిష్ వర్తకమునకు గాని, బ్రిటిష్‌వ్యాపార సంఘములకుగాని, హానికరమైన అక్రమ భేదభావ సంకలిత వ్యవహారచర్యయని వైస్రాయికైనను గవర్నరుకైనను తోచినయెడల అట్టి

వ్యవహార చర్యను లేనిని మనము జరుపుటకు వీలులేదని క్రొత్త రాజ్యాంగచట్టము చెప్పుచున్నది.

యావద్భారత మహాసంకల్పవిధానము

కనుక, ఒకసమస్య యింకొకసమస్యయం సంతిక్లిష్టము చున్నది. ఈ విధముగా బహువిధ బ్రహ్మాండజటిలసమస్యాసంకీర్ణమైన క్షేత్రమే నేటి భారతభూమి. అయితే, యీ సమస్యల నన్నింటిని దేనికది పరిష్కరించుచు, చిల్లర మరమ్మతులను చేయుచు, అతుకుల బొంత నొకటి తయారుచేయబోవుచున్నామా? సుస్థిర పరిష్కారోపాయ ములు కలవారంబిరుదు అనుగుణముగా మన కర్తవ్యములుండగా ఈ చిల్లర మరమ్మతులను కేవలపెట్టుచున్నామా? అది నిష్ప్రయోజనకరము. జాతీయ వ్యవహారకాండ కంతకును సంబంధ మేర్పరచి, వివిధవ్యవహారవిషయముల కొక సమగ్రతయనూత్రమును కల్పించి, జనబాహుళ్య శ్రేయస్కరమారీతి సమష్టి ప్రయోజనమునకై వివిధ వ్యవహార విషయములన్నియూ నుపకరించునట్లొనర్చి, యావద్భారత భూమికి వర్తింపగల మహాసంకల్పవిధానము నొకటి నిర్ణయింపవలెను. దూరాలోచనతో స్థైర్యవిశ్వాసములతో అట్టిమహాసంకల్పవిధానమును ప్రవర్తింపజేయుటవల్లనే సర్వసమస్యా పరిష్కారమార్గ మేర్పడును. అయితే, సామ్రాజ్యాధికార పీడనమునకు పాల్పడి, సుస్థిరస్వార్థాధికారములుగలవారిచే పీడింపబడి, విరామరహిత వ్యాపార స్వాతంత్ర్యములచే కేవలమావరింపబడియున్నప్పుడు అటువంటి మహాసంకల్పవిధానములు సాగనేరవు. రాజకీయ సాంఘిక స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యము లనెడి భూసారమును వాతావరణమును గల దేశములోనే అట్టి మహాసంకల్ప విధాన బీజములు వికసించి విస్తరింపగల్గును.

ఇవన్నియూను నేను మనకు దూరస్థమైన గమ్యస్థానములు. కాని, కాలచక్రము గిర్రున తిరిగినయెడల, దవ్వుగాకన్పించు గమ్యస్థానములు దాపునకే వచ్చును. అవి మన కండ్లయెదుటగా ప్రత్యక్షము కాగలవు. స్వాతంత్ర్య సంసిద్ధియను గమ్యస్థానముమాత్రము తదితరములకంటె స్పష్టముగా చేరువలోనున్నది. అందువల్లనే, యీనాటి ఖండవాసులలో కలుగుచున్న విషాదకర విస్మయావస్థలును, నిరాశయును చాలవరకు మనల నావరించుట లేదు.

మనము దుర్బలులమువలె కన్పించుచున్నాము. కాని దుర్బలులము కాము. మనబలము వృద్ధిచెందు కొలది, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము తేజోవిహీన మగుచుండును. రాజకీయముగా ఆర్థికముగా మనము త్రొక్కివేయబడుచున్నాము. మనకు పౌరస్వత్వములుకూడ తొలగింపబడినవి. వందలాదిగానున్న మనసంఘములు అక్రమసంఘము లుగా నిషేధింపబడినవి. వేలకొలది మనస్త్రీలును, పురుషులును చెరసాలలోగాని, నిర్బంధ ప్రవాసములలోగాని పదాబంధితులైయున్నారు. మనరాకపోకల ననుసరించు మనేకరహస్యభటులను, గూఢచారులును పొంచి గమనించుచున్నారు. మనము పల్కిన మాటలలో రాజద్రోహ ముండునని యెంచి నోటవచ్చినమాట నెల్ల శ్రద్ధగా వ్రాయుచున్నారు. ఇదంతయును, ఇతోధికముగ జరుగుచుండుటచేతనే మన బలము క్షీణింపక హెచ్చరిల్లుచున్నది. నిర్బంధ ప్రజాపీడన మెంత ఎక్కువగునో మన జాతీయోత్సాహ మంతగా విజృంభించును. యుద్ధము, విప్లవము ప్రపంచము నావరించుచున్నవి. ప్రతిజాతియును దారితెన్నుగానక ఆయుధములను ఆయత్తము చేసికొనుచున్నది. ఈ మారు యుద్ధమే సంభవించినను, లేదా మరొక క్లిష్టావస్థ సంభవించినను భారతదేశముయొక్క ధోరణి వేరొకరీతిగా నుండును.

మన విజయకీలకము మన చేతులలోనే యున్నది. సరిగా గ్రహించి కీలకమును త్రిప్పవలెను. ఈస్థైర్యవిశ్వాసము కలుగుచుండుటవల్లనే మన దేశీయుల నిష్ప్రహానిర కేలు చాలవరకు తొలగిపోయినవి.

ప్రస్తుతము రానున్న ఎన్నికల యాందోళనమునందే మన మనస్సులు లగ్నమై మన శక్తి లీనమగును. ఈ ఎన్నికల విషయములో కూడ అధికారులు అక్రమమైన జోక్యము కల్పించుకొనుచున్నారు. జోక్యము కల్పించుకొనుటలేదని వాదించుచు జోక్యముకలుగజేసికొనుచున్నారు. నిరక్షరులైన వోటరులు గుప్తముగా తమ వోట్లనిచ్చుటకు వీలులేకుండ తంత్రము పన్నుచున్నారు. వేర్వేరు రాజకీయపక్షముల యభ్యర్థుల వోట్లకాగితముల పెట్టెలను చదువురానివారు గ్రహింపగల్గుటకై వేర్వేరు రంగులను వేర్వేరు పెట్టెలకు ఆయారాష్ట్రములలో నిర్ణయించియుండిరి. కాని సంయుక్తపరగణాలలో ఇట్టిరంగుల పెట్టెల పద్ధతిని అవలంబింపలేదు. చదువురానివారు తమ వోట్లను పెట్టెలో గుప్తముగావేయుట కవకాశములేకుండ ఈ రాష్ట్రమునందే ప్రత్యేకించి ఈ తంత్రాంగమును పన్నుచున్నారు. ప్రభుత్వప్రతిబంధకములును, సుస్థిరసామంతుల ప్రాబల్యమును ద్రవ్యబలమును, ఎన్నియడ్డమైన నెదురొడ్డి మన మీ ఎన్నికలలో జయించెదము గాక!

కాని మనదీర్ఘయాత్రలో నిదియొక చిన్నియంగ. అష్టకష్టములును, అపాయములును మనచెంతచేరి చెలికాండ్రవలె కలసినడువ మన మిక ముందడుగువేయుచు మహాయాత్ర సాగించెదము గాక! మనల నెడబాయకుండు నీ చెలికాండ్లు మనకు చిరకాలపరిచితులు. వారితో చెలిమి మన కభ్యాసమైనది. అపజయములు మనకు నలవైనచో జయలక్ష్మినే చేపట్టగలము.

వందేమాతరం.

(8) గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకము - అనగా అతని విచక్షణజ్ఞానముచే పరిపాలింపబడుటకు- మినహాయించిన అంశముల ప్రభుత్వనిర్వహణమునకు తగిన సాధనములను చేకూర్చుట.

ఈ బాధ్యతలవలన గవర్నరుజనరలు మంత్రుల సలహాలను పెడచెవినిబెట్టి, తన కుశాగ్రబుద్ధితో నిరాఘాటముగా నిరంకుశాధికారమును చెలాయింపవలసియున్నది.

గవర్నరు జనరలు- శాసనసభలు

గవర్నరు జనరలుకు శాసనసభలందు గల అధికారములను గూడ గుర్తించుట అవసరము. శాసనసభలు సమ్మతించిన ప్రతి చట్టమునకు గవర్నరు జనరలు తన సమ్మతిని తెలుపుటకుగాని, అసమ్మతిని తెలుపుటకుగాని, సార్వభౌమునిఅనుజ్ఞకు ప్రత్యేకించుటకుగాని అధికారము కలదు. గవర్నరు జనరలు అనుమతి లేనిదే కొన్ని విషయములకు సంబంధించిన చట్టములను శాసనసభలయందు ఉపపాదించుటకు వీలులేదు. ఏ విషయములను గురించి కాని శాసనసభలందు జరిగెడి చర్చలు, వాదములు తన ప్రత్యేక బాధ్యతలకు వ్యతిరేకముగా నున్నట్లు తోచినయెడల అట్టి చర్చలను, తీర్మానములను, చట్టములను నిలిపివేసి, వాదములనుచాలించి వాటిని రద్దుచేయుటకు గవర్నరు జనరలుకు అధికార మొసగబడెను.

అనిర్దిష్టాధికారములు (Residuary powers) గవర్నరుజనరలు వశముచేయబడెను.

ఆర్థికవ్యవహారములందు గవర్నరుజనరలుకు ఆఖరు అధికారము గలదు. గవర్నరు జనరలుయొక్క, మినహాయింపు అంశములకు సంబంధించిన ఉద్యోగీయులయొక్క జీతములను శాసనసభలు తగ్గించుటకు గాని, ఇవ్వకపోవుటకు గాని అధికారములేదు. అంచనా లెక్కలను తగ్గించినయెడల గవర్నరుజనరలు తిరిగి ఆ యావత్తు సొమ్మును చేకూర్చును. గవర్నరుజనరలు రాజకీయాధికారములకన్న ఈ ఆర్థిక సామ్రాజ్యాధికారమే బహుభీకరమైన దని చెప్పవలెను.

మంత్రుల సలహాతోను, అనుమతితోను చట్టతుల్యమగు ఉత్తరువులను(Ordinances) శాసించుటకును, మంత్రులతో నిమిత్తము లేకుండ తన విచక్షణజ్ఞానముతో కూడ చట్టతుల్యమగు శాసనములను శాసించుటకును, మంత్రులను, శాసనసభలను లెక్కచేయకుండ 'గవర్నరు జనరలు చట్టములను' ప్రకటన చేయుటకును, నిర్ణీతమైన రాజ్యాంగవిధానము నిష్ఫలమై కార్యభారములు కొనసాగనియెడల రాజ్యాంగవిధానమును మూడు సంవత్సరముల వరకును నిలిపివేసి తన నిరంకుశాధికారము చెలాయించుటకును గవర్నరు జనరలుకు సంపూర్ణాధికారమొసగబడెను. ప్రధానోద్యోగీయులను నియమించుటకు కూడ గవర్నరు జనరలుకు అధికారము కలదు. మంత్రుల యనుమతిచొప్పున ఒక ఆర్థిక సలహాదారుని (Financial Adviser) గవర్నరు జనరలు నియమించును. ఈ ఆర్థిక సలహాదారు తన ఉద్యోగపరిమితికి గవర్నరు జనరలుదయకు పాత్రుడై యుండును. ఆర్థిక వ్యవహారములందు గవర్నరు జనరలుకు గల ప్రత్యేకబాధ్యతను నిర్వహించుటకు ఇతడు తోడ్పడును.

ఒక ప్రధాన న్యాయవాది (Advocate General) కూడ గవర్నరుజనరలుచే నియమింపబడును. గవర్నరు జనరలు తన యిష్టమువచ్చినపుడు ఇతనిని ఉద్యోగమునుండి తొలగింపవచ్చును. ఫెడరలు ప్రభుత్వమునకు చెందిన చట్టనిర్మాణ కార్యములందు గవర్నరు జనరలుకు సవ్యమైన సలహాల నిచ్చుటకు నితడు బాధ్యుడగును.

ఫెడరలు రైల్వేబోర్డు అధికారులను, రిజర్వుబ్యాంకు అధికారులను నియమించుటయందు కూడ గవర్నరు జనరలుకు కావలసిన అధికార మొసగబడెను.

గవర్నరు జనరలుయొక్క ప్రాముఖ్యమును ఇంతస్వల్పమైనవ్యాసమున వర్ణించుట కష్టతరము. అతని అధికారములను ఒక పుస్తకమునందు ఇముడ్చుట కూడ దుర్లభమగు నేమో! ఫెడరలుప్రభుత్వమునకు గవర్నరుజనరలుఒక అంకుశమువంటివాడు. అతని యభీష్టముచొప్పున శాసనసభలు సమావేశమగును; ఆగిపోవును; పరిసమాప్తి నొందును. అతని యిష్టము వచ్చినపుడు శాసనసభలం దుపన్యసించును; తనకు తోచినప్పుడెల్ల శాసనసభలకు సందేశములు పంపును. మంత్రివర్గముయొక్క సభలయందు గవర్నరు జనరలు అగ్రాసనాధిపత్యమును (తనకు నచ్చిన సమయములందు) వహించును.

ఇంతవరకు కేంద్రప్రభుత్వమునందు గవర్నరుజనరలుకు గల అధికారము లను గ్రహించితిమి. ఇంక రాష్ట్రము లందును, ఫెడరేషనులో చేరిన సంస్థానములందును అతనికి గల గూఢాధికారమును కూడ తెలిసికొనవలెను. రాష్ట్రాధికారులైన గవర్నర్లు, వారి నిత్యకృత్యముల కెల్ల గవర్నరుజనరలుకు జవాబుదారీగా నుండవలెను. గవర్నర్లందరును గవర్నరుజనరలు ప్రత్యక్ష-తనిఖీక్రింద పనిచేయుదురు. గవర్నరుజనరలు తలచిన ప్రతి కార్యమునకును వీరు చేదోడైయుండవలెను. దీనినే - అనగా నీ అస్వతంత్ర్యమునే కాబోలు ప్రావిన్షియల్ అటానమీయందురు. ఫెడరలుఅధికారము సంస్థానములలో వర్తింపజేయుటకు గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకము అధికార మొసగబడెను. ఏ సంస్థానమైనను ఫెడరలుఅధికారమును ధిక్కరించినపుడును, ఫెడరలుకార్యములను ఆచరింపని సమయములందును గవర్నరు జనరలు తన విచక్షణ జ్ఞానమున కేమి తోచిన ఆ విధముగా ప్రవర్తింపవచ్చును. నూతన భారత రాజ్యాంగవిధానమున భారత దేశమును మూడు లోకములుగా భాగింతురు: బ్రిటిషురాష్ట్రములు, ఫెడరేషనులో చేరిన సంస్థానములు, ఫెడరలుప్రభుత్వము. ఈ మూడు లోకములలోను గల అధికారములనుబట్టి గవర్నరుజనరలుకు 'త్రిలోకసంచారి' అను నామ మిడిన ఆశ్చర్యము కలుగదు.

భారతీయులకు జవాబుదారీ కానట్టియు, పరదేశమునకు జెందినట్టియు వానికి గవర్నరుజనరలు పదవి నొసగి, తత్సంబంధమైన అధికారముల నొసగుటవలన అతడు భారత దేశాభ్యుదయమునకు తోడ్పడు నని రూఢిగా చెప్పజాలము. గవర్నరు జనరలు ప్రత్యేకబాధ్యతమి మంత్రులకొసగిన అధికారములను నిరర్థకము చేయును. వారు శాసనసభలకు జవాబుదారీ కానేరరు. ఫెడరలు శాసనసభలలో సంస్థానముల ప్రతినిధులు గవర్నరు జనరలుకు పరిపాలనావిషయములలో సహాయముగ నుందురు. బ్రిటిషు ఇండియా యందు ప్రజాపరిపాలనాసంస్థను పెంపొందించుటకు గాని, దేశాభివృద్ధికి సంబంధించిన మార్పులను చేయుటయందుగాని, సంస్థానప్రతినిధులు బ్రిటిషు ఇండియాప్రతినిధులకు సహాయము చేయరు. సంఘబలములేని యీ శాసనసభలను గవర్నరుజనరలు లెక్కచేయక తన పరిపాలనమును కొనసాగించును. ఇట్టి భారతరాజ్యాంగవిధాన మనెడి రథమునకు గవర్నరుజనరలు అరితేరిన సారథి యగుచున్నాడు.

పైన వర్ణింపబడిన నూతనభారత రాజ్యాంగవిధానము భారతీయుల ఆశాలతలను పుష్పించి ఫలింపజేయునా యని సందేహము కలుగుచున్నది. భారతీయుని కెవ్వనికైనను గవర్నరుజనరలుపదవి నొసగినచో మనకు రాజ్యాంగవిధానముతో నిమిత్తము లేకయుండును; ప్రత్యేకబాధ్యతలు మనల నేమియు బాధింపవు. గాంధిమహాత్మునిగాని, మాలవ్యాజీని గాని, జిన్నానుగాని, సప్రూనుగాని, మరి యేభారతీయునైనను గవర్నరు జనరలుగానియమించిననాడు మనము నూతనభారతరాజ్యాంగవిధాన చట్టమును జూచి భయపడ నక్కరలేదు. పరదేశీయుడు మనకు గవర్నరుజనరలుగా నున్నంతకాలము ప్రత్యేక బాధ్యత లేవిధముగా వ్యాఖ్యానము చేయబడునో, వాటివలన గవర్నరు జనరలు (బ్రిటిషు) అధికారము లేరీతిగా ప్రజ్వరిల్లునో, అతని నిత్యకృత్యము లెట్టిరీతిగా పరిణమించునో ఊహింకవచ్చును. బ్రిటిషుగవర్నరు జనరలు భారతదేశాభివృద్ధి కొరకు శ్రమపడుభావము కల్గి, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము, వాక్స్వాతంత్ర్యమునుపాటించుచు భారత దేశమున అధినివేశ స్వరాజ్యము (Dominion Status) సాధించుటకు పాటుపడి ధర్మబద్ధుడగు ఆంగ్లరాజువలె ఉండినయెడల నూతన చట్టము కొంతవరకు రాణించును. కాని బ్రిటిషుప్రభుత్వమును ఆచంద్రార్కము, ఆ సేతుహిమాచల పర్యంతము భారత దేశమున వసింపచుటకు బ్రిటిషుగవర్నరుజనరలు ప్రయత్నించినయెడల ఈ రాజ్యాంగవిధానము గతి యేమగునో సూచించుట అనవసరము. కాబట్టి నూతనభారత రాజ్యాంగ విధానము ఫలించునా అను విషయము బ్రిటిషు గవర్నరు జనరలుయొక్క బుద్ధిచాతుర్యములు, విచక్షణాజ్ఞానము, సాహసౌదార్యములు, ఉదాత్తత, విశాలభావము మున్నగు సద్గుణములమీద నాధారపడియున్నది.

అంకితం

కొత్తపోకడలు అంటే
భయంలేనివాళ్లకు

* * *

అప్సర

శ్రీ మేనకమనా
సుమనోదయ కోమల రమణా
కోరకహీరమణీరదనా
భారవికర పులకితమునదా
ధారా జయ వసంత మాధవ—
విజయాభవ.

[ఊయాలనుండి విలాసంతో, రెండో ప్రక్కకు ఒదిగిపోతుంది. తెర ఎత్తగా]

* ఒకటో రంగం *

[ఆశ్రమ ప్రాంత పుణ్యభూమి: విశాలమైన మఱ్ఱిచెట్టుమొదట వేదికమీద పలచని లేడి చర్మపు రజాయి జారుగా పరచి ఉంటుంది: ఒక చివరగా, అడుంతా బొమ్మల్లో చూసే మృణ్కలశము, పానపాత్రము ఉంటవి: వాటి ప్రక్కన పాంకోళ్లు:

కొంచెం దూరంలో, జాలువారుతూన్న సెలయేటి అంచున, అప్పుడప్పుడే అంకురిస్తూన్న బాలతృణాల్ని మునిపంట నొక్కుతూ, తిరుగుతూన్న ఆడలేడిని అనుసరించి, బాలకురంగం చెంగున గెంతుతూంది. విశ్వామిత్రుడు వేదికకు మరో అంచున తీవిగా కూర్చుని, ఆవంక చూస్తూంటాడు.

శిష్యుడు ప్రవేశిస్తాడు: కొంచెం సెనుకుతూ దూరంగా నిలబడి, ముందుకు రెండడుగులు వేసి, మళ్లా తటపటాయిస్తూ]

శిష్యుడు

జయము, జయము గురుపాదులకు!

విశ్వామిత్రుడు

[ఒక నిమిషం ఊరకుండి, తరువాత ఠవంత శిష్యుడి వైపుకు తిరిగి, చూస్తూ:

రాజర్షి

వెంపటి నాగభూషణం, యం.ఏ.

నట్లుగా కొంచెం వేలు ఊపుతాడు రాజు దర్పంతో.]

శిష్యుడు

తమకోసం దూర్వాసమునీంద్రులు—

విశ్వామిత్రుడు

(పరధ్యానంగానే, చికాకుతో)

ఇప్పుడు వీలు లేదు : మరో మారు రమ్మను.

శిష్యుడు

మరి, వారు ఇప్పుడే—

విశ్వామిత్రుడు

పో.

[శిష్యుడు జంకుతూ వెనక్కి వెళ్లిపోతాడు. లోపల కలత వినపడుతుంది—దూర్వాసుడు ముందుకు రాబోతూంటే, శిష్యుడు అడ్డుపడి వారిస్తున్నట్లు: క్రమంగా కేకలు దూరమౌతవి: తరువాత నిశ్శబ్దం.]

ఆఁ, చింత చచ్చినా పులుపు చావదంటూన్నారే? దేవతలందరూ నాకు జడిసి బ్రాహ్మణ్యాన్నిచ్చేశారా? కాని, మళ్లీ ఎంతలో మారిపోయినానూ? (లేచి, అటూ ఇటూ పచారు చేసివచ్చి మధువును సేవిస్తాడు: నిలుచునే హుక్కాగొట్టం అందుకుంటాడు.)

అవును, మారిపోయాను: మారిపోగలను. నాయిచ్ఛావిహారం...లీల...(నవ్వి) నన్ను నేనే దిద్దుకుంటాను - మేనకకోసం -

[మేనక ప్రవేశిస్తుంది పదహారేళ్ల బాలెంత రాలు. మిసమిస లాడుతూంది. కొంచెం వెనకగా ఒక అప్సర పొత్తిళ్లలో పిల్లను ఉంచుకువస్తుంది.

మేనకను చూసి అమితావేశంతో]
వచ్చావా?

మేనక

[చిరునవ్వుతో పరిహసించి, అతని భుజాల మీద చేతులువేసి, కళ్లల్లోకి చూస్తూ] ఆహాఁ.

విశ్వామిత్రుడు

ఏదే—తెచ్చావా?

మేనక

(అర్థంకానట్టుగా) ఏమిటీ?

విశ్వామిత్రుడు

ఏమిటా? అంత కళ్లుమూసుకుపోయినావేం? చూశావా, ఎలా పెరిగిందో? (అని వారంరోజుల మాపు కనబడుతున్న గడ్డం నిమురుకుంటాడు.)

మేనక

(తలవంచుకుని, నెమ్మదిగా) లేదు.

విశ్వామిత్రుడు

(ఉరుముతూ) ఎందుచేత?

మేనక

మరే—

విశ్వామిత్రుడు

మరీలేదు, గిరీలేదు. ఆమాటలు కట్టిపెట్టు. నేను పనివేళా, నారదుడిచేత కబురు పంపానుకూడా కాదూ? ఆవెధవ చెప్పలా? ఇంత మైమరపా?

మేనక

(మోకరించి) కోప్పడవద్దు: నేను మరచిపోలేదు. లేక-పట్టుకురాలేను.

విశ్వామిత్రుడు

ఏం?

మేనక

అబ్బ! ఆలా, కపరకుండా వినండి: మొన్న నే సోమయాజులుగార్లందరూ, అప్సరలను వరించవచ్చని 'లా' అమలులో పెట్టారు: మీకు తెలియదూ?

విశ్వామిత్రుడు

ఆలాగేం: నేను సవాలక్ష తపస్సుల్లో కామలే: అందుచేత నాకు పత్రికలు రాలేదు: ఐతే?

మేనక

ఏమీలేదు: వచ్చేవారందరికీ ఇచ్చేటప్పటికి అన్నీ బ్లేడ్‌లూ అయిపోయినవి. తిరిగి చేయడానికి- విశ్వకర్మకు ఒంట్లో బాగుండక అతడు పనిలోకి రావడంలేదు.

విశ్వామిత్రుడు

పోనీ, ఇంద్రుణ్ణి అడిగి అతనిదగ్గర ఏమైనా ఉన్నవేమో అడిగితీసుకురాలేకపోయినావా?

మేనక

బాగుంటుందా చెప్పండి, మీరే: ఆయనకు అక్కర్లేదూ?

విశ్వామిత్రుడు

అవును—'అఖిలాప్సరోంగనావిటుడు' కనుక అతనికి గడ్డం మాయకూడదు: నాలాటి ఏకపత్నీ...

మేనక

(అపవారించి) అది కాదండీ.

విశ్వామిత్రుడు

అవును: ఆలాటివాడు నాకు రేజర్ ఎందుకు ఇచ్చాడు మొదలు: నీవు నన్ను గడ్డం తీసేసుకోమని ఎందుకు బ్రతిమాలావు? ఇదివరకు నాకు దానిప్రసక్తి ఏమైనా ఉన్నదా? నీవు వచ్చేటప్పటికి గడ్డం పెంచుకు కూచోనా? కబురు అందగానే పంపిస్తావనుకున్నాను: పోనీ, ఆలస్యమైనా, నీవువచ్చేటప్పుడైనా తీసుకువస్తావనుకున్నాను. అవును, నీకేం?

మేనక

ఎందుకూ—ఎడబపడగానే ఆలా కసురుతారు? (సమీపించి, సవిలాసంగా) మీరు, ఏలా ఉన్నా నాకు బాగానే ఉంటారు.

విశ్వామిత్రుడు

చాల్లే: నీమాయవేషాలు కట్టిపెట్టు.

మేనక

(మారు మాటాడకుండా, దూరంగాపోయి నిలుచుంటుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

ఏం? మాట్లాడవేం?

మేనక

(క్రిందికిచూస్తూ, ఆలాగే ఉండిపోతుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

ఈలా రా: కదలవేం? ఊఁ, రా ఇక్కడికి.

మేనక

(సమీపిస్తుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

కనుక, నీవూ వాడూ ఆలోచించుకుని చేసినపని అన్నమాటా, ఇది?

మేనక

......

విశ్వామిత్రుడు

నా తపస్సు విఘ్నం చేయడానికీ, నా బవిరిగడ్డం, నా దీర్ఘజటాజూటం పోయేందుకు, నీవూ ఇంద్రుడూ పన్నిన పన్నాగమా ఇది? మీ అక్కర తీరింది కనుక—నేనికేలా పోతే మీకేం? నా గడ్డం మాసి, చేసుకునేందుకు బ్లేడు లేక, నేను ఎంత అవస్థ పడుతూంటే మాత్రం నీకేం? అమ్మా, ఎంత వాళ్లూ అప్సరలు! మానవాంగనలకుండే కుత్సితాలన్నీ మీకూ ఉన్నాయే! (ఏమన్నా మేనక కిక్కురుమనక పోవడం చూసి) కానీ, మీపని చెప్తాను....శిష్యా!

శిష్యుడు

(వింగ్‌లోంచి తొంగిచూసి, తల ఊపుతాడు.)

విశ్వామిత్రుడు

ఓరి, శంఖధర్యా! ఆలా దిక్కులు చూస్తావేం: రమ్ముకురా: (శిష్యుడు సమీపిస్తాడు.) ఆశ్రమంలోకి వెళ్లి, తైత్తిరీయం రెండోకట్టచాటున రేజరున్నూ, సామసంహితలో పాతబ్లేడులున్నూ ఉన్నాయి, పట్టుకురా. (శిష్యుడు వెడతాడు)

ఎంతో అనుకున్నా: నీవు అమ్మాయిని, చిట్టితల్లిని ఎత్తుకువచ్చేటప్పటికి, చక్కగా షేవ్ చేసుకుని అందంగా ఉండాలని: కానీ, ఇంతచేసిన తరువాత - నీవు నాకు అక్కరలేదు. నామీద మనసు తీరగానే నన్ను ఇలా పరాభవిస్తావేం? సరేలే: నీరేజరు నీవు పట్టుకెళ్లు: ఇంద్రుడి మొఖానకొట్టానని చెప్పు: ఎవడికొక్కవాలి: మళ్లా ఏ ఋషి నన్నా చెరపడానికి బయలుదేరేటప్పుడు ఉపకరిస్తాయి.

మేనక

(కంగారుపడుతూ లోపలికి సైగ చేస్తుంది. దాది పసిపాపతో ప్రవేశించగా, తాను అందుకుని, అతన్ని సమీపించి)నన్ను మన్నించండి. నేను చేయాలని చేయలేదు. మీకు గడ్డం పెరగడం నాకుమట్టుకు ముచ్చటా? పోనీ, నామీద కోపమైతే, ఈ పసికందునూ, మన ప్రేమాంకురాన్ని చూసిఐనా ఊరుకోండి. చూడండి, ఏలా చేతులు జాస్తూ, ఎత్తుకోమంటూందో, బంగారుతల్లి. తీసుకోరూ?—అనున్న నిపాలబుగ్గలమీద, నవ్వితే, ఏలా సొట్టపడుతూందో! చూడమ్మా! మరే,

నాన్నకే, కోపంవచ్చింది కాని...(పసిపాపను ఆతనికి అందీయబోతుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

(రవివర్మబొమ్మలోపొజుతో ఓ చేయి నెత్తిమీదకు ఎగజాపి వారిస్తాడు.)

మేనక

(కొంచెం వెనుకకు తగ్గి) ఎంత కఠినులండీ.

విశ్వామిత్రుడు

కఠినుణ్ణా?

మేనక

ఆఁ. తపస్సు కఠినం: ఆచరణ కఠినం: చివరకు...మనస్సుకూడా.

విశ్వామిత్రుడు

అవును: కఠినమైతే—నీమెర మెచ్చులకు కరగిపోకుండా ఉండేదే: (శిష్యుడు వచ్చి, రేజరూ, బ్లేడ్లూ అందిస్తాడు భయపడుతూ) దౌర్భాగ్యుడా, ఎక్కడకు వెళితే అక్కడే పాతుకునిపోతావేం? (మేనకవైపు రేజరు విసిరివేసి) తీసుకుపో,—వెళ్లు.

మేనక

ఇది తగునా?

విశ్వామిత్రుడు

భేషుగ్గా.

మేనక

అవును: మనసు మారిపోయినప్పుడు... నెపం నామీదనే వేసి తప్పించుకోవాలని మీ పన్నాగం: నాకు తెలుసులెండి: వెళ్లిపోతాను.

విశ్వామిత్రుడు

శీఘ్రంగా.

మేనక

ఉండనులెండి. మీపాపను మీరు తీసుకోండి.

విశ్వామిత్రుడు

మీపాప- మాపాప! ఇష్టంలేకపోతే పారవెయ్యి.

మేనక

అలాగే. లేకపోతే, మనకు పిల్లలు ఎందుకూ!

విశ్వామిత్రుడు

ఎందుకూ! నీవుచేసిన పనే, పెద్దది అదీ చేయడానికి. కానీ, ఇది వృథాగా పోదులే. రేజర్‌వల్ల నీకూనాకూ ఎడబాపులైనవి కదా. నీసంతానానికీ అదేశాపం! రేజరే!

ఛీ! మాయలోపడి ఎంతతపఃఫలం వ్యర్థం చేసుకున్నానూ!

(వెళ్లిపోతాడు. మేనక, అప్సర అలానిలవబడి, కదలకఉంటారు.)

***

* రెండో రంగం *

[కులపతి కణ్వుని తపోవనం.

అవతలగా ఆశ్రమ కుటీరములు కనబడుతూ ఉన్నవి.

మాధవీనికుంజముదగ్గర శకుంతల నిలుచుని ఉంటుంది.]

శకుంతల

(చేతిలోఉన్న రేజర్ కనబడేటట్టు పట్టుకుని చూస్తూ)

బేజరూరు వగలేనా
మోజుతీరిపోయెనా

రేజరా

గడ్డమంటి చెప్పి వలపు
కాని పిలువనంప మనవే.

బ్లేడుకరుకు పూనులుకుల
వాడి అబ్బ! సైపలేనే!

ఎన్నిమాయలు, ఎన్నినమ్మికలు, అన్నీ మరచిపోయినాడా! అంతఃపురాంగనల వలలోపడి, నన్ను అన్యాయంచేయడం—

(అనసూయ వచ్చి సమీపించి)

అనసూయ

ఏమి...చేపడం ?

శకుంతల

....

అనసూయ

కదులు. ముహూర్తం దాటిపోతుంది: కులపతి బ్రహ్మలోకానికి వెళుతూన్నారు: నిన్ను శార్‌ఙ్గరవుని తోడు తీసుకోమన్నారు.

శకుంతల

(కోపంగా) నేను వెళ్లను. నగరుచేరుకోగానే పిలిపించుకుంటాననిచెప్పి ఇలావంచన చేస్తాడా? పోనీ, తనపేరే తలుచుకుంటూ బ్రహ్మచారిణిగా ఆశ్రమంలోనే ఉండిపోతాను. ఆయనకు అంతిబెట్టా?

అనసూయ

కాదమ్మా! రాచకార్యాలు—

శకుంతల

రాచకార్యాలు!! అవే నాకన్న ఎక్కువైతే నేనెందుకేం? తేరగా దొరికానని, ఏమీ తెలియనిదాననని అంతచులకనగా చూస్తాడా? (వ్రేలితో బెదరిస్తూ) ఆమాట నావద్ద ఎత్తావంటే—

అనసూయ

వినవూ?...నీమాటలకేమిలే, నేనుచూడటం లేదూ, ఎప్పుడెప్పుడని కాచుకొని కూర్చోడం? కొంచెం అలికిడి అయితే సైన్యం వస్తూన్నదని ఎదురుచూసి ఉలికిపోవడం (రేజరును చూపించి)- అదిగో, వెళ్లేటప్పుడు నీదగ్గర వదిలేయలేనూ జ్ఞాపకానికి? దాన్ని ఒకక్షణమైనా ఎడబాస్తున్నావా? మునుపటిలాగా తీవలను కన్నతల్లిలాగా పెంచుకుంటున్నావా? హరిణబాలలకు నవతృణాంకుర ప్రాశనము చేస్తున్నావా? నిదురలేచినది మొదలు రేజరును మెరుగుపెట్టడం, తలచుకుని మురియడం, ఎన్నినేర్చుకున్నావమ్మా!

శకుంతల

(రేజరును దూరంగావిసిరి) నన్ను మోసం చేసినవాళ్లు-ఇంతే!

అనసూయ

(తీసి, అందీయబోతుంది.)

శకుంతల

అక్కర్లేదు: నీవు నాతోమాటాడవద్దు.

అనసూయ

మాటాడనులే: ఇక, మీ ఊరికిపోయి మహారాణివైనతరువాత సరే, ఇప్పటినుంచే ఇంత అధికారగర్వమా? కానీలే—

శకుంతల

నాతో మాటాడవద్దు. ఇక్కడనుంచి వెళ్లిపోతావా, నేను వెళ్లనా?

అనసూయ

మెదలకుండా ఉంటానులే. నాకెందుకు, అయినా, మీదంపతుల సంగతి? మీలో మీరు ఏమేం ఉన్నారో, ఏం?

శకుంతల

....

అనసూయ

కూర్చో.

శకుంతల

ఊహుం.

అనసూయ

పోనీ, నవ్వు.

శకుంతల

ఊహుం. కూర్చోను, నవ్వను.— నీతో-

అనసూయ

మాటాడవు. అయితే ఏం చేస్తావు?

[దూర్వాసుడు వస్తాడు. శకుంతల, అనసూయ ఎడపెడగా తిరిగి నిలుచుని ఉంటారు.]

దూర్వాసుడు

ఓం. శన్నో అస్తు...ద్విపదే

(ఎవరూ కదలరు.)

శం చతుష్పదే.

(విని, అటుచూడకుండా నవ్వుతారు.)

(దూర్వాసుడు కొంచెం పరికిస్తాడు: ప్రయోజనం లేక, రామకు సెట్టుగా సమీపించి)

నేను వచ్చాన్రా: (కొంచెం తటపటాయించి, వెళ్లి, మావిగున్న మొదల వేదిక మీద కూర్చుని,)

దూర్వాసుడు

అతిథిపూజ—

(శకుంతల, అనసూయ వినరు)

అర్ఘ్యం, పాద్యం—

(వాళ్లు వెనకటిలాగానే ఉంటారు: ఆయన మూకుడుగా వాళ్ల మీదకువెళ్లి)

తెస్తారా లేదా పూజాద్రవ్యాలు? (వాళ్లు చలించరు.) శపించనా ఇక తిరుగకుండా! —కాచుకోండి(కొంచెం తమాయించి) చిత్రప్రతిమలలాగా కదలరేం? మీకు మతిపోయిందా? దివ్యఋషిని—దర్శనం అనుగ్రహించాను. పూజించండి—తరించండి! ఇప్పటికీ చెప్తున్నాను. చెడిపోకుండా—(ఊరుకుని నిదానంగా) ఏమిటీవింత? (దివ్యదృష్టి సారించి) హుం. పడుచుదనం పొగరు! శకుంతలా ఈ అవజ్ఞకు ఫలం అనుభవించు. రాజును తలచుకునే కళ్లతో నన్ను చూడలేవేం? అతనిమీదకోపం నామీద చలాయిద్దామనుకున్నావేం? చూసుకో—(శాపోదకం, అభిమంత్రితం, విడస్తూ) నిన్ను దుష్యంతుడు మరచిపోతాడు. (అంగలో దాటిపోతాడు.)

అనసూయ

చండకోపి—శాపం—అమోఘం.

శకుంతల

కానీ, ఎన్ని కష్టాలు వస్తాయో రానీ. నా విధి వ్రాత! (దుఃఖిస్తుంది.)

అనసూయ

రా. పోయి బ్రతిమాలుకుని ప్రసన్నుని చేసుకుందాం.

(శకుంతలను బలవంతంగా లాక్కుని వెళుతుంది. స్టేజి ఒక నిమిషం ఖాళీ: అంతలో ఇద్దరూ తిరిగివస్తారు.)

శకుంతల

మాయమైనాడు.

అనసూయ

(తల ఊగిస్తుంది.)

శకుంతల

ఏంచేయను? ఎవరిని వేడుకోను? ప్రభూ! నీవు కనికరించవందున కదా ఈ దాసికి ఇన్ని అగచాట్లు! ఏలా బ్రతుకను? ఎందుకు—

(సొలబడుతుంది)

అనసూయ

సఖీ! ధైర్యం తెచ్చుకో. ఆలావిచారించ కూడదమ్మా! అన్నిటికీ గౌరీముఖోదేవి ఉన్నది. ఆమెకు దయరాదా! (కళ్లనీళ్లు పెట్టుకుంటుంది)

(నారదుడు ప్రవేశం. వెంట గానం)

నారదుడు

లోకైకసుందరానన-దురా
లోకకన్యకరహితా
నాకవామలోచనా మ
నాకమలాసహితా.

(శకుంతలస్థితి చూస్తాడు: మహతిని తీసి) ఎప్పుడూ ఒకటే మోతా! (కింద పెట్టి) కిక్కురుమనకుండా ఊరుకో, వేళాపాళా లేదూ (బిగ్గరగా) నారాయణ, నారాయణ!

శకుంతల

(లేచి నిలుచుని) నమస్కారం. దయ చేయండి.

నారదుడు

కల్యాణి! భర్తృసమాగమసిద్ధిరస్తు!

అనసూయ

(నవ్వుతూ) అయితే పెద్దపేచీ వస్తుంది!

నారదుడు

(ఉలికిపడి) ఏం?

అనసూయ

ఇప్పుడే—దూర్వాసమౌని శాపం యిచ్చి వెళ్లారు!

నారదుడు

ఎందుకూ?

అనసూయ

ఎందుకేమిటి—శాపానికి? ఆయనకు అలవాటేకదూ? ఇవాళ మేం కనబడ్డాం!

నారదుడు

అయితే మాత్రం?

అనసూయ

కాలినిబడ్డ పాము కరవక మానుతుందా? ఊరికే వచ్చి, ఒక్క శాపమైనా ఇయ్యకుండా వెళితే పరువుతక్కువకాదూ? అయినా, తెలియక అడుగుతాను, మీలో మీరు కూడబలుక్కోరా ఏం, కర్మం? ఒకరు శాపం, వారి వెనక మరొకరు వరం! పేచీలు ఎందుకు పెంచుకుంటారు? పోనీ, పెద్దవాడు, ఆయన మాట గౌరవిద్దాం, మీ ఆశీర్వచనం ఉపసంహరించుకోండి!

నారదుడు

ఏమిటే!—ఉపసంహరించుకోవడమే!—బ్రహ్మవాక్కు!

అనసూయ

మరి, దూర్వాస మౌనీంద్రునిది?

నారదుడు

ఆసంగతి తరువాత ఆలోచించుకోవచ్చును. అసలు, జరిగినకథ ఏమిటో.

అనసూయ

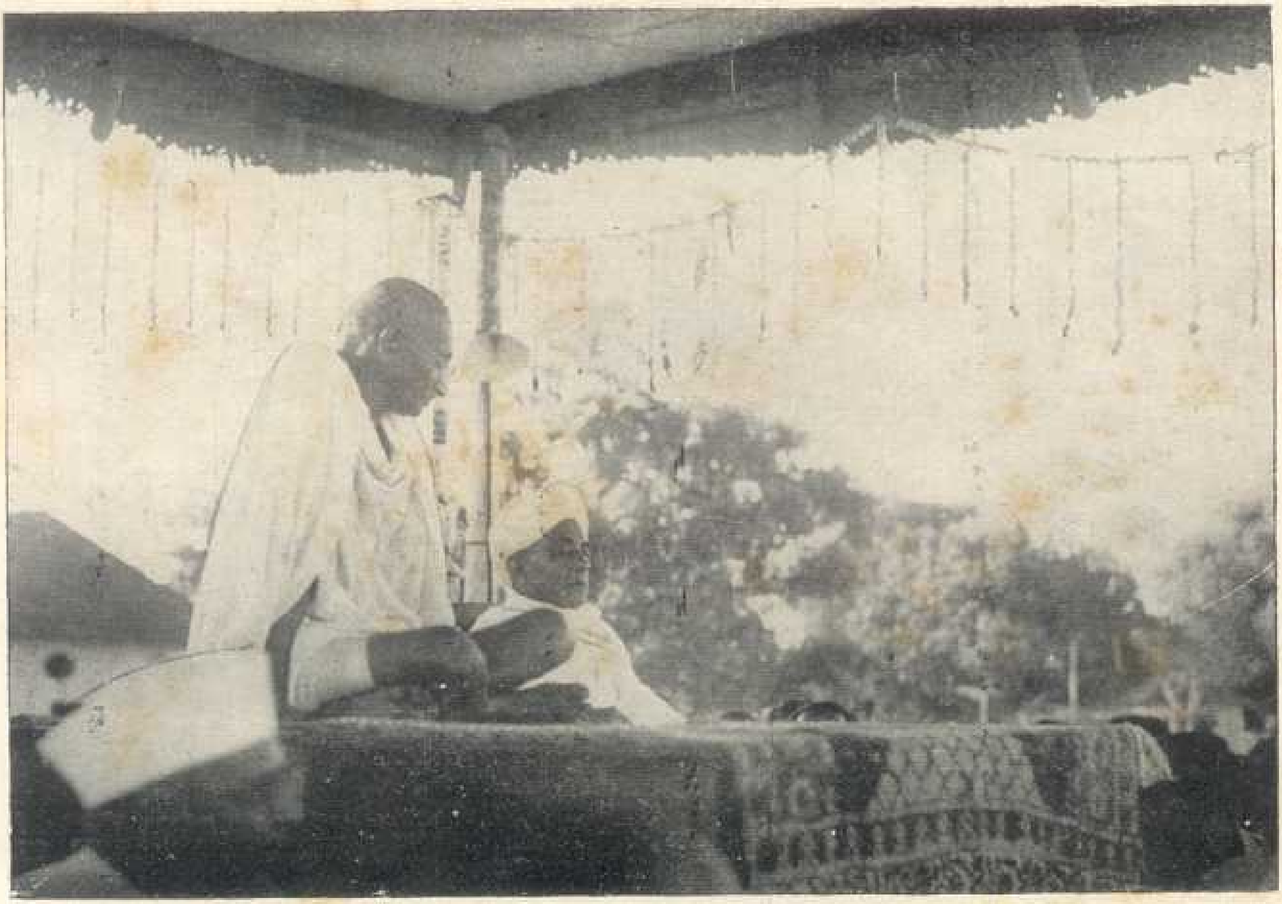
ఆఁ. పాడిందేపాట! నేను చెప్పలేను. మీరు యోగదృష్టితో—

నారదుడు

ఊహుం—తెలిసింది. మహామంచి పట్టులో చిక్కాడులే ముసలాడు: మరచిపోతాడన్నాను కదూ. అవును బ్రహ్మచారికేం తెలుసును? కమండలు, జలం—ఉన్నాయికదా అని అవకతవకలు చేయడమే! కానీ, తెలిసివస్తుంది. నేనే గెలుస్తాను.

అమ్మాయీ! తిరిగీ ఆశీర్వదిస్తున్నాను. భర్తృ సమాగమ...

తిరువాంకూరులో గాంధిమహాత్ముని పర్యటనము

౧. తిరువాంకూరులో మహాత్ముడు ఎజావా తెగవారికి హితబోధచేయుచుండుట యిందు కానవగును.

౨. తిరువాంకూరు మహిళాసమావేశమువారు మహాత్మునికి స్వాగతపత్రము సమర్పించుట. శారదాదేవిగారు స్వాగతపత్రము చదువుచున్నారు

తమ సంస్థానమున హరిజనదేవాలయ ప్రవేశమునకు అనుజ్ఞయిచ్చిన శ్రీ తిరువాంకూరుమహారాజా గారికి
శ్రీ రాజగోపాలాచార్యులుగారు ధన్యవాదములర్పించుట

శ్రీ తిరువాంకూరు మహారాజాగారికి చెన్నపురి పురపాలకసంఘమువారు స్వాగతపత్రమును సమర్పించుట
(మహారాజాగారిప్రక్కన మహారాణి శ్రీ సేతూబాయిగారుగలరు)

శకుంతల

అనసూయా! చూడు, ఆలేడిపిల్ల కుంటరితనం. తల్లిదగ్గరనుంచి పారిపోతూన్నది. పట్టుకుంటాను (తొందరగా వెళుతుంది.)

అనసూయ

అప్పుడే ఎందుకమ్మా అంత తొందర! (నారదునితో) పిచ్చితల్లి! సంబరం నాచేసుకోవాలని వెళ్లిపోయింది. రేజరు (వెతుకుతూ) ఇక్కడే పడవేసింది— ఈపొదలలో.- అరె! ఏమైందీ?— కాస్త, మీరుకూడా వెదకండి.

నారదుడు

ఏం రేజరు?

అనసూయ

ముందు వెదకండి.

నారదుడు

కాదు, చెప్పాలి! ఆఁ...అక్కడ్లేదులే— నాదివ్యదృష్టికున్నదిగా! (తెలుసుకుని) ఓహో! ఇంకేం? సాధించావు! శకుంతలను మరచిపోయినా, రేజరు చూడగానే, దుష్యంతుడు యిల్లాలిని ఏలుకుంటాడు!- చూడు జాగ్రత్తగా (ఇద్దరూ వెదుకుతారు.)

అనసూయ

పోయింది

నారదుడు

ఊఁ, ఇంతలో ఏమవుతుంది?— శకుంతల పట్టుకువెళ్లిందేమో?

అనసూయ

లేదు. మనం చూస్తూనే ఉన్నాంకదూ? ఇదంతా శాపమే! మళ్లీ మహాసముద్రంలో—

నారదుడు

ఫరవాలేదు, నేను ఉన్నానుకదూ.

అనసూయ

ఏమైపోయుంటుంది?

నారదుడు

అదే చెప్పడానికి వీలులేకుండా ఉన్నది: విచారిస్తాను: దివ్యదృష్టి - ఒక విషయంలో రెండుసార్లకన్న పనిచేయదు. లేకపోతే నా—

అనసూయ

మీరే రక్షించాలి: ఇప్పుడు పెద్దదిక్కు ఎవరూ లేరు.

నారదుడు

మరేం భయంలేదు. శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపించేయవచ్చును. తరువాత భారం నాది.

అనసూయ

ఆలాగే.

నారదుడు

వెళ్లి వస్తాను. (నిష్క్రమిస్తాడు.)

అనసూయ

ఇదిగో,— ఏమండోయ్ (పిలుస్తూ వింగ్ దాకా వెళుతుంది: నారదుడు వస్తాడు.)

నారదుడు

ఇప్పుడు వేళలేదు,... తిరిగి మళ్లా....

అనసూయ

అందుకు కాదు, పిలిచింది! మీ-మహతిని వదలివేసి వెళుతున్నారేం?— ఇదండి.

నారదుడు

(అందుకుంటూ, ఆలస్యంచేసి, అవలోకిస్తూ) మహతిని కాదు, మనసే మరచిపోయినాను. (ఇంకా కొంచెం దగ్గరకు జరుగుతాడు.)

అనసూయ

కొంటెతనం - (నారదుని చెక్కిలిమీద చేయి అలా అని) శకుంతలను ప్రయాణం చేయాలి. (కన్ను ఎగురవేసి నవ్వుతూ పారిపోతుంది.)

(గానం)
మాలతీలతామదామ
భరణా, సురమోహనా
లోకైకసుందరానన

నారదుడు

ఊహలో: సంగీతం పాడినట్టుగానే ఉన్నది మనపని! (గానం ఆగిపోతుంది.)

(నడిచి పోతాడు)

***

* మూడో రంగం *

[రాచనగరిలో. విహారమందిరం. పన్న జాజుల దండను పదిలముగా పుచ్చుకొని చేటి]

చేటి

(పరిక్రమించి) ఏకీ, ఇక్కడ ఎవరూ లేరేం? ప్రభువు ఈపూట వచ్చి వారని కంటికి చెప్పాడే! మూసలితాతకు దృష్టి దోషం వచ్చి పోతూన్నది. కంటికి కనబడ్డవారందరూ మహారాజులే.

(ప్రతీహారి ప్రవేశించి, చేటినిచూసి)

ప్రతీహారి

మహారాజులే! నీ స్వయంవరానికి నేను రానా!

చేటి

(తిరిగిచూసి) నీవు ఉన్నావు కాబూ, ఇక్కడ—

ప్రతీహారి

నీతోడునీడను. నిన్ను చూడకుండా నిమిషం ఉండగలనా? సుదినం! పూలమాలకూడా ఉన్నది కదా - అన్నీ కలిసివచ్చినాయని స్వయంవరమన్నాను.— హై (పరిశీలించి) ఎంత అందంగా ఉన్నావు!— నిన్ను... ఇదా... వదలిపెట్టలేను! జాజులు... రేకలు విచ్చినట్టుగా నీదిన్నారి పెదవులతో -ఏదీ ... చిరునవ్వు

చేటి

(నవ్వుతూ)
జాజులందమూ-రవల
గాజులందమూ-బావా

ప్రతీహారి

చందమామ వెలుగునీడ
పరవశమందమా

చేటి

ఒకల
కందరాని మోవితేనె
విందులందమా...

ప్రతీహారి

అందాలరాణీ— ఏ అందమైనాసరే! స్వయంవరందాకా ఆగలేను!— గాంధర్వం- (పట్టుకోబోతాడు)

చేటి

(దిక్కుకుండా తప్పించుకుని) ఉండు, ఎవరన్నా చూస్తారు!— అయ్యో!— మహారాజు! (దూరంగావెళ్లి నిలుచుంటుంది.)

(దుష్యంతుడు వస్తాడు: కుడిపక్కగా ఉన్న ఆసనంమీద కూర్చుని ఆలోచనతో)

దుష్యంతుడు

కుడి ఎడమ కన్నులు కంపులుచేసుకొని అదురుతూన్నవి: ధర్మనిర్వాణంలో ఏమైనా లోపం చేశానా? మనసుకూడా కలవరపడుతున్నదే! (ప్రతీహారిని చూసి) పురోహితులు సోమరాజులవారిని పిలుచుకునిరా.

(ప్రతీహారి వంగి, నమస్కరించి వెళతాడు.)

చేటి

(ముందుకువచ్చి) దేవా! మహారాణి వసుమతీదేవి పంపిన ప్రేమోపహారము.

శకుంతల

అనసూయా! చూడు, ఆలేడిపిల్ల దుంటరి తనం. తల్లిదగ్గరనుంచి పారిపోతూన్నది. పట్టు కుంటాను (తొందరగా వెళుతుంది.)

అనసూయ

అప్పుడే ఎందుకమ్మా అంత తొందర! (నారదునితో) పిచ్చితల్లి! సంబరం నాచేసు కోవాలని వెళ్లిపోయింది. రేజరు (వెనుకకుతూ) ఇక్కడే పడవేసింది—మాపావలో.- అరే! ఏమైందీ?—శాస్త్ర, మీరుకూడా వెదకండి.

నారదుడు

ఏం రేజరు?

అనసూయ

ముందు వెదకండి.

నారదుడు

కాదు, చెప్పాలి! ఆ...అక్కడేనులే— నాదివ్యదృష్టికున్నదిగా!(తెలుసుకుని)మీకూ ఇంకేం? సాధించాను! శకుంతలను మరచి పోయినా, రేజరు చూడగానే, దుష్యంతుడు జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటాడు!-నాడు జాగ్రత్తగా (ఇద్దరూ వెదుకుతారు.)

అనసూయ

పోయింది

నారదుడు

ఊఁ. ఇంతలో ఏమవుతుందీ?—శకుంతల పట్టుకువెళ్లిందేమో?

అనసూయ

లేదు. మనం చూస్తూనే ఉన్నాంకదూ? ఇదంతా శాపమే! మళ్లా మహాసముద్రంలో—

నారదుడు

ఫరవాలేదు, నేను ఉన్నానుకదూ.

అనసూయ

ఏమైపోయిందంటారు?

నారదుడు

అదే చెప్పడానికి వీలులేకుండా ఉన్నది: విచారిస్తాను: దివ్యదృష్టి - ఒక విషయంలో రెండువార్లకన్న పనిచేయదు. లేకపోతేనా—

అనసూయ

మీరే రక్షించాలి: ఇప్పుడు పెద్దదిక్కు ఎవరూ లేరు.

నారదుడు

మరేం భయం లేదు. శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపించివేయవచ్చును. తరవాత భారం నాది.

అనసూయ

అలాగే.

నారదుడు

వెళ్లివస్తాను. (నిష్క్రమిస్తాడు.)

అనసూయ

ఇదిగో,—ఏమండోయ్ (పిలుస్తూ వింగ్ దాకా వెళుతుంది: నారదుడు వస్తాడు.)

నారదుడు

ఇప్పుడు వేళలేదు,... తిరిగి మళ్లా....

అనసూయ

అందుకు కాదు, పిలిచింది! మీ-మహతిని వదలివేసి వెళుతున్నారేం?— ఇదిగోండి.

నారదుడు

(అందుకుంటూ, ఆలస్యంచేసి, అవతలకిస్తూ) మహతిని కాదు, మనసే మరచిపోయినాను. (ఇంకా కొంచెం దగ్గరకు జరుగుతాడు.)

అనసూయ

కొంచెతనం - (నారదుని చెక్కిలిమీద చేయి అలా అని) శకుంతలను ప్రయాణం చేయాలి. (కన్ను ఎగురవేసి నవ్వుతూ పారిపోతుంది.)

(గానం)
మాలతీలతామధామ
భరదా, మురమోహనా
లోకైక సుందరానన్నా

నారదుడు

ఊరకో: సంగీతం పాడినట్టుగానే ఉన్నది మనపని! (గానం ఆగిపోతుంది.)

(వడిచి పోతాడు)

***

* మూడో రంగం *

[రాచనగరిలో. విహారమందిరం. పన్నజాజుల దండను పదిలముగా పుచ్చుకొని చేటి]

చేటి

(పరిక్రమించి) ఏకే, ఇక్కడ ఎవరూ లేరేం? ప్రభువు ఈవేళ వచ్చి వారని కంచుకి చెప్పాడే! మునలితానికు వృష్టి గోమం వచ్చి పోతూన్నది. కంటికి కనబడ్డవారందరూ మహారాజులే.

(ప్రతీహారి ప్రవేశించి, చేటినిచూసి)

ప్రతీహారి

మహారాజులే! నీ స్వయంవరానికి నేను రానా!

చేటి

(తిరిగిచూసి) నీవు ఉన్నావు కాబూ, ఇక్కడ—

ప్రతీహారి

నీతోడునీడను. నిన్ను చూడకుండా నిమిషం ఉండగలనా? సుదినం! పూలమాలకూడా ఉన్నది కదా - అన్నీ కలసివచ్చినాయని స్వయంవరమన్నాను.— సై (పరిహసించి) ఎంత అందంగా ఉన్నావు!—నిన్ను... ఇహ... వదలిపెట్టలేను! జాజులు... రేకలు విచ్చినట్టుగా నీదిన్నాది పెదవులతో -ఏదీ ... చిరునవ్వు

చేటి

(నవ్వుతూ)
జాజులందమూ-రవల
గాజాలందమూ-బాబా

ప్రతీహారి

చందమామ వెలుగునీవ
పరవమందమూ

చేటి

ఒరుల
కందరాని మోవిరేక
విందులందమూ...

ప్రతీహారి

అందాలరాశి— ఏ అందమైనావలే! స్వయంవరందాకా ఆగలేను!—గాంధర్వం- (పట్టుకోబోతాడు)

చేటి

(దిక్కుతుంటా తప్పించుకుని) ఉండు, ఎవరన్నా చూస్తారు!—అయ్యో!—మహారాజు! (దూరంగావెళ్లి నిలుచుంటుంది.)

(దుష్యంతుడు వస్తాడు: కుడిపక్కగా ఉన్న ఆసనంమీద కూర్చుని ఆలోచనతో)

దుష్యంతుడు

కుడి ఎడమ కన్నులు కంటుంటేకుకొని అదురుతున్నవి: ధర్మనిర్వాణంలో ఏమైనా లోపం చేశానా? మనసుకూడా కలవరపడుతున్నదే! (ప్రతీహారిని చూసి) పురోహితులు సోమరాజులవారిని పిలుచుకురా.

(ప్రతీహారి వంగి, నమస్కరించి వెళుతాడు.)

చేటి

(ముందుకువచ్చి) దేవా! మారాణి వసుమతీదేవి పంపిన ప్రేమోపహారము.

శార్ఙ్గరవుడు

ఈమెనే నీవు వరించినది.

దుష్యంతుడు

అబద్ధము!

శార్ఙ్గరవుడు

ఆఁ. శాపాయుధులమని మరచిపోతూన్నారు.

దుష్యంతుడు

లేదు: మహాప్రసాదము! కాని, కడుపుతోనున్న పిల్లను భార్యగా వరించవలసిన దనే ఆదేశము—శిరసా వహించాలా, శాపానికి జడిసి?

శార్ఙ్గరవుడు

ఈలా, అమాయకురాలిని వంచనచేయడం కూడా రాజధర్మాలలో దేమో? అరణ్యాలలో ఉండే మాకు ఏం తెలుస్తుంది? మాపని మేము చేశాం: ఇక నీయిష్టం: ఏలుకున్నావరే, లేక—

(శకుంతలతో) ఏమమ్మా! చూశావా, ఈయనవాలకం! పోనీ, చూసిఅయినా పోల్చుకుంటాడేమో, ముసుగుతీయి: ఇప్పుడు సిగ్గుపడితే ఏలా? (ముఖం చూపిస్తుంది.)

(మహారాజుతో) చూడండి, ఈమె ఎవరో...

దుష్యంతుడు

ఈమె ఎవరు?

శకుంతల

నాథా!

దుష్యంతుడు

నాథా!—ఇంత విపరీతమా? అమ్మాయీ, నీవు పసిదానవులాగా వున్నావు: అప్పుడే ఇన్ని మాయలు ఏలా నేర్చుకున్నావమ్మా?

శకుంతల

మాయలా! ఎవరివి?

దుష్యంతుడు

తెలియడం లేదూ?

శకుంతల

మళ్లా అనండి, ఆమాట.

దుష్యంతుడు

అంటాను, నాకేమిభయం?

శకుంతల

అవును: ఇంత దుర్మార్గానికీ, మోసానికీ ఒడిగట్టినమీకు (దగ్గరకు వెళ్లి) కోపమూ నామీద? మీరు ఎప్పుడు రమ్మంటారా అని కాచుకుని ఉండీ ఉండీ, స్వతంత్రించి వచ్చేసినందుకు, మన్నించండి.

దుష్యంతుడు

నాకేమీ అర్థంకావడం లేదు.

శకుంతల

అల్లాగా? ఏమీ తెలియనివారు, నన్ను మాయచేసి ఏలావరించి, నమ్మకలిచ్చి...

దుష్యంతుడు

ఊఁ. కథ అల్లు—

శకుంతల

పౌరవా! ఇది మీకు తగదు!—అప్పుడే మరచిపోయినారా? మన చెలిమికి సాక్షిగా సేఫ్టీ రేజరును, మా తండ్రి మా అమ్మకు యిచ్చినదానిని, మీకు నేను సమర్పించలేదా? ఆశ్రమంలో ఉన్నంతకాలం మీకు అనుదినమూ నేను అమరించియిచ్చేదాన్ని కాదా? అప్పుడు మీ నున్నని చెక్కిళ్లు ఎంతముద్దొచ్చేవి! తోటి చెలికత్తెలు నన్ను చూసి ఎంత అసూయపడేవారు! జ్ఞాపకంలేదూ, మొదటిసారి మీరు రేజరు పట్టుకోవడం చేతగాక, గంట్లు పడితే, నేను మందారరేకలు తీసుకువచ్చి అద్దలేదూ? ఏం, చూడండి, మీరు షేవ్ చేసుకుని అక్కడపడవేసిపోతే తీసిదాచేసి, అల్లరిచేస్తే, 'రేజర్ ఒకరియెత్తూ, నేను ఒక ఎత్తూ' అని మీరు నన్ను ఎంత బ్రతిమాలుకుని, అనితర జనలభ్యమైన ఆ లేవప్రసాదాన్ని నేను నవ్వుతూ యివ్వగా, కళ్లకద్దుకుని, మీ భాగ్యదేవతనని కౌగలించుకోలేదూ? ముద్దు పెట్టుకుందామని మీరు ఎంత ఉబలాటపడినా, మూడురోజులా గడ్డము పెరిగి గరుకుగా ఉన్నదని నేను తప్పించుకుంటే, నామీది మక్కువతో మీరు, సాయంకాలమైనప్పటికీ, ఎవరూ చూడకుండా, అప్పటప్పుడు గడ్డం చేసుకుని, కలకలలాడుతూ ఉంటే, నిలువలేక నేనే మీ కౌగిలిలో వాలిపోయినాను కాదూ? చివరకు, మీరు ఇక్కడకు వచ్చేస్తూ, రేజరు వెంట పట్టుకువెళతానంటే, మీ నున్ననిగడ్డం చూసి ఎవరైనా మాయచేసి వలలో వేసుకుంటారని, నేను ఇయ్యకుండా ఉట్టిచేతులతోనే పంపానుకాదూ? చూసుకోండి, ఎంత పెరిగిపోయిందో! అచ్చంగా, కిరీటం పెట్టుకుని, వేషం వేసుకున్న మునికుమారుడులాగా ఉన్నారు. (దుష్యంతుడు ఉలికిపడి గడ్డం తడుముకుంటాడు) ఏం, గడ్డమంటేఅయినా నేను జ్ఞాపకం వచ్చానా? (మీద చేయివేస్తుంది)

దుష్యంతుడు

(సంభ్రమంతో) రేజరు! ఏదీ రేజరు?

శకుంతల

(దీనంగా) లేదు, పోయింది!

దుష్యంతుడు

అవును, అలాగే పోతుంది: ఎంత మోసం!

శకుంతల

నమ్మరూ, ఇంకా ఇప్పటికీ నమ్మరూ? —నిజంగానే పోయిందండీ.

దుష్యంతుడు

ఇక చాలించు—నీ వేషాలు. వచ్చిన త్రోవను పదు.

శకుంతల

ఎక్కడికి పోను?—మీ భార్యను,—

దుష్యంతుడు

ఆమాట అంటే ఊరుకోను. భార్యవా?

శకుంతల

కానా?

దుష్యంతుడు

నీవు ఎవరో నాకు తెలియదు. వెళతావా, లేదా?

శార్ఙ్గరవుడు

(ముందుకువచ్చి) ఏమయ్యోయ్ నీ ఆగడం? మీలో మీరు రాజీపడరా? ప్రణయకలహమేమోనని ఊరుకున్నాను, చూస్తూ. పొగరుబోతుతనం మాని ఏలుకుంటావా సజావుగా, శపించనా? (చేయి జాస్తాడు.)

శకుంతల

వద్దు, వద్దు. నా నాథుని ఏమీ చేయవద్దు. నన్ను చూసి అయినా—

శార్ఙ్గరవుడు

ఊహూఁ. వీల్లేదు. ఎత్తినచెయ్యి ఊరికే క్రిందకు దించకూడదు. శపించితీరాలి! ఏం, రాజా?

(నారదుడు, కణ్వుడు ప్రవేశిస్తారు.)

నారదుడు

(శార్ఙ్గరవునితో) ఏం, పిట్టకొంచెమైనా కూత ఘనంగానే ఉన్నదే? చదువంతా అయిపోయి, శాపప్రయోగాలదాకా వచ్చావూ?

(దుష్యంతునితో) ఏం, రాజా, క్షేమమా?

దుష్యంతుడు

(మాటాడకుండా ఉభయులకూ నమస్కరిస్తాడు.)

శకుంతల

నాన్నగారూ (కణ్వుని కౌగలించుకుంటుంది.)

నారదుడు

(కణ్వునితో) ఏమండీ, ఊరుకుంటారేం? చేసిన ఘనకార్యం బయలుపెట్టండి: ముందు, మీ అల్లుణ్ణి పలకరించండి.

కణ్వుడు

(శకుంతలతో) ఊరుకో తల్లీ! నీకేం భయం లేదు: అంతా నా పొరపాటు.

దుష్యంతుడు

పెద్దలు—నిలుచునే ఉండటం భావ్యం కాదు: దయచేసి ఇలా—

కణ్వుడు

నాయనా! పెద్దల అభాగ్యపు పనులే ఇంతవరకూ తెచ్చినవి. నా తప్పు ఒప్పుమని మీరందరూ క్షమిస్తేనే కాని కూర్చోను.

దుష్యంతుడు

దైవఘటనలు—మీరు తప్పు చేయడం—

కణ్వుడు

విధివిధానం, బాబూ! ఆకలములతో జీవనం చేస్తూ, అడవిలో పడిఉండటం మాకు తగింది కాని, తనుకుమని నాగరికవేషం వేస్తే ఊరికే పోతుందా?

దుష్యంతుడు

మీ మాటలు విపరీతంగా ఉన్నవి.

నారదుడు

వినండి! ఇంకా ఉన్నవి విశేషాలు.

కణ్వుడు

మహాపరాధం—

సోమరాతుడు

మీరు మాటిమాటికీ ఆలా నిందించుకోవడం మహారాజుకు చిన్నతనంగా ఉన్నది.

కణ్వుడు

(శకుంతలతో) అమ్మా! నన్ను మన్నింపవూ?

శకుంతల

(ఆశ్చర్యంతో) అదేమిటండీ?

కణ్వుడు

కాదు తల్లీ! నీకు యిన్ని కష్టాలు వచ్చింది నా తెలివితక్కువతనం వల్లనే.

నారదుడు

ఉపోద్ఘాతం తెగ పెరిగిపోతూంది: ఇకనైనా ఉపక్రమిస్తారా, లేదా, అసలు విషయం? పట్టా మనం... (సైగతో ఏదో జ్ఞాపకంచేసి) ఇట్లీ కద్దూ—

కణ్వుడు

(నవ్వుతూ) చాల్లేవోయ్,—ఇక...

నారదుడు

ఉండండి: (జనాంతికంగా) ముందు యాచించవద్దూ? శాపమైకంపోయి జ్ఞాపకం రానిదే మీ మాటలు ఏలా నమ్ముతాడు?

కణ్వుడు

అవును: (రేజరు తీసి సభఅందరికీ చూపించి, నిదానంగా, మహారాజు సమీపంలో బల్లమీద పెడుతాడు.)

శకుంతల

రేజరు!

దుష్యంతుడు

(నిద్రమేల్కొన్నవాడిలాగా సంభ్రమంతో) రేజరు, రేజరు! (కలయజూసి) శకుంతల, నా శకుంతల!

(నారదుడూ, కణ్వుడు ఒకరి నొకరు చూసి నవ్వుకుంటారు.)

శకుంతల

నాథా!

(కౌగలించుకుంటారు ఉభయులూ.)

నారదుడు

(కొంచెంసేపు ఊరుకుండి) ఇక, అందరం కూర్చుందామా?

(మహారాజు కూర్చుంటాడు. ఆయన పరసను శకుంతల—నిల్చుని. మిగిలినవారందరు ఎదురుగా కూర్చుంటారు. కణ్వుడు - కమండలం, దర్భాసనం శకుంతలకు అందిచ్చి, నిలుచునే-)

కణ్వుడు

రేజరు నేను తీశాను!

శకుంతల

మీరా?

కణ్వుడు

అవును!

నారదుడు

ఎందుకు? అదేం ఎరగాను?

కణ్వుడు

నేనే చెప్తున్నాను కాదూ! బ్రహ్మలోకానికి యజ్ఞ సంభావన తీసుకునేందుకు వెళుతూ మా శకుంతలను చూద్దామని, ఇక్కడికి వచ్చేసున్నది కదా ఆమె, మునికుమారికలతో కలిసి పూలు కోసుకుంటూన్నదని ఆవైపువెళ్లి కనబడకపోతే, ఎటు వెళ్లిందో అని అటూ ఇటూ అక్కడే తిరుగుతూండగా, పచ్చికలో తళతళలాడుతూ ఈ రేజరు కనబడ్డది!

శకుంతల

నేను విసిరేశాను, కోపంలో. (దుష్యంతుడు ప్రశ్నిస్తూ చూస్తాడు. ఆమె అతని చెంపలు నిమురుతుంది లాలిస్తూ)

కణ్వుడు

చూడగానే, మరచిపోయిందేమో—తీసుకువెళ్లి యిద్దామని తీశాను. కాని, అంతలో ఒక పిచ్చి ఆలోచన పోయింది: జరుగుతూన్నది బ్రహ్మలోకంలో సభకు అక్కడకు రంభాదిదేవగాయకుల అభినయ ప్రదర్శనానికి వస్తారు కదా, చక్కగా గడ్డం తీసేసుకుంటే బాగుంటుందని—

నారదుడు

ఓహో!...మీ రూపం తెలుసుకుంటే టికి నవ్వువస్తూన్నది.

కణ్వుడు

రేజరును తీసుకువెళ్లిపోయినాను. వెనక నుంచి ఎవరిచేతనైనా పంపించవచ్చును కదా అని.

నారదుడు

ఇంకా నయం: నేను కనబడకపోతే ఆలా చేసేవారనుకుంటా? కోతిమూక, మీ శిష్యులు మిమ్మల్ని బ్రతకనిచ్చేవారేనా?

(శార్ఙ్గరవుడితో) నువ్వు కాదు లేవోయ్! నీవు చాలా యోగ్యుడివి, నమ్మదగినవాడవు! నేను ఎరుగనా ఏమిటి?

కణ్వుడు

తీరా, అక్కడ ఏదో ఆటపాటలని వాటినప్పుడు కదులనిచ్చాను కాదు. ఏలాగూ ఆలస్యమైందికదా, శకుంతలను చూసిపోదామని వస్తూండగా నారదుడు సంగతి అంతా చెప్పేటప్పటికి—

నారదుడు

మాయింటిదగ్గర మిమ్మల్ని మా పేటప్పటికే అర్థమయింది నాకు: మా అమ్మ అడిగింది కూడాను, మీరు ఆలాటివారైనారేమని. నేను, తరువాత చెప్తానని తప్పించుకున్నాను.

కణ్వుడు

నాయనా, నీ ఋణం ఎలా తీర్చుకోగలము?

నారదుడు

తిరిగే గడ్డం పెరగనీయండి: తాపసులకు అందులో ఉన్నంత అందం (అందరూ నవ్వుతారు.) పోనీ, భార్య గర్భవతి గనుక, ఈ నవమాసాలూ మీ అల్లుడికి దానితో అవసరం లేదు గనుక, వాడిమాస్తానంటారా? ఊహుం. అమ్మో! వద్దులెండి. అది కనబడక పోతే, అమ్మాయిని మళ్లా మరచిపోతాడేమో? సరే, సమస్తసన్మంగళానిభవంతు! నేను వెళ్లి ఈ పట్టున దూర్వాసుడికి చెవులు ఎక్కూదాలి. ఎవరు గెలిచారో!

దుష్యంతుడు

మా పూజలు అందుకుని—

నారదుడు

ఇప్పుడు వీల్లేదు. భారతాలకు ఎలాగూ వస్తాను కాదూ? ఊర్వశి నాట్యం చూడటానికి వెళ్లాలి. మీ మామగారు ఉంటారుగా, నావంతుకూడా ఆయనకే. ఉంటాను, వెళ్లి వస్తాను.

[అందరూ లేచి నిలుచుంటారు. నారదుడు వెళ్లిపోతూండగా–జవనిక]

S. S. S.

భావము

జొన్నలగడ్డ

సత్యనారాయణమూర్తి

కావ్యమునై చేరిన రెండు శకుంతములు కరా ఉపనిషత్తుల దృష్టి నాకర్షించినవి! ఎదుటి ప్రకృతిని విలోకించున దొకటి; తలవాంచి మెక్కునది వేఱొకటి. అది జ్ఞానపిపాసువు, ఆనందకాంక్షి. ఇదికి భోక్త, భోగప్రియ. మానవులం దీ రెండురీతులవారును గలరు. తొలుదటి తెఱగువారే భావాంబరవీథి విహరించు విహారులు; ప్రతిభావమన్వేషులు; విజ్ఞానధనులు.

విజ్ఞానముకన్న లోకానిపోవు వివిధపంథలను తర్కశాస్త్రము చూపుచున్నది. ఇది పరిశీలనము, ప్రమాణము, అనుభవము మున్నగునవి. తార్కికదృష్టిలోని వివేకిని, కళాదృష్టిలోనివానికిని ఎంతో వ్యత్యాస మున్నది. మన ప్రస్తుతపథములోనిదనమున విశేషస్థానము నందునవి కళాంశములే!

నియమము మెలగించు వ్యక్తికిని, గ్రంథకర్తకిని అనుసరించిరేని ప్రమాణమునకు (Authority) సంబంధించిన భావమును గైకొందుము. ఇట్టి భావము నిచ్చువానితో చేటి-పెద్ద చర్రికి... విజ్ఞానక్షేత్రమున ననుభవము విశాలాంగణము కలది. బహుళానుభవములు ప్రతిమానవమును మార్కొనితీఱును. కొన్ని మనసులు ముత్తెపుచిప్పలవోలునవి; మఱికొన్ని మట్టిచిప్పల కెనయైనవి. వివిధానుభవములు వానియందు స్వాతివర్షబిందువులట్లు రాలి ముత్తెములు పోలు భావముల నీను నను; అద్భుతసృష్టిని గనును! మట్టిచిప్పలందు నీటిబిందువులట్లు పడి అవి వానియం దదృశ్యమగును. వీనియందు సృష్టి కానుపించదు సరికదా, మృత్యువు సిద్ధమైయుండును! ముత్తెపుచిప్పలు జిజ్ఞాసువులు కావున సౌందర్యముగని, సృష్టికర్తలు కాజాలుచున్నవి.

విషమానుభవములు సుకుమారంపరలు. వీనివంటేనేశములు ప్రేమపంకేశములట్లు విజ్ఞానగర్భితములు. తీవ్రవేదనమందే కదా ముద్దుబిడ్డపుట్టును! గాద్రాలనపు ప్రసవవేదనయే లేదు. కావున పండువంటి బిడ్డ నీమె కనలేదు. కష్టభూయిష్ఠమైన అనుభవముల వలనింతతియు తనమునందు వారేనుంచరభావసింధుకములగోరదరు. ఆయనుభవముల నంతగా గణింపనివారును గలరు. కొందఱు వీనికి మాఱుగవి పేరులుపెట్టి వీని చుట్టు భజనచేతురు. భారవిలన మెఱుగక, అనుభవమునందక బండరాళ్లవలె మాఱు పేరులైన వీరు మృత్యువునకు నివాసస్థానములందురు. కతిపానుభవములను శత్రువులట్లు విలోకించి, భీరువులట్లు వానికి తలలొగ్గువారు తమ మనుష్యత్వమును చంపుకొందురు. మొండికట్టలపై బడిన ప్రాణవాయువలె మనుష్యత్వమును ముడుచుకొని మొనరించుకొనిన మనసులపై బడు భావవృష్టి వ్యర్థమగును. ఆయనుభవములను నెచ్చెలులట్లు పరికించి, ఆత్మహృదయ కవాటములను తెఱచి వానికి స్వాగత మనువారు తమ మానసమందిరములను భావములచే నింపుకొందురు. కతిపానుభవము తీవ్రప్రేరితములని వానిచ్ఛ తాభిప్రాయము. జగతిని నమ్మినవానికి ఇట్టి యనుభవములు లభించును. వేసవిసెగలలో తియ్యనైన పాయసమువలె తీవ్రయాతనమున ప్రాగిన మనసు మనుష్యజీవనమునకు మధురపానములను ప్రసాదించును.

తీవ్రానుభవములు చిత్తములను సోకినప్పుడు సంచలనము నంది, సంచలనమున కొంత పరిజ్ఞానము పడసి గడియలు గడచు కొలది సంచలనమును చావనిచ్చువారు తాత్కాలికముగ తామందిన జ్ఞానమును విస్మృతియందు జారవిడిచి తొంటితెన్నులందే నడతురు. మైబడిన వానదెబ్బను ఒకమాఱు కదలి మరల పడియుండు బఱ్ఱెలకును వీరికిని వ్యత్యాసమేమియుండును. ఈ మహనీయులు చిరమాధుర్యమునకు మంగళసూత్రము గట్టి, మానవులై పుట్టియు మృగములై చత్తురు. కష్టములను సహించుట ఉచితమని పలుకువారు కొందఱున్నారు. ఇవి ప్రకృతి శక్తులని యెంచువారట్టి ప్రబోధములకు కడంగ వచ్చును. ఇష్టించువారును వీనికి మనసు లొగ్గవచ్చును. ఈ యపోహలవలన వీరు సెగలు తెలుగరు: విజ్ఞానమును ఎఱుగరు. ప్రపంచ సారస్వతమును విప్పిచూడరు. ఇష్టదేవత సాక్షాత్కరించినంతన దానిని చరణముల నంటి అక్కరైన వరము నందునంతేదనకే

వానిని విడువకుండు భక్తులవలె, దుర్దాంతాను భవమును ఆత్మహృదయములందు నిలుపుకొని దానికరుణకతన చక్కని పాకముల నంది, వాని నాత్మజీవనములందు చిరాంకితములు గావించుకొనిన జిజ్ఞాసువులు, దివినుండి వ్రేలు దీపికలు తిమిరసంకులలోకము నాలోకిత మొనరించి గమ్యస్థానముదెస జను తెరువరి గమనమునకు తోడగులీల నా పాకములు కోటి వత్తులట్లు కాంతిలీ తమ జీవనములపై మిను కులు రాల్చుచు, దృష్టిగల భాస్వదాశయము దెస జనుశతి తమకు తోడుపడుట గ్రహించి ప్రాప్తలాభముదితహృదయులైరని యెఱుగ జాలుదురు.

జిజ్ఞాసువు అవ్వలి యవనినుండియు, నంత రంగవిశ్వమునుండియు భావవిభవము నందును. ఇంద్రియద్వారములనుండి దీని కీతడు స్వాగత మును. వీనినిగుఱించి ఎన్నెన్నియో అపోహలు తలసూపినవి. ఆత్మాభ్యుదయమున కింద్రియ ములు చెఱుపుదెచ్చునవనియు, వీనిని త్రొక్కి యుంచుట గుణవంతుని ప్రధానకర్తవ్యమని యు పెద్దలనుచుందురు. గురుపరంపరనుండి దిగివచ్చుభావము నిలువేలుపుజేసికొనుసలవాటు మనయది. ఎన్నడోపుట్టిన సంప్రదాయము నేడు ముత్తవ్వగాక జగన్మోహినివలె జవ్వనియైనిలిచె నేని ఆమెనిండుచక్కదనమునకు చేతులుజో డించుటకు మనము సంశయింపరాదు. చిరనూతన మైన సంప్రదాయమును గొలుచుట మంచిదే. కాని ఒకడు మొ్రొక్కమని శాసించెనని గాని, మఱొకడు దానిపై పూలుచల్లుచుం డెనని గాని ఈయారాధనమునకు కడంగితి మేని నిక్కంపువృద్ధిని కనులజూడము. ఏదో పుంత ఏర్పడినదని కండ్లుమూసికొని నడచు వాడు తన బుద్ధిపై, సహజశక్తిపై, స్వతంత్ర భావముపై అడుగులువేసి తీఱును.* బానిస బంగారును బడసినను దానిచే ముకుటమును నిర్మించుకొనజాలడు. నిర్మించినను దాని నాతడు మనుష్యత్వమున కిచ్చి నక్కనిలువ వలెను.

భావగ్రహణమునకు అక్కరైనచేత ఇంద్రి య కవాటములను తెఱచియుంచు టేకాదు. ఇక్లెల్లరు చేయుచునేయుందురు. రమాసతి వలె వాణి అవలీలగ ప్రసన్నగాదు. తెఱువబడిన ద్వారములన్నిట నామె ప్రవేశించుట కిచ్చ గింపదు. తపించు కుముద్వతి హృదయమందే నగుమోముజాబిలి చొచ్చి నందనము నందు సృష్టించులీల ధ్యానమగ్నమైయున్న మానస మునే జగదీశుడు విశ్రాంతిగృహము గావిం చుకొనునట్లు తపించుహృత్తామరసమును సత్య లోక మొనరించుకొని వీణాపాణియైన దివ్య భావ మందు సౌందర్యమాధుర్యసౌరభసమ న్వితయై వసించును.

పూవులందుగాక ముండ్లయందే తపసు పం డునుగావున తాపసులైన వీరులును, కళో పాసకులును కంటకాసనములపై నుండియే కృతకృత్యులగుదురు. మానవరక్షణార్థము మను ష్యులందు జన్మింప జగదీశుడే తపించెనని కృష్ణ జీవనమును పరిశీలించినపుడు గ్రహింతుము. తపసునందలి తత్త్వమును, కష్టమందలి మహ త్త్వమును ప్రకటించినది కావుననే కృష్ణావ తార మవతారములందు మిన్నయైనది. కైదు లోని ఘోరారిష్టములు పసిబిడ్డయైన శ్రీకృష్ణు నకు దాదులైనవి. ఆతని జీవనమునకు ముకుట మైనదియు మహాకష్టమే. "జగదీశునంతటి వానికే ఇక్కట్టులు తప్పనితఱి, నిక సామా న్యుల మాటేమి?" అని ఒక హిందీమహాకవి వాకొనినాడు. కృష్ణజీవనమును గాంచి నిట్టూ రుపు విడునాతడు దానియందలి భావామృత మును గ్రోలజాలినవాడు కాడు. ఈకవి పలు కున Pessimism నిండుకుండవలె నున్నది. జగదీశునంతటివానికిని, ఈశ్వరునిపై కన్ను న్నవానికిని, పరిపూర్ణత్వముదెస కాలు సాగిం చునాతనికిని నెచ్చెలు లగుటకై యుఱుకు లెత్తుచు నరిష్టము లరుదెంచును.

జగదీశుడు సారథియై వల్గములను బట్టియుం డ దశతేజులు క్రమపంథయందే చరించును. ఈశ్వరదృష్టియందు నిలిచి వృద్ధిగనిన ఇంద్రి యములు ధర్మక్షేత్రమందును, కురుక్షేత్రమం దును † విశేషప్రయోజనీయము లనుట నిస్సం శయము. ఇంద్రియరహితునకు సన్యాసాశ్ర మమున ప్రవేశించుటకు హక్కు లేదు. ఇంద్రి యవృద్ధి నందియే శ్రీకృష్ణుడు జితేంద్రియుడై నాడు. తన్నుబట్టియే తని నిత్యబ్రహ్మచారి యందురు. ఇతడు పుట్టి పెరిగినది "గోకుల"లో కదా! ఇంద్రియవృద్ధి ఇందే కలిగెననుటకు మీ పద మందు లేదా? ఇందుండియే కర్మవీరుడై ఆతడు కదలిపోయినాడు; కురు క్షేత్రమున గీతాచార్యుడైనాడు; గోవర్ధనమున చిటికెనవ్రేలిపై ఘోరారిష్టమును నిలిపినాడు; బృందావనమున మంజులగీతికాకళలను, మధురలలితకళలను వెలారించినాడు. తపసున

---

* 'మనుష్యాత్మ ముక్తిని కాంక్షించునది' యనికదా పలుకుచుందుము. ఇట్లని యభిలషించుటకు కారణము స్వేచ్ఛదానికి సహజ ముగుటచేతనే! కర్మబంధమునుండి విడివడి తనకు సహజమైనదానిని, తన స్వంతమైనదానిని—స్వాతంత్ర్యమును— పడయుటకై ముముక్షువు తపించును. రక్కసియొండు గుండియను నొక్కపట్టినపుడు దానిస్పందన మాగిపోవును; గుండెగొనము ఆత్మప్రకాశ మొనరించుకొనజాలదు; గుండెలోని ప్రాణశకుంతమే ఎగసిపోవును. బంధము ప్రజ్ఞను ధ్వంసముచేయునని, జీవనవినాశము గావించునని పెక్కు మాటల దెలుపనేల? సచ్చిదానందములును, "సత్యం, శివం, సుందరం" అని మనము పేర్కొను పరమాశయములును ఆత్మగుణములని యెఱుగుదుము. ఆత్మ స్వాతంత్ర్యమునకు భంగము వాటిల్లినపుడీగొనములు స్వీయప్రకాశము గనజాలవు. ముక్తినందినవాడే పరమాశయములను ముంజేతికంకణములు గావించుకొనును. మునియేకాక, కళోపాసకుడును ముముక్షువని నా దృఢాభిప్రాయము. ఆదర్శకళోపాసకుల రచనలను పరికించినపుడు మన కీయంశము దినమణివలె స్పష్టమై తోచును. స్వాతంత్ర్యకాములయ్యే వీరు సత్యవ్రతులై, ఆనందోపాసకులై, సౌందర్యవ్రతులై అమృతజీవు లైరి. ఈశ్వరదత్తమైన వీరిప్రతిభ అద్భుతముగ నాత్మప్రకాశము గావించుకొనినది. ప్రతిభాప్రకాశమునకై తపించిన మిల్టన్ (Vide: Milton's Sonnet to Syrak Skinner) స్వాతంత్ర్యకామికాడా? ఒరులశక్తిని తమగొడుగు జేసికొని, ఒరులరచనలకు దివిటీలు కొట్టు టందు సంతృప్తి నంది, ఒరులకు పదాతులై మనుగడగడపి, ఒరులబంగారుతో భుజకీర్తులు నిర్మించుకొని, ప్రపంచముమ్రోల నాటకమాడి కొంతకాలము కీర్తివంతులై కొందఱు కులికినను, వీరెంగిలికూడు దినువారని, నీచులని, దొంగలని, బానిసలని కాలక్రమమున వీరిరచనలే జగతికి తెలిపివేయును.

† కురుక్షేత్రమున గర్మక్షేత్రమేకాదా?

జనించి, క్రమవికాసమున వృద్ధినందిన జ్ఞానము, భక్తి, కర్మ చేకూరియుండగ కలసిమెలసి యున్నపుడే మానవుడు పరిపూర్ణత్వము (Perfection) నందగలడని, నరుడు (Man) నరనారాయణుడు (Man-God) కాగలడని భారతమును, భగవద్గీతను నిమ్నకదృష్టితో విలోకించినపుడు గ్రహింతుము. అట్టి వాతిన వసుంధరను పరికింపుడు. జితేంద్రియులు కాక, నీతిని నీటిలో కలిపిన 'జ్ఞానులను' కర్మక్షేత్రమునుండి వెడలగొట్టివేసి 'భక్తులను' గంభీరభావములను సుటించియు, మంత్రాశయములను సుటించియు సురుగంభీరోపన్యాసము లొనరించి క్రియారంగమున చతికిలపడు జ్ఞానులను భక్తులను సృష్టించుట. అట్టి వాతిన విద్యావిధానమున నాదర్శభావ ప్రబోధమునకు అవకాశమైనను లేకుండుటచే ఆదర్శవిజ్ఞానమేమో, ఆదర్శజీవనమేమో ఎఱిగినవారి సంఖ్య ఇంతుమించుగ నిండు సున్నయైయున్నది.

కల్పోపాసనమునకు కావలసిన ఊహాసామగ్రిని మనసున నింపుకొని, దాని నూతిగా నిలుపుకొని నూతన భావసృష్టికి గడంగుటకు నిర్ధిష్ట శక్తి ఎంతేని అవసరము. ఒరులకంటె తీక్ష్ణముగ చూచియు, ఎక్కువ ముక్కువమెయి వినియు, అతిరసాటున వివిధానుభవముల నందియు హృదయమున భావోద్వేగముచే నింపుకొని భావావేశము నందిభగనాధునివలె దైవబలమును పడసి, బహుభువనముల సంచరించగలడు, అంతరంగికమైన తన మనోలీల సంపూర్ణోదంతమును ప్రజానీకమునకు తెలుపు మని తనకలమును, తనకుంచెను తితిదు నియోగించును. బహుళానుభవముల నందిన కవిహృదయమే కవిత్వనిధియై అందుండి తన భావస్రవంతిని జగతిపై జాలువారించును. పాశకవితాన మందు స్రష్టలకి కవియందిన అనుభవములను చూచును అందరు. సుజనుమన్మథమున ప్రవేశించిన అంతరమున గర్భాలయమున దాదలపని అద్భుత దృశ్యములను విలోకించి భక్తుడు పట్టరాని ఆనందమున తన్మయావస్థను నలుపును. వియత్తలమందలి రమ్యదృశ్యములను వీక్షించి, ఆవేశభరితహృదయుడై కవియు అవిరళ కవితాధారలను భారతి సాహితీక్షేత్రమున విషలింపగలిగినాడు. బ్రహ్మాండమునందంతటను నిండియున్న సృష్టికర్త అద్భుత రచనలను గాంచినేకదా ఆదర్శకవులు వానిని మేలుబంతులు గావించుకొని, నక్షత్రమాల పోలు భావమాల్యమును సృష్టించి "దివ్య-మాంగల్యమూర్తి మిదిగో!" అని పలికి సాహితీ సీమంతిని గళమునకు దానిని గట్టుచుందురు! ఇంద్రియ ద్వారములను బంధించివేసినచో నీ కల్యాణమంటపములోనికి చొరనీవు దారులు కట్టుబడిపోయిన వని తెలుపనక్కరలేదు.

మిల్టన్ కవీంద్రుడు అంధుడనుట నిక్కమే. కాని అతడు పుట్టు గ్రుడ్డికాడు. కేంబ్రిడ్జిలో విద్యార్థియై యున్నపుడును, పదపడి ఇటలీ దేశంగాంచకములందు మసలినపుడును, రెప్పవాల్పక రమ్యప్రకృతిపై కన్నుంచి ఆమె మోమునందలి సింగారమును తనవియనంద నిడికొనినాడు. అంతరంగిక ప్రోత్సాహమునందిమహోత్సాహముతో నేదేని యుద్గ్రంథమును రచింప నిశ్చయించుకొనినాడు. తొలుత Arthur and the Knights of the Round Tableను తనసృష్టిని సారించినాడు.* ప్రాణాధికముగ శైలిను ప్రేమించి, దైవప్రేరితుడై దివ్యభావములు సేకరించుకొని, యోచనాసక్తుడై శైలిపు పత్రములపై నిర్ధరణొందు అపూర్వ స్వప్నముల గని, ప్రపంచసాహితికి వన్నె దెచ్చు మహోత్కృష్ట గ్రంథమును రచించినాడు.

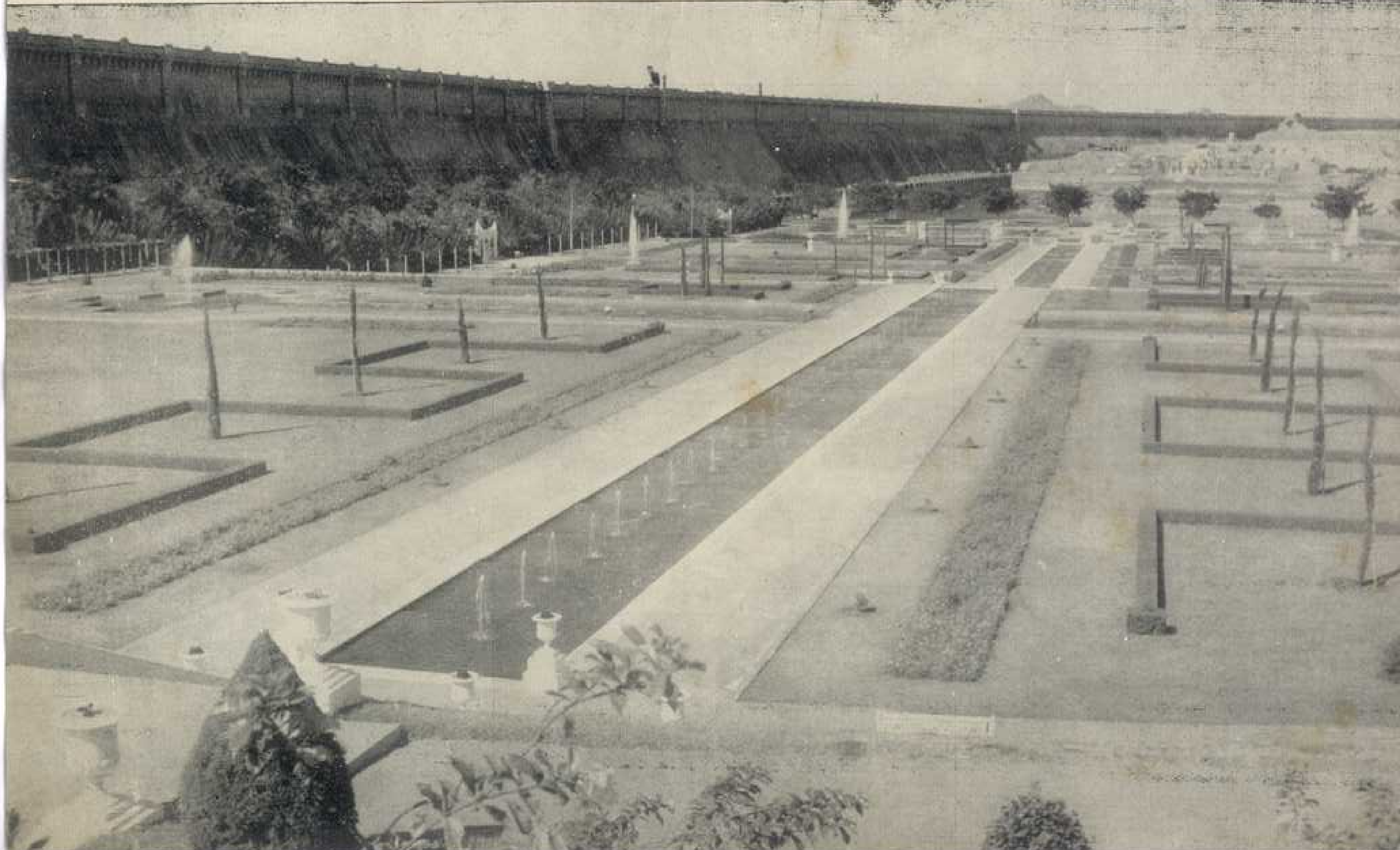
అవ్వలక్షే గాక అంతరంగమందును జ్ఞానేంద్రియములు కలవు. బాహ్యేంద్రియములకు చూచిన దృశ్యమును లోగల కన్ను మక్కువగల యన్నివేళలందు విలోకింపగలదును. అవ్వల వీన తీయనిపాట నిచ్చవచ్చిన ముహూర్తములందు అంతరంగ గర్భాలయమున వినగల వీను లంతరంగమున గలవు. శిల్పమందును, కల్పనమందును సిద్ధహస్తులైనవారి రచనలను విలోకించినచో తనంత రంగేంద్రియములు చాకచక్యముతో కదిలును; అపూర్వ దృశ్యములను మానస యవనికపై చిత్రించును; ఆత్మ నవీనరాగ నంపదతో తేనుపును. జిజ్ఞాసవలని ప్రేరణము నందిన ఇంద్రియములు పరిశీలన భావనము లకు దారులు నిర్మించును. మనుష్యమానసమపు దపూర్వశక్తినంది, నూతనసృష్టి కల్పనమున వాలితేలును. మిల్టన్ మహాకవి అంధుడు కాకమున్న చూచిన దాంటె ప్రభృతుల రచనలను పుంఖానుపుంఖముగ పఠించినాడు. వియాట్రిస్‌కై పొగిలిన దాంటె కరుణమెంపున తానంతయు మున్నుగని లోకమున కాలిడినాడు. నవశక్తి నిజాంతరంగమున మేలుకొంచుట గనినాడు. పరంజ్యోతిని ప్రస్తుతించినాడు (Vide: Milton's "Invocation to Light"). అంధుడయ్యు నంతరంగ మాలోకప్లావితమై యుండుట గని మిసుల మురిసినాడు. కల్యాంకురముల కెన దైన కల్పన లాత్మహృదయమై మేలిచిన్నెలయి యుండు విలోకించి, తొంటియూ చేననమునందే (Vide: Milton's Sonnet "On his arriving at the age of twenty-three.") కదలి ఆనందార్ణవమున లంఘించి అందు మున్కవేసినాడు. విశాల నిరయమును, Pandemonium ను కట్టెదుటజూచినట్లు వర్ణించి (Vide: "Paradise Lost") నాకవిభవమున కెగసిపోయి (Vide: "Paradise Regained") పతితుడైన మానవు డీశ్వరకరుణకతన పునరుద్ధరణమునంది, ఈశ్వరసామ్రాజ్యమున ("Kingdom of God") స్వాగతమందుట గాంచి, నారాయణునిప్రేమాస్పదత్వ మొనరించిన దేవమునివలె తన్మయహృదయుడైనాడు. సృష్టివిచిత్రములందలి శక్తియనుమ, ప్రతిభాప్రదీప్తరచనలందలి శక్తియనుదు ఈ యుపరికవీంద్రుని హృదయమును తాకినంతన, గోటిచే మీటినతోడన మధురాగములు వీణా హృదయమునుండి యుబ్బెత్తుగ లేచులీల, నందుండే భావవినోదనాదలహరి తెరలుతెరలై ప్రవహించినది.

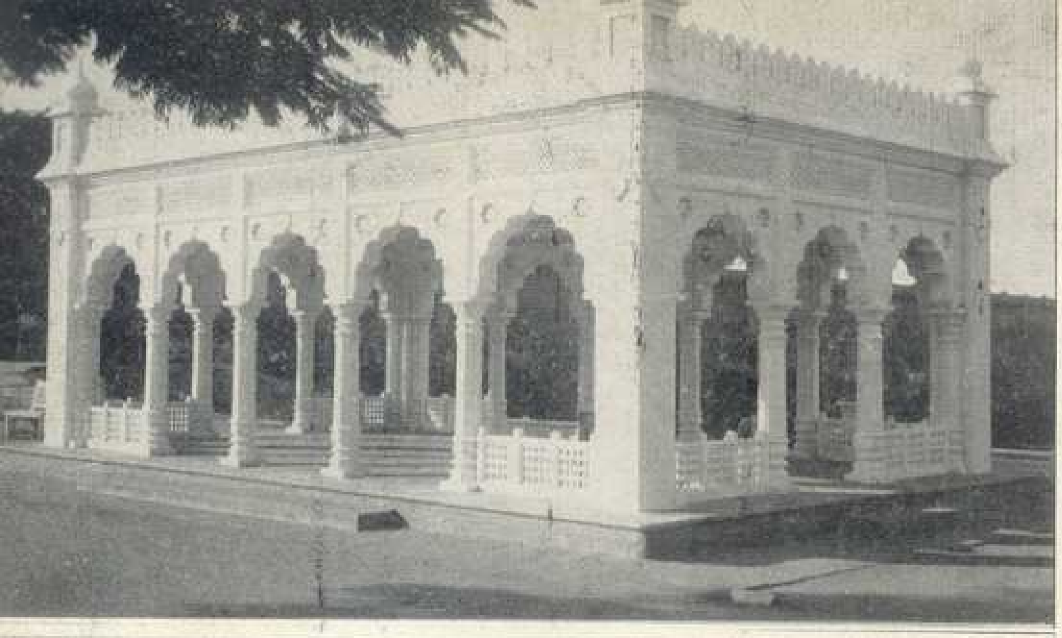
దివ్యాయతనములకు సంధింపబడిన పల్లవ కృత్తకరములకు లొంగుటలేల, వాత్సల్యశక్తి లొంగిన మనసునందున దశేంద్రియములు క్రమగతి జలించి విజయోత్సవమును గావించియు, అపుడే సౌందర్యభావకరమైన జీవనమును, సాహితియును గోచరించు నవియు సూచించియుండినవి గదా! భావములకులు పాంచజన్యమును, కేవలత్వమును పూరించి రవియు, వారి కేలపై కవిత్వజను సంలాప

* ఈతిహాసమంతయు టెన్నిసన్ మహాకవి ద్వాదశ ఖండములలో సుందరముగా ప్రజ్ఞ పరిపోషకముగా గీతించినాడు (Vide: Tennyson's Idylls of the King).

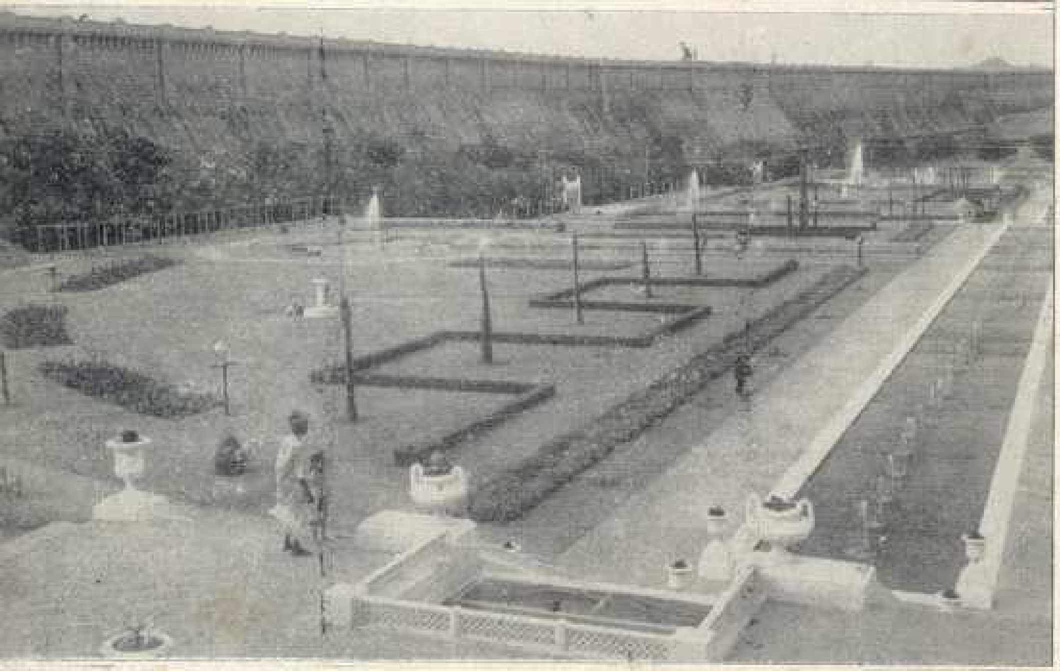
'బృందావన' చిత్రములు. కృష్ణరాజసాగరము, మైసూరు. —శంకర సుబ్రహ్మణ్య

౧ కృష్ణరాజసాగరముకట్టక్రింది దక్షిణబృందావనము. బృందావనము దక్షిణపుచివరనున్న మంటపమునుండి కాన్పించు దృశ్యము.

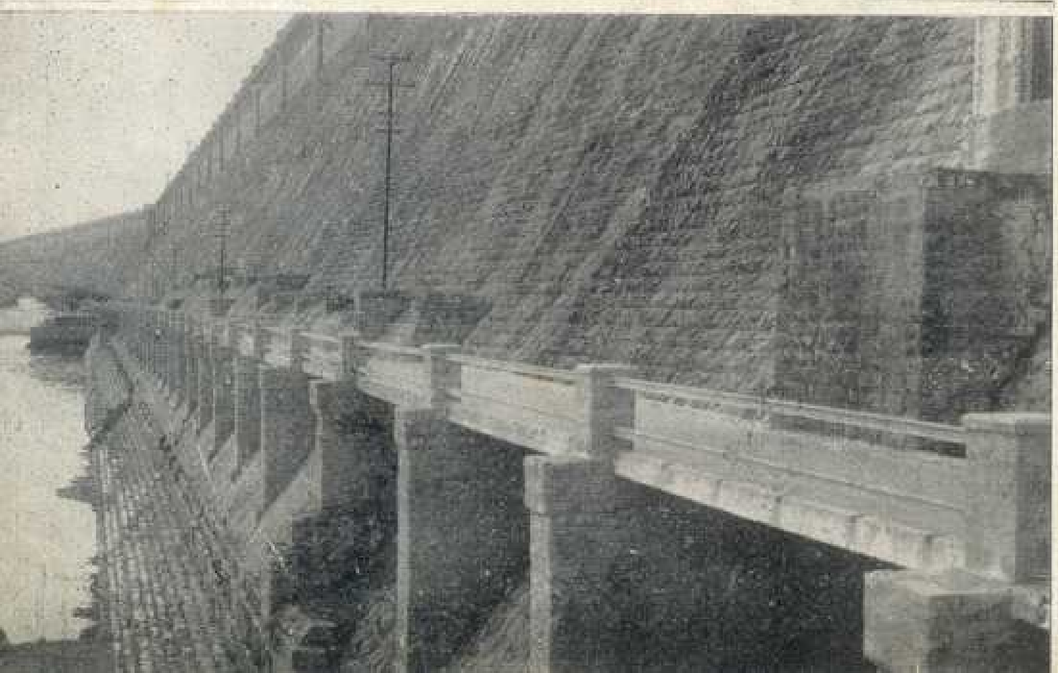

౨ దక్షిణబృందావనము దక్షిణపుచివరమునందు మంటపముఖదృశ్యము. సాగరము నందలి నీరు గొట్టములగుండా దీని క్రిందనుండి బృందావనమునందలి కృత్రిమసరస్సుల లోనికిప్రవహించుచుండును.

౩ మీద చెప్పబడిన మంటపమునకు పడుమటి వైపునగల దక్షిణబృందావన దృశ్యము. ఎదుట సాగరము కట్ట, కుడియందున కృత్రిమజలాశయమున నీరుగజిమ్ముచున్న జలయంత్రములు కానవచ్చును.

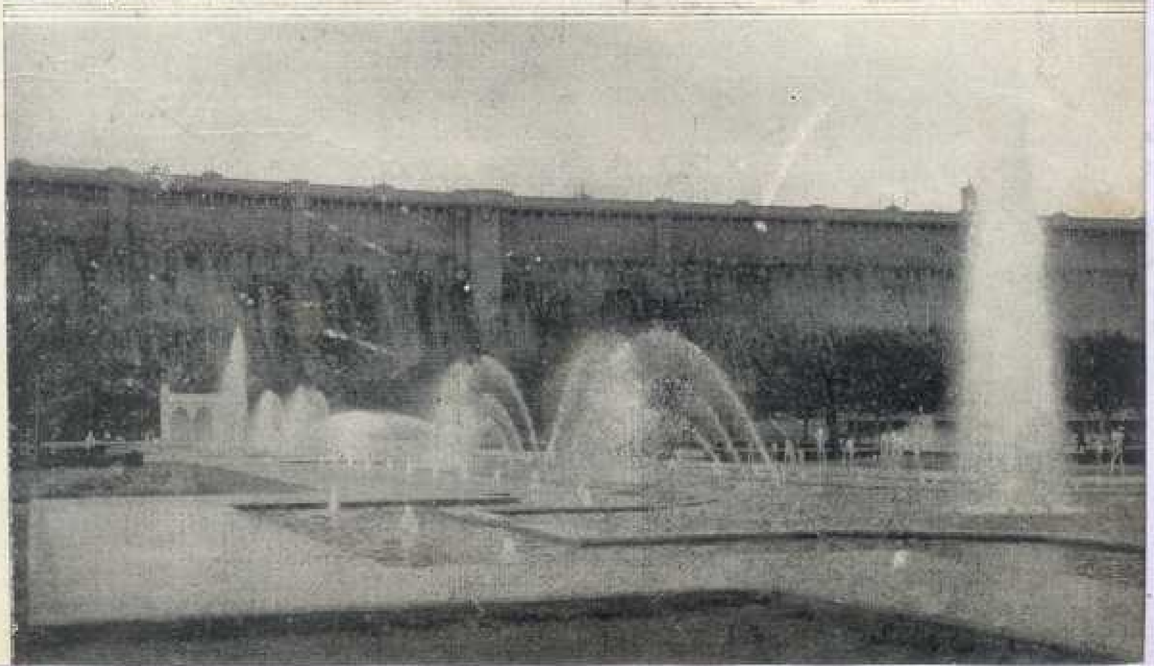
౪ దక్షిణ - ఉత్తర బృందావనములవద్దను సాగరమధ్యమునమండి కొనాముల గుండ ప్రవహించు కావేరినది. కట్ట నానుకొని నదిమీద వంతెనయున్నది.

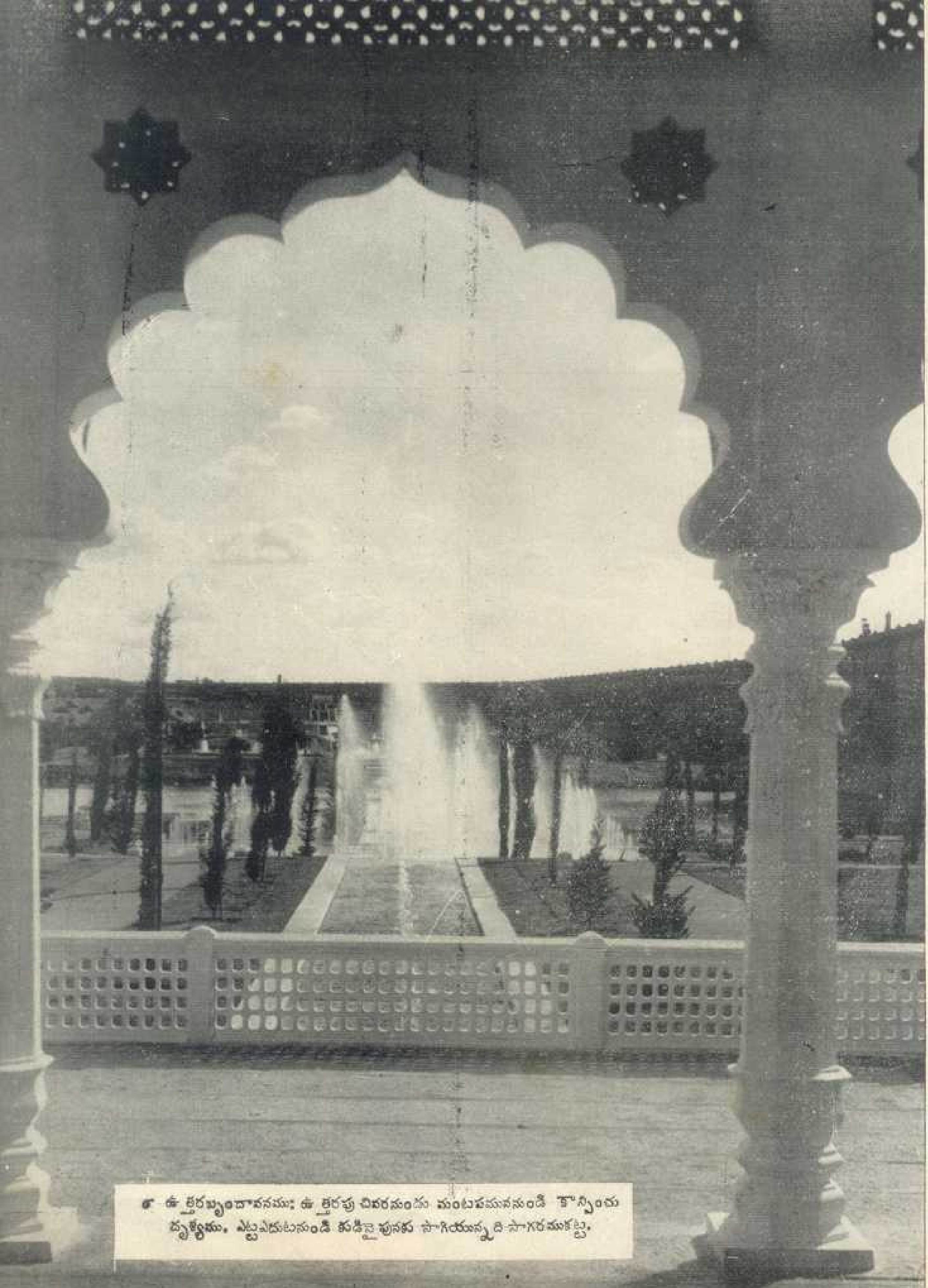
౫. సాగరముకట్ట దక్షిణపుటంచున గల ద్వారము. దీనినుండి కట్టమీదికి పోవలెను. ఎదుట ఎడమప్రక్క సాగరము. కుడిప్రక్క బృందావనము.

౬. దక్షిణపు వైపుననున్న సాగరము తూములు.

౭ దక్షిణ బృందావనము ఉత్తరపు చివర పడమటి భాగమున నిరంతరము నీరు ఎగజిమ్ముచున్న జలయంత్రములు.

౮ ఉత్తరబృందావనము: ఉత్తరపు చివరమందు మంటపమునుండి కాన్పించు దృశ్యము. ఎట్టఎదుటనుండి కుడివైపునకు సాగియున్నది సాగరముకట్ట.

దేశమంతటను

అందరిచే కొనియాడబడిన

జే మార్కు — జే మార్కు

మిస్క్ ఇంగువనే

ఉపయోగింపుడు.

ఎల్లచోట్లయందును విక్రయించబడును.

క్షీరబల

101 — ఆవర్తితము
పక్షవాతమునకు అమోఘము
మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు
107. బ్రాడ్వే, మదరాసు.

దీనిని మాయొక్క "అయవీరము"తో
కలిపి పుచ్చుకొనిన
అమోఘమయిన
ఫలముగలదు.

అవున్సు 1-కి	3—8—0
½ అవున్సు	1—12—0

కేటలాగు ఉచితము.

అయవీరము

పక్షవధమునకు
అచింత్యప్రభావము గలది.
సంపూర్ణ సుఖమునిచ్చును.

దీనిని మా "క్షీరబల" (101 సార్లు ఆవర్తితము) తో ఉపయోగించినచో ఫలమధికము.

వేనకు వేలు సౌఖ్యము జెందియున్నారు.
వారమునకు సరిపోవు మందు రూ 1-0-0

Consulting Physician:—

AYURVEDACHARYA, N. MADHAVA MENON, A. M. A. C.

MALABAR AYURVEDIC STORES,

107, BROADWAY, MADRAS.

ననియు నెఱిగి, శంఖములుపూరించుటన వీర్య శక్తినిపూరించుటనియు, కపిధ్వజమును పూనుటన జిజ్ఞాసను (Spirit of Inquiry) హృద్వీథిని నిలుపుటనియు గ్రహించితిమేని, ఉత్తమ జీవననిర్వహణమునకును, ఆదర్శభావ సృష్టికిని ఓజస్సును, అనిర్వాచ్య తేజస్సును, జిజ్ఞాసయును అనివార్యములని గుర్తింపజాలుదుము. ఈవిశ్వాసమునకు ఛాయలనదగు సంశయములు తొలుత గ్రీకుసారస్వతమున గోచరించినవి (Vide: The works of Plato and Socrates). పదపడి తోచిన పాశ్చాత్యతాత్త్వికుల హృదయములందును, కవుల యంతరంగములందును ఇట్టివిశ్వాసము కలదనుట కాధారములు కలవు. వీరు వివిధపదప్రయోగములను గావించిరంతియే! మెదడు నెంతమర్దించినను రవికిరణములు పోలు భావము లందుండి ప్రసరింపవని వీ రెఱుగుదురు. యోచనవలనగాని, Ratiocination వలనగాని, షెల్లీకవీంద్రుడనిన Owl-winged calculation వలనగాని చేకుఱనిభావము Intuition వలన లభించునని ఈతాత్త్వికు లనిరి. కొంద ఱీభావవిభూతి Instinct వలన చేకుఱుచుండురు. బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ Instinct, Spirit, Mind ల Harmonious development ఉండవలెనని నాడు. (Vide: "Ideals of social Reconstructon" By Bertrand Russel.)

మాటలకందని ఈశక్తికై పాకులనివాడు రత్నదీపికపోలు రచనము సృష్టింపజాలడు. పండువెన్నెలపగిది భావము, గులాబితోట కీడగుపుట, తేనెకెరటమున కెనయైనమాట, జాతిరతనమును గేలిచేయు జాతీయము యోచించి, యోచించి, తలమొట్టికొని, అంతరంగమున నెంతోబాధపడి ఏ సీమయందును, ఏకాలమందును, ఏకవియును సృష్టింపలేదు. కలముచేబూని రతఃపురచనమును చెక్కుదనని చెప్పి నెగ్గినవాడెవ్వడును లేడని నా యభిప్రాయము. పరీక్షకై నెడలు విద్యార్థివలె ఎంతో చెమటనోడ్చి సాహితీ క్షేత్రమున వసంతవిజయమును పూరింపజాలినవాడెవ్వడును లేడు. చదివి చదివి వ్రాయువాడును, ఇంటికడ నిండుగ దయారై యుపన్యసించువాడును సామాన్యులే యని నా భావము. కంఠస్థమొనరించిన పలుకులు, బడులందు నేర్చుకొనిన యూసులు, పెద్దలు దిగవిడిచిపోయిన మెతుకులు, నిఘంటువులు ప్రసాదించిన పిండములు స్వంతవస్తువు లెట్లగును? బహువర్ణముల తపసుచే సహజశక్తిని వృద్ధిగావించుకొనిన రచయితయును వక్తయును సమ్మానమున కర్హులు. వడివడిగ వాగువానిని, ఒరులపసరుకును దెచ్చి బొంతకుట్టుకుట్టి "ఇది నా వ్రాత" యనువానిని సన్నిహితులును, సత్యవ్రతులు కానివారును, మొఱకులును, కనులులేనివారును మెచ్చెదరు; వారినుఱుపులు మెఱుపులని ప్రశంసింతురు! కన్నుగల విమర్శకులును, సాహితీ హృది నెఱిగిన జిజ్ఞాసువులును ఇవి వట్టిగాజు మెఱుపులని గ్రహించి వారికి జోహారనుట కొల్లరు. స్వార్థపరుల పొగడ్తనందె పెద్ద పటములందు రంగురూపులతో గోచరించు అబద్ధపు రచయితలకు చిలుకలగుంపులో చిరకీర్తి లభించునుగాని చిరంజీవులైన కళోపాసకులందు కాదు. అమృతకలశమునకై పోగిలిన అమరనివహముకై వడి భావామృతమునకై ఆతురపడి, హృదయావేగము నీశ్వర చరణోపాంతమున గుమ్మరించి, ఆత్మజీవనములందు కళలనీను పసిడిపంటల దళ్ళుకొత్తింపుమని వేల్పుకొలుపు వేసకొనుచు, పూవులందును, చుక్కవెలుగులందును, చిరుతరగలందును, కమ్మతెమ్మెర గుసగుసలందును వెలయు శక్తి ప్రసన్నతకై తపసుచేయువారే తామాహింసజాలని మంగళమహార్తమున నుస్వాగ పూరితహృదయులై దేవత్వము నంది, మయూఖమండితాంతరంగులై, జ్యోతిర్మయజీవులై, తమరచనలందు దీపావళీ మహోత్సవమును ప్రదర్శింతురు; ఈ యద్భుతసృష్టికి తమ్ములను నిమిత్తములు గావించిన దివ్యశక్తి ఎట్టిదో కదాయని వీ రబ్బురపడుచుందురు.

భక్తుడు కానివాడు, నిర్మలహృదయము లేనివాడు, సచ్చరిత్రుడు కానివాడు, ఆత్మశక్తిని వృద్ధిగావించుకొననివాడు కలముబట్టినచో తన గ్రంథములను చెత్తతోను, చెదారముతోను నింపివేయునని ఒకమాఱు కాదు వేయిమాఱులు కంఠమెత్తి వచింతును. సాహిత్యము జీవనసముద్ధరమని యెఱిగినవారు కంపుగొట్టు బ్రదుకు కంపుగొట్టు సాహితినే కనునని గ్రహింపకపోరు. మురికిగుంటలో పుట్టునది మశకముగాని మరాళమా? విషాక్తమైన మనసున నుదయించునది రాబందుపగిది దుర్భావముగాని కలకంఠబోలు సద్భావమా? కమలాకరమేకదా కలహంసను కనును! జొడ్డుతామరయేకదా నాల్గుమోముల భృంగమును గనినది! ప్రణయజంఝుర వ్రజధామమే కదా బహుళ కృష్ణసేవికలను గనినది! పుణ్య దక్షిణేశ్వర క్షేత్రమే కదా పరమహంసను గనినది!

భాగవతమును రచించుటకుమున్ను పోతరాజు ఈశక్తికరణకై తపించినాడు. ఈతడనిన "మగురమ్మల మాలపుటమ్మ" శక్తి కాదా? "దుర్గ మాయమ్మ, యిచ్చుతమహాత్త్వ కవిత్వ పటుత్వసంపదల్" అని ప్రస్తుతించి, కృతకృత్యుడై ఈతడు తనరచనయందు దివ్య దీపకళికను వెలుగొంద జేయలేదా? పోతన యొకనికడ శిక్షణము నందలేదని, ఆతనివ్రాతలందు వ్యాకరణస్ఖాలిత్యము లున్నవని మన విమర్శకు లనిరి. శిలానూత్రములు పోలు వ్యాకరణసూత్రములను చేబట్టి సారస్వతతత్త్వమేమో ఎఱుగని ఈయయ్యలు పోతనఅక్షరములమీదనే కన్నుంచిరికాని, ఆయక్షరహృదయములను భేదించుకొనిపోయి, వానియందు గల క్షురముగాని మహితభావమణిమంజరిని గుఱుతించిరి కారు. వ్యాసుడిచ్చిన సరుకునకు తెలుగురూపిచ్చి తృప్తినందక, తన సహజ రచనమున నీరు డుడురాళపోలు స్వతంత్రభావ రాజిని నిలిపెనని వీరు గ్రహింపరైరి. తత్త్వచింతయం దాఱితేఱిన భారతీయులలో నిట్టి విమర్శకులు తలనూపుట దురదృష్ట మందును. గంపెడుగులాబు లెదుటనుండ నిందందు దోచిన ముండ్లను చూచి వెక్కివెక్కి యేడ్చువాడును, "ఛసీ!" యనువాడును నెట్టివారు? విజ్ఞానదృష్టి గలవారును, విశాలహృదయులును ఆంగ్లవిమర్శకులందు తోచుటచే ప్రతిభాసమన్వితులైన ఆంగ్లకవులు సాహితీ వియత్తలమున నేడు నక్షత్రపుంజమట్లు కాంతిలుచున్నారు. కవులు గానివారు తమడొంకలలో తము దూఱి అదృశ్యులైరి. షేక్స్పియరులో గల కొలదిమాత్రపు నెరసులను వారంతగా లెక్కింపక ఆతనియందు తేజరిల్లిన దివ్యజ్యోతికి చేతులుమొగిచిరి. ఇట్లని బుజువు చేయుటకెన్నని దృష్టాంతములను పేర్కొనగలను. షేక్స్పియరు రచనలందలి అత్యద్భుతమైన భాగము Hamlet నాటకమందలి "To be or not to be" మొదలుగల యంశమందును. కాని దీనిలో వ్యాకరణస్ఖాలిత్యమున్నది; అలంకార శాస్త్రము సమ్మతింపని వచనరచన మున్నది. "Take up arms against a sea of troubles" అనుట కూడునా? ఆంగ్లవిమర్శకు లీయంశమునే గణించిరికారు. సూర్యుని గాంచి, వానినోసలున

మన్న నల్లమన్నులను యంత్రము వల్లనో, తంత్రము నూలుకులతో కనుగొని "ఇతడు స్వేచ్ఛ కవు కవులందరు నలిప్తమైన ఆర్టిస్టు" అని బిరుదు ర్పించిరికారు. సద్యస్సుగ్యంతమును, సత్యవిమర్శనమును మన నేలలో తెలనూపసంతతినుగ నిక్కి ంపులకవులు కోళ్ళు బుట్టలో నడిగియున్న మణులట్లు నూలుబడియుందురు; వీటికి మాటికి చిందులు త్రొక్కుచు మంగలకు నమ్యారురు, తీతిమును చేర్చమును ఇచ్చి ధిట్టాజాలను నియోగించువారును ఒకపరి తా మెరుగులకు పనాతులై నెలోకమూలు కొండభోరులను పనాతులను గావించుకొని భరయొసగి మంచి మాటలు కొనువారును కీలకెత్తురును; organised advertisement ఆవిర్భవించును; ఆశ్రయించబడిన మిల్లుగట్టుకొనును. ప్రాజ్ఞమైన కలవసుంచిలముకై తింపక విద్యమెత్తి భుంచిలములను దెబ్బకొనువారు అవతరింతురు; మనిద్దలును, గద్దలును, గంటలను బూని కొమ్ములు పెంచుకొనువారు ఉద్భవింతురు. దుగ్ధధారలవలెను కవితాధారలను వెలారించు వారిని కామధేనువులని వారిస్త్రీల సాగిలపడెదము; అట్టి ధారల సృష్టింపలేక పొంత కార్ఖానాలో తయారైన బిరుదులుదాల్చి, పొంగమన్గనులందలి రంగుగుడ్డలు పైకొని, నేవలుల బారాపాటలకును, డోలువాయింపులకును పరిపదులీల తలయూపుచు నూరూర తిరుగు తెంకన్నలు లోపమెవల నెవ్వకొనరా?

కాళిదాసునకది పోతనామాత్యుడేశక్తిని "దుర్గ" యని సంబోధించి ప్రస్తుతించినాడో ఆ శక్తినే మరికొందరు "వాణి" యని కీర్తించిరి. "వాణి నారాణి" యని వచించిన వ్యక్తి భక్తప్రవరుడై, భవ్యగుణభాసురుడై, దివ్యశక్తిని హృదీశ్వరి గావించుకొని, దాని వాత్సల్యము పెంపున కవిత్వమహత్త్వము నందినాడు.

> "మరలీరవ తరళీకృతమునిమానసనలినం
> మమ ఖేలతి మదచేతసి మధురాధర మమృతమ్"

అని సంస్తుతించిన మహాకవియు దివ్యశక్త్యోపాసకు శాక్తస్ఫూర్తి నిడికొనియే మధుర రచనకు సృష్టికర్త యైనాడు.

ఈశ్వరోపాసనములేని కవితోపాసనము ప్రాచీన భారతావనియందు లేకలేదు; మహాత్ములు గాని కవులును, శాస్త్రజ్ఞులును మన నేలలో జనింపకలేదు. వసుంధర ఇప్పుడు తల్లక్రిందులైనది. పరిస్థితులు తారుమారైనవి.

అధునాతననాగరికత దొంగ యని ఈశ్వరుని తరిమికొట్టినది; కంఠమును, మెదడును ఇలువేలుపులు గావించుకొనినది; ఆత్మశక్తిమాది నిర్వాసనను గోల్పోయినది. కావున నేటి ప్రపంచజీవనమందుగాని, పారశ్యతమందుగాని తోయ్గిగ్గల దృగ్గోచరమగుచుంకట లేదు. కొందిమాత్రపు ఆధ్యాత్మికశక్తులు భారతభూమియందు తోచి మణిగుండమున బుడుంగుమను భూగోళమును గట్టిగ బట్టియుంచినవి.

ఇట్టిశక్తి తొలకరొలంత రవీంద్రుని రచనలందు ముద్రితమైనది. రవికవి భారతీయులలో భారతీయుడు. ఉపనిషత్తుల పై శైవశ్రీపాలపటిమ, వేదమునిలో గంభీరభావవిభూతి నీతను నిజాంతరంగమున నింపుకొనినాడు. ఋషి సంప్రదాయ మాతనియందు పునర్జన్మ మందినది.* కేవలము లేని, జగదీశు నుపాసించినదే రవిఠాకూరు కలమును చేయూతను. అధునాతన విజ్ఞానవేమంచారనముల కుము మిట్లు గొలిపిన "గీతాంజలి" రవీంద్రుడు ఈశ్వరునకు భక్తిపూర్వకముగా సమర్పించిన కావ్యకాదా? ఈకుసుమాంజలి వర్షించుచిత్తే దివ్యశక్తి నుద్దేశించి, అంజలి ఘటించి ఈతడేమనెనో కనుగొనుడు:

"At the imm rtal touch of thy hands my little heart loses its limits in j y and gives birth to utterance ineffable."

కారణకార్యములకు అవినాభావసంబంధమున్నదని కదా తర్కశాస్త్రము తెలుపుచున్నది. ఈశ్వరశక్తివము నృతమైన భావము ఈశ్వరుడుండునంతకాలము (అనంతకాలము) నిలుచును. కాలము కదుకొలది ఇది క్రొంగ్రొత్తరూపులం దవతరించును. కళకు కావలసినది నవీనత్వము. జగదీశుడు కూడ నేర్పులు నేర్పలందు నేర్పులరూపులు, నేర్పులు తెలుసుల వివరింపలేదా? నవయుగమున నవీన రూపున తేజరిల్లి పాకిత గోచరించుటాప్ప. ఇది దివ్యభావముల సాత్మ్యహృదయములం దిడికొనిన విసుగో, నీభావములు వెనుకటివని వీనిపై కారములను మిరియము నూలిపోయరాదు. "ప్రతిపదంలితాభ్యాం ప్రత్యహం నూతనాభ్యామ్", "క్షణేక్షణే యన్నవతాముపైతి తదేవ రూపం రమణీయతాయాః" అను వాక్యములు కలోపాసకులకు విదితమేకదా! నిత్యనూతనమైన భావములను, అనవరతము నిలాపరప భాసురమై యుండు దృశ్యములను అపరదృష్టితో పరికించుటొప్ప. వెనుకటివని ఇట్టివాని నక్షించువారనేకులు నేటి విద్యాధికులందు గలరు. సృష్టిచిత్రములు వెనుకటివని వానిని చూచి వెక్కిరించువారు ఎట్టివారు? ఈ చిత్రములు పనాతనములే! ఇవి నిత్యనూతనములుకూడ గావా? వీనికి బూజుపట్టునా, గ్రుప్పుకట్టునా? ఈశ్వరుడున్నాడని ప్రాచీనుల దెలు నమ్మిరి. ఇది మూర్ఖత్వమని, ఈవిశ్వాసమును బూడ్చిపెట్టవలెననుట ధర్మమా?

నవయుగాచార్యుడైన రామమోహనుని బోధామృతమును గ్రోలి, ఆతని నంతరము తన కవితారతిన నవయుగాచార్యుడైన రవీంద్రుడు నిత్యనూతనములైన భావములను, సంప్రదాయములను గుటించి వానిని తనప్రాజ్ఞతయందు పాలభంజకల గావించకొనినాడు.† ఏ యుగమున జనించినను మహావిజ్ఞానులందరు నిట్లే గావించిరి. నిన్న తరూరై నేనుపుట్టియున్నది తరవాతే. ఎన్నడో ఉదయించిన అమృతమున కిపాటు నాటిల్లరు. ఈశ్వరారాధకులై, ఈశ్వరకారుణ్యముకతన నాత్మహృదయముల నమృతకలశములు కా

---

* "In his insistence on the supremacy of spiritual values .s central to good life and social order, Rabindranath is at one with the long tradition of Indian thinkers." (Vide: Page 131 "East and West in Religion" By Sir S. Radhakrishnan).

† "When I look back upon those days, it seems to me that unconsciously I followed the path of my Vedic ancestors, and was inspired by the tropical sky with its suggestion of an uttermost Beyond" (Vide: Rabindranath Tagore's Hibbert Lectures for 1930 or "The Religion of Man", Chapter on "The Vision" page 92).

వించుకొనిన కళోపాసకులు అమృతజీవులై సుధాబంధురరచనలను సృష్టించిరి.

మహిమోపేతమైన జీవనమును, మహత్తరమైన సాహితీసృష్టియును మిక్కిలి యొక్కితైన జీవితాంశము నెల్లను సూచించుట పాడి. కాని ఇట్లున్నటువంటి మహనీయుల సంఖ్యను వ్రేళ్లపై లెక్కింపవచ్చును. రవీంద్రు డొక్కడని తెలుపనే తెలిపితిని. ఈతని గనిన మహర్షి మరొక్కడు. రామకృష్ణ వివేకానందులును, గాంధి మాలవ్యాలును, రాధాకృష్ణ భగవాన్ దాసులును, వాస్వానీ అరవిందులును, విద్యాసాగర అషుతోషులును తిక్కరగలవారు. స్వర్గీయుడైన ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగరు డీవర్గమున కాదిచెప్పదగినవారు. పాశ్చాత్యులయందు భారతాంబకు సేంపునుబడ్డలైన బెసెంట్, ఏండ్రూస్, కజిన్సు లీ విజ్ఞాన యాత్రికులను తేరుకొనిరి. వీరి జీవనములను, రచనలను విలోకించినచో, వీరు సత్యము నారాధించువారని, సౌందర్యోపాసకులని, ఆనందప్రవక్తలని, విశ్వ సంగీతమునైన భావములపై పూలచెండ్లు విసరువారని, అమరజ్యోతి బోలు కొండొక సంప్రదాయము చుట్టు భక్తిపూరిత హృదయులై భజన చేయువారని స్మరింతుము. ప్రపంచకవులు కీర్తించు Love and Harmony ఈ భజనలందున్నవందురు. రవీంద్రుడు తెలిపిన "Designers of Paradise" ఈ భాగవతులే యని రూఢిచేసెను. రవీంద్రు దృష్టి నాకర్షించిన జేతోక కవీంద్రుడు చెప్పిన "Music-makers", "Dreamers"* వీరే యని యుజావ గావింతురు.

మంచుకొండలలోని లోతులోయలలో నల్లనల్లన ప్రవహించు గంగానది రొమ్ముపై నీల్ల కెరటాలు దివ్యసంధికము గుడు సచ్చిదానందముల దొక్కియుండి, మలయ సీమ్నాల స్పర్శచే కదలికదలి, జనయిత్రిలోకము ఏమరాగ్ని, తారకములు సహసన జనించును మంత్రోచ్ఛారకమునకు నిర్భరానందమును సహకరించి భావపిపాసువులకెస నాస్రాతి పూరణమును పుత్తెంచు లీల, రామకృష్ణుని జీవనమును ప్రాపావరించుకొనినదుర్గ, తొల్లింటి రామకృష్ణ లీలా లోక్క సరమహంసయై యవతరించునని స్మరించి, రాముని రసరూప తారకమును జపించి, కృష్ణ పరమాత్మ నలరింప భగవద్గీతను పఠించి, పునీతమైన జీవనమును మరెంత పవిత్రవంతముగావించి, అందలి భావధారలను జిజ్ఞాసువుల మానసవీథులలోనికి బుత్తెంచినది.

ఈశ్వరియే రామకృష్ణుని కుపాధ్యాయినియొనది. దివ్యశక్తి కటాక్షమును కలవనే అనిరుచెన మహావిద్వాంసులైనవారు, అతడు గ్రంథపఠనమెఱుగడు. ఎల్ల అనుభవము చదువుసంధ్యలెఱుగడు. కాళిదాసు కూడ నిట్టివాడే! ఏలన వనసీమల ప్రకృతియందు వికసిల్లిన దివ్యశక్తికిరణ మందియే షేక్స్పియరు వాలుజేరి కవిసమ్రాట్టయినాడు గ్రంథములను గ్రంథములనుండి కదలిపోయినగాని నైసర్గిక ప్రతిభానమర్థులకు గతిమోక్షములు లేవు.

గ్రంథపఠనమును వారుగ నిషేధింపను గాని విజ్ఞానార్జనమున నది ప్రధానాంగము కాదని వాదింతును. మానవికదార్ఢ్యము మున్నగు, ఎన్ని లోపములతో కంఠస్థము చేయుకొన జాలుదుము; ఎందుకంటే భావములతో మనమున జేర్చుకొనగలుగుదుము. సహజశక్తి సమన్వితుడు పాండిత్యము తవపని చాలించుకొనను. వాక్కైన త్రివ్యగోళలై, లోకల బంగారును వెలవలబడునంతటిని పాండిత్య యోధరింపవచ్చినది. సైకుండి రసమతి లను పరిసున కంఠకుముందిన లొ వుండరాదు. కవులు మనవు లవు కవులు కారగా సహజమై, స్వయంతమై, నిత్యమైన దుగ్ధధారల నిర్ఝరిల, పాండిత్యమందిన వ్యక్తి పాండిత్యమే గ్రక్కుచేయక, దానిని జీర్ణించుకొని, మానసికశక్తిం వృద్ధిగావించుకొని స్వయంకమై, సహజమై, దివ్యమైన భావధారలను వెదజల్లించవలెను. కొందరు కేవలంకినిగూడ సందర్భోచితముగ ఆంతరంగికమైన పరిపాక మందియుండుటచే, నానేక ధీరత మంగళము హృదయమున నాచంద్రతారార్కము నిలుచు భావములను వ్యక్తీకరింపగలరు. ఇట్టివారిలో రామకృష్ణు డొక్కడు. ఈతని "కథామృతము"న నిట్టిభావములు కొల్లలైయున్నవి. † ఏదేని రమ్యదృశ్యముతో, సుందర సంఘటనముతో పరిశీలించినంతన నీతని మనమున నపూర్వసంచలన ముదయించెడిది. మానవలోకమందలి నానాభోగము మాన్క- ఈతని హృదయ కల్హారమందలి యాత్మ తిరమై ప్రశ్నముయుదరించి అనంతానందమున దొప్పదోగెడిది. కృష్ణస్పర్శచే చలించు మురళీరవళికరణి హృదయము కదలునప్పుడే అందు భావోద్వేగ ముదయించును; అప్పుడే అందుండి మధురగీతికాహిదికి ఖనిలును. ప్రణయస్పర్శ మంజులభావప్రపదినియునట దివ్యకాదు. ప్రేమబంధుర రవికర స్పర్శకతన గులకితయై, పరవశయైకదా కవి సృష్టి పరిలేదని దివ్యభావాగ్రగుల నీనును! సుందరదృశ్యమునందలి ఈశ్వరహాలే పరమహంస హృదయమును స్పృశించి, ఆనుభూతి సృష్టికి నిమిత్తమయ్యెడిది. రామకృష్ణు డొకప్పుడు కొంగలు కొన్ని నీలాకాశమున సాగయుండ జూచి తన్మయభావమున మూర్ఛనొందెనే నాటిట! నీలపు రిమ్ముపై తెల్లని విశిర పంక్తులు వ్రాలినవి! ఆహా! నెట్టి సుందరదృశ్యము!

సౌందర్య సృష్టి! స్మృతిలేక సుగము బాలకుడగ వై యుండినదేదు కాలోలు! పురాణ దంపతులను విలోకింపుడు. తెల్లని జీర దేవునియందుపై నలకలతుపోలిచేయు కమల కోడిలింది! శరతిలందు చౌరబడిన నౌరనలె తెల్లనైన శివుండు నల్లనెల్ల అర్ధాంగియైనది! రసవర్ణ విశ్వరాశినిచే మనోల్లేఖింపుచునేడు. తెంపుతీరుల కథలు కలిసినవి కావునసే అగ్నిభిరమైన విశ్వసృష్టి సాధ్యమైనది. వాన కారుచు మిన్నుదన కన్నుచేసిన నీయందము మిలోంత స్వచ్ఛమగ హృదయంగమ మగును. విహాయసమార్గమున సౌదామిని నల్లని మొయిళులమునగిరి కౌగిలించుకొనుట పొంది పొంది చూడుడు. అసంశ్లేషమున నెంతో సౌందర్యము సృష్టియగుచున్నదో పులకితాంగులం కారా? అపరిమ్యంగము మధుర భావధారలకు సృష్టికర్తయులు గమనించి, ఆధారలకు నానవిమానులను సద్దుచేసిరదా? ఇంతి స్తమైన విశాలభూమిని హృదయమున పై పోయినరిపించునది చిన్నపాని కడపేని చల్లదనమే కదా! చినుకులోని శక్తి పరమాణువులనుగదా రసమతి సుందరమై సస్య శ్యామలమగును.

ఆకాశభరితమనస్కులై వ్రజవాసులు ఘనమృదంగముల దాని శ్యామసుందరు నాలింగన మాచరించుకొనే జర్పెనుట్లు నీల విహాయసము పైన కొంగ లెగయుండ, రామకృష్ణుని కనుల బడిన పుడు అద్భుతభావ స్పర్శచే నాతనిహృదయము చలించినది. నీలాకాశమనంతమైనది. ఈశ్వరశక్తియు నట్టిదియే! తెల్లకొంగలు? అనంతశక్తి నందిజాను

---

* "We are the music - makers, we are the dreamers of dreams."

† "సంపూర్ణ భక్తిః జయ"ము అను గ్రంథమున పరమహంస జీవనమునుగూర్చి వ్రాయతిలే ఇందలి సుధాబిందువులనందు కొన్ని జల్లియుంటిని.

జిజ్ఞాసువులందును. తాదాత్మ్యము నెట్లర్థము చేసికొని యుండెనో పసంపడి పరమహంస తెలిపియుండలేదు. కొంగలందు ముముక్షువులను, గగనమందు జగదీశుని ఆతడు విలోకించియుండును. జీవాత్మ పరమాత్మల సంగమము గాంచి, తన్మయభావమున నాతడు మునింగియుండును. సృష్టికర్త వలె గంభీరభావమెంతు అపవిత్రమహార్తమున సంచలిత హృత్స్వరబీజంబున నవతరించినది. రామకృష్ణుడు పరమహంస యందురు, మహాభక్తుడందురు, అతను మహాకవియని జెబలికిన నెదురాడువా రెవరు?

సుందర దృశ్యములను చూచి రవీంద్రుడు డెన్నొన్నిమారులో తన్మయచిత్తుడై అద్భుత భావసృష్టి గావించినాడు. ఆకవీంద్రుని పలుకుల నాలింపుడు:

"When I was eighteen, a sudden spring breeze of religious experience for the first time came to my life and passed away leaving in my memory a direct message of spiritual reality. One day while I stood watching at early dawn the Sun sending out its rays from behind the trees, I suddenly felt as if some ancient mist had in a moment lifted from my sight, and the morning light on the face of the world revealed an inner radiance of joy. The invisible screen of the commonplace was removed from all things and all men, and their ultimate significance was intensified in my mind; and this is the definition of beauty. That which was memorable in this experience was its human message, the sudden expansion of my consciousness in the Super-personal world of man." (Vide: Tagore's Hibbert Lectures on "The Religion of Man" page 94).

భావమును తెలిసికొనటకంటె భావానుభవము నందుట మహత్తరమైన విషయము. తెలిసికొనువాడు భౌతిక శాస్త్రవేత్త; అనుభవించువాడు కళోపాసకుడు. నేర్పు నెయియ్యాతడు సుందరభావమును హృదయానందనము లోనికి దోకొనిపోయి, కల్పకమునీడ జేరి, దానితో నానందక్రీడలు సలిపి సలిపి, మధుర కల్పనా సూనముల తల్పశాల చేసికొని, పోతన తెలిపిన కల్యాణాత్మకమైన కథలను సృష్టించి ఆత్మప్రకాశమున దృష్టిగాంచును. మిన్నునారి దించితివింత మన్నులను చూచి భౌతిక శాస్త్రజ్ఞు డెన్నో విషయములను తెలిసికొని, తేటతెల్లమైన శైలిలో నుపన్యాస మీయగలడు. ఈతనిది మెదడుపని; ఈతని మాటలు మెదడునకే కట్టును. సుందరదృశ్యమును పరమహంసయో, కవియో చూచు తెఱ గట్టిదో చదువరు తెలుసుకుందురుకదా! వీరు కనుగొనునది Vision. బహుళకాంతి గర్భితమైన సూర్యకిరణమువలె Vision మిసమిసలీను పెక్కు తలపులతో నిండియుండును. కవియొక్క దివ్య సామగ్రి ఈతడు—లే! ఈతని సృష్టి ఈసామగ్రి నుండియే నిర్మాణమగును! కావుననే బహుయుగములు దీనికి తోడ్పడుచుండును. మిన్ను మీరు రంగురంగుల మన్నులందు దశించు గీతలను, ముత్తెపుకేరులను, సౌందర్యము లీను చాలులను, గోత్తధిక పాలిని, మరకద్యుతులు కోవను వాల్గంటితత్వాల కెరలైన దివ్యచ్ఛాయలను ఈతని వార చూచిచూచి వీరు నంతరంగ విచిత్రమున తేల్చుకొని, ఆత్మానుభవమున తొక్కి తాను భావపరవశుడై యున్న మంగళమహార్తమంతే ఈతని సృష్టి గనంగను కన్నున్న నిమర్శ దృష్టి నిగాంచి, అతి బహుళకాంతి ద్యుతి భరిత చిత్రవిహోయ పమునకు ప్రతిచిత్రమని స్ఫురించి, సుందరగలవాడు కావున అనంతానందమున నృత్యము సలిపి, "చూడరండి! చూడరండి!!" అని జిజ్ఞాసగల భువనములను చేతిసైగ పిలుచుకొనును.

కవిహృదయగలవాడే ఆదర్శ విమర్శకుడగును. ఆతని యనుభవమునకును ఈతని యనుభవమునకును వ్యత్యాసమే యుండదు. కవివిమర్శకుడే విమర్శకులందు తలమిన్నయగును. భౌతికతత్త్వము విజ్ఞానలోకమున కెలుకపడురు మహార్తమున కవి విమర్శకుడగును; మహత్తరమైన ఈతని యనుభవము దివ్యప్రాదమును పోలినది యందును. ఇందు సంకుచితవపుడే ఈతని యాత్మ సౌందర్య తిలకమై, దివ్యమంగళవిగ్రహ యగును.

సౌందర్యమును నేను దివ్యమంగళవిగ్రహ యనుటకు కారణము లేకపోలేదు. సౌందర్యము జగదీశుని బాహ్యావ్యక్తీకరణమందును. ఈశ్వరగుణములన్నియు సౌందర్యమున గలవు. అది యనంతము; అద్వైతము; ఆనందమయము; అనురాగపూరితము. సృష్టిగల ప్రతిదృశ్యమందును ఈ దివ్యగుణములు ప్రత్యక్షగోచరములు. ఉజ్జ్వల శారద రాత్రులందు గభీరసింధువును విలోకింపుడు. ప్రతి తరంగమందును చంద్రకళ తొణకిసలాడుచుండు గాంచుడు. చందురు డొక్కడే! అట్టియెడ చిన్నిచిన్ని తరగమీదను, అందుండి రాలు నొక్కొక్క నీటితుంపురునందును సొగసుకత్తె ఉలుకుపలుకు తెలియలేని [illegible] తొణకుచున్న చంద్రిక మున్కచేయుచు నగ్నతాండవము సంభ్రమకరమై మూపట్టును! కదలియట్టుగల కవళ్లను తెగగొట్టి నాని ననంతము చేయును. అనంతరోదికలం దనంతెక్కుగుల కాంతులు చుంబ కాంతురు. ఈ యనంతకళలు సౌందర్యముయొక్క అనంతతనమనే! కెరటములు చిన్నవియే! ఒక్కొక అల పరిమితి గలదే! కాని తరగలందు విరాజిల్లు సౌందర్య మనంతమైనది. అందలి పొంగు మాధుర్యముతో (Full of harmony), అద్వైతమై, అనిర్వచనీయమై, అనురాగపూరితమై, ఆనందమయమై, అనంతమైనది! ప్రతి ప్రకృతిచిత్రమును ఇట్లే పరికింపుడు. గిన్నెనుండి దిగజారు పాలపొంగు వలె కన్యకుమారి [illegible] యుపొంగు కళ కనంత, గగనాంతరంగమునుండి పొంగి పారు నీలిమము చూచ్చిన, నిర్మలాత్మపు తెంచు పర్యావరణము, పాదేశ్వరీ హృదయమునుండి ప్రవహించు ప్రేమతరంగిణి పోలు భక్త, గంగాభవాని యుద్భవించు హృదిస్పందమున వనితసౌందర్య మదరళధారల నాత్మ ప్రకాశము గావించుకొనుటు గ్రహింతురు. అది భౌతికశాస్త్రవేత్త యూహాతీత [illegible]. ఈతని మహోన్నతమేధస్సు దివినిమందించునది కాదు. కావున దాని నంటజాలదు. ఈతనికు చేయూత కోలుబడడు గాని, యంత్రమునకు గాని అది లొంగదు. ఈశ్వర మహిమ, ఈశ్వరమహత్త్వము, ఈశ్వరశక్తి మూరలకును, బారలకును తిలమొత్తు నని తెలుపువా రెవరు?

ప్రఫుల్లపద్మినీహృదిలో చొచ్చునాద్యభగ్న వానునివలె, పిట్టపిల్లపై మేఘుపుత్తినుండి చివాలున రాలు విహంగమూతి మాస్కి, భక్తిభరిత మధురహృదయమునులం దరతరించు దేవతలపునికి వలె, చక్కని మోముపై ప్రాలు రాగరంజిత దృష్టివలె, పరమహంస మాళిపై జలజలరాలు నశ్రుతలట్లు

అనంతసౌందర్యము పైన నుల్లేఖింపబడిన హృదయానుభవమునకే వశమగును!

సృష్టి చిత్రములలో స్త్రీ మిన్న. సౌందర్యమును, అనురాగమును భట్టుమూర్తి యనిన "లతాంతము తావియు" వలె కలసి మెలసి వర్తించు ననునంశము స్త్రీసృష్టియందు ప్రధానముగ ప్రస్ఫుటించుచున్నది. కావుననే దాంపత్యజీవనమున నీయద్భుత కుసుమము చేరినగాని అది గంధబంధురము కాజాలదు.

సౌందర్యమున కౌపురమందునది సౌరభమేకాదు; నెచ్చెలియైనకాంతి వానిగూడియే యుండును. వన్నెచిన్నెల చిన్నిగిన్నెవలె నుండు అమల కవుల హృదయమును విలోకింపుడు. సౌందర్య సౌరభముతో నందు పురిపెడు కాంతి తొలుకాడుచుండదా? పాలు, చక్కెర, డికాక్షన్ కలిసినపుడే 'టీ' తయారగును. సౌరభ సౌందర్య కాంతుల సమ్మేళనమున నపూర్వపానీయము తయారగును. అర్ధాంగిభుజ మృణాలమునుండి విడివడి పూలపానుపునుండి దిగకమున్న కళోపాసకుడు ప్రేయసీ వదన వనరుహమోమున నీదివ్యపానీయమును తనివార నేత్రాంజలి గ్రోలియే, భావభరిత చుంబనమున నప్పుదీర్చుకొనుమని చెప్పియే, కార్యకృత్యములు నెఱపుకొని తన టీకప్పు నాశ్రయించును.

ఈ దివ్యపానీయ మంతరంగమును జేరినంతన నందనంతమైన యానందవీచిక లుప్పొంగును. ఇవియే నాటి యాతని రచనయందు తెరలుతెరలై ప్రవహించును. కావున సౌందర్య కళోపాసకుడు పతియై తీఱవలెను. పతికానివాడు కళ ఎట్టిదో ఎఱుగనే ఎఱుగడు. బ్రహ్మచారికి సాధ్యమైనది శాస్త్రఘోషగాని కళోపాసనము కాదని నానిశ్చితాభిప్రాయము.

దివ్యప్రదీప మీశ్వరాలోకమునకు పర్యాయపదమే! ఇట్టని యెఱిగియే పూతదాంపత్య ద్యుతిచే నాత్మజీవనములను ప్రభాకలితములు గావించుకొనగాంక్షించు యువతులు నోములందును, పూజలందును అఖండమును దృష్టిసమ్ముఖమున నిడికొందురు. దివ్యప్రదీపకళికను తనుపు తైలము ప్రణయము. వైకుంఠధామమున వెలుగు నీ 'యఖండము'నుండి ప్రసరించు కొండొక మరీచిక వసుప్రభవలె వసుమతిపై తళుక్కుత్తుచుండును. సూర్యకాంతి నాత్మహృది గొనునరవిందము పూర్వభవమున నెన్నో బొమ్మలనోముల నోచియుండును. కావుననే రవిని నిజేశుగా బడసి దివ్య రవ్యాలోకమున ప్రేమాలోకమంది, స్మితముఖియై సరోజము దయశృంగారమున విలసిల్లుచుండును. *

నోములు నోచుటన భావోపాసన మొనరించుటని నే నర్థము చెప్పితిని. ఎన్నెన్ని జన్మలనుండియో స్త్రీ మహత్తరమైన ఈ యానందవ్రత మొనరించుచున్నదని నా యభిప్రాయము.

ఉపాసకుడు వీక్షాగ్రదృష్టికితన నుపాస్యదేవత యైతీఱునని కదా భ్రమరకీట న్యాయమున గ్రహింతుము. తాత్వికు లను అంతరంగికి పరివర్తనమునకు, ఈశ్వర సామ్రాజ్యమునకు ప్రధానద్వార మిట్టిదృష్టియే! దృష్టియం దెట్టిమహత్త్వ మున్నదో గుర్తించిరా? "ఎద్దానిని భావింతువో అదియే యగుదువు. కావున బ్రహ్మమును భావింపుము" అనికదా ఈశోపనిషత్తు వాకొనుచున్నది. భావోపాసన మొనరించు యువతి భావమయి యగుటయం దక్కజమేమున్నది? భావమయి సదా సౌందర్యతిలకయే! ఆమెహృదయ మమృతకలశము కావున నామెపలుకులందు గానఝురి తొలుకాడుచుండును.

కళోపాసకుడు సౌందర్యపిపాసువు కావున సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముతో తన యర్ధాంగి వదనమునుండియు, హృదయమునుండియు, నెన్నో భావములు గ్రహించి మధురకల్పనలకు కన్నతండ్రియగును. మస్తాబై నీరెండలో నుద్యానమున నిలిచి, ఈశ్వరోచ్చరిత శబ్దములైన పూవులను, కిరణములను విలోకించుచు పిపాసాయత్తదృక్కులనుండి వానిలోని దివ్యభావముల గైకొనుచు, ఆవేశభరిత హృదయయై శారదవలె తన ప్రేయసి గీతిక నాలాపించుచుండ, ముక్తికాంతను కనినట్లీతడలరును. ఆమెమోము మీది బంగారు నెచ్చెలియైన సంధ్యా స్వర్ణ మరీచికతో మేలమాడుచుండ, దివినుండి అమృతంపు జినుకు చివాలున జారిపడినదేమోయన నామెపెదవిపై చిఱునవ్వు తళుక్కుత్తుచుండ నామె హృదయకుహరమునుండి సురాపగవలె మంజులాలాపనము జాలువారుచుండ, మబ్బులో కవితను తళుక్కుత్తించు కెంపుకాంతులట్లు గులాబు లామె నీలాలకలందు సుందరకావ్యసృష్టి గావించుచుండ, కురులమఱుగున దాగిన కొలది రేకలందు లజ్జావనతవదనమున నప్పుడపుడు తళుక్కుత్తు చిర్నగవు మెఱుపుల పొలుపున ధ్వని గర్భిత కవిత (Suggestive Poetry) మినుకులీనుచుండ, అనురాగంపు గౌగిలింతవలె మల్లెసర మామెకంధరము నంటియుండ జూచి ఇతడు మొద్దువలె, మొరడు వడువున, రాయిమాడ్కి, రప్పకైవడి పడియుండునా? "కలహంసకు కలకంఠకంఠ మొసగి కలకంఠికావించి కళాకౌశల్యమునకు మేలుబంతిగా కైకొనుమని కమలభవు డీమెను నా కప్పన మనినాడు! ఈకల్యాణి నా భాగ్యలక్ష్మి" యని ఈత డానందపూరితాంతరంగుడు కాడా? "నీవు నా సర్వంబనైతి" వని ఆమెను హృత్పీఠి జేర్చుకొని, భావగ్రహణమున చొక్కియుండడా?

దాంపత్య జీవనమందలి ప్రణయశక్తిని, ఆధ్యాత్మికమహత్త్వమును గుర్తించియే శ్రీచైతన్యుడు శ్రీకృష్ణుని హృదయేశు గావించుకొనినాడు. అర్ధనిమీలిత నేత్రుడై దివ్యదృశ్యమున గోపీనాథు నవలోకించి, తన్మయచిత్తుడై "నాథా! నాథా!! "యని నృత్యముచేయునాడు. గౌరాంగ దృష్టాంతము, గౌరాంగ జీవన మెందఱెందఱి హృదయముల నానందానురాగములతో నింపివేయలేదు? ఎందఱెందఱి కవుల హృద్వీణల మీటి మధుర కవితా నినదములను వెడలింపలేదు? నదియానవద్వీపమాలం దెట్టి యద్భుత సాహితిని సృష్టింపలేదు? ప్రణయతత్త్వ మహత్త్వమునేకదా జయదేవ చండీదాసులు కీర్తించిరి!

---

* ప్రేమ దివ్యాలోకసముద్భవమైన దను భావము భారతీయులది. ప్రపంచ మహాకవులు భారత విజ్ఞానమును ఎట్లో చవిచూచిరని తెలుపుచుందును. ఒక దృష్టాంతమును గమనింపుడు:

"The light eternal, which to view alone
Ne'er fails to kindle love."

(Vide: Dante's "The Vision" Chapter on "Paradise", Canto V lines 8 and 9).

దీనిని వీక్షింపుడు: "And yet the light that led astray was light from heaven."

—Robert Burns.

సౌందర్యమునకై మనుష్యాత్మ తపించునట్లే మనుష్యాత్మలలో మధురానుభవమునకై (భక్తుని సఖ్యమునకై భగవంతుడు దాహపడుచుండునట్లు) సౌందర్యము- సౌందర్యమున వ్యక్తమగు దివ్యశక్తి ఎంతో తపించును. దాంపత్యజీవనమున సమకూలమైన యొక స్త్రీ లభించెనని మురియు నొక్కలివలె, తన పాత్రునిగాంచి ఈశక్తి ఎంతో యుప్పొంగును. అంతియగాదు; ఈ వ్యక్తి జీవనమును, రచనము తన యద్భుత సృష్టికి నిమిత్తమొనరించుకొనును. రామకృష్ణ రవీంద్ర ప్రభృతుల సౌందర్యానుభవ నిష్ఠకి ఘనమైన తిరని యుప్పొంగినదని నొక్కి వచింతును. హృదయమునకు విందొనరించు తన మాధుర్యమునకై ప్రజనము పొంగిన ట్లే, వల్లవసుందరి పొందుకై వంశీగానమును బోసులు వాడు. నీటుగ నల్లమిటారి యొక్క తెనవు మండి చమకుంచె జాడి, ఆనల్ల చెలువ చెలువమున కేరి, పరువపరువంబోయి, పావన్మూర్తుడై, చోరశిఖామణి ప్రజవీధియందాపైదలిజనము చిరాలున బట్టుకొనివాడులు! సుందరియైన జీవాత్మ వందులకై పరమాత్మ పరుగులెత్తుకొని వచ్చునుగదా!

పరమహంసహృదయమునకు వివేకానందుని యొడంద దగ్గఱిచుట్టము. ఆతనివలెనే ఈతడును సౌందర్యోపాసకుడు; సత్యవ్రతుడు; శివాత్మక జీవనముపై కన్నిడిన మహోత్కృడు. పరమాశయములందలి సృష్టిపటుత్వమును గుర్తెఱిగిన మనీషి; ఆనందపిపాసువు; భావోద్వేగ పూరితహృదయుడు. ఈతని ప్రతిభను, నీతని యద్భుతభావసృష్టికి నైరుఖండములు జోహారనవలెదా?

అధునిక సౌందర్యోపాసకులందును, సత్యవ్రతులందును గాంధిజీకి గల మహోన్నత స్థానమును టాల్‌స్టాయినాటగొల సభ్యజగతి నుఱుతించినది. పూజాపుష్పలట్లు చుక్కలు వ్రేలుచుండె నియత్తలమును వీక్షించుచు నీతడు పరవశించును; మధురగీతికకు తీపి లొగ్గిదౌ, అత్మనుతనివిదౌ మహోత్కృ మహోరమును గొనును. గాంధిజీ కావ్యకర్త కాడు; లలితపురచనలను సృష్టించువాడు కాడు. కాని ఈతని జీవనమే యొక మహాకావ్యము. అది యమరదీప్తికి పర్యాయపదము. రాజకీయ సాంఘిక రంగములం దీతని లలిత నవజీవనదీప్తులు దేవరత్నములట్లు తిలకిస్తున్నవి. మందుంజకేయు మహోత్కృడు భారతిగతిమునకు చేతులు మొగిచివాడు కాని "హా!" యని దానిని తిట్టలేదు; కొట్టలేదు. ఋషిసంప్రదాయము, ప్రాచీనమహత్త్వము నీ సంయమీంద్రునియందు మూర్తిభవించినది. హిందూమత మాహాత్మ్యమును, పూత భారతి సభ్యతా తత్త్వమును మాలవ్యపండితుని జీవనమందు మహోన్నత మందరముల మాడ్కి గోచరించుచున్నవి. తన గంభీరాశయములు పూర్ణమగుటకు కింకను పదేండ్లు పట్టుననియు, అంతవఱకు మనియుందుననియు, మరణించుటకిపుడు తనకు సమయము లేదనియు గదా ఇటీవల దన నెబ్బదియేండవ జన్మదినోత్సవమునాడు వారణాసియం దీతడు వాకొనినాడు!

భారతదిగ్వలయమున దోచిన మహోవిజ్ఞాని రాధాకృష్ణుడని కదా సర్ టి యస్ యాంగ్ హస్ బెండ్ అనినాడు. ఈ మహామనీషి పవిత్రమైన భారత శాస్త్రములందు తిలమానిక మని నిన్నగాక మొన్ననే కదా గ్రీవ్సు మహాశయుడు లండనులో తెలిపినాడు. ఈతడు గద్యవ్రాయు రవీంద్రుడని నేను ఋజువుచేయగలను; సౌందర్య పిపాసువైన కళోపాసకుడని రూఢిగావింపజాలుదును. ప్రాచీ ప్రతీచీ విజ్ఞాన మహోదధుల దన నంచి యాలం దింకించుకొని, ప్రతీచీసభ్యతయందు ప్రకృతిమగుచున్న జనవ్యాగర్విత స్వార్థము లను పలుమారు గట్టిమాటలతో గర్హించి, * మనవ్య హృదంతరాళమున రేజరిల్లు పరంజ్యోతిపై కన్నులే, మహిత భావోపాసనమునకు గడంగినగాని, దుర్గతియందు క్రుంగిపోవుచున్న జగతి పవిత్ర సమృద్ధిరణమును కనజాలదని బహురంగ స్థలములనంచి జలద గంభీరస్వరమున నీయాంధ్ర మహాపురుషుడు వచించుచున్నాడు. పాశ్చాత్యవిజ్ఞాన కేంద్రస్థలమున నాచార్యపీఠము నధిష్ఠించి భారతీ వేదాంతమందలి బ్రహ్మాగ్ని మెట్టితో విశదీకులకు చూపుచున్నాడు. "East is east and west is west and ne'er the twain shall meet" అనుకొన్నమనకు కిప్లింగు ప్రాంగణమున దహనసంస్కారము నేటి, కాలక్రమమున ప్రాక్ప్రతీచీ కలయోద్వాహ మహోత్సవ మంగళమహూర్తమున పురోహితుడు కాగలడని నీశ్రీ, ఈతనివమాలమున జరితార్థయగు భావమున భారతి భాగ్యలక్ష్మికిని భావియు గములు తేటలపాడును. భగవాన్ దాస్ ప్రజ్ఞాధురీణుడైన తాత్వికుడై, నిజరచనలందు దక్కనిభూతశీలబంతిజాపుడు నేడు ప్రజాభ్యుదయమునకై నడుముగట్టినాడు. వాస్వాని కవియు, నాచార్యుడును, తాత్వికుడును నై వరలుచుమూర్తి. సాహిత్యమును, తత్త్వశాస్త్రమును దిగద్రుంగిన అస్పృశ్యతోద్ధర్త అరవిందుడు. ప్రాచీన ఋషికల్పుల దృష్టాంతములను దృష్టినందుంచుకొని, చాలకాలమునుండి

* "The nations plead for peace and prepare for war. They are not ready to give up the cast of mind that leads to strife......Each nation in the late war claimed to be the only one engaged in the defence of civiliztion. In its name each nation justified everything, excused everything, massacres and destruction. ......By a judicious circulation of half-truths and untruths and apersistent misrepresentation of other nations and their cultures, the people are roused to the temper of the jungle......When the trumpet of war blows, the pretences of civilization disappear and man helplessly reels back into the beast.........So long as this devil-dance does not disgust us, we cannot pretend to be civilized......To approve of warfare but criticize its methods, it has been well said, is like approving of the wolf eating the lamb but criticizing the table-manners. War is war and not a game of sport to be played according to rules..... It is true that we have the League of Nations, but it is only a mechanical frame and the soul has still to grow into its body. The spirit of ill-will and distrust is widespread."

(Vide: Sir Radhakrishnan's "Kalki" or "The Future of Civilization." Pages 32 to 36).

ఈ మహావిజ్ఞాని పరమార్థములను నారాధించు చున్నారు. రామారావు నుండి నేటి వరకు జ్ఞాన శిఖలందు భారత పునరుద్ధరణమును గాంచినవని ఈతడు గట్టిగ నమ్ముచున్నాడు. ఈశ్వర చంద్రుడు విద్యాసాగరుడై, మూర్తీభవించిన పూర్వభారతసంప్రదాయమై, సంఘసంస్కర్తయై, వంగసాహిత్య ప్రధానాచార్యుడై, నిజ హృదయమును దీనుల సర్వస్వముగానించి, స్వాతంత్ర్యశీలాఢ్యుడై, కీర్తి విరోధియై, మానవులలో మొదటివాడై వరలినాడు. కలకత్తా మహానగరమున కొకకళాశాలను (Metropolitan college, now named as Vidyasagar college) స్థాపించి, హిందూసంప్రదాయము ననుసరించి, అందు పరస్పరం ప్రతిష్ఠించి, ఉత్తమాశయముల నందు కార్యరూపం చేసినాడు. అవశ్య పట్టు మువంగమున ఇంగ్లీషు మొదలు నాలు గేండ్లు మందిరమున విద్యార్థికి, ఇందలి ప్రతి మని వాల్గొను భాగ్యము నాకొదవెను. ప్రాశ్చాత్య పాశ్చాత్య దేశములను కోడుకుం ప్రాక్ భాగముల నట్లు ప్రసింగినవారికి ప్రాచీనప్రతీచీ మహావిజ్ఞానములను సులువుగా నొక్కమాటు నిజమానవమున గ్రహించిన అమృతోపమమగు ఉపాధ్యాయుని ఆశయము లెట్టి మోహ పర్యవసతి పొందెనో ఎఱుగను. వ్యాదరాదిపశ్చిమ దేశము నీ విజ్ఞానము భారత దేశమునకు నడయుంచుచున్న, భారత దేశమే కాదు - సమస్త వసుంధరయును తమో సుంతేసువ దొరలియుండెడిది.

పాశ్చాత్యులలో భారతమాతయందుంగు బిడ్డలందుకెరి భావసందీప్తమైన భారత సంప్రదాయమును మేస్సుమలగాదుల ఆరాధించి, తమయున్నతో శ్రద్ధాసిద్ధి ఆత్మార్పణ మొనరించుకొనదలచిన ముఖ్యులు మహాత్ములున్నారు. వీరిలో నగ్రగణ్య తెసంటుకిది. హిందూమతమె మనవిమెకంతో ప్రీతికరముపాసనా యము హిందూదేశమునకే జరిగినదని తెలిపియే ఈమె దివంగతియైనది. దీనబంధు ఏండ్రూస్ గాంధీమహాత్ముల యనుగుజాడల నంటి నడచుచు, ప్రపంచమున నిందందు వాద మేర్పడుచున్న భారతభాగములకు సేవ సలుపుచున్నారు. డాక్టర్ కజిన్స్ పెక్కు దులనుండి భారతాశయములకు తన ప్రాణాధిక మందలి దీపికలు గావించుకొని, భావోపాసన మొనరించుచున్నారు. భారత సంప్రదాయమును తనది గావించుకొనుటకై ఇటీవల నీతడు హిందూమతమును స్వీకరించి జనురాముడై నాడు.† ఈతడు సౌందర్యోపాసకుడని, ఆనంద ప్రియుడని, మహాకవియని చదువరు లెఱిగియే యుందురు. ఉత్తమసారస్వతి వ్యక్తికిని, ఆదర్శ జీవన నిర్మాణమునకును గభీరతాత్త్విక పరిజ్ఞానమును, మతవిజ్ఞానమును అనివార్యములౌ బంధములనికదా నే తెలుపుచుంటిని. కజిన్స్ ప్రభృతుల జీవనవిధానములు వారివాక్కులలోని నిక్కమును రూఢిగావించుటలేదా?

నేడు నివాసమున భారత మహాపురుషులలో (Great Indian Thinkers) జిడ్డు కృష్ణమూర్తి యొకడు. ఇతడు అద్భుతమైన మేధాశక్తి నలవరచుకొనినవాడు. తమ్ముం గల మేధావంతుల కొకరీతి, ఈతని కొకరీతి. భావస్వాతంత్ర్యమును దక్క మతెవనినీతడా రాధింపడు. మతశాస్త్రమందు గాని, తత్త్వ శాస్త్రమందుగాని అవకాశములేమి లేదని ఈతడు తెలుపుకొనుచుందును. ప్రాచీ విజ్ఞాన విధమున నీతడు తెలుపెడిచో నమలు కొట్టి దృష్టాంతములు కానరావు. ఏమి వ్రాసినను, ఏమివాగ్దానమనుపాంతరీతినుండి ఇతడుతప్పి జారడు.‡ ఇతి మహాత్తరమైన గుణమునుట నిస్సంశయము.

భావదాస్యమును గర్హించువారిలో నే నొక్కండను. ఉత్తమాశయముల నారాధించు వారిలో నొక్కండను. కృష్ణమూర్తి అంగ్రమాత కనినబిడ్డయని గర్వించువారిలో నొక్కండను. ఈతని క్రమశిక్షణపై, ప్రజ్ఞపై ప్రేమలచట్లు వారిలో నొక్కండను. కాని, కృష్ణమూర్తి చెప్పినదానిని తూచాతప్పక గ్రహించుటకు నే నంగీకరింపను. అతని మతములను ఖండింపక, అందలి భావములను తీక్ష్ణదృష్టికి గురిగావింపక అతనికథనమును శిరసావహించుటకు నేను సమ్మతింపను.

భావదాస్యముయొక్క కత్తిని మొత్తి మొత్తి తరలుదును. ఇట్లని భక్తియును దొక్కండు లేదని చేరలుపను. భక్తి ప్రాతిక స్వాతంత్ర్యమును, దాస్యము నిలువలేకపు చేసి కొనినవారును రూపులందును, మాపులం దును పికరిక నగపడవచ్చును. అంతరంగిక ముగ వీరియందు కంగేయు లను 'వాకాశ

* "Hinduism is my natural mode of aspiration."

—Dr. Annie Besant.

† భారతవిజ్ఞానమును, భారతసంప్రదాయమును చూచి చక్కిలిరించువారికి కజిన్సుమహాశయుడు ఇటీవల ఉచ్చరించిన ఈ వచనములు చక్కని గుణపాఠమును తెల్పును: "The Upanishadic vision of unity has been the inspiration and guide of my own thought and action for forty years......I have long made the philosophy, and modes of worship of Hindu India my own......It has long been my conviction that there can be no drastic movement towards the attainment of a true world civilisation, until the spiritual evaluation of life which is the basis of Hinduism becomes universal and spontaneous the world over......My own long studies of Indian philosophy, my familiarity for twenty-one years with intimate Hindu life, my frequent participation in Hindu ceremonies, exposition of Hindu culture abroad, my intense interest in Hindu arts, my long practice of Yoga, my forty years of vegetarian living, my efforts to fulfil my *dharma* and attain *moksha* in Vedic sense seemed to indicate that I was qualified to claim the right of temple- entry in Travancore."

‡ "I am not going to be bound by anyone, I am going on my way, because that is the only way. I have found what I wanted." (Vide: Page 18 "Who Brings The Truth?" By J. Krishnamurti.) "Life is not meant to be traditional" (Vide: Page 6 "The Purpose Of Education" By the same author).

వాతావరణ ప్రశాంత'మున్నది. ఈతరు కవులోని శక్తులను గర్జింపగలట్లుండి, తన మనుష్యత్వమును మంటగలిపి పశువులంగు పెద్దగద్దెను వధిష్ఠించును. అతఁడో! భావ్యదాకాశముపై మాడ్కి నిలిచి, వ్యుత్పన్నరోజమును తెంచి, ఆయాకాశము నాపదోషాగృహములోని కావ్యోవనించి, దానినందు భృంగగానించి, నిరంతర మధుర భావసుగంధముల కాలక్షేపముల నొద్దె, నిజజీవనము నానందమయ మొనరించి అమృతజీవియగును. ప్రపంచ మతగ్రంథములను, భక్తవరేణ్యుల జీవచారిత్రములను పరికింపుడు. ఆయుగాతరణికిరణముకరణి ఈతంత్రము మానవసోపానమగును. భక్తిని, దాస్యమును ఒకేముసుగున మార్చి బడితెబాబాను గడుసు తిరుగు. కాదీని బందిఖానాలో పెట్టునట్టు భక్తుని పెట్టుట కాదునా? పెట్టినను భక్తుని బంధింపగల సంకెల లేవి? భక్తుని కష్టపెట్టిన వాలు భక్తికలెన్ని? భక్తిప్రేమయముల భగవంతుడే లోనగియుండె నిక సంసారశక్తులబంధనార మెంత పెద్దిల్లగలదు? కారాగారాంధకారమున, — అంతేకాదు బంధితభక్తుని స్వప్నద్వారమున జగదీశుడే ప్రవేశించి, దివ్యరశ్మి ప్రభల నందు వెదచల్లి అంచలి ముక్తి జపమును స్ఫురింపును. ఈశ్వరస్ఫూర్తి నందిన తపసు కిరణస్ఫూర్తినందిన మొగ్గవలె పరిమళ ప్రదేశములు నాత్మప్రకాశ మొందించుకొనును. ఆ మంగళ మహాత్ముని దీక్షశక్తి సౌరభవీచికవలె సనంతవిశ్వమును విహారభూమి గావించుకొనును. ఏయంకిలి లేనుగకట తపస్వి బ్రహ్మంపమున పూలరంగడై వెలయును గావున ముక్తి నందిన మహాత్యక్తి ఈతడని వచించెదను.

భక్తిలేనుగని నా దాత్మప్రకాశము లేనుగక తనలో దాను దైదీప్యమానముగ వెలుగుచుండును. చదలు నాధారము లేకపోనియే రవిసుధాంశులు తమ దివ్యదీప్తులను భువిపై నురిపింతురు. భక్తి నాధారముగా కోనిదే అవ్యక్తపురుషుడు తన మహాత్మ్యమును ప్రకటింపగలడు.

భక్తిప్రేమలు సామాన్యములు కావు. అవి దివ్యములు. భావమున భూలోకమును, అమరత్వమును ఇచ్చునవి అవియే! ఇవి ప్రపంచమునుండి నిష్క్రమించువో, అవి సుద్గుణములను కనిపెంచు ప్రసూనోయి యగును. ఇవి సాహిత్యక్షేత్రమునుండి తిరలూనో, అందు నివ భావములు వికసింపకపోవును.

మహితసంప్రదాయమునకు మనుష్యహృదయమును లగించు నాధ్యాత్మిక సూత్రము భక్తి. ఈసూత్రము తెగునో, చేతినుండి తొగసిన గాలిపటమువలె నా సంప్రదాయ మెందో ఎగసిపోవును.

కమంతపనీను డైన అవతారపురుషునివలె భావ్యదాకాశమ పటిష్ఠమైన సంప్రదాయ మొందు కొలశిఖరమున చిరప్రదీప్తమైయుండ, ప్రేమమెయి దీనికి చేరులు మొలుచుటు భావోపాసకుని కర్తవ్యమని తెలిపెదను. రాత్రిపతినివలె దిగ్భ్రమించిన సంప్రదాయమును వెనుకటి రాళ్లనుట్టమందు త్రోసి అదియ్యను. చీమంగుల కులుకుకుని తోడి జిజ్ఞాసువులను పురికొలుపుదును. పేరులవలను, వివ్యమునవను కొక్కె మంత్రము నా వానివాదమును గనియలు చేతును. భావసాన్నిధ్యము మన చేతను నిష్ఫల కాదు పూవులందు చేరిన పురుగులను తోలగింపుడు; అందు తోరబడిన మలినమును తొలగి కొట్టుదు. ఇవి వెనకటినుండి ఉదయించుచునే యున్నవని వీనిపై నిష్ఫలము నమస్కరించుట తగునా? నిన్నటినుండి వెడలుచున్నదని సుగంధమును కారుపోగకముపవ పెట్టుట న్యాయమా? నీకెమ్మరెల్లినంటి పువ్వును దహింపగల కట్టెకెక్కి రోడ్డు? కుసుమము నిత్యజీవియందును. ఈ పూవును ఆ పూవును హంతకుదు జలిపినను నలుపుగాక, పుష్పజాతికి ప్రతినిధిగను పూవును చెండాడగలవా లేవడు? సృష్టి చచ్చిననాడే ప్రసవజాతి నశియును. సృష్టిబీజమును గర్భమందిడికొనిన సంప్రదాయమును నశమయింపగలమగ నాడేది? ప్రళయకాలమున సమస్తము ధ్వంసమగునని వింటుము. అదుపరి సృష్టికివలసిన బీజములను జాగ్రత్త పెట్టుకొనియే దేవదేవుడు డింభకరూపుడాల్చి పాలవెల్లిపై తేలియాడు వటపత్రముపై విశ్రమింప వెడలునను నంశము మఱువరాదు జుడీ!

భారతిగతముకంటె భారతి భావికాలము ఘనతరమై యుండవలెనని అపేక్షింతుము గాని, భారతిగతముపై గోరికట్టవలెనను మనిసిని నేను క్షమింపను. తెలిసింద్రియముల దివంగతులైరని తాను స్వయంభువని మిట్టిపడువాడెట్టివాడు? దివము చచ్చిననాడే దివంగతులును చచ్చెదందురు. దివమునకు మాలు పేరు అమరభూమి కదా! అందున్నవారమరులు కారా? అందు చేరినవారికి చావెందుండివచ్చును? రూపును విడి, అనంతవిశ్వమందలి తేజోలోకయగారమున ప్రవేశించిన రూపములని అర్థము చెప్పవాడు హైందవ తత్త్వార్థమును గ్రహింపలేదని వచింతును. గతమునకు చావులేదనియు, అది భవ్యమైనదనియు బుజువొనరించుచు, దాని ప్రస్తుత భావివృద్ధికి కట్టలైనబలమును చేకూర్పు శాధనతో మనయందు గలదని తోడియువకుల కెఱిగింతును.

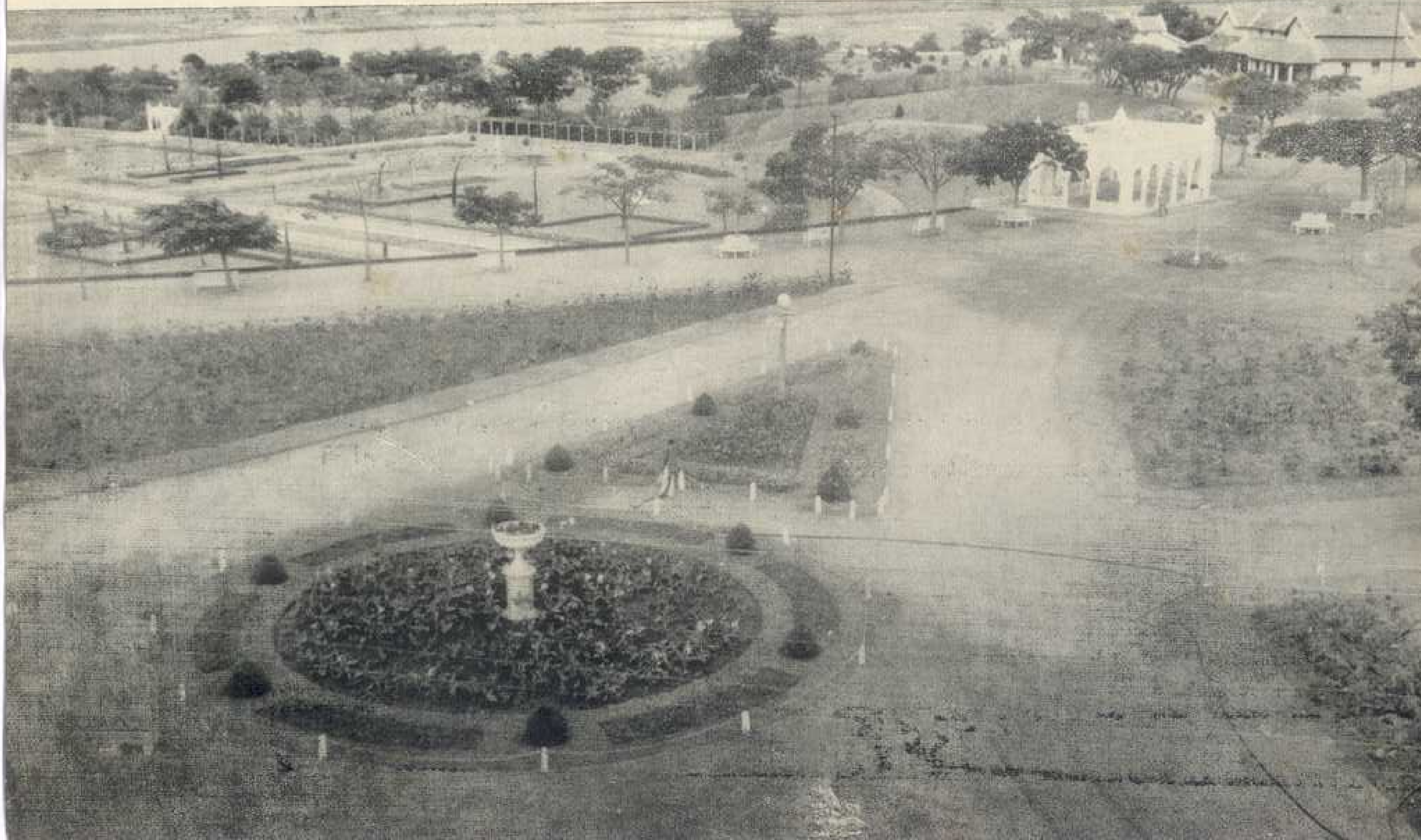
మహామహోపేతుడైన ఆచార్యుని జీవనమందును, ప్రబోధమందును సుధాధారలు జాలువారుటగాంచియు, అతని పుట్టిపెరిగిన వేదికను పరికించి అతడే నాటివాడు కాడని అతని గ్రస్థాంతమును కొత్తనేర్చుట కుద్యమించువాడెట్టివాడు? ఉద్యమించినను, సుధాసంసిక్తమైన దనుడు, అది యంటుకొనునా? మనుష్యత్వము చావులేని మనుష్యత్వ సముచ్చయమైన భావమునకు మృత్యువెట్లు దాపురించును? నూతన జీవసృష్టికి, నూతనకళాసృష్టికి ఇది కన్నతల్లి కాదా?* ఇదెట్లు బూజుయనుకొనుము? అపూర్వ సమర్తి యొకండు దావిర్భవించి దానిని బూజుచేయ గలిగినను, యాదినుండి తేచిన కిలోవెల్ అను పక్కవలె నది పవిత్రమై సౌరభవలెను.

బుద్ధప్రబోధ మిపుడు Out of date అను వాఁడెట్టివాఁడు? బుద్ధుడు శ్లాఘించిన "బ్రహ్మవిహారము" అనంత భావవిహారమే సుమీ యని నే నెలుగెత్తి వచింతును. కృష్ణప్రబోధము కృతయుగమునుండి దాటరాకూడ దనుట ఉచితమా? కురుక్షేత్రమున తెలనూపిన భగవద్గీతను పాతిపాత్తమని పెంటపాలు చేయువాడు మనుష్యుడనిపించుకొనునా? 'ధమ్మపదము'ను దుమ్ముమూడనంకించువారెవరు? ఏసు ప్రబోధము నెదేశపనికి బెలును బుట్టదాఖలా చేయువారెవరు? పూర్ప్వి పెట్టబడిన ఏసు మూడుదినాలలో లేచెనని క్రైస్తవులెయందురు. ఈ యంశము నన్నదానినన్నట్లుగ పరిగ్రహింపము గాని ఏసు మునివరుని బోధనలకు, తక్కుంగల యాచార్యుల ప్రబోధములకువలె, మృత్యువు లేదని గ్రహింతుము. క్రైస్తవప్రపంచమున నే డేసు బోధనలకు చోటు లేకుండిన, నది మృత్యుదేవతకు విహారాంగణ మగుచున్నది. బౌద్ధప్రబోధమునకు బలాదూరనువారు, అహింసావ్రతమునెడల నవిశ్వాసము జూపువారు, మతముకుత్తుక పైకత్తివేయువారు నే దేసితిలో నున్నారు? వీరు మాధ్యమునకు మంగళసూత్రముకట్టి బహుశోత్రిష్టులకు కన్నతెంత్రదు

---

* The new in art is always formed out of the old" (Vide: Emerson's Works: Page 77).

౯ సాగరముకట్ట మీదినుంచి కానవగు ఒకానొక సుందరబృందావనదృశ్యము.

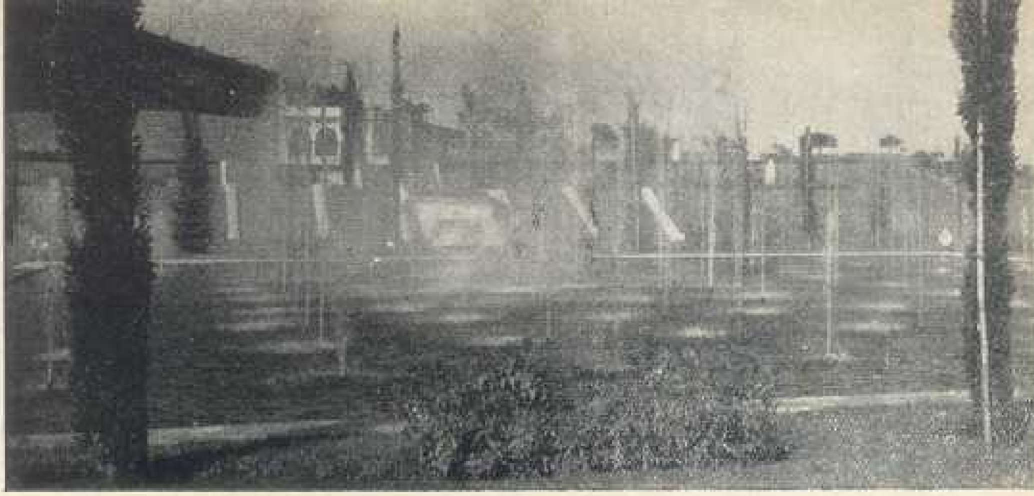
౧౦ దక్షిణ బృందావనమున కావేరి ఒడ్డునందు ఒకానొక జలయంత్రము.

౧౧ సాగరముకట్టయందు వెలుపలి వైపున గల మంటపమునందలి 'కావేరి' దేవతా ప్రతిమ. చేతనున్న పాత్రికనుండి నిరంతరము నీరువెలి పారుచుండునట్లు కల్పింపబడినది. ఈ ప్రతిమ దక్షిణబృందావనమున కెగువ నున్నది.

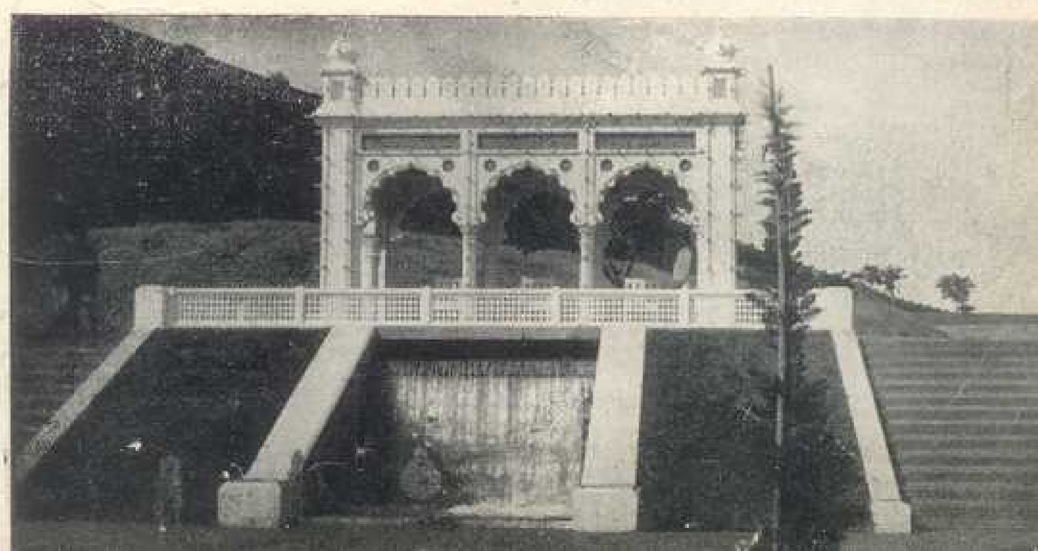
౧౨ దక్షిణ బృందావనమున కృత్రిమజలాశయ మధ్యమున ఛత్రాకారమునందు జలయంత్రము.

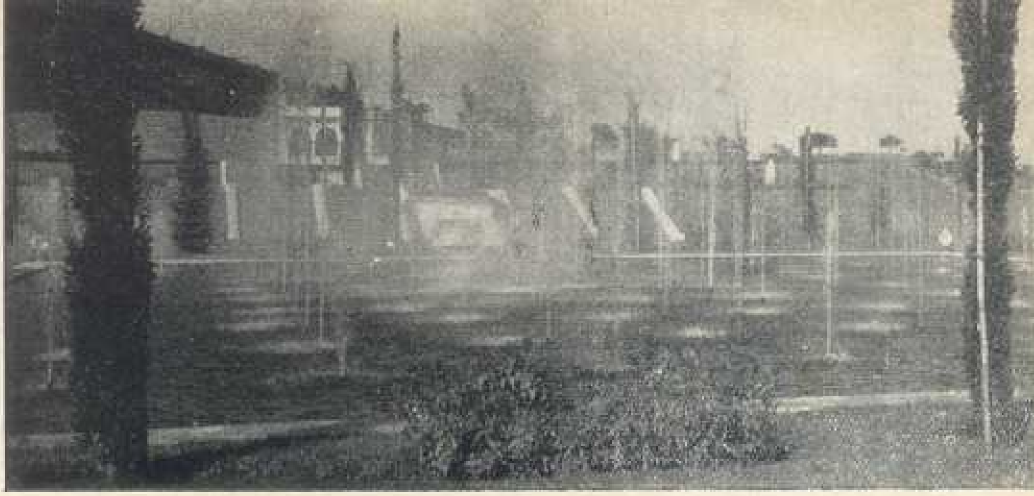
౧౩ ఉత్తర బృందావనము మధ్యభాగమునగల కృతక జలాశయము; అందలి జలయంత్రములు.

౧౪ దక్షిణబృందావనము మధ్యభాగమునను పరిగా సాగరము కట్టనానుకొనియుండు మేనకా విశ్వామిత్రుల శిలాప్రతిమలు. మేనక తపము ...యుచున్న విశ్వామిత్రుని ప్రలోభింపచేయు ...గము.

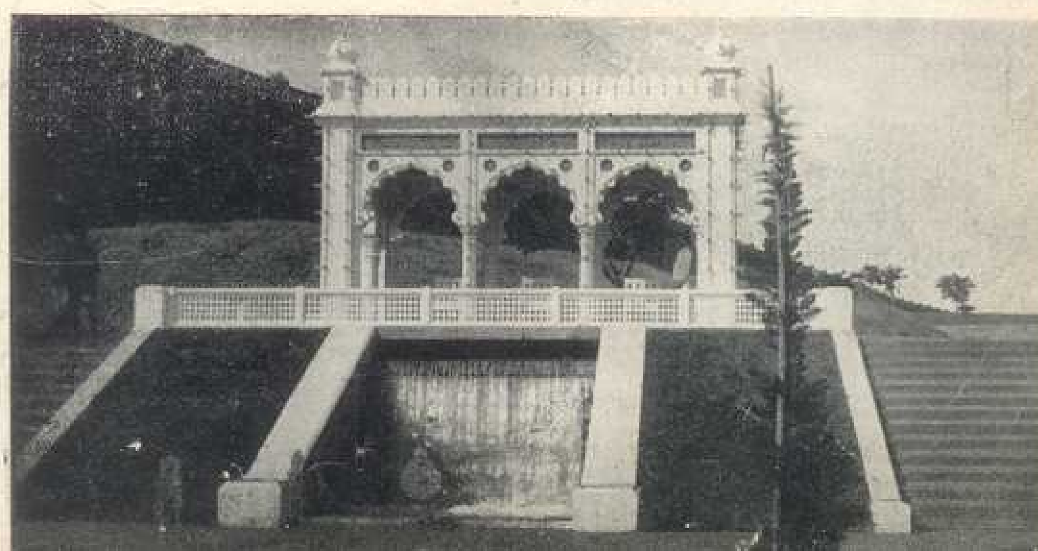
౧౫ ఉత్తర బృందావనము ఉత్తరపుదిశ నందు మంటపము యొక్క పశ్చాద్భాగ దృశ్యము. సాగరమునుండి గొట్టముల ద్వారా మంటపము క్రిందనుండి వచ్చెడి జలము జలపాతము వలె నడిమిభాగమున పడుచున్నది.

౧౩ ఉత్తర బృందావనము మధ్యభాగమునగల కృతక జలాశయము; అందలి జలయంత్రములు.

౧౪ దక్షిణబృందావనము మధ్యభాగమునకు దరిగా సాగరము కట్టనానుకొనియుండు మేనకా విశ్వామిత్రుల శిలాప్రతిమలు. మేనక తపము [illegible]యుచున్న విశ్వామిత్రుని ప్రలోభింపచేయు [illegible]గము.

౧౫ ఉత్తర బృందావనము ఉత్తరపుదిశ నందు మంటపము యొక్క పశ్చాద్భాగ దృశ్యము. సాగరమునుండి గొట్టముల ద్వారా మంటపము క్రిందనుండి వచ్చెడి జలము జలపాతము వలె నడిమిభాగమున పడుచున్నది.

౧౭. శ్రీరంగబృందావనమునందలి కృత్రిమజలాశయము; అందలిజలయంత్రములు.

[illegible]

[illegible] (Spiritual insight and Ezperience), [illegible] (Purity of heart and Natural genius), [illegible] (Intuition and Divine inspiration). [illegible]

[illegible] Conditioned life [illegible] Emotion [illegible] Intellect [illegible]

* [illegible] "The principles of religion that are in the Vedanta are unchangeable. Why? Because they are all built upon the eternal principles that are in man and nature; they can never change.........Not one jot of the principles of our religion will be changed: they will remain intact." (Vide: The complete works of Swamy Vivekananda, Part III, page 121).

"It is essential to every religion that its heritage should be treated as sacred. A society which puts a halo of sanctity round its tradition gains an inestimable advantage of power and permanence. The Vedic tradition became surrounded with sanctity, and so helped to transmit culture and ensure the continuity of civilisation. The sacred scriptures makes the life of the spirit real even to those who are incapable of insight."

(Vide: Sir Radhakrishnan's "The Hindu View of Life" page 18.)

"Hinduism is a movement; not a position; a process, not a result; a growing tradition, not a fixed revelation. Its past history encourages us to believe that it will be found equal to any emergency that the future may throw up, whether on the field of thought or of history......Leaders of Hindu thought and practice are convinced that the times require, not a surrender of the basic principles of Hinduism, but a restatement of them with special reference to the needs of a more complex and mobile social order. Such an attempt will only be the repetition of a process which has occured a number of times in the history of Hinduism." (Page 130, The Same Book.)

భావనమున బోనిపి చక్కనికథలను సృష్టించి, సామాన్యప్రజల మానసనేత్రములముందు చిరసందీప్తములై యుండు రూపములను నిలిపిరి. కావుననే పల్లెవాండ్రకుకూడ ఏసుబోధనలకై పరుగిడివచ్చువారు. ఏసు సంయమీంద్రుని Parables,* బుద్ధుని జాతకకథలు, బహుళపురాణగాథలు, ఈనాటి రామకృష్ణపరమహంస కథలు భావనస్ఫూర్తములగుచు, గట్టిదైన తత్త్వబోధనకే చెందక ప్రపంచసారళ్యతమున కపూర్వ సౌందర్యము నొసగునవి యైనవి. గంభీర భావవ్యక్తీకరణముగాని, ఈశ్వరచింతనముగాని హృదయోద్వేగమును, ఆధ్యాత్మికావేశమును, భావనాశక్తియును గలిసినపుడే సాధ్యముగునని నొక్కి వచింతును. వీని ప్రసన్నతవందని వ్యక్తికథోపాసకుడు కాలేడని, మహాద్భుతము కాజాలడని, ఆనందదాత కాలేడని, సౌందర్య సృష్టి గావింపలేడని, నిత్యజీవి కాజాలడని నా దృఢాభిప్రాయము.

కృష్ణమూర్తిభావములన్నిటికి జేజేలుపాడను. నిజమే! కాని ఏదుటిభావము శ్రీరాముని బోలినను బోలకపోయినను చివాలున అరసున్నలవలె వంగి వందనమును బోతియూళలు తెండోపతండము లగుచుండుటచే, "తందానపాటలందు"ను, "థళాథళి" రాగములందును బ్రతుకుల నెగరగొట్టువారి సంఖ్య తెగ బలియుచుండుటచే, నైసర్గికప్రతిభ ప్రత్యేకప్రజ్ఞలు పరిచయులుగక అంతరంగమున గ్రుస్సుబట్టియుండుటచే వ్యక్తిత్వము కలుచబడి, మనుష్యత్వము మటుమాయ మగుచుండుటచే, ఎందరెందరో యెడందలందో భయసంశయములు ఇండ్లుగట్టుకొను చుండుటచే, ధృతిసహితుడైన ఒకవ్యక్తి హెచ్చరిక చేయ మిక్కిలి యక్కరయైయున్నది. అభిప్రాయభేదము లగపడుట యనుచితము కాదు. ఇవి చేవగలవారిలో తలనూపుసగాని గంగిరెద్దులందును, గొర్రెలందును గాదు. మేధావంతుని బోధనలోని బంగారును చేకొనుట పాడి. కృష్ణమూర్తివంటి వ్యక్తి నేడెంతయు ముఖ్యమైయున్నాడు. ఇతడు క్రమత మసుకావించుచున్నాడు. అంధకారమున దీపస్తంభము కాగలడేమో! †

ప్రత్యేక ప్రపంచమందును, సారస్వతవసుంధరయందును ధాందవ పీడితులైనవారికీతని ప్రబోధమున అక్కరైన కషాయము కొంత లభించితీరును.

ఒకవైపున గతమున గన్నులెత్తజేయువారున్నట్లే వేఱొకతట్టున గతమే ఇష్టదైవమని ఎంచు ధాందను లున్నారు. గతము గగనచుంబి మహాగ్రము మాత్రి చేయైనను అది వర్తమాన భావికాలములకు మెట్టుకావఁజేసినచో కాని వాని మాళిగలముల గాంతిలు మణిమకుటములు కానేరవు. మనదృష్టిని పెనుపున దీయుకుటస్థదెబ్బ లేకదా! "The heights attract us, not the steps there to" అను గేటే కవీంద్రునివాక్కు భావభరితమైనది కదా! పుష్టిగలదయ్యు మన కక్కఱైన దక్షిణంతను గతమాయజాలను తల్లిదండ్రులిచ్చిన రక్తమాంసములకు శ్రీతపస్యను జేర్చుకొనిన వారు మనుష్యులెట్లయ్యెదరు? పురిటింటిలోనే పోరుపెట్టుచు తుదదాక తేయున్నమ్మపొట్టలోనే జారిపడరా?

గత సంజాతమైన సంప్రదాయము విజ్ఞానగర్వితమైనదో, మౌఢ్యబంధురమైనదో, దవ్యజెంధకము బోలునదో, గర్భమందే మడిసిన బిడ్డవంటిదో పరిశీలింపక కన్నులుమూసికొని దానిని గొలుచుచుండే యావజ్జీవము చెప్పబెట్టువారు గోతినుండి ఒకపరి లేచి మరలనందు పడ్డుకొనువారి బోలువారు. ఆరాధ్యవస్తు వెట్టిదో ఆరాధకుని మనసును అట్టిదే యగును. గంగిగోవని చెప్పినగొడ్డును పూజించువారు చెప్పుకేమసులుకారని ఎవ్వరందురు? కంపులోనే బ్రతుకీడ్చు రాబందుకు రుచించునది ప్రుళ్ళేకాదా? దుర్భావలకు మానసాంజలిని ఘటించువారు ఉన్నత పిశాచలోకమునకే అర్థ్యర్థియగుదురు గదా! సత్యానికి మనసిచ్చు ఆనందప్రభుని దివ్యసింహాసనమున కేటిక మెంత దూరమందో యుండునని ఎవ్వరెఱుగరు? మట్టిదిబ్బ మహాదేవుడని యెంచి ఆత్మజీవనములను దానికి నిత్యనైవేద్యముల గావించువారు తుదకు దిబ్బలేయగుదురని చెప్పవలెనా?

యోగులుకారు ‡ ఆధ్యాత్మిక జీవనమున తొలితరగతి నున్నవారు విగ్రహారాధన మొనరించుకొనవచ్చునని హిందూమతమనుట నిక్కమే! విగ్రహారాధన మన రాతిబొమ్మ జగదీశుడని నమ్మి దానిని పూజించుట కాదు. ఏకాగ్రదృష్టితిన చరణాళోకముల నంటినపుడే ఆ మూర్తిని రజ్జువుచేసికొని దివ్యభావ మంతరంగగర్భాలయమున నవతరించుననియు, ఈ రీతి దూర్తి యలవడనితలి మన సుకుండనుని వరుపున నిందందు పరుగిడుట తథ్యమనియు, ఉత్తమాశయము దాకి లోంగక ఉదురారిలో నెందో నక్కియుండునుగాని సూర్యమండలము నుండి యవతరించిన శమంతకమట్లు మదిబొచ్చి ప్రత్యహమందు భావస్వర్గమును సంచితమొనరింపదనియు నెఱిగి దృష్టిమాత్రమును బలపఱచుట కక్కఱైన శిక్షణమును తొలుదొలుత మనసునకిచ్చుటకై మనమతము విగ్రహారాధనము నిర్ణయించినది. ప్రాణప్రతిష్ఠయనగ భావప్రతిష్ఠయనియు, శంకుస్థాపనమనిన భావస్థాపనమనియు నాయభిప్రాయము. భావప్రతిష్ఠ నెఱుగని విగ్రహాము బండరాయి. పరిమళసంకేతమందు ఆధ్యాత్మికశక్తి వాంతరంగిక దృష్టిలోని కావ్యంబుటకే ఉపాసకుడు పూలను చేకొనును. ఈ దృష్టిలో దివ్యశక్తి ప్రవేశించినపుడే ప్రసన్నభావము ధ్యానమున తోచ్చునందును. సూర్యహృదయము నుండి స్రవించు కనకరశ్మి గవాక్షమార్గము నుండి ధారధారలై యగారమున ప్రవేశించి ఆనందసృష్టి గావించునట్లు, ఈశ్వరహృదినుండి జాలువారు ప్రసన్నభావము ధ్యానపథమునుండి ధారాళముగ నంతరంగమున పొంగిపొరలి అందు సౌందర్యప్రావమును సృష్టించును. ప్రత్యక్షానిరోధము పూతకావ్యము లోకస్ఫూర్తి సరస్సులో పుట్టిపెరిగి, పెంపొందిన దివ్యమానసౌకములే సుడీ! ప్రత్యక్షజీవనమును నోకు ఆనంద విహారాంకురము తీర్థాసార వీదికల ప్రేమ సందేశముల వహించిన పచ్చలు లేజాడీ! ఈ యారాధనలోని యాధ్యాత్మికార్థమున నవగతులు కోకుండుటచే భారతదేవమందిరములందలి పూజారులనేకులు నిశ్శ్వతకపులై, జగదీశునందుండి తలొమొక్కొట్టుచున్నారు.

భావము జీవము; జీవము భావము. భావరహితమైన రాతికి సొగిలబడు బెట్టినో, జీవరహితమైన భామకు "జై జై!" యనుటయో నట్టిదే! దానిని గొలుచువారివలన హిందూమతమున కెంతో ఎగ్గు వాటిల్లునట్లే, దీనికి ప్రణమిల్లువారికతన సారస్వతమున కెనలేని చెఱుపు కలుగుచున్నది.

---

* "Without a parable spake he not unto them."

† "ఆంధ్రమహాపురుషు" లందు కృష్ణమూర్తికి నిస్సంశయముగా నున్నతస్థానముండును. కావున నీతని ప్రబోధములను పదంపడి విపులముగా విమర్శింతును.

‡ "శివం ఆత్మని పశ్యంతి ప్రతిమాసు నయోగినః."

ఈ యంశమునకు వంగీయులు సకాలమున నవగతులైరి. నవయుగ భాస్కరుడై రామమోహనుడు పూర్వ దిగ్వలయమున నుదయించినాడు. భారత భావప్రవంతి కడ్డుగ నిలిచిన గట్టుల నీతడు తెగగొట్టినాడు. బహుమతములను, బహు సారస్వతములను మథించి వానిలోని మీగడతెఱకను మనమున కెక్కించుకొనినాడు. సారస్వతమునకును, మతమునకును, తత్త్వశాస్త్రమునకును, మనుష్య జీవనమునకును అవినాభావసంబంధమున్నదని తొలుత గుర్తించిన ఆధునిక మహాపురుషు డీతడే!

ఉత్తమ సారస్వతము ఆదర్శమతబోధకుని నాస్తికమతమునందే యుదయించును. ఇట్లు ఉద్భవింపని సాహిత్యమున బ్రహ్మతోలు భావముండనే యుండదు. ప్రపంచ చరిత్రలను పరికింపుడు. ఈ యంశము దినకరస్ఫురితమై దృగ్గోచరమగును. శంకర రామానుజ చైతన్య కబీరాదుల యుదయకాలమందు ప్రఫుల్ల శారదాంభోజమట్లు భారత సాహితి ప్రస్ఫుటించినది. లూథర్, జ్వింగ్లీ, కెల్విన్, జాన్ నాక్స్ మున్నగు ఆచార్యుల పదాంకములందే కదా Western Renaissance కుసుమించినది. భావము సహస్రదళ సమన్విత సరోజము బోలినది. Renaissance లో గంధబంధురములైన ఉద్యమము లెన్నో తలసూపినవి కావుననే పాశ్చాత్య జగతి నవజీవన సౌరభస్నాతయైనది. ఈ యద్భుత దృశ్యము రామమోహనుని కన్నులకు మిఱుమిట్లుగొలిపినది. కావుననే ఈతడు Indian Renaissance కు Luther కాగలిగినాడు.

ప్రాచీ ప్రతీచీ సాహిత్యములను దిగ్భ్రమింగిన ఈ యపూర్వభోక్త, బాలకుడై యుండగ నుపనిషద్భ్రమరములపై చెంగాడిన ఈ మహావిజ్ఞాని డేవిడ్ హేర్ మున్నగువారి గూడి నూతన విద్యావిధానమునకు శంకుస్థాపన మొనరించి సంస్కృతమును ప్రక్కను నిలువబెట్టుట వింతగ తోపవచ్చును. భారతీయులందు భారతీయుడు, భాషాసేవకులందు తలమిన్న సంస్కృత విరోధియని తలపకెల్లుడు. East is east, west is west అను కొందఱు భారత కిప్లింగుల దృక్పథమును మార్చుటకై తొలుత నీతడు ప్రతీచీభావోద్యమ దృష్టాంతమును భారతవాసులకు జూపినాడు. కావున సంస్కృత ప్రబోధము నీతడు కొంత కాలము స్థగిత మొనరించినాడు. ఇంటబుట్టి, ఒంటబట్టిన విజ్ఞానమునకు ఈ యల్పకాలమున చెఱుపురాదనియే ఈతడూహించినాడు. ఈతనిపురోభాగమం దున్నది బ్రహ్మాండము వోలు నుద్యమము. ఒకతరగతినుండి వేఱొక తరగతిలోనికి నడచువిద్యార్థివలె సంస్కరణకర్తయొక శ్రేణినుండి వేఱొక శ్రేణికరుగును, నవయుద్దేశసిద్ధికై నూతనప్రణాళిక నవలంబించును. మానవుడు సనంతజీవి కాడు కావున కొంతమేర మరిగి దురదృష్టవశాత్తు విచ్ఛిన్నులైనచో తన మజిలీ చాలించుకొనవచ్చును. ఈతని యడుగుజాడలందు నడచిన కర్తలు ఈతడు విడిచినని చోటునుండి నూతనాంగణములలోనికి ఉద్యమస్యందనమును నడపుదురు. దేవేంద్రనాథ శివనాథశాస్త్రి ప్రభృతు లిట్లొనరించిరి. తాత్కాలికముగ ప్రక్కను నిలుపబడిన సంస్కృతమును మరల పురోభాగమున కాహ్వానించిరి.

రామమోహనుని ఉద్దేశములను [illegible] ప్రభృతు లిట్లు గ్రహించిరికారు. నూతనవిద్యావిధానమనిన, సంపూర్ణప్రతీచీ విద్యావిధానమని వీ రర్థము చేసికొనిరి. సంస్కృతము ప్రక్కనిలుపుటకాదు, దానిమచ్చ మాసితీఱవలెనని ఈ యోధాగ్రేసరు లుద్దేశించిరి. ప్రాచీ విజ్ఞానవిధ్వంసము తెనబోజ్ఞయుం దిమ్ముస్సుకొనిన సంస్కృతము మన్నుపాలుచేసి ఆమన్నుపై మిన్నుముట్టు పాశ్చాత్య సభ్యతాభవనము నిర్మింపవలెనని వీరు విశ్వసించిరి. వీరును వీరిసంతతివారును లౌకిక ప్రపంచమున బలము సంపాదించుకొనుటచే జెబ్బగొట్టి తమ పనియందు నెగ్గవల నందిరి. మెకాలే మహాశయుని శోష్యము పండినది!

ప్రతికూలశక్తు లెట్లున్నను, దేవేంద్రనాథప్రభృతులు మూలకొల్లని జోదులు. వీరువిశాలదృష్టిగల మహర్షులుకూడ నగుదురు, ప్రతీచీ విజ్ఞానమును దబ్బిగొట్టక, నిలువవలె తావలమున అతిథిని నిలిపి, ప్రాచీవిజ్ఞానమును పూజాపీఠమం దుంచి సారస్వత ప్రతిమనకు నడంగిరి; విజ్ఞానకల శింథరుల నెందఱినో ఈయుపాసనమున దీక్షితుల గావించిరి. వీరిలోన గ్రగణ్యుడు జగతి పృథుకవీంద్రుడు రవీంద్రుడు.

ఒకే నోపలున దోచిన శివకేశవులట్లు * ప్రాచీ ప్రతీచీ విజ్ఞానము లీ మహాపురుషుని రచనలందు నోకముఖమున గోచరించుచున్నవి.

రామమోహనుని గంభీరవాక్కులు వీరేశలింగం హృదయమున ప్రతిధ్వనులు లేపినవి. కావున నవభావోద్యమ కేతనము నీతడు కేలబూనినాడు. వంగీయులవలెనె ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము లేకుండుటచేతను, ప్రతినిమిషము ప్రపంచముతో గాఢసంబంధముగల కలకత్తావోలు మహానగర మాంధ్రావనిలో లేకుండుటచేతను, నిరుపేదయై ప్రపంచయాత్ర సలుపజాలు సద్గురువు డా నందజాలకపోవుటచేతను, ప్రపంచ మహావిద్యాంసుడుగాని ప్రపంచ ప్రవక్తగాని కాజాలు తరుణములు వీరేశలింగమునకు లభింపలేదు. ఈతడు స్త్రీనరు నూస్త్రాయై యుండెడువాడు. కాని మహావీరుడు నుండవలసిన పరుపు పుట్టువులోనే ఈతని యంతరంగమం దుండెను. రామమోహనుని దృష్టాంత మీతనికును కదలించినది. ఈతని హృదయమున నద్భుతమైన సంచలన మదయించినది. అగ్నికుండమువలె జ్ఞాన ఈతనియందే లందు రవులొన్నినది. ప్రతికూలపరిస్థితులు కాట్లుకుక్కలవలె మైబడుచున్నను, తన దుష్టిలోనున్న మఱొక మానవమాత్రుని గడగడ వడకింపజాలు దొడ్డపనిని సాధించుటకై ఈతడు నడుముగట్టినాడు.

ప్రాత పుంతయందే ప్రాకులాడుట కలవడినవారు క్రొత్త తెన్నుజూచి ఉలికిపడుదురు. ముండ్లను, రాళ్లను, దుమ్మును వమ్మునుడచి నూతన పాకమును ప్రబోధించునాచార్యుని ఉత్తమాంగమున కపనమందురు. ఆశ్చర్యవారమునకు సుటికానివారి సంఖ్య మహాపురుషులందు స్వల్పము. తొలుత మహాత్ములను పాపాత్ములని ఎంచినవారి సంఖ్య వివిధయుగములందు ప్రపంచమందంతటను మిక్కుటమై యుండెను. పరార్థజీవులకు విషపాత్రమిచ్చినవారును, నూతనసందేశ మొసగినవారిని శిలువునకు సమర్పించినవారును, భేదాభిప్రాయములను వ్యక్తీకరించిన వ్యక్తుల దుమ్ములను

* కరుంగడు ముఖ్యమైన ఈ హిందూమతాంశమును దృష్టాంతీకరించు నొక చక్కని కథ కలదు. శైవుని జూచి కను లెఱ్ఱజేసిన వైష్ణవు డొకడు విష్ణువిగ్రహమునకు సాగిలపడినంతన, విగ్రహముఖము రెండుభాగములైన ట్లగుపడెను. ఒకభాగమున శివముఖమును, వేఱొక భాగమున విష్ణువదనమును గోచరించెను. ఒక్కండైయున్న రెండుమోములు చిఱునవ్వు నగి ఎదుటిభక్తు నుద్దేశించి "మే మిరువురము వేఱుగాము సుమీ" అని పలికెను.

దుమ్ము చేసినవారును, ఉత్తమాశయముల నుద్బోధించినవారిని చింతనిప్పులందు పోసి చంపినవారును ప్రపంచచరిత్రలకు ఎన్నెన్నో రక్తాక్షరములు సప్లయిచేసిరి. ఉన్నతోద్దేశములకై శ్రమించినవారి తలపైబడిన ధూళి కొలత క్రమమున రవీంద్రుడనిన స్వర్ణభిక్ష్యమో (Vide: Tagore's famous Essay on Nationalism) [illegible] యను తత్త్వము.

ప్రతికూలశక్తులు ప్రేరేపించుచునే యున్నవి. కాని, ఈ ప్రేరేపణంపను తెనుగుదేలను చలింపనిచ్చినారుకాదు. దక్షిణభారతావనిలో నూతన భావోద్యమమున కాచార్యుడైనాడు. ఆంగ్లమున గూడ ప్రవేశమందిన ప్రథమాంధ్ర పండితుడు వీరితడే! ఆంధ్రసారస్వత క్షేత్రమున క్రొత్త పద్ధతులకు తెరవుపోసిన వాడితడే! భాషాసేవయందు (ముఖ్యముగ వచనరచనమున) ఈతని సమీపమున నిలిచిన మనీషి చిలకమర్తి పంతులు. ఈతడును అతడును తమ పత్రికలవలనను, ఉపన్యాసముల వలనను తెలుగునందెల్లెడల నూతన సంచలనము నుదయింపజేసిరి. నవ్యభావోద్యమమును దృష్టియందిడికొని సారస్వతాంగణమున వీరికి చేదోడైనవారెవ్వరును లేకపోయిరి. ఆధునిక విద్యావిధానమందలి లోపముల నెరుగక, దేవేంద్రనాథాదులవలె సంస్కృతవిద్యా సముద్ధరణమునకై, ప్రాక్పశ్చిమవిజ్ఞాన వివాహ మహోత్సవమునకై కంకణము గట్టుకొనిన వారెవ్వరును ఆంధ్రావనిలో నవతరింపలేదు. ఫలము ప్రత్యక్షమైనది. మన దేశములో నొక రవీంద్రుడు నుదయింపలేదు. సంస్కృతమందును, ఆంధ్రమందును, ఆంగ్లమందును (తక్కిన భాషలమాట దేవుడెరుగును) ఘన పాండిత్యమంది, వీనిలో పరిశోధన మొనరించి, వీనికి సంబంధించిన బహువిధ విజ్ఞానశాఖలను విమర్శకదృష్టితో పరికించి, భాషాంగణమున నవజీవన దుందుభులను మారుమ్రోగించిన రచయితగాని వక్తగాని ఆంధ్రవసుంధరలో పొడసూపలేదు. బంకించంద్ర, ఈశ్వరచంద్ర, నవీనచంద్ర, రమేశచంద్ర, శరచ్చంద్ర, గిరీశచంద్ర, ద్విజేంద్ర, హేమేంద్ర ప్రభృతి ప్రముఖులు ప్రాచీన నవీనవిజ్ఞానములనందరే వంగసాహిత్యవధూ[illegible] సేవించి, ఆమెకీర్తి చంద్రికలను దిగంతము [illegible] ప్రసరించిరి. నూతన భావోద్యమము నుదయింపజేసిన మున్ను వంగావనిలో (మైకెల్ [illegible] మాట తక్క) సాహిత్యమే లేదనవచ్చును. నేడు వంగసాహిత్య మితరదేశ విశ్వవిద్యాలయములలో పఠనీయమై యున్నది. Italian of the East అని పేరొందిన మనభాష ఉన్నతి నందకుండుటకును, మొన్న మొన్నటివరకు "పుట్టుపూర్వోత్తరము"ల తెలుగని భావ మహోన్నతి నందుటకును కారణములను చదువరు లూహించియేయుందురు.

దిగ్గజములవంటి బ్రహ్మసమాజకులు మనలో తోచుట నిక్కమే! కాని వీరు మరికొందరు విద్యార్థులకే సంబంధించినదిగాని జనసామాన్యమునకు గాదని ఊహించిరేమో యని భావించుట కనవసరము లేక యింగ్లీషులో అద్భుతపాండిత్య మంది, ఇంగ్లీషులో గ్రంథములు రచించి, ఇంగ్లీషులో గంభీరోపన్యాసములొసగి మాతృభాషను మందునకైన ముట్టరైరి. కావున వీరి భావోద్యమము రాజమండ్రి కాకినాడల బ్రహ్మసమాజపు భాగములనుండి దాటిపోలేదు. వీరి యుద్దేశములు మహోత్తములని యెరిగి వీరిహృదయములకు ప్రణమిల్లుదుముగాని తమగంభీరాశయములు అసంఖ్యాకులైన ప్రజల మనసులందు ప్రవేశించుట కక్కరైన విధానమును వీ రవలంబించిరికారని విషాదపూర్వకముగ తెలుపుచు నీ సింహావలోకనమును వీరు విశాలదృష్టితో పరికింతురని విశ్వసించుచున్నాము. బహుముఖములుగ బ్రహ్మమతమందలి సంపూర్ణాభిప్రాయములను తేటతెలుగున పల్లెపల్లెయందును, వీథివీథిని వీరు ప్రచార మొనరించినయెడల నీమతమునుగూర్చిన దురభిప్రాయము లెన్నో తొలగిపోయి యుండుటయు, నవ్యభావోద్యమము జనసామాన్యమునకు హృదయంగమముగ నుండుటయు, కొంగ్రొత్తకళల నీను సారస్వతము తెలుగుతోటలో వెలయుటయు సుసాధ్యము లయ్యెడివి. ఇపుడు కాకినాడలో "సాధన" ఉదయించినది. కాని ఇది రెండేండ్ల పసిబిడ్డ. "Papa!" "Mamma!!" అనుచున్నది. ఆంధ్రావనిలో నూతన భావోద్యమము మొట్టమొదట నున్న గంభీర భావతరంగములతో [illegible] తెలుపగలదని నమ్మెదము. కాని "అమ్మా! అయ్యా!!" అను ముద్దుపలుకులతో నాంధ్రమాతనలరించు "సాధన" కూడ ఉదయించి, క్రమాభివృద్ధినంది ప్రతి తెలుగు గుమ్మముమీద దన సౌందర్యసందీప్త [illegible] ము లిడునని తెల్లమునేయు పసుపుకుంకుమల నుంచి నవ్యభావగీతికల నాలాపింపవలెను. వంగావనిలో కొంతకాలముండి రామకృష్ణ, రామస్వామి, ప్రకాశరాయుడు ప్రభృతులు నవభావ వ్యక్తీకరణమునకు మాతృభాష అనివార్యమైనమార్గమని గుర్తించియేయుందురు. తెలుగున చక్కగ వ్యక్తీకరింపగల శక్తి మిత్రుడు రామస్వామికి కలదు. తేటతెలుగున వ్రాయగలశక్తి ప్రకాశరాయునకు గలదు. ఆంధ్రమున మధుర గీతికల నాలాపించు కళాకౌశలము కృష్ణశాస్త్రికి కలదు. పల్లెవాసుల నుద్బోధింపగల సామర్థ్యము వేంకటనారాయణ వీరభద్రరావుల కున్నది. భావప్రకాశమున కక్కరైన హృదయము కల్యాణస్వామి కున్నది. ఉత్సాహమును, ఉద్బోధమును, ఉదారభావములను [illegible] వీరికీయజాలు ప్రజ్ఞ వేంకటరత్న మనీషి కున్నది. తమ కురుక్షేత్రము పల్లెపత్రికలోను, కన్నతల్లి కట్టెదుటను, అభాగుల [illegible]లోను, విశాల సారస్వతాంగణమందును ఉండుట గుర్తించి వీ రీకైన వందు తమ శంఖములను పూరింతురా?

ఉత్సాహమునకు పరిపక్వ విజ్ఞానము లేని వారు సాహితీపరిజ్ఞానమును, తాత్త్విక పరిశీలనమును, మతపరిశోధనమును, మనుష్యమానవ రహస్యములను [illegible] నూతనభావోద్యమము (భావము బ్రహ్మకావ్యః, నూతన ప్రబోధనము మనిసను అనుదు) హిందూమతమునకు విరోధియని భావించి, కడుంగడు ముఖ్యమైన హిందూమత సిద్ధాంతములను దుర్వ్యాఖ్యానములకు గురిచేసి హైందవ సంఘ భావముపై మరొక దెబ్బగొట్టి ఇంకొక చీలికను తెచ్చిపెట్టిరి. సారస్వత రాజకీయ సాంఘికారిష్టములకు కన్నతల్లులగునవి ఇట్టి చీలిక లేకదా!

యుగములు పరమాశయముల కెస జను యాత్రికులు. కడచినయుగములకంటె ప్రస్తుత యుగము గమ్యస్థానమునకు మరికొంత చేరువగ నడచుటను గమనించుటొప్పు. ఈ యభివృద్ధిపంథ (Path of Evolution) యందు నవ్యప్రబోధ మొనరించి, నూతన క్రియాప్రణాళికను చూపు నూతనాచార్యు లుదయించుచుందురు. "సంభవామి యుగేయుగే" యనికదా గీతాచార్యు డనినాడు. దశావతారములను విమర్శకదృష్టితో వీక్షింతుము. మత్స్యము, కూర్మము, వరాహము, నరుడు (రాముడు), నరనారాయణుడు (God-man, కృష్ణుడు) క్రమాభివృద్ధి నియమమును సూచించుట లేదా? జగదీశు డొకయుగమున వివిధ క్రియలు నెఱపుటకై వివిధవ్యక్తులై యవతరించినను

అవతరించు నని త్రేత ద్వాపరములు తెలుపుచున్నవి. నవయుగమున వాల్మీకులతో చెప్పుటను ఇంకను అవిర్భవింపలేదని పలువురు నింగిదిన ఊహించుచున్నారు. కాని ఎప్పటివలె పరమేశుడు భారతావనియందే నవయుగమందును అవతరించినాడు. బహురూపములం దాతడు వ్యక్తమగుట సెందఱో గుర్తించిరి కారు. రామకృష్ణ వివేకానందులును, రామమోహన గాంధులును నల్వురం దవతరించిన జగదీశు డొందును. ఇట్టి నిరూపము గాక కొందఱు రామమోహనుని వేఱుచేసిరి. ఆతడుద్బోధించిన సర్వభావోద్యమము హిందూమతముయొక్క అధునాతన సంపుటము గాని (Modern Edition) ఎందుండియో దండెత్తి వచ్చిన మతముకాదని గుర్తింపకైరి.

నెల్లునవలె ఖరవేగమున కాలము కడచుచుండ నెక్క నిలువగలవా రెవ్వరు? నిలుచుమను బాంధవులు పెక్కండ్రుండుట నిక్కమే! కాని నిలువగలవా డొక్కండును ఉండడు. ఉన్నను, కడువృద్ధుఁడు కావున "జవసత్త్వ"లను గోల్పడిరి గావున వెనుకటి యొద్దున శిలావిగ్రహములట్లు వీరు పడియుందురు గాని గతికందరములలోని కెగురిరివి రిడజాలరు. "Orthodoxy is the grave of Intelligence" అని కదా Bertrand Russel వచించినాడు "Mechanical orthodoxy as much asblank negation has no future" (Vide: Radha-krishnan's Kalki or "The future of civilization") అని కదా మన రాధాకృష్ణు డనినాడు. "ఊహూ! మేము కదలము, మేము పనేమిరా గాంగ్రేము. మామాటే మాకు వేదవాక్కు" అని కాళ్ళకు తిమ్మెరపెక్కించుకొని, తిరుగటిరళ్లను పాదుకలు జేసికొని, బ్రదికినను చచ్చినట్లే యుండు అభాగులను జూచియే రస్సెల్ ఘాటైన ముక్కను ప్రయోగించి యుండును.

కాలనియమమే తోడ్పడుచుండ నవతారపూరుషు డవలీలగ నగ్రసరుడు కాగలడుకదా! మన ప్రత్యక్ష పరిజ్ఞాన మంది, మెలకువమెయి ప్రజలగుండెలను నిమురుచు, తొబలుకు ప్రబోధవాక్కులను తన ప్రవర్తనమున ప్రవేశపెట్టి, స్థైర్యత్యాగముల నాత్మజీవనమున నాకళించుకొనుచు నీతడు కృతకృత్యుడగును. క్రియాశూన్యమాటలై పెనగులాడువారే మనుష్యలోకమున బహుసంఖ్యాకులై యున్నారు.

ఈ మూర్ఖుల మనసులెఱిగి మాటలు చెప్పింపక బుద్ధిమంతుడైన నాయకుడు వారికిష్టమైన మాటను గైకొని, తన క్రియను దానిని కట్టుపుట్టముజేసి, ఆ క్రియాదక్షత వారి యాదరదృష్టి నాకర్షించి, ఉద్దేశసిద్ధి నందును. హరిజనులను దేవాలయముల ప్రవేశపెట్టుట, శతాబ్దులనుండి పెరిగి పెంపొందుచుండిన అత్యాచారమును, మౌఢ్యమును అత్యల్ప సమయములో సమయించి నేటి సంఘసంస్కర్తలలో నగ్రగణ్యుడైన గాంధీకి తాను హిందువుడనని తెలుపుకొనక, తన సంస్కరణోద్యమము హిందూమత తత్త్వము ననుసరించినదే యని పలుకక, తా సన్యమతావలంబి నని వచించి, ప్రజ లంద ఱట్లే పలికి ఈ యారోపముచే కుగడంగవలెనని కట్టుపట్టియున్నచో జయమును గాక అపజయమునే గాంధియొందును. ఈతని మతమునకును బ్రహ్మసమాజమునకును భేదమే లేదు. పక్కా గడసరి కావున పనికే ప్రాముఖ్యమిచ్చి నెగ్గుచలనందుచున్నాడు. బ్రహ్మసమాజికులమని యనుకొనువారిలోకంటె బ్రహ్మసమాజమును చేరకున్నవారిలో బ్రహ్మసమాజికు లధికసంఖ్యాకులై యున్నారు. కొందఱు పాశ్చాత్యులు గాంధి నేటి క్రయిస్తవులలో అగ్రగణ్యుడనినారు; కొందఱు బౌద్ధరీతిను గొద్ధ ప్రవరుడన్నారు. ఆగాఖాను మహమ్మదీయులలో నీతడు గొప్పవాడన్నారు. నేను హిందువులలో హిందువుడనని గాంధి తెలుపుకొనుచున్నాడు. సత్యమొక్కటే, నామములనేకములు; మత మొక్కటే, పేర్లు పెక్కులు; ఈ పేర్లే పెనగులాటలకు తలవంపులు.

భావసంచలనము కలిగినది కావుననే గాంధియుగమున సంఘసంచలన ముదయించినది. ఈ సంచలన మాంధ్రసారస్వతమందును గోచరించుచున్నది. తూరుపున కెంపుకాంతి కొంత తోచుచున్నను, చీకటులు తమ వెనుకటి గుహాలలోనికి తా మింకను తరలిపోలేదు. బ్రహ్మోపాసకులవలెను భావోపాసకుల ఉపాసకీర్తనము వంగవిషయమున శ్రుతిగోచరమైనట్లగ్రశాఖికి మున్నే ఆంధ్రావనియందును వీనులకు విందొనరించియుండినచో, మన సాహిత్యోద్యానమునగూడ నీవఱకే అనురంజనవీచికలు త్రొక్కత్తి యుండెడివి; ఉల్లమును పల్లవించు చారుపల్లవము లెన్నెన్నో అంకురితములై వెలసెడివి.

భావోపాసనము నెఱుగక ప్రాణప్రతిష్ఠ నెఱుగని పరుసనకు ప్రాంజలులైనవారి సంఖ్య పలుచబడలేదు. భాషాంతరీకరణమును, అసభ్యశృంగారముతో తుందిలమైన ప్రబంధరచనావిధానమును, కేవలము గణబద్ధమై, క్లిష్టపదభూయిష్ఠమైన వ్రాతయును, అవధానవిధమును, ఆశుకవనమును ఆంధ్రావనిలో సాహిత్యసృష్టి యనిపించుకొనుచున్నవి. ఒకప్పుడు భాషాంతరీకరణ మక్కఱైన యుగముండుట నిక్కమే! విలాసామోదములకు దొక్కమధుపాత్రము చేతికందించు రచయితలను, గతిలేక మతిలేక కడుపుకక్కుఱితికై రేబవళ్లు వందిమాగధులైయుండు ప్రాయపగాంధ్రము మాత్ర మాదరించువా రున్నప్పుడు ఒకమాదిరి ప్రబంధసృష్టి అక్కఱైన యుగముండుటయు నిక్కమే! ప్రత్యేకప్రతిభాల చారిత్రక సాంఘిక కారణము లనివార్యమైయున్నప్పటి ఘోష. రివ్వురివ్వున శతాబ్దులు కడచిననిదప గూడ శ్రుతిగోచరమైనచో, మనసు దురంతసంతాపముచే కుందదా? నాడువలె నేడును కుహూరవ అనుకరణీయ మనువెడల సహజశక్తికి తలవంపులు రావా? స్వతంత్రశక్తి చెఱుపురాదా? ప్రాణసంచలనమునకు భంగము వాటిల్లదా? అభివృద్ధిమార్గమున నడ్డుగోడలు నిలువవా? కానిపదనము కృష్ణపక్షతిమిరమువలె ఘనీభవింపదా? అనుకరణమే శరణ్యమని ఎంచువారు తాతలనాటి నీతిని గావక చీడనే కొంచి దానిని పట్టించుకొందురు. పెద్దన్న ప్రతిభగాని, రామరాజభూషణుని భావనాశక్తిగాని, సూరకవి రచనాకౌశలముగాని, వెంకటకవి కవితానైపుణ్యము గాని ఎఱుగక మొదటివాని "శివశ్రీజ" వర్ణనమును, రెండవవ్యక్తి శ్లేషోక్త్యాదికము మనసునకు బట్టించుకొని, చంద్రమతినిగుఱించి అడిదమువారును, అర్జునునిగుఱించి చామకూరవారును గావించిన అనుచిత వర్ణనాకథనములను హృదయంగమమొనరించుకొని, శ్రీనాథుని ధారాళవాగ్ధాటి నెఱుగకున్నను, ఆతని చరిత్రలోని లోపముల నొరవళ్లు గావించుకొని గ్రంథరచనకు గడంగినవా రెందఱో మన నేలలో దోచిరి. లోకమాతను వర్ణించుపద్ధతికిని, "లోకమాతను" వర్ణించుపద్ధతికిని వ్యత్యాసము జూపని "కవిశేఖరులు" మన నేలలో లెక్కకు మిక్కిలియై యుండిరి.

తొల్లింటివారు తొడిగి పాఱవైచిన గుడ్డలను దాల్చువారు కొంద ఱున్నారు. వారు విడిచిన తొడుపులను తీసి భాషామోహమునకు గట్టసమకట్టినవారును గలరు. ఎరువువలువలు దాల్చుట సిగ్గుచేటు. ఎరువునగలుబరువుచేటు.

అంతేకాదు. అవి పరిపోవుగదా! అందుచే భాషాలంకారము ఎరువువకును, దొంగలకును వశమును లొంగునదికాదు. నాలుగు బంగారు ముక్కల నతికించిన నొకనగ కావచ్చును. నాలుగుమాటలను కలిపికుట్టిన నొక భాషాలంకారము కాదు. తల్లికడుపున తొమ్మిదినెలలు పెరిగి పెంపొందు బిడ్డవలె, కవిహృదయం దీర్ఘరసంపర్కమున జనించి పెరిగి పెంపొందు దివ్యభావమే, దిగంబరధారియై వెలిసి భాషాలంకారమని పిలువబడుచున్నది. కాని, అలంకారమునకు భిన్నమును తొలుత దీని కెవరిచ్చిరో కాని ఇది సరియైనదికాదు. పైన మెఱయుదానిని నగ యనవచ్చునుగాని ప్రాణసృష్టిని, అందును దివ్యకాంతికము నిట్లనరాదుకదా! చదువరులారా! సృష్టికర్తయైన రచయిత అలంకారమునకును, ముచ్చిలి తెచ్చికొనిన నగకును ఎంతవ్యత్యాసమున్నదో చూచితిరా?

చోరశిఖామణులు కాముకులు కూడ నగుట విడ్డూరముకాదు. మోసగాండ్రగుటయు అబ్బురముకాదు. ఎక్కట్లో వింతరూపములను బజారునుంచి వీరు భాషారంగమున నిలుపుటయు గలదు. తక్కెడు ఊకుపబ్బులలో మెఱుగులను పదిమాటలు నొరలించి, ఎరువునగలతో, దొంగనగలతో, గిల్టుమెఱుగు నగలతో దాల్చి, చీర సింగారించుకొని నిలుచు పడుపుకత్తె అందకత్తె యనిపించుకొనునా? ఎన్నడైన పణ్యాంగన పతివ్రతకు ప్రతిబింబము కాజాలునా? ప్రత్తికాల్వపిరాతియయ్య త్యాగరాజనిన "చిత్రరత్నమయ శేషతల్ప" మగునా? సాహితీ జగతిలోని శయ్య కాజాలునా? రంగురంగుల మేలిముసుగులో నడగియున్న గొరకంచు రమణీమణి యనిపించుకొనునా? బూటకపుపూత నందిన మట్టిబొమ్మ మహాదేవుడు కాగలుగునా? త్యాగయ్యగారి పల్కులు నాలింపుడు:

"కాసు నేవకులకు పాత్రీవసతి
శోభైన దెలుసునా?"
"తనసౌఖ్యము తా నెఱుంగక
యొరులకు తెలుపబోయిన సుఖమా?"
"భువనమున పలి గోరూపమైన
త్యాగరాజనుత! కసవు బాలు గల్గునా?"
"- ఔ! నీరొన ప్రేమరహితులకు
నామరుచి తెలియునా?"

పైమెఱుగు, పైపూత, ఎరువుతళుక్కు, వేషంపుతళుక్కు సౌందర్యసామగ్రి యనిపించుకొనవు. స్వతంత్రభావసముద్భవ, సహజశక్తిసంజనిత, సజీవ సందీప్త, సత్యసంశోభిత, సదాశయసమన్విత, సచ్చిదానంద సంయుత, సదాత్మభవసృష్టియే సౌందర్యము. సకలలోకైకమైయుండు నిట్టి సృష్టి అనువాద, అనుకరణ, అనుసరణ, అపహరణములనుండి పుట్టగలుగునా? "In our fine arts, not imitation but creation, is the aim" అని కదా మహావిజ్ఞాని ఎమర్సను మహాశయుడు వాకొనినాడు (Vide: Emerson's Essays: Page 77).

సాహిత్యసృష్టి, కళాసృష్టి ఇట్టిదని ఎరిగినవారిసంఖ్య మనకేలలో నత్యల్పమై యుండుటచే నెన్నియో కుత్సితంపు టూహలు పరంగులకలె వాంఛ్రమ్యాపిపై దాడిచేయుచున్నవి. దురాశగర్భితములైన పాత్రములు పెరిగి పెంపొందులందు పెంటపోగులతో పందెముగట్టుచున్నవి. ఇందుండి వెడలు విషవాయువులు ఎన్నిమనసులందో మాపుగాని మరిడి జాడ్యమును రచ్చిపెట్టెను. ఈ దురితము నెట్టింప కలెవిన నీచేతను సత్యరవే నిప్పంటించి తీఱవలెను.

ఇందులకు గడించుటకు మాఱు అనుభవజ్ఞులే, ఆదర్శపురుషులు కావలసినవారే మనవృత్తి దురంతసంతాపమును కలిగించుచుండ ప్రవర్తించుచున్నారు. ఇది మనదురదృష్టము. కయ్యములకును, పరస్పర దూషణములకును ముందంజ వేయువారు, అమృతబిందువులతోగాక మాడని కుంపటలతో భాషాంగణమును నింపువారు, ఒండొరుల తప్పులు క్షమింపజాలనివారు, ఎదుటివాని యోగ్యతకు చేయి మడుంచులు చెప్పుజూప నెంచువారు, కతలకే తేనెమాటలకే మనసిచ్చువారు, సదాశయముపై కన్ను నిలుపక క్షుద్రాశయమునకే బానిసము కట్టువారు పవిత్ర కళాసామ్రాజ్యమునుండి కదలిపోదురు గాని యందుండ దగుదురా? గభీర సింధువునందే రత్నము లుండునట్లు, గభీర నీల గగనమందే నక్షత్రపు చుక్కలట్లు నక్షత్రములు కాంతిలునట్లు గభీర హృదయములందే సుందర భావసృష్టి వెలయును, ఇట్టి సృష్టికి కర్తలగువారే ఈ సామ్రాజ్యమున నిరాంత మారాధ్యపతులై యుందురని ఎల్ల రెఱుంగరు?

ఆంధ్రభాషాంగణమున కొంతమార్పు, కొంతసంచలనము అక్కడక్కడ యున్నదని చెప్పలేము? మునతలెనే ఉత్తరదిక్ మహోద్యుక్తి గిడుగు వేంకట రామమూర్తి. ఆంధ్రపండితులందరిత దగ్గ గణ్యుడు. భారతమహాపండితులం దీతనికి నికరమైన తావున్నది. సంస్కృతాంధ్రములే కాక ప్రపంచమున నింకను ఎన్నో భాషలున్నవని తెలిసికొని కళాభ్యులకుండి అవి నడుము తెలుగు నెఱుగ నిశ్చయించి, అందులకై నిరాహారములకు బలాదూరని ఆంధ్రు డీత డొక్కండే! ధనాఢ్యుడు కాకపోయినను, తనకు పేలుబంతి కాజాలువాలేం డింకొక్కరుండు తనప్రవాల దోపకున్నను, అన్యసీమలందలి పండితులతో సంపర్కము నందుటకై వలసిన తరుణముల నందకున్నను, తనచుట్టుప్రక్కల సముచితవాతావరణము లేకున్నను, బహుళ గ్రంథముల చెలిమినిచ్చు మహానగరము వాసస్థానము కాకున్నను, కేవలము స్వయంకృషి వలన, నిర్వ్యాజభక్తివలన, దృఢనిశ్చయమువలన (భాషాసంచలనము గావలెనను సుద్దేశము నిండుపుంటువలె పూర్ణముగుల జూడనెంచి) నీతడు సర్వతోముఖమైన పాండిత్యము సంపాదించినాడు. ఇతను తపస్వి, మహావీరుడు. వేదపుర్వుల పాట్లలందుగూడ ప్రవేశించి, ఒక్కొక్క తెలుగక్కరముయొక్క 'పుట్టుపూర్వోత్తరముల నెఱిగి ప్రత్యక్షరతీరవచరిత్రము గ్రహించిన మేటిదిట్ట ఇతడు. ఈ క్రియయందే ఈతని ప్రజ్ఞయంతయు నిమిడియున్నది. భాషాకాయమునందలి ధమనిస్నాయువులను పుంఖానుపుంఖముగ నీతడు పరిశీలించినాడుగాని, దాని యంతరంగములోనికి తొంగిచూచినాడు కాదు. సారస్వతశరీరము మనుష్యశరీరము నబోలునది! దేహమే మనుష్యుడు కాడు. అక్షరసముదాయమే సారస్వతము కాదు. రెండింటిలోను మన సున్నది; ఆత్మ కలదు. మనశ్శాస్త్రము, ఆత్మపరిశీలనాపరిజ్ఞాన మెఱపను తత్త్వశాస్త్రము, మతివిజ్ఞానము భాషాశరీరశాస్త్రముతోబాటు సారస్వతోపాసకునకు హృదయంగమము కావలెను. Doctor, Mesmerist, Philosopher, Prophet, Saint లోనేర్పులు గ్రహించుటగాక ఒకవ్యక్తియై యుండగలిగెనేని, అతడే ఆదర్శసారస్వతోపాసకుడు కాజాలును. రామమూర్తి వైయాకరణుడు, అభినవవాగనుశాసనుడు, కావ్యకర్త యతడని వరించదగదికాదు.

"శబ్దార్థశాసనజ్ఞానమాత్రేణైవ నవేద్యతే,
వేద్యతే సహి కావ్యార్థ తత్త్వజ్ఞైరేవకేవలం"

మున్నటి వాక్కులను ఆనందవర్ధనాచార్యుడు వాకొనినాడు. ఇవి సర్వత్ర సత్యములని నేను విశ్వసింపను. శ్రీరామమూర్తిగారి యందలి సత్యమై

గోచరించినదేమో యని వగచుచున్నాను. వృద్ధుడయ్యు నీతడు తన యుత్సాహమును గోలుపడలేదు. నిరయువకునివలెనే యింకను తన కురుక్షేత్రమున ముందంజ వేయుచున్నాడు. ఇంతదనుక భావమును గుఱించిన Physiology లో Analysis లో ఆంధ్రావనియం దజేయుడనిపించుకొనినాడు. ఇంకను Phraseology కథనమునుండి కదలిపోలేదు. Synthesis Psychology, Ideology, Metaphysics, Religi ous Idealism రీతిని కేవలులో నవగతములు కాకున్ననేమి, ఇకముం దీతనిసామ్యములు కొంకగలవని నమ్మెదను.

రచనావిధానమున గణింపవలసినది కేవలము శబ్దసామగ్రిమాత్రమే కాదు. సౌందర్యతిలకయే కళాసామ్రాజ్యమున నాయకి కాగలదు. ముద్దుగొలుపు శైలికే సాహితీజగతియం దాదరానురాగములు లభించును. వాడుకలో లేని తిరుగటిరాళ్లకుగాని, వాడుకలో నున్న తాటియాకులకుగాని సాహిత్యవనమందరలో స్థానముండదు. సహజ సౌందర్యసృష్టికి అక్కరైన ప్రతిభను పడయుటెట్లో, ఆంధ్రభాషాయోష కపూర్వరూపు నొసగుటెట్లో నవయుగ రచయితలకును, కవోపాసకులకును శ్రీ రామమూర్తి ఇక తెలుపవలెను. స్వతంత్రరచనమున పాటింపవలసిన విధు లెవ్వియో, ఆధునిక భావశైవలిని వ్యక్తీకరింపజాలు శైలిసృష్టికై అవలంబింపవలయు లక్షణమాత్రము లెవ్వియో ఈతడును, అభివృద్ధిని గాంక్షించు తక్కుంగలమనీషులును నిర్ణయింపవలెను. కర్ణాటక సంగీతమునకెకు కావలసిన సామగ్రికంటె శాస్త్రమునకు కలసిన సామగ్రి అధికమైయున్నట్లే, ఆంధ్రపద్య రచనమున నీ రెండవరీతి పరుసు విశేష ప్రాముఖ్యము నందియున్నది. నన్నయ కాలమందలి ఛందస్సే నేడును పద్యరచనమున చక్రవర్తియై యున్నది. గజనీ మహమ్మదు సోమనాథ దేవాలయమును పగులగొట్టినపుడు పుట్టిన లక్షణశాస్త్రమే ఆంధ్రావనిలో నేడును జోహారందుచున్నది. ప్రపంచమందలి ఇతర సారస్వతములను పరికింపుడు. ఇంతకాలము ఛత్రపతియైన ఛందస్సు లేదు. ఇన్ని కట్టుబాట్లుగల ఛందస్సు లేదు. అరువదేండ్లనాటి వంగభాషా ఛందస్సునకే రవీంద్రుడు త్రోసిరాజని సహజభావసృష్టి కక్కరైన స్వీయ ఛందఃపద్ధతులను సృష్టించుకొన్నాడు. కటువగు నాంధ్రఛందస్సును లొంగదీసికొనుటందే

మన కవులు తమ జీవనములను సంపూర్ణముగా వెచ్చపెట్టుచున్నారు. కొంతకుగొంత ఈకాలము నందినవారే మనలో కవులని పిలువబడుచు ఘనసమ్మానముల నందుచున్నారు. తిక్కనాదుల పద్యములందు గూడ పడికట్టురాళ్లగపడుచున్నవి. ఇవి భావపూరమున్నపై బడు బండరాళ్లు. కాని పాదపూరణమున నివి పెద్దపెద్దలకే అనివార్యము లగుచున్నవి. రాజనరేంద్రుడు చచ్చి స్వర్గముచేరిన నాటినుండి అరవ జార్జిసార్వభౌముడు సింహాసనము నధిష్ఠించినప్పటివరకు దేశచరిత్ర, మనుష్యచరిత్ర, వివిధభాషాసంపర్కము మన ఆంధ్రభాష కెన్నెన్నియో నూతనశబ్దముల నిచ్చినవి; నూతన రచనాపద్ధతులను జూపినవి. వీనికి వలసిన రచనాసూత్రములే నేడు పనికివచ్చును గదా! నాటిసూత్రములు నేడుసంకెలలే యగును గదా! తాతలు తొడిగివిడిచిన లాగులు, అంగీలు మనకు నేడు సరిపడునా? ఛందస్సూత్రములు మధుర వ్యక్తీకరణమునకే ఉద్దేశింపబడినవి. Harmony, Rhythm, Symphony లను వ్యక్తపఱచు పదసంయోగసృష్టికై అవలంబనీయములగు నూతన ఛందోనిబంధములను రామమూర్తి ప్రభృతులు నిర్మింపవలెను. నవరభావమునకే సూత్రము లేర్పఱుపగల మహామనీషి కీర్తి కష్టభూయిష్ఠమైయుండును. అప్పకవీయ సంస్కరణముతో నీతడు మిన్నకొనరాదు. గురజాడ అప్పారావు మొదలిడి విడిచిన కర్తవ్యమును గూడ నీతడు కొనసాగింపవలెను. తన ప్రతిభ పండకమున్నే, ఆంధ్రయువకవులకు అక్కరైన ఆదర్శరచనలు దృగ్గోచరము కాకమున్నే ఆతడు దివంగతుడైనాడు కదా! భాషాంగణమందలి నేటి కారపొచ్చెముల సంతరింపజేయుటకై ఇక శ్రీ రామమూర్తి నడుముగట్టవలెను. నిండు కుండలకు తొణికెడు చెంబులు కుండలా? లోపమున్నపుడే ఇది వీకొనును. ఆగవా భావవిలోపములను పెంచి పెంపొందజేయును. వీనిని మడియించునది త్రికాలదృష్టియు, ఔదార్యబుద్ధియును. కళా మెండైన కూడివచ్చునేమో కాని సరస్వతిసమ్ముఖమునగాదు. దేవి నారాధించు పవిత్రప్రదేశమున శాంతివీచికలే వలయువలెనుగదా! రాజమండ్రి ఆంధ్రభారతి యొక్క పీఠస్థానము. నేడు రామమూర్తి అచటిభక్తుల గలిసికొనినాడు. భక్తబృందమాలాపించు ప్రేమగీతికను చెవులార వినవలెనని యువవాణి ఆతురంపడుచున్నది.

హిందూమాతముననలెనే ఆంధ్రభాషాసతి బిఱుబిగిసిన సంప్రదాయమందే కైదీయైయుండ నిచ్చగింపదు. ఆమె కాలానుసారమైన గతినపేక్షించు తల్లి. ఈతల్లి కక్కరైన గతిమోక్షములు చేకూర్ప నింకను దీపించుచో రామమూర్తి కృతకృత్యుడు కాగలడని నాయాశ; అడ్డుగట్టులవలన బహుకాలముయువక హృదయములనుండి పైకి నుబికిరాజాలకున్న కవితాప్రవంతులను వెలువరింపజేసి విశాలాంధ్ర సాహితీకేదారమున నీతడు క్రొంగ్రొత్త పైడిపంటలను పండింపగలడని, తెలుగుతోటవసంతవనమున కెన కాగలడని, ఎనలేని హాయులను కోకిలకాలు నని ఎంతో ఆశపడుచున్నాను.

భావోద్యానమున వసంతోత్సవము నెరపు, నూతన జయగీతిక నాలాపింప యువకులెందరో పరుగుపరుగున వచ్చుచున్నారు. ఎంతో యుత్సాహము జూపుచున్నారు. యువకుడు యాత్రికుడు కదా! వట్టి యుత్సాహము బుడగవంటిదే! ఎంతో తపస్సు, ఎంతో మననము, ఎంతో నిదిధ్యాసనము, ఎంతో భావనము, ఎంతో అనుభవము, ఎంతో పరిజ్ఞానము, ఎంతో యోపిక, ఎంతో తితిక్ష, ఎంతో పట్టుదల, ఎంతో భక్తి ఈ యుత్సాహమునకు తోడు పడవలెను. అపుడు సుందరయుం దచ్చిగయున్న సమాజశక్తి సమాప్రముఖముల నాత్మప్రకాశ మొనరించుకొనగలదు. షెల్లీప్రభృతుల సామగ్రిని, వంగగాయకుల పరుకును పట్టిప్రాకులాడుట యొప్పుకాదు. సాహితీసృష్టి కనుకరణమే కూడదుకదా! ఈశ్వరుని ఎంగిలియైనను ఎంగిలియే!

ఆంధ్రభాషాంగణమున నచిరముగా సంపూర్ణ సంస్కరణము గోచరించినగాని ఇపుడిపుడు మొలకలెత్తు ప్రతిభాంకురము మనియుండదు; పాఠితోషికములందు చైత్రయే వృద్ధియగును; పరిశీలనాశక్తి నెలుగనివారికిదియే యొజ్జబంతి యగును; తన దుర్గంధము నిది భావియుగములకుగూడ బుత్తెంచును; సభ్యజగతియం దాంధ్రభారతికి నగుబాటు తెచ్చును. ఆధునిక విద్యావిధానమున పరివర్తనము కలిగినగాని ఈ సంస్కరణము తల సూపజాలదు.

ప్రపంచమందలి దూరప్రదేశములకు నేడు వైజ్ఞానికమైన వృద్ధికతన దగ్గఱిచుట్టఱికము కలిగెను. Radio, Trunk telephone ల కతన నొకేయగారమందలి వ్యక్తులవలె భూగోళవాసులు ప్రసంగించుకొనుచున్నారు.

వాయువిహారములు లౌకిక జీవనమున రాయబారులైనవి. వార్తాపత్రికలు వృద్ధినందుచున్నవి. పలకాలములు మిగుల సులువుగా జేకుచుంటున్నలవలె భువనభావములు కదలుచున్నవి. ఈ భావసంపర్కము నుండి ఏజాతి గాని, ఏసాహితిగాని తొలగిపోజాలదు. ప్రపంచవిద్యావిధానమున మార్పులోచిన గాని మన విద్యావిధానము మారు ఇది గోచరింపదు.

పైకొరకు ఖండములు నేలుచున్నది పెత్తనరాంగి గావించుకొనిన యూరప్ఖండమే! మనుష్యాభ్యుదయమునకై కాక, మానవకల్యాణమునకై కాక, మారణహోమమునకే నేడు పెత్తన వినియోగపడుచున్నది. యూరోపా ఖండమునుండి వెడలు విమానయువులే నేడు నటి విద్యావిధాన పెట్టుచున్నదో, భావసంచలన పెట్టుచున్నదో చెప్పచెప్పచున్నవి. ఆత్మశక్తి ఇందుమించుగా ఎందుండి నేనింతస్థానమైనది. ఆత్మశక్తి సముద్భవసారస్వతమునకు గాని, ఆత్మశక్తి సందీప్త జీవనమునకు గాని అందు స్థానమేది? అందిఐట్లుగోచరించు మనుః? పరంజ్యోతిని భావమున నిలుపుకొని దాని వెలుగున కళ సమాహరించువారెరి? వెలుగురేకలను రచనావంక్తుల గావించుకొని ఆలోకప్రదీప్త గ్రంథముల వనవి కర్పించు వానంద ప్రభు లేరి? పైపైన అన్ని హక్కులను పడయుటచే, శరీర మానసములే వృద్ధినందుచుండ, Spirit ఆపరమందర ఆకలి బాధను లోనై కృశించుచున్నది. జిజ్ఞాస అడుగంటినది. Spirit of Inquiry ఎంతో అంతర్హితమైనది. మనుష్యత్వము గజగజలాడుచున్నది. మనసు కుకుటధారిణియైనది. నైతిక ప్రతిభ తొలగియుకతముండే. అంతరంగము నుండియే ఎంతో తరలిపోవుచున్నది. స్వతంత్రశక్తి ప్రయోగములేనిదై, ప్రయోజనరహితమై త్రుప్పుబట్టుచున్నది. సహజశక్తి అవివాహితయైన అందకత్తెవలె తన బ్రతుకును వ్యర్థము గావించుచున్నది; ఆ భాగినియైన వితంతువువలె తన సౌయగము మిత్తికి కోరుమద్ది గావించుచున్నది. హృదయసంపదను మేధాశక్తి కాలిక్రింద నొక్కిపట్టినది!

ఈ దోషములను కేవలము విశ్వవిద్యాలయముల తలలో కట్టరాదు. కలుష వాతావరణమున మునిగి అవి కలుషితము లగుచున్నవి. విశ్వవిద్యాలయములందు తోరణముగా, అందలి లోపములను సుటుక్కన ప్రింగక బాసుపడిలి వని బెర్ట్రాండ్ షా తెలుపుకొనుచుండును. ప్రపంచమహాపురుషులలో నీతిదృగ్గణ్యుడని కొంతకాలమువరకు న్యాంగ్లేయులు వారిం ఘనుము ప్రోగించి పలికిరి. తాను షేక్స్పియరుకంటె ఘనుడనని బెర్నార్డ్ షా తెలుపుకొనుచుండును. తన వాదములకు సందన ముమకొనుటంకే శ్రీ జీతరు విశేష [illegible] మును వ్యయము నొంరించుచున్నాడు. ఈతనికి అద్భుతమైన మేధాశక్తి యున్నది నిక్కమే! కాని ఆనందప్రభుని ప్రేమల మండపలయు దివ్యజ్యోతి ఎట్టిదో ఈతడెఱుగడు. మనుష్యమహత్త్వముపై నీతనికంతగా విశ్వాసము లేదు. ఈతనిరచన లాత్మసముద్భవములు కావు; అవి మేధాశక్తి భరమునుండి తొలిపడిన శిలలు. మణికాంతిగాని, ఉదుగమిగాని, దివ్యదీపకళిక గాని కన్నుపొడుచుకొనినను వానిలో కానరాదు. హెచ్. జి. వెల్సు దృష్టి కొంతపై గాక ఆటవస్తువులపై ప్రాలియున్నది. హార్డీయనుడు, జయస్ అనుడు, చెస్టర్టన్ అనుడు, కిప్లింగనుడు ఆత్మదీపికపై జిజ్ఞాసాపూరితమైన చూపు నిలిపి సారస్వతోపాసనమునకు గడంగి రనుట కెట్టి నిదర్శనములును కాన రావు.

తమసారస్వత మిట్టిరీతిలోనున్నను, దీనితో వనితాభావ సంపర్కమున వరలుచున్న తమ నాగరకత నేడు విశ్వతి న్యత్యము [illegible] చున్నను, తమ విద్యావిధానమును సుజించి, తమవిద్యా ప్రచారమహత్త్వమును సుజించి పెద్దకనుపు లచ్చరించు ఆంగ్లవిద్వాంసులు లేకపోలేదు. మహారాజశ్రీ రసెల్ గారు మాటలను చిత్తగింపుడు. "Men trained under Dr. Keate and similar pedagogues made our England what it is and extended the blessings of our civilization to the benighted heathen in India and Africa. I do not want to belittle this achievement" (Vide pages 30 and 31 "Education and the Social Order" By Bertrand Russell.) "Benighted heathen" అను మక్కు అపలైన కారుహాలు, తన జయభేరి యందు లెక్కపెట్టిన పిల్లలున్నవని ఈతడు సుత్తించుట హాడి.

కాని ప్రాచీన పద్యకవు, భారతమహర్షి మునకు జోహారు రనుడు పరిశ్రమకవులు నేడును కొలదినుండి ప్రతీచీ ప్రపంచమున లేకపోలేదు. వీరిలో ముఖ్యుడు రోమెయిన్ రోలండు. భారతావనినుండి రివ్వురివ్వున పీను విజ్ఞానవాహినులమున కితడు నిజహృదయము నొగ్గినాడు. కావున నందలి ప్రతిభావల్లీ ఫల కితడు ఈగాడి, చక్కని వనలను పెంచి సాహితిపై జలజల రాల్చినది. కావున నది వరిమళప్లావిత మైనది. ప్రపంచశాంతికై, ప్రేమ సామ్రాజ్యస్థాపనమునకై ఈ మహాత్ముడు తపించుచున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానాంధించు మహాపురుషుడు కావుననే ఈతడు రామకృష్ణ రవీంద్రులకు, వివేకానంద గాంధిమహాత్ములకు భక్తి సుమాంజలిని సమర్పించుచున్నాడు. విమానయువులందును, కొరుసాగలందును భావబంధురములైన ఈతని పలుకులు నేడు అగ్నిగోళములకు ప్రాలకేరులట్లు రాలుచున్నవి.

ఆవలమందు లంఘించినను సుందర భావము మానదని కాదని కదా తెలుపుచుండను. కత్తిపతియైన నీమంతినీచూడామణి రతి నిది స్వీయమహత్త్వమును ప్రకటించు కొనగలదు.

సుందరభావము జగన్మోహినివోలునది. ఇదియుండు నెలవున (అది కళాజగతిలోనిదైనన, మనుష్యజీవనాంగణమందలిదైనను) నానందము గంగాభవానివలె పొంగి పారలును. దీనికతన ఎన్నో పూవులు పూయును; ఎన్నో పండ్లు పండును. సూర్యకిరణము పోకినపుడు అంధకార మంతరించునట్లు, సుధాబిందువు రాలినపుడు దుర్గంధము చచ్చి నిరయమును చేరు లీల, పద్మాభము (సుందరభావమే పద్మాభము కాదా?) విరాజిల్లినపుడు కుత్సితంపు టూహాల మంటబడిన మిడుతలవలెపుని దగ్ధమగును. జగదీసుడును, వీణాచయము ఒకే తావలము కాపురముండెను. స్వర్గ నరకములు దీపపవసంకులవగిడి కలసి మెలసి చరింపవు. పాపపుణ్యములు సౌందర్య మాధుర్యములవాడై, పవిత్రసంపదలవగిడి నొకే కోశయ్యపై వెలయజాలవు. పద్మాభమున్న స్థానమే బృందావనమని పిలువబడును. ఇది జగదీసున కాటపందిరి కాదా?

పద్మాభముయొక్క కటాక్షమునందనలె నవిన ముకుళితమైన హృత్సరోజము ఆత్మకవాటము తెరచుకొని జగదీసుచరణముల నాహ్వానింపజెలను. తొరక నీశ్వర నామ సంవత్సరంబునందున వారిడు కదలిరాడు. వేయి యేండ్లు శ్రమించి, గజేంద్రుడు భావనాద్యస్థాప్యదయుడై ఆడినపుడేనా "నీవేతప్ప నిక్, శరణ్యంబగు ... సంరక్షింపక" పరుగు పరుగున బోయి, జగదీశు డాతని బ్రోచుకొనినా

శ్రీ, చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారికి సమ్మానము

చెన్నపురి క్రైస్తవకళాశాల ఆంధ్రసారస్వతసంఘ సమ్మానము

చెన్నపురి యాంధ్రుల సమ్మానము, బహిరంగసభ

మదనపల్లి థియసాఫికల్ కళాశాల ఆంధ్రసారస్వత సంఘమువారి సమ్మానము

గుంటూరు యువజన మహాసభ–అధ్యక్షులు: హెచ్. డి. రాజా

ఆంధ్రదేశ దేశీయభీమాకంపెనీ ఏజెంట్ల
తృతీయమహాసభ, గుంటూరు

పశ్చిమకృష్ణామండల రాజకీయమహాసభ, బెజవాడ
అధ్యక్షురాలు: శ్రీమతి రుక్మిణీలక్ష్మీపతి

ఆంధ్రరాష్ట్ర సామ్యవాద మహాసభ–కార్యనిర్వాహకవర్గము, ప్రతినిధులు

దు. మనకులోని మెంపలి అవలీలగ చెప్పవా? ఈ వక్రము దురంతమైన క్రౌర్యము గలదికావుననే, మనుష్యహృదయముయొక్క సహజమహత్త్వము నంతగా నగ్రహింపక, క్రిస్టవమతము మానవుడు సహజముగ పాపియని చెప్పి పొరపడినది. మనుష్యమానసము దివ్యప్రాసాదమైననేమి, అందు చేరుకొనిన మకరమును చంపుటకై నరుడు విశేషతపము చేసినగాని, శంఖచక్రధారియైన భావముయొక్క కటాక్షము నందజాలడు. దీని నీతపందిన శుభముహూర్తమున దిక్కామినులు మంగళగీతిక నాలాపింతురు; జయభేరిని ప్రయోగింతురు. అంతరిక్షము నుండి కుంభవృష్టిగ వెలుగువాన కురియును. తనివార నీదివ్యములను గ్రోలుకొనలయును ఎన్నేని పెకిపెకల నీనుము. పిట్టలట్టు లెన్నో యుగములు వానిపై వ్రాలి కన్నుపార దివ్యాహారము గొనును. ఇష్టదేవతను జూచి తన్మయత్వమొనరించు పరమహంసవలె, ప్రాణపతిని పరికించి పులకితాంగియగు పతివ్రతవలెనె, కమలాకరమును గాంచి అనంతప్రమోదమందుచు వంచపెందుదురదువున, అందకాడైన తపసి ప్రోల నాట్యమాడు దేవత రతికేళి, అనేకధరితి మహాభాగ్యమున కవిరసనమున కేళియాడు మధురోక్తులమాడ్కి, తేనెతుంపురులు గ్రోలి ఆత్మవిస్మృతినంది పూరేకులపై చిందులు త్రొక్కు తేటిగుంపులట్లు, ముద్దుమోమునూది భావోద్వేగమున చెక్కిలి చేరు అధరోష్ఠముల చాడ్పున, హృద్వీణను మీటుచు సంతతసంచలన మందిన గిరికయుంగుళుల కరణి, గిరికందరములందు కడలేని హాయినింపు వరూథిని కలస్వనముకైవడి, కాసారతల్పము మీద నగుమోము నాళీకము దెసకు కవినేత్రముల నుండి కడువడిగ పరతెంచు దృగిందిందిరముల చందమున సద్భావస్వర్గ మందిన మనుష్యాంతరంగము ప్రమోదసంభరితమగును.

భావకరుణ నందుటకై ఆంధ్రజిజ్ఞాసువు నేడెంతో తపము చేయవలెను. పాశ్చాత్యనాగరకత, దోషభూయిష్ఠ విద్యావిధానము, సముచిత సంచలనాభావము, చలనరహిత సంప్రదాయము, రాజకీయ సాంఘికార్థిక కష్టపరంపర సంఘీభావరాహిత్యము, ఛాందస నిరంకుశత్వము మున్నగు ప్రతిబంధకములెన్నో ఈ యాత్రికుని మార్గమునందున్ననేమి, సజీవ సందీప్త సంప్రదాయారాధకులై, ఉత్కృష్టాశయబోధకులై, ఆదర్శ కళోపాసకులై, బహుగుణమండిత జీవులైన రవీంద్రాదులు భావనాయకులై, సాంప్రదతమనమున... దీపావళి వలె నేడును కష్టరుట దోచుచుండుటచే నాంధ్ర జిజ్ఞాసువుగాని, మరే యాత్రికుడుగాని నిరాశ జెందరాదు. ఈ భావనాయకు లీశ్వరసందేశమును వసుంధరయందు ప్రచారమొనరింప నవుడవు డవతరించు రాయబారులు. వీరివాక్కు లీశ్వరవాక్కులు. కాలనియతితలమున నివి సదా ప్రతిధ్వనించుచుండును. తొల్లింటివయ్యు, నిత్యము క్రొత్తగోచరము లగుచుండుటచే, నివి నిత్యనూతనములు. వీనికి వీను లొగ్గిన పారవశ్యతములు సౌందర్య సంశోభితము లగుచుండును. వీనిని గ్రహించిన జీవనములు సత్య సందీప్తము లగుచుండును.

తరుచుగ నీ భావనేతలు భారతావనిలోనే యుదయించుట మన భాగ్యము. ఎల్లయుగము లందును భారతవిజ్ఞానమే, భారతప్రబోధమే, భారతకళయే, భారతసభ్యతయే, భారత జీవనమే, భారతదృష్టాంతమే సమస్తభూవలయమున నిత్యశృంగార నిత్యసౌందర్య నిత్యతేజ నిత్యానందములచే నిండించి, ఈశ్వరసామ్రాజ్యమునందు నెలకొల్పును గదా!

“యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా, తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోంశసంభవమ్.”

తూరుపారబోత

— శర్మ —

పది ప్రశ్నలు

అలెగ్జాండరునకును హైందవ తార్కికులకును జరిగిన సంవాదము

గొబ్బూరు
వెంకటానంద రాఘవరావు

అలెగ్జాండరు మహా మహుఁడు దిగ్విజయము చేయుచు హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చి, పురుషోత్తమునితో జీలమ్‌నదీతీరమున పోరి, భరతవీరుల ధైర్యపరాక్రమముల చవిచూచినపిదప అతని సైన్యములు ముందునకు పోనొల్లకుండెను. అందు కాతఁ డెంతో విచారించి, తూర్పుగా మగధదేశముపై వెడలు ప్రయత్నము చాలించుకొని దక్షిణముగా సింధుసముద్రతీరమునకు వెడలుచుండెను. మార్గమున మహావీర్యవంతులగు మల్లనాయకులు అలెగ్జాండరు నెదుర్కొని మహాహవము చేసిరి. వారి కోట లగ్గలుపట్టుదమని అలెగ్జాండరు కొందరుసైనికులతో నిచ్చెనమెక్కి గోడమీదకు వచ్చెను. అంతలో నిచ్చెన విరిగి ముక్కలైపోయెను. మల్లనాయకులు శరవర్షము కురియించిరి. గోడమీద నిలువనోపక అలెగ్జాండ రతిసాహసముతో అటనుండి క్రిందకు దుమికెను. అతఁడు చూపిన నిరుపమ ధైర్యసాహసములకు మల్లనాయకులు మెచ్చి, నివ్వెరపడి ఒకక్షణ మట్టె స్తంభించి నిలిచి, పిమ్మట నాతనిపై బడి బాహాబాహి పెనఁగఁజొచ్చిరి. అలెగ్జాండ రెంతనేర్పుగా పోరినను, మల్లకూటుల కత్తినరుకులకును, ఈటెపోటులకును జంకెను. అతని కవచము తూట్లుపడెను; శరీరమునకు గట్టిగా దెబ్బలు తగులుచుండెను. దూరమునుండి ఒకవిలుకాఁడు ఆకర్ణాంతము దిగిచి అద్భుతలక్ష్యముతో ప్రయోగించిన దారుణశర మొకటి అతనికవచమును భేదించి, ప్రేగులదిగువ గర్భాశయమున లోతుగా చొచ్చి నిలిచెను. ఆదెబ్బ కతఁడు చలించి, మోకాలూది పడెను. అతనికి తోడ్పడవచ్చిన గ్రీకుయోధు లిరువురిలో నొకనిని మల్లనాయకులు చంపిరి. రెండవవానికి బలమైన గాయములు తగిలెను. అంతలో తెప్పిరి, అలెగ్జాండరొక మల్లయోధుని నేలగూల్చెను. ఆలోన నతనికి మరికొన్ని దెబ్బలుతగిలెను. అయినను తూలిపడిపోకుండ అతఁడు కోటగోడకు వీపుచేర్చి ఆనుకొని, మల్లయోధుల కెదురై నిలబడియేయుండెను. అప్పటి కాతని సైనికులు పరుగునవచ్చి, అతనిని పట్టుకొని క్షేమముగా శిబిరముచేర్చిరి.

అతనికి శరీరముమీఁద స్మృతి తప్పెను; చనిపోయినాఁడని సేనలో కింవదంతులుకూడ బయలుదేరెను. అతని గర్భాశయమున చొచ్చిన శరము దారునిర్మిత మగుటచేత వెలుపలనున్న భాగమును శస్త్రచికిత్సకులు రంపముతో మెల్లగా, నేర్పుగా కోసివైచిరి; అతి ప్రయాసముతో కవచమును దేహమునుండి వెడలించిరి; ఇక లోపల గ్రుచ్చుకొనియున్న అలుగుమొనను ఊడదీయవలసియున్నది; లోపలిమొన మూఁడు ప్రేళ్ల వెడల్పున, నాలుగు ప్రేళ్లలోతున ఎముకలోనికి దిగబడియున్నందున దానిని పైకి తీయుట శస్త్రచికిత్సకులకు మిక్కిలి కష్టసాధ్యమయ్యెను. చికిత్సకు లామొన వెడలించునపుడు అలెగ్జాండరు గాఢమూర్ఛలో మునిఁగి చచ్చినంతవాఁడై, పులినోటిలోని కండవలె మృత్యుముఖము వెడలివచ్చి బ్రతికి బైటపడెను.

ప్రాణముల కపాయము తప్పినను అతఁడు బహుదినములు అతిసీరసస్థితిలో నుండి, జాగ్రత్తగా పథ్యపానములు పుచ్చుకొనుచు, వ్రణము మాన్పుకొనుటకు ఏకాంతముగ నొక్కఁడును మంచముపై పడియుండెను. ఇంతకాలము ప్రభుని చూడకుండ సైనికులు ఎప్పుడును ఉండలేదు. రాజదర్శనార్థము యోధులందరును అతఁడున్న శిబిరమును చుట్టుముట్టి అల్లరిచేయసాగిరి. ఆసంగతి తెలుసుకొని, వారి యాతురత మాన్పువాఁడై అలెగ్జాండరు వదులుగా దుస్తులు ధరించి సేనలకు దర్శనమిచ్చి దేవపూజ చేసి, మరల ఏకాంతమునకు జనెను. సైనికులు తృప్తిపొందిరి.

మల్లయోధులను ఇట్లు తనపై యుద్ధమునకు పురికొల్పి ఇంతమట్టుకు తెచ్చినవారు తత్త్వవేత్తలైన బ్రాహ్మణవిద్వాంసు లని అలెగ్జాండరునకు తెలియవచ్చెను. ఆవిద్వద్బృందములో ఎన్నికగన్న తార్కికుల నొక పదిమందిని వెంటనే అలెగ్జాండరు తన సముఖమున కాహ్వానించెను. వారు వచ్చినపిమ్మట తాను వారిలో నొకొక్కరి నొకొక్కప్రశ్న

చెప్పిన పది ప్రశ్నలడిగెదననియు, ఆ ప్రశ్నలకు ఒక్కొక్కరే జవాబులీయవలయుననియు, తన ప్రశ్నలకు సరిగా జవాబులు చెప్పలేనివారిలో అధముని మొదట చంపించి, పిమ్మట తక్కిన వారిని చంపింతుననియు నతడు సమయము చేసి, వారిలో వయోవృద్ధు నధ్యక్షుని చేసెను. పిమ్మట నతడు తన కతికఠినములని తోచిన యీ క్రింది ప్రశ్నలను వరుసగా నడుగుచు రాగా విద్వాంసు లొక్కొక్కరే తగిన జవాబు లిచ్చుచువచ్చిరి.

1. చచ్చినవారా, బ్రతికియున్నవారా అధికసంఖ్యాకు లెవరైయున్నారు?

బ్రతికియున్నవారే అధికసంఖ్యాకులైయున్నారు. చచ్చినవారు లేనే లేరు కనుక వారలున్నవారు కాజాలరు.

4. మా మీది యుద్ధమునకు ఆ యోధులను మీ రేల పురికొల్పినారు?

వీరులైనచో సగర గెల్చి గౌరవముగా జీవించుమనీ, లేక పిరికిపందలైన శత్రుమున చచ్చి, ఒక్కమారే భయముబారినుండి తప్పించుకుని సుఖపడుమని యుద్ధమునకు పురికొల్పినాము.

5. ఏది ముందు? పగలా, రాత్రియా?

పగలే-ఒక దినము ముందు; రాత్రే-ఒక రాత్రి ముందు.

"ఏందు చేత" అని అలెగ్జాండరు కారణమడుగగా "అగ్రాహ్యప్రశ్నకు దుర్గ్రాహ్య ప్రత్యుత్తరము" అని తార్కికుడు జవాబు పల్కెను.

6. జనానురాగము పొందుటకు మేలుమార్గ మేది?

9. మనుష్యుడు ఎంతకాలము జీవించియుండుట మంచిది?

"ఇక బ్రతుకకూడదు; చచ్చిపోతే చాలు-బాగుండును" అనిపించేవఱకు బ్రతుకుట మంచిది.

అప్పుడు అలెగ్జాండరు అధ్యక్షునివంక తిరిగి "ఏమండీ! వీరి జవాబులను గూర్చి మీ అభిప్రాయ మేమి?" అని అడిగెను.

అధ్య—ఛీ- ఏమీ బాగు లేవు. నన్నడిగితే వీరు ఒకరికంటె ఒకరు పాడుజవాబు లిచ్చినారని నేను చెప్పుచున్నాను.

అలె—ఆలాగైతే మిమ్మల్నే ముందు కడతేర్చవలసి ఉంటుంది.

అధ్య—ఆలాగు చేస్తే మీ నిర్ణయమునకు స్వవచన వ్యాఘాతదోషం కలుగుతుంది. చూచుకోండి.

1. వయస్సున నన్నిటికంటెపెద్ద దని చెప్పతగినదేది ?

భగవంతుడు. భూతభవిష్యద్వర్త మానములను త్రికాలములందును శాశ్వతముగా నుండువా డతడొక్కడే.

2. సమస్తవస్తువులలో మిక్కిలి సొగసైన దేది ?

విశ్వమే. విశ్వముకంటె సొగసైనది భగవంతుని సృష్టిలో మరొకటి లేదు.

3. సమస్తవస్తువులలో గొప్ప దేది ?

ఆకాశము. సృజింపబడిన సమస్తమును అందు ఇమిడియున్నది.

4. అన్నింటిలో చెడక నిలుచున దేది ?

ఆశ. మనుష్యునికి తక్కిన వన్నియు పోయినను ఆశమాత్రముపోదు.

5. అన్నింటిలో మంచిదని చెప్పవలసిన దేది?

సత్ (Virtue)అది లేనిదేదియును మంచిది కాజాలదు.

6. అన్నింటిలో వేగవంతమైన దేది ?

యోచన. అది ఒక క్షణములో ఎంత దూరమైనను పోగలదు.

7. అన్నింటిలో బలవత్తరమైన దేది ?

అవసరము. అవసరమును బట్టియే మనుష్యు డెంతటి అపాయములనైన నెదుర్కొని పోరుచున్నాడు.

8. అన్నింటిలో సులభమైనదేది?

ఒకరికి సలహా చెప్పుట.

9. అన్నింటిలో కష్టమైన దేది?

తన్ను తాను తెలిసికొనుట. ఆత్మవివేకము.

శ్రీ మేనక నృత్యము

కొమాండూరి వేంకటాచార్యులు

౧. మేలిమి బంగరుసొగసూ
మనసున కింపగు సొబగూ
మేళ తాళములు
మేళవించగా
కాళ్ల గజ్జియలు
* కదలియాడగా
చేసిందీ
* * మేనక నృత్యముచేసిందీ

౨. రాధిక ప్రణయము చూపిందీ
రసికుల హృదయము కరిగిందీ
ముఖకమలంబున
జిరున వ్వొలయగ
జంత్రగాత్రములు
* చెరగిబారగా
చేసిందీ
* * మేనక నృత్యము చేసిందీ.

3. రాగరాగిణుల రక్తిగ గొల్చిందీ
భక్తిభావముల *మీరను మించిందీ
మననాగరికత
తారలు మీటగ
* మీరాబాయి. ఖండాంతరముల
* ఖ్యాతిగడించీ
పోసిందీ
* * విద్యుత్తు జీవము పోసిందీ.

సంతర్పణ

— మరింగంటి సీతారామాచార్యులు —

శ్రీషేణనరేంద్రుఁడు చాలకాలము ప్రజారంజకముగఁ బరిపాలన మొనర్చి యైహికభోగములపై విరక్తి గలిగి పుత్రుని సింహాసనాసీను గావించుచు నీయమూల్యోపదేశము నొసంగెను.

ఉపదేశము

దివాకర్ల వేంకటావధాని

(వీరనంది సంస్కృతమునుండి)

వ్యయశీలుఁడవుగాక దుర్జనవచోవ్యాసంగము ల్మాని దు-
ర్ణయవృత్తిన్ దిగఁద్రావి యేలుకొనుమీ రాజ్యంబు లీలన్ భాస్కరో
దయమున్ గాంచుచుఁ జక్రవాకములు మోదం బందునట్లే త్వదు-
చ్ఛ్రియమున్ గాంచుచు నుండఁగావలెఁ బ్రజాసామాన్య మెక్కాలమున్.

చారులవల్ల నీ వఖిలసంగతులన్ బరికించుచుండి దు-
ర్వారుల నెల్లశాత్రవుల బాహుబలంబున నుక్కడంచుచున్
గోరిన కోర్కు లన్ని సమకూర్చుకొనందగు నెల్లకాల మీ
చారులె భూమిపాలురకుఁ జక్షువు లంచు నెఱింగి పుత్రకా!

సంపదలు లేక రాజ్యమే నశిసిపోవుఁ
గానఁ దత్సంగ్రహార్థమై కడఁగవలయు
నైన నీరాజ్యమం దున్నయట్టి ప్రజల
బాధపెట్టంగవలదు లవమ్ముగూడ.

నీతివిదు ల్వచించు టిది నిశ్చయ మెందుఁ బ్రజానురాగమే
హేతువు సర్వసంపదల కెమ్మెయి నద్ది నశించునట్ల స-
ర్వాతిశయప్రతాపుఁ డగునట్టి నరేంద్రుని రాజ్యమైన వి
ఖ్యాతికిఁ దక్క నాశనము నందు విపత్తుల కెల్ల నెల్లయై.

జనులు విధేయులై నెగడఁజాలుటయే సుఖ మిచ్చు భూమిపా-
లునకు భృశమ్ము, వారల విరోధమె దుఃఖపరాభవమ్ములన్
మునుకొనఁ జేయుచుండు, సుఖమున్ గనఁగోరి కృతజ్ఞుఁడేని భూ
జను లనురక్తు లౌదురు విశాంపతియం దని నమ్ము మాత్మజా!

సర్వసుగుణంబులన్ గృతజ్ఞత నయంబు
రాజ్యసంపత్ప్రసక్తికి రాజనకును

ప్రజయె ప్రాణంబు గావునఁ బ్రజలయందు
మనుజవిభుఁడు కృతజ్ఞుఁడై మసలవలయు.

అవనిభర్త త్రివర్గమ్ము నర్థకామ-
ములకు ధర్మమ్మునకుఁ బోరు కలుగకుండ
నడుపుకొనఁజాలెనేని యేల్బడికి నేమి
యిహపరంబుల రెండిటి నెనయఁగలఁడు.

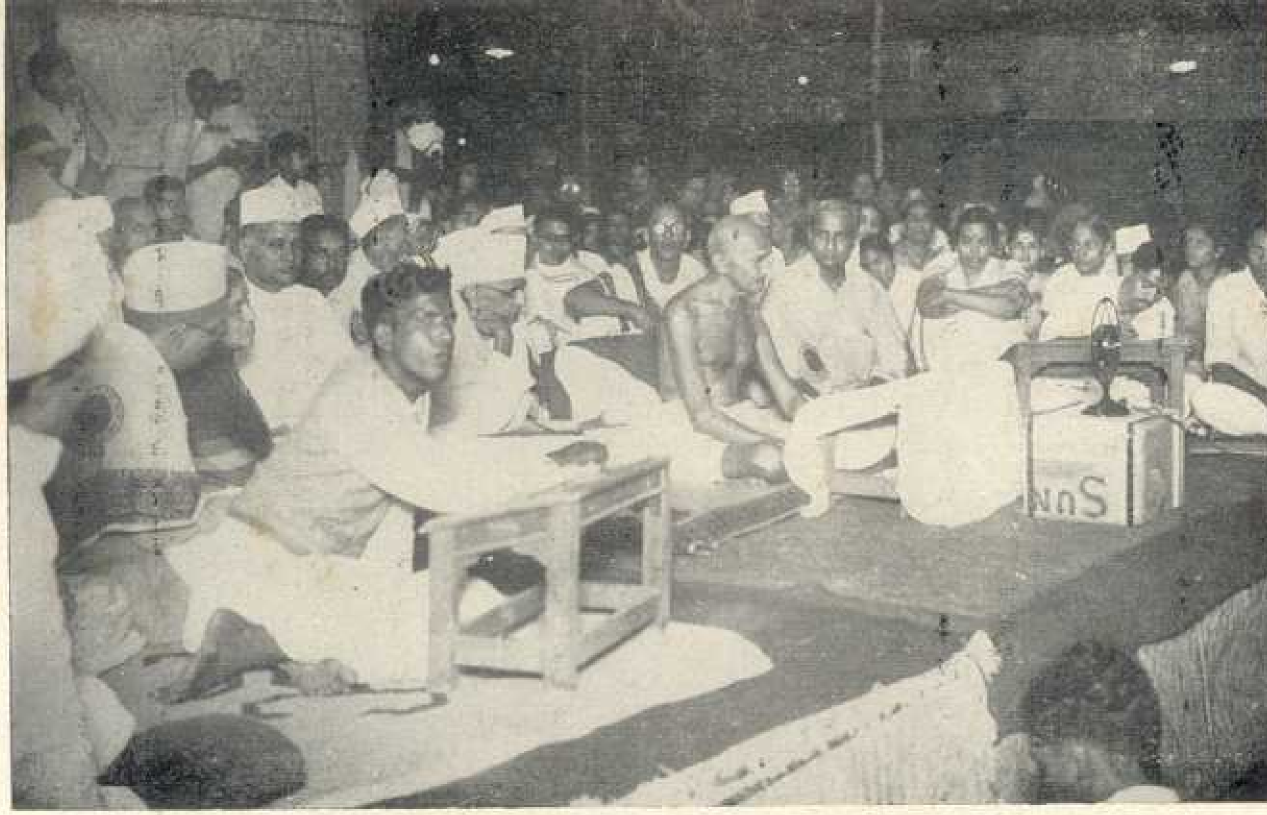
గురువుల వాక్యసారమును గ్రోలుచు వారి యనుజ్ఞమీఁదనే
తిరిగెడు భూమిపాలునకు దేవవిభుఁ బురుడించు సంపద
ల్వారలు; ప్రమాద మబ్బు నలువంకలఁ దద్వ్యతిరేక మైనచో,
నఱమఱ లేక నీవు వినయంబున వారలఁ గొల్వు మాత్మజా!

చేయుకార్యములు ఫలంబుచేతనే బ-
హిర్గతంబులు గావలె నింకఁ బరుల
యత్నములు ముందుగాఁ దెలియంగవలయు
నట్టిరాజు విరోధుల యగడు నడఁచు.

నీగతినే చరించెడు వినీతులు భృత్యులు లేనిచో భవ-
ద్యోగము తారుమారగు సుతుండ! ప్రజావనదీక్ష లేని యు-
ద్యోగుల సర్వదా తొలఁగఁ ద్రోయుటయందు నొకింతయేనియుఁ
జా గొనరింపఁగాఁ దగదు సర్వవిధమ్ముల వారె శాత్రవుల్.

నీ ప్రతాప మొకప్పుడు నీరజాప్తు
వేఁడిమి విధానఁ బ్రజలకు వెట్టగలుగఁ
జేయునది యైన వారల నేమమున కె
యుపకరించినచోఁ జాలు నోకుమార!

౮. దక్షిణభారత హిందీప్రచారసభలో ఆరవవార్షిక హిందీ పట్టప్రదానోత్సవము - స్నాతకోపన్యాసకులు: బాబూపురుషోత్తమదాసు టాండనుగారు. సభ కధ్యక్షతవహించిన గాంధీమహాత్ము డుపన్యసించుచుండుట యిందు కానవగును.

౨. అఖిలభారత హిందీసాహిత్య సమ్మేళనము, మాంబళం - మదరాసు
(అధ్యక్షులు: మహాత్మగాంధి—కాకా కలేల్కారు ఉపన్యసించుచుండుట యిందు కానవగును)

౩. అఖిలభారత హిందీసాహిత్యసమ్మేళనము, మాంబళము - మదరాసు
(ప్రతినిధులు, ఉపన్యాసకులు, కార్యనిర్వాహకవర్గము)

౪. అఖిలభారత హిందీసాహిత్యసమ్మేళనమున పట్టములను బడసిన స్నాతకబృందము
(నడుమ టాండనుగారు కూర్చొనియున్నారు)

౫. హిందీప్రచారస్నాతకోత్సవమునకు అరుదెంచుచున్న మహాత్మునికి వి. భాష్య మయ్యంగారు ఎదురుకోలుపోవుట

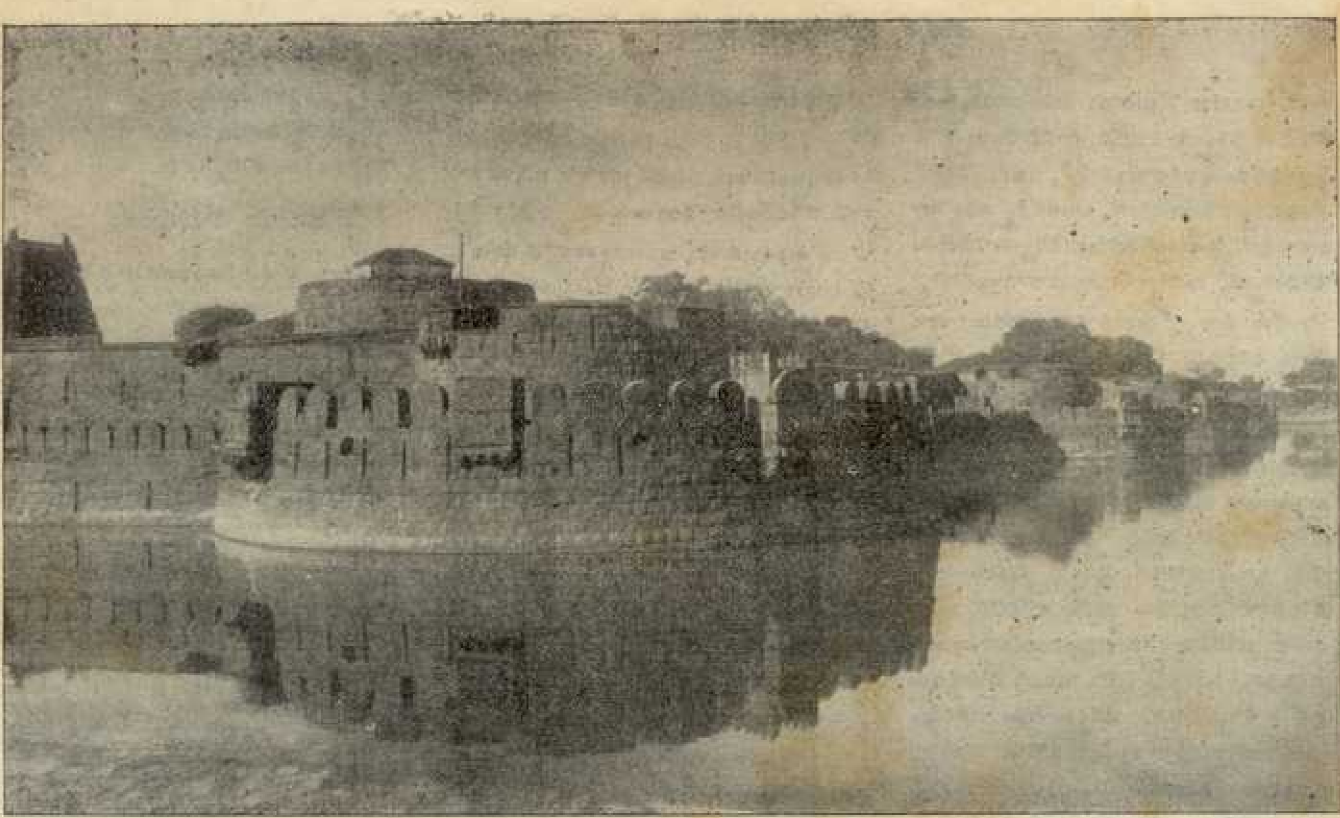
౬. బాబూ పురుషోత్తమదాసు టాండనుగారికి సెంట్రల్ స్టేషనువద్ద స్వాగతము

౭. శ్రీమతి లీలావతిమున్షీ (తెల్లచీరకట్టినవారు) హిందీప్రదర్శనము తెరచుట

తెనాలితాలూకా ఈమని గ్రామ శైవసంఘ గణార్చనా సమావేశము

ప్రకటింపబడు S. S. S.

'తృణకంకణ' విమర్శనము

పాశ్చాత్యశిల్పకళ్యాభూకంపము వచ్చి మన దేశభాషామతాచారములను వణకించి మన సారస్వతమును దాలుదూలు చేసినది. అధునాతం పమునకుఁ గారణభూతమగు ఈనాఁటి కైతలే విరమిం పక యుగయుగములవ్యాపకములందుఁ బ్రవహిం చును నిరంతరమును క్రొత్త క్రొత్తమార్పులను గలిగించుచున్నది. నిన్నటిమార్పు నేఁడు కాదు నేఁటిమార్పు రేపు లేదు.

అట్టిసమయమున సమరము యుగమందలి లేక యుగమందలి యుదయించిన యీ శతాబ్దకాలమునందు నీ యఖిల వాంగ్మయసారస్వతసౌధమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ చేసిన మహనీయుడు శ్రీ. శ్రీ. గురుజాడ అప్పారావుపంతులుగారు. వారిపిమ్మట నా సౌధనిర్మాణకార్యమును కొనసాగింపఁబూని యువకులకు క్రొత్తకొత్త రక్తముతో నుండు యువకులు రాళ్లు, సున్నము, కంకర మొదలగువాని తోలుచు శ్రమపడుచున్నారు. కాని యింత వరకు నా సౌధరాజము నిర్మింపఁజాలిన సమర్థుఁడైన వాస్తుశాస్త్రజ్ఞుఁడు (Engineer) లభింపలేదనుట పత్యదూరము గాదు. ఈ యువ

కుల శ్రమను ఫలింపఁజేయుశిల్పి యెవ్వరు వచ్చునో? అనన్యసామాన్యముగా, అత్యుత్త మముగా, ఆదర్శప్రాయముగా, హృదయాకర్ష కముగా నా సౌధము నెవరు నిర్మింతురో?

ఆ పైని చేరొక్కతరుణమున యువకులలో ఆసాహ్యనిరాశా యానిరశిల్పి తెలుఁగుప్రాకె

శిరోమణి సన్నిధానము
సూర్యనారాయణశాస్త్రి

మరు శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారొకరు. సారస్వతోపాసకులను వాంగ్మయ కందఱకును వీరు సుపరిచితులు. వీరు భావ కవులలో వంచె చేసిన చేయియని చాలమంది చెప్పుదురు. పెక్కురు శ్రీ సుబ్బారావుగా రొక్కరే యీ యాంధ్రసారస్వత సౌధరాజ మును నిర్మింపఁజాలిన మహాశిల్పి యనియు,

గ్రంథమాలయందు వారికార్యమును నిర్వహించి రనియును చెప్పుదురు. మరికొందరు సుబ్బారావుగారే నవీనాంధ్రయువకులకుఁ గవితా ధిక్కు చెట్టిరనియు, వారికావ్యము లాచార్య పీఠమునకుఁ దగినవనియు, సువిదితముగాఁ బ్రకృతి కాలపుయువకు లెల్లరును సుబ్బారావుగారిని భావకవుల యులుచెల్పుగా, బ్రోదుపద్దుయాంధ్రసారస్వతో ద్యానమునకు వసంతునిగా భావించి వారి ననుకరించుచున్నారు. వారి కావ్యములను గానము చేయు చున్నారు. కవితాస్వారస్యములను దీయు చున్నారు. వుత్తమమీఁద నిప్పటియువకు లకు భావకవిత్వజ్వరము తీవ్రమై ప్రలాపము (Delirium) లోనికి దింపినదని చెప్పుట పత్యేతరము గాదు.

శ్రీ సుబ్బారావుగారు రచించిన గ్రంథ ములు నాకుఁ దెలిసినంతవరకు లలిత, కష్టకమల, తృణకంకణము, తెనుఁగుఁదోఁట, స్నేహలత, జడకుచ్చులు. ఇంకను గలవేమో తెలియదు. ఈ గ్రంథములలో 'తృణకంకణము'నకుఁ బూయు

మాన (master - piece) మని నామిత్రులు గొందఱు చెప్పఁగా వింటిని. దానిని మెచ్చుకొని పిఠాపురము మహారాజాగారు, మఱికొందఱు వేయిన్నూటపదారులు, అంతకన్న నధికమో బహుమాన మొసఁగిరనియుఁ జెప్పఁగా వింటిని. కావచ్చును, మహారాజావారు ఉదారులుగదా.

నేను సుబ్బరావుగారి కావ్యములను బలుమారు చదివితిని. కాని కొంత అర్థమయి కొంత యర్థము గాకయే యున్నవి. కావున నితరులవలె నీకావ్యములరసాస్వాదనము నేను జేయలేకున్నాను. నామిత్రులు కొందఱు 'తృణకంకణము' మహోదాయమానమనియు, దానిని జదివినచో సుబ్బరావుగారికవిత్వసంపద తెలియు ననియుఁ జెప్పి నా కాపొత్తము నిచ్చిరి. మొదట దాని నొకతూరి చదివితిని. మరలఁ జదివితిని. మరల మరలఁ జదివితిని రమారమి యిరువదిసారులు చదివితిని. పిమ్మటఁ గొంతమంది విద్వాంసులతోఁ జర్చించితిని. ఎన్నిమారులు చదివినను అర్థ మస్పష్టముగానే యుండెను. ఒక్క పద్యమున కయినను నిష్కృష్టార్థ మవగతము గాలేదు. సుబ్బరావుగారి కవిత్వమును గ్రహించుశక్తి నాకడ లేదని విశ్వసింతును. కాని యెల్లవిద్వాంసులును నావలె నశక్తులేనా అని సంశయింపవలసియున్నది. నేనా గ్రంథమును జదువఁగాఁ బొడకట్టిన శంకల నీవ్యాసమునఁ దెలుపుదును. శ్రీసుబ్బరావుగారుగాని వారి యనుయాయులుగాని వీనిని దీర్చినచోఁ గృతార్థుఁడ నయ్యెద. భావకవిత్వమును గూర్చి వెలువడిన వ్యాసములలో సుబ్బరావుగారి కవితాప్రాశస్త్యమును దెలుపని వ్యాసములు లేవు. కనుక నావ్యాసకర్తలయిన వారాశంకలను దీర్తురని నమ్ముచున్నాను.

'తృణకంకణము'న నిరూపింపఁబడినవిషయము "పడుచుజత" (young couple అను ఆంగ్లపదమున కాంధ్రానువాదము) యొక్క భగ్నప్రణయము. ఇందుఁ గవి వివరించిన ప్రేమతత్త్వము పరతత్త్వమువలె దురవగాహముగా నున్నది. కవిహృదయమునఁ బ్రవేశించుద్వారములు బంధింపఁబడియున్నవి. మార్గాంతరములు సూచింపఁబడలేదు.

"దైవనియతిం బ్రసక్తమైన విగ్నప్రణయము విశుద్ధప్రేమముగాఁ బ్రతిఫలించు ప్రకృతిరహస్యమే యిందు వర్ణింపఁబడినది. ఇందు అభిప్రాయములు నిగూఢభావజనితములు" అని గ్రంథప్రకాశకులు వ్రాసిరి. ఇదియు బ్రహ్మవిద్యవలె దురవబోధముగా నున్నది.

భావగీతములకు భావపేటిక యుచితమే కదా.

ఈ గ్రంథమును పరిమర్శముగాఁ జదువఁగా నాకు గోచరించిన శంకలు—

౧. అపశబ్దములు, ౨. అన్వయదోషములు, ౩. అలంకారదోషములు, ౪. పునరుక్తులు, ౫. అర్థదోషములు, ౬. దుష్టసమాసములు, ౭. వ్యాకరణదోషములు, ౮. ప్రకృతివిరోధములు.

అపశబ్దములు

కం....అని ప్రణయవిలాపములకై...యొక్క
యౌవనుఁడు కం|చెనుదాటుట కానవచ్చె
సీమంతినికిన్.

యౌవనుఁడుగాదు యువలేక యువకుఁడు అని యుండవలెను.

చ. చిటికెన వ్రేల.........
.....పాణిబంధనమునఁ బూన్చిన పచ్చని
పట్టుతోరమున్.

పాణిబంధము గాదు మణిబంధము అనవలెను. పాణిబంధమనఁగాఁ బెండ్లి.

కం. ఆపుణ్యరతి సొబఁగులమొగమున్.
సొబగులో వఱుదున్న లేదు.

గీ. తమి విదారించు నవచంద్రధవళరోచి
రుదయములు పోనిమాపులు...

తమిని విదారించునవి చంద్రకిరణములు గావు, సూర్యకిరణములు. తమమును విదారించునవి చంద్రకిరణములు. తమిగాదు, తమము అని యుండవలయును. తమి=రాత్రి, తమము=చీఁకటి. ఒకచోట భావకవులు తమమునకును దమికిని భేదమును బాటింప రనుకొందము. ఆట్లన్నను ఇంకను నీప్రకరణమునఁ జీఁకటిపస లేదు. చీఁకటిలేనపుడు చీఁకటిని హరించు మాపులనుటయు ననుచితము. ఔచిత్యము చక్కఁగాఁ బాటింపఁబడలేదు. మఱియు నిచటఁ బ్రకృతివిరోధదోషము గలదు. దాని నాశీర్షిక క్రిందనే నివేదింతును.

కం. సఖుల మనఃప్రియబంధము
లఖండము లటంచు విందు...

ప్రియబంధ మనుటకన్నఁ బ్రణయబంధ మనుట లెస్స.

గీ. దైవికం బగుసుకృతివిఁ దక్క నవని
జతల ప్రేమోదయంబు సంగతము గాదు.

సుకృతి యనఁగాఁ బుణ్యాత్ముఁడు. సుకృతము అనవలయును. శబ్దరత్నాకరము చూడుఁడు.

గీ. అతఁ డతన్మయు డందవచ్చు,
ఆతన్మయత్వ మనవలయును.
ఇట్టి వింకను గొన్ని గలవు.

అన్వయ దోషములు

కం. అహో, హాసహారిణంబును ముద్దిడి
కొనిరెను తృణపరిమళము సుబల్కొన
మొగమున్.

ఇట 'ముద్దిడుకొనిరెను' అను క్రియాపదమునకుఁ గర్మ యేమి? హారిణమా, మొగమా? రెండునా? హారిణమైనచో మొగమున కన్వయ మెక్కడ? మొగమైనచో హారిణమున కన్వయ మెక్కడ? ఉభయమైనచో హారిణమును ముద్దాడుట యన నేమి, దానిమొగమును ముద్దాడుట యననేమి? మధ్యపతితమైన "ముద్దిడుకొనిరెను" అనుపదము రెంటిలోని కెట్లన్వయించును? శాస్త్రపంక్తులలో దేహళీదీపన్యాయానుసారముగా నిట్టి యన్వయములు గల వని వాని ననుసరింతుమన్న నీతృణకంకణము శాస్త్రము గాదుగదా, ఆన్యాయ మిటఁ జెల్లదు.

గీ. ఉదయలక్ష్మికి నలుత నొప్పిదము సంజ్ఞు
మందిముత్యాలదండ లౌ మంచుబొట్లు
పాంథ్యకాంతావియోగబాష్పములు గాఁగ
మాఱు లెఱుఁగవొకో సృష్టికర్మములసరణి.

సృష్టికర్మములసరణి దేనితో నన్వయించును? 'ఎఱుఁగవొ' అనుక్రియ మాఱులతో నన్వయించెను గదా.

అలంకార దోషములు

గీ. భావభర మైనహృదయబింబంబునందు
రక్తిలిఖియించుకొంటి వే రమణిరూపు
అదియె ముదమిూర యలఁతి కాస్పదమయ్యె
గ్రహణగత మైన చంద్రుని కళవిధాన.

హృదయమును ఫలకముగా రూపించి యందుఁ బ్రియురాలిని జిత్రించుకొన్నట్లు వర్ణించుట హృద్య మనుమార్గము. హృదయమును బింబముగా రూపించుట క్రొత్తవిషయము. బింబమునఁ జిత్రించుటయుఁ గ్రొత్తవిషయము. ఇక "గ్రహణగతమైన చంద్రుని కళవిధాన" అను ఉపమానము సరిగా సమన్వయింపదు. హృదయగతయగు ప్రియురాలు గ్రహణగతయగు చంద్రకళవలె ముదమిూరక యలఁతిగలిగించు చున్నదన్న ఉపమానస్వారస్యము శూన్యము. స్వారస్యము లేకున్న సాదృశ్య మెందులకు? హృదయగత

ఏమి? బాలుపుటేటి మెలపులో మెలపుతీసి దరిచూచినయు, బాలు ప్రొద్దువలపు తీసికేసి పై పద్యములోని ప్రదోషపవనమువియు నన్నచో బాగుగా నుండెడిది. ఆ మెలికొరఁదమునకుఁ బూర్వార్థము గారణ మయినట్లు మూఁడవ పాదమునందలి విషయము గాకున్నది. మెలపు, వలపు అను అనుప్రాసముకొఱకై కవి సార స్యము భగ్నము గావించినాఁడు. అర్థహీన మయిన యనుప్రాస మేల?

గీ. లలితలావణ్యపూర్ణ మా లలన చెలువు
నెదుటఁ గన్పట్టుచుండె నెల్లెడల నాకు.

చెలువు అనఁగా వందము, లావణ్యము అన్న అందము. మొదటిపాదమునకుఁ జక్కని చక్కఁదనముతో నిండిన స్త్రీయొక్క చక్కఁదనమని యర్థము. ఇందలి సారస్య మద్వితీయము!

గీ. రుచిర వేణునాదోదయ శ్రుతులఁ గలిసి
పాలువిడుపోని బిలబిలధ్వనుల నణఁగి
కనల వినసయ్యె నప్పు డాకంఠరవము
గద్గదక్లాంతి ననుతాపకలన నిట్లు.

వేణునాదోదిత శ్రుతు లనవలెను. ఒకకంఠరవ మున కొన్ని శ్రుతులుగావలయును? పెక్కు శ్రుతులున్నఁ గంఠరవ మెట్లు వినవచ్చును? శ్రుతులు అను బహువచనసారస్య మేమి? విడువోని బిలబిలధ్వనుల నణఁగిపడుట అకంఠ రవము. వేణునాదము శ్రుతిగా నున్న కంఠ రవము చిన్న నెలయేటి బిలబిలధ్వనులలో నెట్లణఁగిపోవును? అణఁగిపోయినదో నదెల్ల ట్లు వినవచ్చును? ఎంత పూర్వాపరవిరోధము! గద్గదక్లాంతియన నర్థమేమి? గద్గదశబ్దము విశే షణవాచకము. క్లాంతిపదము విశేష్యవాచ కము. గద్గదపదము క్లాంతిపదముతో నన్వ యింపదు. గద్గదమైన క్లాంతియన్న నర్థము లేదు. అట్టిరొండ సమాసమే కుదరదు. అనఁగా గద్గద క్లాంతి యను సమాసమే ఘటిల్లదు. ఒక గద్గద పదము కంఠరవముతో నన్వయింపవలయును. క్లాంతిపదమును దేనితో నన్వయింపవలయును? రవముతో దాని కన్వ యము లేదు. క్లాంతిపదము దేనితోను అన్వ యింపదు. ఇది వ్యర్థమును, అనన్వితమును. క్లాంతితీసివేసి గద్గదంబయి అన్న బాగుండెడిది. ఇఁక అనుతాపకలన అనఁగాఁ బశ్చాత్తాపము చేసినని యర్థమువచ్చును. 'పశ్చాత్తాపోఽనుతాప శ్చ' అని యమరము. ఇటఁ బశ్చాత్తాప మేమి గలదు? వ్యయంకృతాపరాధ...నకుఁ బశ్చా త్తాప ముండునుగాని "విధినియమములకు" విను పందిన ప్రేమ"కుఁ బశ్చాత్తాపమేమి? ఈపద్య మున సారస్యము సున్న, వైరస్యము మిన్న.

గీ. నయనముల మూలదుములు స్వప్నంబులయిన
వేల? చెల్లెల!

మూలదుములు గాదు, కోఁరుదుములు అన వలయును. మూల తెలుఁగుపదము. దుష్టసమాస మగును. పోనీ, మిశ్రసమాసమని సమాధాన పడుదుకొందము. దుములనఁగాఁ గాంతులు. కోఁరకాంతులు స్వప్నము లగుట క్రొత్తవిష యము. భావకవుల దృష్టుల కాస్వప్నతి గోచరించును.

గీ. లేటకలపులు మొలక లెత్తినది మొదలు
నిలిపితిఁ బది తరాగ మాలలనయొనలఁ
దుదకు భగ్నమనోరథదోషి వసుమ
చేటి కొరాటపడ మరు లెత్తి మనస!

మనసు భగ్నమనోరథదోషియఁట! ఈ సమాసమునకు విగ్రహవాక్య మెట్లు? 'భగ్న మనోరథం చ తద్దోషి చ' అనియా? 'భగ్న మనో రథం అతీవదోషి' అనియా? మరొకవిధము నాకుఁ దోఁచకున్నది. మనకు భగ్నమనోరథ ము గావచ్చునుగాని దానివలన నది దోషి యగునా? మన మొకవస్తువు నభిలషించితి మను కొనఁడు. అదిమనకు లభింపలేదు. అందువలన మనము దోషులమైతిమా? అదోష మేమి? భగ్నమనోరథత్వము దోషముగ గణింపఁ బడునా? భగ్నమనోరథ మన్నఁ జాలదా? దోషిపదముచేఁ గవి దోషి యగుటలేదా?

గీ. హృదయ సింహాసనమయి ప్రేమమూర్తికైన
శాశ్వతీనలీలా సుధాదర్శపుటంబు
మామకీన ప్రణయభంగమధుక జాలి
విడిచె నవిరక్తి బావ్యముల్ విడువుపోల్క.

నీలీలా సుధాదర్శపుటము విరక్తిచేత బావ్య ములను విడుచుచట్లు నా ప్రణయభంగమధుక జాలిని విడుచుచున్నది అని దీనియర్థము. దీనియభిప్రాయము బుజ్జబిడ్డలుగొట్టుకొన్నను తెలియకున్నది. ఇది భావకవితాపరప్యతికేఁ గిరీటము. ఇట్టివి పెక్కు లీగ్రంథమునఁ గలవు.

చ. క్రమ మని యక్రమం బని ప
రస్పర భిన్న మనోవికార సం
భ్రమములఁ గొన్నినాళ్లు వల
వంతలఁ జిక్కితి; దేశకాలపా
త్రము లని కొన్నినాళ్లు నీ
తత్త్వగవేషణఁ దిరుగుకొంటివా
కమలదళాక్షిపై మనుతి............

ఇట దేశకాలపాత్రముల నేమి? దేనితో నన్వయము?

గీ. ఎదఁ గృశించెను నీయరుంతుదవియోగ
దహన దందహ్యమానమై............

అరుంతుదవియోగ మన్నఁ జాలును. దానిని దహనముగా రూపించుట యనుచితము. అ రుంతుదవియోగదహన మనుటకన్న నరుం తుదవియోగశల్య మన్న నర్థసారస్యము నొందు. దహనము కాల్చివేయును. శల్య మన్నచో మర్మములను భేదించునన్న యర్థము వచ్చును. అరుంతుదము = Cutting or wounding the vital parts అని Apte నిఘంటువు.

కనుక నరుంతుదవియోగమును దహనముగా రూపించుటచే నున్న సారస్య మూడ్చిపెట్టు కొనిపోయినది. ఇక దందహ్యమానము అనఁగా మిక్కిలి కాలినది అని అర్థము. భృశా ర్థమున యఙ్ ప్రత్యయము వచ్చినది. మిక్కిలి కాలిన వస్తువు కృశింపదు. భస్మమగును. నశించును. కనుక ఎద కృశించెను అనుట అసమంజసము. ప్రకృతివిరుద్ధము.

సీ. తన గుణాలితలు పూచిన తోఁటలోయనఁ
జిలుకవ్వు వెన్నెలచెండ్లు విసర

తోఁట లన నొప్పు. చిలుకనవ్వు అన్నఁగాని అర్థముకుదురదు. లేనిచో 'తోఁటలోయన' అను నది 'విసర' అనుక్రియతో నన్వయించును. లతలు తోఁటలను బూయునో, పుష్పలను బూయునో?

సీ. తనమనోలీల గాంచిన రాగమస్తు వనఁ
బలుకు బంతులు పూలపాలనీయ

మనోలీల అనఁగా నేమో? అర్థ మగమ్య ముగా నున్నది. ఉత్తరార్ధ మపనిమ్రహా స్యముగనె నున్నది.

గీ. విడిచి విడువనిమాంగల్యంబు వదలయు లజ్జ

అనఁగా మాంగల్యము మెల్లమెల్లఁగా విడు చుచున్నది. లజ్జ పోవు చు న్నది అని యర్థము. "లజ్జావిరహితమనఃక్షా" అని ము...ము. లజ్జ అధికమై అభిలాషను అణఁచివేయునవస్థ గలది ముగ్ధ. "మాంగల్యంబు వదలియు లజ్జ" అనఁగా ఇంతదనుక లజ్జలేదని యు, మాంగల్యమువదలుచుండఁగా, నవఁగాముగ్ధా వస్థలోనికి వచ్చుచుండఁగా లజ్జతోడయుచున్న దనియు నర్థము వచ్చును. ఇది ప్రకృతివిరో ధము.

కరములు, కాను, కాళుఁ, నాసిక, శిరము. ఈ స్థానములందు (కంఠమునఁదక్క) ముత్యాలసరులు ధరించుట వినము. అట్లు ధరించుట సహజసౌందర్య మేమో నాకుఁ దెలియదు. ముత్యాలసరులు కంఠమున ధరింతురు. కాని యొక విలక్షణమైన లక్షణ నాశ్రయించి కంఠమని యర్థముచెప్పినను జెప్పుటముత్యాలసరులఁ గంఠమునఁ బయ్యెదకేసికొనియున్నపు డెట్లు కానఁబడెనో కవికి? ఈ పద్యమున కింత యనర్థమును దెచ్చిపెట్టినది నాఁడెవపాదము. అది లేనియెడలఁ బద్యమున సహజసౌందర్య ముండెడిది.

గీ. పదియు నాల్గవ వంతముల్ పడినట్టి
వయసు సోగకుందనం బో మెసయి సెసంగ
బాల్య మెడలిన గడియ యౌవనపుఁ బసలు
ఒసిలియుం దండముగ నట్టిపడుచుమిందె.

పూర్వార్థమందముగనేయున్నది. పూర్వార్థమునకు నుత్తరార్థమునకును గల యర్థభేద మేమి? పదునాల్గవత్సరములవయస్సు ఆమెకు సౌందర్యమును గూర్పఁగా జవ్వనపుఁబస యామెకేరీనమున నందముగ నున్నదని యర్థమగుచున్నది. ఇందలి సారస్యము నాకు గోచరించుటలేదు. పునరుక్తిదోషముకన్న సారస్యమున్న మున్నదా యని శంకించుచున్నాను.

పదునాలుగు సంవత్సరముల వయస్సు గల యువతిని గూర్చి తెలుపునపుడు సీమంతిని, పడంతి, కరిత మొదలగు పదము లుచితములు గావు. తరుణి, యువతి, కోమలి మొదలగు పదము లుచితములు. పూర్వకవిప్రయోగము లున్న వందురేమో? వారు పూర్వకవులు. వీరు భావకవులు. భావకవులు పూర్వకవుల మార్గ మేల త్రొక్కవలయును? వారిప్రయోగములు వీరికి శరణమేల? భావప్రధానమైన కవిత్వముగదా వీరిది!

ఔచిత్యానౌచిత్యములఁ బరిశీలించి యర్థవర్ణములను విచారింపక యూహాతిమధురమైన మోహనము, కుమారుఁడు, స్నిగ్ధము, రక్తి, ఆర్ద్రిమ, ఉదయము, పస, చెరిగి చెరగని, విడిచివిడువని, తనిసి తనియని మొదలగుకొన్ని పదాడంబరమాట లుపయోగించినదది భావకవిత్వము కాఁబోలు!

గీ. జిలుగుపూలకలంకారిచీర జాఱఁ
జిందు పండుటుచ్చెళ్లు చెదరనీక
మాటిమాటికి గాలికడియాలు మలపుకొనుచు
కూఁతవేటుచని దరికొనియెడు వనము.

'చీరజాఱఁగాఁ జిందుచున్న యుచ్చెళ్లు చెదర నీక' అనఁగాఁ గట్టుకొన్న చీర జాఱుచుండఁగా జడిపోకుండ నొకచేతఁ నుచ్చెళ్లు పట్టుకొని యొకచేతితోఁ గాలికడియాలు మలపుచున్నదని యా సారస్యము? (స్త్రీ) చీరజాఱుచుండఁగా సవరించుకొనక మార్గమునఁ బోవుచుండునా? పోయిన నెంతమారము పోవును? కూఁతవేటు దూరము పోవునా? అది సహజసౌందర్యము కాఁబోలు! ఇట్టి సహజసౌందర్యము నాకనుభూతము కాలేదు. వెనుక "నొసలియందు నగలేవిలేక" యనిచెప్పి యిపుడు గాలిఁ గడియాలు పెట్టినాఁడు కవి. మిగిలిన యే యవయవములకును నగలు లేక కాలికిఁ గడియాలు మాత్రము ధరించుట సహజసౌందర్యము కాఁబోలు! లేక కడియాలు కన్పడుటఁ గవచకుండలములవలె నామెకు సహజములా? అట్లయిన నది సహజసౌందర్య మగును.

కం. ఆనీలాలక యొక్క పోకనీడకుఁ జనియెన్.

పోకచెట్టున కెంతనీడ యుండును? నిదాఘకాలములో జాముప్రొద్దువేళ జల్లఁదనము వచ్చె పోకనీడ నాశ్రయించుటకా యుండురా? మనుచరిత్రమున వరూథినివలెఁ బోక్రనుమతో దియుఁ జెప్పక కవి యీ సారస్యమి లేమము నకుఁ గాఁబోలు నీకుఁ జెప్పినాఁడు.

గీ. స్కంధమూలంకషంబుగ జాలువాఱు
పాముపుసోనవయిఁ బ్రాగభిముఖపుపరలేఁ
బూలకొమ్మల నింపుసొంపులు వహించు
శాఖయొక్కండు సంతెన జాఁగిపోవు.

"స్కంధమూలంకషంబుగ" చెట్టు మొదలామకొని యనికవియాశయముకాఁబోలు. మూలంకషము=మొద్దు లోరయునది యని యర్థము. "స్కంధమును మూలమును నొరయునట్లుగా" అని యర్థము వచ్చును. కాని వదులు వర్షాకాలమునఁగాని మూలంకషంబుగాఁ బ్రవహింపవు. ఈ గ్రంథమున నిరూపింపఁబడినకాలము నిదాఘకాలము. కనుక అసొన మూలంకషముగాఁ బ్రవహింపదు. స్కంధకమున్నఁ జాలును. మూలపదము వ్యర్థము. అపార్థము నిచ్చును. లేక "స్కంధమును తాఁకి తాఁకక జాలువాఱు." అని యున్నను సరిపోవును. తాఁకి తాఁకక, విడిచివిడువక, చెరిగిచెరగక, ఇట్టి నానుడులు (Phrases) ఈ కవిసంప్రదాయములుగదా. ఇఁకఁ 'బాముపుసోన' యన నేమో? సోన = ఊటకాలువ. పాముపుసోన యనఁగా నేమి? పాముపు = (౧) పాదుకొనుట, (౨) ఉదయము, (3) పోటు. అని మూఁడర్థములు శబ్దరత్నాకరమునఁ గలవు. ఈ మూఁడును నిచట సరిపడవు. మఱొకచోట 'పాముపుచేలు' అని కలదు. ఈ యర్థములతో సంబంధములేని సంజ్ఞావాచకములా యివి? అట్లయిన నీగ్రంథములో నాయికా నాయకులకే నామకరణము చేయలేదు కవి. సోనకే నామకరణమహోత్సవమేల? సంజ్ఞావాచకము కానున్న నర్థమేమి? సెలయేఱు, ఊట కాలువ అని యర్థమేని సోన యన్నఁ జాలునే? పాముపుపదసార్థక్యము బోధగాకున్నది. ఇఁకఁ బూలకొమ్మలతో నిండిన శాఖయఁట. పూలగుత్తులతో నిండిన శాఖ యనఁగూడదా? అంతకన్నఁ జక్కఁగా లేదా? పునరుక్తిదోషము పోవునే! కొమ్మ, శాఖ పదములు సమానార్థకములు గావని కవిగారి యభిప్రాయమా? తేటతెల్లము గాకున్నది. ఇఁకఁ బ్రాగభిముఖమఁట. అభిముఖ మన్నఁ జాలును. లేకున్నఁ బ్రాఙ్ముఖమనుట యుచితతరము. ఇది సాంప్రదాయికపదము. ఇఁక 'సంతెనజాఁగిపోవు' అనుచోట 'గా' అని యుండుట లెస్స.

గీ. పండు పాఁగినకొలఁదిఁ బ్రకాంతమునుమఁ
జలువయును మాంద్యమును దమ్ము నలమి
కొనఁగ
..................ప్రదోషపవన
మల్లనల్లన వీచె.................

పండు పాఁగినకొలఁది యనఁగా పండు దిగజాఱిన కొలఁది, మొత్తముమీఁదఁ జీఁకటిపడినకొలఁది యని యర్థమువచ్చును. ఇచ్చటఁ గథ చీఁకటి పడువఱకును రాలేదు. 'పండు దాఁకినకొలఁది' అన్న సారస్యముండును. ఒకవేళఁ గవి యాంగ్లసంప్రదాయానుసారముగా P. M. అను నర్థమున పండుపదమును బ్రయోగించెనేమో! మధ్యాహ్నము ౧౨ గంటలు దాఁటినపిమ్మట మరల రాత్రి పండ్రెండు గంటలు సమాప్తి యగువఱకు P. M. అని ఆంగ్లసంప్రదాయము. అట్టె ౧౨ గంటలు దాఁటినపిమ్మట మరల రాత్రి పండ్రెండు గంటలవఱకు పండు శబ్దమున కర్థమయినచో 'పండు పాఁగినకొలఁది' అనుమాట సార్థకమగును.

గీ. ముగ్ధమధురంబయిన లేఁత ముద్దులాఱు,
కోలపదనాసిల లతావలోకనంబు,
పాముపుచేటి మెలపు, జాముప్రొద్దుకలపు
నాయమున నొకానొక వికార మందఁజేసె.

పూర్వార్థము యథోచితముగా నున్నది. ఆమెకు వికారముఁ గూర్పుటకు "పాముపు చేటి మెలపు" ఏమి? "జాముప్రొద్దు కలపు"

ఏమి? భానుపు జేటి మెలపులో మెలపు తీసి జరియనిదియు, జాలు ప్రొద్దువలపు తీసికేసి పై పద్యములోని ప్రదోషపవనమునియు నన్నచో బాగుగా నుండెడిది. ఆమెదికారమునకుఁ బూర్వార్ధము గారణ మయినట్లు మూఁడవ పాదమునందలివిషయము గాకున్నది. మెలపు, వలపు అను అనుప్రాసముకొఱకై కవి సారస్యము భగ్నము గావించినాఁడు. అర్థహీన మయిన యనుప్రాస మేల?

గీ. లలితలావణ్యపూర్ణ మా లలనచెలువు
నెదుటఁ గన్పట్టుచుండె నెల్లెడల నాకు.

చెలువు అనఁగా అందము, లావణ్యము అన్న అంవము. మెడటిపాదమునకుఁ జక్కని చక్కదనముతో నిండిన స్త్రీయొక్క చక్కఁదనమని యర్థము. ఇందలి సారస్య మద్వితీయము!

గీ. రుచిరవేణునాదోదయ శ్రుతులఁ గలిసి
పాఱుచిలుపోవ విలవిలధ్వనుల నణఁగి
కడల వినవచ్చె నప్పు డాకంఠరవము
గద్గదక్లాంతి ననుతాపకలన నిట్లు.

వేణునాదోదితశ్రుతు లనఁగ లేవా? ఒకకంఠరవమున కెన్ని శ్రుతులు గావలయును? పెక్కు శ్రుతులున్నఁ గంఠరవ మెట్లు వినవచ్చును? శ్రుతులు అను బహువచనసారస్య మేమి? చిలుపోవ విలవిలధ్వనుల నణఁగినచట ఆకంఠరవము. వేణునాదము శ్రుతిగా నున్న కంఠరవము చిన్న చెలరేఁటి విలవిలధ్వనులలో నెట్లణఁగిపోవును? అణఁగిపోయినచోఁ గడల నెట్లు వినవచ్చును? ఎంత పూర్వాపరవిరోధము! గద్గదక్లాంతియన నర్థమేమి? గద్గదశబ్దము విశేషణ వాచకము. క్లాంతిపదము విశేష్యవాచకము. గద్గదపదము క్లాంతిపదముతో నన్వయింపదు. గద్గదమైన క్లాంతియన్న నర్థము లేదు. అట్టిదొక సమాసమే కుదరదు. అనఁగా గద్గద క్లాంతి యను సమాసమే ఘటిల్లదు. ఇఁక గద్గద పదమును కంఠరవముతో నన్వయింపవలయును. క్లాంతిపదమును దేనితో నన్వయింపవలయును? రవముతో దాని కన్వయము లేదు. క్లాంతిపదము దేనితోడను అన్వయింపదు. ఇది వ్యర్థమును, అనన్వితయును. క్లాంతిని చేసి గద్గదంబయి అన్న బాగుండెడిది. ఇఁక అనుతాపకలన అనఁగాఁ బశ్చాత్తాపము చేసినని యర్థమువచ్చును. 'పశ్చాత్తాపోనుతాపశ్చ' అని యమరము. ఇటఁ బశ్చాత్తాప మేమి గలదు? స్వయంకృతాపరాధమునకుఁ బశ్చాత్తాప ముండునుగాని "విధినియమములకు" విడుపంచిన ప్రేమ"కుఁ బశ్చాత్తాపమేమి? ఈపద్యమున సారస్యము సున్న, వైరస్యము మిన్న.

గీ. వదనమున మూలరుచులు స్వేన్నంబులయిన
వేమి? చెల్లెల!

మూలరుచులుగావు, కోఁరచులు అన వలయును. మూల తెలుఁగుపదము. దుష్టసమాసమగును. పోనీ, మిశ్రసమాసమని సమాధానపఱచుకొందము. రుచులనఁగాఁ గాంతులు. కోఁకాంతులు స్వప్నము లగుట క్రొత్తవిషయము. భావకవుల దృష్టిల కాస్వప్నతి గోచరించును.

గీ. లేతకలపులు మొలక లెత్తినది మొదలు
నిలిపితిఁ బది తరాగ మూలలనదొనలఁ
దుదకు భగ్నమనోరథదోషి నగుచు
నేటి కారాటపడ మారు లెత్తి మనస!

మనసు భగ్నమనోరథదోషియఁట! ఈ సమాసమునకు విగ్రహవాక్య మెట్లు? 'భగ్నమనోరథం చ తద్దోషిచ' అనియా? 'భగ్న మనోరథం అతీవదోషి' అనియా? మరొకవిధము నాకుఁ దోఁచకున్నది. మనసు భగ్నమనోరథము గావచ్చునుగాని దానివలన నది దోషి యగునా? మన మెకవస్తువు నభిలషించితి మనుకొనఁడు. అదిమనకు లభింపలేదు. అందువలన మనము దోషులమైతిమా? అదోష మేమి? భగ్నమనోరథత్వము దోషముగ గణింపఁబడునా? భగ్నమనోరథ మన్నఁ జాలదా? దోషిపదముచేఁ గవి దోషి యగుటలేదా?

గీ. హృదయము శూన్యమయి ప్రేమమృదుళమైన
భావకీవలీలా సుధాదళపుటంబు
మామకీన ప్రణయభృంగమధుకరాళి
విడిచెనుభక్తి బాష్పములో విడుచుపోల్కి.

నీలీలా సుధాదళపుటము విరక్తిచేత బాష్పములను విడుచునట్లు నా ప్రణయభృంగమధుకరాళిని విడుచుచున్నది అని దీనియర్థము. దీనియభిప్రాయము బుజ్జబద్దలుగొట్టుకొన్నను దెలియకున్నది. ఇది భావకవితాపరస్వతికేఁ గిరీటము. ఇట్టివి పెక్కు లీగ్రంథమునఁ గలవు.

చ. క్రమ మని యక్రమం బని ప
రస్పర భిన్న మనోవికార సం
భ్రమములఁ గొన్నినాళ్లు కల
వంతలఁ జిక్కితి; దేశకాలపా
త్రము లని కొన్నినాళ్లు నిశ
తవ్యథఁ గొందియుఁ దాపకొంటి వా
కమలదళాక్షిపై మమత...........

ఇట దేశకాలపాత్రములన నేమి? దేనితో నన్వయము?

గీ. ఎదఁ గృశించెను నీయరుంతుదవియోగ
దహన దందహ్యమానమై............

అరుంతుదవియోగ మన్నఁ జాలును. దానిని దహనముగా రూపించుట యనుచితము. అరుంతుద వియోగదహన మనుటకన్న నరుంతుదవియోగశల్య మన్న నర్థసారస్యము మెండు. దహనము కాల్చివేయును. శల్య మన్నచో మర్మములను భేదించునన్న యర్థము వచ్చును. అరుంతుదము = Cutting or wounding the vital parts అని Apte నిఘంటువు.

కనుక నరుంతుదవియోగమును దహనముగా రూపించుటచే నున్న సారస్య మూడ్చిపెట్టుకొని పోయినది. ఇక దందహ్యమానము అనఁగా మిక్కిలి కాలినది అని అర్థము. భృశార్థమున యఙ్ ప్రత్యయము వచ్చినది. మిక్కిలి కాలిన వస్తువు కృశింపదు. భస్మమగును, నశించును. కనుక ఎద కృశించెను అనుట అసమంజసము, ప్రకృతివిరుద్ధము.

సీ. తన కుసుమలతలు పూచిన శోభలో యనఁ
చిలుకవ్వు నెన్నెలచెండ్లు విసర

శోభ లన నొప్పు చిలుకనవ్వు అన్నఁగాని అర్థముకుదురదు. లేనిచో 'శోభలోయన' అను పద 'విసర' అను క్రియతో నన్వయించును. లతలు శోభలను బూనునో, పుష్పములను బూనునో?

సీ. తనమనోలీల గాంచిన రాగముధు వనఁ
బలుకు బంతులు పూలపాలనీయ

మనోలీల అనఁగా నేమో? అర్థ మగమ్యముగా నున్నది. ఉత్తరార్ధ మపనిమ్న దురాన్వయమువలె నున్నది.

గీ. విడిచి విడువనిమౌగ్ధ్యంబు వదలియు లజ్జ

అనఁగా మౌగ్ధ్యము మెల్లమెల్లఁగా విడుచుచున్నది. లజ్జ పాడుచు చున్నది అని యర్థము. "లజ్జావిజితమన్మథా" అని ముగ్ధాలక్షణము. లజ్జ అధికమై అభిలాషను అణఁచివేయునవస్థ గలది ముగ్ధ. "మౌగ్ధ్యంబు వదలియు లజ్జ" అనఁగా ఇంతిదనుక లజ్జలేదనియు, మౌగ్ధ్యముదలచుండఁగా, నదఁగాను ధ్యానమునకే వచ్చుచుండఁగా లజ్జపోవుచున్నదనియు నర్థము వచ్చును. ఇది ప్రకృతివిరోధము.

కం. విశ్వాసభాష్పసలిలము నింపెన్.

ఆనందబాష్పములు, దుఃఖబాష్పములను విందుము. విశ్వాసబాష్పములు క్రొత్తవి. పాశ్చాత్యదేశము నుండి దిగుమతియైనవేమో?

చ. కలసినగాలిపత్రం కెలిమి
కొంకులు పెంచగ కేల్పవల్ తలం
పులను మమేకమైన వల
పుల్ కనకన్ గనగండ్లుపాలు గాఁ
గలసినజంటయందు పతి
కంఠముయట్లాదికన్ ప్రదోషదో
హాలముయి తోడనే యుతని
యార్ద్రభోగతి తోఁచె నిట్టులన్.

పతికంఠముయట్లాదికన్ - ఇట నవధారణార్థక ప్రయోజనమేమి? ప్రదోషదోహలమనఁగా అర్థమేమి? దోహలము = ఉత్సాహము అని శబ్దరత్నాకరము. ప్రదోషమందలి యుత్సాహము అని అర్థమగుచున్నది. కంఠము ప్రదోషదోహలమయ్యెననఁగా నర్థము బ్రహ్మదేవ్య(?)ముగా నున్నది.

శా. ......భావ్యజ్ఞానవిద్యార్థి నై
కాలంబున్ వయసున్ వ్రయించెదను ...

భావ్యజ్ఞానవిద్యార్థి అనఁగా భావ్యము లెట్లు విధివశముచే నో అట్టిజ్ఞానము వడయు విద్యార్థి, అనఁగా లోకవిద్య నభ్యసించు వాఁడనియా యర్థము? ఈవిద్యార్థికి గురు వెవరు? ఎంతరసవత్తరమైనపద్యము! 'వ్రయించు' కాదు, 'వ్యయించు' అని కదా యుండవలయును!

చ. వదలనికొంకుమై వలపు
బాతినవెయ్యముఁ జెంచుకొన్న నీ
హృదయము కక్కసించు నల
యింపులఁ బ్రాప్తము లయ్యెఁ బ్రేమముల్
సెదిరిన శూన్యభావము
లిసీ! రుచియింపవు రక్తిలేమినో
మధిత! వియోగమున్ దమ్మత
మన్ విమలున్ సమున్నత్తు లేమిరి?

హృదయము వలపుఁ బాతిన నెయ్యముఁ జెంచుకొన్నదట. హృదయము నెయ్యమును జెంచుకొన్నదట. వట్టినెయ్యము గాదు. వలపుఁబాతిన నెయ్యము. నడికొత్తభావము. దీని సారస్యము పరమరహస్యము.

గీ. ప్రియతమంబగు వస్తుసంప్రీణనమునఁ
బ్రాణికోటి హాయిఁగదురు; పాపయిఁ బ్రకాంతి
యొదవు; సజ్జీవశూన్యమా ప్రకృతివదను
లేదు తన్మయోన్మీలనామోదనక్షమ.

వస్తుసంప్రీణన మనఁగా వస్తులాభమని కవి యుద్దేశము కాఁబోలు. అట్టియర్థము రాదు. ప్రీణనమన సంతోషపెట్టుట యని యర్థము. సజ్జీవశూన్యమనఁగా నేమో బోధపడకున్నది. తన్మయోన్మీలనామోదనక్షమునఁ బ్రతిపదార్థము స్పష్టముగాకున్నది.

గీ. విగతకాలంవ్యమునిత్యజగతి విడిచి
కాలగతిమెయి శోధిలెన్నటనొడాచి
కాంతిసంపూర్ణ చంద్రనికాంక్షములను
మంచుకన్నీళ్లు కార్చ నేమబ్బు లతివ!

ప్రథమ తృతీయపాదముల అర్థ మేమి? ఇందలి భావరహస్యము చిదంబరరహస్యమువలె నున్నది.

గీ. మోహనవసంతునకు మోదమును ఘటించు
మృన్మయమృగ్ధంబయిన మావిపసుపుటాకు
హిమకుమారుఁడు రక్తిమాయింపఁజేయఁ
డే? సఖీ! కాలచపలున కేది నీతి?

మావి పసుపుటాకు వసంతునకు మోదమును ఘటించునఁట. దానిని హిమకుమారుఁడు రక్తితో మాయించునఁట. ఇందలి భావము దేవరహస్యమువలె నున్నది. హిమమును కుమారుఁడని రూపించుటలోఁగల సారస్య మేమి? పైని వసంతుఁడు అని యుంటవలన హిమము అనఁగా హేమంతఋతువు అని అర్థమేమో? ఈ రూపకప్రయోజన మేమి? రమణీయత్వము లేని రూపణ మెందులకు? కాలచపలుఁడు అనఁగూడదు. చపలుఁడగుకాలుఁడు అనవలయును. సంస్కృతభాషా సంప్రదాయము తెలియమిని నిట్టి దోషములు సంభవించును. సంస్కృతపదములు నాలుగు తెలిసినంతమాత్రమున సమాసములు చేయ వీలు లేదు. సంప్రదాయము తెలియవలెను. 'విశేషణం విశేష్యేణబహుళం' అను సూత్రముచే విశేషణము సమాసములో ముందుఁ బ్రయోగింపవలయును. ఇట్లే యేయే పదము లెట్లు సమాసమునఁ బ్రయోగింపవలయునో వ్యాకరణశాస్త్రమువలనఁ గాని తెలియదు. అది తెలియకున్నచో మహాభారతములో ఆది పర్వతమని చెప్పి మాఁ'త' యాకు వచ్చినదన్నట్లుండును.

మ. ఏ,ముఱుబోకించక జీవితాంతమునఁ ప్రే
మప్రేమ బాష్పాంజలిన్.

ప్రేమప్రేమ బాష్పాంజలి అనఁగా నేమి? ఈ ద్విరుక్తియొక్క సార్థక్యము వాచామగోచరము కాఁబోలు.

మ. మఱువంబోనుము పూర్ణరాగ పరిణా
మజ్ఞానసిద్ధాంతమున్.

ఇది Darwin గారి పరిణామ సిద్ధాంతమునకుఁ బ్రతిగా బయలుదేరిన సిద్ధాంతమో?

ఉ. పొందినటేంచు ప్రాణివల
పుల్ పాలయించినచో నింద్రియా
తీం దనియింప ధాతికమ
లీమసమా; నటఁ బద్దదర్శఫలం
బందము లీడ్చి యాడ్చి పరి
పాకము గానఁగ లేక హేతుర
క్తిం దరులాని ప్రేమగుది
కిన్ పెలియాట పెలుంగవో చెలీ!

ఈ పద్యమునందలి వేదాంతము ప్రాణాంతకముగా నున్నది.

గీ. చైత్రుతో వచ్చు పల్లవసంచయంబు
హిమపదాగమమున నశియించునట్లు
పడుచుదనముతో నుదయించు వలపులెల్లఁ
గమ కెరలి కృశించును జరాక్రాంతిదశను.

పడుచుదనము నన్న ప్రేమ వార్ధక్యమునఁ గృశించునఁట. అట్టియెడ నది విశుద్ధప్రేమ యగునా? భవభూతి యేమి చెప్పెనాఁడో చూతము.

శ్లో. అద్వైతం సుఖదుఃఖయో రనుగుణం
సర్వాస్వవస్థాసు యత్ విశ్రామో హృదయస్య
యత్ర జరసా యస్మిన్నహార్యో రసః,
కాలేనావరణాత్యయాత్ పరిణతే యత్
స్నేహసారే స్థితం భద్రం ప్రేమసుమా
నుషస్య కథమప్యేకంహి తత్ప్రాప్యతే.

Translation:— With great difficulty indeed is gained that unique and benificient love of a good creature that is unchanged in weal and we, obliging under all circumstances, where there is the heart's repose, the ard our of which is not to be netigated with age, which develops into the mature cone of affecti on through the wearing off of the coating by time. (of reserve)

దీనినిబట్టి యీ పద్యమునందలి యుక్తి రార్థము సంకుచితముగా నున్నది.

చ. తన్మయయోగ్యమైనమూ,సునసిశయే కృతా
ర్థమయ్యెడన్ బుక్పీవాణి.

ఇచ్చటి బుషిరహస్యమును కవియును రహస్యముగనే యుంచెను. 'దళయే కృతార్థము' యను నీరెం డవధారణవాచకములకును సారస్యము గగనకుసుమము.

గీ. లేటకలపులు మొలకలెత్తినది మొదలు.

గీ. వలపునిండిన యకలుష భావవృత్తి

ఈ మొదలయిన తావుల వలపును ప్రేమకుఁ బర్యాయముగా వాడె

గీ. తాపసేటికి నింక సాధ్యాత్మికంబు
ప్రేమభౌతికమును వికారించువలపు

అను పద్యమున వలపును మోహమునకుఁ బర్యాయముగాఁ జెప్పినాఁడు కవి. పోనీ! ప్రేమమోహములకు భేదమును పాటించినాఁ డేమో యన్న నదియు మృగ్యము. చూడుఁడు,

గీ. అకట! వంచించెదివి, మోహమా! విఫలమ
నోరథుఁడు వీఁడు.

దీనిఁబట్టి కవి పదప్రయోగమును పాటించుట లేదన్నచో సత్యదూరము గాదు.

గీ. నష్టమైనట్టి ప్రేమఖండముల కొక్క
సుకవియశుకజీవగీతికయ చాలు.

ప్రేమఖండములఁట. ఇది యపూర్వప్రయోగము. అశుకజీవగీతిక అనఁగాఁ బ్రతిపదార్థము ఊహ్యముగా లేదు.

గీ. నిమ్మచెట్టులేఁగొమ్మ పందిళ్లక్రిందఁ
బుస్తకపుఁ బేటికలను హాహస్తగదిత
చిత్రసూత్రమునందు వసించియున్న
దోయి! యిందాఁకమన ప్రేమయును ప
ఖండ!

మన ప్రేమ పుస్తకపుఁ బెట్టెలలో హాహస్తగదిత చిత్రసూత్రమునందు వసించియున్నదని యర్థము. అనఁగానేమి? ఏమో? పుస్తకపు పేటికయన పుస్తకముల పెట్టెయనియా? లేక పుస్తకమను పెట్టెయని రూపకమా? రూపకమయినచోఁ బ్రయోజనమేమి? దాని నిర్వహణ మెట్లు? హస్తగదిత చిత్రసూత్రమనఁగా హస్తము చేత వ్రాసిన చిత్తరువు అనియా? లేక చిత్రమైన వ్రాఁతనియా? లేక చిత్రము అను సూత్రమని రూపకమా? ఏమో! అభేద్యముగానున్నది. హస్తగదిత మనఁగానేమి? గదితమనఁగాఁ జెప్పఁబడినదని సాంప్రదాయికార్థము, వ్రాయఁబడినదని కాదు. 'గద వ్యక్తాయాం వాచి' అను ధాతువునుండి నిష్పన్నమగు భూతార్థక విశేషణ మీగదితశబ్దము. హస్తముచేఁ జెప్పఁబడిన చిత్రసూత్రమననేమో?

ఉ. అమృదుశిలపాణి......

ఇట శిలపద మేలాకో? మృదుపాణియన్న బాగుగానున్నది. శిలపదము ఆఱవ్రేలివలె నున్నది.

ఉ. ఆ! కోమలరాగసూత్రమున
కట బరమావధి గానరాని.

రాగసూత్ర మననేమి? రాగము సూత్రముగా రూపించుటవలన వచ్చిన సారస్యము నాకు గోచరింపకున్నది.

ఉ. ....వి
చిమయమైన పోనవయిచెక ...

అనఁగా అనిర్వాచ్యము.

గీ. పదియడుగు లీరలావలఁ గఁదయవడిచి
చిటికెలోపలఁ గలిసె ఉత్కటధరాప్తి.

ఉత్కటధరాప్తి- ఈసమాసము నెట్లు ఛేదింపవలయును? ఉత్కటమైన దేని యొక్క ధరము?

గీ. కాలిదల్లాలు పెంపుడు కావఁ బసిన
పసిఁడుజింకపడంతి నా నడచు నాపె.

పెంపుడు కావ - ఎంత హృద్యమైన భాషీయము! పెంపుడుకుక్క, పెంపుడుకోమటి మొదలగు తావులలోని పెంపుడు పదమునకుఁ 'బెంచుకొన్న' అను నర్థము గలదు. పెంపుడు కావ అనఁగాఁ బెంచుకొన్న యడవి. ఎవ రీయడవినిఁ బెంచుకొన్నారు?

కం. పెం!పుడు మైత్రీ ప్రేమబంధములు
తెగవపురా!

పెంపుడు మైత్రి, పెంపుడు ప్రేమ- ఎంత చక్కని జాతీయములు (Idioms)!

గీ. క్రొక్కతీయు గొమ్మ లాకల నెక్క చలువ
దట్టమగు నీడపందిళ్లు గట్టుచుండ

చలువపందిళ్లు అన్న చాలునే? ఎందుల కీ ద్రావిడప్రాణాయామము? పడికట్టు రాళ్లవేసి పద్యమును బూరించుట తప్ప సారస్య మావంతయు నగపట్టదు. ఇట్టి యర్థదోషములు మరియుఁ బెక్కులు గలవు.

ప్రకృతివిరోధదోషములు

గీ. వలపు మొగ్గలు దొడిగిన వయసునాఁటి.

అనఁటి మొగ్గలు దొడిగినదని యెవరును వచింపరు! అనఁటి పువ్వు వేసినదందురు. చెట్టు మొగ్గదొడిగినదన్నచోఁ జెట్టంతయు మొగ్గలతో నిండినదని యర్థమువచ్చును. అరఁటి కొక్కటే పెద్దపువ్వు వేయును. ఇట్టిచో అనఁటి మొగ్గలు దొడిగినదనుట యెంత ప్రకృతి విరోధము!

గీ. తమి విదారించు నవచంద్రధవళరోచి
రుదయములు పోనిచూపులు...

నవచంద్రుఁడేనఁ బ్రతిపచ్చంద్రుఁడా? అతని కాంతి తమిని విదారింపఁజాలునా? ఉదయచంద్రుఁడా? అట్లయిన నతనికాంతి ధవళమా?

వెనుకఁజూపిన "కన్నెగేదంగిచెండువాఁ గఱుకులోలయు" "మినమినలాడు జర్వనపు మేలిమి మేన సొబంగులోలు చాగని పోగకు వాడిగట్టిఁ చిలిం వలసించెను" "ఎదగ్నిలంచెను నీయరుణకుడని పోగ దహాఃదండహ్యమానమై" మొదలగు తావులందును ఈ ప్రకృతి విరోధదోషము గలదు. ప్రకృతినే యారాధించు భావకవుల కీ ప్రకృతివిరోధదోష మేల సంభవించెనో! భావకవి ప్రకృతిని మాతగా నారాధించునని యిటీవల శ్రీ సుబ్బారావుగారు రాజమహేంద్రవరముఁ దమ యుపన్యాసమునఁ జెలవిచ్చినారు. కాని వారి కీమాతతో విరోధ మేలకలిగెను? ప్రకృతి విరోధముగూడ భావకవులకు రసోపస్కారక మేమో?

దుష్టసమాసములు

గీ. అజననబద్ధబాంధవమైన చనవు
చిరవమేళన కాంక్షాపవిత్రరక్తి
బలవదాశావిభిన్నతాపంబు నాప
దుమజఠను నేమి సేయునట్టులఁ బోవక్రి.

రెండవపాదపు సమాసమున కర్థ మనిర్వాచ్యమధురము. సమ్మేళనముగాని సమేళనము గాదు. కాదు, సమేళనము తెలుఁగందురా? దుష్టసమాసమగును. కాంక్షారక్తి శబ్దముల కట నర్థభేదమేమో? కేవలరక్తిగాదు. విచిత్ర రక్తియఁట. సమాసమును, దానియర్థమును నతి విచిత్రముగానున్నవి. మూఁడవ పాదమునందలి సమాసమున కర్థమేమి? బలవదాశచేఁ దాపము విభిన్నమైన దనఁగా నేమి?

గీ. చిరిగి చిరుగని వలపుల దొరయుదగలు
విడిచిచిదుమని మార్గంబు వదియా లజ్జ
సమయ ధరమును వ్యక్తిప్రసన్నబుద్ధి
యొండొరుల గవెరంబుసుయుండ నాపె.

సమయధరమన నేమి? వ్యక్తిప్రసన్నబుద్ధి యను నీ సమాసమునకు విగ్రహవాక్య మెట్లు?

గీ. అస్ఖలితమగు ప్రేమరహస్య తత్త్వ
విశదతత్పరత విదగ్ధుకళలయందు

ఈ సమాసములకు విగ్రహవాక్యము లెట్లు? విదగ్ధుకళల శబ్దము లేకార్థకములు గావా? విశదతత్పరతయన నేమి?

గీ. సాంధ్యకాంతావియోగ బాష్పములుగాఁగ.
సంధ్యాకాంత యనవలయును.

గీ. స్తన్యమోహనమైన వాత్సల్యసక్తి.

స్తన్యమోహనము - ఈసమాసమునకు విగ్రహవాక్యమెట్లు? స్తన్యమునకె మోహనమయిన దనియా? స్తన్యముచేత మోహనమయిన దనియా?

చ. మృదుకరంబుఁ బ్రేమసమేళనన్
ఇట విగ్రహమెట్లు?

గీ. అపు డదృష్ట దేవత కరమందునుండి
జాఱు పావనదీవనాచయము లనఁగ.

ఇట దీవన అచ్చికము. పావనచయ శబ్దములు సాంస్కృతికములు. రెంటిని సమను జెలఁగు పదమును బెట్టి బిగించినాఁడు కవి.

గీ. వకుల సుకుమార తరుమతల్లికలనుండి.

వకులతరువుమన్న సుకుమారపద మెందులకో! విగ్రహవాక్యమెట్లు? మరియు మతల్లికాది శబ్దములు స్త్రీలింగశబ్దములతోఁ గలసి శ్రేష్ఠార్థవాచకములగును, అది సత్కవిసంప్రదాయము. కాంతామతల్లి యన్నట్లు. తరుమతల్లిక, పురుషమతల్లిక, కాంతాతల్లజుఁడు, లతాతల్లజుఁడు మొదలగునవి తదితర సంప్రదాయములు. ఆలంకారికులు పదములను వాచక లక్షక వ్యంజకములని ముత్త్రివిధములుగా భాగించిరి. భావకవుల పదము లీమూఁడు తరగతులలోని కివిఁ జేరవు. ఏలన, వీరి పదముల కాలంకారికులు నిర్ణయించిన వాచ్యలక్ష్యవ్యంగ్యార్థములుగాక క్రొత్త యర్థమున్నట్లున్నది. సంప్రదాయ సిద్ధమగు వర్గమును విద్వాంసులు గ్రహింపక పోరు. ఈ భావగీతములందలి పెక్కు పద్యములు విశ్వప్రసక్తము చేతను సమన్వయింపకున్నవి. భావకవిఁ బ్రకృతి సంప్రదాయములు, భాషాసంప్రదాయములు, అలంకారసంప్రదాయములు, వ్యాకరణసంప్రదాయములు, అన్వయ సంప్రదాయములును పూర్వులవానికన్నఁ గడుంగడు భిన్నముగాఁ గన్పట్టుచున్నవి. పోనీ యిట్టి భిన్నతయు నెల్ల భావకవులయం దేకవిధముగాఁ గానరాకున్నది. ఒక్కొక్క భావకవి సంప్రదాయములు వేఱు. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి సంప్రదాయములు వేఱు. కృష్ణశాస్త్రిగారి సంప్రదాయములు వేఱు. అనుగతమగు ధర్మము భావకవుల మొత్తమునకు లేదు. ప్రాచీనుల కట్టుగాక యనుగతధర్మ మున్నది. క్రొత్తరీతులు, క్రొత్తభావములును జొప్పించినను ఆ సంప్రదాయములకు భంగముకలుగక యుండఁ జూచుకొనవలయును.

ఇందలి ప్రతిపద్యమును విమర్శించి శాస్త్రీయ ప్రమాణములతో పాటు కావ్యనాటకాదులనుండి దృష్టాంతములను జూపమొదలిడినచో గ్రంథమిది నాలుగింతలు పెరుగును. స్థాలీపులాకన్యాయముగాఁ గొన్నిమాత్రమే విమర్శించి చూపితిని.

కవి వ్రాసిన యెల్ల గ్రంథములు నొక్క తీరున నుండవు. కవి బాల్యమున వ్రాసిన గ్రంథములకన్నఁ బిదపఁబిదప వ్రాసిన గ్రంథము లెంతయు హృద్యతరములై యుండును. పింగళి సూరన బాల్యమున వ్రాసిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నముకన్నఁ బిదప వ్రాసిన కళాపూర్ణోదయము రసవత్తరముగా సహృదయులు దలంతురు. కనుక విమర్శకుఁ డొక కవి కావ్యముల విమర్శింపఁబూనినచో నాతని యుత్తమగ్రంథమును బ్రధానముగాఁ జేసికొని విమర్శింపవలయును. కవియొక్క సామర్థ్యము నా ప్రధానకావ్యము (Master piece) లో లీనమైయుండును. అట్లని శ్రీ సుబ్బారావుగారి యితర కావ్యములఁ గాక ప్రధానమును, మకుటాయమానమును, . ఇతర భావకవులకు స్తవనీయమును, అనుకరణీయమును నగు 'తృణకంకణము' నే విమర్శింపఁగడఁగితిని. వీరి యితర భావగీతములను, ప్రకృతకాలమునందున్న మరి కొందఱు భావకవులయు గ్రంథములను యథావకాశము విమర్శింతును.

కాని భావకవు లెల్లరు నొకే విధముగా వ్రాయుచున్నా రనుట పెద్ద తప్పు. శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి, పింగళి లక్ష్మీకాంతము, కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు, తల్లావఝల శివశంకరశాస్త్రి ప్రభృతులు వ్రాసిన కావ్యములు సుబ్బారావుగారి కావ్యములకన్న రసవత్తరములై యున్నవని యంగీకరింపక తప్పదు. వీరి భావగీతములందుఁ గన్పించి నన్ని దోషములు వారి కావ్యములం దగపడవు. కొలఁదిగానున్నను అవి రసాపకర్షకములుగా లేవు. అట్టిదోషము లెల్లకవులకును సామాన్యమే. ప్రపంచములో నే కావ్యమును నిర్దుష్టము కాఁజాలదు. కాళిదాసాది గ్రంథములలోఁ బెక్కుదోషములున్నవి. కాని వానిని విస్మరింపఁజేయు కౌశలము కవితలోఁ గలదు. రసభంజకము గాని దోషములు కొంతవఱకు సహింపవచ్చును. 'తృణకంకణము'న నట్టి దోషములు సహింతము. కాని రసభంజకమైనచో నా దోషము క్షంతవ్యము గాదు. మొత్తముమీఁద పైవారి కవిత్వము సంప్రదాయసిద్ధముగా నున్నది. కాని యీ సుబ్బారావుగారి కవిత్వమువలె నసాంప్రదాయికముగా లేదు.

ఈ పైఁ జూపిన దోషాళి భావకవితాపద్ధతికి భూషావళియే యన్నచో వారికి నా సాష్టాంగదండప్రణామము.

ప్రేమసామ్రాజ్యమునకు పృథివీసామ్రాజ్యమును అర్పించిన
శ్రీ. ఎడ్వర్డ్ విండ్సర్ - ఆతని ప్రేమనిధానము
శ్రీమతి సింప్సను

(ఒక మోటారుబోటులో విహారము)

ఖండాంతరయాత్ర సలిపివచ్చిన శ్రీ. మైసూరు సంస్థానాధిపతి

(విదేశములందు ఒకానొక వైమానికప్రముఖునితో కరస్పర్శగావించుచుండుట)

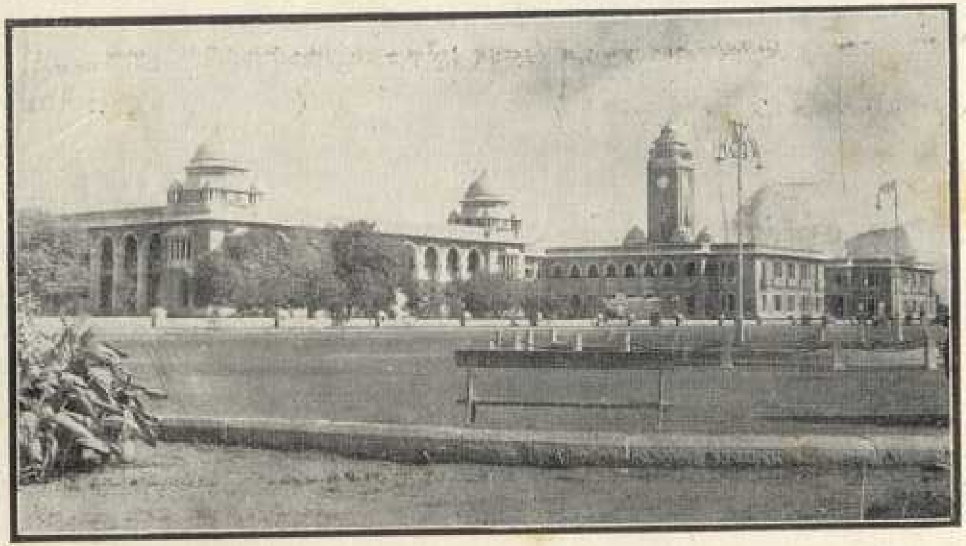
శ్రీ ఔంధ్ సంస్థానాధిపతి, వారిమనుమరాలు శ్రీమతి అక్కా సాహేబు - పూర్వాచారపరాయణుడగు ఈప్రభువు ఇటీవల అభూతపూర్వముగ ఇంగ్లండుకు పయనమయి వచ్చిరి

ఏ. రంగస్వామిఅయ్యంగారి స్మారక
మందిరము, మాంబళము

కింగ్స్వేలోని హరిజన సేవకసంఘనిలయము
యొక్క ఆవరణలో క్రొత్తగా నిర్మింపబడిన
పారిశ్రామిక విద్యాశాల భవనములు. ఈ నిల
యమందు ప్రదేశమునకే పూర్వము
కీ. శే. పంచమజార్జి చక్రవర్తి
పట్టాభిషేకోత్సవము జరిగినది.

చెన్నపురి విశ్వకళాపరిషత్తు గ్రంథాలయపు
నూతనభవనములు

(1)
శతవార్షికోత్సవమునాటికి చెన్నపురి క్రైస్తవ
శాస్త్రములలో
ఈ నూతన భవనములను ప్రవేశించినది.

మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ ముండెనా?

జటావల్లభుల పురుషోత్తము

ప్రస్తుతమనుస్మృతి శ్లోకరూపమున నున్నది. ఒకానొకప్పుడు మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ ముండెడి దని మాక్సుముల్లరు, బ్యూలరు మున్నగు పాశ్చాత్యపండితు లూహించిరి. ఈ యూహకు కారణము లేవన :

(౧) ముందు బయలుదేరిన ధర్మగ్రంథములు సూత్రరూపమునను, పిమ్మట బయలుదేరిన ధర్మగ్రంథములు శ్లోకరూపమునను నున్నట్లు గన్పట్టుచున్నది. గౌతమ ధర్మసూత్రము, ఆపస్తంబధర్మసూత్రము మున్నగునవి ప్రాచీనములు. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, పరాశరస్మృతి మున్నగునవి శ్లోకరూపమున నున్న నవీన గ్రంథములు. మనుస్మృతి యనేక హేతువులచే ప్రాచీన ధర్మగ్రంథ మని చెప్పవలసియున్నది. గౌతముడు, బోధాయనుడు మున్నగు ప్రాచీనులందరు మనుధర్మములను పేర్కొని యున్నారు. కావున మనువు వారికంటె ప్రాచీనుడు కావలెను. అంత ప్రాచీనమైన మనుధర్మశాస్త్రము సూత్రరూపమున నుండుటయే సహజము.

(౨) శ్రౌతసూత్రము, గృహ్యసూత్రము, ధర్మసూత్రము అను మూడును కలసి కల్పసూత్ర మనబడును. దీనికే చరణ మని పేరు. ప్రస్తుతము మనకు ఆపస్తంబకల్పసూత్రము, బోధాయనకల్పసూత్రము, హిరణ్యకేశికల్పసూత్రము కలవు. మానవశ్రౌతసూత్రము, మానవ గృహ్యసూత్రముకూడ నేడున్నవి. ఇక మానవధర్మసూత్ర మొక్కటియే లోపించియున్నది. అదికూడ నుండుచో మానవచరణము పూర్తి యగును. అట్టి దొకప్పు డుండెడి దనుటకు ఆపస్తంబ, బోధాయన, హిరణ్యకేశిచరణముల సాదృశ్యమే సాక్ష్యము. మరియు పై ముగ్గురు ఋషులును నొక్కొక్క సంప్రదాయమునకు మూలపురుషు లగుటచే వారికి పూర్ణచరణము లున్నవి. మనువుకూడ నొక సంప్రదాయమునకు మూలపురుషు డని తేలుచో మానవ చరణముకూడ పూర్తిగ నుండవలెనని తేలగలదు. 'మంత్రిపరిషదం ద్వాదశామాత్యాన్ కుర్వీతేతి మానవాః' (కౌటిల్య ౧-౨) మున్నగు స్థలములలో 'మానవాః' అని ప్రయోగింపబడుటచే మానవసంప్రదాయమువారు కొందఱున్నా రను భావము వచ్చుచున్నది గాన మనువుకూడ నొక సంప్రదాయమునకు మూలపురుషుడే యని తేలును. అట్లగుచో మానవధర్మసూత్రముకూడ నుండుట సహజమే యగును.

(౩) కొన్ని స్మృతులలోను, నితర గ్రంథములలోను మనువచనములుగ నుల్లేఖింపబడిన వాక్యములు నేటి శ్లోకరూపమనుస్మృతిలో కన్పట్టకపోవుటయే కాక నేటిమనుస్మృతికి వ్యతిరేకముగగూడ గన్పట్టుచున్నవి గాన నా స్మృతికారులకును నితరగ్రంథకర్తలకును తెలిసియున్నది. నేటిమనుస్మృతి కాక మఱొక గ్రంథ మైయుండవలెను. అదియే మానవధర్మ సూత్రము కావచ్చును.

(౪) వసిష్ఠ ధర్మసూత్రములో 'పితృదేవతాతిథిపూజాయా మప్యేవ పశుం హింస్యాదితి మానవం' ([illegible]) అని యుండుటచే ఇట 'ఇతి మానవం' అనుటకు పూర్వమందున్న మాటలన్నియు మనువునుండి యుల్లేఖింపబడినట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. ఈ మాటలు శ్లోకరూపమున లేవు; సూత్రరూపముననే యున్నవి. ప్రస్తుతమనుస్మృతి శ్లోకరూపమున నున్నది కాన నీ యుల్లేఖ మీ స్మృతినుండి కాదు. కాన నీ మాటల నుల్లేఖించిన వసిష్ఠుడు మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథము నెఱిగియుండవలెను. అట్లే వసిష్ఠ ధర్మసూత్రములో నుల్లేఖింపబడిన యీ క్రింది వాక్యముగూడ మానవ ధర్మసూత్రమునుండియే కావలెను. "అథాపి బ్రాహ్మణాయ వా రాజన్యాయ వా భ్యాగతాయ మహోక్షాణం వా మహాజం వా పచే దేవమస్మా ఆతిథ్యం కుర్వన్తీతి" ఈ వాక్యములోని 'ఇతి'కి పూర్వమునందున్న దంతయు మానవధర్మసూత్రమునుండి యుల్లేఖము కావలెను.

మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ మొకప్పు డుండె ననుటకు పైన తెల్పబడిన యుపపత్తులు సమంజసములుగ లేవు; సరికదా యింక కొన్ని యుపపత్తు లీ సిద్ధాంతమును బాధించునవిగనే యున్నవి. ఈ యుపపత్తులలో దెల్పబడిన యంశములు సత్యదూర

ములుగ నుండుట వీని దౌర్బల్యమునకు మఱింత హేతువు. ఈ యుక్తులలో నొక్కొకదానినే యెత్తికొని దాని బలమును పరిశీలింతము.

(౧) సూత్రరూపమున నున్న గౌతమాపస్తంబాదుల ధర్మగ్రంథములు శ్లోకరూపమున నున్న కొన్ని స్మృతులకంటె పూర్వములని స్థిరపడినంతమాత్రమున మనుస్మృతికంటెను గూడ నవి పూర్వములే యని చెప్పుట తప్పు. ఏ యంశమును ఋజువు చేయవలసియున్నదో దానినే 'ఉండియుండవలె' నని యూహించి తుదకా హేతువుచే దానినే సిద్ధాంతీకరించుట హాస్యాస్పదము. సూత్రగ్రంథములకు పూర్వమునగాని, సూత్రగ్రంథములు బయలుదేరుచున్న కాలములోగాని శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథము లేవియు బయలుదేరలేదనుటకు తగిన ప్రత్యక్షవాక్యమేమియు గాన్పింపనప్పుడును, బయలుదేరినవని యూహించుటకు దగిన యాధారము కొంతయున్నప్పుడును మన మాకాలములో శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథములు బయలుదేరినవని చెప్పుటయే యెక్కుడు సమంజసము. సూత్రములకు పూర్వమునగూడ శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథము లుండెడివనుటకు యాస్కుని నిరుక్తములో నుల్లేఖింపబడిన యీ క్రిందిశ్లోకమే యాధారము.

అవిశేషేణ పుత్రాణాం దాయో భవతి ధర్మతః
మిథునానాం విసర్గాదౌ మనుః స్వాయంభువో౽బ్రవీత్.

ఇట యాస్కుడు దాయభాగవిషయములో మనువు నుల్లేఖించుచున్నాడు. ఇది శ్లోకరూపమున నున్నది కాన యాస్కునకుగూడ శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథములు తెలిసియుండెనని స్పష్టమగుచున్నది. యాస్కుడు పైన తెల్పబడిన సూత్రగ్రంథములకు తర్వాతివాడు కాడు. కాన నీసూత్రగ్రంథములకు పూర్వమున కూడ శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథము లుండెడివనుటకు బలము గల్గుచున్నది. ఈ శ్లోకము మనువుదేయని చెప్పబడినను ప్రస్తుతమను స్మృతిలో లేకుండుట మనలను బాధించు నంశము గాదు.

కావున ధర్మ సూత్రములలో మనువు పేర్కొనబడి యుండుటచే ధర్మసూత్రములకంటె శ్లోకరూప మనుస్మృతియే పూర్వమని తేలుచున్నది. గౌతముడును, ఆపస్తంబుడును, బోధాయనుడును, వసిష్ఠుడును గూడ మనువును పేర్కొనియున్నారు. కాన వీరందఱును మనుస్మృతి నెఱిగియే యుండిరి. వీరు మనువునుండి యుల్లేఖించిన విషయములు నేటి మనుస్మృతిలో గన్పట్టుచుండుటచే వారెఱిగియున్నది, శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథమే కాని సూత్రరూప గ్రంథము కాదని స్పష్టమగుచున్నది.

(౨) మనువొక సంప్రదాయమునకు మూలపురుషుడనియు, మానవ గృహ్యశ్రౌతసూత్రములు నేడుండుటచే మూడవదగు ధర్మసూత్రము కూడ నాదిలో నుండియుండుట సమంజసమే యనియు తలచుటకు వీలు లేదు. ఏలన: మానవసంప్రదాయ మనునది యెన్నడును నుండినట్లు కన్పింపదు. కౌటిల్యుడు 'ఇతి మానవాః' అని చెప్పినంతమాత్రమున మానవసంప్రదాయమువారుండినట్లు కౌటిల్యుడు తలచెనని చెప్పుటకు వీలులేదు. అట్లు చెప్పినో శంకరాచార్యులవారు కూడ నట్లు తలచెనని చెప్పవలసివచ్చును. ఏలన: శంకరులు గూడ 'ఇతి మానవే' అని యుదాహరించినారు. శంకరుని కాలములోగూడ మానవసంప్రదాయమొకటి యుండెనని దీనివలన తేలగలదు. కాని యట్లు చెప్పుట కాధారమేమియు లేదు; సరికదా ఆసంప్రదాయమే యుండియుండినచో మానవధర్మసూత్రములుగూడ నప్పటికి నిలచియుండవలె నని వలసివచ్చును. కాని శంకరులేకాక శంకరులకు పూర్వముండిన కుమారిల భట్టుకూడ మనుశ్లోకములనే కాని మనుసూత్రముల నుదాహరించియుండలేదు. ఈ యంశములవలన నానాటికి మానవసూత్రములేకాక మానవ సంప్రదాయముకూడ లేదని తేలుచున్నది. కాన 'మానవాః' అని ప్రయోగించిన కౌటిల్యునినాటికివి యుండవలెనని చెప్పుటకు కూడ వీలు గలదు.

(౩) మనువాక్యములుగ కొన్ని స్మృతులలో నుదాహరింపబడిన వాక్యములు నేటి మనుస్మృతిలో గన్పట్టకపోవుటచే నవి మానవగృహ్యసూత్రమునుండి గ్రహింపబడినవని మాక్సుముల్లరు మున్నగువారు చెప్పినమాటలో బలమును, సత్యమునుగూడ లేవు. నేటి మనుస్మృతిలోనున్న యంశములనే లేనట్లుగ వీరు భ్రమించిరి. వసిష్ఠధర్మసూత్రములో నీక్రిందిశ్లోకము గన్పట్టుచున్నది.

ప్రాక్సంస్కృతప్రమీతానాం స్వవంశ్యానా మితిస్థితిః,
భాగధేయం మనుః ప్రాహ ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛేషణే ఉభే. (వసిష్ఠ. ౧౧-౨౨)

ఇట మనువుదిగ నుదాహరింపబడిన యీ యభిప్రాయము మనుస్మృతిలో లేదని బుహ్లరుపండితుడు చెప్పినాడు. కాని మనుస్మృతిలోని యీ క్రింది రెండుశ్లోకములలోను నీయభిప్రాయమేకాక చాలవఱకు నీమాటలుగూడ గన్పట్టుచున్నవి.

అసంస్కృత ప్రమీతానాం త్యాగినాం కుల యోషితామ్,
ఉచ్ఛిష్టభాగధేయం స్యాద్దర్భేషు వికిరశ్చ యః
ఉచ్ఛేషణం భూమిగత మజిహ్మస్యాశఠస్య చ,
దాసవర్గస్య తత్పిత్ర్యే భాగధేయం ప్రచక్షతే. (మను. ౩-౨౪౫,౨౪౬)

అట్లే వసిష్ఠధర్మసూత్రములోని యీ క్రిందిశ్లోకములకు మనుస్మృతిలో నాధారము లేదని చెప్పుటకూడ భ్రమమూలకముగ నున్నది.

అహః ప్రాహరహస్త్వేకమహరేకమయాచితం
అహఃపరాకం తత్రైక మేవం చతురహో పరః,
అనుగ్రహార్థం విప్రాణాం మను ర్ధర్మభృతాం వరః,
బాలవృద్ధాతురేష్వేవం శిశుకృచ్ఛ్రమువాచహ. (వసిష్ఠ. ౨౩-౪౨, ౪౩)

దీనికి మూలముగ మనుస్మృతిలోని యీ క్రిందిశ్లోకము గలదు.

త్ర్యహంప్రాతస్త్ర్యహం సాయం త్ర్యహమద్యా దయాచితం,
త్ర్యహంపరంచ నాశ్నీయా త్ప్రాజాపత్యం చరన్ ద్విజః. (మను. ౧౧-౨౧౧)

ఇతర స్మృతులలో మనువాక్యములుగ నుదాహరింపబడిన కొన్ని వాక్యములు నేటి మనుస్మృతిలోని కొన్ని శ్లోకములకు వ్యతిరేకముగ నున్నవని చెప్పుట గూడ సత్యదూరముగ నున్నది. 'త్రయీవార్తాదండనీతిశ్చేతి మానవాః' అని కౌటిల్యుడు చెప్పియుండగ మనువు ఆన్వీక్షకిని గూడ పేర్కొనుటచే నీరెంటికిని వైరుధ్య మున్నదని బుహ్లరు చెప్పినాడు. కాని ఆన్వీక్షకిని త్రయిలో నంతర్భూతముగ కౌటిల్యుడే యెంచినాడు. కాన వైరుధ్యము పరిహరింపబడుచున్నది. ఇట్లే యితర వైరుధ్యములును కొన్ని పరిహరింపబడవచ్చును. కొన్ని వైరుధ్యములు పరిష్కరింపబడజాలని వైనను గూడ నా యంశము మానవధర్మసూత్రముండెడి దనుటకు బలము నొసగజాలదు. ఏలన: స్మృతులలో నచ్చటచ్చట ప్రక్షిప్తములున్నవను నంశము నందరు నంగీకరించుచునే యున్నారు. అట్టి శ్లోకములను ప్రక్షిప్తములుగనో, పాఠాంతరములుగనో మనము భావింపవలెను. కాని యీ స్వల్ప వైరుధ్యములను గోరంతలు కొండంతలుచేసి వీనికిమూలహేతువు మానవధర్మసూత్ర మని చెప్పుట సాహసము.

(౪) ఇక వసిష్ఠ ధర్మసూత్రము లోని ౪-౫ లో 'ఇతి' అని యుండుటచే నది యక్షరశః మనువునుండి యుదాహృతమని చెప్పుటలోని యౌచిత్యమును విచారింతము. ఈ సూత్రమునకు పిమ్మట నీ క్రింది రెండు శ్లోకములును గన్పట్టుచున్నవి.

మధుపర్కే చ యజ్ఞే చ
పితృదైవతకర్మణి,
అత్రైవచ పశుం హింస్యా
న్నాన్యథే త్యబ్రవీ న్మనుః.
నాకృత్వా ప్రాణినాం హింసాం
మాంస ముత్పద్యతే క్వచిత్,
నచ ప్రాణివధః స్వర్గ్య
స్తస్మా ద్యాగే వధో ఽవధః.
(వసిష్ఠ. ౪-౬,౭)

ఈ రెండు శ్లోకములును మనుస్మృతిలోనే (౫-౪౧,౪౮)యున్నవి. ఈ రెంటి తాత్పర్యమే "పితృదేవతాతిథిపూజాయా మప్యేవ పశుం హింస్యాత్" అనుచోట (వసిష్ఠ ౪-౫) నున్నది. ఈ యభిప్రాయము మనువుదని చెప్పుటకు వసిష్ఠుడు 'ఇతిమానవమ్'అనుమాటలచే సూత్రమును ముగించుచున్నాడు. ఇట్లు సంగ్రహముగ మనుభావమును తెల్పినపిమ్మట వసిష్ఠుడు మనువాక్యముల నక్షరశః ఉదాహరించుచు రెండుశ్లోకములను గన్పఱచినాడు. కావున 'ఇతి'కి పూర్వమందున్న భావమును, దానికి పరమందున్న అక్షరములును మనువువని మనము తెలిసికొనవలెను.'ఇతి'కి పూర్వమందున్న యక్షరము లే మనువు వని భావింపరాదా యన: అపుడు శ్లోకములగతి యేమను ప్రశ్న వచ్చును. అవికూడ మనువువేయనుచో వసిష్ఠసూత్రమునాటికే శ్లోకరూపమనుస్మృతి యుండెననియు, దానినుండి వసిష్ఠు డుదాహరించెననియు తేలును. ఇట్లు సూత్రకాలము నాటికే శ్లోకరూపస్మృతి యుండెనని తేలుచో మానవధర్మసూత్ర ముండెనని యూహించుటకే యవసరము పోవును. ఈ శ్లోకములు మనువువి కావనరాదా యన నేటి మనుస్మృతిలో నవి గన్పట్టుచుండ నవి మనువువి కావనుట యెట్లు పొసగును? వసిష్ఠుడు మనువుభావమును సంగ్రహముగ వచనములో చెప్పినపిమ్మట మనువాక్యముల నుదాహరించినా డ

నుటయే సమంజసముగ నుండును. ఇక 'అథాపి బ్రాహ్మణాయ' మున్న గుసూత్రము మనువునుండి యుదాహృతమగుట కేమియు నాధారము లేదు. దాని చివర 'ఇతి' యని యుండుటచే నది కొందఱి భావమని నస్మృతి దుద్దేశించినట్లు మాత్రమే తెలగలదు. ఇట్టిస్థలములలో నొక్కొక్క-ప్పుడు 'ఇత్యేకే' అని యుండుటయు గాంచనగును.

ఈవిధముగ బరిశీలించి చూడ మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ ముండె నను నూహ కేవలము నిరాధారమని తెలగలదు. మానవధర్మసూత్ర ముండెనని మనపూర్వులు నమ్మిన క్లైవ్యలను గాన్పింపదు. అంతియే కాక శ్రీ శంకరాచార్యులవారి శిష్యులయిన సురేశ్వరాచార్యులు మానవ చరణము లేదని స్పష్టముగ వ్రాసి యున్నారు.

సాయంకాలపు నీడలు

K. P. S.

జైత్రపాలుడు - కాకతీయులు

మారేమండ రామారావు

అనుమకొండ ఏకశిలా నగరములనుండి యాంధ్రదేశమును పరిపాలించిన కాకతీయులకును, దేవగిరినుండి రాజ్యముచేసిన యాదవులకును గొన్ని పురుషాంతరములకాల మెడతెగని పోరాటము జరిగెను. ఇందు యాదవ జైత్రపాలునికిని కాకతీయులకును జరిగిన యుద్ధములు మిక్కిలి ముఖ్యమైనవి. వానిని గూర్చి యిటీవల కొన్ని నూతనసిద్ధాంతములు బయల్వెడలినవి. చారిత్రకాధారముల సాహాయ్యమున వానిని విమర్శించుటయే యీవ్యాసమునొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

జైత్రపాలునికిని కాకతీయులకును గల సంబంధము యాదవ రామచంద్రదేవుని పైఠాను శాసనమునందును[1], హేమాద్రివ్రతఖండమునందలి రాజప్రశస్తియందును[2] గాంచనగుచున్నది. ఈ రాజప్రశస్తిలో జైత్రపాలుడు త్రిల్లింగాధిపుడగు రుద్రుని బహువుగ నపనోగించి యుద్ధభూమిలో పురుషమేధమును చేసెనని చెప్పబడియున్నది. పైఠానుశాసనమందు దీజైతుగియే త్రికళింగరాజునొకనిని జంపి, యతనిరాజ్యమును గైకొని, కరుణాంతరంగుడై గణపతిని చెరనుండికొనితెచ్చి రాజ్యమున నభిషిక్తుని జేసెనని చెప్పబడినది. ఈ రెండాధారములనుండియు దెలియనగు సంశయములను బట్టి జైతుగిచే జంపబడిన రుద్రుడెవడు? ఇతనిచేతనే సంహరింపబడిన త్రికళింగరాజెవడు? అతనిచే చెరనుండి విడిపింపబడిన గణపతి యెవడు? ఈ గణపతి యెవనిచే నెప్పుడు ఏ కారణమున చెరబెట్టబడెను? జైతుగి యితని నేలవిడిపించెను? అను ప్రశ్నలు బయల్వెడలుచున్నవి.

II

జైత్రపాలునిచే యుద్ధమున జంపబడిన రుద్రుడు త్రిల్లింగాధిపతియని వర్ణింపబడినాడు. ఈ జైతుగికాలము క్రీ. శ. 1191-1209 నడుమ తెలుగుదేశమున కేలికయని పేర్కొనదగినంత ప్రబలుడును, రుద్రదేవుడను పేరుగల వాడును గల రాజు కాకతీయవంశజుడు, నమ ముకొండపురవరాధీశ్వరుడునగు రుద్రదేవమహారాజుగాక మరియొకడు గన్పింపడు. అంతియుగాక రుద్రదేవునిరాజ్యము యాదవరాజ్యవిస్తరణమున కడ్డమువచ్చుటయు[3] నీతనికిని జైత్రపాలునికిని శాత్రవమేర్పడుటకునొక కారణమగును. మరియును రుద్రదేవుని రాజ్యాంత్యకాలమునం దతనితమ్ముడగు మహాదేవరాజు కొంతయశాంతిని గలిగించెను.[4] స్వరాజ్యవిస్తరణకాంక్షియై, కంటకమువలె నున్న కాకతీయరాజ్యము నెట్లయిన కబళింపు మాయని చేయుచున్న జైత్రపాలుడీ యదనును గనిపెట్టి యనుమకొండరాజ్యముపై దాడివెడలెను. అప్పుడు జరిగినయుద్ధములో కాకతి రుద్రదేవుడు మరణించియుండును. ఈతని ప్రశంస శా. శ. 1117 కు సరియగు 1196 కు పిమ్మట గన్పింపకుండుటచే నీవృత్తాంత మా సంవత్సరముననే జరిగెనని యూహింప నగును.

ఇదియిట్లుండ శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు తామిటీవల ప్రకటించిన "కాకతీయాంధ్రరాజ యుగచరిత్రము" నందు జైతుగి రుద్రదేవునిజంపెనని వర్ణించినది "అతిశయోక్తి"యనియు, "నింద్యము" నని వ్రాసినారు[6]. కాని యతని గ్రంథమున వారే యీ యూహను పూర్వపక్షము చేసికొనిరి[7].

III

జైత్రపాలుడు యుద్ధములో సంహరించిన త్రికళింగరాజెవడు? అను ప్రశ్నకిటుపై సమాధానము నొసగవలసియున్నది. ఈ సంబంధమున ముఖ్యముగ గమనింపదగినవి రెండువిషయములు గలవు. అందు మొదటిది జైతుగి పై త్రికళింగరాజును చంపి యతనిరాజ్యమును వశపరచుకొనె ననునది, రెండవవిషయము జైతుగిచే కారాగారమునుండి విడిపింపబడిన గణపతి కాకతీయగణపతిదేవుడే యని పండితాభిప్రాయమైయుండుట. అసలో పై త్రికళింగరాజు రుద్రదేవుడు కాజాలడు. అట్లనుటకు రెండుప్రతిబంధకములు గలవు. రుద్రదేవుడు త్రిలింగ లేక తెలుగుదేశమున కేలికయని పైఠానుశాసనమున చెప్పబడియున్నాడు. అతనికి త్రికళింగరాజబిరుదమున్నట్లు చెప్పుటను చెప్పబడలేదు. అంతియుగాక రుద్రదేవుని మరణానంతర మతనిరాజ్యము జైతుగిచే నాక్రమింపబడక యతనితమ్ముడగు మహాదేవరాజుచే పాలింపబడెను. ఈ కారణములను బట్టి పై త్రికళింగరాజు మహాదేవరాజే యగునని నే నిదివరలో వ్రాసియుంటిని. ఈ యూహకీక్రింది యాధారములుకూడ గలవు.

(1) జైతుగి కాకతీయరాజులలో రుద్రదేవ మహాదేవ గణపతిదేవులకు సమకాలికుడుగ. అందు రుద్రదేవునితో పోరి యతనిని చంపి, యీజైతుగి గణపతిదేవుని బంధవిముక్తుని జేసెనని యిదివరలో చెప్పియుంటిమి. అట్టి డీయిరువుర కాకతీయరాజులకును నడుమగల మహాదేవరాజుతోగూడ జైత్రపాలుడు యుద్ధముచేసియుండుట అసంభవము కానేరదు.

(2) మహాదేవరాజు మూడు సంవత్సరముల కాలమే రాజ్యముచేసి మరణించుటచే నది హఠాత్సంభవమేయని తోచుచున్నది.

(3) స్థానికగాథలయందును, ప్రతాపచరిత్ర సోమదేవరాజీయాదులందును గూడ మహాదేవరాజు యాదవరాజధాని యగు దేవగిరిని ముట్టడించి, యచటజరిగిన "యసమగజయుద్ధము"న మరణించెనని చెప్పబడియున్నది.[10] గణపతిదేవునినాటి గారవపాడు తామ్రశాసనముగూడ పై దేవగిరి ముట్టడిని పేర్కొనుచున్నది.[11] దీనినిబట్టి యీ ముట్టడిలో నప్పటియాదవరాజగు జైత్ర

---

1. Ep. Ind. III. p. 113.

2 Bhandarkar: Early Hist. of the Dekkan. (3rd Edn.) p. 243.

3. కల్యాణీనగరమునుండి ధర్మపురి మంథెనలమీదుగా మాల్యవంతమున కొకగీత గీసిన యెడల నీనాటి కాకతీయరాజ్యపు పశ్చిమోత్తరసీమ యేర్పడును. దానికావల యాదవులుండిరి.

4. ప్రతాపచరిత్రము

5. తెలంగాణా శాసనములు, కాక. నం.7.

6. పుట ౩౭.

7. Ibid పుట ౩౦౦.

8. రుద్రదేవుడు 1158-1196, మహాదేవుడు 1196-1198, గణపతి 1198-1261 } 1191-1209 జైత్రపాలుడు

9. సోమదేవరాజీయము—౨ ఆశ్వాసము.

10. నా "కాకతీయాంధ్ర రాజయుగచరిత్ర విమర్శనము" పుట 52.

11. Ep. Ind. X

పాలుడే మహాదేవరాజును గజయుద్ధమున చంపెనని యూహించుటకు మిక్కిలి సమంజసముగ నుండునుగదా!

ఇట్లు స్పష్టముగ తెలియదగు నీయంశమును గూర్చి యుభయుల కొన్ని విమర్శనలును, వానితో బాటుగ కొన్ని మారిన సిద్ధాంతములును బయల్వెడలినవి. శ్రీ వీరభద్రరావుగారు మహాదేవ రాజు రాజ్యముచేయలేదని యొక సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించినారు.[12] వారు రచించిన "కాకతీయాంధ్రరాజుల చరిత్రము"ను విమర్శించుచు "ఆ. రా." యను మరియొక పండితులు నీయంశము నాక్షేపించినారు.[13] శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు పై శాసనమునందలి త్రికళింగరాజు కాకతిమహాదేవ రాజు కాజాలడని వ్రాసినారు.[14] ఈ పండితుల యూహలన్నియు విమర్శార్హములై యున్నవి.

శ్రీ వీరభద్రరావుగారు మహాదేవరాజు రాజ్యముచేయలేదనుటకు జూపిన కారణము మిక్కిలి బలహీనమైయున్నది. అతడు తన యన్నయగు రుద్రదేవుని కాలమున దిరుగుబాటు చేసెననియు, నంతట నీసోదరులిర్వురకును యుద్ధము జరిగెననియు, నందు మహాదేవరాజు రుద్రదేవునిచే జంపబడెననియు వీరి సిద్ధాంతము. దీనికి స్థానికచరిత్రము, ముఖ్యముగా ప్రతాప చరిత్రము ఆధారమట! ప్రతాపచరిత్రమునం దెచ్చటను పై వృత్తాంతము గన్పింపదు. అంతియగాక నా గ్రంథమున మహాదేవరాజు రుద్రదేవుని యనంతరము రాజ్యమునకువచ్చి, మూడేండ్లు పరిపాలనముచేసెనని చెప్పబడి యున్నది. ఇట్లు ప్రతాపచరిత్రమునకే గాక శ్రీ వీరభద్రరావుగారి సిద్ధాంతము శాసనము లకుగూడ విరుద్ధముగనే యున్నది. కాకతీ యులశాసనము లనేకములు మహాదేవరాజు రాజ్యముచేసెనని స్పష్టముగ దెల్పుచున్నవి. అంతియుగాక రుద్రదేవుని రాజ్యము క్రీ. శ. 1196 లో నంతమయ్యెననియు, గణపతి దేవుని రాజ్యము 1198 లో ప్రారంభమయ్యె ననియు వీరి నిర్ణయము.[15] ఇది వాస్తవ మేని మహాదేవరాజు రాజ్యముచేయకనే మరణించి యుండినచో క్రీ. శ. 1196-1198 నడుమగల కాలమున కాకతీయరాజ్య మరాజకమై యుండెనా? మరియును శ్రీ వీరభద్రరావుగారే తమ నాకిన గ్రంథమున నొక చోట[16] రుద్రదేవుని యనంతర మతని సోదరుడగు మహాదేవరాజు "౧౧౯౬ నుండి ౧౧౯౮ వ సంవత్సరమువరకును బరిపాల నము చేసి యాసంవత్సరమున దేవగిరిరాజయిన జైత్రిపాలునితో జరిగిన యుద్ధమునందు మృతినొందెను" అని వ్రాసినారు. దీనినుండి వారిసిద్ధాంతము స్వకపోలకల్పితము, నవిశ్వస నీయము నని స్పష్టమగుచున్నది.

మహాదేవరాజు రాజ్యము చేయలేదనుటకు "ఆ. రా." గారు చూపిన కారణములును వింతగనే యున్నవి. "అతడు రాజ్యమునకు రాలేదనే అభిప్రాయముతో మేము పూర్తిగా ఏకీభవిస్తున్నాము. మిక్కిలి విశ్వాసార్హము లయిన ఉప్పరపల్లి, ఏకామ్రనాథ, పాలంపేట శాసనములలో రుద్రుని తరువాత గణపతి రాజ్యమునకువచ్చినట్లు స్పష్టముగా కనబడుచున్నది. పాఖాల, కుందవరం శాసనములలో మహాదేవరాజును గూర్చి వ్రాసినది కవుల యత్యుక్తి అని భావించవలెను." అని యీ పండితుని యభిప్రాయము. ఇం దీక్రింది త్రుటి ప్రమాదములు గలవు.

(1) ఉప్పరపల్లి, ఏకామ్రనాథ, పాలంపేట శాసనములు మిక్కిలి విశ్వాసార్హము లట. ఇతర కాకతీయశాసనము లన్నిటికం టెను వీనియందుగల విశిష్టతయేమో! అది "ఆ. రా." గారి విపరీతసిద్ధాంతమున కను కూలములని వారెంచియుండుట తప్ప మరి యొకకారణ మేమియును గన్పింపదు. అటులే పాఖాల కుందవరము శాసనము లత్యుక్తి పూరితములనుటయు నసమంజసమే యగును. ఈ రెండుశాసనములేకాదు, మల్కాపుర గారవపాడు శాసనములును, మరియెన్నియో యితరములును, వాఙ్మయమును, ప్రతాప చరిత్రాదులునుగూడ మహాదేవరాజు రాజ్యము చేసెననియే తెల్పుచున్నవి. వీనన్నిటినిగూడ నత్యుక్తిపూరితములనియే "ఆ. రా." గారు త్రోసిపుచ్చ సాహసింతురా?

(2) వీరు "మిక్కిలి విశ్వాసార్హము" లని విశ్వసించెడి ఉప్పరపల్లి, ఏకామ్రనాథ, పాలంపేట శాసనములలోని యేకామ్రనాథ శాసనము[17] నందలి 9 వ శ్లోకము రుద్ర దేవుని ప్రశంసించుచున్నది. పిమ్మట "తదనుజ గణపత్యః" యని ప్రారంభింపబడి 10 వ శ్లోకము మహాదేవరాజునుగూర్చి చెప్పుచు న్నది. ఆటుపై 11 వ శ్లోకములో గణపతి ప్రశంస గలదు. దీనివలన రుద్రుని యనంతరము గణపతియే రాజ్యమునకువచ్చెనని యేర్పడుట లేదే! ఈ విషయమున "ఆ. రా." గారు మిక్కిలి పొరబడిరి.

(3) పాలంపేటశాసనము[18] రుద్రదే వుని యనంతరము కాకతీయరాజ్యమున కపా యముగలిగెనని చెప్పుచున్నది. అంతేగాని రుద్రునితరువాత గణపతి రాజయ్యెనని లేదు.

(4) కాకతీయుల చరిత్రమునకు సంబం ధించిన యాధారములన్నియు బాహుళ్యముగా మహాదేవరాజు రాజ్యమేలెననియే చెప్పుచుండ దానిని తిరస్కరించుట మిక్కిలి సాహస కార్యమే యగును. శాసనములలో పూర్వికులను పేర్కొనునపుడు కొందరి ప్రశంస మానుట యు గలదు. పెక్కు కాకతీయశాసనములు రెండవబేతరాజునుండియే వంశావళిని ప్రారం భించుచున్నవి. దానినిబట్టి యాతనికి బూర్వ ముండిన మొదటిప్రోలి, మొదటిబేతరాజులు రాజ్యమేలలేదనుట సమంజసముకాదుగదా! అటులే ఉప్పరపల్లి శాసనములో[19] గణ పతిదేవుని "రుద్రదేవేంద్రను భ్రాతృనందనుడు" అని వర్ణింపబడినాడు. ఇతరాధారము లన్నియు నతడు మహాదేవరాజు పుత్రుడనియే చెప్పుచున్నవి. అప్పుడు పై యుప్పరపల్లి శాసనము "మిక్కిలి విశ్వాసార్హ"మని యెం చుట హాస్యాస్పదమగును గదా!

ఇక మిగిలినది పైనుదహరింపబడిన త్రికళింగ రాజు కాకతిమహాదేవరాజు కాడను శ్రీ ఈ శ్వరదత్తుగారి వాదము. ఇట్లనుటకు వీరు చెప్పుచున్న కారణము మహాదేవరాజునకు త్రిక ళింగ రాజబిరుదము లేకుండుటయే. అయినను పై సమన్వయము నీక్రిందికారణములచే సమ ర్థింపవచ్చును.

(1) త్రికళింగరాజ బిరుదము తూర్పు గాంగులకును, చేదిహైహయులకును నుండెను

12. "కాకతీయాంధ్రరాజుల చరిత్రము" పుట ౩౮౦.

13. ప్రతిభ. సం 1-సం. i.

14. ఆం. పా. ప. ప.

15. "కాకతీయాంధ్రరాజుల-చరిత్రము" పుటలు ౭౩౬, ౩౮౩.

16. Ibid. పుట ౩౩౯.

17. Ind. Ant. XXI. p. 200

18. Hyd. Arch. Sur. No. 3.

19. Ibid. 27-28 పంక్తులు.

మాట నిజమే. కాని వారిలో నెవడైన నొక రాజు యాదవజైత్రపాలునిచే జంపబడెననుట కాధారములేవియు గానరావు.

(2) కళింగమున నుత్తరకళింగము, మధ్య కళింగము, దక్షిణకళింగము నను విభాగము లుండెడివి. తూర్పుగాంగు లీమూడు భాగములపైనను గూడ తమయధికారమును నెరపినప్పుడు సహితము "త్రికళింగాధిపతి" బిరుదమును వహించిరి. అట్లే చేదిరాజులును కళింగములోని కొంతభాగము నేలినను పై బిరుదముతోడనే వ్యవహరింపబడిరి. దక్షిణమున కళింగదేశమునకు గోదావరీనది పరిహద్దుగనుండెను. కాకతిరుద్రుని శాసనములు ద్రాక్షారామమునందుండుటచే[20] నాప్రాంతి మతనిచే జయింపబడెనని తెలియుచున్నది. అనగా రామహేంద్రవరమునుండి ద్రాక్షారామమువరకునుగల కళింగదేశభాగము మహాదేవరాజునకు సంక్రమించియుండును. ఈవిధముగ చేదిగాంగరాజులవలెనే యితడుగూడ కళింగదేశపాలకుడగుటచే త్రికళింగాధిపతి యగును.

(3) అంతియగాక ద్రాక్షారామమున తూర్పుగాంగుల శాసనము లెన్నియో గలవు. రుద్రునికాలమునకే కాకతీయరాజ్య మిచటికి విస్తరించియుండుటచే గాంగులకును కాకతీయులకును నిచట సంఘర్షణ జరిగియుండుట కవకాశ మేర్పడెను. పూర్వ మొకరాజు తన శత్రువును ధిక్కరించుటకై యతనిబిరుదములను తాను వహించు టాచారమైయుండెను. అట్లే తూర్పుగాంగులను ధిక్కరించుటకై కాకతిమహాదేవరాజు వారి త్రికళింగరాజ బిరుదమును తాను గైకొనియుండవచ్చును.

ఈ చర్చవలనబట్టి కాకతిమహాదేవరాజు రాజ్యముచేసెననియు, నతడు దేవగిరిని ముట్టడించెననియు, నప్పుడు జరిగినయుద్ధమునందు యాదవజైత్రపాలు డతనిని చంపెననియు స్పష్టమగుచున్నది.

IV

ఇక మిగిలినది గణపతిదేవుని జైత్రపాలుడు బంధవిముక్తుని చేసెననువిషయము. ఈగణపతిమహాదేవరాజుపుత్రుడును, కాకతీయరాజులలో నగ్రగణ్యుడునునగు గణపతిదేవుడేయని పండితులందరు నంగీకరించియున్నారు. అనగా నితనిని చెరబెట్టినవారెవరు? జైతుగి యితని నేల విడిపించెను? గణపతి చెరలోనుండిన స్థలకాలము లేవి? అను ప్రశ్నలు బయల్వెడలుచున్నవి.

పెదతండ్రియగు రుద్రదేవుడే గణపతిని చెరబెట్టెనని శ్రీవీరభద్రరావుగారి యభిప్రాయము.[21] అందులకు వారు చూపెడికారణము గణపతి తనతండ్రి మహాదేవరాజుతో కలిసి తిరుగుబాటుచేయుటయే. ఈ వృత్తాంత మేయాధారమునందును లేకుండుటచే విశ్వసనీయముకాదు. గణపతిదేవుని శాసనములెన్నియో రుద్రదేవుని పెక్కువిధముల పొగడుచున్నవి. ఉప్పరపల్లి శాసనమునం దతడు "రుద్రనరేంద్రసుపుత్రుండును" అని వర్ణింపబడినాడు. దీనినిబట్టి వారిరువురకును గల యనుబంధము స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతకంటెను జైతుగియే గణపతిదేవుని చెరబెట్టెననుట సమంజసముగనుండును. మహాదేవరాజును జంపి యనంతరవారసుడగు గణపతిదేవుని చెరబెట్టినచో నరాజకమై కాకతీయరాజ్యము విధ్వంసమగుటయు, తనమార్గము నిష్కంటకమగుటయు జరుగవలెనను నుద్దేశముతోడనో, లేక తమయేలికను బందీకృతుని జేసినచో కాకతీయరాజ్యప్రజలు యాదవుల యధికారము నంగీకరింతురను నుద్దేశముతోనో జైత్రపాలు డట్లు చేసియుండవచ్చును. అంతియగాక నటు రుద్రుడు నుగాక నిటు శత్రురాజ్యపాలకుడును, మహాదేవరాజహంతకుడునగు జైత్రపాలుడును గాని నా గణపతిదేవుని చెరబెట్ట నవసరముగలవా రింకెవ్వరును గన్పింపరు. జైతుగి గణపతిని విడిపించెనని యున్నదిగాని పైశాసనములో నతనిని చెరబెట్టెనని లేదని శ్రీఈశ్వరదత్తుగారి మరియొక యాక్షేపణ. కాని యాశాసనమునందే జైతుగి గణపతిని చెరబెట్టెనని యూహించుట కవకాశము గలదు. అందు జైతుగి "కరుణావరుణాలయః" అని వర్ణింపబడినాడు. దీనినుండి యతడు గణపతిపై కరుణించి యతనిని బంధవిముక్తునిజేసెనని చెప్పవచ్చునుగదా. ఎవరో మరియొకరు చెరబెట్టగా జైతుగి గణపతిపై కరుణించెనా? అట్లయిన చెరబెట్టినవారెవరో తెలియుటలేదు. అందువలన మహాదేవరాజును జంపి జైతుగి యతనితనయుడగు గణపతిదేవుని చెరబెట్టి, కొంతకాలమైనపిమ్మట బంధవిముక్తిని చేసెనని చెప్పుటయే సమంజసముగనుండును.

గణపతిదేవుడు చెరలోనుండిన దెచ్చట? అనునది మరియొక ప్రశ్న. జైత్రపాలుడే యతనిని చెరబెట్టెనని పైన చెప్పియుంటిమి. అట్టి యెడ కాకతీయులకు ప్రబలవిరోధియగు జైత్రపాలుడు గణపతిదేవుని యాంధ్రదేశమునందే చెరయందుంచుట సంభవముకాదు. అట్లయినచో శత్రురాజులందరను పారద్రోలి కాకతి రాజ్యలక్ష్మి నకాలప్రళయమునుండి కాపాడిన రేచర్లరుద్రసేనాని మున్నగువారలు గణపతిదేవుని వెంటనే విడిపించియుందురు. అంతియుగాక జైత్రపాలు డంత తెలివితక్కువవాడై యుండడు. కాన గణపతిదేవుని కారాగృహనివాసము ఆంధ్రదేశమున గాదనియు, బహుశః దేవగిరిలోనై యుండుననియు చెప్పవచ్చును. మరియును పాలంపేటశాసనములో రుద్రదేవుని మరణానంతరము కాకతీయరాజ్యముపై పెక్కురో శత్రురాజులు దండెత్తివచ్చి దానిని విధ్వంసముచేయ యత్నింప, రేచర్లరుద్రుడు వారిని పారద్రోలెనని చెప్పబడినది. ఈ శాసనమున పైయుపద్రవములు జరిగినకాలమునం దెవరు రాజుగనుండెనో చెప్పబడలేదు. గణపతి యాకాలమున రాజుగనుండి, స్వదేశమునందే యుండినచో యీవిప్లవములు జరుగుట సంభవము, ఒకవేళ జరిగినను వానిని వర్ణించునపుడు గణపతిప్రశంస వచ్చియేయుండును. ఇదియు నాకాలమున గణపతి దేశమున లేడనియే సూచించుచున్నది.

గణపతిదేవుడు చెరలోనుండినకాల మేది? మదరాసుశాసనశాఖవారు కీరాజు మొట్టమొదటి శాసనము క్రీ. శ. 1209 నాటిదనియు, నందతని 10 వ రాజ్యవత్సర మున్నదనియు, నంతకు బూర్వపుశాసనము లేవియు గన్పింపకుండుటచే క్రీ. శ. 1198-1209 నడుమ కొంతకాల మితడు చెరయందుండియుండవలెననియు నూహించియున్నారు[22]. కాని యీ వృత్తాంతము నింతకంటెను తక్కువ కాలమునకు దీసికొనిరావచ్చును. నైజాం రాజ్యమునందలి పిల్లలమఱ్ఱిగ్రామములోని శా. శ. 1124 నాటి యొకశాసనమునందు గణపతిదేవునిరాజ్యము "శమితసకలోపప్లవ ప్రౌఢరాజ్యం" అని వర్ణింపబడినది.[23] ఇంతవరకు నిదియే గణపతినాటి మొదటి

20. S. I. I. IV.

21. "కాకతీయాంధ్రరాజయుగచరిత్రము" పుట ౩౭౦.

22 M.E.R. 1906 part II. p. 80.

23. తెలంగాణాశాసనములు కాక. నం. 9 పుట 29. 34-35 పంక్తులు.

శాసనము. దీనిబట్టి యీ రాజు కారాగృహ నివాసము క్రీ. శ. 1198 లో మహాదేవ రాజు మరణించిననాటినుండి యీ శాసనకాలము క్రీ. శ. 1202 వరకునుగల నాలుగేండ్ల కాలమునం దైయుండునని తెలియుచున్నది. ఈ శాసనమున పేర్కొనబడిన ఉపప్లవములు పాలంపేటశాసనములోని శత్రురాజులవిజృంభణమునకే సూచనలని చెప్పవచ్చును. దీనిప్రశంస 1202 నాటి యీ శాసనమునందుండుటచే నీవిప్లవము లాసంవత్సరమునకో, యంతకు గొంచెముముందుగనో జరిగెననియు నూహింపవచ్చును.

పైన చర్చింపబడిన విషయములనుబట్టి జైత్రపాలుడు కాకతి మహాదేవరాజునుగూడ జంపెననియు, యతనిపుత్రుడును గణపతిని చెరబెట్టి క్రీ. శ. 1202 ప్రాంతమున కరుణించి విడిచెననియు చెప్పవచ్చును.

దాగుడు మూత

—శర్మ—

మైలాపూరు యువతీసమాజము, తృతీయవార్షికోత్సవము

మహాలక్ష్మీ పఠన మందిర చతుర్థవార్షికోత్సవము, గుంటూరు

మైలాపూరు యువతీ సమాజముయొక్క నూతనభవన ప్రవేశోత్సవము

చెన్నపురి సేవాసదనమందు స్థానిక మహిళాసమాజముయొక్క 11-వ సమావేశము

శరీరయజ్ఞము

కథకుఁడు: విద్వాన్ టి. ఆర్ముగం పిళ్లె

[క్రీ. శ. 1561-1562 ఏఁడులనాఁటి చరిత్రకు సంబంధించిన కథ]

హుమాయూన్ చక్రవర్తి మరణించునప్పు డక్బరు పదుమూఁడేఁడుల యర్భకుఁడు. ముక్కుపచ్చ లారని యాపిన్నవయసుననే యతఁడు తన గురు వగు బహరాంఖానుని సాయమున సికందర్ షా, అడాలీ, విక్రమాదిత్య బిరుదనాముఁ డగు హీమూ మొదలగు ప్రబలశత్రువర్గమును రూపుమాపి తనతండ్రిసింహాపీఠ మధిష్ఠించెను.

బహరాంఖానుఁ డక్బరు పదునెనిమిదేఁడులవయస్కుఁ డైనప్పుడు కూడ తన నిరంకుశాధికారముచేఁ గొన్ని యత్యాచారములచేత నతని మనస్సును నొప్పించుచుండినందున చక్రవర్తి రాజ్యవ్యవహారములను స్వయముగ స్వతంత్రించి నడుప నారంభించి, తత్సంకల్పమునకుఁ దొలిపూజగ బహరాంఖానుని మక్కా ఫకీరుగ నొనర్చెను.

అట్లు స్వతంత్రించిన అక్బరుపాదుషా పాలనమును సహింపక మాళవము నేలుచుండిన బాజ్ బహదూరనెడి వాఁడు తిరుగుఁబాటు సూపి చెలరేఁగెను. అతని నణఁగఁద్రొక్కుటకు ఆదంఖాన్ అనెడు తన సరదారు నొక్కనిఁ బంపఁగా నతఁడు సారంగపురము సమీపమున బాజ్ బహదూరును సంపూర్ణముగ నోడించి, మాళవముఖ్యనగరమగు ఉజ్జయినీ పట్టణమును జేరుకొనియెను.

బాజ్ బహదూరున కొక హైందవ భార్య రూపసి, రూపమతియనునది కలదు. ఆమె కోటతలుపులుమూసికొని యాదంఖాను నెదిరించి పోరెను. ఆతఁ డా ప్రహరిగోడ నొకచోఁ బగిల్చి యాశిథిలములచే నగడ్తఁ బూడ్చి యశ్వారూఢుఁడై పురప్రవేశ మొనర్చెను!

రాణి రూపమతీదేవి ధైర్యసాహసములు తాన చూచి యాశ్చర్యచకితుఁడైన యాదంఖానుఁడు తిన్నఁగ నామెగారి నివాసముఁ జొచ్చి తన్నుఁ బరిణయ మాడినచో నామె రాజ్ఞీపదవిని స్థిర మొనర్చెదనని యామెకు కబురంపెను. రూపమతి వాని బారినుండి విమోచన మందు మార్గ మెఱుఁగక నాఁటిరాత్రికి రమ్మని చెప్పి పంపెను.

నిర్దిష్టసమయమున కాతఁ డత్యంతోత్సాహపరవశుఁడై యంతిపురికేఁగుదెంచి రాణిగారున్న గదిలోనికి వెళ్లెను. హంసతూలికాతల్పమున రాణి సాలంకృతయై మేలివలిచీరముసుఁగిడి యొకప్రక్క కొరగికూర్చుండి యాతనిరాకకై యత్యంతసంతోషమునఁ బ్రతీక్షించుచుండెనట్లు వ్యక్తముకాఁగా నాదంఖానుఁడు తన నోము ఫలించెనని యువ్విళ్లూరుచు, బిరబిర వెళ్లి యామె ప్రక్కన కూర్చుండెను.

పాప, మామెకు సిగ్గధికముకాఁబోలును, మౌనముగా నుండెనని సరసంపు హావభావములు వ్యక్తపఱచుచు నామెముసుఁగును స్వతంత్రించి తీసివైచినాఁడు. రూపమతీదేవి విషపానము చేసి చచ్చియుండెను!

* * *

హుమాయూను చక్రవర్తి కనేక భోగస్త్రీ లుండిరి. వారిలో మాహం అంగా యనునామె యగ్రగణ్య.

ఆమెయొక్క అపత్య మాదంఖాన్ సరదారుఁడు. కావున నక్బ రాతనిని మిక్కిలి విశ్వాసపాత్రుఁడనియే నమ్మియుండువాఁడు. అదియుఁగాక మాహం అంగా తన పాలకజనని కావున నామెపుత్రుఁడు తన కత్యంతము కూర్పువాఁ డని నెంచియుండెను. ఆదంఖానుఁడు గొప్ప శూరుఁడు. కావున నాతఁడు పాదుషావారి విశ్వాసమున కెంతయుఁ దగినవాఁ డనియే యనవలయును. మాళవదేశమును జయించినాఁడు కావునఁ దాత్కాలికముగ రాజప్రతినిధియై రాచకార్యములఁ జూడ నారంభించెను.

అక్బరుపేర శాసనము లనేకము సృష్టింపఁబడెను. రాష్ట్రమున విప్లవకారుల రూపుమాపవలయు నని ఆదంఖానుఁడు చేయ లసిన సమస్త శాసనములను జేసి యాచరణ కుంచెను. ధర్మవ్యవస్థను జక్కఁగా నెలకొల్పవలయు నని, దయాదాక్షిణ్యములులేక, స్త్రీవృద్ధ శిశువివక్షలేక, విద్రోహులని యనుమానమున్నంత మాత్రమునఁ బూర్వాపరవిచారణ లేక వారి నందఱ నతిదారుణముగఁ జిత్రవధ గావించెను. న్యాయాచరణమను నెపమున నాతఁ డొనరింపని యక్రమములు లేవు

రాజద్రోహు లని పరిగణింపఁబడినవారిలో నుజ్జయినీనివాసి యగు విష్ణుపండితుఁడను యువకుఁ డొక్కఁడు. అతఁ డొనర్చిన విద్రోహమేదియో విస్పష్టపడలేదు. కాని యాతని వ్రాలున్న లేఖ యొక్కటి బాజ్ బహదూరునింట లభించినదే గొప్ప నేరముగ నిశ్చయింపఁబడినది.

సింహావేదికపై సుఖాసీనుఁ డయి నిండోలగమున్న రాజప్రతినిధియెదుట పెడతెక్కలు విఱిచికట్టఁబడిన విష్ణుపండితుఁడు నిలువఁబెట్టఁబడెను. నిమ్మపండువంటి మైచాయ; సుందరమైన విగ్రహము; చెక్కితీర్చినట్లుండు నవయవస్ఫూర్తి; నూనూఁగుమీసలు; చక్కని బ్రాహ్మణతేజ ముట్టిపడుచుండ నాతఁడు భగవత్సాక్షిగఁ దానెట్టివిద్రోహులతోడను జేరియుండలేదని ప్రమాణ మొనర్చెను.

దొరకిన జాబువిషయమై ప్రశ్నింప నతఁడు చిఱునవ్వు దొలుకాడుచుండఁ దా నాతేదీనాఁ డుదయపురమున నవోఢయైన తన భార్యతోఁ దొలికూటమిసంబరమున మునిఁగియుంటి ననియు, మానవుని జీవితమున నట్టి మహదానందదాయకమయిన వేళ నట్టి విద్రోహములనైనఁ దలపెట్ట నవకాశ మేర్పడుట హాస్యాస్పదమనియు నుగ్గడించి, తా నట్లు చెప్పికొనవలసివచ్చినందులకు యువకులకు సహజమైన సిగ్గును వ్యక్తపఱచు నొక్క చిన్ననవ్వు నవ్వెను.

ఆ నవ్వు తురుష్కునకుఁ గిను గ్రుచ్చెను. "కాఫిరు" లెవ్వరుకాని తన యెదుట నవ్వుటయన్న నది తనవ్యక్తిగౌరవమునకును, నుద్యోగగాంభీర్యమునకును లోపమును సూచించునని వాని నిశ్చితాభిప్రాయము. రాజనీతి లేమిచే వా రట్లు ప్రవర్తించుచుండిరని యాతని మతము.

బొమలు ముడివడ ఖయిదీని గుండె లవియునట్లు తీవ్రదృక్కుల చూచి "జాబులోని సంతకమున కేమందువు?" అని ప్రశ్నించెను.

"అది నా పేరుమాత్రమే సంతకముమాత్రము ముమ్మాటికిఁగాదు"

"ఏమి తెలివి! అందున నేమిభేదమున్నది? వ్యక్తపఱుము."

తన కెంతమాత్రము భయములేదనుకొని యాపాఱుఁడు చాపలమునఁ గొంత యధికప్రసంగము చేయుటకు సాహసించెను. నిరపరాధిత్వము తనకు బాసటయై యుండఁగా నక్బరుసార్వభౌముని సామ్రాజ్యమునఁ దా నెవ్వరికి భయపడవలయును? అందున నీతుఱక తన తెలివిని సంప్రశ్నించుచుండెను. కావున ముందువెనుక లాలోచింపక "ఈ మాత్రపుఁ దెలివిడి ఇచ్చట మూఁగియున్న నీ మ్రుక్కాసిబం దెవ్వఁడేని నీ కెకరువుపెట్టఁగలఁడు. అడిగి చూడుము." అని ప్రతివచన మాడెను.

ఆదంఖానున కంతమాత్రము దుస్సహమయ్యెను. దేహ మంతయు నేయిబెల్లు కుట్టినట్లు మండిపోయినది. కన్నులు నిప్పుకలు గురియ "ఛీ, కాఫిరుగాడిదా, నోరుమూయుము. నీ బొంకటుక్కలు నాయెదుట విప్పకుము. ఎవరి తెలివి యెవరి నేమి చేయునో తెలిసికొందువు, కానిమ్ము" అని, సేవకులకు "ఈ సూకరమును చెఱయందుంపుఁడు. తరువాత వీని పని చూచెదము." అని యాజ్ఞాపించెను. ముష్కరులగు తురుష్కులాతని బిరబిర నీడ్చికొని వెళ్లుచుండ సచివుఁ డొక్కఁడు "ఆతని మాటల యాథార్థ్యము గనుఁగొనుట కెంత సేపగును? ఆతని భార్యనో, బంధువులనో యడిగినఁ జాలదా?" అని యుపపాదనము చేసెను.

"దర్యాప్తు చేసి చూడుఁడు. వాఁడ సత్యవాది యనియే తీర్మానము కాఁగలదు."

అట్టి దర్యాప్తేదియు జరుగలేదు. మరునాఁటి సంజకడ విష్ణుపండితుని భార్య, ఇందిరాదేవి యాదంఖానుని దర్శించెను. "ప్రభూ, నాఁతి నిరపరాధి. రాజద్రోహ మెన్నఁడును దలపెట్టి యెఱుఁగఁడు. దైవసాక్షిగ నేను ప్రమాణ మొనర్చుచున్నాను. ఆ జాబులోని తారీకున నామగఁడు నా తల్లిగారింట నుండెను. ధర్మదాతలు నా పలుకులను విశ్వసించి నా భర్తను విడిపించి రక్షింపుఁడు." అని యతిదీనముగ రెండుచేతుల సాఁచి వేడుకొనియెను.

అశ్రుకణవిభాస్వంతమయిన యా సుందరకపోలములఁ జూచి, వెడద కందోయి సొంపు నెంచి, తరుణారుణాధరబింబమును బెకల్చుకొని వచ్చుచుండు మల్లెమొగ్గవంటి దశనకాంతుల గణించి యాదంఖానుఁడు నిస్తబ్ధుఁడై కొంతసేపట్టె తెప్పవేయక నోరు దెఱచుకొని తేఱిపాఱఁజూచుచుండెను. అనిర్వాచ్యమైన మందహాస మొక్కటి యిగురొత్తి వాని పెదవులనడుమ నిటునటు దుందుడుకు సేయనారంభించెను. క్షణక్షణమున కాతని నేత్రద్వయ మా సౌందర్యరాశి గొల్పుచున్న మిఱుమిట్లచేఁ గాఁబోలు దిగ్భ్రమ సూచింపుచుండెను. ఎట్టకేల కాతఁడు,

"కాంతామణీ, నీ మగఁడు ద్రోహి యేయని ఋజువొనర్చు ప్రబలసాక్ష్యమున్నది. దానిని నీవ చూడు" మనుచు లేచి సమీపముననున్న యొకబీరువా తెఱచెను. అందొక లేఖనెత్తి యందలి "చేవ్రాలు" మాత్రమగపడునట్లామె కట్టెదుట దానిని బట్టి "ఈ పే రెవ్వరిదో చదువుము" అని నుడివెను.

బాష్పధారాప్లావితమైన వదనారవిందమును దుడిచికొని ఇందిర తోడనే "పేరుమాత్రము నా మగనిదే కాని వ్రాలుమాత్ర మాతనిది కానేరదు. లోకమున నెందఱు విష్ణుపండితులు లేరు?......" అని విస్పష్టముగఁ జెప్పెను.

ఆదంఖానుఁ డొక్క వికటవికృతహాస మొనర్చెను. సంపూర్ణచంద్రసన్నిభమయిన ఆయమ వదనపుండరీకమును గబళించివైచెడునట్లు చూచుచు నిలుచుండెను. ఆ చూపుల యంతరార్థ మామె కవగతము కాలేదు. సహజముగ స్త్రీజనమునకు ప్రకృతిలో నట్టిచూపులయందే విపత్తిమిడియున్నదో యెఱుకతట్టుట కలదు. తా నొక్క యగాధమయిన భయంకర వాపీతటమున నొంటికాలిపై నిలిచియుంటి నని యామె కుత్తట్టెను. దేహ మాపాదమస్తకము కంపించిపోయెను. వాని కపటదృష్టి యువతీజనప్రాణాధికమైన జీవనసర్వస్వమును గబళింపఁగోరుచుండెను.

"అనుపమాంగీ, నీ వచనముల విశ్వసించితి నేని విష్ణుపండితుఁడు విమోచనీయుఁడే. కాని......"

"విశ్వసింప కేల పోవలయును? నా మాటలలోని యాథార్థ్యమును బలపఱచుటకు మా బంధుకోటి యున్నది."

"బేలా, నా కొక్కనిసాక్ష్యమేల కావలయును?" అని నర్మగర్భముగఁ గనుగొంటి "వలచితి నేని, నీ మాటలను నమ్ముకున్నను, నీకొఱకై యీ వ్రాలు నీభర్తది కాదని యొప్పుకొందును."

పాప మాయువతి కాతనిపలుకు లర్థము కాలేదు. కాని యాతని ప్రవర్తన మతివిచిత్రముగ మాత్రము వ్యక్తమగుచుండఁగా నామె బాష్పసిక్తనయనములు తనదృష్టుల నిరోధించుచుండ నట్లే కొయ్యవాఱి నిలుచుండెను.

"మోహనాంగీ, ఇదిగో — ఇటు చూడుము. నీ ప్రాణేశ్వరుని యసువులను నీ సుందరకరారవిందములయందుంచెదను. నీ యిష్టము, దాని నేమయినఁ జేసికొనుము. నాశనము చేసెదు నిర్దయాత్మవు కా వనుకొందును." అని తన స్వాధీనమున నున్న మార్దవము నంతయుఁ గేంద్రీకరించికొని యల్లనల్లన వచింపుచుఁ దనకున్న ప్రసన్నభావము నంతయుఁ బ్రదర్శించి యామెను మిక్కిలి సమీపించెను.

ఇందిర వానిసామీప్యమును గుఱుతించులోపున నాగుఁబామువలె వాని దక్షిణహస్త మామె లేఁగౌనునఁ బ్రాఁకులాడెను. కెవ్వున నొక్క చావుకేక వైచి యాసాధ్వి విలవిలఁ దన్నుకొని వానిచేతిని విదల్చివైచి దూరముగఁ బాఱిపోయెను.

తన మనోరథ మీరీతి భగ్నము కాఁగా నవమానకశాఘాత బాధితుఁడై కోపానల జ్వాలలు ప్రజ్వరిల్ల నాతఁడు కర్కశస్వరమున "మరొక్కసారి బిగ్గఱగనైన నూపిరి విడిచితివా నీ మగనికండలు గోసి కాకులపాలఁబడవైచెదను. జాగ్రత్త సుమా" అని

క్రౌర్య ముట్టిపడ కఠినముగ గద్దించెను.

"నన్నా వలికి పోనిండు" అని యిందిర ద్వారమువంకకుఁ బరువిడెను. అదృష్టవశమో యేమో వెనుక నుండి యదలించి తఱుముచున్నవానివలె "అసత్యవాదినీ, నీ విట్టి యబద్ధముల నాకడఁ జూపరాదు. పొమ్మావల" అనుచుండెను. ఆమె వానిమాటలను వినిపించుకొనక తనదారిని తాను వెళ్లెను.

ఆమె యిలుసేరుటయే తడవుగ రాజభటుఁ డొక్కఁడేతెంచి "మఱునాఁటి వఱువాత విష్ణుగుప్తుఁ డురితీయఁబడు"నని రాజాజ్ఞఁ జదివి వినిపించి వెళ్లెను.

విశ్వ మంతయు నా సతీమణికి గాఢాంధకారమయమయి కన్పట్టెను. ఇఁకేమున్నది? తన ప్రాణాధికుఁడైన పతిదేవుఁ డిఁక లేఁడు. ఆమెలోని జీవనజ్యోతి యారిపోవును. ఆపై లోకమునఁ దన బ్రదుకు సర్వశూన్య మైపోవును.

అంతలో నామెకు మఱొక్కయాలోచన స్ఫురించెను. "పాణిగ్రహణము దొట్టి దృఢతమానురాగముతోఁ దన్ను సౌఖ్యాంబుధినిఁ దోప్పఁదోఁగఁ జేసినయాతనితో సహగమన మొనర్చి యేల వెన్నాడరాదు? ఇదియే చక్కని యుపాయము."

అట్లామె యానాఁ డంతయు జలమయిన ముట్టక ఉపవసించి, సాయంసమయము కాఁగా నొకపరిచారికను వెంటఁబెట్టుకొని తనమగఁ డున్న చెఱసాలకడ కేఁగెను.

కారాగృహాధికారికిఁ దన్నెఱింగించుకొని తన జీవితేశ్వరుని కడసారి చూచిపోనిమ్మని వేఁడెను. కారాపతియుఁ గొంతసే పాలోచించి నిరాకరించునట్లు తన కే యుదనపు టుత్తరువును లేమిచే నామెను విష్ణుపండితుఁ డున్న భూగర్భస్థమైన గదిలోఁ బ్రవేశపెట్టెను.

ఇఁకఁ గొన్ని గంటలలో మృత్యువువాతఁబడకతప్పదని సంపూర్ణముగ నెఱిఁగిన యాపాఱుఁ డాపాదమస్తకముపాలిపోయి జీవచ్ఛవమై పడియుండెను. తన నిర్దోషత్వముతో ధన యౌవనములు, నాత్మవిశ్వాసము ముప్పిరిగొన్నప్పు డాత్మగౌరవముఁ గాపాడుకొనుటకై చాపలమున నిసుమంత యధికప్రసంగము గావించి రాజప్రతినిధికోపాగ్నియందు శలభప్రాయుఁడై పాతికేఁడు లయిన నిండని పసితనమున నకాలయమునినోటఁ బడవలసివచ్చెనుగదా యని చింతచేఁ గుమిలిపోవుచుండెను. ఆనాఁ డరిభీకరుఁ డగు నాదంఖానుని ధిక్కరించి యాత్మగౌరవమును గాపాడుకొనఁ దెగింపుతో నిట్టు నిలిచిన చట్రాతిగుండియజన్నిగ ట్టాతఁడు నేఁడు కాఁడు.

నిష్ఫలకోపమున మాటిమాటికిని గఱవఁబడి కాటులుపడి కందిపోయిన పెదవులును, నిష్ప్రయోజన మైన తన జీవితగాథను దలఁచి తలఁచి యుద్వేలావేగమున నూడఁబెఱికికొని కేపించి చెల్లాచెదరై ముఖమండలమును గప్పియున్నట్టి కేశములును, నాసన్నమరణమునకై భయముపడి పొరలాడి పొరలాడి పీలికలుగా నయిన వస్త్రములును, ధూళిధూసరితశరీరమును గల యా యువకుఁ డతిదైన్యమున చూపఱులగుండె లవిసిపోవున ట్లాగలాడ్చుచుండెను.

తన ప్రాణాధికమైన యిందిరను బొడగాంచినదే యొక్కగంతు వైచి యామె కంఠమును బిగ్గ కౌఁగిలించి తన యుత్తమాంగ మామెవక్షస్థలమున నిడి బాలకునివలె వెక్కివెక్కి యేడువసాగెను. ఆ యబలయుఁ దన జీవితేశ్వరుని బాదిపెట్టి దఱిఁ ముబ్బికొనుచు నా పతిమాత్రముగ రోదింపఁజొచ్చెను.

ఒకరిమొగ మొకరు చూచిచూచి యాదంపతు లెంతసే పేడ్చిరో తెలియదు.

ఏపాప మెఱుఁగనివానిపై రాజద్రోహ-నేరము మోపిరిగదా యనియు, నిందలపాలయి యధమాధముగఁ జావవలసివచ్చిన విధివిధానమును దూఱియు, నాదంఖానుని దౌష్ట్యమును నిందించియు, నెట్లో యూరటఁదెచ్చుకొనఁ బ్రయత్నించి విఫలుఁడై యాతఁడు రోదనమును శరణము నందెను.

ఇందిర యిఁక నోర్వలేక "పరమేశ్వరా, నా జీవితేశ్వరునిజీవము లఱచేతఁ బడియుండ నద్దానిఁ బాఱవైచినట్టి నా బేలతనము నేల సహించెదవు?..." అని ప్రలాపించుచుండ విష్ణుపండితుఁ డులికిపడిలేచి "ఏమంటివి? ఏమంటివి? నా రక్షణోపాయము నీ యఱచేతఁ బడెనా? దానిని నీవు వమ్ముచేసితివా?-ఏమి?-ఎట్లు?- ఏల?" అని వేయిప్రశ్నల నాపిరాడకుండ నామె నడిగెను.

"నాథా, సత్యము. కాని దానికిఁ బ్రతిమాల్యము..."

"మూల్యమా? మూల్యమునా యోచించుకొని నన్ను కటికవాని కర్పించితివి? ఛీ, భార్యా రూపమున నున్న పిశాచమా? నీముఖము చూచిన దురితము. పో మ్మావలకు, పో మ్మావల" కని యామె నున్మత్తుఁడై చావఁబాదెను.

పాప మాసుకతి దెబ్బలు తినుచునే నడచిన సమస్త వృత్తాంతమును నివేదించెను.

ఆమెకథ నంతయు మెట్టుమెట్టుగ విన్న యాతని కానరాధమునిపైఁ గలిగిన క్రోధమునకు మేర లేదు. నిలువెల్లఁ గంపించుచుండ నాతఁడు లేచి పండ్లు పటపటఁ గొఱికి "లంజాయాః పుత్రుఁడు" అని మేఘగర్జన మొనరించి, నిర్ధనుని యాటోపమువంటి యన వ్యర్థకోపమునకై తత్క్షణము సిగ్గుపడెను.

ఆతని హృదయపరివర్తనమును గమనించి యా పతివ్రత "హృదయేశ్వరా, యీ మహావిపత్తునుండి విమోచనమార్గ మగపడదు. తొలుత మీ రట్లయిన నాదృశ్యమును నేను జూడనోపను, వినఁజాలను. తొలుత నే నెట్లయిన మరణించెద. కాన నేను మిమ్ముచటఁ గలసికొనుటకై ప్రతీక్షించుచుండవచ్చును." అని యేడ్చెను.

మృత్యుదేవత మహాభీకరమైన తన వదనగహ్వరము తెఱచికొని కరాళదంష్ట్రిల ధాళధళ్యమున కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పుచు నాలుక చాఁచి ఒక్క కబళమున మ్రింగివేయుటకై యెదుట లొట్ట వేయుచుఁ బొడకట్టుచున్నది. క్షణక్షణమునఁ దా నాదీర్ఘజిహ్వాకాపాశమునఁ జుట్టుకొనఁబడుచు ముఖమువైపున కాకర్షింపఁబడుచు పలుమొనలచే ఖండతుండెములుగ చీల్చఁబడి కరకరన నమిలి వేయఁబడుచున్నాఁడు. పంచేంద్రియములు స్వాధీనములై నున్నప్పుడే చిత్రవధ గావింపఁబడి యాతన ననుభవించుచుండెను. తల దిమ్మెక్కినది. మహాదారుణముగ నిట్లు నశింప నాతనికి మనసొప్ప లేదు. ప్రాణము లత్యంతమధురములయి యున్నవి. యౌవనపుముచ్చటలఁ దనివార నొక్కపరియైనఁ జవిచూచి యెఱుఁగఁడు. పిదిలి పిదిలి వచ్చు దుఃఖమున బావురుమని యొక్క పెద్దయేడుపేడ్చినాఁడు. జీవితేశ్వరి నట్టె యదిమి కౌఁగిలించుకొని "ఇందిరా, ఇందిరా, నా... నాకు మతిపోయినది. అయ్యో, నిరపరాధుఁడను నే నీపాడుచావు చావలేను. ప్రాణసంరక్షణార్థమై యే మొనర్చిన నేమి? దోషాదోషము లెంతవఱకు మనల నంటియుండును? ఒకవేళ నీ వట్లొనర్చితే యుండిన— హృదయమునకును మనసునకును సంబంధము లేని యీ ప్రవర్తన మొక—ఒక—శరీరయజ్ఞముగఁ బరిణమించి...పరిగణింపఁబడవచ్చునేమో!......అబ్బా నాకు నిజముగ మతి తప్పిపోవుచున్నది......" అని యాతఁడు తన పలుకుల నైచ్యమునకుఁ దానే క్రుంగిపోయి కూలఁబడినాఁడు.

లోకమున నెట్టిపౌరుషహీనుఁడయినను ధర్మపత్నితో నిట్టిమాటలాడియుండకపోవచ్చును. పౌరుషమునకును మేరయనునది యొక్కటున్నది. ఎట్లున్నను మొత్తముపయి నాతఁడు నొక్క మానవుఁడే కదా!

ఇందిర భర్తకేసి చూచుచు నట్టె చైతన్యశూన్యయై నిలిచెను.

ఆతని పలుకు లొక్కొక్కటియు నామెహృదయమున దృఢముగఁ బాదుకొనినవి. ఆతని యాతనఁ జూచి గుండియలవియ నామెకేమియో తోఁచినది. చివాలున లేచి మొగము మూసికొని విలపించుభర్తను నిదానించి పరికించి చిటుకుపాటుకు మనకుండ బిరబిర వెడలిపోయెను.

చెఱసాలవాకిట నిలిచియుండిన తన పరిచారిక నింటికిఁ బంపెను. ఆ నిశీథమున నామె లీనమైపోయినది.

ఆదంపతుఁ డప్పుడే శయనాగారమున కేఁగుచుండెను. ద్రాక్షారసపానమత్తుఁడై కన్నులరమూసికొని కాళ్లీడ్చుకొనుచు నాతఁడు పక్కఁజేరి యందొఱఁగెను. అట్టి వేళయం దాతని యెదుట ఇందిర ప్రవేశపెట్టఁబడెను. ఆమెదర్శనమున నాతఁ డులికిపడి యున్మత్తత పటాపంచలగుచు "కామిని సేవకున కేమి యాజ్ఞ?" యని వికటవినమ్రుఁడై వికృతముగ మోకరించెను.

ఆమె వాని కుటిలతను నిరసనభావమునఁ దృణీకరించుచు "ఒక్క క్షణ మేకాంతసంభాషణమున కనుజ్ఞ కావలయును" అని కట్టెవాఱిన మొగముతో నడిగెను. వాఁడు తన గది నొక్కపరి చుట్టును పరికించునంతలో నెక్కడి పరిచారిక లక్కడక్కడ అదృశ్యులైపోయిరి. మరల నతఁడు కృత్రిమమును, హేళనమిశ్రితమును నయినస్వరమున "ఆజ్ఞ" యని గుండెల్లించువానివలె నరమోకరించెను. జుగుప్సాకరములైన వాని సర్వ

చేష్టల నామె గుండె తూయి చేసి కొని సహించినది. "అయ్యా, నా భర్త బ్రదుకు తెరవాం డీ యుదయమున సూచన మొనర్చితివి......"

విస్మయాద్భుతములచే నతఁ డొకింత తొట్రుపాటు పొందినాఁడు. వెంటనే "విరహిణీ, నీవమితకుశాగ్ర బుద్ధివి. నీపతిసేవన మద్వితీయము. ఇదిగో ఒక్క సూక్ష్మము గ్రహింపుము-నీభర్త జీవింపఁగలఁడు.

"మాళవమున నేఁడు నేన సమస్త ప్రాణుల రక్షింపను శిక్షింపను దక్షుఁడను. ప్రత్యక్షపరమేశ్వరుఁడను. అట్టి యాశక్తిని నీ మగనివిషయమయి, నీ యఱచేత నిడుచున్నాను. నాయెడ నీకృపాకటాక్ష మున్నదని వచింపుము. చాలును. ఇదిగో నీమగఁ డీ క్షణమున చెఱవిడివడినాఁడు." అనెను.

"నా పునరాగమన మా మాట వనించినట్లే." అని యా బ్రాహ్మణి నిరంతర మేకధారగా ప్రవహించుచున్న బాష్పములను గొనగోట మీఁటికొనుచు ప్రతివచియించెను.

* * *

* * *

అరుణోదయ మింకను కాలేదు. ఉజ్జయినీపుర కారాగారకవాట పాటనమునకయి యది బ్రద్దలగురీతి నిందిర దబదబ గ్రుద్దెను. ఇట్టివేళ నెవ్వరా యని చెఱనాయకుఁడు తలుపుఁ దెఱచెను. అతనిచేత నత్యంతావసరముగ నిందిర యొక ఫర్మానాను దుఱిమి "క్షణమైన నాలసింపకు"మని మందలించెను.

అతఁ డాపత్త్రిమును జదివి యామెను దేఱిపాఱఁజూచి యాడు విఱిచెను. ఆతని ప్రవర్తనమున కచ్చె రువడుచుండు నామెయెదుట విష్ణుపండితుఁ డుండినగదితలుపు తెఱవఁబడియుండుట కన్పట్టెను. తోడనే యామె యా చీఁకటికొట్టున దూఱి "నాథా, నాథా" అని బిగ్గఱగ నేదో చెప్పరాని లోఁదడ కుతుకను సిరోధించుచుండ నఱచెను.

ఆమె కా గాఢాంధకారమునఁ దన ప్రతిధ్వని వెక్కిరించుచున్నట్లుండెను. బదులు లేదు.

ఇంతలో చెఱసాలయధికారి మినుకుమినుకు మనుచున్న దీపముతో నాగదిఁ బ్రవేశించెను. ఆ యరవెలుఁగున గదినడుమ త్రాడు మెడఁజుట్టి వ్రేలాడుచుండిన విష్ణుపండితుని శవము కన్పట్టెను ఆ యువతి కాఱుమని చావుకేక వైచి నిట్టనిలువునఁ గూలిపోయినది.

స్పృహనందినవెంటనే యామెకు తనచేత నున్న రాజాజ్ఞను జదువ నిచ్చెను. అది "విష్ణుపండితుని అర్ధరాత్రమునకే ఉరిదీసియుంచవలయు" నని యున్నది.

నీచాతినీచమును, ఘోరాతిఘోరమును నగు నట్టి యాయనూనుష మున కామె భీషణరోషాసలదందహ్యమాన మానసయై తీవ్రతర ప్రతిహింసచేఁగాని తనకసి తీర దని దారుణముగ ప్రతిజ్ఞచేసికొనెను. ప్రతిహింసానమయప్రతీక్షణమే యామె ప్రకృతకర్తవ్యముగ తీర్మానించుకొన్నది. వేఱొండు ఆలోచన ఆమెకు లేదు.

ఆదంఖానుఁడు హాయిగహుక్కా పీల్చుచు చెక్కుచెదరక యేదో కాలక్షేపము చేయుచుండెను. ఇందిర యావేళకే రాజోద్యోగు లందఱకు విఖ్యాత మైనకారణమున నామెకు రాజసౌధమున నాటంక మనునది లేకపోయెను. శరవేగమున నా యువతి సరసర రాజప్రతినిధి యొద్ద కేతెంచి క్రోధసంక్షుభితమైన వక్షస్థలి నిమ్నోన్నతి మగుచుండ మహారోషము నొందిన కాలభుజంగివలె బుసకొట్టుచు నిశితతర దృక్కుల నాతనిశరీరమును శూలఘాతబాధితముగ నొనర్చుచు నిలుచుండెను.

ఆదంఖానుఁ డామెయందు కలిగిన విపరీతమైన సౌందర్య వ్యత్యయమునకు స్వాంతమున విస్మయ మందక పోలేదు. తేజోరాశిగ నుండిన యాకాంత చలనమునందిన ప్రేతమువలె నాతనికి వెఱఁగుకొల్పెను. వాని నివ్వెఱపాటును బురస్కరించికొని యామె వానిని గుక్కుమిక్కుడకుండ చావఁదిట్టెను. తిట్టితిట్టి యలసిపోయినపిదప నామెను జూచి మోటు సరసముగ "ఏమి—" విష్ణుపండితుఁడు కారాగారవిమోచన మందినాఁడు కాఁడా? అట్టి సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ వాని కీక నెవ్వరిచ్చియుందురు?—ఇందిరా, నా హృన్మందిరా! మనదాంపత్యసుఖమున కంతరాయముగ నుండువానిని మననిచ్చునంతటి తెలివిలేనికార్య మాచరింతునా? —" అనుచుండఁగా నా యువతి గిరుక్కునఁ దిరిగి పాఱిపోయెను.

నాఁటి నడిరేయి యిందిర యెవరికిని దెలియకుండ చంబాల్‌నదిలో నొకపడవ నెక్కి పయనము సాగించెను. చంబాల్‌నది యమునకు నొక యుపనది; ఉజ్జయిని నానుకొని పాఱుచున్నది. అట్లామె

కొన్నాళ్లలో కాళిందీముఖమున నాగ్రాపట్టణము దాటి ఢిల్లీనగరమును జేరెను.

ఢిల్లీపట్టణమున నాఁడు శృంగాటకము లన్నియు జనవికీర్ణము లయి అలజడి నందుచుండెను. శృంగాటకము లేకాక వీథులన్నియుఁ గూడ ప్రజల గుంపులు గుసగుసలాడుచుండఁ బొంపిరివోవుచుండెను. "ఖానాఖానా వారు దారుణముగ వధింపఁబడిరి." అని వారు రహస్యముగ నొకరితో నొకరు చెప్పుకొనుచుండిరి.

ఇంతలోఁ గొందఱు రాజకీయోద్యోగు లొకజట్టుగఁ గూడి ప్రజ లనేకులు తమ్మనుగమింప రాజభవనమును సమీపించిరి. వారంద ఱొక్కమాటగ రాజదర్శన మపేక్షించి యాతనినోట సత్యాసత్యముల వినఁ గుతూహలము గనుపఱచిరి.

అక్బరుచక్రవర్తి తన ప్రజల కౌతూహలమును దీర్చుట కనుమతించి తన సౌధపు డాబాకడ కేతెంచి "చక్రవర్తి, చక్రవర్తి" అనుచు, "వద్దు, వద్దు" అనుచుఁ గిక్కిరిసిన పౌరుల నొక్కపరి పరికించెను. నిశ్శబ్దమయ్యెను. చక్రవర్తి దుఃఖరుద్ధకంఠముతో,

"మా గురూత్తములు మక్కాయాత్రఁ జేయుచు భౌతికశరీరమును వదలినమాట మా కెల్లరకును హృదయవిదారక మయ్యెను. మీ రెల్లరు నాతని యాత్మశాంతికయి యథోచితముగ నచ్చటచ్చట దుఃఖసూచకములగురీతులఁ బ్రవర్తింపుకొనుఁడు. సాయంకాల మగుడు మేము జుమ్మామసీదున వారిజీవములకు శాంతిఁ గోరుచుఁ బ్రార్థనచేయవచ్చెదము."

అని నుడివి అశ్రుసిక్తనయనములతోఁ బ్రజల నెల్లరను మఱొక్కపరి తిలకించి మరలెను.

ఆ క్షణముననే జనమధ్యము నుండి "సార్వభౌమా, ధర్మభిక్ష ధర్మభిక్ష" అని యతిదీనమైన యబలారోదనము వినఁబడెను.

చక్రవర్తి మరలిన కాలు మరల్చుకొని ప్రజాసముదాయము వంకఁ జూచెను.

రూపముగ్ధులై ప్రజలు తమంత తా మిరుపాయలై వెనుక కొదిగి నిలుచుచుండ నిందిర పాదుషాకనులఁ బడునట్లు నిలిచి రూపెత్తిన దైన్య మనునట్లు, బాహుద్వయము సాఁచి "ప్రత్యక్షజగత్సంరక్షకా, అభయము. శరణు. శరణు. న్యాయభిక్ష. అఁలా జనము నెడఁ గావించిన పైశాచికాపరాధమునకై ధర్మభిక్ష దయసేయుఁడు" అని ప్రలాపించెను.

వజీరులు, ఉమ్రావులు, సర్దారులు మొద లాబాలవృద్ధ మామె సౌందర్యమును, దైన్యమును జూచి యాశ్చర్యౌత్సుక్యచకితులై యట్టె చూచుచు నిలిచియుండిరి.

"కాంతామణీ, ధర్మభిక్ష మడుగఁబడిన తక్షణమ పంచిపెట్టవలసినది మా ధర్మము. దేశకాలపాత్రముల యోజన మక్కఱలేదు. కాని-వింటివి కదా, మా నేటి శోకవార్త" అని ప్రవచించుచు, నామెదుఃఖము తన కంటెను మించియే యుండవలయు నని గ్రహించి "తల్లీ, మాదివాణపు ప్రాంగణములోనికి రమ్మా. నీయభాగ్యమును విని మఱియు వెళ్లెదము." అని నుడివి లోనికి వెళ్లెను.

ప్రజాళి విస్మయమంది యామెను బరివేష్టించి దివాణమునకును వెంబడించెను. రాజాజ్ఞచేఁ గాఁబోలును భటులా జనమును వడఁబోసి యామెను చక్రవర్తిదర్శనమునకై ప్రవేశింపఁజేసిరి.

పాన షావారిసమక్షమున యావద్వృత్తాంతము బూసగ్రుచ్చినతెఱఁగున నివేదింపఁబడెను. ఆ మెవిషాదగాథ విన విన నక్బరునకు మరే దానిపైనను యోజనపోలేదు. బొమలు ముడివడుచుండ, మొగ మెఱ్ఱబాఱుచుండ, ఊపిరి వెచ్చఁబాఱి వడి వడియగుచుండ నోడుగఱచి సాంతము వినినాఁడు.

"సాధ్వీ, నీ మాటల యాథార్థ్యము దృఢపఱుప సాక్ష్య మున్నదా?"

"సార్వభౌమా, ఇదిగో ఆతఁడు నా జీవితేశ్వరుని నాకర్పింపవలసినదని చెఱసాలపాలకున కిడిన యానతిపత్రము; అతని స్వహస్త పరిలిఖితము. తిలకింపుఁడు.

"అర్ధరాత్ర మవ్వఁడే యురితీయవలయునని యారాత్రి నాకను బ్రాబి పంపిన మఱొక్క యాజ్ఞాపత్రమును దమకు కోరినచో నా కారాగృహాధికారి చూపఁగలఁడు; నివేదింపఁగలఁడు.

"మహాప్రభూ, నాభర్త నిర్దోషుఁడని లోక మెఱుఁగును. తుద కాదంఖానుఁడే నమ్మినాఁడు. నమ్మియే నా గొంతు కోసినాఁడు." అని యా సాధ్వి యాక్రందించెను.

సార్వభౌముఁ డా పత్త్రముపుచ్చుకొని చక్కఁగ పరిశీలించినాఁడు.

"అమ్మా, పాపమునకుఁ బ్రతిఫలము ననుభవింపఁగలఁడు. ఖండిత

ముగ మేము ధర్మ మొనర్చెదము." అని ధైర్యముచెప్పి యూమెను బంపి వైచెను.

పీర్ ముహమ్మద్ షిర్వానీ యను సర్దారుఁడు ఆదంఖానుని బదిలీ చేసి ఢిల్లీకిఁబంపెను. రాజాజ్ఞ ననుసరించి, విషయ మిది యని తెలుపలేదు.

మాళవము నవలీలగ జయించిన శూరునకు నూతనగౌరవము లేవో వర్షింపఁబడనున్నవని మురియుచు పాదుషాసందర్శనము చేసిన యాదంఖానునకుఁ దనదురదృష్టము పొడ కట్టినది.

కటికవానికంటెను మిక్కిలి యుగ్రముఁడై తా నొనర్చిన ఘాతుకకృత్యములు పేర్కొనఁబడి వరుసగ తెలిపి లేనన్ని ప్రశ్నలు వేయఁబడెను. బాజ్‌బహద్దర తటివిద్రోహిని పారాక్రాంత మొనర్చిన తన్నట్లు ప్రశ్నించుట సార్వభౌమునకుఁ దగవుకాదని యాదంఖానుఁ డనుకొనుచుండెను. సార్వభౌముఁడు తనకొక్కవరుసలో భ్రాతృసముఁడైనను, మొగము వాఁచునట్లు వానిని తీవ్రముగ దూషించెను.

అతఁ డిదంతయు నేదోయొక రాజకీయతంత్ర మనుకొని, తనపదవిని శంకించుకొనుచు, వందపై తన్నన్యాయముగ నాతఁడు నిందలపాలు సేయుచున్నాఁడని ప్రతివచించెను.

"ఒక కాఫిరువిద్రోహిప్రాణములు దీసినంత నేమాయెను? ఒక కాఫిరు నిల్లాలిని కోరినంత మాత్రమునఁ బుట్టిమునిఁగిపోయిన దేమి?

"గోరంతనుకొండంతలుగఁ జేసి తనపై నెవరో కుట్రపన్ని చాడీలు మోపియున్నారు. ఇది రాజబంధువులమైనఁ బాటింప నవసరములేదు" అని యాతఁడు నుడివినాఁడు.

పాదుషాకు వాని నెట్లయినను ఆత్మద్రోహ మొనర్చుకొనునట్లు చేయవలయు నని యుండెను. తోడనే యాతఁడు,

"కావునఁ బరిస్థితులగమనింపఁగా నీ విష్ణుపండితుఁడు నిర్దోషుఁడైయుండ వచ్చును కాదా?" అని మార్దవముగ నడిగెను.

"చిత్రము. అసలు విద్రోహ మొనర్చిన విష్ణుపండితుఁడు వేఱొక్కఁడు మాకుఁ దరువాత దొరకినాఁడు. ఈ విష్ణుపండితునిచావు వాని దురదృష్ట మనవలసినదే!"

అక్బరుప్రవర్తన మున్నట్లుండి సంపూర్ణముగమాఱిపోయెను. కన్నుల విస్ఫులింగములు గురియ కఠినవచోనిరూఢిని "ఛీ, సూకరమా, దురదృష్టమా? అంత చులుకనగఁ జూచుచుంటివా? గడ్డపార మ్రింగి సొంటికషాయమా?" అని భీకరముగ గర్జించెను. పిడుగులవంటి యూనుడుగుల కొకింత వెనుతగ్గి గొంతు సర్దుకొని వాఁడు "వాని నురికీయు నప్పుడు ద్రోహియనుకొని నాధర్మమును నిర్వర్తించితిని." అని సమర్థింపఁజూచెను.

"అట్లయినచో నిది యెందులకు సృష్టింపఁబడెనో వచింపుము" అని వాని ముక్కునకు సరిగ నిందిరా రమణిద్వారా వాఁడు వ్రాసి యిచ్చి పంపిన [illegible]పత్రమునుంచి "పశువా, వచింపుము."

అని జలధరమాలా గంభీర గర్జనమున నదలించెను.

పుట్టినదాది యాదంఖానుఁ డెన్నఁడు నట్లు బెదరింపఁబడి యుండలేదు. మాహాంఅంగా తన్ను రాజకుటుంబమున నొక రాజువలెనే పెంచెను. రాజమర్యాదల నాతఁ డనుభవించుచుఁ గూడ నుండెను. నేఁ డాతఁ డొక్క తుచ్ఛపు నేరస్థునిమాడ్కి సంప్రశ్నింపఁబడుచుండ వానికి దిక్కులు తోఁచలేదు. తన యకృత్యముల ప్రతిఫల మాతని కప్పుడే తట్టినది. గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగికొనుచు నట్లే నిట్ట నిలుచుండెను.

"మా పేరను, పవిత్రమైన మా వంశగౌరవము పేరను నీ వాచరించుచుండిన పరిపాలనమా యిది? మా యపకీర్తికిఁ గారణభూతుఁడవై మా పరిపాలనము నిట్లు కళంకపఱచిన నిన్ను కండలుకండలుగ కోసి కాకులకు వైచినను పాపములేదు.

"విష్ణుపండితుని ద్రోహిగ నీవు నిశ్చయించియుండిన దీని నేల వ్రాసితి వయ్యా!

"అదియు నెట్టి పరత్తులపైన— అబ్బ! నే నెఱుఁగుదను. జుగుప్సాకరము!

"పోనిమ్ము. అంతటి యధమాధమ వ్యాపారముఁ జేసికొంటివి కాదా, దాని నట్లే నిలుపుకొనరాదా? అంతటి ఘాతుకకృత్య మేల చేయవలయును?"

అవమానము, నధఃకరణము భారాతిభారమై తన్నుఁగూల్చి వైచుచుండ నాదంఖానుఁ డెట్లో మొండి ధైర్యము దెచ్చికొని "నే... నేను ధర్మవ్యవస్థతోఁ బాటు—"

"ఛీ, తుచ్ఛశ్వానమా, నోరు మూయుము. ధర్మవ్యవస్థతోఁ బాటు

ప్రథమ చెన్నరాష్ట్ర చలనచిత్రమహాసభ ప్రారంభోత్సవము - శ్రీమతి మీనాక్షీ రామారావు

చెన్నపురి సంగీతమహాసభ

 చెన్నపురిపురపాలకసంఘముయొక్క నూతనసభ్యులకు శ్రీమతి విశాలాక్షమ్మగారి విందు

చెన్నపురి ఆంధ్రమహాసభలో దసరా ఉత్సవము

అయిదవ ఆంధ్రహోమియోపతిక్ వైద్యమహాసభ, అనంతపురము

జన్నాడ వైద్యవిద్యార్థి పట్టప్రదానోత్సవము

ఆంధ్ర ఆయుర్వేద విద్యాపీఠపు ౬-వ వార్షికోత్సవము, ఉండి

కృష్ణామండల ద్వితీయమండలాయుర్వేద వైద్యమహాసభ, గుడివాడ

శ్రీ సనాతనవిద్యాలయము, అష్టమ వార్షికోత్సవము, రాజమండ్రి

కాకినాడ విద్యార్థినీ సమాజవార్షికోత్సవము

రాజమండ్రి దేశీయ విద్యాలయవార్షికోత్సవము

గుంటూరుజిల్లా బాలికాభటుల సమ్మేళనము

ఆత్మనైచ్యలాభ పరాయణత్వమును నమ్మిభిత మొనర్చుకొంటివి కాఁబోలును! నీ వేమొగము పెట్టుకొని మామెదుట బదులాడసాహసించుచుంటివో యెఱుకపడదు."

"ప్రభూ—" క్రోధపరవశత్వమున నేమోయనుటకు నోరెత్తినాఁడు.

"నరాధమా, నీవు కామాంధుఁడవై, మందుఁడవై యొనర్చిన పైశాచికకృత్యమునకు గుఱియైన యాసాధ్వి యింటనే యున్నది. నీ పాపపరిణామముగ నీ తచ్ఛరీరము నొక్కవ్రేటునఁ ద్రుంచి యామెయొసఁగి సమర్పింప నాత్రపడుచుంటిని. కాని యామెకు నీవొనర్చిన పరిభవ దవానల మట్లుపశాంతిఁబొందునా యని సందేహముఁ బడఁబోవుచున్నాను."

ఏ కర్మక్రతిఫలమోకాని యాదంఖానున కొక యుక్తితట్టినది. ఇందిర సుందరాకార మాతని హృదయమునఁ బ్రతిబింబించుచుండఁగాఁ బోలును "సార్వభౌమా, ఇందిర వితంతు వయిపోయినది. ఎట్లయిన నేనామెను సతంతువుగ నొనర్తును. నేను యావజ్జీవ సువివాహితుఁడనై యుండవలె ననుకొనియుంటిని. ఇప్పట్టునఁ దమ రనుమతించినచో నామెను నిక్కా చేసికొనెదను." అని యనెను.

వానిమాటలకు అక్బరునకుఁ జాలు నవ్వుతోఁచినది. కాని యతఁ డొక్కక్షణ మాలోచనానిమగ్నుఁడై "నీవు చేసిన ఘోరపాపమునకిది తగుమైన ప్రాయశ్చిత్తము గాకపోవుట యటుండ నీయాత్మలాభ మినుమడించుచునే యున్నది. అయినను ప్రస్తుత మదియే కొంతవఱకు సమంజసమై యామెను గొంత ఆదరణీయముగ నొనర్పఁగల మార్గముగ నగపడుచున్నది.

"నీ కొక్కవారము గడువొసఁగితిమి. అంతలో నీవామె ననునయపఱచి వివాహమునకు, మతాంతరప్రవేశమునకు సమ్మతింపఁ జేసికొనుము. సమ్మతింపనిచో నీగతి వేఱఁ గలదు." అని వచించి కక్ష్యాంతరప్రవేశ మొనరించెను.

ఇందిర కిది గోరుచుట్టుపైని రోఁకటి పోటు. ఎవ్వనిపై తీవ్రతరప్రతిహింసాప్రతిపాలనమునఁ గాని కషాయిత రోష ముపశాంతింపదో అట్టి యధమాధముని, మతాంతరప్రవేశ మొనర్చి, పాణిగ్రహణ మొనర్చుకొనుటయా? అమానుషము. అంతకంటెను సజీవముగ కార్చిచ్చు నత్యానందమునఁ బ్రవేశింపవచ్చును.

అక్బరామె నేకాంతముగఁ బిలువనంపి కొన్ని రహస్యముల నచ్చఁ జెప్పెను. అతని వాక్యములలోని ప్రతిహింసాప్రక్రియ తనకు లాభకారి యని తోఁచినవెంటనే ఇందిర తాత్కాలికముగ నాదంఖాన పిశాచమును బెండ్లాడఁ దన యంగీకారమును సూచించెను.

అక్బరుసొంతమహలున నాతని సమక్షమున వివాహము నిరాడంబరముగ జరిగెను. పెండ్లికూఁతు రొక జీవన్మృతకళేబరమువలె కన్పట్టెను.

మోహం అంగా కిదంతయు కడుపు మండెను. మాళవమున కాతనిని పట్టాభిషిక్తు నొనర్పవలయు నని యామె యక్బరు నెన్నోసారులు మందలించుచుండినది. ఇట్టి యధమ వివాహ మామెకు మిక్కిలి హీనముగ తోఁచెను. వివాహము జరుపరాదనియు, వెంటనే తన పుత్రునకు మాళవము నభిషేకింపనిచో నంతఃపురకల్లోలము కలిగింతు ననియు నామె అక్బరు ముఖ్యామాత్యుఁడయిన షామ్సుద్దీనుని మందలించెను. ఆ వృద్ధుఁ డా పలుకుల నొక లెక్క సేయలేదు. ఆమెకినుక తత్క్షణ మొక ఘోరతరప్రళయకార్యముగ పరిణమించెను.

వివాహవేదికను వీడి మాతృదేన్యాశీస్సు లంద నేతెంచిన పుత్రు నొక ప్రత్యేకగృహభాగమునకుఁ బిలిచి వాని కష్టపరంపరల కన్నింటికిని షామ్సుద్దీన్ కారకుఁ డనియు, వాఁ డంత మొందినఁగాని యక్బరు చక్రవర్తి యాతనిమెడఁ బ్రసన్నుఁడు కానేరఁ డనియు నుద్బోధించెను. కోఁతికి కల్లుపోసిన ట్లామెపలుకులు వానికి శివ మెత్తించినవి. ముందు వెనుకలు చూడక వాఁ డాక్షణముననే మేడపై కేఁగి నమాజు చేసికొనుచుండిన యావృద్ధసచివుని తల తెగ నఱికివేసెను. బయట కొంచెము దూరమున నుండిన ప్రెగ్గడబంటులాతఁడు లోనికేఁగివచ్చుటఁ జూచిరి. ఆశీస్సులందుట కేఁగినాఁ డనుకొనిరి.

ఇంతలో సేవకుఁ డొక్కఁడేతెంచి యాదంఖానుని చక్రవర్తి రమ్మనుచున్నారని పిలుచుకొనివెళ్లెను. ఇంతలో నీ రహస్య మెవ్వ రెఱుఁగరని నమ్మకముతో నాతఁడు హృదయావేగమును జంపివైచికొనుచు నక్బర్ పాదుషామెదుట నిలిచెను. అతని సమీపమునఁ దన యధమము, సమంగళకరము నగు వదనము నగపడనీక మతాంతరశరణమున లభించిన మేలిముసుఁగున రూపెత్తిన సమస్త

దుఃఖములవలె నిందిర నిలిచియుండెను.

"ఆదంఖాన్, నీకొఱకై తనసర్వస్వమునైన మానధనమును వమ్ముచేసికొని మతమును పరిత్యజించి తన శరీరము నేయర్పించుకొన్న యీసుదతీలలామవివాహపుటోలి నీవేమియు నొసఁగలేదు ఇద్దాని నొసఁగెద నని మాటమైన నాతో ననలేదు."

ఆ ధోరణియందు దాతఁడు తనపరిణయవేళయందు దేదో గొప్పబహూకృతి సేయనిచ్ఛగించి యుపన్యసించుచుండె నని యాతఁడు విశ్వసించి "చిత్తము, ప్రభూ, నన్నే యర్పించుకొంటినికావా!" అని సరసములాడెను.

"ఇదిగో, నీ వన్నది నిజమే యగుచో, నీ పత్త్రిమున సంతకమొనర్పుము. నీ విదివఱ కార్జించియున్న సమస్తము నీమెవశ మగుచున్నది."

సార్వభౌముఁడు త న్నన్యాయ మొనర్చుచున్నాఁ డని యాతఁడు తలఁచెనుగాని పాదుషా తీక్ష్ణదృక్కులలోని తీవ్రత తన్ను భయకంపితునిగఁ జేయుచు బలవంతపఱచుచున్నందున తప్పించుకొలేక వణఁకుచున్న హస్తముతో సంతకము నొనర్చినాఁడు.

ఇంతలో పామున్నద్దీనుని హత్యాసమాచారము రాజప్రాసాదమున ఘోషించెను. అతనిబంధుమిత్ర పరివారకోటియొనర్చిన హాహారావము సార్వభౌమునిచెవిలోఁ బడినది. ఆ యలజడికి నెదుటనున్న ఆదంఖానుని వ్యక్తిత్వమున వింతవింత భావోద్రేకములు కలిగి, ఆతనిముఖవికాసములు వికృతాకారముల సూచించినవి.

అతికుశాగ్రబుద్ధియగు నక్బరు కిది చక్కఁగ నేరస్థుని పట్టియిచ్చినది. నిశితతరదృక్కుల నాతని సమస్తదిశల శూలఘాతముఁవలెఁ గ్రుచ్చుకొనునట్లు పఱపుచు వజ్రకఠినమైన పలుకులుకు లుట్టిపడ "ద్రోహీ, నీకరవాల మిట్లిమ్ము." అని యడిగెను.

అంతరంగ ముత్తుంగతరంగితము కాఁగా ద్రోహి చుట్టును బరికించిచూచి యావఱకే తన్ను వలయాకారముగఁ బరివేష్టించియున్న పామున్నద్దీన్ సేవకులు(త న్నప్పుడు చూచిన వారు) కంటఁబడఁగాఁ దనప్రయత్నమెట్లును విఫల మగునని తీర్మానించి, తనకటారిని పాదుషాకయిపశము గావించెను.

రక్తసిక్త మయిన ఆ ఖడ్గమును జక్కఁగఁ బరిశీలించి చూచి,

"ఈరుధిర మమాత్యునిదేకదా ? నిక్కము వచింపుము." అని కర్కశముగఁ బ్రశ్నించినాఁడు.

"..........."

పిడి నొకచేత, మొన నొకచేతఁ బట్టి నడుమ మోఁకాలువంచి యక్బరాపాదుకత్తిని రెండుగవిఱిచివేసెను.

సమీపమున నిలచియున్న దండనాధిపతిని జూచి,

"ఈ ఘోరపాపునితో లొలిచి నడివీధుల నూరేగించి, పురశృంగాటకమున వీనితలను నఱికి వ్రేలఁగట్టుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను.

"గుండుదెబ్బదినితుపాకివైపునకుఁ బొఱితెంచు బెబ్బులివలె బొబ్బరించుచు ఆదంఖానుఁ డక్బరుమీఁది కొక్క దుముకున నెగిరి పైఁబడెను. ఇట్టి సన్నివేశమును బ్రతీక్షించియే యుండిన యా యువకచక్రవర్తి యొక్క చిన్నియుదుటున వానిపాటును దప్పించి గుఱిచూచి యొక్క గ్రుద్దు బలముగ వాని కడుపుపైని గ్రుద్దెను. ఆపోటున కాతఁ డొక్కయఱపుఱచి నేలఁగూలెను.

తత్క్షణము చుట్టుపట్టులనున్న పరిజనము దిగ్భ్రమవీడి వానిపైఁబడి యదిమిపట్టి కాలుసేతులు బంధించి వైచిరి.

"వీనిఁ గొంపోయి కోటకొమ్ముమీఁదనుండి నేలపైఁ బాఱవేయుఁడు. నేలపై వాఁడు పడుచోట సహస్రశూలములఁ బాతియుంచి వానిపైఁబడి కాకులు గ్రద్దల కాహారముగ చిత్రవధ నందనిండు." అని యక్బరాజ్ఞాపించినాఁడు.

ఊరిచౌకున వానిని గట్టియుంచి వచ్చిపోవువారిచేతులయం దొక్కొక్క కొఱవి నిచ్చి వానిచేఁ గొంచెము కొంచెము కాల్పించి యుసుఱుపోసుకొనుట మంచి దని యచటనున్న వా రందఱును సలహా నిచ్చిరి. కాని ఆదంఖానుఁడు కోటకొమ్మునుండియే శూలారోహణము గావింపఁబడెను.

* * *

ఇందిర తనపని ముగిసినదని చితి నెక్కి తనతొలిమగనిఁ జేరుకొనవలయునని సంకల్పించియుండెను. అక్బరామె నా కార్యమునుండి విరమించున ట్లనేకవిధముల నుద్బోధించి యుజ్జయినికిఁ బంపెను.

మతాంతరప్రవేశమున కామె క్రుంగిపోవుచుండెను. ఇష్టజన బంధువర్గ మామెను దమలోఁ జేర్చుకొనలేదు. పగసాధించెనను గొప్పధనము

నైతె మామెను ంధువు లోనఁగ లేదు.

అప్పుడప్పుడు పీర్ మహమ్మద్ షిర్వానీ మాళవపతిమాత్రి మామె నౌదార్యముండెను. రాజకీయో ద్యోగు లావెను సార్వభౌముని సాదర మాదినదని గౌరవింప మొద లిడిరి.

ఎట్లో షిర్వానీ యామెహృదయ మునుదనవశ మొనర్చుటయందు సఫలీ కృతమనోరథుఁ డైనాఁడు. అనతికాల మున సార్వభౌముని యాధ్వర్యమున నుజ్జయినీనగరమున నిందిరాషిర్వానీల పాణిగ్రహణమహోత్సవ మతి వైభవముగ జరుపఁబడెను.

అరిగోలు

— (హంపివద్ద తుంగభద్ర నదిలో) —

D. A. R.

టాకీ పరిశ్రమ: దాని భవిష్యత్తు

ఎ. వి. సీతారామయ్య

వర్తమాన కాలంలో ప్రపంచంలో ముఖ్యమైన పరిశ్రమ టాకీపరిశ్రమ. ప్రతిదేశంలో వర్తకశిఖామణులంతా తమ దృష్టిని ఈ వ్యాపారమునందే నిల్పి మిక్కుటమైన ధనము ఆర్జించుచున్నారు. మన దేశంలోని పెట్టుబడిదారులుకూడా దీని విలువను గ్రహించి ఈ వ్యాపారమునే పెంపొందించుకొని లాభములను పొందటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. మొట్టమొదట ఈ ఫిలిం వ్యాపారానికి మన దేశంలో శంకుస్థాపనచేసినది ఫాల్కె. ఆయన 1913 లో మనదేశంలో ఫిలిములు తయారుచేయడం ప్రారంభించాడు. తరువాత 1931 లో ఇంపీరియల్ ఫిలింకంపెనీవారు మొదటి టాకీ తయారుచేశారు. ఫిలిం ప్రదర్శనశాల మొదట కలకత్తాలో 1907 లో జె. యఫ్. మదన్ కట్టించాడు. అనగా మనదేశంలో ఫిలిములు తయారుచేయడం మొదలెట్టి 23 సంవత్సరాలైనది. ప్రదర్శించడం మొదలెట్టి 30 సంవత్సరాలైనది. కాని మన పరిశ్రమ యింకా శైశవావస్థయందే వున్నదని చెప్పుకుంటున్నాము.

ఫిలిము తయారున కయే ఖర్చు

విదేశములలోని ఫిలిముల కయ్యేఖర్చులటుంచి మన ఫిలిములనుగురించి ఆలోచిస్తే సగటున మనఫిలిమున కొక్కొక్కదానికి రు. 60,000 లు కావాలి. ముడిఫిలిము లాబరేటరీఖర్చులు వగైరాలకు ఒక రు. 18,000; స్టూడియో అద్దెకు రూ. 12,000; నటుల జీతాలు రు. 15,000; దుస్తులు వగైరా రూ. 10,000; ప్రకటనలకు రు. 5000- అనగా మొ. రు. 60,000 లవుతుంది. ఇది మామూలుగా తీయబడే ఒకహిందీఫిలిమున కయ్యేఖర్చు. ఒక్కొక్క సమయంలో తెలవని తెలంపుగా వచ్చే యిబ్బందులవలన పెరుగుట కూడా కద్దు. ఏమాయిగా పాత్రధారిణికో శరీరంలో అస్వస్థత ఏర్పడి పదిరోజులు పనిచేయలేక పోతే కొన్నివేలు నష్టం వస్తుందికదా!

మన ఫిలిం వ్యాపారము

ప్రస్తుతం మనదేశంలో ఫిలిములను తయారుచేసే కంపెనీలు 110. ఫిలిములను పంచిపెట్టే కంపెనీలు (Distributing Offices) 99. సినిమా ప్రదర్శనశాలలు 670. మొత్తం ఈ మూడుశాఖలకు వినియోగింపబడిన పెట్టుబడి 5 కోట్ల రూపాయలు. ఈ వ్యాపారంలో పనిచేస్తున్న ఉద్యోగుల సంఖ్య 25,000. ఈ లెక్కలు ఒక సంవత్సరం క్రింద తయారుచేసినవి. ఇప్పటికి చాలా పెరిగివుంటాయనటానికి సందేహం లేదు. కాని మన పారిశ్రామికులు ఇంకా మన పరిశ్రమ శైశవావస్థయందే వున్నదంటున్నారు.

మనదేశంలో ఫిలిములను చూచే అలవాటు తక్కిన దేశములలో మాదిరే రోజురోజుకు పెరిగిపోతున్నది ప్రజలలో. అందువలననే దేశీయ విదేశీయఫిలిములు ప్రదర్శింపబడుతున్నవాటి సంఖ్యకూడా పెరిగిపోతున్నది. 1935 లో మనదేశంలో చూపబడిన ఫిలిములు:—

	పెద్దవి	చిన్నవి
స్వదేశీఫిలిములు	297	92
ఇంగ్లీషు	83	575
అమెరికా-హాలీవుడ్ వగైరా	311	824
జర్మనీ	1	
ఫ్రెంచి	3	
బెల్జియము		3
స్విస్సు		1
చీనిషు		1
ఆస్ట్రేలియన్		3
జపాను		1

4000 అడుగులకు పైన పొడవుగల ఫిలిములు పెద్దవాటిక్రింద పరిగణిస్తారు. అంతకంటె తక్కువవాటిలో హాస్యరసచిత్రములు, వార్తాచిత్రములు, వింతలు వగైరా ఉంటాయి.

మనదేశంలో ముడిఫిలిం (Raw film) ఈవిధంగా దిగుమతి అవుతున్నది:—

	అడుగులు	వెల రూ.
1933-34	369,17 201	1519755
1934-35	60101131	2149240
1935-36	60669534	2102262

ఈ దిగుమతిచేయబడిన ముడిఫిలిముల మీది సుంకము వలన ప్రభుత్వమువారికి రాబడి:—

సం॥	1933-34	రు.	364666
,,	1934-35	రు.	479000
,,	1935-36	రు.	433280

చిత్రపట ఫిలిములు (Exposed Films) అనగా తయారు చేయబడిన చిత్రపటములు మనదేశములోనికి ఈక్రిందవిధముగా దిగుమతి చేయబడినవి:—

సం.	అడుగులు	వెల రూ.
1933-34	10826366	2779462
1934-35	9026731	2488818
1935-36	8537589	2411048

ఈవిధముగా దిగుమతి చేయబడిన విదేశీయ చిత్రపటముల మీది సుంకములవలన ప్రభుత్వమువారికి రాబడి:—

సం.	రూ.
1933-34	916571
1934-35	880483
1935-36	964486

మనదేశములో ఫిలింవ్యాపారము ఈ విధముగా వృద్ధి పొందుచున్నప్పటికిని ఇంగ్లాండులోని ఫిలింపరిశ్రమతో పోల్చిచూచినట్లయితే మనము చాలా వెనుకగా నున్నామని తెలియగలదు. ఇంగ్లాండులో 4300 కు పైగా సినిమా ప్రదర్శనశాలలున్నాయి. 1934 లో ఆప్రదర్శనశాలలలో 91½ కోట్ల టిక్కెట్లు అమ్ముడుపోయినాయి. దానివలన రాబడి 55 కోట్ల రూపాయలు. ప్రభుత్వము వారికి అందువలన రాబడి 9½ కోట్ల రూపాయలు. ఇంతకీ మనదేశంలోని జనసంఖ్యలో ఇంగ్లాండులోని జనసంఖ్య ఏడవవంతు వుంటుంది. దీనివలన ఈ పరిశ్రమలో ఎంత లాభమున్నదో, దీనిని సరిగా ప్రోత్సహించినట్లయితే ప్రభుత్వానికి ఎంతలాభమో కూడా తెలుస్తుంది. కాని ప్రభుత్వం సరిగా సాయం చేయడం లేదని అనుకుంటూ తమకుతామే ఓదార్చుకుంటూ కూర్చునేకంటె తామే ఈ పరిశ్రమాభివృద్ధికి చేయగల కృషి చేయుచున్నామాయని ఫిలింపారిశ్రామికులు ఆలోచించుకోవాలి. కాని వారట్లు చేసేందుకు సిద్ధంగా వున్నారా అనేదే ప్రశ్న!

ఉద్దేశములను- మంచిది గానియండి చెడ్డది గానియండి- ప్రచారంలో పెట్టడానికి ఫిలింవంటి యంత్రం మరొకటి లేదని రూఢి అయిపోయింది ఉద్దేశముల ప్రచురణయేతల. కాని అటువంటేవి ఏమైనా మన ఫిలిములలో కనబడుతున్నదా అంటే శూన్యమని చెప్పాలి. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో మన హైందవ సినిమా ఎప్పటికైనా క్షేమదాయకంగా పరిణమిస్తుందా అని సందేహం కలుగజేస్తుంది.

ఫిలిం పరిశ్రమలో ఉపయోగింపబడుతున్న యంత్రాలు వగైరా అన్నీ అన్ని దేశాలలోనూ ఒక రకమే. చక్కని ఫిలిములు తయారు చేసేందుకు అనువైన శీతోష్ణస్థితి పరిస్థితులు విదేశములకంటె తీసిపోవు. విదేశములలోని శాస్త్రజ్ఞులకంటే శాస్త్రజ్ఞులు మనదేశంలో వున్నారు. వ్యాపారానికి కావలసినంత పెట్టుబడి వున్నది. విదేశీయ నటులకు తీసిపోనినటులున్నారు. ఫిలిం ప్రదర్శన యంత్రములు, వాటిని నడుపువారు, ఫిలిం వ్యాపారమందు అనుభవము జ్ఞానము కలవారు వున్నారు. మరి ఇన్నివుండి మనపరిశ్రమ ఈవిధంగా యింకా శైశవావస్థయందే వుండటం ఎందుచేత?

పరిశ్రమ సరియైన వ్యాపార పద్ధతులమీద నడపబడక పోవడంవలన.

పెట్టుబడిదారుడు ఈ పరిశ్రమ విషయమై కొంతవరకైనా తెలిసివుండాలి. పరిశ్రమలో దేనియందు కొంత దానివిషయమై జ్ఞానం సంపాదించుకోవడం చాలా అవసరం. లేకపోతే ఏశాఖకు ఎవరిని నియమించాలో, ఏశాఖ ఏవిధంగా పరిపాలించాలో తెలియక జీవితంలో వెంటనే తెలిసిన్న వారి అనుచరులను ఈవ్యాపారంలో వివిధశాఖాధ్యక్షులుగా నియమించడం వారికి అంతా కొత్తగా వుండంచేత పని పాడవటం జరుగుతుంది. లేక పరిశ్రమలో అనుభవజ్ఞులే నియమించినా ధనాశచేత వారు పెట్టుబడిదారుయొక్క అజ్ఞానాన్ని ఆధారంచేసుకొని పని పాడుచేయవచ్చు. అందువలన పెట్టుబడిదారుకే కొంత జ్ఞానంవుండటం అవసరం ఈపరిశ్రమలో. ఇది మన హైందవఫిలిం పారిశ్రామికులలో ఏ ఒకరిద్దరికో తప్ప తక్కినవారిలో శూన్యం.

వ్యాపారాన్ని ఆరంభించదలచుకోగానే పరిశ్రమలోని అనుభవజ్ఞులను జ్ఞానం కలవారిని కలుసుకొని వారితో సంప్రదించి ఆవ్యాపారంయొక్క వివిధశాఖలకు ఆయా శాఖలలో అనుభవమూ, జ్ఞానమూ కలవారిని అధ్యక్షులుగా నిర్ణయించి తాను వ్యాపారదృష్టితో అజమాయిషీ చేసుకుంటుండాలి. అంతేకాని మనవాళ్లను పైకితీసుకురావలెననే ప్రతిదాదర్యంతో మనవాళ్లని వుంచితే త్వరలోనే వ్యాపారం కట్టిపేయవలసివస్తుంది. కాని మన ఫిలింపరిశ్రమలో ఎక్కువచోట్ల యిదే జరుగుతున్నది.

పరిశ్రమ ప్రారంభించినతరువాత, అనగా ఉదాహరణగా- ఫిలిం తీసే సమయంలో త అభిరుచులు, తన యిష్టాయిష్టతలు తీసుకుపోయి ఫిలిం తయారుచేయుచున్న శాస్త్రజ్ఞులను చికాకుపరచి తన అధికారమును దుర్వినియోగము చేయరాదు. మనఫిలిములలో నిది యెక్కువగా జరుగుచున్నది. డబ్బుపెట్టువానియిష్టము ననుసరించినటుల యెన్నుకొనుట మొదలు పాటలను కూర్చుటవరకు జరుగవలె. పరిశ్రమవిషయమై జ్ఞానముగల పెట్టుబడిదారులు లేకపోవుటయే దీనికి కారణము.

ఈ కారణముచేతనే సరియైన శాస్త్రజ్ఞుల నెన్నుకొనలేకపోవుట. డైరెక్టరును ఏయితము సరియైనవానిని ఎన్నుకొనగల సమర్థులు మన పారిశ్రామికులలో బహు కొద్దిమంది వున్నారు. ఫిలిం తయారైనతరువాత దానిని పంపుటలో (Distribution) జ్ఞానముగల వారిని నియమించి సరియైన ప్రదర్శనశాలలలో ప్రదర్శించునట్లు చూడాలి. చాల చిత్రములు ప్రదర్శనశాలలలో పనులబడనవే పాడైపోతున్నాయి.

ఫిలిము మొదలుపెట్టినదలగాయితు ప్రచారములో పెట్టిన కొంతకాలమువరకు ప్రచారం చక్కగా జరగాలి. దానికిగాను ప్రత్యేకముగా ఒకరు నియోగింపబడి ఆపని పర్యవేక్షిస్తుండాలి.

అప్పుడే చిత్రము బాగుంటుంది. ధనము బాగావస్తుంది.

కాని మనవాళ్లు ఏశాఖకు ఎంత ఖర్చు చేయాలో తెలియక, ఏశాఖలో ఎవరిని నియమించాలో తెలియక, ఎట్టివారి పర్యవేక్షణ మన ఫిలిము తయారుచేయాలో- ప్రదర్శకులకివ్వుట చేయవలెనో తెలియక ఎట్టి ప్రదర్శనశాలలలో ప్రదర్శించవలెనో తెలియక పరిశ్రమను పాడుచేశారు, పాడుచేస్తున్నారు.

23 సంవత్సరముల అనుభవము తరువాత పరిశ్రమ శైశవావస్థయం దున్నదంటే సిగ్గుచేటు. ప్రభుత్వమువారు సహాయము చేయరేదని చెప్పటం పారిశ్రామికులకు రివాజైపోయింది. కాని తమచేతిలో నున్నంతవరకు తాము చేయుచున్నారా? ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే తాము తీసే ఫిలిములు పామరజనము కొరకని ఒక తెలివితక్కువ జవాబు యిస్తారు. వారికి కళావిషయకమైన ఫిలిము అవలంబించడం చేతకావట్లు. విదేశఫిలిములు దేశమున దిగుమతి చేయనీయరాదనీ, విదేశీయకంపెనీవారిని మనదేశమున-ప్రదర్శనశాలలు కట్టనీయరాదనీ ఒక్ప్రబలఆందోళన జాతీయభావం పొంగి పోతున్నట్లు. అంతేకాని వారిఫిలిములూ, వారి ప్రదర్శనశాలలూ అవసరము లేనట్లు తామెందుకు తయారు చేయరాదో? బొంబాయిలో ఒక విదేశీయకంపెనీవారు ప్రదర్శనశాల నొకదానిని కట్టడానికి ప్రయత్నిస్తుంటే ఈ మహాజాతీయనాయకు లంతా ఆందోళన చేస్తున్నారు. ప్రభుత్వంవారు ఆకంపెనీకి ప్రదర్శనశాల కట్టుకొనుటకు అనుమతి నివ్వరాదని. కలకత్తాలో మెట్రోసినిమా కట్టినప్పుడుకూడా ఇటువంటి ఆందోళన్నే చేశారు. కాని యిప్పుడు ఆ ఆందోళన చేసినవారు కూడా అక్కడిఫిలిములు చూడటానికి పోతుంటారు. ఆసినిమాలో 100 కి 50 మంది కనీసము దేశీయులే. అంత సౌందర్యవంతము, అంత సుఖవంతము అయిన ప్రదర్శనశాల అంతకుముందే నిర్మించి వున్నట్లయితే మెట్రో సినిమా అనవసర మయ్యేదేగా! ఒకరు స్టూడియో పెట్టేయిక అందరూ స్టూడియోలు పెట్టేవారే. ఒకడు ఫిలింతీస్తే అంతా ఫిలిములు తీసేవారే. ఒకడు చక్కని ప్రదర్శనశాల, కట్టించడం, ఒకడు చక్కని ముద్రాక్షరశాల, ఒకడు ఫిలింనటులకు కావలసిన రంగులు, దుస్తులు వగైరా తయారుచేయడం, మరొకడు మరొకశాఖ-ఆవిధంగా పరిశ్రమ నాధారంచేసుకొని పరిశ్రమను బాగుపరచి తాము బాగుపడరాదూ? రంగుల దగ్గరనుంచీ విదేశంమీద ఆధారపడవలసినదేనా యిప్పటికి? వేలకు వేలుగా టాకీలు తీస్తున్నారు. ఒక ఫిలిమునకైనా మధ్యవకైనా చక్కని పోస్టరును తయారుచేసిన కంపెనీ వున్నదా. పాశ్చాత్య ఫిలిముల పోస్టర్లమాదిరి?

ఈ విధంగా జరుగుతే కొంతకాలం మన ఫిలింపరిశ్రమ ఏమవుతుంది?

దానికి జవాబు యిప్పుడే వస్తున్నది మన వారి ప్రదర్శనశాలలున్నా అనేకముగా విదేశీయ మెట్రోసినిమాకే ప్రేక్షకులు చేరుకుంటున్నారు. మన ఫిలిములు యిన్ని తయారవుతున్నా విదేశీయ ఫిలిములలోని అఖరు రకపువాటితో సమానంగా కూడా తయారుగాడంలేదు కొద్ది మినహాయింపులతో. ఇప్పుడు గనక మనపారిశ్రామికులు నిద్రమేల్కొని మన పరిశ్రమను ఫిలిము తయారుచేయడం మొదలు ప్రదర్శించడం వరకూ పాశ్చాత్య పద్ధతులతో సమానంగా చేయకపోతే మన పరిశ్రమ విదేశీయ కంపెనీలపోటీకి నిలువలేక పడిపోతుంది.

విదేశీయ కంపెనీలు ప్రదర్శనశాలలు కట్టు వుంటుం చేసే వాటికి ప్రతిబంధకాలు కోరుతున్న మన పారిశ్రామికులు ఇతర దేశపు కంపెనీలు వారి ధనముతో వారి శాస్త్రజ్ఞులతో మన దేశంలో మన నటులతో మన కథలను మన భావాలలో తీసి తాము నిర్మించిన ప్రదర్శన శాలలలోగనక ప్రదర్శిస్తే మన ఫిలింకంపెనీల గతి ఏమగునో వూహించుకోవాలి. వారి ఫిలిములను రానీయకూడదని కొట్టుకుంటే లాభం లేదు. నిజంగా మన ఫిలింకంపెనీలలో కొన్ని అయినా కష్టపడి చక్కని ఫిలిములను తయారు చేయడానికి కారణం విదేశఫిలిముల ప్రదర్శన, అందుకలిగే పోటీయే. వారు ప్రదర్శనశాలలు నిర్మించడం ఆరంభించినతరువాతనే మనవాళ్ళు మేల్కొన్నారు ప్రదర్శనశాలల విషయమై. అప్పుడే విదేశీయకంపెనీలవారు తమ యంత్రములతో తమశాస్త్రజ్ఞుల సహాయమున మాఫిలిముల నిప్పుడు తయారుచేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. మనవాళ్లు ఈవిధంగానే కదులుతుంటే వారు మనల్ని వెనక్కుతోసి పరిశ్రమను స్వాధీనపరచుకుంటారు.

తీరికగడియలు —వార్త.

బొ డ్డు బా పి రా జు

జడివానకు మిడిగాలికి
అడగని పెనుగడుపుమంట కడుగు తడబడం
దడికట్టిన చీకటి నె

'నా' యనువారులేని తన నాయనకుం దనకుం బరస్పరా
ప్యాయనసాంత్వనమ్ములె క్షుధానలశాంతులుగా, పురాధవా

ప్రమదాయత్తత నున్నవార, లవలీబాహ్యప్రపంచమ్ము వా
రి మనోభావములందె లే; దడిగినారే సాక్షి ? ఆ దేవుడే!

'ఏమ-దయ్యాలు! గుప్పెడన్నముదు పెట్టించండి!' యం చాగలే
కామూలమ్ముగ కూలిపడ్డ దరె! ఆయమ్మాయి; గగ్గోలుగా
'ఏ మమ్మా ?' యని వృద్ధుడుం బడియె నక్లై నిల్చుపాళాన. లే
డా మందన్ కలికాన కొక్కురుడు 'కట్టా!' యన్న పాపాత్ముడే!

'ఎక్కడ దాపురించితిరి యీ వడికేటికి ? వండి వార్చిరే!
గ్రక్కున పెట్టగా ముదుపుగట్టితిమా ?' యన గేస్తు; కొందరే
గ్రక్కకొ పొందు, మంచికథపట్టవనే చెడగొట్టిరే! మిముం
దుక్కలలాగు పెంచుటకునో యిగ మాపటి రేపుమాపులున్!

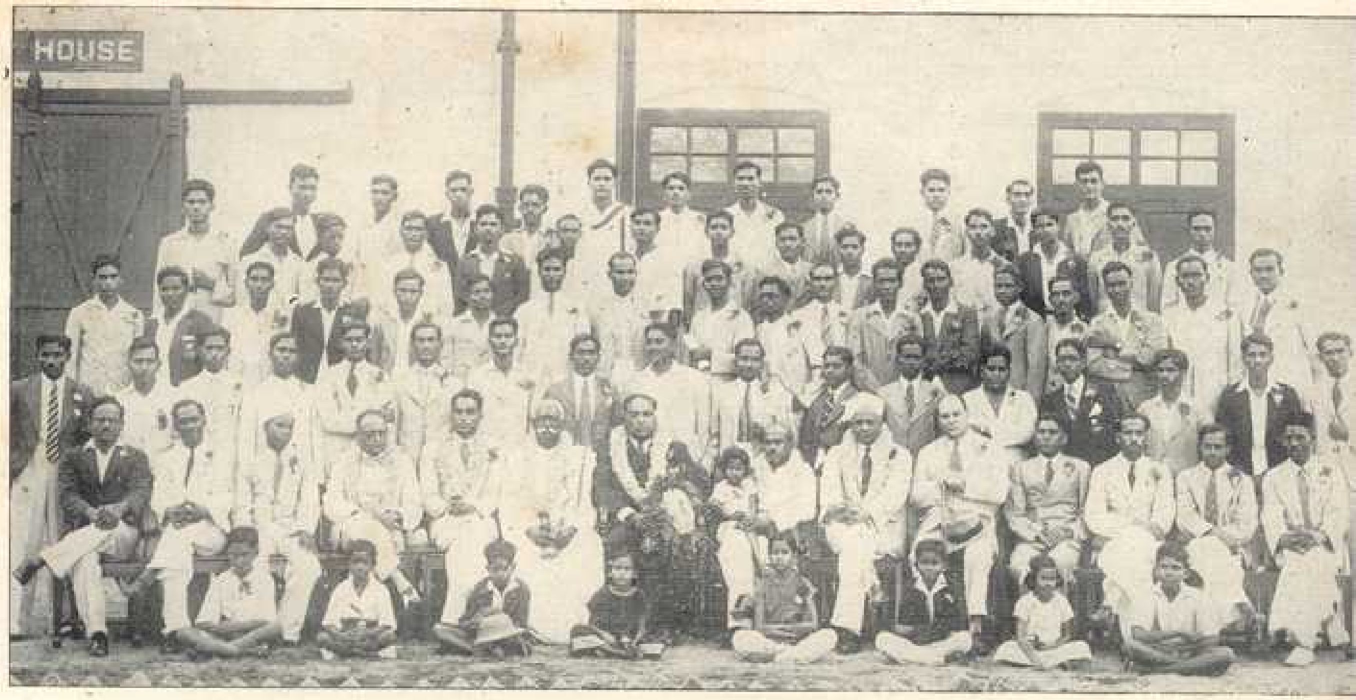
పోవోయీ!' యన, గోడుగోడుననను 'బాబుల్! మీ కటాక్షమ్ము లెం
డీ వేళన్ మెదు కింతయుం గొరుకలేనేలేదు, పస్తమ్మ్యి; మా
దైవమ్ముల్ తమ రాగ్రహింప కిదు దేవైనన్ కలో గంజో' యం
చా వృద్ధుం డటు రాతిగుండె కరగన్ యాచించి చేసాచినన్.

చిటపటమంచు చిందిపడు చిన్కులవే కరుణార్ద్రయస్రులో!
అట హరిభక్తులందరికి 'ఆగిన దయ్యె పురాణ' మన్న పె
న్గటకట యొండె కాని, చెవి నాటదు వృద్ధుని కాకిగోల, అ
క్కటికి జనింప దింత; పయిగా పడగొంటు దనంగజాలి కే!

ఉన్నావా భగవంతు డన్నఘనుడా? యీ కొట్టి మార్తధ్వనుల్
విన్నావా ? పరమార్థచింతకుల తద్వృత్తంబు సాంతంబు గ
న్గొన్నావా? అటులైన నేటి కిటు జాగుల్? నీ సదాస్తిక్య మో
యన్నా రూఢి యొనర్చుకోదగును రమ్మా ఏల తాటస్థ్యముల్?

విడివిడపట్టి గుండెదడ, వేసట వాయకమున్న లేచి, కాల్
తడబడ తండ్రిచేయి పదిలమ్ముగ పట్టిన పట్టి, పాప, మ
య్యెడ నిలుచుండ కేగుచు "బలే, ప్రథ లన్నము పెట్టకున్న కొ
ట్టడి, నిక నేమి పున్నియము, లేమి పురాణము!" లంచు నార్చినన్.

"అమ్మ! మన పాపమే; వారి ననగనేల?
పెట్టి పుట్టిన పుణ్యాత్ము! లట్టుగాక;
కుడిచి కూర్చుండి సద్గ్రంథగోష్ఠి వారి,
కెప్పుడు పొట్టకూటికి దేవులింపు మనకు!"

చెన్నపురిలోని గవర్నమెంటు స్కూల్ ఆఫ్ టెక్నాలజీ ఆంధ్రవిద్యార్థి సంఘపు చతుర్థవార్షికోత్సవము

అణ్ణామలై విశ్వవిద్యాలయమందలి ఆంధ్రసంఘము

నెల్లూరులో మొల్ల జయంత్యుత్సవము.

ఆంధ్రభారతీతీర్థ సమావేశము, (విశాఖపట్టణము) (అధ్యక్షులు: శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మగారు.)

ఆంధ్రమహిళా గానసభ చతుర్థవార్షిక
సమావేశము, రాజమండ్రి

రథోత్సవము

కొత్తపల్లి సూర్యారావు

కృష్ణదేవాలయంబుచేఁ గీర్తిగనిన
దగుటఁ గృష్ణాపురం బనునాఖ్య నొప్పి
కృష్ణపుర మాంధ్రమునను బ్రాగ్దిశను గలదు
సంజ్ఞలను వ్యాకరణసూత్రచర్చ వలదు.

శ్రీరామాలాండ్రీ సీ
తారామాక్షౌరశాల దశరథరామా
స్టోరుసును నాంజనేయా
హోరాలయమనుచు దీర్ఘభాక్త్వములేదే.

ధనికు ల్దాతలు వర్తకు ల్గలరు తే
త్రస్వాములు వైద్యులున్
ఋణదాత ల్గల రన్నిజాతుల ప్రజల్
శ్రీ కృష్ణభక్తు ల్దయా
ఖను; లాయూరికిఁ జాలు న్యాయసభలుం
గా న్యాలయంబు ల్ప్రభు
త్వనివేశంబులు నన్న వన్నమిడు న
త్రంబు ల్బడుల్ రాజిలుఁ.

పండితుఁడుం గవీంద్రుఁడు స్వ
వర్ణహితైషి మతాభిమాన యు
క్తుం డట నెల్లవాఁ; డటకుఁ
గొందఱు క్రైస్తవులేగుదెంచి యుం
దుండఁగ నూరిబైటఁ గల
యూషరభూములు గొన్ని కొందు ఱుం
చుండఁగ నమ్మివేసి రుప
యోగము లేదని వానిస్వాములుఁ.

ఊరిబైట నొక్కయూరుఁ గట్టిరి వారు
స్పర్ధనో యనంగ భగవదాల
యంబు వైద్యశాల యర్భకులకు నున్న
తంపుఁ బాఠశాల దానఁ గలదు.

విద్యకొఱకు నెల్లవిద్యార్థు లాయూర
నున్నవారుఁ బ్రక్కయూళ్లవారు
వచ్చి పురమునిండ బసలకు బాధలు
పడఁగవలసివచ్చెఁ బలువురకును.

పాఠశాలప్రక్క బైటను గ్రైస్తవుల్
బసలకొఱకుఁ గొన్ని "బారకీచు"
లంచుఁ గట్టి రందు నాయూరిగ్రామ వి
ద్యార్థు లద్దులచ్చి యధివసింత్రు.

తక్కినవెల్ల నేటికిఁ బ్ర
ధానముగా నటనుండు బాలకు
ల్మిక్కిలి బుద్ధిమంతులయి
మిత్రత వాటిల నెల్లవారుఁ దా
మొక్క కుటుంబ సంభవుల
యోజ మెలంగుదు రన్నిటం గడు
న్మక్కువతో నభేదగతి
మజ్జన భోజన భాజనాదులఁ.

బుద్ధిమంతులెల్ల బుద్ధిమంతులె యెప్డు
లేనివార లద్ది లేనివార
పాయసాంశములను భరతాదులైనట్లు
మైత్రి వాయువారు మసలుచుంద్రు.

అనవరతాదరంబున స్వ
యం కృషిచే వివిధార్థసాధన
ల్మునుకొని చేయువారలును;
బాత్తము ముట్టక యాటలాడఁ బ
ట్టనముల వెంటఁ బోవుచు "బ
డాయిలు" గొట్టెడువారు; రెండుమూఁ
డునుసమ లొక్కకత్యనె క
డుం బ్రియమొప్పఁగ నుందువారలుఁ.

నిష్ఫలమంటలం దుఱుక
నేర్పరులు న్విపభోజనంబుల
న్మెప్పు గడించువారుఁ గడి
మిం దమకంఠము రైలుక్రింద నే
చప్పుడులేక పెట్టు నతి
సాహసులు న్బడియ్య వారిపైఁ
దప్పులుమోపువారు వివి
ధంబుల బాలకు లుందు రచ్చటఁ.

వారిలోన నొక్క వైఖరివార ల
త్యంత గర్వదృష్టి నహరహంబు
బూతులేనిమాట పొరపాటుగానైనఁ
బలుకకుందువారు పలువు రుంద్రు.

అట్టివారితోడ నాయూరిబాలుఁ డొ
కండు మైత్రి సల్పి కలసి మెలసి
వారుచేయుచుండ వాఁ డొందానును
దారుణములు చేయఁ దగిలియుండు.

జననమ్మర్దమునందుఁ ద్రోసికొనుచు
న్సందేహము వీడి వే
చనుచున్ శ్రావ్యముగాని పాటలను "ఏ
న్నాటంబు"గాఁ బాడుచుం
గనుగీటుల్ చేయివాటు లొప్పఁగను సం
ఘర్షంబు గావించుచు
న్వెనుక ల్ముందులు లేక త్రిమ్మరుదు రా
స్వేచ్ఛార్థు లౌ బాలకుల్.

చెప్పువారు లేరు చెప్పిన వినువారు
గారు-బ్రాహ్మణులను గాఱు లఱచు
టయును స్త్రీలఁ జూచి నయహీనపుంబ్రసం
గములు చేయువారు గర్వవృత్తి.

ఓరీ! నే నల మాల ముట్టుకొని యా
యుర్వీసురుం దాఁకితి
న్నారు లొక్కందఱు నిల్చినప్పు డెవఁడో
నామీఁదఁ బడ్డట్లుగాఁ
గాఱుల్పేలుచుఁ దూలి మీఁదఁబడితిం
గాల్ద్రొక్కితిం జూడన
ట్లూరేగింపగు దారిలో నిలిచి మూ
త్రోత్సర్జనం జేసితిన్.

బుద్ధిలేదు రాగిబొమ్మలు వేల్పులా
యేఁట నేఁటఁ బెండ్లి యేమి ఛాంద
సం బటంద్రుగాని చక్కఁజూడరు తాము
చేయు పనులలో విశేష మేమొ.

తోటపెద్దుబెదరెఁ దొలఁగుండు త్రొక్కన
టంచుఁ దేలు పామటంచు గుంపు
గాఁగ నతివలున్నకడ నటునిటుఁ జుట్టు
కొని 'యభాసు'చేయుచును జరింత్రు.

ఆవచ్చుదానిఁ జూడుఁడు,
తోవచ్చెడువాఁడు మగఁడు దుప్పటిలాగుం
డీవలకు వచ్చెఁ బిమ్మట
నావెలదుక నేడిపింత మనుచు న్నగుచున్.

ఏమిర కన్నుఁగానన ప
యింబడెదంచు వగుం దెమల్చి, పో
పో మఱి పేలకంచుఁ; బువుఁ
బోఁడిని గన్గల తామె త్రోసికొం
చీమెయి నర్ధరాత్రమునఁ
గృష్ణు రథాంతికమందు గుంపులోఁ
దాము చరింత్రు చెప్పఁ గల
దా యొకరైనను వారి కింతయున్.

తేరుమీఁది కెక్కె దేవుఁడు, కుంభము
బోసి త్రాడులాగఁబోవునప్పు
డూరిలోని వారు లొక్కొక్క సంఘమై
చూడవచ్చి రచటి శోభనంబు.

మఱి జట్టువారి కచ్చటఁ
గినఁబడుటయె లేదు కన్ను, కాయముస్పృ
జనియెను స్వేచ్ఛావిహృతిం [హాయుం
జినతనమో కష్టకాలచేష్టయొ యెఱుఁగన్.

మధువనము చూఱపుచ్చిన మర్కటముల
కంటె నధికంబుగా నుండఁగా నొకింత
వేళఁ జనుదెంచి రాయూరి వెలఁదు, లందు
జట్టులోనున్న చినవాని జనను గలదు.

జట్టు గూడి వీడి స్వైరవిహారంబు
సలిపి తాముఁదాము సంగ్రహించి
నట్టి కొంటెతనపుటానవాళ్లగు కొన్ని
వస్తువులను గొంచు బసకుఁ జేరి.

ఒకరి ప్రజ్ఞ యొకరి కుప్పొంగి చూపుకొం
చుండ నూరిలోన నుండు బాలు
చెల్లి చేతిలోని చేరుమా లపహరిం
చినయతండు సూపె స్నేహితులకు.

చివ్వమనియె మనసు చిన్నవానికి, సోద
రికిని సఖుఁడొనర్చిన కృతి కప్పు
డేమి యనకపోయె నింటికి మఱునాఁడు
జట్టుఁగూడరాఁ డసహ్యమునను.

ఏలర రావటం చడుగ
నింటికడంబనియున్న దం చనున్
శాఁకు వచ్చియు న్మొగము
చాఁటగు నేస్తుని జూచినంతటం
జాలఁగ నిశ్వసించు నతి
సాహసముం బొనరింప నెంచున
వ్వేళ లిఖించు నొజ్జలకు
వే సెలవిమ్మని వేఁకి వంకగన్.

ఇటులుండం బ్రియమిత్రుఁ డొక్కఁడు సఖా
యిట్లేల నీవుంటి వె
ప్పటియట్లేటికి రావు మాకడకుఁ జె
ప్పంగూడదా యెవ్వరే

నటన లల్పిరో నన్నుఁ జంపుకొని తి
  న్నట్లేను, దానెంత దు
ర్ఘట మహాకార్యముగాని చెప్పఁగ నినుం
  బ్రార్థింతు నన్నంతటన్.

చెలిమికాఁడ నన్నుఁ జీకాకు పెట్టకు
కదపినంత నోడలు కంపమొందుఁ
గ్రోధమూర్తినగుదుఁ గొన్ని నాళ్లొరిక
యుండు మవలఁ దెలియకుండఁబోదు.

అనిన మిత్రుఁడు పల్కెఁ జాలు నిటు నే
  దాంతంబు నాతోడఁ జె
ప్పనికే యేమియు సాహసంబుడుగు మా
  స్వార్థంబుగానీ, విరో
ధినిమిత్తంబునఁ గాని తొందరను సా
  ధింపంగ నత్యాహితం
బు నసాధారణకష్టము ల్దొడరుఁ బో
  వుం బుద్ధి క్రోధంబునన్.

ఏమియు లేని వేదన యి
  దేటికి నీ కవశంబుగాఁగ రాఁ
గా మనశక్తికి న్మిగిలి
  కార్యము మించినయప్డు గాదె నీ
కీమెయి దుఃఖపాటు కత
  మేమి యొకం డొనరించె హాని నీ
వేమి యొనర్చినాఁడ వది
  యెల్లను జెప్పుము యుక్తిచెప్పెదన్.

అనవుడు మిత్రమా యిది ర
  హస్యము నీహృదయంబులోన నే
యునుపుము, నాఁటి రాత్రి ర
  థోత్సవమప్పుడు స్వైరలీలల
న్మన మొనరించినట్టి యవ
  మానపుఁ జేతలు కారణంబుగా
మనకెగ వారలందఱు న
  మానులె దీనికిఁ గర్త లౌటకున్.

అనిన న్నేనును గారకుండననో నరే
  యుక్తేని వృత్తాంత మె
ల్లను వాక్రుచ్చుము క్రొత్తవారము యిదే
  లా, యిట్లుగానంచు నీ

నవరాదా యెవరేమి చేసిరో త్వద్
  యాంతర్యముం దెల్పకే
మని మాలోపము వెల్లడింతు మది స
  త్యంబైనఁ గాదందుమా?

సంశయంబు వలదు చావుమటన్న నేఁ
జత్తు యుష్మదర్థ మిత్త్రతంగు
వాఁడ నగుదుఁగాదె పరికింపలేదె యి
న్నాళ్లనుండి నీవు నాఁగ నతఁడు.

అందఱము నొక్కబడిలోనె యభ్యసించి
నార, మనుకొననేల యెవ్వారికైన
ననుభవముమీఁదనే తెలియంగ నగును
జెప్పఁగాఁ దలకెక్కదు చెడ్డవేళ.

అనిన నీకేమి యనుభవంబునను దెలిసె
మాకుఁ దెలియనిదేమి యీమర్మమేమి
చెప్ప మన మిత్రుఁ డిట్లని చిన్నవాఁడు
నోడిపె నంతయు నానాఁటి దుడుకుఁదనము.

ఒకనాఁటికొంగు వేఱొకపూరుషుని చెంగు
  ముడివైచితివి బ్రహ్మ మూడిగ నీవు
ఇరువురు తరుణుల శిరసులందలి బెండు
  చెండులు మార్చె నృసింహరావు
పల్లవాధరి యొత్తు పిల్లాండ్లు సర్దుకో
  నోరఁగినఁ దమ్మపై నుమిసె గోపు
సడ్డపై చెయి నిల్పిన యొకర్తు దండకుఁ
  జేతి వేత్రపు వంపుఁ జేర్చె సింగు
మరువమును దమనంబని యఱచె నీను
బాదుషాహిసోఫో యని వాగినాఁడ
నేను బదిమంది స్త్రీలున్నచో నిలఁబడి
యాగడంబున హద్దు మర్యాద లేక.

నీయమ్మ యాఁడుదే మఱి
నాయమ్మయు నాఁడుదే మనకుఁ గొంచెతనం
బీయర్థము స్ఫురియింపం
జేయని కతమున నసభ్యశీలత వొడమెన్.

ఒకని భార్యను జీకటి నోడిసిపట్టి
నిది భార్య నొకండు మన్నించు నొక్క
డుండఁగీఁ డొందు నెఱిఁగియుఁ దొల్లుదోవ
నెటుక వారలకడ నంశయింపవలదె.

వ్యర్థ్వ నారిగాఁడు పదిమందిలోన నా
సోదరిని నెఱింగియును గ్రహించెఁ
జేతిలో రుమాలు, చెయివెట్టి కలఁచిన
ట్లున్నదుల్లము కడు నుడుకుచేత.

ఎట్లు నిగ్రహింతు నీపరాభవమున
కర్హ శిక్షసేసి యనుచుఁ గృశత
నున్నవాఁడ నిదియ యున్న యథార్థంబు
మార్గమేమి చెప్పుమా సఖుండ.

అనిన న్మిక్కన వ్రేలుపెట్టుకొని య
న్నా నారిగాఁడా యొన
ర్చిన దీరీతిని, నేఁడు గన్గొనుము నే
శిక్షింతు నామూర్ఖు నొ
క్కనినే కాదు సమస్తమిత్రులనుజ
క్కంజేయుదు రాత్రి నీ
వును రమ్మక్కడ కొక్కసారి విడిపో
వుం జిక్కు శీఘ్రంబుగన్.

అనుచు న్మిత్రుఁడు పల్కి రాత్రివఱకున్
వ్యక్తంబుగాకుండ నుం
చి నిజస్నేహితు లందఱం బిలిచి తె
చ్చెం దత్ప్రసంగంబు సి
గ్గున నారాయణుఁ డట్టె వాంచెఁ దల; నీ
కున్ బుద్ధిలేదాయటం
చును నల్వుర్నలుతట్లు దూసికొని తిం
చుం దిట్టి రా పిమ్మటన్.

కొంటెతనమునకును గొలఁది యుండదొ పరి
చయుఁ గన్నచోటఁ జలుపఁ దగునె
పురుషులొద్దనైనఁ బోవునుగాని యా
వనయు మిత్రుచెలియ లనినఁ దగునె.

రేపు నీ చెల్లెలే వచ్చునోపుదువాకా
చూచి యొరుచేయు నవమతి శుద్ధమూఢ
ని న్ననఁగనేల మేమేమి నీతిపరుల
మెంతపని చేసితిమి మన మిందఱమును.

పీఁడగుటం బ్రశాంతమతి
విన్నఁదనంబున నూఱకుండె నె
వ్వాఁడొ పగండెయైన నినుఁ
బట్టి వధింపఁడె, మేలు, నేను, నీ
తోడని యొట్టువెట్టుకొని
తొందరమాన్పితిఁ గాకయుండిన
న్నేఁడొ మఱొక్కనాఁడొ యిది
నిశ్చయమే యయియుండకుండునే.

పీఁడు కనుకఁ దీఱెఁ బెద్దలే విన్నచో
నేమి జరగియుండునో మనగతి
చదువు చెప్పుటకునో చట్టుబండలఁ జేయ
నోయటంచు దొరలనే యడిగిన.

సత్యమార్గమునకుఁ జదువు చెప్పెదము దు
ర్మార్గమొనరుపంగ మరఁగినారు
నడత చెడియెఁగాన నదువుండు మీ రస
నెవరు చేర్చికొంద్రు హీనగుణుల.

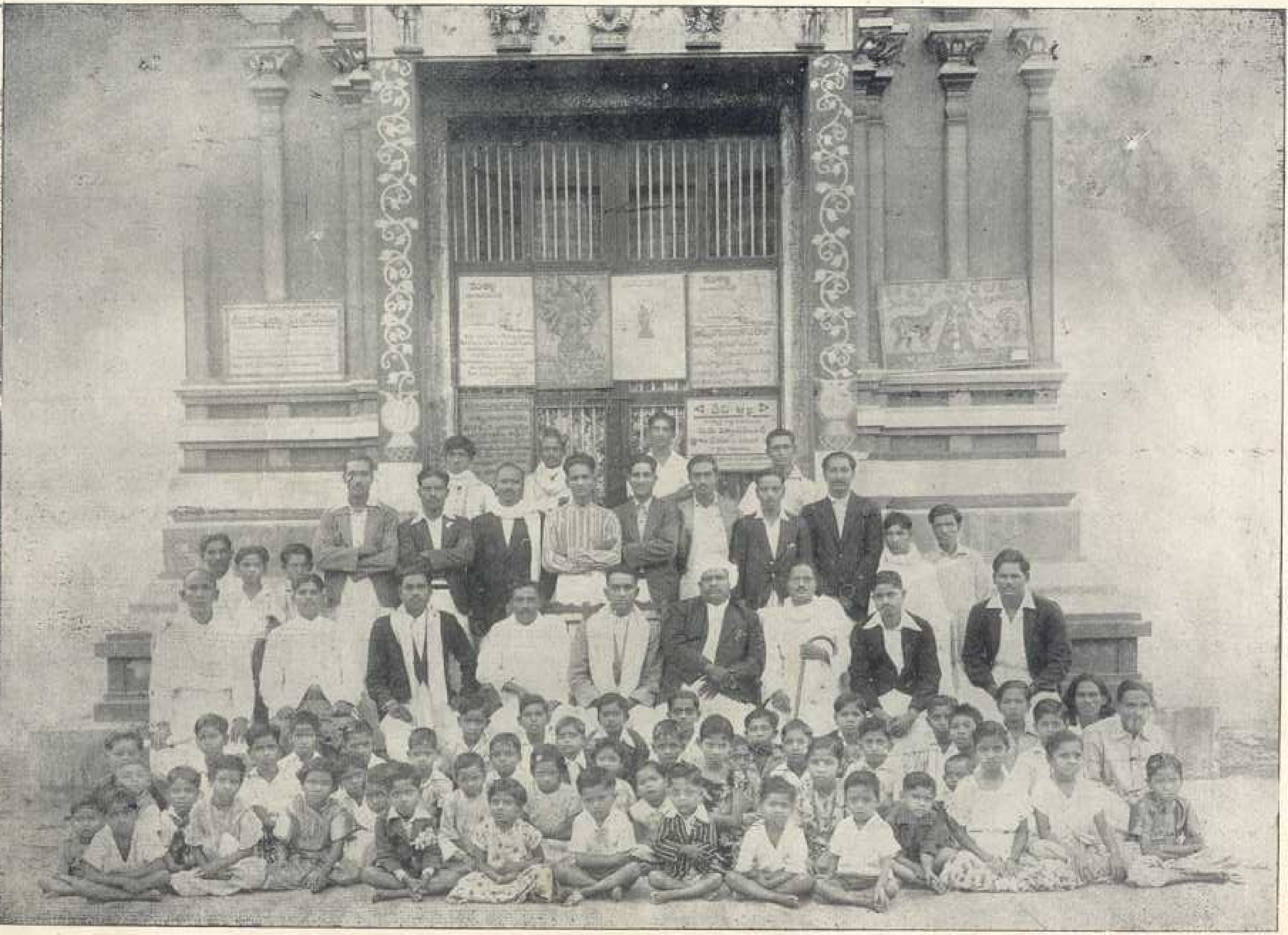
తండ్రు లంపుసొమ్ము తగులఁబెట్టుచు నడ్డ
గాడిదల విధమునఁ గానిపనులు
చేసి చదువు మంటఁ జేరిచి తిరుగంగ
వచ్చినామొ యిందుఁ జచ్చులార.

మనజట్టులోన నెవ్వఁడుఁ
గనఁబడఁ డొకఁడేఁడుఁ గ్రమముగాఁబైమెట్టె
క్కినవాఁడు సిగ్గులేవే
మెనినాళ్లిట్లుండు మెఱుక యేమియులేదే.

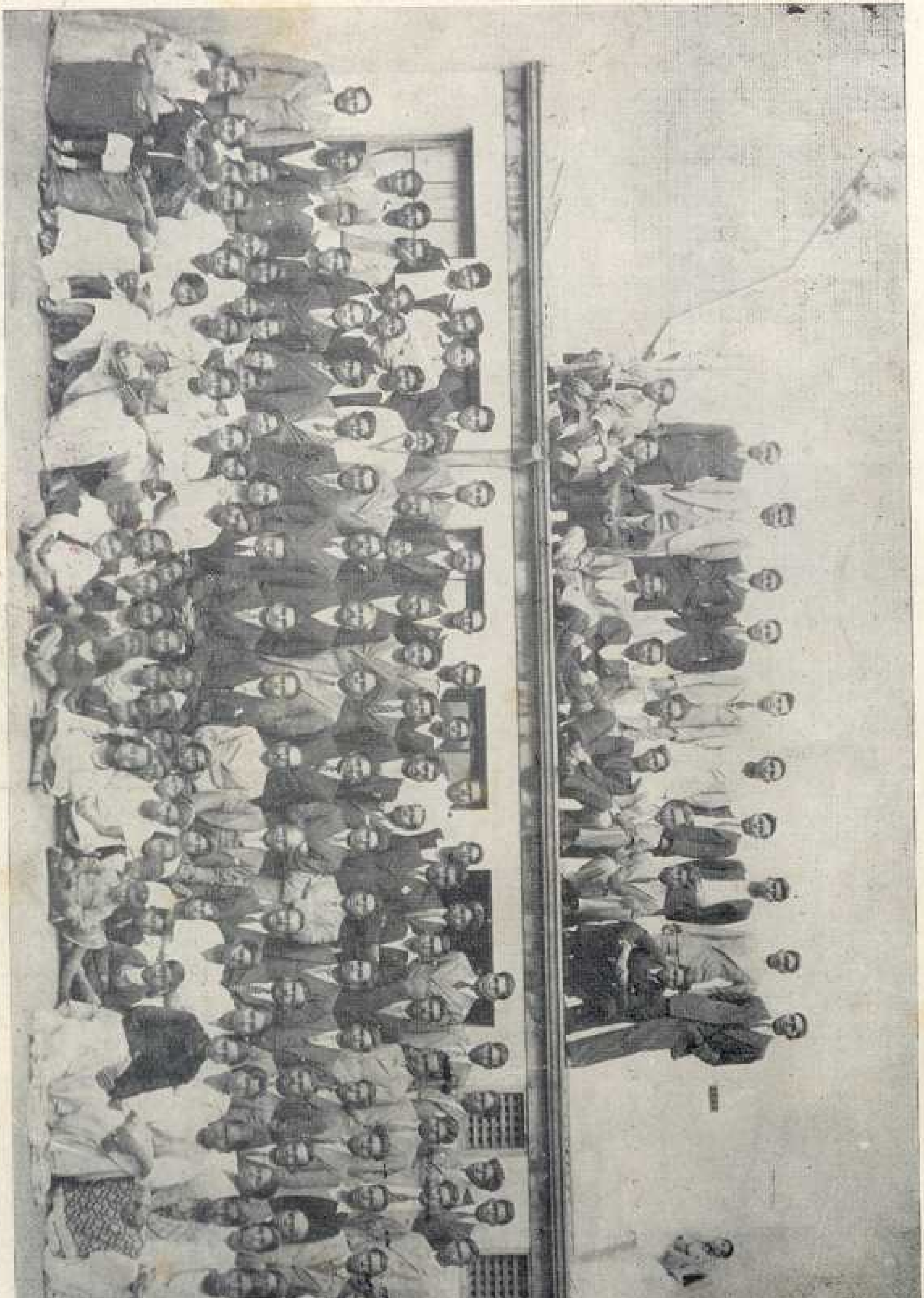
ఈనాఁడాదిగ నిట్లుచేయు మిది నీ
వెవ్వారికిం దెల్పఁబో
కొనెయ్యండ యటంచు నీతనికిఁ జే
యుండా నమ స్సిట్లు నా
తో నొక్కించుక చెప్పఁబట్టికద యీ
దుఃఖంబు వారించుకోఁ
గానయ్యెం బెడదారినుండి తొలఁగం
గాఁ బోవనయ్యెం గదున్.

నామాట లిష్టముండని
యామీరలు తొలఁగిపోవుఁ డొలకుమాతోఁ
బ్రేమమున నుండువారలు
ప్రేమింపుం డితనినను చుఁ బ్రియమునఁ జెప్పన్.

ఎల్లవారు నొప్పి రేకవాక్యంబుగా
మంచివేళయగుట మంచిదనుచు
బుద్ధిగలిగి మనిరి, పోలదె సద్బుద్ధి
వినుట మిత్రునుండి విహితులకును.

శ్రీ సుజనసమాజము, మౌల్మేను (బర్మా)

ఢిల్లీ రాష్ట్రాంధ్రమహాసభ సంవత్సరోత్సవము

ఈద్పుగంటి రాఘవేంద్ర రావుగారు

కొంతకాలము గవర్నరుపదవి నలంకరించి ప్రస్తుతము ప్రధానామాత్యపదవి (సం. రా.) నాక్రమించిన ఆంధ్రుడు

శ్రీమతి డి. శాండిల్య, శ్రీమతి డి. రామచంద్రరావు సరి సర్ యస్. రాధాకృష్ణన్ గారి కుమార్తెలు. ఉన్నతవిద్య బడయుటకై తల్లి గారితో (నడుమ) కూడ ఇంగ్లండుకుపయనమైరి.

కూర్మా వెంకటరెడ్డి నాయుడుగారు

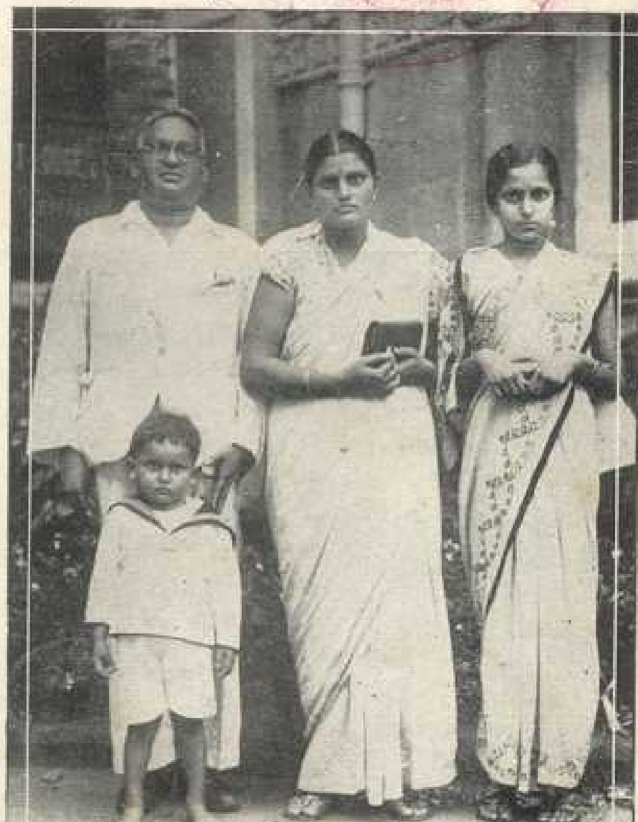
కొంతకాలము గవర్నరుపదవి నలంకరించి ప్రస్తుతము ప్రధానామాత్యపదవి (మదరాసు) నాక్రమించిన యాంధ్రుడు

కోకా లక్ష్మీ నరసింహారావు నాయుడుగారు

ప్యారిసులో శిల్ప, లలితకళల ప్రొఫెసరుగానుండు ఆంధ్రుడు

(ఫ్రెంచిభార్యతోను, కుమార్తెతోను)

వంగల శివరాముగారు - వారిభార్య, కుమారి కుమారులు

లక్నో విశ్వకళాపరిషత్తు ప్రొఫెసరుగానుండి జెనీవాలోని నానాజాతి సమితి యుద్యోగిగ నియమింపబడిన ఆంధ్రుడు

విజయనగరసామ్రాజ్యషట్శతవార్షికోత్సవము, హంపీ

౧. చారిత్రక మహాసభ అధ్యక్షుడు డా. ఎం. హెచ్. కృష్ణగారికి స్వాగతము

మహాసభకు అధ్యక్షతవహించిన శ్రీ. డా. కుర్తకోటి శంకరాచార్యులవారు అధ్యక్షోపన్యాసము గావించుచుండుట

భవభూతి ఉత్తరరామచరిత్ర

క్రొవ్విడి రామం

మానవజీవితములోని వివిధ ప్రవృత్తులను ఆహ్లాదకరంగా నిరూపించడమే సారస్వతము యొక్క పరమావధి. జీవితమునకు సంబంధించిన మహోన్నతమైన భావములను, అప్రతిహతమైన కళాచాతుర్యాన్ని కూడా వ్యక్తీకరించేటందుకు అనువుగావుండే సారస్వతాంగములలో నాటకము ఒకటి. సంస్కృతవాఙ్మయములోని రచనావిధానము లన్నిటిలోనూ నాటకం అగ్రస్థానాన్ని అలంకరించింది. కాబట్టి కాళిదాసు, భవభూతి మొదలయిన మహాకవీశ్వరులు ఏసంఘటనలలో ఏవిధమైన కళాచాతుర్యాన్ని విజృంభింపచేసి, తమనాటకాలకు అమృతత్వంసిద్ధింపచేసినారో పరిశీలించినట్లయితే, వారినాటకాల్లో వుండే గొప్పదనం మనం పూర్తిగాగ్రహించడానికి అవకాశం వుంటుంది. అనేక సంవత్సరముల క్రిందటనే సంస్కృతనాటకముల ఉత్కృష్టతను అన్నిదేశములవారూ గ్రహించినారు. కనుక తిరిగీ ప్రస్తుతం వాటి విమర్శన అవసరంలేదని భ్రమపడడం చాలాపొరపాటు. ఆధునిక పరిస్థితులలో ఆంధ్రయువకులు తమపాశ్చాత్యవిజ్ఞానంచేత యితరదేశములలోని మహాకవీశ్వరుల రచనలను, రచనావిధానములనుకూడా గమనించడానికి తగిన అవకాశంవున్నది. కాబట్టి ప్రాచ్యపాశ్చాత్య విమర్శనాదృష్టితో సంస్కృత నాటకములను పరిశీలించినట్లయితే, సంస్కృతనాటకములందు మనకుండే విజ్ఞానాన్ని అభివృద్ధిచేసుకోడానికి అవకాశం వుంది.

కళోపాసకులలో అగ్రస్థానాన్ని అలంకరించినవాడు భవభూతి. ఈయన ఉత్తరరామచరిత్రలో మొదటినుంచీ కొనవరకూ తన ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వాన్ని పూర్తిగా నిరూపించినాడు. కేవలం కరుణరసాన్ని రమ్యంగా పోషించినంతమాత్రముచేతనే భవభూతి సుప్రసిద్ధుడైనాడని భావించడం అంత సమంజసం కాదు. మహత్తరమైన అనుభవములు, గంభీరమైనభావములు, అప్రతిహతమైన కళాపోషణ యితనిగొప్పదనానికి కారణాలు. ఈనాటకములో వచ్చేపాత్రలన్నీకూడా మహోత్కృష్టమైనవే. అంగరసమైన శృంగారాన్ని యీకవి అతిరమ్యంగా పోషించినాడు. భోగలాలసత్వానికిగాని, నీచకార్యాలకుగాని ఉపక్రమించిన పాత్ర ఒకటికూడా యీనాటకంలో మనకు కనబడదు.

సీతారాముల ప్రేమను యొక్క ఆదర్శప్రాయముగా యీకవి ప్రదర్శించినాడు. భవభూతి మూడు నాటకములు వ్రాసినప్పటికీ ఉత్తరరామచరిత్రమాత్రమే తన కీర్తిని చిరస్థాయిగా చేసినది. ఒక్క మహాకావ్యమువల్లనే నిశిత ప్రతిభావంతుడని ఈ కల్పాంతమువరకూ ప్రఖ్యాతిని సంపాదించే భాగ్యము యీ మహాకవికి మాత్రమే లభించింది.

ఉదారభావములు గల పురుషుడు తన ఆశయాల్ని సాధించవలసివచ్చినప్పుడు లౌకిక విషయాలతో తనకు తటస్థించే సంఘర్షణను ఈకవి చాలా చక్కగా నిరూపించినాడు. యీ సంఘర్షణ బాహ్యంగానూ, అంతరంగికం

గాను కూడా రాముని పాత్రలో మనకు కనబడుతుంది. రాముడు తన హృదయమును సీతకు అర్పించినాడు. సీతకు రామునికి అవినాభావసంబంధ మున్నది. కాని కొన్ని పరిస్థితుల ననుసరించి లోకకల్యాణంకోసం రాముడు సీతను విడిచిపెట్టవలసి వస్తుంది. అప్పుడు రాముని మనస్సుకూ అంతరాత్మకూ గల సంఘర్షణ భవభూతి అనన్య సామాన్యమైన కళానైపుణ్యాన్ని విజృంభింపచేసి ప్రదర్శించినాడు. పాత్రల భావాలనున్నూ, వారి వారి వివిధ మానసిక ప్రవృత్తుల నిరూపణ యీ నాటకంలో అహమహమికా భావంతో శోభిస్తూన్నవి. మహాకవి షేక్స్పియరుకూడా 'మేక్‌బెత్' మొదలయిన నాటకములలో ఇటువంటి కళానైపుణ్యాన్ని కొంతవరకు నిరూపించినాడు.

ఉత్తర రామచరిత్రయొక్క ప్రథమం లోనే నాటకముయొక్క ప్రధాన రసమును సూచించినాడు. మహాకవి భవభూతి ప్రస్తావనఅయినతరువాత నాయికా నాయకులు రంగస్థలముపైన ప్రవేశిస్తారు. రాముడు పితృవియోగమునకు ఖేదపడుతూన్న సీతను "దేవి, సమాశ్వసిహి. ఏత ఏవ హి హృదయమర్మచ్ఛిదః సంసారభావాః" అని ఓదారుస్తాడు. సీత కూడా "జానామి ఆర్యపుత్ర! కింతు సంతాపకారిణో సుజనబంధుజనవియోగా భవంతి" అని అంటుంది. ఈ మాటలు ప్రేక్షకులకు కరుణరసావిర్భావాన్ని కలుగచేస్తాయి. పాశ్చాత్య కవీశ్వరులుకూడా నాటకములలో ప్రధానరసమును మొదటి రంగంలోనే సూచిస్తారు. దీనినే వారు "The key note of the play" అని అంటారు.

సీతాపరిత్యాగము ఈ నాటకములో ప్రధానస్థానాన్ని ఆక్రమిస్తూన్నది. ఈ అపూర్వమైన కార్యాన్ని నిర్వర్తించడానికి తగిన పరిస్థితులు ప్రథమాంకములోనే మనకు కనపడతాయి. గురువైన వశిష్ఠుడు, కౌసల్య మొదలైన పెద్దలు యాగసందర్శనార్థము అయోధ్యనుంచి వెళ్లేరు. కాబట్టి సీతను త్యజించేటప్పుడు రాముని అతిక్లిష్టసమయంలో సమర్థులు ఇంటివద్ద యెవరూ లేకపోయినారు. ఇంతే కాకుండా సీతను ఋష్యాశ్రమ సందర్శనమనే మిషపైని అడవులలో వదలిపెట్టినాడు. సీతకు ఋష్యాశ్రమ సందర్శనాసక్తి కలుగచేయడానికి కూడా మొదటి అంకములోని చిత్రపట దర్శనమే కారణమైనది. శ్రీరాముని తాలూకు మహౌదార్యాన్ని కూడా కవి యీ అంకంలోనే వ్యక్తీకరించినాడు. వశిష్ఠుని సందేశానికి ప్రత్యుత్తరంగా రాముడు "స్నేహం దయాం చ సౌఖ్యం చ యది వా జానకీమపి, ఆరాధనాయ లోకస్య ముంచతో నాస్తి మే వ్యథా" అన్నప్పుడు రామునియొక్క త్యాగశీలతా, లోకారాధనాసక్తీ మనకు స్పష్టముగా బోధపడుతూన్నవి.

ఈ అంకంలో నాయకుని మనోభావాలను భవభూతి అతిరమ్యంగా వర్ణించినాడు. సీత అగ్నికంటె పవిత్రమైనదనిన్నీ, తన ప్రాణముకంటె ప్రియతమమైన దనిన్నీ రామునికి తెలుసును. కాబట్టి "ఇహాం భద్మనా పరిదదామి మృత్యవే సౌనికో గృహశకుంతికా మివ" అని సీతావియోగసమయమునందు పరితపిస్తాడు. కాని తండ్రియైన దశరథుడు లోకకల్యాణం కోసం అతని ప్రాణములనూ రామునీ కూడా విడిచిపెట్టినాడన్న సంగతి జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటాడు. "సతాం కేనాపి కార్యేణ లోకస్యారాధనం మతం" అని నిశ్చయించి, సీతనూ తన జీవితమందలి సౌఖ్యాన్నీ కూడా ఒకేసారి విడిచిపెడతాడు. ఇక్కడ రాముని మానసిక ప్రవృత్తిని గమనించిన ప్రతిరసికుని హృదయమూ ద్రవించిపోతుంది. మొదటి అంకం పూర్తి అయేసరికి సీతాపరిత్యాగము మొదలయిన కొన్ని క్లిష్టపరిస్థితులు సంభవించడము చేత ప్రేక్షకులకు కథయందలి ఆసక్తి యొక్కువై, వారుముందుకథను తెలుసుకోడానికి ఆతురత పడతారు.

ప్రథమాంకాన్ని జాగ్రత్తగా పరిశీలించినట్లయితే కవి కొన్ని సంఘటనలలో అప్రతిహతమైన కళానైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించినాడని మనకు తెలుస్తూన్నది. చిత్రపట వర్ణనంలో ప్రస్రవణగిరి, జృంభకాస్త్రములు, గంగానది మొదలైనవాటికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చినాడు. నాటకం పూర్తిఅయేవరకు నాయకునకూ పైన చెప్పినవాటికీ అత్యంతమైన సన్నిహిత సంబంధం వుంటుంది. అష్టావక్రసందేశంలో భవభూతి అమోఘమైన లౌకికవిజ్ఞానాన్ని చూపించినాడు. శాంత, వశిష్ఠుడు మొదలయినవారు వారి వారి పాత్రలకు ఉచితములయిన సందేశములనే సీతారాములకు పంపించినారు. వశిష్ఠుడు "యుక్తః ప్రజానామనురంజనే స్యాః, తస్మాద్ యశో యత్పరమం ధనం వః" అన్న సందేశాన్ని పంపి, రామునిలో కార్యాగవ శక్తిని పెంపొందించినాడు. గర్భవతియైన సీతయొక్క కోరిక ననుసరించి ఆమెకోరిన పదార్థముల నీయవలసినదని శాంత మొదలయినవారు స్త్రీల కుచితమైన సందేశమును పంపినారు.

రాముడు చిత్రపటంలో స్థిత పూర్వవృత్తాంతాన్ని చూచి "ప్రత్యావృత్తస్మృతిపూర్వరితచే జానకీ విప్రయోగః" అని అంటాడు. అప్పుడు తనకు సీతావియోగం కలుగుతుందని రాముడు కలలోనైనా అనుకోలేదు. కాని అంకంపూర్తికాకపూర్వమే జానకీవియోగం తటస్థించినదని మనకు తెలుస్తుంది. దీనినే ఆంగ్లేయభాషలో 'Dramatic Irony' అని అంటారు. మహాకవుల కవనంలో మనకు ఇటువంటి చమత్కృతి కనపడుతుంది. మహాపతివ్రత అయిన సీతయొక్క శీలము అనుమానింపబడినదని బహిరంగంగాచెప్పడం కథానాయకుని ధర్మంకాదు. కనుక ఆవిషయం యెప్పుడు చెప్పవలసివచ్చినా పాత్రలచెవిలో రహస్యంగానే చెప్పించినాడు మహాకవి భవభూతి.

సీతారాముల ప్రేమనుకూడా యీ అంకంలో కవి చాలావిపులంగా వర్ణించినాడు. ఇంత ప్రేమగల దంపతులు వియోగాన్ని పొందవలసివచ్చినది గనుకనే ప్రేక్షకులకు వారియందు సానుభూతి కలుగుచున్నది. సీతారాముల ప్రేమను కవి యెంతరమ్యంగా వర్ణించినాడో మచ్చునకు ఒకసంఘటన చూడండి. సీత ఋష్యాశ్రమ సందర్శనానికి వెళతానన్నప్పుడు వెంటనే రాముడు ఆమెకోరికను అంగీకరించి, దానికి తగినయేర్పాట్లు చేసినాడు. అప్పుడు సీత రామునితో "యుష్మాభిరపి ఆగంతవ్యం" అని అంటుంది. "అయి కఠినే! నైతదపి వక్తవ్యం" అని రాముడు జవాబిస్తాడు. పై సంభాషణవలన సీతారాముల గాఢమైన అనురాగం మనకు తెలుస్తుంది. వారిద్దరకు అత్యధికమైన ప్రేమయుండడంచేత రాముడు సీతతో ఋష్యాశ్రమమునకు వెళ్లడం సహజమనిన్నీ తనను, ప్రత్యేకంగాపిలవడం అనవసరమనిన్నీ రాముని పైవాక్యములయొక్క భావము.

రెండవ అంకంలోనూ, దానికి ముందుండే శుద్ధవిష్కంభంలోకూడా భవభూతి యొక్క కళానైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించినాడు. ఈ అంకంలో కథను కొంతవరకు పెంపొందించి మూడవ అంకంలో సంభవించే పరిస్థితులకు తగిన యేర్పాట్లను చేసేడు. శంబూకవధ విషయమై రాముడు దండకారణ్య ప్రాంతములకు వస్తాడు. అప్పుడు పంచవటీ మొదలయిన

ప్రదేశాలు చూడడం జరుగుతుంది. ఆ ప్రదేశాలు సీతారాములకు చిరపరిచితములే కనుక వియోగావస్థలో వున్న రామునికి యెక్కువ వుద్రేకాన్నీ, శోకాన్నీ కూడా కలుగ చేస్తాయి. యింతే కాకుండా సీతను పరిత్యజించిన తరువాత రాముడు ఆమెకోసం యే విధంగా తపనపడుతూ వున్నదీ మనకు యింత వరకు తెలియదు. కాని "రామస్య గాత్రమసి దుర్వహగర్భఖిన్న సీతావివాసనపటోః కరుణా కుతస్తే" అని రాముడు అనేసరికల్లా ప్రతి రసికుని హృదయం ద్రవిస్తుంది. కుమారుడు వెళ్లిన తరువాత రాముడు ఒంటరిగా వుండడం తటస్థిస్తుంది. అప్పుడు అతను తన మనోవేదనను మరింత యెక్కువగా వెల్లడించి తన పరితాపాన్ని నిరూపించినాడు.

శుద్ధవిష్కంభంవల్ల సీత యిద్దరు పిల్లలను ప్రసవించినదనీన్నీ, వారికి పాలు త్రాగే వయస్సు దాటగానే వాల్మీకిఆశ్రమంవద్ద విడిచి పెట్టబడినారనీన్నీ మనకు తెలుస్తున్నది. దీనివల్ల సీత ఆటవికులచేతగాని, క్రూరమృగములచేతగాని చంపబడలేదని గ్రహించవచ్చును. నాలుగో అంకం మొదలు రమారమి నాటకం తుదవరకూ కథంతా వాల్మీకి ఆశ్రమంవద్దనే జరుగుతుంది. కుశలవులుకూడా యిక్కడనుండి రాబోయే కథలో ప్రాధాన్యం వహిస్తారు. కాబట్టి వాల్మీకి ఆశ్రమం గురించీ, లవకుశుల గురించీ విష్కంభంలోనే కవి కొంత వరకు సూచించినాడు. ఇంతే కాకుండా మొదటి అంకానికీ, రెండవ అంకానికీ మధ్య రమారమి పన్నెండు సంవత్సరములు గడచినవనికూడా మనకు బోధపడుతుంది.

మూడో అంకం యీ నాటకానికి హృదయంవంటిది. ఇక్కడ నాయకుని ఆవేదన మిన్నుముట్టిపోతుంది. ఈ అంకంలో నిశిత ప్రతిభావంతుడైన భవభూతియొక్క నాట్యకళా ప్రపూర్ణత మనకు కనపడుతూంది. రాముడు సీతను పరిత్యజించినతరువాత తనను గురించి ఆయన ఏ విధముగా తపనపడుతున్నదీ యింతవరకు సీతకు తెలియలేదు. కాబట్టి యీ అంకంలో నాయికా నాయకులను యిద్దరినీ భవభూతి యిక్కడ ప్రవేశపెట్టినాడు. రాముని ఆవేదన సీత ప్రత్యక్షంగా చూసినది కాబట్టి ఆమెకు కూడా హృదయం కరిగిపోయి "నీవం మంద భాగి న్యహాం పునఃపునర ప్యాయాసకారి దౌర్భాగ్యపుత్రస్య" అని అంటుంది. సీత యిప్పుడు రాముని పరితాపాన్ని ప్రత్యక్షంగా చూసింది గనకనే తిరిగి ఆమెకు రామునితో సమాగమం కలిగినప్పుడు, రాముడు తనపై అపనిందవేసి అన్యాయంగా పరిత్యజించినాడన్న భావం మనస్సులో పెట్టుకోకుండా పూర్వం కంటె యెక్కువ అనురాగంతో భర్తను కలుసుకుంది. సీతకు ఇంత క్లిష్టమైన పరిస్థితులు సంభవించి, వియోగదుఃఖంతో కృంగిపోతూన్నప్పటికీ రామునియందు మాత్రము ఆమెకు పూజ్యభావం తప్ప మరొకటి లేదు.

ఇదిగాక "దళతి హృదయం గాఢోద్వేగం ద్విధాతు న భిద్యతే" మొదలయిన శ్లోకాలు రాముడు చదివినప్పుడు ప్రేక్షకుల హృదయాలే ద్రవించి ద్రవించిపోయి, కన్నీటిని విడవడానికి తగిన అవకాశంవుంది. అటువంటి సమయంలో రాముని హృదయం యెక్కడ పగిలిపోతుందో అని మనకు అనుమానం కలుగవచ్చును. కనుక నాయకునికి యేవిధమైన ప్రమాదం రాకుండా చూడడానికి రాముని దగ్గర ఒకవనదేవతను సృష్టించినాడు భవభూతి. గ్రీకునాటకాలలోకూడా దేవతలు నాయకులపక్షం వహించి క్లిష్టపరిస్థితులలో వారిని కాపాడుతూన్నట్టు మనకు తెలుస్తూంది.

ఇంతేకాకుండా యీ అంకంలోని కరికలభ వృత్తాంతానికి యెంతైనా ప్రాధాన్యం వున్నది. కరుణరసంతో యింతవరకు పొంగిపొరలుతూవుండే హృదయాలకు ఏనుగుల యొక్క శృంగారచేష్టలు కొంత వుపశమనాన్ని కలుగచేస్తాయి. దీనినే ఆంగ్లభాషలో "Dramatic relief" అని అంటారు. ఇంత క్లిష్టమైన పరిస్థితులలోకూడా "లీలోత్ఖాతమృణాల కాండకబళచ్ఛేదేషు సంపాదితాః, పుష్యత్పుష్కరవాసితస్య పయసో గండూష సంక్రాంతయః" మొదలైన శ్లోకాలు ప్రేక్షకులకు ఆనందాన్ని కలుగచేస్తాయి.

రామునికి దుర్భరమైన హృదయపరితాపాన్ని కలుగచేయడానికి కారణభూతమైనవి యిదివరకు సీతారాములు కలసి సంచరించిన ప్రదేశములేనని మనవిచేసినాను. అక్కడ కదళీవనంలో వున్న శిలాతలం, గిరిమయూరం మొదలైనవి రామునియందు అణగియున్న వియోగదుఃఖాన్ని రేయికట్లు ప్రేరేపించినాయి. వాసంతికూడా సీతనుగురించి ప్రసంగిస్తూ "త్వం జీవితం త్వమసి మే హృదయం ద్వితీయం. ఇత్యాదిభిః ప్రియశతైరనురుధ్య ముగ్ధాం తామేవ" మొదలైన శ్లోకాలచేత రాముని యెత్తిపొడుస్తుంది. అప్పుడు రాముడు "హా! జానకి! క్వాఽసి" అని క్రుంగిపోతాడు. ఆ సమయంలో తన దుఃఖం హృదయాన్ని భేదించి, భూమ్యాకాశాలనుకూడా ఆవరిస్తున్నదా అనిపిస్తుంది. రాముడు తాను అశ్వమేధయాగం చేస్తానని యీ ప్రదేశాన్ని విడిచివెళ్లినప్పుడు సూచించినాడు. ఈ విషయం మనకు యిక్కడ తెలియకపోయినట్లయితే నాలుగోఅంకంలో వచ్చే యాగాశ్వాన్నిగురించి మనం పూర్తిగా అర్థం చేసుకోడానికి తగిన అవకాశం వుండదు.

మొదటి మూడంకములలోనూ కవి అమితమైన కరుణరసాన్ని నిరూపించినాడు కనుక ప్రేక్షకులకు కొంత ఉపశమనాన్ని కలుగజేయడానికి భవభూతి చతుర్థాంకంలో కొంత హాస్యరసాన్ని ప్రదర్శించినాడు. వటువులు ఋష్యాశ్రమాలలో యేవిధంగా తమ విద్యార్థిదశలను గడిపేవారో భవభూతి యిక్కడ చక్కగా నిరూపించినాడు. "పశ్చాద్ధుచ్ఛం వహతి విపులం" మొదలయిన వటుల అమాయకపు మాటలు ప్రేక్షకులకు అమితానందాన్ని కలుగజేస్తాయి.

సీతావియోగం జనకునకు, కౌసల్యకు యేవిధమైన క్లేశాన్ని కలిగించినదో మనకు నాల్గో అంకంలో తెలుస్తూన్నది. యిక్కడ కౌసల్యపాత్రను అద్భుతంగా పోషించినాడు భవభూతి. సీతయందుండే ప్రేమచేతనే ఆమె అయోధ్యను వదలి వాల్మీకిఆశ్రమానికి వచ్చినదని మనకు తెలుస్తున్నది. కౌసల్యను జనకునీ కూడావాల్మీకిఆశ్రమానికి తీసుకొనిరావడంలో ప్రత్యేకప్రయోజన మున్నది. సీతారాములకు తిరిగి సంయోగం కలిగినప్పుడు రాజబంధువు లందరూ దగ్గరవుండాలి గనుక జనకునీ కౌసల్యనూ కూడా భవభూతి యిచ్చట ప్రవేశపెట్టినాడు. ఈ అంకంలో జనకుని ప్రవర్తన కొంచెం విచిత్రంగా కనపడుతుంది. సీతావియోగంచేత తాను అమితంగా తపనపడుతూ ఉంటాడు. అప్పుడు తాను కౌసల్యనుచూసి ఆమెకూడా తనవలెనే ఖేదపడుతూన్నదనే సంగతిని గమనించకుండా "ప్రజాపాలకస్య మాతః" మొదలయిన మాటలచేత ఆమెను కొంచెం ఆక్షేపిస్తాడు. తరువాత

ఆమెస్వభావాన్ని గుర్తించి, పూర్వం తనకూ దశరథునికీ ఉండే సంబంధమూ, అప్పటి కౌసల్యశోభా మొదలయినవాటిని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొంటారు. పిమ్మట పూర్వం వలె పూజ్యభావాన్నే ఆమెయందు చూపిస్తారు.

ఇంతవరకూ కథాసంవిధానముయొక్క అభివృద్ధినే మనము గమనించినాము. ఇప్పుడు ఐదారు అంకములలో సంభవించే సంఘటనలు కథయొక్క సంపూర్ణత్వాన్ని సిద్ధింపచేయడానికి తోడ్పడుతాయి. రాముడు, కుశలవులు, చంద్రకేతువు యీసమయంలో ప్రాముఖ్యమైన స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తారు. వీరికిగల పరస్పర సంబంధము స్పష్టముగా వారికి తెలియకపోయినప్పటికీ, వారందరున్నూ ఒక అపూర్వమైన ప్రేమసంబంధముచే చుట్టబడినారని మాత్రం గ్రహింపగలిగేరు. చంద్రకేతువు, లవుడు కలుసుకున్నప్పుడు వారికి ఒకరియందొకరికుండే భావాలను వ్యక్తీకరించడంలో భవభూతి అపూర్వమైన కళానైపుణ్యాన్ని విజృంభింపజేసినాడు. వారిద్దరికీ అత్యంత సన్నిహితమైన సంబంధము వుండటంచేత ఒకరిపై ఒకరికి ఒకేవిధమైన అభిప్రాయాలు కలుగడం సహజం. ఈ విషయాన్ని నిరూపించడానికి భవభూతి చంద్రకేతునిచేత, లవునిచేత ఒకే శ్లోకాన్ని చదివించినాడు. "యదృచ్ఛాసంవాదః కిము గుణగణానా మతిశయః పురాణోవా, జన్మాంతరనివిడబద్ధః పరిచయః, నిజోవాసంబంధః కిము విధివశాత్ కోఽప్యవిదితో మమైతస్మిన్ దృష్టే హృదయ మవధానం రచయతి" అని ఒకరినుగురించి ఒకరు ఒకేరీతిగా ఒకేసారి అనుకుంటారు. ఈ విధమైన కళాచాతుర్యాన్ని ఆంగ్లకవీశ్వరులుగాని, ఆంధ్రకవీశ్వరులుగాని ప్రదర్శించలేదనియే చెప్పవచ్చును.

కాని యింతస్నేహము వారికి వున్నప్పటికీ కథాసంవిధానానికి యుద్ధ మవసరంగనుక, రాముని పరాక్రమప్రశంసచే వారియుద్ధానికి బీజంగా ప్రదర్శించినాడు భవభూతి. కాని లవుడు ఒక్కడూ మహాసేనతో యుద్ధంచేయడం ఉచితంకాదు గనుక జృంభకాస్త్రప్రయోగంచేత సర్వసేనామూర్ఛ గావింపచేసి, లవునకూ చంద్రకేతునకూ మాత్రమే యుద్ధాన్ని కల్పించినాడు. ఇచ్చటి జృంభకాస్త్రప్రయోగమే రామునికి, కుశలవులు తన కుమారులేమోనని అనుమానించేటట్లు చేయడానికి కారణంగా యేర్పడినది.

ఇంతవరకూ కుశలవులకూ, రఘుకులానికీ గల సంబంధము కౌసల్యాదులెవరూ సరిగా కనిపెట్టలేకపోయినారు. కాని ఆరోఅంకంలో రాముడుమాత్రము కుశలవులు తనకుమారులేమోనని సవిమర్శనంగా చాలావరకు ఆలోచించినాడు. జానకి గర్భవతిఅయినప్పుడు ఆమె గర్భస్పర్శవల్ల కవలలను ప్రసవిస్తుందని రాముడు జానకికంటె ముందే తెలుసుకొన్నాడు. కుశలవులముఖములూ, కళ్లూకూడా జానకియొక్క ముఖమూ కళ్లయొక్క ప్రతిబింబములే. ఇదిగాక తపఃప్రభావము చేతనే పొందదగినటువంటివన్నీ, రఘుకులమునకు వంశపారంపర్యముగా వస్తున్నటువంటివన్నీ జృంభకాస్త్రములు వీరివద్దవుండడంచేత కుశలవులు రఘుకులమునకు సంబంధించినవారై యుండాలని రామునికి బలమైన అనుమానం కలిగింది. కుశలవులకుకూడా రాముని చూడగనే అమితమైన పూజ్యభావం కలిగింది. రాముడు వారి తండ్రి అని తెలియకపోయినప్పటికీ తండ్రిగారియందు చూపవలసిన ప్రేమనేవారు రామునియందు చూపించినారు. కుశుడు కొంచెము వీరప్రతాపాన్ని ప్రదర్శించడానికి ప్రయత్నించగా లవుడు వానిని నివారించి తమ స్నేహితుడైన చంద్రకేతునకు రాముడు పితృసముడు కనుక వారుకూడా రాముని గురుభావంతో చూడాలని అంటాడు. ఇంతే కాకుండా రామునియందు వారికి పూజ్యభావమే వున్నదనిన్నీ, సైనికుల దుష్ప్రవర్తనే వారిని యుద్ధమునకు రేపించినదనిన్నీ లవుడు చెప్పినప్పుడు వారికి రాముని యందుండే పూజ్యభావం మనకు సుబోధక మవుతున్నది.

సప్తమాంకంలోని అంతర్నాటకం నిశితప్రతిభావంతుడైన భవభూతికళానైపుణ్యాన్ని వేనోళ్లతో చాటుచున్నది. ఇంతవరకూ రామునికి సీతయొక్క వృత్తాంతము తెలియకపోవడంచేత, నాటకం విషాదాంతంగా పరిణమిస్తుందేమోనని భ్రమపడడానికి అవకాశం వుంటుంది. కాని ఈ అంతర్నాటిక సీతారాములకు సంయోగాన్ని కలుగజేసి నాటకాన్ని శుభాంతమైనదాన్నిగా చేస్తున్నది. ఇటువంటి సంఘటనలు సంభవించే నాటకాలను ఆంగ్లేయభాషలో Tragi-comedies అని అంటారు. యిటువంటి నాటకములలో మొదట పరిస్థితులుమాత్రము చాలా విషమంగావుండి తరువాత శుభాంతాన్ని పొందిస్తాయి. ఇంతేకాకుండా రాముడు సీతను పరిత్యజించినతరువాత ఆమెసంగతి యేమైనదీ రామునికి తెలియలేదు. కనుక ఆ విషయాన్ని ఇక్కడ భవభూతి అంతర్నాటకంద్వారా నిరూపించినాడు. ఈ అంతర్నాటకాన్ని చూడడానికి పౌరజానపదులందరూ వచ్చేరు. అప్పుడు గంగాపృథ్వులు సీతను తీసుకొనివచ్చి, తనుకూడా పునీతులుగా చేయదగినది సీతయేనని చెప్పి, సీతారాములకు తిరిగి సంయోగాన్ని యేర్పరుస్తారు.

ఈ నాటకంలో మొదటినుంచీ కొసవరకూ ప్రధానమైన కరుణరసాన్ని భవభూతి అనుసంధించినాడు. మొదటి మూడుఅంకములలోనూ రాముని హృదయ పరితాపాన్ని భవభూతి నిరూపించినాడు. ఈపరితాపం ప్రేక్షకులకు కరుణరసావిర్భావాన్ని కలుగచేస్తుంది. నాలుగోఅంకంలో జనకునిశోకం కరుణరససంవిధానానికి తోడ్పడుతుంది. పంచమాంకంలో ప్రేక్షకులకు కొంతవిశ్రాంతి కలుగజేయడానికి వీరరసాన్ని యెక్కువగా ప్రదర్శించినా, కరుణరసానుసంధానంమాత్రం చేయకపోలేదు. "హృదయమర్మచ్ఛేద దారుణాని చంద్రకేతోర్వచనాని" అని సుమంత్రుడు రాముడికి సంతానం లేదనే విషయాన్ని గురించి ప్రసంగిస్తాడు.

ఆరవఅంకంలో కుశలవులు రామాయణంలో శ్లోకాలు చదివినప్పుడున్నూ, సప్తమాంకంలో అంతర్నాటకాన్ని చూసినప్పుడున్నూ రామునకు అమితమైన దుఃఖముకలుగుతుంది. అప్పుడు ప్రేక్షకులకు కరుణరసావిర్భావం కలుగుతుంది. ఈవిధంగానే యేడంకాలలోనూ భవభూతి ప్రధానమగు కరుణరసాన్ని అనుసంధించేడు.

రాముని పాత్రపోషణలో భవభూతి అమోఘమైన ప్రజ్ఞనువిజృంభింపచేసేడు. ఆలంకారికులు నిర్దేశించిన ధీరోదాత్తుని లక్షణాలన్నీ రామునికి వర్తిస్తాయని చెప్పడం సూర్యునిలో కాంతివుంది అనిచెప్పడంవంటిది. తన హృదయంకంటె యెక్కువగా ప్రేమించిన సీతను లోకంకోసం త్యాగం చెయ్యవలసివచ్చినప్పుడు రాము డనుభవించిన మనోవేదన మొదటినుంచీ కొసవరకూ భవభూతి అప్రతిహతంగా నిర్వహించేడు. రామునియొక్క సీతాత్యాగవిషయంలో నాపంతిక విమర్శించినప్పుడు రాముడున్నూ, నాట్లో

అంకంలో జనకుడు రామునిగురించి విమర్శించినప్పుడు కంచుకియున్నూ, ఏడో అంకంలో పృథివి విమర్శించినప్పుడు భాగీరథిన్నీ, లోకంకోసమే సీతను విడిచిపెట్టినాడు గాని, తనకు ఆమెపై సందేహమువల్ల కాదని స్థిరపరుస్తారు. ఈ విధంగా యితర పాత్రలచేతను రాముని పాత్రను విమర్శింపచేసి రాముని నాయకత్వానికి భంగం లేకుండా సమర్థించేను కవి. ఈలాగే శంబూకవధవృత్తాంతంలోకూడా లోకంకోసమే వధ జరిపేటట్టు చూపించినాడు యీ మేధావి.

గంభీరమైన భావాలను, మహత్తరమైన అనుభవాలను విశదీకరించడంలో భవభూతి నిరుపమానమైన ప్రజ్ఞను కనపర్చినాడు. చిన్న వాక్యాలలో మహత్తరమైన భావాన్ని అద్భుతంగా నిరూపించగలిగే నేర్పు యీ మహాకవికి వున్నది. శూద్రవధానంతరం "కృతం రామసదృశం కర్మ" అనే వాక్యంలో ఆ వధయందు రామునికుండే నిరసనభావం, భూతదయా, మనకు చక్కగా వ్యక్తమవుతూ ఉన్నాయి. ఇంతేకాకుండా వాక్యం పూర్తి కాకుండా భావం పూర్తిఅయిపోయినట్లయితే ఆ వాక్యాన్ని అసంపూర్తిగానే విడిచిపెడతాడు గాని పొల్లుమాటలతో మాత్రం వాక్యాన్ని పూర్తిచేయడం యీ కళోపాసకుని పని కాదు. భావానుగుణమైన భాష యితనిసొమ్ము. ఈ నాటకంలో అనేకస్థలములయందు హృదయోద్వేగాన్ని కలిగించే భావాలనే యీ కవి విశదీకరించినాడు. కరుణ ఆధిక్యాన్ని తెలియచేయడానికి తగిన పదజాలాన్ని ఉపయోగిస్తేనే గాని లేకపోతే చాలా పేలవంగా ఉంటుంది. ఈ సంగతి గ్రహించలేక భవభూతిశైలి కొంచెము కఠినంగా ఉంటుందని అంటారు. ఈ మహాకవియొక్క ప్రకృతివర్ణన, కవితామాధుర్యము, ఋతువుల అన్వయానుక్రమనిరూపణమూ యీయన విజ్ఞానాన్ని తెలియచేస్తాయి. "వజ్రాదపి కఠోరాణి మృదూని కుసుమాదపి, లోకోత్తరాణాం చేతాంసి కోను విజ్ఞాతుమర్హతి" మొదలైన అర్థాంతరన్యాసాలున్నూ, "ప్రసన్నం సౌజన్యాత్ దయితకరుణైర్గాఢకరుణం ద్రవీభూతం ప్రేమ్ణా తవ హృదయమస్మిన్ క్షణ ఇవ" మొదలయిన శ్లోకములలోని భావశబలత్వమూ యీ మహాకవియొక్క కవితాప్రతిభను విజృంభింపచేస్తున్నాయి. ఇటువంటి గంభీరమైన భావములను వ్యక్తీకరించిన మహాకవి భవభూతియొక్క హృదయము ఎంత గంభీరమైనదో పాఠకులే గ్రహింతురు గాక!

చిలుకా!

గోగంటి దుర్గామల్లికార్జునరావు

గూటినిమంటిని
దీటుగ నేనని
సారెసారెకును
సంతసింపకుము   చిలుకా!

పొంగుట యెంత
క్రుంగుట యెంత
ఏరో కెట్టిదో
ఎవఁడెఱుంగునే   చిలుకా!

మురిసిపడుచు స-
మ్మోహమనెడి యం
భోరాశిని బడి
మునిఁగిపోవకుము   చిలుకా!

తనువుపైని యీ
తమినెల్లఁ విడి
తత్త్వంబెఱింగి
తగవర్తిల్లుము   చిలుకా!

మన్రో విగ్రహము

— S. S. —

ఆత్మబోధము

[అనువాదము]

కవితా కోవిద,

అల్లంశెట్టి అప్పయ్య

తపమువలన పాపతతిఁ బాయువారికి
శాంతులకు విరాగవంతులకును
మోక్షలాలసుల కపేక్షింపఁబడును నీ
యాత్మబోధ మవని యందు.

అన్యసాధనంబు లభ్యసించిన నేమి
జ్ఞానమువిన ముక్తిఁ గాంచవలదు
నితర పరికరంబు లెన్ని యార్జించిన
వంటసేయనగునె వహ్ని లేక?

కర్మమును దానికి విరోధకలన లేమి
వట్టికర్మంబుల నవిద్య యణఁచు టెట్లు?
జ్ఞానతేజ మక్కజముగాఁ గలిగినేని
గడపు నజ్ఞాన తిమిర ప్రకాండ మెల్ల.

అలముకొనినయట్టి యజ్ఞానవశమున
నాత్మ లుప్తమైనయట్లు తోఁచు
నదిస్వయం ప్రకాశ మక్కజంబు మేఘాళిఁ
గప్పఁబడినయట్లె కానిపించు.

కలుష జీవమందుఁ గలుగు నజ్ఞానంబు
జ్ఞాన చింతనమున జీవమగును
పంకమిళితజలము బాగొనర్చియుఁ బంచు
కతకరేణు విధము గతి దనర్చి.

స్వప్నతుల్యమైన సంసారమిది కాన
రాగవైరములకు రచ్చపట్టు
అనుభవించు కాలమందు శాశ్వతమట్లు
బోధవలనఁ దోఁచు పూజ్యమట్లు.

అద్వయంబు ననుచు నాధారమగు నాత్మ
నెఱుఁగనంతవఱకు నిజగంబు
కానిపించు శుక్తిఁ గలధౌత మున్నట్లు
నిజము తెలియ భ్రాంతి నిలువ లేదు.

సచ్చిదాత్మక ప్రశస్తంబు బ్రహ్మంబు
అందుఁ గల్పితమ్ములయ్యె జగము
లాక్క కాంచనమ్ము పెక్కుభూషణములై
వివిధ రూపములను వెలసినట్లు.

ఇంద్రియాదిచేత యూహిం చుపాధులఁ
బ్రతిఫలించుచుండు బహువిధముల
ఆకసము ఘటాళి వ్యాపించి తన్నాశ
మందుఁ గేవలతను బొందినట్లు.

అఖిలలోకములకు నాధారభూతుఁడై
వెలయునీశునందె కలుగు సృష్టి
అందె పెరుగు నంతమందును దనయందె
బుద్బుదములు వారిఁ బొందినట్లు.

జాతినామాశ్రమమ్ముల జరుగునట్టి
బహువిధోపాధులెల్లను బ్రహ్మమందుఁ
గల్పితములయ్యె నీటిలోఁ గలుగునట్టి
వివిధవర్ణరుచుల్ వలె విస్తరిల్లి.

పంచకమ్ము నర్పఁబడిన మహాభూత
పంచకమునఁ గర్మ సంచితమున
నిది శరీరమయ్యె నిలఁగల సుఖదుఃఖ
రాసు లనుభవించు రమ్యగృహము.

ప్రాణపంచకమ్ముఁ బ్రకృతిమనోబుద్ధు
లింద్రియదశకమ్ము నింపుఁగూర్చి
సూక్ష్మదేహమయ్యెఁ జూ ప్రత్యగాత్మకు
భోగయోగ్యమగుచుఁ బడమి దెలసి.

ఆదినాశ్య మనిర్వాచ్యమగు నవిద్య
కారణోపాధి నాఁబడుఁ గ్రమతి మూఁడు
దేహములకంటె నన్యతం దెలియఁబడును
వరలు నద్దాని నాత్మగా నెఱుఁగవలయు.

పంచకోశాదియోగ సంప్రాప్తమున నె
తత్తదాకృతుల్ తోఁచు నాత్మము, విమల
రక్తపీతాంబరమ్ముకుల్ స్ఫటికమణికి
సన్నికృష్టవశంబున నున్నయట్లు.

కోశయుక్తవపువుఁ గూడి నిర్మలుఁడైన
చిన్మయాత్మ వేరుసేయ యుక్తి
నంటియున్న పొట్టు గింటి బియ్యమునకై
దగ్గుదంచునట్టి వడువుఁ దెలిసి.

సతత సర్వగతుండయ్యు జ్ఞానరూపి
ప్రతిఫలింపఁ డబుద్ధి సంబద్ధమందు
స్వచ్ఛ జలరాశులందునఁ బ్రస్ఫుటించి
యాకసము కానఁబడుఁ బంకమందు లేదు.

సన్నిధాన బలంబున సాక్షియగుచు
నాత్మరాజు రాజ్యము సేయు నంతెకాని
యతఁడు దేహేంద్రియాదులకంటె వేరు
ధీమనంబులకంటె వతీతుఁడతఁడు.

ఇంద్రియప్రచార మిట్లుంట నాత్ముండు
వానిఁ బొరయునట వట్టి వెట్టి
పఱుగులెత్తు మేఘపఙ్క్తిఁ గాంచి విధుండు
పఱుగులెత్తుననుట భ్రాంతికాదె?

ఆత్మచైతన్యవశత బుద్ధ్యాదులెలమి
స్వీయ విషయంబులను జక్కఁ జేసికొనును
సరసిజాప్తుని కాంతి పుంజమ్మువలన
జనులు చైతన్యమును బొందఁజాలినట్లు.

అమలసచ్చిదాత్మయందు దేహేంద్రియా
కర్మగుణములెల్ల కల్పితములు
నీల రక్త పీత నిఖిలవర్ణంబులు
గగనరంగమందుఁ గలిగినట్లు.

ప్రచలితంబగు వారిపూరమునఁ దోఁచు
శశియుఁ బ్రచలితుఁడైనట్లు జ్ఞానహీన
మానసోపాధిచేత నాత్మకును నిట్లె
కాని, కర్తృత్వభోక్తృత్వ కలన లేదు.

బుద్ధికారణమునఁ బొలుపొందు రాగేచ్ఛ
లాత్మయందుఁ దోఁచు నదియెకాని
బుద్ధిలీననిద్రఁ బొలుపుసే విషయాళు
లాత్మధర్మ మిద్ది యని యెఱుంగు.

అరుణపకుఁ గాంతి, శీతలం బంబువులకు
వహ్ని కుష్ణత సిద్ధంబులైనయట్లు
సచ్చిదానంద శాశ్వత స్వచ్ఛతాదు
లాత్మకు స్వభావసంసిద్ధమైనరూపు.

ఆత్మ సచ్చిదంశ, యామీఁద బుద్ధికా
ర్యంబు, నీద్వయంబు నంటఁ జేర్చి
యనుభవంబు లేమి నజ్ఞాన జీవుండు
నాత్మఁ గంటి ననుచు వ్యవహరించు.

ఆత్మయందు విక్రియాదులు శూన్యంబు
బోధ మబ్బలేదు బుద్ధికెపుడు
అట్టులయ్యు జీవుఁడన్నియుఁ జేసెందు
మోహ వివశుఁడగుచు మురియుచుండు.

ఆత్మ కించిజ్జ్ఞుఁడని భయంబందు త్రాఁటి
రజ్జువంగాంచి సర్ప విభ్రాంతిఁగొనుట
జీవుఁ బరాత్ముఁడ జీవుండ నెట్టులనుచు
నిశ్చయించిన యతఁడు నిర్భయుండు.

అవి జడంబులగుట నాత్మను బుద్ధీంద్రి
యములచేతఁ దెలియ వలదికాదు
దీపకళిక చేతఁ దెలియంబడు ఘటాళి
ఘటమువలన దివ్వె కాంచఁబడునె?

దీపమునకు స్వీయదీప్తిఁ జూపుటకునై
యన్యదీపకాంక్ష యనవసరము
జ్ఞానరూప మాత్మకావ, నద్దాని
గనఁగ వేరుజ్ఞాన మనవసరము.

నేతి నేతి యనెడు వాక్య నియతి చేత
నిఖిల దేహేంద్రియాదుల నిగ్రహించి
వేదవిదిత మహావాక్య వితతివలన
నెఱుఁగు జీవాత్మ పరమాత్మ లేకమనుట.

వివిధ దేహేంద్రియాదు లవిద్యవలనఁ
గల్పితములయ్యె బుద్బుదోత్కరములట్లు
కావున తదన్య మోహవికార రహిత
నిర్గుణబ్రహ్మమేనని నిశ్చయింపు.

ఏను దేహేంద్రియాన్యుఁడనే నైనకతన
జన్మ కార్శ్యలయాదు లసంభవములు
ఇంద్రియ విహీనుఁడను గాన నెప్పుడు నన్నుఁ
గలియఁజాలదు విషయ సంగప్రసక్తి.

వేదశాసనమున వివరింపఁబడియుండె
ప్రాణమనము లాత్మ వడయనట్లు
లేను మనసులేమి నెప్పుడు రాగద్వేష
భయములంటి నెతలఁ బడను పడను.

నిర్గుణుండ నేను నిష్క్రియుండను నేను
నిత్య నిర్వికల్ప నిర్మలుండ
నిర్వికారపరత నిత్యుండ సత్యుండ
నిత్యముక్తి నేను నిశ్చయముగ.

ఆకసంబుపగిది నంతర్బహిర్గతి
వ్యాప్తి నమ్మితుండ నగుచు నెప్పుడు
సర్వసమతనే నసంగుండ నమలుండ
నిర్మలుండ నచల నిష్ఠితుండ.

నిత్యశుద్ధవిముక్తైక నిర్మలంబు
సచ్చిదానందసందోహ సమధికంబు
నద్వయము సత్యనిరతి మనంతమనుచుఁ
బరగు బ్రహ్మమ్మ నేనయై వరలుచుండు.

బ్రహ్మమస్మి యనెడు భావనా నిరతి న
విద్యవలనఁ గలుగు నెతలు బాయు
వర రసాయనమున వ్యాధిబాధ నశించు
రోగపుంజమట్లు రూఢి నెఱయ.

విజనదేశమందు విమల విరాగియై
యింద్రియముల నిగ్రహించి యోగి
యన్యచింతమాని యచట నాసీనుఁడై
నేయవలయు నాత్మ చింతనమ్ము.

దృశ్యమాన ప్రపంచమ్ము ధీయుతుండు
స్వీయబుద్ధిచేఁ దనయందుఁ జేర్చి యేక
మైన యాత్మ నాకాశము ట్లనవరతము
భావన మొనర్పవలయును జేసె యనుచు.

వివిధరూప వర్ణాదు లవిద్యవలనఁ
గల్పితములంచు వాని యక్కఱలు మాని
సచ్చిదానంద విగ్రహ స్వభావలంబ
నమునఁ బరమార్థవిదుఁడు చింతనము సేయు.

ఆది చిదానంద కేవలాఖ్య స్వరూపి
తనకుఁదాసె ప్రకాశించు దానియందు
జ్ఞాతృ జ్ఞాన జ్ఞేయాదులుఁ గల్గలేదు
భేదభావంబు దానికి లేదు లేదు.

ఆత్మ యరణియందు నశ్రాంత మీరీతి
ధ్యానమథన మెలమిఁ బూని సలుప
నుదయమందినట్టి యుజ్జ్వలజ్ఞానాగ్ని
కాల్చివేయు మోహకాష్ఠములను.

అలముకొనినయట్టి యజ్ఞానతిమిరమ్ము
అరుణకిరణదీప్తి నంతకంత
కపహృతమ్ముగాఁగ నాత్మస్వరూపంబు
తనకుఁదా వెలుంగు తరణియట్లు.

ఆత్మసంప్రాప్తి యవిరతంబైననేమి
యటమటించి యవిద్యయే యడ్డుతగులు
నట్టియజ్ఞాన మడఁగిన నది లభించు
స్వీయకంఠాభరణము చేఁజిక్కినట్లు.

మొద్దునందు పురుషుఁబోలె బ్రహ్మమునందు
జీవకల్పనమ్ము సేయఁబడియెఁ
దత్త్వదృష్టిఁజూడఁ దజ్జీవతా బుద్ధి
బ్రహ్మమందుఁ గానఁబడుట లేదు.

తత్త్వరూప సంప్రాప్తి సుత్పన్నమైన
యద్వయ జ్ఞానతేజ మహమ్మను యను
నజ్ఞతా దిగ్భ్రమాదుల నణఁగఁద్రొక్కి
యరుణదీప్తియై విలసిల్లుటబ్బురంబె.

ఆత్మయందుఁ దనరు నఖిల ప్రపంచమ్ము
గలదటంచు యోగి జ్ఞానదృష్టి
నెఱిఁగి చూచుచుండు నేకమై యొప్పారు
నాత్మరూపి నేన యనుచు నెపుడు.

ఆత్మకంటె జగతి నన్య మింకొక్కటి
మట్టికంటె పాత్ర మెట్టి భేద
మనుచు యోగిచంద్రుఁ డఖిల ప్రపంచమ్ము
స్వాత్మరూపమట్లు సతముఁగాంచు.

ప్రాకృతోపాధిగుణముల రూపుమాపి
సచ్చిదానంద ధర్మసంసర్గమంది
యోగివరుఁడు జీవన్ముక్తిఁ బొందుచుండు
పురుగు తుమ్మెదరూపంబుఁ బొందినట్లు.

మోహసాగరమును దాటి మోదమంది
రాగవైరాది రాక్షసప్రకరములను
దునిమి తూటాడి శాంతిసంతుష్టిఁ జెలఁగి
యావని వెలయు నాత్మారాముఁడగుచు యోగి.

బాహ్యసౌఖ్యములను భ్రమియింప కల్రాంతి
మాత్మచింతఁ దృప్తి నంది యోగి
ఘటమునందు దీపకళికవోలెఁ దదంత
రమున నంచితోపరతిఁ జెలంగు.

ఆతఁ డుపాధిస్థితుండయ్యు నాకసంబు
పోల్కిఁ దద్ధర్మములనెప్డుఁ బొందకుండు
సర్వవిదుఁడైయ్యు మూఢుని చాడ్పునుండు
గాలివలె సంచరించు భోగములవిడిచి.

జలములందు జలం బాకసమునయందు
నాకసం బగ్నియం దగ్నియట్లుపాధి
రహిత మగునంత సన్ముని బ్రహ్మమందు
ననవరోధగతిఁ జెంది తా నైక్యమగును.

లాభములకంటె నెయ్యది లాభకరము
సౌఖ్యములకంటె నెయ్యది సౌఖ్యతరము
జ్ఞానములకంటె నెది మహాజ్ఞానమగును
దాని బ్రహ్మంబటంచును దలఁపవలయు

దేనిఁ జూచినవెనుక నెద్దియును లేదు?
ఏది తానైనపిమ్మట లేదు భవము?
దేనిఁదెలిసి యన్యంబును దెలియఁదగదు?
అదియె బ్రహ్మంబటంచును నరయవలయు.

అడ్డు నిడుపు క్రింద లందుఁ బ్రపూర్ణమ్ము
సచ్చిదాత్మకమ్ము శాశ్వత మ్మ
నంత మద్వయ మ్మనశ్వరం బగు నెద్ది
దాని బ్రహ్మమంచుఁ దలఁపవలయు.

కాంగ్రెసు కన్వెన్షన్ సభలు, ఢిల్లీ.

హరిజనవాడలో మహాత్ముని విడిదివద్ద
పండిత నెహ్రూగారు మార్తాండ ఉపాధ్యాయగారితో సంప్రదించుట.

సర్దారు పటేలుగారు, సరోజినిదేవిగారు, ఉపాధ్యాయగారు, (ఎడమచివర)
నెహ్రూగారి కార్యదర్శి వర్కింగుకమిటీ సభకు పోవుట.

పండిత నెహ్రూగారు అన్సారీనగరమున జాతీయపతాకా స్థాపన మొనరించుట

ఆచార్య కృపాలిని (ప్రధాన కార్యదర్శి), శరచ్చంద్రబోసు, పండిత నెహ్రూ, పురుషోత్తమదాసు టాండనుగార్లు

మహాత్మగాంధిగారు ఢిల్లీలో చేరువ క్షేమనగ్గర బిర్లా కాలినడకను హరిజనవాడకు పోవుట. పండిత నెహ్రూ, గఫ్ఫారుఖానుగార్లు మున్నగువారు వారి వెంట నడచుచున్నారు.

ఢిల్లీలో అ. భా. కాం. సంఘసభ్యులు విరామ సమయమున ఫలాహారములు గైకొనుట. యం. బాపినీడు, కల్లూరి సుబ్బారావుగార్లు ముందు బల్లలవద్ద కూర్చొని యున్నారు.

నర్తకి
శ్రీమతి భానుమతి

మదనపల్లి దివ్యజ్ఞానసమాజకళాశాలయందలి
గాయనీ గాయకబృందము

నర్తకి
శ్రీమతి వరలక్ష్మి

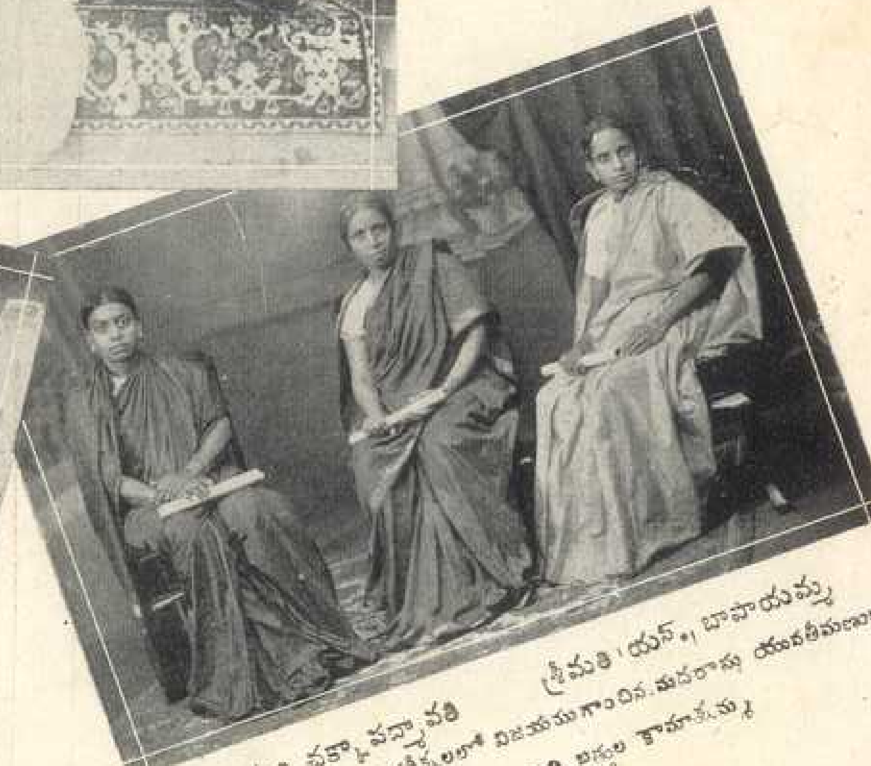
మైలాపూరు శారదావిద్యాలయ విద్యార్థినుల నాటకవినోద ప్రదర్శనము

బొంబాయి గానమందిరపు దశమవార్షికోత్సవములందు సంగీతప్రదర్శనము గావించిన
శ్రీమతి శాంత అంలాడి

కడచినసంవత్సరము విద్వాన్ పరీక్షలలో పాల్గొన్న
శారదానికేతన (గుంటూరు) విద్యార్థినులు

శ్రీమతి చక్కావద్మావతి శ్రీమతి 'యస్.' బాపాయమ్మ
కడచినసంవత్సరము విద్వాన్ పరీక్షలలో విజయముగాంచిన మదరాసు యువతీమణులు.
నడుమనున్నది శ్రీమతి ఇబ్బల కామాక్షమ్మ

పునిస్త్రీ పునర్వివాహం

యల్లాప్రగడ సీతాకుమారి

"పిరకబడ్డకొద్దీ సంఘం మరీ తొక్కిపడుతుంది. రేపు నీకొచ్చే కష్టనష్టాల కేమన్నా ఈసంఘం బాధ్యతవహిస్తుందా?"

ఆ రోజుల్లో సుధా నేనూ కలిసి చదువుకుంటుండేవాళ్లం. సుధ మా క్లాసులోకల్లా చురుకైంది. చాలా మందిపిల్లలు స్నేహితంగాఉండికూడా పోట్లాడుకుంటూ ఉంటారు. కాని నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నంతవరకు సుధా, నేనూ ఎప్పుడూ పోట్లాడుకునే వాళ్లం గాదు.

ఆ యేడు నాకు పెళ్లిచెయ్యాలని నాన్నగారు చాలా ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. పదమూడోయేడు వెళ్లకుండానే చెయ్యాలని అమ్మగోల. కాని ఏం లాభం? ఎక్కడికివెళ్లినా వేలమీాదఉంది లెక్క. వెతగ్గా వెతగ్గా, తిరగ్గా తిరగ్గా హైదరాబాదులో ఒక సంబంధం కుదిరింది. విధుశేఖరం "డాక్టరుపరీక్ష"కుచదువుతున్నాడు. తండ్రికి పి. డబుల్ యు. డి. ఆఫీసులో పెద్ద ఎక్కౌంటెంటు పని. వేరే కొంతఆస్తికూడా ఉందిట. కట్నం రెండువేలు.

నాకు చాలా కష్టంవేసింది. ఏమంటే నాకు అవయవాల్లో కుంటీ, గుడ్డీ ఏమీా లేదు. ఇప్పుడు ఫోర్తుఫారం చదువుతూఉన్నాను. కొద్దిగా సంగీతం వచ్చును. ఇంటిపనులు కొన్ని చేతవును. ఏవిధంగానూ గృహనిర్వాహణానికి అనర్హురాలినికానప్పుడు రెండువేలు ఇస్తేనేగాని పెండ్లికాని కర్మంనా కెందు కొచ్చిందో తెలీదు. పైగా నాన్నగారు ఎలాగూ రెండువే లివ్వలేనప్పుడు ఈ సంబంధం ఎందుకు కుదిర్చిందీగూడ తెలీదు.

సాయంకాలం సుధావాళ్లింటికి వెళ్లాను. మాటలసందర్భంలో సుధ "ఏం, ఇంకా మీావాళ్లు నీపెళ్లి ప్రయత్నంలోనే ఉన్నారా?" అని అడిగింది.

"ఆ. ఇప్పుడో సంబంధం కుదిరింది. కట్నం రెండువేలు."

"ఆఁ! అలాగా! మరి నీకిష్టమేనా?"

"నాకిష్టంలేదుగాని మావాళ్లకు నా ఇష్టంతోపనిలేదు."

"పోనీ, ఇప్పుడేంతొందరొచ్చింది, ఇంకా కొన్నాళ్లు చదువుకోరాదూ? అప్పుడు మూడుపాళ్లు కట్నాలేమీా ఇవ్వకుండానే సంబంధంకుదరవచ్చు."

"ఆఁ! అందరికీ మీానాన్నగారి లాటి ధైర్యం ఉండొద్దూ?"

"కాదు మధూ, పిరకబడ్డకొద్దీ సంఘం మరీ తొక్కిపడుతుంది. రేపు నీకొచ్చే కష్టనష్టాలకేమన్నా ఈ సంఘం బాధ్యతవహిస్తుందా?"

ఆ రాత్రంతా సుధమాటలే నాతల్లో మెదులుతూ ఉన్నాయి. ఒకసారి, మర్నాడు ఎలాగైనా నాకీ పెండ్లివద్దనీ, సుధలాగా ఇంకాకొంతకాలం చదువుకుంటాననీ మావాళ్లతో చెప్పవలెననుకున్నాను. కాని అంతలోనే మళ్లీ "ఏమో, తీరాయిష్టయమైన పెళ్లిమా నేస్తారా?" అనిపించి చెప్పడానికి వెనక్కుతీశాను. సంఘాన్నెదిరించలేని మానాన్నగారి పిరికితనమే నాలోగూడ కనిపించిందేమో!

సరి. వివాహకాలం వచ్చింది, కట్నం ఇచ్చేసమయం వచ్చింది. నాన్నగారు విధు తండ్రిని లోపలికి తీసుకుపోయి "బావగారూ, సమయానికి డబ్బు తటస్థపడలేదు. ఇస్తా ఇస్తానని చెప్పి ఓ వెధవ సమయానికి ముఖం తప్పించాడు. ఇప్పుడైనా మునిగిపోయిందేమీా లేదు. ఎలాగూ మాపొలంలో కొంత దీన్నికింద అమ్మవలెననుకుంటున్నాము కనుక ఆ పొలం మీాకే వ్రాసి ఇస్తాను. ఇప్పుడుమాత్రం శుభకార్యం జరుగనియ్యండి" అంటూ చెప్పారు. విధుతండ్రి తెలివైనవాడే కాని హైదరాబాదువాడు కనుక మా నిజస్థితి తెలియక ఈ విషయంలోమాత్రం పొరబడ్డాడు. పెండ్లి సక్రమంగానే జరిగిపోయింది.

పెళ్లయినతరువాత నాన్నగారికేమీా ఆ స్తిలేదనీ, తమనిమోసపుచ్చారనీ విధుతండ్రికి తెలిసిపోయింది. దానిలో ఆయనకు ఏదో పెద్దపరాభవం జరిగినట్లు ఎక్కడలేని కోపం వచ్చింది. అక్కడితో నాచరిత్రలో విషాదఘట్టం ప్రారంభం అయింది. ఇక వాళ్లెవరూ మాఊరు రావటం కాని, మీాళ్లెవరు వెళ్లినా మాట్లాడ్డం గాని లేకుండా నిలిచిపోయినయి.

౨

ఒకరోజు సాయంకాలం సుధ మాఇంటికి వచ్చింది.

"ఏం సుధా, ఈ పరీక్షతో నీకు మెట్రిక్ అయిపోతుందిగదా, ఇకముందేమిచేస్తావు ?"

నేను కొంచెం నిరుత్సాహంతో "ఏమో సుధా, ఇక మానివేస్తాను." అన్నాను. సుధ మామూలుగా కులాసాగానూ, ఉత్సాహంగానూ ఉన్నది కాని నాకుమాత్రం అప్పుడే ఈ నిరుత్సాహం ఎక్కడినుంచి వచ్చిందో! "ఐతే నీవేం చేస్తావు మరి?"

"హైదరాబాదులో మా మామయ్యగారి ఇంట్లో ఉండి మెడికల్ కోర్సు చదువుతాను."

"పెండ్లి విషయం ఏమన్నా ప్రయత్నిస్తున్నారా ?"

"లేదు. ఇప్పుడైతే ఎంతలేదన్నా కాస్త మంచి సంబంధం కావాలంటే రెండు మూడు వేలన్నా కావాలి. ఆ డబ్బుపెట్టి చదువుకుంటే తర్వాత కట్నం లేకుండా సంబంధమూ వస్తుంది, నాకు చదువూ ఉంటుంది. అందుకని నాన్నగారు ఎలాగైనా కష్టపడి నాకు డాక్టరు చదువు చెప్పిస్తానంటున్నారు."

* * *

రెండేళ్లు గడిచిపోయినయి. నన్ను తీసికెళ్లమని నాన్నగారు ఎంతమంది చేత కబురుచేసినా 'పొలం ఇవ్వండి లాభంలేదని విధుతండ్రి చెపుతూ వచ్చాడు. చివరకు ఒకరోజున మా నాన్నగారు నన్ను తీసుకొని హైదరాబాదు వెళ్లారు. కాని విధుతండ్రి మా నాన్నగారిని తీవ్రంగా దూషించి, మోసకారుల పిల్ల మాకు వద్దని మమ్మల్ని పంపివేశారు. నాకు మటుకు ప్రత్యేకంగా విధు ఉద్దేశం ఎలా ఉంటుందో కనుక్కోవలెనని పించిందిగాని, దురదృష్టం, విధు ఆరోజున ఊళ్లో లేడట. స్కూలుపిల్లలతో 'విహారం' (Excursion) వెళ్లాడట.

ఇక నేను శాశ్వతంగా పుట్టింట్లోనే ఉండవలసి వచ్చింది. ఈ రోజుల్లో, నాలాటి వ్యర్థజీవినుల కథలు ఏమైనా దొరకగానే వాళ్లేం చేసేవాళ్లోనని చదువుతూ ఉండేదాన్ని. అందులో చాలామంది రకరకాల విషాలు త్రాగి మరణిస్తుండేవాళ్లు. మరికొందరు దాసీలల్లే ఉంటామనీ, ఉండనిస్తేనే చాలనీ భర్తకు ఉత్తరాలు వ్రాస్తుండేవాళ్లు. కాని ఇవేవీ నాకు మంచి వనిపించలేదు. ఏమాత్రమూ ఇష్టంలేని విధుదగ్గర పడుస్తూపడిఉండేకంటె చనిపోవటమే నయమనేమోననిపించింది. కాని ఏవిషం తింటే నిర్బాధాకరంగా మరణిస్తానో తెలీదు. పైగా నా కావిషాలు ఎవరమ్ముతారు? పోనీ, నాటుపద్ధతు లున్నాయి: చీర ముట్టించుకోనీ, నూతిలో పడీ మోస్తరు. అమ్మబాబో! ఛా. కాకపోయినా సమానంగా వ్యర్థజీవులమైన మా ఇద్దరిలో విధు హాయిగా కులాసాగా తిరుగుతూ చదువుకుంటూ ఉంటె నాకే చచ్చిపోయే కర్మం ఏంవచ్చిందీ ?

కాని సంఘం! ఈ పక్షపాతపు గుడ్డిసంఘం విధు నేమీ అనడం లేదు కాని "ఫలానివారమ్మాయిని మగడు వదిలిపెట్టాట్ట, విన్నారా" అంటూ నన్నే చెప్పుకునేవాళ్లు. పోనియ్యి, ఈ సంఘంతో నాకేమి లెక్క? సుధ చెప్పినట్లు నా కష్టసుఖాలకీ సంఘం ఏమన్నా పూచీ పడుతుందా ?

కాని నా స్థితికి ఇప్పుడు నాన్నగారు కూడా విచారించ సాగారు. అనవసరంగా తొందరపడి, ఎక్కువలకు పోయి, మోసంచేసి చేసిన నా వివాహం ఈ విధంగా ఫలించినందుకు చాలా క్రుంగిపోయినారు.

మరి రెండేళ్లయింది. ఇంతలో కొద్దిజీతాలవాళ్లి కొంపలు తీసే "రిట్రెంచిమెంటు" భయంకరాకారంతో వచ్చి పడ్డది. నాన్నగారింకా బాగా నౌకరీ చేయగలిగేఉన్నా, సర్వీసుఅయిపోయిందని పెన్షనుపుచ్చుకోమన్నారు. కాని ఇదివరకు జీతమంతా వస్తేనే కష్టంగా జరుపుకొనే స్థితిలో ఈ సగంజీతంతో ఇల్లుగడపటం ఎంతో కష్టంగా ఉంది. ఇంతే కాక చేతికి వచ్చిన మగపిల్లలు కూడా లేరు.

ఎవరికయినా కష్టా లెక్కువవుతూన్న కొద్దీ ధైర్యం, సాహసం ఎక్కువవుతాయి. అలాగే ఇప్పుడు నాకు కూడ ధైర్యంకలిగి, ఎలాగన్నా కష్టపడి వీళ్లను పోషించాలి అని నిశ్చయం చేసుకున్నాను.

ప్రయత్నంచేస్తే ఫలం ఉండక పోదు. మా ఊళ్లోనే బాలికాపాఠశాలలో ఒకటీచరుపని ఖాళీవచ్చింది. హిందూస్త్రీని కనుక నా కా ఉద్యోగం ఎక్కువప్రయాస లేకుండానే దొరికిపోయింది. గత్యంతరం లేక నాన్నగా రేమీ అడ్డు చెప్పలేదు. ఇప్పుడు నాజీతం, నాన్నగారి పెన్షనూ కలుపుకొని హాయిగా జీవిస్తున్నాం.

వేసంకాలంలో సుధ వచ్చిందని తెలిసి ఒకరోజున చూడ్డానికి వెళ్లాను.

"పంసుధా, ఇంకా ఎన్నాళ్లుంది చదువు?"

సుధ ఉత్సాహంగా "ఇంకో ఏడాదైతే ఎం. బి. బి. ఎస్.డిగ్రీవస్తుంది."

"మధూ, నీకు తెలీదేమో, ఈ మధ్య నేను పెళ్లిచేసుకున్నాను." అని అంది.

"అదేమిటి, చదువు పూర్తయేదాకా చేసుకోనన్నావుగదూ? వరుడెవరు?"

"హైదరాబాదులోనే ఉంటాడు, విధుశేఖరం అని...."

నేను అదిరిపడి "విధుశేఖరమా? ఏ విధుశేఖరం?" అన్నాను.

"లక్ష్మీప్రసాదంగారని, ఆయనకొడుకు. మా కాలేజీలోనే మెడికల్ కోర్సు చదువుతున్నాడు"

కొంచెం సర్దుకొని "అలాగా? కట్నంపేమైనాఇచ్చారా?"అన్నాను.

"లేదు. విధుతండ్రిమాత్రం కట్నమో అన్నాట్ట. కాని ఈ ఏడవగానే నా కేదో పెద్దనౌకరీ దొరుకుతుందని చెప్పేటప్పటికిన రేనని వప్పుకున్నాట్ట."

ఇక అక్కడ నిలవలేకపోయాను. "కొంచెం పనుంది సుధా, రేపు మళ్లీ వస్తాను."

"తప్పకుండావస్తావుకదూ?"

3

ఇంటికి పోయి గదిలో పడుకున్నాను. నాసర్వావయవాల్లోనుంచీ పొగలువస్తున్నట్టనిపించింది. "విధు పెళ్లిచేసుకున్నాడు. ఎవర్ని? సుధను. మరి నేనో? విధూ నావాడు ఎప్పుడూ కాలేదు. నేనూ అతనిదాన్ని కాలేదు. కాని మా కిద్దరికీ సంఘం ఓసంబంధం అంటగట్టింది. ఇప్పుడు విధు ఆ సంబంధాన్ని తెంచుకొని వేరే పెండ్లిచేసుకున్నాడు. నేనేంగావాలో ఆలోచించనన్నాలేదు. మరి దీనికి ప్రతిక్రియ ఏంచేస్తాను? ఎలాగన్నా, విధు వదిలిపెట్టినాగాని నాకేమీనష్టం కలగలేదని అతనూ,అతనితండ్రీ తెలుసుకునేటట్లు చేస్తే నా ఆత్మతృప్తిపడి మనసు కుదుటబడుతుంది. కాని ఈ సంఘం మగవాళ్లకిచ్చిన అతి చనువువల్ల విధు గబిక్కున పెండ్లి చేసుక్కూచున్నాడు. మరి నేనో...

మర్నాడు సాయంత్రం సుధను కలుసుకున్నాను.

"సుధా, నీకు తెలీదేమో, నేను పెళ్లిచేసుకోబోతున్నాను."

"అదేమిటే, నీకు పెళ్లయింది కాదూ?"

"అవును, ఆరేళ్లక్రింద. కాని నేను అతన్ని వదలివేశాను."

"వదలిపెట్టావా? ఎందుకని?"

"వినగలిగితే కంగారుపడకుండా విను. ఇప్పుడు నీభర్తఅయిన విధుశేఖరాన్నే నేను చేసుకున్నది. కాని మా నాన్నగారు ఇస్తానన్నకట్నం ఇవ్వలేకపోవటంచేత విధుతండ్రినన్ను వాళ్లఇంటికి రానివ్వలేదు."

"ఏమిటే, ఎంతపనిజరిగింది! విధుకు ఇదివరకే పెండ్లయినసంగతి నా కిదివరకు తెలియదు. ఇలా నన్ను మోసం చేసి పెళ్లిచేసుకున్నాడా విధు?"

"సుధా, ఐతే ఒకసంగతి నీవు విధునుపెళ్లిచేసుకున్నందుకు నాకేమీ కష్టంగా లేదు. ఏమంటే, ఎలాగూ అతనికీ నాకూ కలియదు. స్థితికిమించిన సంబంధాలకు పోతే ఎప్పుడూ ఇలాగే జరుగుతుంటుంది."

"కాని, మధూ, విధుమాత్రం చాలా మంచివాడు. అత నిలా చేస్తాడని నే ననుకోలేదు. కాని ఇందులో అతని తప్పెక్కువ ఉండ దనుకుంటాను. అంతా అతనితండ్రి కుట్ర అనుకుంటాను."

"కావచ్చును; కాని విధుకు నామీద ఇష్టం ఉంటే ఎలాగైనా

స్వతంత్రించి తీసుకు పోయేవాడే. ఇంతకూ అతనికొరకు నేనుగూడ ఎక్కువగా వాంఛించింది లేదు. హాయిగా ఇక్కడ టీచరుపని చేస్తూ స్వతంత్రంగా బతుకుతూఉన్నాను."

"మరి ఇప్పుడు నీ వెవర్ని పెళ్లి చేసుకోబోతున్నావు?"

"ఈ వూళ్లోనే మావక్కఇంటి భగీరథాన్ని. అతను చాలా తెలివైన వాడూ, బుద్ధిమంతుడూ కూడాను. కాని తండ్రి ఇచ్చిపోయిన ఆస్తి ఏమీ లేకపోవడంచేత త్వరలోనే చదువు చాలించి ఈ వూళ్లోనే టీచరుగా ఉంటున్నాడు. అంచాత కట్నాలిచ్చే మంచిసంబంధాలేమీ దొరకడంలేదు. కనుక అతన్ని నేను చేసుకుంటే సరిపోతుంది."

"బాగానే ఉంది. కాని- కాని, మధూ, ఇప్పటి హిందూలా ప్రకారం, పేరుకుమాత్రమే నీకు భర్తఅయినా, విధు ఉండగా నీవు వివాహంచేసుకోడానికి వీలులేదు."

నాకు పళ్లు మండిపోయింది. "వీలు లేదూ? పెళ్లిలోకూడా అతనిముఖం తిన్నగా చూళ్లేదు నేను. అలాంటి విధు శాశ్వతంగా నన్ను వదిలిపెట్టి వేరే పెళ్లిచేసుకొని సుఖపడుతూ ఉంటే నేను మాత్రం పెళ్లిచేసుకోడానికి వీల్లేదా? మరేం చెయ్యడానికి వీలుంటుందో??"

సుధ తాపీగా "భరణంకోసం అతనిమీద దావా వెయ్యవచ్చును." అంది.

"అతనిడబ్బు నాకవసరంలేదు. డబ్బుకోసం నేను పెళ్లిచేసుకోలేదు. నాపొట్ట నేనుపోసుకొని ముసలివాళ్లయిన మా అమ్మనూ, నాన్నగారినీ గూడా పోషించుకోగలుగుతున్నాను. కాని- కాని, సుధా, నాకు తోడునీడగా ఉండడానికి, అతని కష్టసుఖాల్లో నేనూ - నా కష్టసుఖాల్లో అతనూ బాధ్యతవహించడానికి ఇప్పుడిప్పుడు నాకు పెళ్లి అవసరం అనిపిస్తున్నది. ఏం లాభం, నేను వితంతువుకంటె గూడ అధమం అయిపోయాను."

సుధ చాలాసేపు నిశ్శబ్దంగా ఆలోచించడం మొదలు పెట్టింది. ఆముఖంలో అనేకభావాలు కనుపించాయి. చివరకు ప్రశాంతంగా, "మధూ, నాకు తెలిసినంతమట్టుకు విధుశేఖరానికి నీ మీద ద్వేషం గాని, ఈర్ష్యకాని లేదనుకుంటాను. ఇంతేకాక స్నేహితురాలినైన నేనే నీ సౌఖ్యజీవనానికి అడ్డుపడ్డం మరీ హృదయవిదారకంగా ఉంది. ఏమైతేనేమి, జరిగిందేమో జరిగిపోయింది. ఇప్పుడైనా నీవు సంఘాన్నెదిరించి మళ్లీ పెళ్లిచేసుకుంటాననడం నాకెంతో ఆనందంగా ఉంది. ఈశెలవల్లో ఇక్కడే గడుపుదామని విధుకూడ ఇవ్వాళో రేపో ఈ వూరొస్తాడు కనుక నేనెలాగైనా విధుదగ్గిరనుంచి నీకు వివాహానికి అనుజ్ఞాపత్రం తీసుకొని ఇస్తాను. అతను తప్పకుండా ఇస్తాడని నాకు నమ్మకం ఉంది." అంది.

సుధ ఔదార్యానికి నాకు చాలా తృప్తికలిగింది. "నీ ఆలోచన బాగానే ఉన్నది సుధా నేను మళ్లీ రేపు కలుస్తాను" అని ఇంటికి వచ్చాను.

౪

ఆరాత్రి కూడ నా పని ఆలోచించడమే అయింది. "విధు అనుజ్ఞఇస్తే కాని నేను పెళ్లిచేసుకోకూడదా? ఎంత దురవస్థ! పోనీ, పెళ్లిమాని ఇలాగే ఉంటే? ఏం లాభం, ఏం గొప్ప? అలాటివాళ్లెంతమందో ఆంధ్రదేశంలో! వాళ్లల్లో నేనూ ఒకదాన్ని. ఇప్పటికి ఎలాగో ఈ అనుజ్ఞతోనే పెళ్లి చేసుకుంటే సంఘానికి ఒక ఆదర్శం చూపించినదాన్నవుతానేమో". రెండురోజుల ఆలోచనా ఫలితంగా ఈ నిశ్చయానికి రాగలిగాను. కాని అప్పుడే నాలో ఈ శపథంకూడా చేసుకున్నాను "ఎలాగైనా ప్రయత్నించి నా జన్మలో స్త్రీలకు కూడ భర్త ఉండగానే పునర్వివాహాధికారం వచ్చేటట్లు చెయ్యాలని, లేదా పురుషులకీ ఆ అధికారం తీసివేయించాలని."

రెండురోజుల తర్వాత సుధను కలుసుకున్నాను. సుధ ఉత్సాహంతోనూ, ఆనందంతోనూ బయటికి వచ్చి నన్ను లోపలికి తీసుకువెళ్లింది.

నేనూ సుధా హాల్లో కూచొని మాట్లాడుతూ ఉండగా లోపలినుంచి విధుశేఖరంవచ్చి, నన్ను చూడగానే మందహాసంతో హైదరాబాదు పద్ధతిగా "నమస్కారం" అంటూ వేరొక కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. నాకు అతని ప్రవర్తనకు ఆశ్చర్యం వేసింది. ఇప్పుడు విరోధంగా మాట్లాడాలో, స్నేహంగా మాట్లాడాలో గూడ తెలీలేదు. అంతలో అతనే ముందుగా మాట్లాడ్డం మొదలెట్టాడు. "మీ విషయంలో చాలా పొరపాటు జరిగింది. ఈమధ్య మీ సంగతే నాకు తెలియలేదు."

ఏమనాలో తెలీక "అలాగా" అన్నాను.

ఇంతలో సుధ అందుకొని "చూచావా, మధూ, వాళ్ల నాన్నగారు తప్పంతా మీ మీదేనన్నారుట!"

ఆశ్చర్యంతో "ఎలా" అన్నాను.

విధు అందుకొని "ఎన్నిసార్లు పిల్లను పంపమని కబురు చేసినా నిన్ను పంపలేదనీ, ఇస్తానన్న కట్నం ఇవ్వకపోగా పిల్లనుగూడ పంపటం లేదనీ చెప్పి నన్ను వేరేపెళ్లి చేసుకో మన్నారు" అన్నాడు. నేను కొంచెం గొంతు సవరించుకొని "సరిగానే ఉంది. మా నాన్నగారిమీద ఆయన కసి తీర్చుకున్నారు" అన్నాను. సుధ అందుకొని, "కాని, మధూ, నీమీద కసితీర్చుకోవలెననే ఉద్దేశ్యం విధుకేమీ లేదు. నిన్న నేను చెప్పగానే అనుజ్ఞాపత్రం వ్రాసిఇచ్చారు" అంది.

విధు చిరునవ్వుతో "ఇందులో మాలాభం కూడ కొంత ఉంది" అన్నాడు.

"ఏమి టది?"

"నీవు వేరేపెళ్లి చేసుకుంటే నామూలాన ఒకస్త్రీ జీవితం పాడయిపోయిందనే విచారం నాకుండదు. మనోవర్తి ఇవ్వవలసి వచ్చిందనే కష్టం మానాన్నగారికి ఉండదు."

లోపలినుంచి 'టీ' వచ్చింది. అందరం టీ తీసుకుంటూ "సుధా, సాధ్యమైనంతత్వరగా బహుశా, పై వారంలోనే చేసుకుంటాను. తప్పకుండా వస్తావుకాదూ?" అంటూ విధువైపు తిరిగి "ఇక్కడే ఉంటారు కనుక మీరుగూడ సుధతోటి ఆ వేళకు..."

"ఓ, తప్పకుండా."

సుధదగ్గిరనుంచి అనుజ్ఞాపత్రం తీసుకొని వెళ్లిపోయినాను.

౫

భగీరథంతో నావివాహం సక్రమంగా జరిగిపోయింది. ఇంట్లో ఎవరూ అడ్డు చెప్పలేదు. మా ఆదర్శవివాహాన్ని ప్రకటిస్తూ పత్రికలన్నీ నన్ను "పునిస్త్రీ పునర్వివాహాన్ని వెలువరించిన ప్రథమాంధ్రస్త్రీ" నంటూ పొగుడుతూ వ్రాశాయి.

"ఇక్కడే ఉంటారు కనుక మీరు గూడ సుధతోటి ఆ..."

నివేదన

త్రిపురాన వేంకటకృష్ణారావు దొర

క్రొత్తవి, సొంపుతో మనసుగొన్నవి, లోపలితేనెపాటునై
కెత్తిన పూతలో వలపులీనుచు నున్నవి, కొన్ని చిన్ని పూ
గుత్తులు, క్రొత్తమక్కువలకున్ సరిపోయిన నేరి తెచ్చి క్రొం
గ్రొత్తగ వీఁడు నీదుగుడిగుమ్మము చేరఁగ వచ్చె నమ్మరో!

పట్టిన దోసిటం గల నవప్రసవంబులు భక్తిసిక్తమై
నట్టి యెడంద పాదుగల యాశయవల్లికిఁ బూతరీతిఁ గ
న్పట్టఁగ నిల్చి, వీఁడు తన వాంచిన యాఁచల పట్టు మెచ్చి నీ
వెట్టి యనుంగుదీవనల నిచ్చెదవో యని పొంగిపోవుచున్.

గోనబుగులాబి క్రొందళుకు గుత్తులతోఁ దొలిగట్టుచట్టుపై
దనరడు బాలభానుని విధంబున నీ పొదిగట్టు మెట్టుపై
నమువుగ నున్న వీనిఁ గనినంతనె వీర లిదేమి కాని తె
చ్చినవి సమస్తమున్ జదిమిచిమ్ముచు రెమ్మొద రమ్మ భారతీ!

తీయని పేని మానసము తీపిని జూడరు వీనిఁ జేర రా
నీయరు వీరి కొక్కరికి యిన్నిట నిమ్మది గూడ గుర్తయై
పోయినయట్లు పే - రెవరో?—పూజరులంట చిఱ్ఱున వచ్చి తా
రే యఖిలాన కందు రవనీయరు పేనికి నెట్టి సేవకున్.

తగినవి నూతనంబులు గదా యని తెచ్చినవాని నన్నిటన్
గగనలతాంత మొక్కటియుఁ గాదఁట! యుత్పల చంపకవ్రజం
బగపడనైనఁ బోదఁట! యవ్వైన నపూర్వములంట! యేమి యా
జిగముల నిట్టిచో మఱి ఘటింపఁగలాఁడను! వీఁడు నీ కిటన్.

లెడపులఁబట్టి పెద్దలు సుధాకలితంబుగఁ గ్రొత్త క్రొత్తవౌ
పెడఁగులు కూర్చి కూర్చి కడుఁ బేరిచి కట్టిన నీదు నింటి పెం
పెడలఁగఁ గకులంబెనుచు నిట్టివి యెట్టివి కల్గకుండ నీ
కొడుకుల దిద్దుకోఁత గదె? కూరిమి నందఱు నిమ్ము గొల్వఁగన్.

భారతదేశమున భీమాప్రచారావశ్యకత

మల్లెల శ్రీరామమూర్తి

ప్రతి ఉద్యమము ప్రజల నాకర్షించుటకు మంచి పద్ధతులతో విరివిగా ప్రచారము జరుపు టావశ్యకము. అట్లు జరిగినప్పుడే ఆ యా ఉద్యమ తత్వములు ప్రజలకు బోధపడి వాటి యభివృద్ధికి తోడ్పడుదురు. ప్రస్తుతకాలమున భారతదేశమున రోజురోజుకు అభివృద్ధి యగుచున్న ఉద్యమములలో మానవ జీవిత భీమావిధాన మత్యంత ప్రాముఖ్యమైనది. అరువది సంవత్సరములనాడు మన భరతవర్షమున జీవిత భీమాకంపెనీలు స్థాపించుట కారంభించ బడి నేటికి ౧౯౦ భీమాకంపెనీలవరకు పెరిగిమన దేశీయుల యాజమాన్యమున జయప్రదముగ నిర్వహింపబడుచూ వివిధరకముల భీమావ్యాపారమును సాగించుచున్నవి. ముఖ్యముగ గత ౨౦, ౩౦ సంవత్సరములనుండియే మన దేశీయ భీమాకంపెనీలలో మంచియభివృద్ధి కలిగినది. భారతదేశమున భీమాకంపెనీల యభివృద్ధి యీవిధముగా జరిగినట్లు లెక్కలవలన తెలియుచున్నది.

౧౮౪౩-౧౮౭౯	లో	౩
౧౮౮౧-౧౯౦౦	,	౧౯
౧౯౦౧-౧౯౧౦	,	౧౩
౧౯౧౧-౧౯౨౦	,	౩౫
౧౯౨౧-౧౯౩౫	,	౧౨౦
	మొత్తం	౧౯౦

ఈ అంకెలనుబట్టి భీమావ్యాపారము ఎంత యభివృద్ధిగ నున్నదో, ఎంత ప్రాముఖ్యత వహించుచున్నదో స్పష్టమగుచున్నది. ఈకంపెనీల యభివృద్ధిసంఖ్యనుబట్టి మనము సంతోషింపకూడదు. పైన తెలిపిన ౧౯౦ భీమాకంపెనీలుగల భారతదేశప్రజల సంఖ్య ౩౫ కోట్లు. దాదాపు ౧౦ కోట్ల జనాభాగల అమెరికాదేశమున గత పది సంవత్సరముల నాటికి ౩౦౦ భీమాకంపెనీలు పనిచేయుచున్నవి. ఇప్పటి కాసంఖ్య చాల పెరిగియుండును. అమెరికాదేశ జనసంఖ్యను బట్టి భారతదేశమున ౧౦౫౦ భీమాకంపెనీలకు పైగా స్థాపన కావలసియున్నది. కనుక పాశ్చాత్యదేశములతో పోల్చిన మనదేశమున భీమావ్యాపారము, కంపెనీలు చాలతక్కువగ నున్నవి.

మనదేశమున భీమా వ్యాపారాభివృద్ధినీ యీదిగువ నుదాహరించినరీతిగ అభివృద్ధియైనది.

౧౯౧౩ సం. నాటికి అన్నికంపెనీల పాలిసీ ఆదాయము ౧ కోటి ౨౬ లక్షల ౬౬ వేలరూపాయలుండి, ౧౯౨౬ సం. ఆఖరుకు ౩ కోట్ల ౩౧ లక్షల ౫౦ వేలరూపాయలకు పెరిగినది. ఇప్పటికి దీనికి రెట్టింపునకు పైగా పాలిసీ ఆదాయము ఉండవచ్చును. కాబట్టి మనదేశమున భీమావ్యాపార మెంత యభివృద్ధి యగుచున్నదో విదిత మగుచున్నది. అయితే విదేశములలో జరుగుచున్న భీమావ్యాపారమునకు, మనదేశములోని భీమావ్యాపారమునకు పోల్చిచూచినచో మనదేశము వకు స్థానమే లేదను విషయము ముందు రానున్నది.

ఇప్పుడు చర్చించవలసిన ముఖ్యవిషయ మేమనగా, విదేశకంపెనీలవారు చాలమంది మన దేశమున ఏజెన్సీలు స్థాపించి యిప్పటికి కూడా భీమావ్యాపారమును లాగుచున్నారు. ౧౯౩౪ సం.కు పూర్వమున దేశమున జరిగిన భీమావ్యాపారమున ౧౦౦ కి ౯౦ వంతులు విదేశకంపెనీలకు చెందుచుండెడిది. ౧౯౩౪ సం. నాటికి జరిగిన భీమావ్యాపారమున ౧౦౦ కి ౬౭ వంతులు మాత్రమే విదేశకంపెనీలకు చెందినది. అనగా చాలమార్పు జరిగినది. ఇప్పటికైనను ౧౦౦ కి ౩౦ వంతుల భీమావ్యాపారము విదేశీయులకు చెందుచున్నదని చెప్పవచ్చును.

మన భారతవర్షమున దేశీయకంపెనీలు విరివిగాలేని ఆరోజులలో విదేశకంపెనీలకు భీమావ్యాపారము పోయినదన్న మనము కుంద పనిలేదు. ౧౯౦ దేశీయ భీమాకంపెనీలు భారతవర్షమున నలుదిశల స్థాపితమై జయప్రదముగ, నిర్విఘ్నముగ పనిచేయుచున్న యీ రోజులలోకూడ ౧౦౦ కి ౩౦ వంతుల భీమావ్యాపారము విదేశకంపెనీలకు చెందుచున్నదనిన దీని కెవరు బాధ్యులు? దీని నరికట్టుట ఎట్లు? అను విషయమును చర్చించి విదేశకంపెనీలకు మనదేశంలో నుంచి భీమావ్యాపారం దక్కకుండా కొన్ని సూచనలు చేయుటయే యీ వ్యాసము వ్రాయుటకుగల ప్రధానోద్దేశ్యమై యున్నది.

అసలు భీమాపద్ధతి అర్థశాస్త్రమునకు సంబంధించినది. ప్రజలలో పరస్పర సహాకారము నభివృద్ధి చేయగలుగుటయే దీని యర్థము. విద్యాగంధము గలవారు కొంచెము తర్కించుకొని బుద్ధిబల ముపయోగించిన గాని దీనితత్వము కొంతవరకైన తెలియదని చెప్పవచ్చును. భీమా చేయుటలో మరణము సంభవించిన గాని ఫలితము కనబడదు. భీమా చేసినది మొదలు కట్టా రద్దు కాకుండ డబ్బు కట్టుచుండవలెను. అప్పటి కప్పుడు పరోపకారముగా చేతిలో పడునది కాదు. ఏదో కొంతధైర్యము నవలంబించి డబ్బు కట్టుచుండవలెను. దీనికి ఉదారత కూడ కొంత యుండవలెను. ఇట్టి తరి ఈభీమా రహస్యము సులభముగ అర్థముకాదని చెప్పక చెప్పుచున్నది. మనదేశ భీమావ్యాపారమును గూర్చియు, ప్రచారాభివృద్ధిని గురించియు చర్చించునప్పుడు భీమావ్యాపారమునకు పుట్టినిల్లయిన బ్రిటిష్ మున్నగు పాశ్చాత్యదేశములలోని భీమావ్యాపార, ప్రచారములను గూర్చి కూడ మనస్సునందుంచుకొనుట అతిముఖ్యమని తెలిసెను.

ఈభీమావ్యాపారము తొలుత ఇంగ్లాండు దేశమున ౧౬౩౧ వ. మున ప్రారంభించబడినది. వీరినిచూచి ౧౮౪౩ సం. లో భీమాపద్ధతి నేర్చుకొన్న అమెరికావారు యీనాడు నిఖిల ప్రపంచమున నెల్ల భీమావ్యాపారమున మకుటములవలె వెలుగుచున్నారు. కనడాదేశీయులు ౧౮౯౬ సం. మున స్వంతముగ భీమావ్యాపార కంపెనీలను స్థాపించుకొనిరి. ౧౯౧౧ సం. నాటికి జపానువారికి భీమా అంటేనే తెలియదు. మన భరతవర్షమున ౧౮౪౩ సం.మున మొదటి భీమాకంపెనీ స్థాపించబడినది. ఇప్పుడు అమెరికా ఇంగ్లాండు దేశములు ప్రపంచములో నెల్ల భీమావ్యాపారమున అత్యున్నతదశలో నున్నవి. ౧౯౩౦ నాటి భీమావ్యాపారమును బట్టి చూచినచో ౯౩౦ లక్షల జనాభాగల అమెరికాదేశమున ౩౭ వేల కోట్ల రూపాయల భీమావ్యాపారమును, ౪౫౦ లక్షల

జనాభాగలిగిన బ్రిటనుదేశమున ౩౬౦౭ కోట్ల రూపాయిల భీమావ్యాపారమును, ౭౨ లక్షల జనాభా గలిగిన కనడాదేశమున ౧౫౦౦ కోట్ల రూపాయిల భీమావ్యాపారమును, ౫౬౭ లక్షల ప్రజలు గలిగిన జపానుదేశమున ౧౦౦౦ కోట్ల రూపాయిల భీమా వ్యాపారమును అమలులో నున్నది. అప్పటికే ౩౧౦౦ లక్షలజనాభా గలిగిన భారతవర్ష మంతటికిని ౬౦ కోట్ల రూపాయిల భీమావ్యాపారమున్నాత్రమే అమలులో నున్నది.

పై భీమావ్యాపారమంకెలను దేశముల జనాభానుబట్టి సగటున భాగించినచో అమెరికాలో తలకు ౨౪౦౦ రూపాయిలు, కనడాలో తలకు ౧౩౫౦ రూపాయిలు, గ్రేటుబ్రిటనులో తలకు ౬౦౦ రూపాయిలు, ఇండియాదేశమున తలకు ౨ రూపాయిలు చొప్పున భీమావ్యాపారము అమలులో నున్నట్లు లెక్కలు చెప్పుచున్నవి. దీనినిబట్టి చూచిన భీమావ్యాపారమున మన భారతదేశము ఎన్నిరెట్లు వెనుకబడి యున్నదో స్పష్టముగ కనుపించుచున్నది. ఏదేశములోనైనను ఏ ఉద్యమమైనను సామాన్యప్రజలలో కూడ చక్కగ వ్యాపించినపుడే ఆ ఉద్యమము దేశోపకారము కాగలదు. ౧౫౦ దేశీయ భీమాకంపెనీలు స్థాపింపబడి పనిచేయుచున్న యీ కాలమునకూడ భారతవర్షము భీమావ్యాపారమున నిఖిలప్రపంచమున వెనుకబడియున్నది. ప్రపంచములో భీమాయను ఆకాశమున అమెరికా, ఇంగ్లండు దేశములు సూర్యచంద్రులవలె వెలుగుచున్నవి. వారిదేశమున అంత విరివిగా భీమావ్యాపారము జరుగుచున్నను తృప్తిలేక పాశ్చాత్యకంపెనీలవారు మనదేశమున ఏజన్సీలు స్థాపించి భీమావ్యాపారమును సంపాదించి తద్వారా పలుకోట్ల రూపాయిలను ఏటేటను మనదేశము నుండి కొల్లగొట్టుచున్నారు. విదేశీకంపెనీలవారికి మనదేశమున విరివిగ భీమావ్యాపారము జరుగుటలో మన దేశీయ భీమాకంపెనీలవారి ఉదాసీనత చాల యున్నదని చెప్పకతప్పదు. దీనికితోడు మనదేశము విదేశీయులచే పరిపాలింపబడుటయు, మన దేశప్రజలలో గల విద్యాశూన్యతయు, బాగుగ తోడైనవని కూడ చెప్పవలెను.

పాశ్చాత్యదేశములలో నూటికి ౯౦ మంది చదువు వచ్చినవారు గలరు. మన భారతవర్షమునలో నూటికి౧౦మందిమాత్రమే విద్యవచ్చినవారు గలరు. విద్యాగంధము కలిగినవారిలో కూడ విశేషమంది పట్టణవాసులై యున్నారు. భారతవర్షమున గల ౭ లక్షల పల్లె గ్రామములలో గల ప్రజలలో విద్యాశూన్యత తాండవము చేయుచున్నది. ప్రజలలో ఈ విద్యాహీనత నశించుటకు ప్రభుత్వము నిర్బంధముగ విద్యనేర్పు చట్టమును నిర్మించి అమలులో పెట్టవలసియున్నది. కాని ఇంతలో మనదేశమున నిరక్షరత్వము నశించు సూచనలు లేవు.

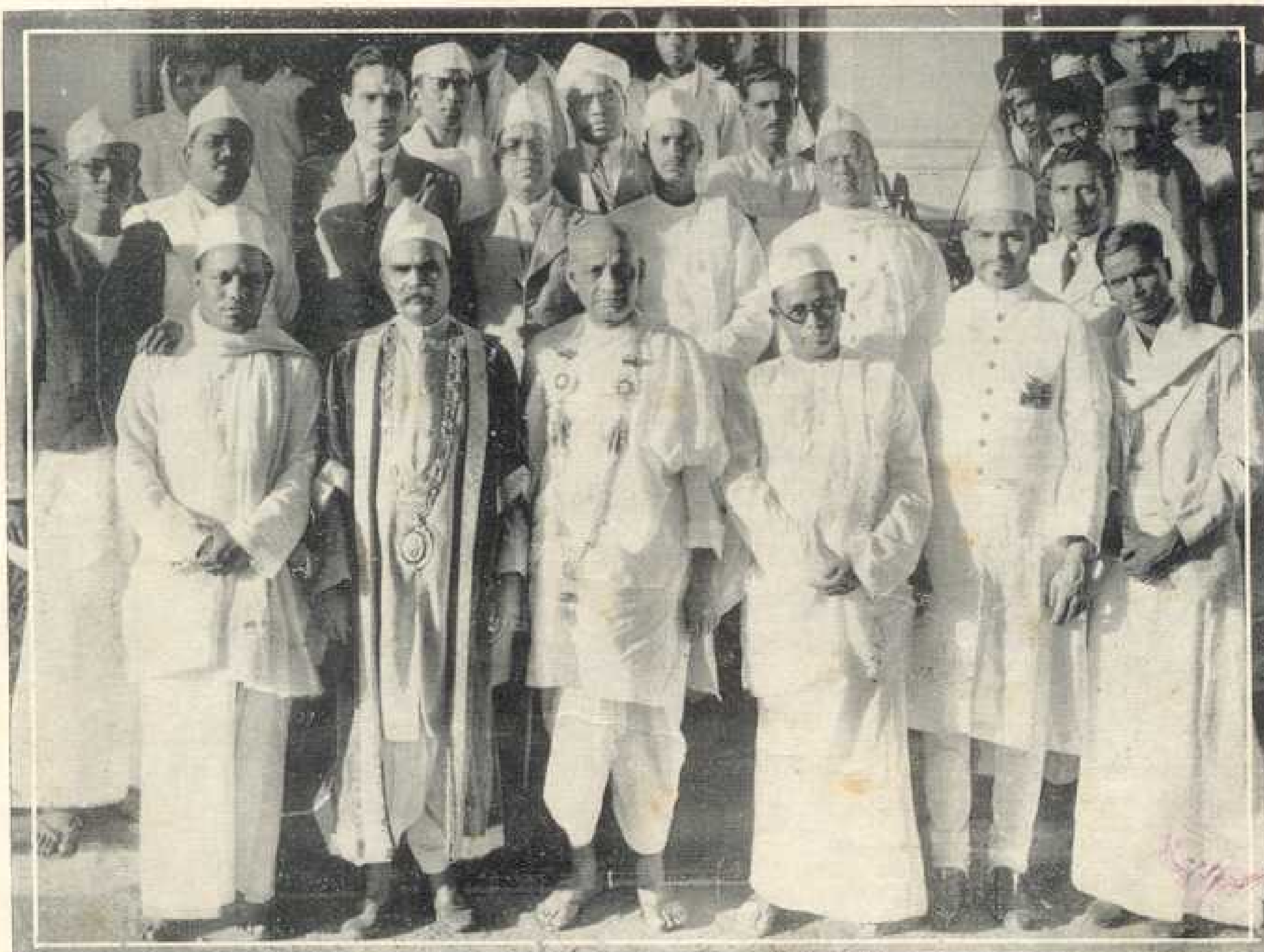
ఇక భీమావ్యాపారమునకు సంబంధించినంతవరకు ౧౫౦ దేశీయ భీమాకంపెనీలవారు భీమాతత్వము ప్రజలలో వ్యాపింపజేయుటకు ఏమైన ప్రయత్నించుచున్నారాయని విచారింపవలసియున్నది. పత్రికలలో ప్రకటనలు చేయుట తప్ప దేశీయభీమాకంపెనీలవారు చేయు భీమాప్రచార మిసుమంతలేదు. ఇప్పటివరకు మన దేశీయభీమాకంపెనీలకు జరిగిన, జరుగుచున్న భీమావ్యాపారము కేవలకడుపును నడుపుకొనుటకై పనిచేయుచున్న ఏజంట్లవలననే యని నిస్సంశయముగ ఘంటకొట్టి చెప్పవచ్చును. నూటికి ౮౦ మంది వరకు చదువు వచ్చిన ప్రజలుగల అమెరికా, ఇంగ్లండు మున్నగు దేశములలోనే యీరోజువరకూ ఆ దేశములభీమాకంపెనీలవారు స్వయముగావార, పక్ష, మాస పత్రికలను స్థాపించియూ, ప్రచారకులకు చక్కనిశిక్షణను కళాశాలలలో నొసగి, డిగ్రీలనిచ్చి అట్టివారిచే ప్రచారములను గావించియూ, వివిధరకములైన భీమా వ్యాపారరహస్యములు, లాభములు, ప్రజలకు భీమావలన కలుగుచున్న మేళ్లు తెలుపు పుస్తకములను ప్రకటించియూ, చౌకధరల కాపుస్తకములను ప్రజల కందించియూ, తేలిక భాషలో సామాన్యులకు కూడ తెలియులాగున ఎప్పటికప్పుడు కరపత్రములను ముద్రించి గ్రామగ్రామములకు పంపించియూ, క్లబ్బులను గ్రంథాలయములను స్థాపించియూ, తరచు పాటకచేరీలను జరిగించియూ, ఆటపాటలు, టెన్నిస్, బాడ్మింటన్ మున్నగు సంస్థలను క్రీడావిహారములను నిర్మించియూ, సామాన్యప్రజలను పల్లెటూరి వారిని నాకర్షింపగల మ్యాజిక్కులాంతరు ప్రదర్శన ఉపన్యాసముల ద్వారాను, ఇంక ననేకవిధములుగ విరివిగా భీమా ప్రచారము చేయుచూ తమ కంపెనీల భీమా వ్యాపారములను దినదినము అభివృద్ధి చేసుకొనుచూ, భీమా కంపెనీలవారు కొంతేమొత్తమును ప్రత్యేకించి దీనప్రజలకు వివిధరీతుల తోడ్పడుచున్నారు. పైన వ్రాసిన విధములలో ఏవిధముగానూ మన దేశీయ భీమాకంపెనీలవారు ప్రచారము చేయుటలేదు.

అమెరికాదేశమున భీమాకంపెనీలవారివలన ప్రజలకు కలిగిన లాభములు వర్ణనాతీతము. అమెరికా భీమాకంపెనీలవారు తమ ధనమును తక్కువ వడ్డీలకు రైతులకు ఋణమిచ్చి వారి బాధలను తొలగించుచున్నారు. పేదలకు కొద్దికొద్ది మొత్తములు అప్పుగానిచ్చి వారిగృహనిర్మాణములకు తోడ్పడుచున్నారు. అమెరికా దేశప్రజలలో ౧౯౦౬ సం. నాటికి నూటికి ౧౬ మంది చొప్పుననూ, ౧౯౩౬ సం. నాటికి ౧౦౦ కి ౯౫ మంది చొప్పుననూ భీమాచేసుకొనిరి. ఒక్క అమెరికా దేశమున జీవితభీమాకంపెనీలు ౩౫౦ కి పైగా ఉన్నవి. మన భారతదేశీయ భీమాకంపెనీలవారు తమ జీవిత మంతయూ తమతమ కంపెనీలకు ధారవోసి, భీమావ్యాపారమును సంపాదించు ఏజంట్లకే అనేక అమానుష నిర్బంధముల నేర్పాటుచేసి, ఏదోసాకులతో వారికిచ్చు కమీషనులనే ఎగవెట్టుచూ, గట్టిగా అడిగిన ఏజన్సీలనే ఊడబెరుకుచున్నారు. ఇట్టిస్థితిలో పైన ఉదాహరించిన రీతిని పాశ్చాత్యదేశీయ భీమాకంపెనీలవారివలె ధనమును వెచ్చించి, మనదేశీయ భీమా కంపెనీలవారు పూనుకొని, భీమాప్రచారమును సాగించుట చాల అనుమానమే అయినను, అట్టి ఆవశ్యకతను బహిరంగముగ ప్రచారముచేయుట, కంపెనీలవారిని విమర్శించుచుండుట భీమాప్రచారకుల విధి యని తలచుచున్నాను.

పాశ్చాత్యదేశ ప్రభుత్వములు స్వతంత్రము గల వగుటచే భీమాశాస్త్ర విషయమున కళాశాలలలో బోధించుచూ, ప్రత్యేక "భీమాశాస్త్ర పరీక్షలను" పెట్టి డిగ్రీలనొసగి భీమాశాస్త్రమును ప్రోత్సహించుచూ భీమావ్యాపారమునకు పూర్ణముగ తోడ్పడుచున్నారు. మన భారతదేశమున ౧౯౩౮ సం. రమున భీమా చట్టము చేయబడినది. మన దేశీయ భీమా కంపెనీల నుండి భారతప్రభుత్వమువారు హామీగా బహు స్వల్పవడ్డీకి కోట్ల రూపాయిలను పుచ్చుకొనుచున్నారు. మన దేశపు విశ్వకళా పరిషత్తులలో ప్రభుత్వమువారు భీమాశాస్త్రమును ప్రవేశపెట్టలేదు సరిగదా భీమా ప్రచారమున వా

వల్లభాయి పటేలుగారికి మద్రాసులో స్వాగతము—౧. మద్రాసు సెంట్రలుస్టేషనువద్ద

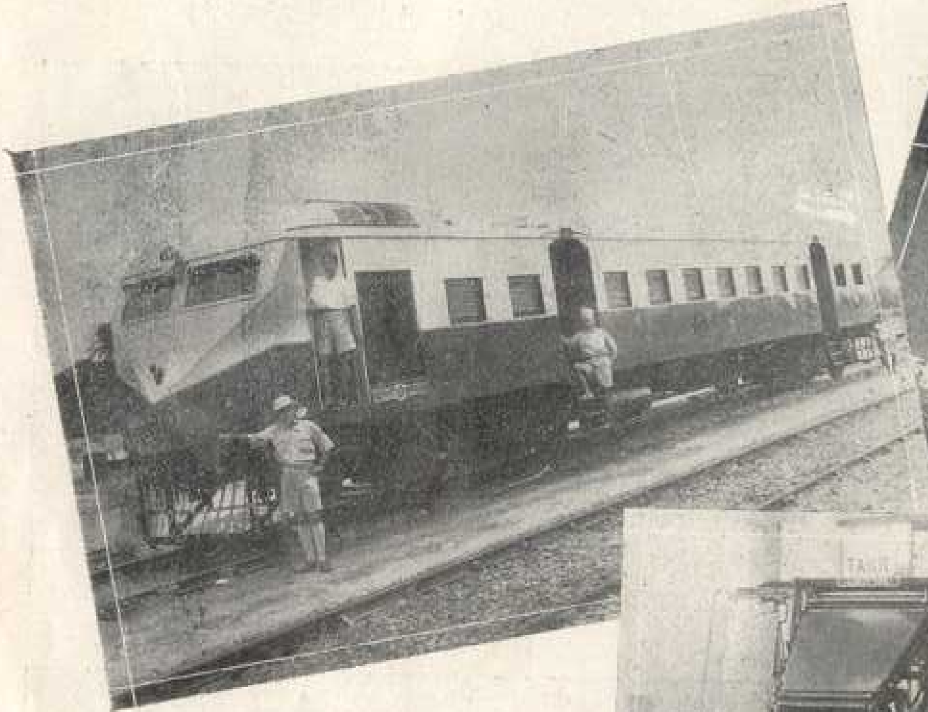
౨. పురపాలకసంఘమువారును, మేయరుగారును పటేలుగారికి సమ్మానము చేసిన సందర్భమున

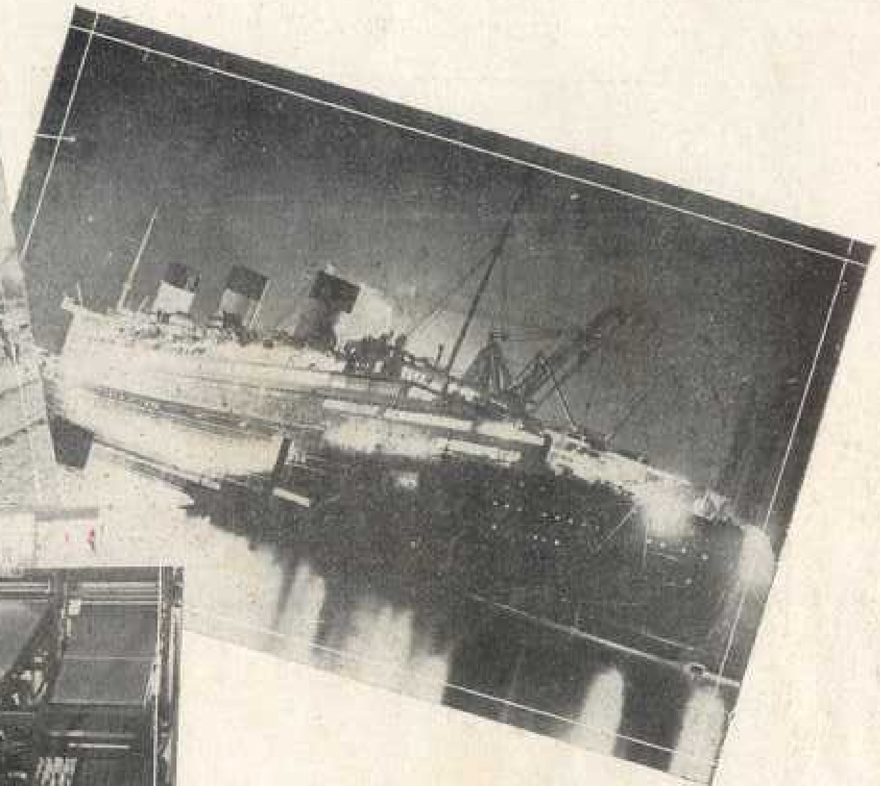
౩. రాయపేటలోని కాంగ్రెసు భవనమున స్వదేశీ ప్రదర్శన ప్రారంభోత్సవమప్పుడు

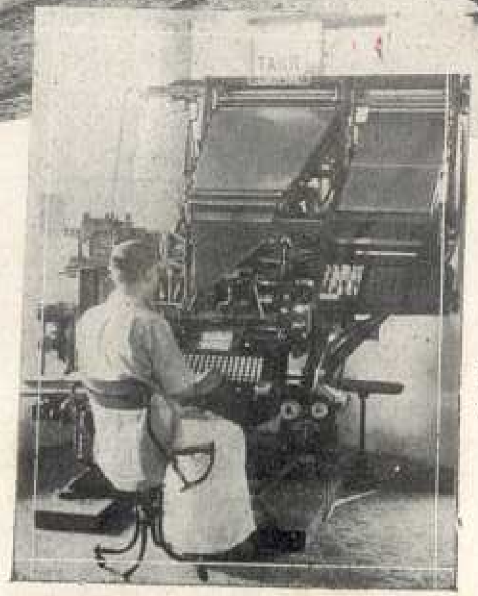
౪. త్యాగరాయనగరమున శ్రీ ఎ. రంగస్వామి అయ్యంగారి స్మారకమందిరమును తెరచినప్పుడు

'డైసల్ కారు' అనబడు నిద్రిత లబంధిన యం. యస్. యం. కంపెనీవారు క్రొత్తగా ప్రవేశపెట్టినారు. ఇవి క్రూడ్ ఆయిల్‌తో నడచును. ఒక్కొక్క బండిలోను 110 ప్రయాణికులకు జాగాయుండును.

'క్వీన్ మేరీ'-బ్రహ్మాండమైన ఈ స్టీమరు లక్షలకొలది రూపాయలు వెచ్చించి నూతనముగా నిర్మింపబడినది. దీని నిర్మాణమునకు నెలల తరబడి ప్రయాసపడవలసి వచ్చినది.

లినో ముద్రణ యంత్రము అరవమునకు క్రొత్తగా తయారు చేయబడినది. అచ్చుకూర్చవలసిన యగత్యము లేకయే మామూలు టైపుయంత్రములోవలె టైపు చేయవచ్చును.

పురపారిశుద్ధ్య ప్రచారసంఘము, చెన్నపురి

పడమటి గోదావరిజిల్లా మాధ్యమిక పాఠశాలోపాధ్యాయ వార్షికసభ, భీమవరము

ఆంధ్రమండలములందు జరిగిన తుఫానుకష్ట నివారణకు
పాటుపడుచున్న మద్రాసు మేయరుసంఘము

ప్రపంచయాత్రసలిపి తిరిగివచ్చిన శ్రీ ఆరండేలు దంపతులకు
మద్రాసు ఎగ్మూరుస్టేషనులో స్వాగతము

లేమియు జోక్యము కలుగచేసుకొనుటలేదు. విదేశీకంపెనీలవారు భారతదేశమున భీమా చేసుకొనకుండ అరికట్టుట కేమియు ఇండియా ప్రభుత్వము ప్రయత్నించుటలేదు. ఇందులకు కారణము తమ ఇంగ్లండుదేశపు భీమాకంపెనీల వ్యాపారము భరతవర్షమున నశించునేమో యనుభీతి వారి కుండవచ్చును.

ఏతావతా పైసందర్భములనుబట్టి మన దేశమున భీమా ప్రచారము చాల జరుగవలసి యున్నది. ఈ ప్రచారము దేశీయభీమాకంపెనీలవా రందరు ఏకీభవించి, పాలుకు కొంత మొత్తము భీమా ప్రచారమునకై ప్రత్యేకించవలెను. ఆమొత్తమును అఖిలభారత భీమా ప్రచారకేంద్రసంఘము నేర్పరచి వారిస్వాధీనమున నుంచవలెను.

పై అఖిలభారత ప్రచార సంఘమువారు భాషలనుబట్టి రాష్ట్రములవారీగా ఉపసంఘములను ఏర్పాటు చేయవలెను. కేంద్ర సంఘము వారికి ఎప్పటికప్పుడు దేశీయ భీమాకంపెనీల భీమా వ్యాపారాభివృద్ధి, క్లెయిములు మొదలగు వివరములు అన్ని కంపెనీల వారు పంపుచుండవలెను. వాటిని కేంద్ర ప్రచారకసంఘము వారు రాష్ట్రభాషలను బట్టి ఏర్పరుపబడిన ఉపసంఘములవారికి నివేదికలుగ తయారుచేసి పంపుచుండవలెను. రాష్ట్ర ప్రచారసంఘములవారు ఆవృత్తాంతములను దేశభాషలలో ముద్రించి పల్లెలలో బస్తీలలో, ప్రచారము జరుపుచుండవలెను. కేంద్రసంఘమువారు భీమాశాస్త్రమును గూర్చి నెలకు రెండునెలలకు చిన్న పుస్తకములు ప్రకటించవలెను. వాటిలో పాశ్చాత్యదేశముల భీమా ప్రచారము, ఆదేశప్రజలకు భీమాపైగల అభిరుచి, వ్యాపారాభివృద్ధి ప్రచురించుచుండవలెను. భీమా శాస్త్రకోవిదులచే భీమా వాఙ్మయమును రచింపజేసి గ్రంథములుగ దేశభాషలలో తయారుచేసి ఉపసంఘముల ద్వారా పల్లెలలో భీమాప్రచారము జరిగించవలెను. ప్రతి రాష్ట్ర ప్రచారసంఘమునకు కనీసము అనుభవనీయులైన ప్రచారకులు ౩౦ మందియైనను ఉండవలెను. దేశీయ భీమాకంపెనీలవారును, కేంద్రప్రచార సంఘమువారును ప్రభుత్వము వారిని వత్తిడిచేసి అమెరికా ఇంగ్లండు దేశములలోవలె, విశ్వకళాపరిషత్తులలో భీమాశాస్త్రపరీక్షలు పెట్టించుటకు యత్నించవలెను. అంతవరకు దేశీయ భీమాకంపెనీలవారే అట్టి పరీక్షల నేర్పాటుచేసి, భీమా ప్రచారకులను తయారు చేయవలెను. దేశీయ భీమాకంపెనీలలోనే భీమా చేయవలసిన ఆవశ్యకత, విదేశీ కంపెనీలలో భీమా చేసినందున మనదేశీయులకు కలుగు కష్టనష్టములను తెలుపు ప్రచారము చేయించి, విదేశీ కంపెనీలవారు మన దేశము నుండి తీసుకుపోవు భీమా వ్యాపారమును అరికట్టవలెను. దేశభాషలలో వెలువడు భీమా ప్రచార పత్రికలకు కంపెనీలవారు, కేంద్ర ప్రచారసంఘమువారు ధనసహాయము చేయవలెను. ఈ రీతిగా బహుళ ప్రచారము జరుగుటకు ధనము ముఖ్యము. భీమాశాస్త్రకోవిదులైన భారతీయులు చాలమంది గలరు.

ఇంత ప్రచారము జరుగుటకు దేశీయ కంపెనీలవారు పూనుకొని ప్రతిసంవత్సరము తమ తమ కంపెనీలనుంచి పాలుకు వేయిరూపాయలు ప్రచారమునకై ప్రత్యేకించి, కేంద్ర ప్రచారసంఘ మేర్పరచి ప్రచారము సాగించుచో, బహుత్వరితకాలమున భరతవర్షమున భీమావ్యాపారము అభివృద్ధి కాగలదు. విదేశీయులకుపోవు భీమావ్యాపారము ఆగిపోగలదు. విదేశీకంపెనీలకు ౧౦౦ కి ౧ వంతు కూడ భీమావ్యాపారము పోనివ్వకూడదను దీక్ష దేశీయ భీమాకంపెనీలకు కలిగినవాడే మన దేశపుకంపెనీలు అత్యున్నతస్థాన మాక్రమింపగలవు.

రాష్ట్రప్రచారమున కేర్పరుపబడిన ప్రచారకులు ఎల్లపుడును పల్లెలలో సంచారము చేయుచూ భీమా ఢంకాను కొట్టుచుండవలెను. ఇంతటి బహుళమైనపనికి దేశీయ కంపెనీలవారు ఏకోన్ముఖులయి పూనుకొని పరస్పర సహకారవిశ్వాసములతో కృషి చేయకపోయినచో మనదేశమున భీమా ఉద్యమము బహు దీర్ఘకాలము వరకు ఉన్నత స్థితికి రాదు. విదేశీకంపెనీలవారు ఏదో విధముగ తమ వ్యాపారమును సాగించుచూ మనదేశీయుల ధనములను దోచుకొనిపోగలరు.

భారత దేశీయ కంపెనీలవారు మాయీ సూచనలను కొంతవరకైనను అమలున పెట్టి పనిజరుపుచో భారతదేశమున భీమావ్యాపార మభివృద్ధి గాంచగలదనే ఆశతో ఈవ్యాసమును ముగించుచున్నాము.

పిచ్చ శేరు

— శర్మ —

పార్కులోని

ఆనందదేవాలయము: భారతీయ శిల్పచాతురి

కె. నరసింహాచారి

ప్రస్తుతము హిందూ దేశమునకును బర్మాదేశమునకును గల సంబంధము 'బాదరాయణ సంబంధ' మని చెప్పవచ్చును. ఇంకొకవిధముగా జెప్పినయెడల 'మా యబ్బ మాయబ్బ.. ఓ యబ్బ!' అన్నటువంటిది. బర్మాదేశీయులకును అచ్చటి భారతీయులకును వాత్సల్యము తగ్గుచువచ్చుచున్నది; మత్సరమెక్కుడగుచున్నది. ఇది కాలవైపరీత్యమేమో! మునుపటికాలమున నట్లుండినదికాదు. భరతఖండము విజ్ఞానాధికులకు పుట్టినిల్లు. అట్టి విజ్ఞానాధికులలో నొకరగు గౌతమబుద్ధుల మతమేకదా ఈ నాటివరకును బర్మా, చీనా, జపాను దేశీయుల మతమై యొప్పుచున్నది. ఇదికాక ఆకాలమున, ఏ విదేశములవారు భారతదేశమునకు వచ్చియే కదా సకలశాస్త్రపారంగతత్వము సంపాదించుకొని పోవుచుండిరి. భారతీయ శిల్పము, భారతీయకళలు వారి నాకర్షింపగలిగినవి. ఆ కారణమున వారికి భారతీయు లన్నన్నే వాత్సల్యము మాత్రమే కాక గురుభావముగూడ నుండెను. భారతీయుడన్న నాదేశములలో నతిపూజ్యుడయియుండెను, అందు బౌద్ధమతము ప్రబలిన తరువాత భారతీయబౌద్ధు లన్న నాదేశములవారికి కానిది కన్నట్లయియుండెను.

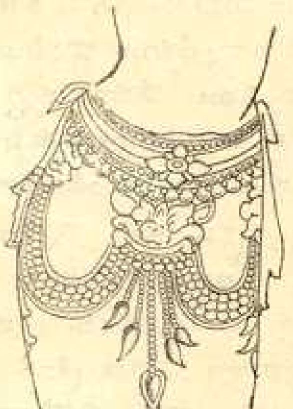
ఇందులకు తోడు ఒకకాలమున బర్మాదేశము భారతీయ ప్రభువుల యాధిపత్యమునకు లోనై కూడ నుండెను. అప్పుడు అనేకులు భారతీయులు బర్మాదేశమునకు వలసపోయి బర్మీయులైపోయిరి. వారచట శిల్పులుగను, వణిజులుగను, గురువులుగను నుండిరి.

క్రీస్తుశకము ౮ వ శతాబ్దమునుండి హిందూదేశమున బౌద్ధమతము క్షీణింపసాగెను. అప్పు డనేకబౌద్ధులకు బర్మాదేశమునకు వలసపోవలసిన స్థితి యేర్పడెను. శ్రీ శంకరాచార్యులు హిందూదేశమున బౌద్ధమతము నంతమొందించిరని చెప్పవచ్చును. వారి యనంతరము శైవమతావలంబియగు రాజరాజను చోళదేశాధిపతి దక్షిణహిందూదేశము నాక్రమించి సింహళమును గూడ జయించిన కాలమునను, తర్వాతను అచటి బౌద్ధశిల్పు లేమి, కర్మకారు లేమి, విద్వాంసు లేమి, మతాచార్యు లేమి బర్మాదేశము నాశ్రయముగ జేసికొనవలసినవారైరి. బర్మాదేశము వారికి నిలువనీడ యొసగెను. ఈకారణమున సుమారు ౧౧ వ శతాబ్దము నుండి బర్మాదేశమున భారతీయ బౌద్ధశిల్పవృక్షము వేరూని వృద్ధి నందసాగెను. ఆకాలమువఱకును హిందూస్థానమున ప్రబలియుండిన దారుశిల్పవిద్య క్రమముగా క్షీణింపమొదలిడి, బర్మా దేశమున తలయెత్త నారంభించినది. మౌర్య, గుప్తరాజుల పోషణక్రింద వృద్ధిపొందిన దారు శిల్పోదాహరణములు ప్రస్తుతము భారతదేశమున కానరాకుండినను, వలసపోయిన భారతీయులవలన బర్మాదేశమున ఉన్నతదశకు తేబడి, యిప్పటికిగూడ కన్నులపండువుగ నానందించుట కవకాశములు కలుగజేయుచునై యున్నవి. ఈదారుశిల్పము కాలక్రమముగ నశించి, శిలాశిల్పము ప్రబలి, యదియు ప్రస్తుతము నశించి సిమెంటు రీయిన్‌ఫోర్సుడు కాంక్రీటు (Reinforced concrete) శిల్పముగా మారిపోవుచున్నది.

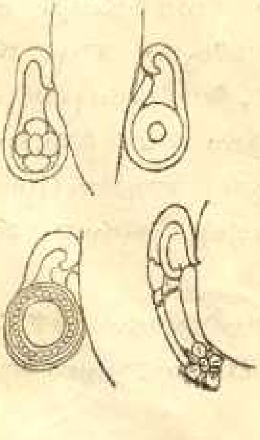
పాటలీపుత్రమున అశోకుని కాలమునాటి మందిరమ్ములు దారు నిర్మి

౧. మాయాదేవి శిరోలంకారములు

౨. కటిభాగమునందలి ఆభరణములు

౩. కర్ణాభరణములు

తములైయుండినట్లు నిదర్శనములు కలవు. భరతఖండమున బౌద్ధమతము క్షీణించినందున బౌద్ధ విహారములు, సంఘారామములు, స్తూపములు ఇత్యాదులుగూడ మతము పోయినదారిని బోయి బర్మాదేశము నాశ్రయించినవి.

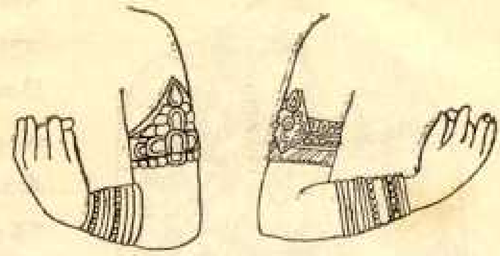
పూర్వపు భారతీయబౌద్ధ సంఘారామముల తీరు చూడవలెనన్న ఇప్పటికిని బౌద్ధమతము ప్రధానముగా గల బర్మాదేశమున జూడవచ్చును.

అందు పాగన్‌లోని దేవాలయములును, గోపురములును, అమరపురములోని సంఘారామములును చూడదగినవి. పాగన్‌లోని ఆనంద దేవాలయము వాటిలో పేరుగన్నది. దానినిర్మాణమునుగురించి, ఇంద్రుడును, విశ్వకర్మయును,నల్వురు మహాలోకపాలురును, సరస్వతియునుఅందులకు తోడ్పడిరని ఐతిహ్యము కలదు.

కొందఱు బౌద్ధ-అర్హతులు హిందూదేశమునుండి పాగన్‌కు వెళ్లిరి. వారు పాగనే నగరవీథులలో భిక్షాటన మొనరించుచుండగా పాగన్ రాజగు క్యాంజిత్థ (క్రీ. శ. ౧౦౮౪-౧౧౧౩) వారిని చూచుట తటస్థించగా వారి వేషభాషలవలన గౌరవనీయులుగా నెంచి, అంతఃపురమునకు రావించి అతిథిసత్కారములగావించి, వారెచ్చటనుండి వచ్చినదియు, పుట్టుపూర్వోత్తరముల గురించియు విచారించెను.వారు హిమాలయమునందలి నందమూలపర్వత గృహారామమునుండి వచ్చితిమని చెప్పగా సంతసించి, వారి యాలయరూపనిర్మాణములగురించి విశదముగా దెలిసికొని అట్టి ఆలయమును నిర్మింప సంకల్పించుకొని ఆనంద దేవాలయమును నిర్మింపించెను. ఈ దేవాలయము క్రీ.శ. ౧౦౯౦ యందు కట్టబడెను. దీనిని కట్టినవెంటనే ప్రతిష్ఠోత్సవసమయమున క్యాంజిత్థుడు (త్రిభువనాదిత్య ధర్మరాజబిరుదాంకితుడు) స్వయముగా నా యుత్సవములను జరిపించెను. అతడుగజారూఢుడై బ్రాహ్మణ పురోహితులతోను, బౌద్ధ సన్యాసులతోను పరివేష్టింపబడి దేవాలయమునకుపోయి వారిసహాయమున ప్రతిష్ఠోత్సవములను సంపూర్ణముగా జరిపించెను.

ఆనంద దేవాలయము అందలి యప్రతిమానసుందర చిత్రములవలనను, శిలావిగ్రహములవలనను బర్మాదేశమునందంతటను ముఖ్యమయియున్నది. అది ౨౦౦ అడుగుల పొడవును, అంతియె వెడల్పును గలిగి, నల్దుప్రక్కలను ముందునకు మీరివచ్చియుండు మూలకప్పులుగల ద్వారమంటపములతో ప్రకాశించుచున్నది. పైకి పోనుపోనుఒక్కొక్క-అంతస్తును చిన్నదగుచు తుదకు నిక్కిలి చిన్నదగు నొకశిఖరమును కలిగియున్నది. ఆలయమునందలి యడుగుభాగమున బుద్ధుని జ్ఞానసంపాదన చరిత్రములును, మారుడు బుద్ధునిపై దాడీతీయుటయు, బుద్ధుని జయమునకు దేవతలు ఆయనను పూజించుటయు చిత్రింపబడియున్నవి. రెండవయంతస్తున ౫౩౭ - జాతక కథలు కలవు. ఇతర దేవాలయములం

రెండును లేని యొక గొప్ప విశేషాంశము ఆనందదేవాలయమున గలదు. అదే దశ్వకడపటిపదిజాతకము లను ఒక్కొక్కటి ౧౦-౧౦ చిత్రములలో జూపబడియుండుటయే. ఒక్కొక్క చిత్రముక్రిందను ౧౧ వ శతాబ్దపు బర్మాదేశభాషయందు వర్ణనలు కలవు. ఆలయమునందంతటను ఇట్టి ఉబ్బెత్తు చిత్రములు ౧౫౮౦ కలవు. భూమ్యుపరిభాగమున గట్టబడియు దానినిర్మాణకౌశలమువలన అందు ప్రవేశించు వెలుగు తక్కువ యగుటయు, అందువలన అది యొక గుహాలయమో యను భ్రమ పుట్టించగలిగియున్నది. ఆలయములోపల అనేకమైన ఇఱుకు మార్గములు సమాంతరములుగా పోవుచుండును. వీటికి అడ్డముగా ఇంకను ఇఱుకైన మార్గములు అల్లికవలె వ్యాపించియున్నవి. గవాక్షముల కెదురుగనుండు మార్గములు మిగుల నిఱుకైనవి. ఈ మార్గముల గుండా సౌమ్యమగు వెలుగు లోపల ప్రవేశించును. ఈ ఇఱుకుమార్గముల కడ్డముగా ద్వారమంటపములనుండి వెడల్పుమార్గములు కలవు. అడ్డదిడ్డముగా పోవు నీమార్గము లనేకము లుండుటవలన మధ్యమధ్య నుండు గోడభాగములు గోడలుగా గానబడక బలిష్ఠములగు స్తంభములవలె గానబడును. ప్రతిద్వారమంటపమునుండియు వచ్చు మార్గమున కెదురుగా ఆలయమధ్యమున నొక బ్రహ్మాండమైన స్తంభమువలె నేర్పడియుండుభాగమున నాలుగు ముఖములను నాలుగు మహాబుద్ధవిగ్రహములు కలవు. ఇవి యొక్కొక్కటి ౩౦ అడుగుల యెత్తుండును. వీటి పరిమాణమునుబట్టి వీటిని కట్టియుండు గూడులు గల ఆ మధ్యస్తంభమెంత బ్రహ్మాండమైనదియో యూహించవచ్చును. చిన్నదగు పైయంతస్తునుండి యీ విగ్రహములపై వెలుతురు పడునట్లుపర్పాటుగలదు. ఈ నాలుగు విగ్రహములును ఈ భద్రకల్పమున నవతరించిన నలుగురు బుద్ధులయొక్క రూపములు. ఇవియుండు గూడులు గల ఆ గొప్ప మధ్యస్తంభము మహోన్నతమై పైయంతస్తుల కాధారమై శిఖరము నంటును గలదు. వెలుపటిగోడకు లోపల మఱియొక గోడ కలదు. ఈ రెంటికిని మధ్యగల మార్గము పొడవునను బుద్ధుని జీవితమును వర్ణించు శిలావిగ్రహములు అనేకములు కలవు. అవన్నియు వెలుపటిగోడయొక్క లోవైపున గూడులందున్నవి. అవి వరుసకు ౧౦ విగ్రహములవంతున రెండువరుసలలోను కలవు. ఒక్కొక్క విగ్రహమును సుమారు ౭ అడుగుల యెత్తుగల రాతియందు మలచబడి ౩ అడుగుల ఎత్తు మొదలు ౭ అంగుళములపర్యంతము పరిమాణభేదములు గలిగియున్నవి. ప్రతిశిల్పమునందును ప్రధానపాత్రలు పెద్దవిగను, చిల్లరపాత్రలు చిన్నవిగను మలచబడియున్నవి. ఇవి ప్రదక్షిణముగా జూచుచు పోయిన మొదల వరుసగా తుషితస్వర్గమునందు దేవతలు బోధిసత్త్వుని కడపటి యవతారమగు బుద్ధుడుగా నవతరించు మని ప్రార్థించుట యాదిగా గలవు. ప్రతిమార్గమును నిల్లే ఇరు ప్రక్కలందును శిలావిగ్రహములు

౪. చేతికడియములు, దండకడియములు

౫. కిరీటము

౬. తుషిత స్వర్గమునందు దేవతలు బోధిసత్వశ్వేతకేతుని ప్రార్థించుట

౬. మహారాజులు మాయాదేవికి మజ్జనాద్యుపచారములు చేయుట

౭. లుంబినీవనమున మాయాదేవిసాల వృక్షశాఖనుబట్టుకొని నిలిచియుండుట

గల మూర్తులతో నిండియున్నది. ఇవి కాక, ద్వారమంటపములు నాలుగింటియందును పదునాలేసి విగ్రహములు కలవు. గవాక్షముల కెదురుగ నుండు త్రోవమార్గములందు జాతక కథల శిల్పములు కలవు. ఇవి ౧౬ అడుగు మెత్తుగలిగి మార్గమునకు నాలుగేసి కలవు. ఇందనేకములు ఒకదాని నొకటి పోలి చర్వితచర్వణముగ కాన్పించును. శిల్పములలో ముఖ్యమైనవి రెండు కలవు. ఇవి రాజగు క్యాంజిత్థునిదియు, కీనయాన మతగురువగు షిన్ అరహాన్ అను సన్యాసిదియు నైయున్నవి.

శిల్పస్వభావము

శిల్పము లన్నియు మధ్యకాలము నాటివై, భారతీయశిల్పులచే మలచబడిన వైయున్నవి. ఒకదానినుండి మరియొకటి విశేషముగా భేదపడకుండుటవలన శిల్పులు విశేష నైపుణ్యముగలవా రని యెంచుటకు వీలులేకున్నవి. అట్లుండినను ఉండవచ్చును. లేక వేలకొలది శిల్పములను చేయవలసివచ్చినపుడు, ఒకేమాదిరిగ ననేకశిల్పము లేర్పడియుండుట సహజమగుట కారణముగా నుండవచ్చును. విగ్రహములు మొత్తమున నంత శిల్పనైపుణ్యమును వెలిపుచ్చకపోయినను, కొన్నింటియందు గల కిరీటాద్యలంకారములును, సింహాసనములును, ఆభరణములును, సిగముడులును మిక్కిలి జాగరూకతతోను, శ్రద్ధతోను మలచబడియున్నవి (చిత్రములు ౧౨ మొదలు ౫ వఱకు). కొన్నివిగ్రహములందు ముక్కు, పెదవులు కడు నందముగా మలచబడియున్నవి.

హిందూదేశమునం కలి బుద్ధ విగ్రహములకువలెనే ఈ ఆలయమునందు గల బుద్ధవిగ్రహములకును తివాసుల నాసనములుగా మలచుట శిల్పులకు సహజమైనది. కొన్నిచోట్ల అసందర్భముగ గూడ తివాసులను చూపియుండుటను జూడ నీ శిల్పులు ఔచిత్యమును పాటించుటయందు శ్రద్ధ వహించలే దనవచ్చును. కొన్నిచోటులందు అడవిని చూపునపుడు అంతిపురమును గాని దేవాలయమును గాని శిల్పమున బ్రవేశపెట్టిరి. శిల్పులు తమ కిష్టమున్నయెడల నేర్పరితనమును జూపగలుగుదు రనుటకు కొన్ని శిల్పములు నిదర్శనములుగా కలవు. మొత్తమునకు శిల్పముల సంఖ్య యెక్కువగా నుండుటవలన గూడ అనేకములు ఒకేతీరుగ నుండుట తటస్థించును. గౌతముడు పురవీధులందు వాహ్యాళి పోవు శిల్పమున (చిత్రము ౧౦) రథమునకు వెనుకటి రెండు చక్రములుమాత్ర ముండి ముందుప్రక్క రథమును లాగవలసిన గుఱ్ఱములు రథమును మోయునట్లు దానిక్రింద చూపబడియున్నవి. ఆభరణములు అన్ని శిల్పములందును కడుసొంపుగా మలచబడియున్నవి.

౧౫ చిత్రము నందు మాయాదేవి యొక్క శిరోలంకారములు కలవు. ఇది యొక శిల్పములోని యొకభాగము యొక్క చిత్రము. చెలికత్తె యొకర్తు మాయాదేవి శిరోజములను దువ్వి కొండెగా ముడిచియు, మఱియొకర్తు

ఆభరణములను పెట్టియు నిల్చియున్నారు.

౨-వ చిత్రమునందు కటిభాగపు ఆభరణములు కలవు. మొలనూలు లేమి, గొలుసులేమి, మణులేమి కడు శృంగారముగా మలచబడియున్నవి. ఇది బోధిసత్త్వుని శిల్పములో నొకభాగము. ఇటులనే మచ్చునకు కర్ణాభరణములును, కిరీటములును, చేతి కడియములును, దండకడియములును ౩, ౪, ౫ చిత్రము లందు కలవు. ప్రస్తుత కాలమున నిట్టి శిల్పవిద్య జనాదరణకు దూరమగుట దుఃఖాస్పదము కాకమానదు.

భారతీయ శిల్పవిద్యాపోషకులు అరుదగుటవలనను, వెనుకటి కాలమునందువలె దేవాలయాదులను కట్ట యత్నించువారు లేకుండుటవలనను నిట్టి శిల్పవిద్య నానాటికి నామమాత్రావశిష్ట మగుచున్నది.

ఆనంద దేవాలయమునందలి శిల్పము లన్నియు బుద్ధునిజీవచరిత్రకు సంబంధించి యుండుటవలన వీటి వర్ణిన మనగా ఆయనజీవచరితమును వ్రాయుటయే యగును. ఒకానొక బౌద్ధభక్తుడు ఈ శిల్పములందలి కథావిషయములను దేవాలయమునకు వచ్చు భక్తుల కందఱకును సుబోధకముగా నుండుటకుగాను ఒక్కొక్క శిల్పమువద్దను దాని కథాంశమును పద్యరూపమున బర్మాభాషయందు పలకలపై వ్రాయించి యుంచి యున్నాడు. కొన్ని ముఖ్యములగు శిల్పముల చిత్రములును, అందలి కథాంశములును ఇచట కలవు.

చిత్రము ౭: తుషిత స్వర్గమునందలి దేవతలు భగవంతుని ప్రార్థించుట. ఇరువురు దేవప్రతినిధులు 'బోధిసత్త్వ శ్వేతకేతు'ను భూలోకమున నవతరించుమని ప్రార్థించగా బోధిసత్త్వుడు సమ్మతించుట ఇందు కలదు. ఈ శిల్పమునందలి ఆలయము వంటిది మన దేశమున నేపాళ దేశములో కలదు. ఈ విధమగు ఆలయములు చీనా, జపాను దేశములలోనే కలవు. కాలక్రమమున నీవిధమయిన శిల్పము చీనానుండి భారతదేశమునకును, ఇటనుండి బర్మాకును వ్యాపించి యుండవచ్చును.

చిత్రము ౮: గౌతముని తల్లియగు మాయాదేవికి గలిగిన స్వప్నప్రకారము ప్రపంచమున కధిపతులగు నలుగురు మహారాజులు, లేక లోకపాలకులు చేరి, తన్ను మంచముతోగూడ హిమాలయమునందలి అనవతప్త సరోవరమునకు సమీపమునగల 'మనోశిల' యను పీఠభూమికి గొనిపోయి అచ్చట నొక సాలవృక్షము క్రింద విడిచి యవలికి పోయినట్లును, తర్వాత వారిరాణులు నల్వురును వచ్చి మాయాదేవిని అనవతప్తసరోవరమునకు గొనిపోయి మజ్జనమాడించి, మానవజన్మముయొక్క పాపములను పోగడిగి, దేవసంబంధములగు వస్త్రాభరణములతో నలంకరించుట ఈచిత్రమున కలదు. సరోవరమును సూచించుటకుగాను శిల్పమున రెండుప్రక్కలందును తామరతూడులును, వాటిపై చిలుకలు వ్రాలియుండుటయు కలవు. ఈ శిల్పులు జంతు, పక్షి, వృక్షరూపములను మలచుటలో ప్రజ్ఞావంతు లని చెప్పవచ్చును.

(౧౧ చిత్రము నందలి అశ్వచిత్రమును జూడుడు.)

౯. కాలదేవల ఋషి శుద్ధోదనుని జూడవచ్చుట

౧౦. గౌతమునికి వృద్ధు డెదురువచ్చుట

౧౧. సిద్ధార్థుడు కాంతకారూఢుడయి పురము నుండి నిర్గమించుట

౧౨. గౌతముడు శిరోజములను కోసివేసికొనుట

బౌద్ధశిల్పము లన్నింటియందును స్త్రీ పురుష విగ్రహములందు వస్త్రాలంకారములు నడుమునకు క్రిందమాత్రమేయుండును. వక్షోభాగమంతయు ప్రచ్ఛన్నము కాక ఆభరణమాత్ర పూరితమై యుండును. స్త్రీ విగ్రహములందు వక్షోరుహములు అనాచ్ఛాదితములైయుండుట ఇప్పటి మలయాళదేశమునందుండెడి యాచారమునకు దృష్టాంతమైయుండుటను సూచించును. బౌద్ధకాలమునందు కంఠాభరణము లెక్కువగానుండెడివి. చేతులకు అనేకవిధములగు గాజులును, దండలకు కడియములును గూడ ముఖ్యమగు ఆభరణములు. వస్త్రములు నడుమునుండి చీలమండలవఱకును జీరాడుచుండును. శిల్పులు వస్త్రములందు మడతలు చూపకుండుటవలన కాళ్లవద్ద వస్త్రమున్నట్లుగనే తోచదు. కాళ్ల ప్రక్కలందుగల యొకటిరెండు మడతలే వస్త్రమును సూచించుట కాధారములు. పురుషులకు వస్త్రములు మోకాళ్లవఱకుమాత్రము కలవు. ఆ కాలమునాటి ఆభరణములు కొన్ని ౧-౫ చిత్రములందు కలవు.

చిత్రము ౮: ఆనందదేవాలయమునందలి యుత్తమ శిల్పములలో నిది యొకటి. మాయాదేవి లంబినీవనమునకు బోయినపుడు అచ్చట నొకసాల వృక్షశాఖను బట్టుకొని నిలిచియుండగా బుద్ధుడు జన్మించును. చిత్రమునందు మాయాదేవి వృక్షశాఖను కుడిచేతితో బట్టుకొని యున్నది. ఎడమచేతితో సహోదరియగు మహాప్రజాపతినికౌగిలించుకొని యామె యాధారమున నిలిచియున్నది. మహాప్రజాపతి ప్రక్క నొక చెలికత్తె యొక చేతిలో చామరమును బట్టుకొని, మరియొకచేతిలో పానద్రవ్యమును బట్టుకొనియున్నది. మాయాదేవి కుడిప్రక్క నలుగురుమహాలోకపాలకులు శిశువును చేతులలో బట్టుకొనియున్నారు.

చిత్రము ౯: గౌతముని జననానంతరము త్రయస్త్రింశ స్వర్గమున దేవతలు "కపిలవస్తు నగరమున శుద్ధోదన రాజునకు పుత్రోదయమైనది. ఒకనాడాపుత్రుడే జ్ఞానరాజ్యాధిపత్యమును వహించి బుద్ధుడగు"నని ఆనందాబ్ధి దేలుచుండిరి. అట్టి తరుణమున కాలదేవలుడను ఋషి, శుద్ధోదనుని గురువు, త్రయస్త్రింశ స్వర్గమున నుండుట దటస్థించినందున వారి సంతోష కారణ మెరిగినవాడై భూలోకమున కేగి శుద్ధోదనునిజూచి పుత్రుని జూపుమని కోరెను. రాజు పుత్రుని గురువునాశీర్వాదము నందదేగా ఆ బాలుడు తన పాదములను ఋషిశిరమునందుంచెను. దాని భావమును గ్రహించి యాబాలుడు తనకన్న జ్ఞానాధికుడని ఋషి లేచి నిలిచి యాబాలునికి నమస్కరించెను. ఋషికి రెండు జడముడులు కలవు. ౫వ శతాబ్దమునకు ముందు ఋషులు రెండు జడముడులను [illegible]లిగియుండుట యాచారమై యుండెను.

చిత్రము ౧౦: గౌతముడు రథారూఢుడై పురవీధులలో బోవునపుడు గలుగు దుఃఖకారణములగు నాలుగు దృశ్యములలో నొకటగు వృద్ధదర్శనము ఇందు కలదు.

సాహిత్య-కళా సంఘము, చెన్నపురి—ప్రారంభోత్సవము

చెన్నపురి లయోలా కళాశాల ఆంధ్రవిద్యార్థిసంఘ వార్షిక సమావేశము

చెన్నపురిలో దక్షిణభారత వైశ్యసంఘముయొక్క సారస్వతశాఖ ప్రారంభోత్సవము

లక్నో ఆంధ్రసంఘము ౧౯౩౬

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు: వేదాంతశాస్త్ర విద్యార్థిసంఘము

ఆక్సుఫర్డులో ప్రాచ్యమతాధ్యాపకుడుగ నియమింపబడిన సర్ ఎస్. రాధాకృష్ణన్ గారికి చెన్నపురి ఆంధ్రుల అభినందన సభ

కోపెన్‌హేగన్‌లో జరిగిన భాషాతత్వశాస్త్ర మహాసమ్మేళనమునకు చెన్నపురి విశ్వకళాపరిషత్తు తరఫున వెడలి తిరిగివచ్చి
చేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారికి సెంట్రలుస్టేషనులో స్వాగతము

మదరాసు అసెంబ్లీ, కౌన్సిళ్ల ఆంధ్ర కాంగ్రెసు సభ్యులు

వరహాగిరి వెంకటజోగయ్య.

నారాయణం. వెంకట చలపతి

పి. శ్రీరామభద్రస్వామి

పాకేటి గురవులు

చల్లా నరసింహం

వి. వి. గిరి

భాస్కరరావు పట్నాయకు

డి. వెంకటరామస్వామి.

వి. జగన్నాథగుప్త

బులుసు సాంబమూర్తి

మదరాసు, అసెంబ్లీ కౌన్సిళ్ల "ఆంధ్ర" కాంగ్రెసు సభ్యులు

బద్దెపూడి వెంకటనారాయణరెడ్డి

యం. నారాయణరావు

నడింపల్లి సుబ్బరాజు

కాశీనాధుని పూర్ణమల్లికార్జునరావు

డి. లక్ష్మీనరసింహరాజు

బి. లక్ష్మణస్వామిరావు

టి. యన్. రామకృష్ణారెడ్డి

యస్. రంగారెడ్డి

కమతం వల్యాగం

హెచ్. సీతారామరెడ్డి

జి. వెంకటరెడ్డి

డి. గోవిందదాసు

వృద్ధుడు కఱ్ఱ నాధారముగాగొని రథమున కెదురు వచ్చుచున్నాడు. రథముముందుభాగము మకరమును బోలి అందముగానున్నది. మకరశిరమునుండి పతాక మొకటి గాలి కల్లలాడుచున్నది. సారథియగు ఛన్నుడు రథమును సాగించుచున్నాడు.

౧౨ చిత్రము నందు బోధిసత్త్వుడు (గౌతముడు) అశ్వారూఢుడై కపిలవస్తునగరమును విడి తపమాచరించ బోవుట కలదు. ఛన్నుడు అశ్వము యొక్క తోకను బట్టుకొనియున్నాడు. కాంతకమను నాయశ్వముయొక్క హేషలుగాని, ఖురధ్వానములుగాని, యానిశిరాత్రమున కపిలవస్తువాసు లను నిద్రలేపి గౌతముని నిర్గమమునకు భంగము కావింప గలుగుదు రేమో యని దేవతలు కాంతకమును తమ చేతులపై మోసికొని పురము వెలుపలికి పోవుచున్నారు. ఆలయశిల్పములలో మిగుల నందమగువాటిలో నిది యొకటి.

చిత్రము ౧౩: సన్యాసియగుటకు నిశ్చయించుకొనిన గౌతముడు తన ఖడ్గముతో శిరోజములను గోసికొనుట. ఇదియు నొక యందమగు శిల్పము. ఇట్టి శిల్పములెన్ని యోగల ఆనందదేవాలయము బర్మాదేశము నందలి యాలయములలో ముఖ్యమైనది. ఇట్టి ముఖ్యమగు ఆలయములోని శిల్పము లాకాలమున భారతీయశిల్పులచే మలచబడిన వని వినుట ఎవరికి సంతోషకారణము కాకమానును?

అనుసయము

కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి

నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!!
నా చిన్నిపాత్రికను
నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!!

ఎన్ని మధుమాసములు?
ఎన్ని ప్రభాతములు?
ఎన్నిపూవులు విడిచె?
ఎన్నిపూవులు వాడె?
నిండనేలేదు నా
చిన్నిపాత్రిక యింక
నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!!
నా చిన్నిపాత్రికను-
నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!!

పొదలడొంకల విరియు
పూవు పూవుకి పోయి
కణకణమ్మును దీసి
నింపుకొనుచున్నాను
సవ్వించకోయి! నను
నవ్వించకోయి! నను

తొణికిపోయిన కణము
దొరకదు కంతో శ్రమము
నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!!
నా చిన్నిపాత్రికను
నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!!
మధుకణములతో నిండి
విడచినవి పూలన్ని—
అపుడె నీతాకోక
చిలుకలును తుమ్మెదలు
కొనిపోవ వేగపడి
పరుగిడుచునున్న యవి
ఆలసించిన బిందు
వయిన దొరకదు నిజము!
వేగపడవలెనోయి!
వేళ యింక లేదోయి!
నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!!
నా చిన్నిపాత్రికను—
నింపుకొనవేవోయి!
నింపుకొనవేవోయి!'

చాముండికొండమీది నంది.

మైసూరు.

K. P. S.

వర్తకసంఘాభివృద్ధి

చారు గోవిందరావు

మన దేశములోని పరిశ్రమల యొక్కయు, వాణిజ్యము యొక్కయు, యజమానుల యొక్కయు నభివృద్ధి కర్థము లక్కై యేర్పరుపబడి యున్న సంఘములను గూర్చి చర్చించుట ముఖ్యము. ఇతరదేశములలో వలెనే మన దేశీయులు కూడ వీరి యావశ్యకతను గుర్తించుచున్నారు. ప్రజలు గావించిన యాందోళనమున కీదినములలో విభిన్నసమస్యల విషయమై ఫలితములు వచ్చినవి కావున నిట్టి సంఘములందు ప్రజలకు విశ్వాసము కలుగుచున్నది. పరిశ్రమలు, ఎగుమతులు, దిగుమతులు, ఓడల వ్యాపారము, రాకపోకల సౌకర్యములు, ఆర్థిక విషయములు, కార్మిక సమస్యలు, వర్తక సుంకములు మొదలగు వ్యవహారము లనేకము లీదినాలలోనే వచ్చును. కనుక పన్నెండేండ్లలోను బయలుదేరిన సమస్యల మూలమున పరిశ్రమాధికారులు, వర్తకులు హెచ్చుగా ముఖపరమాయెను. నేను సామాన్యవర్తకులకు కూడ నీ జాతీయ వర్తకపు స్థితిని, అంతర్జాతీయ విషయములతో వానికి గల సంబంధమును తెలిసికొనవలెనని కోరుచున్నాను.

౧౯ వ శతాబ్దము వరకును మన యార్థిక స్థితికి విదేశవ్యవహారములతో సంబంధము లేకుండెను. విదేశవర్తకులు మన దేశమునకు ప్రథమమున వచ్చునప్పటికి మన పారిశ్రామిక స్థితి వారి పారిశ్రామికస్థితికి తీసిపోకుండెను. ప్రాచీనకాలములో పరిశ్రమలను చేతులతోనే కష్టించి చక్కగా చేసెడివారు. అప్పుడు ధనికులు వాని నాదరించి పోషించెడివారు. కాని అట్టియుదారులు కొలదిమందియే యుండుటచే పట్టణములలోని పరిశ్రమలు తగిన యాదరణము లేక నానాటికి క్షీణించెడివి. మన దేశము బ్రిటిషువారి స్వాధీనమైన పిమ్మట పరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహమే లేకుండెను. ప్రభుత్వమువారు రాకపోకల సౌకర్యమును పెంపుచేసి యత్నించిరి. కారణమేమన, వారి నూలమునకు మనము సరకు తమ దేశమున కెగుమతి చేసికొనవచ్చును. వారు తయారుచేసిన సరకులను మన దేశములో వ్యాపింపజేయవచ్చును.

గడచిన శతాబ్దపు ప్రారంభములోనే మన దేశములో నీలిమందు, తేయాకు, కాఫీ మున్నగు పంటలు వేయబడజొచ్చినవి. ౧౮౫౪ లో జనపనారపరిశ్రమ వంగాలలో ప్రారంభమాయెను. ఇవియంతయు యూరోపియనుల స్వాధీనములోనే యుండెను. ప్రత్తి యంత్రపరిశ్రమ విస్తారముగా బొంబాయి రాజధానిలో నున్నది. దరిమిలా నితర ప్రాంతములలో మిల్లులు బయలుదేరజొచ్చినవి. పార్సీలు, గుజరాతీయులు చాలవరకీ పరిశ్రమ నవలంబించుచున్నారు. బొగ్గుగనుల పరిశ్రమ యూరోపియనుల పోషణక్రిందనే పిమ్మట బాగుగ వృద్ధి అయినది. 'టాటా' కంపెనీ దీనికి సంబంధించియున్నది. ఈ పరిశ్రమలో బాధవంతయు ప్రాముఖ్యములేదని చెప్పవలయును. మాంగనీసు, అభ్రకము, సీసము, కాగితము, ఇటుక, సిమెంటు, అగ్గిపెట్టె, తోళ్లపదును మున్నగు పరిశ్రమలెన్నియో అభివృద్ధి చెందుచున్నవి. కాని మన దేశ చాల వెనుకనే యున్నది. ఏ దేశపు వర్తకులైనను వారి మేలును వారు చూచుకొనుచుండవలసినదే. యుద్ధమునకు పూర్వము వర్తకసంఘము లన్నియు సామాన్యవిషయములకే విచారించుచుండెడివి. తరువాత వానికృషి పెరిగినది. యూరోపియనుసంఘములు, దేశీయసంఘములు కలసి పనిచేయుట ప్రారంభమైనది. కలకత్తా జనపనార మిల్లుల సంఘమువారును, బొంబాయి మిల్లుయజమానుల సంఘమువారును కార్మికులు పనిచేయవలసిన కాలపరిమితిని గూర్చియు, వారి జీతములను గూర్చియు నిర్ణయము చేయుచున్నారు. దీనికి కారణము కార్మికులకన్నరము వచ్చిన యసంతృప్తియే. వానివలననే కార్మికసంఘములు బయలుదేరినవని చెప్పవలెను. ఈ సంఘముల యుద్దేశము మత్సరక్షణమే కాక యార్థికసంస్కారము కూడ నయియున్నది.

హిందూదేశములో వాణిజ్యసంఘములు చిరకాలము క్రిందనే స్థాపింపబడెను. వర్తకుల నెదుర్కొను చిక్కులను పరిష్కరించుట, వారి యోగక్షేమములను కాపాడుకొనుట వాటి యుద్దేశ్యములు. మన దేశములో నట్టి సంఘములలో కొన్నిటిని పేర్కొందము. కలకత్తాలో బియ్యపువర్తకుల సంఘము, తోళ్లవర్తకులసంఘము మున్నగునవి గలవు. బొంబాయిలో బట్టలవర్తకులసంఘము, ధాన్యపు వర్తకులసంఘము మొదలగునవి కలవు. చెన్నరాజధానిలో కూడ తోళ్ల వర్తకుల సంఘము మున్నగునవి కలవు. ఆంధ్రజిల్లాలీ సంఘముల యావశ్యకతను గుర్తింపకపోవుట శోచనీయము. పొగాకు, ప్రత్తి, చెరకు బియ్యము, పప్పులు, నార మున్నగు దేశీయ వస్తువులలో వర్తకులు వ్యాపారము చేయుచుందురు. గోపాలపురము, విశాఖపట్టణము, కాకినాడ, మచిలీపట్టణము మున్నగు రేవుపట్టణములు కలవు. బళ్లారి, నెల్లూరు, గుంటూరు, రాజమహేంద్రవరము, విశాఖపట్టణము, విజయనగరము పట్టణములకు చుట్టుపట్ల పొలములలోను, అడవులలోను పండు సరకులు ప్రోగుచేయబడి వ్యాపకము చేయబడుచున్నవి. ఈ పట్టణములన్నిటిలోను వర్తకసంఘము లేర్పడవలెను. ఆంధ్రవర్తకులలో చదువుకొనినవారు తక్కువ నుండి యుండుటచేతనే వారి కీవిషయములో వెనుకబడియున్నారు. సంఘీభావము యొక్క శక్తిని, దేశములో స్థితిపరిస్థితుల పరిణామమును వారు గుర్తింపలేకపోవుటకు హేతువు వారి యజ్ఞానమే! వివిధ వ్యాపారములకు సంబంధించి స్థాపింపబడిన వర్తకసంఘముల వలనబడి మిక్కుటము. ఈ పదిసంవత్సరములలోను దేశములో ఏకసంఘములు స్థాపింపబడినవి. సుమారు ౧౦౦ సంవత్సరముల క్రిందట 'బెంగాలు ఛేంబరు ఆఫ్ కామర్సు' బొంబాయి మదరాసు వర్తకసంఘములు స్థాపింపబడినవి. అటులనే ౧౮౫౩ లో బర్మావర్తకసంఘము, ౧౮౬౦ లో కరాచీవర్తకసంఘము స్థాపింపబడినవి. ఈ సంఘములందలి సభ్యులు మిక్కుటముగా సందరును విదేశీయులే. వారిలో వర్తకులు బ్యాంకరులు, ఓడలయజమానులు, భీమాకంపెనీల యజమానులు. ఈ యూరోపియనుసంఘము లన్నియు 'అసోసియేటెడ్ ఛేంబరు ఆఫ్ కామర్సు'(Associated Chamber of Commerce of India and Ceylon) నకు అనుబంధసంఘముగ చేయబడినవి.

హిందూదేశపు వర్తకులుకూడ సంఘముల నేర్పరచుకొనుటకు ప్రారంభించిరి. ౧౮౭౬ లో కలకత్తాలో 'బెంగాలు నేషనల్ ఛేంబరును, ౧౮౮౫ లో కాకినాడలో గోదావరి వర్తకసంఘము, ౧౯౦౭ లో బొంబాయిలో ఇండియన్ వర్తకులసంఘము, ౧౯౦౯ లో మదరాసులో దక్షిణ ఇండియా వర్తకసంఘము మొదలగునవియు రంగూను, కాన్పూరు, లాహోరు, ట్యూటికోరన్, విశాఖపట్టణము

లలో కూడ స్థాపింపబడినవి. వీటి కన్నిటికిని పరిపాలకవర్గములు, పరిపాలకోపవర్గములు గలవు ఇవి అన్నియు రాష్ట్రీయ విషయములలోనే సాధారణముగ జోక్యము కల్గించుకొనుచుండును. కాని హిందూదేశపు వర్తకులకు సంబంధించిన ఓడలవ్యాపారము, బ్యాంకింగు, రాకపోకల సౌకర్యము, మారకము, రక్షణమున్నగు సమస్యలను గూర్చి కూడ నన్ని సంఘములను విచారించును. వ్యక్తులు, సంఘములుగూడ సభ్యులుగ చేర్చుకొనబడుదురు. పారిశ్రామిక వాణిజ్య సంఘ సమ్మేళన (Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry) వారు కొన్ని ముఖ్యసమస్యలపై ఈ సంఘములవారి యభిప్రాయము యొక్క మంచిచెడుగుల నారయుచుండినది వర్తకులదే తప్పు. వారి స్వంత వ్యాపారముల వారు చూచుకొనుచుందురు.

మన దేశములో యజమానుల సంఘములు గూడ గలవు. ఈ సంఘములలో ననేక పరిశ్రమలవారికి ప్రాతినిధ్యమున్నది. ౧౯౨౫లో బొంబాయిలోని దేశీయ, వైదేశిక మిల్లుయజమానులు కలసి ఒక సంఘమును స్థాపించిరి. కడచిన నాలుగు సంవత్సరములలో వీరి పని ప్రసిద్ధిలోనికి వచ్చినది. ప్రత్తిపరిశ్రమ విషయమున వీరు చేసిన పనియే యిందులకు నిదర్శనము. ఈ సంఘము చేయు కొన్ని ముఖ్యకార్యము లెవ్వియన: ప్రత్తిపరిశ్రమ వ్యాపార

హిందూదేశములో తేయాకు, కాఫీ తోటలు చాలచోట్ల వెలసియున్నవి. ఆపరిశ్రమలను వృద్ధిచేయుటకు, రక్షించుటకు సంఘములు బయలుదేరినవి. ౫౦ యేండ్ల క్రితము ఇండియను తేయాకు సంఘము స్థాపింపబడినది. ఈశాన్యదేశములో తేయాకు పండించువారి యోగక్షేమములకు బూనుకొనిన సంఘమిది యొక్కటియే! తేయాకు పండించువారిలో ౧౦౦ కి ౮౦ మంది ఇచటనే యున్నారు. తేయాకు తోటలలోని కూలిపని బానిసతన మనియే చెప్పవచ్చును. యూరోపియనులు భారతీయుల క్షేమమునకు అప్పుడప్పుడు వ్యతిరేకముగా వర్తించుటచే, సుమారు ౨౦ సంవత్సరముల

చేయుట;(౩) ఉపయోగముగు శాసనములను చేయించుట; (౪) ఈ దేశములోను, విదేశములలోను నివసించుచున్న భారతవర్తకుల యోగక్షేమములకై పాటుపడుట. ఈ సమ్మేళనకు గొప్ప పలుకుబడి కలదు.

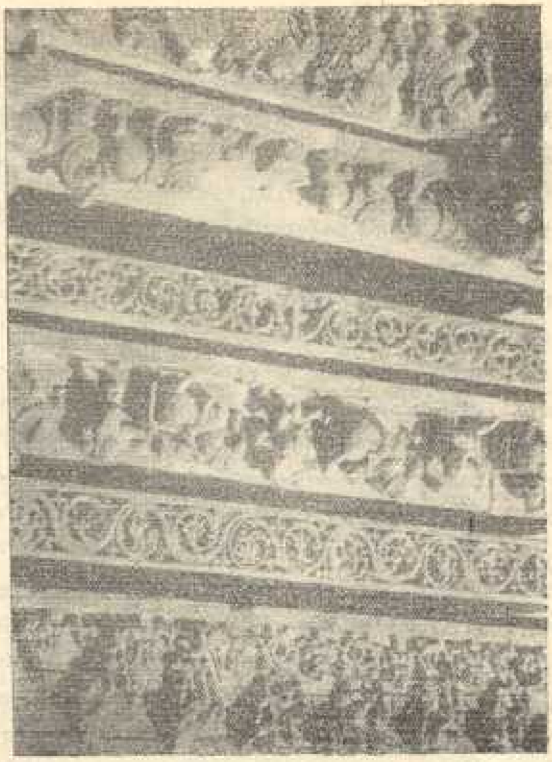
యజమానుల సంఘ సమ్మేళన ఇంకను ప్రారంభావస్థలో నున్నది. జెనీవాలోని అంతర్జాతీయ కార్మిక సమావేశమునకు భారతదేశ నుండి ఒక్క యజమానిసంఘప్రతినిధి యాహ్వానింపబడును. ఈ సమ్మేళనవారు ప్రతినిధి నెన్నుకొందురు. ఈ సంఘమువారు చేయు నితరకార్యము లేమన: (౧) జెనీవాకు బోవు ప్రతినిధి యా సమావేశములో పాల్గొను విధానము నిర్ణయించుట, (౨) కార్మికులకును, పెట్టుబడిదారులకును సామరస్యము గూర్చుట, (౩) వర్తకలాభమునకై యవసరమగు ఇతరచర్యలు గైకొనుట. జెనీవా సమావేశములో మన ప్రతినిధులు చేయుచున్నపని వర్ణించుట కిట తావులేదు. కాని జెనీవాలో చర్చింపబడి ఆమోదింపబడిన అన్ని విషయములను ప్రభుత్వమువారు రములలోనికి తేకుండుట చర్చనీయాంశము. ప్రస్తుతము ఢిల్లీలో కార్మికుల కార్యాలయము పనిచేయుచున్నది. ఇది జెనీవా కేంద్రసంస్థతో సఖ్యముగనుండి కార్మికుల కుపయోగమైన విధములను అవలంబించుచున్నది. వర్తక సంఘములకును, పారిశ్రామిక సంఘములకును ఎక్కువ ఐకమత్య మేర్పడిన కార్మికుల యోగక్షేమము అభివృద్ధియును, దేశముయొక్క ఆర్థికలాభమును పెంపొందును.

వర్తకములోను, పరిశ్రమలలోను గూడ మన మభివృద్ధి చెందుచున్నాము. రానురాను మనకు వైదేశిక సంబంధము వృద్ధియగుచున్నది. కనుక మన వర్తకసంఘముల కంతర్జాతీయ వర్తకసంఘములతో గల సంబంధమును గూర్చి విచారింతము. కార్మికులకు సంబంధింపని అంతర్జాతీయార్థిక విషయములను గూర్చి యుద్బోధించుటకు అంతర్జాతీయ వర్తక సంఘము ప్యారిసు నగరములో ౧౮ సంవత్సరముల క్రితము స్థాపింపబడినది. ౭ సంవత్సరముల క్రిందట హైందవ వర్తక సంఘసమ్మేళన వారి యంతర్జాతీయ సంస్థలో చేరిరి. అంతియేకాక తత్సంస్థయొక్క యాశయముల ననుసరించుట కొక జాతీయోప సంఘము స్థాపించిరి. ఆసంస్థ యుద్దేశములు (౧) వివిధదేశముల వర్తక సంబంధమును వృద్ధినొందించుట (౨) ఆర్థిక, పారిశ్రామిక విషయములకు సంబంధించిన యంతర్జాతీయ సమస్యల విషయమై పనిచేయుటకు ఇతర దేశములలో స్నేహము సంపాదించుట (౩) వర్తకుల సహకారముచే ప్రపంచములో శాంతి నెలకొల్పుట. మరియును వివిధజాతులకు సంబంధించిన పారిశ్రామిక, కార్మిక, ఆర్థిక విషయములను చర్చించుటకు 'బ్రుస్సెల్సు' (Brussels) పట్టణములో అంతర్జాతీయ పారిశ్రామిక యజమానుల సంఘము కలదు. భారతవర్తక సంఘ సమ్మేళన ౧౯౨౭ లో నీ సంఘసభ్యత్వము నొందెను. అందువలన దానికి అంతర్జాతీయ సమస్యలతో సంబంధము గలుగుచున్నది. మన యార్థిక సమస్యలన్నియు చాలవరకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వము వారిపై నాధారపడి యున్నవి. కావున మన సందర్భము లెట్లున్నను మన మంతర్జాతీయ సమస్యలతో సంబంధము కలిగియుండుట మంచిది.

కావున మనదేశములోని వర్తక సంఘముల చరిత్రను ఔన్నత్యమును ఆంధ్రవర్తకులే గాక సామాన్యపు జనము గూడ బాగుగ గ్రహించిన మనరాష్ట్రపు ఆర్థికసమస్యలు ఇటువంటి ఉపయోగకరమైన సంఘముల ద్వారా చాలవరకు పరిష్కరింపబడగలవని విశ్వసము కొనగలరు.

ఆంధ్రుల కొరంతభాగ్యసౌభాగ్యము పెంపొందు, అనుభవశాలురు, కార్యదీక్షగలవారును ప్రస్తుత పరిస్థితులలో దేశమునకు మంచి మేలును చేయగలరు. పాశ్చాత్యదేశములలో చిరకాలము క్రిందట స్థాపింపబడి పనిచేయుచున్న వివిధ రకముల వాణిజ్యసంఘములు వార్థిక ప్రపంచమునందేకాక రాజకీయ క్లిష్టసమస్యలను సహితము పరిష్కరించుచున్నవి. మన పట్టణస్థితికి త్వరలో వచ్చుట సులభము కాకపోయినను ప్రస్తుత రాజ్యాంగవిధానము మారి మనకు సంపూర్ణ స్వరాజ్యస్థాపన యేర్పడునప్పటికైనను మన యీ సంఘములను వ్యాప్తము చేసి సహో ఔన్నత్యమునకు రాగలుగుదుము.

K. P. S

12. హొయసలేశ్వర దేవాలయము వెలుపలి గోడమీది సుందరశిల్ప రచనాఖండము.

S. S. S.

కొన్ని శాసన పద్యములు

సంపాదకుడు : దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి

౧. హాంద్రిక పెద్దనమంత్రి

ధరణికోటలో ఇంద్ర ప్రతిష్ఠితమైయున్న అమరేశ్వర లింగమునకు శా. శ. ౧౨౭౩ లో కొండవీటి ప్రోలయ వేమారెడ్డి రెండవ పుత్రుఁడగు అనవేమారెడ్డి తన తన్నుయు, ప్రభువు నగు అనపోతరెడ్డికి ఆయురారోగ్యములకొరకు పునఃప్రతిష్ఠ కావించెననియు, అటు పిమ్మట శా. శ. ౧౨౯౭ అక్షయసంవత్సర శ్రావణ బ ౧౦. ఆదివారమునాఁడు ఈ పెద్దనమంత్రి మూఁడవప్రతిష్ఠ చేయించెననియు శాసనమునఁ గలదు. అందలి పద్యము లివి.

ఇంద్రుఁడు ధాన్యవాటి నమృతేశుఁ బ్రతిష్ఠయొనర్చెఁ బంట రె
డ్డీంద్రుఁడు నన్నవేమధరణీశుఁడు చేసె పునఃప్రతిష్ఠ, ఆ
చంద్రదినేంద్ర తారకము శాశ్వతమౌనని యీశ్వరాజ్ఞచే
హాంద్రిక పెద్దమంత్రి సుగుణాంబుధి సల్పెను సుప్రతిష్ఠయున్.

వర వసువేదబాణ శశివర్జితమౌ శక వత్సరంబులన్
అరయఁగ నక్షయాబ్దమున హాంద్రికకోనయ పెద్దమంత్రి యి
ద్ధర రవిచంద్రతారకము దన్నటకోటమరేశలింగమున్
స్థిరతరభక్తితోడను ప్రతిష్ఠయొనర్చెను పుణ్యశాలియై.

౨. గండభూపతి

గుంటూరుజిల్లా పెదముక్కెనలోని శిలాస్తంభముమీఁది పద్యములు.

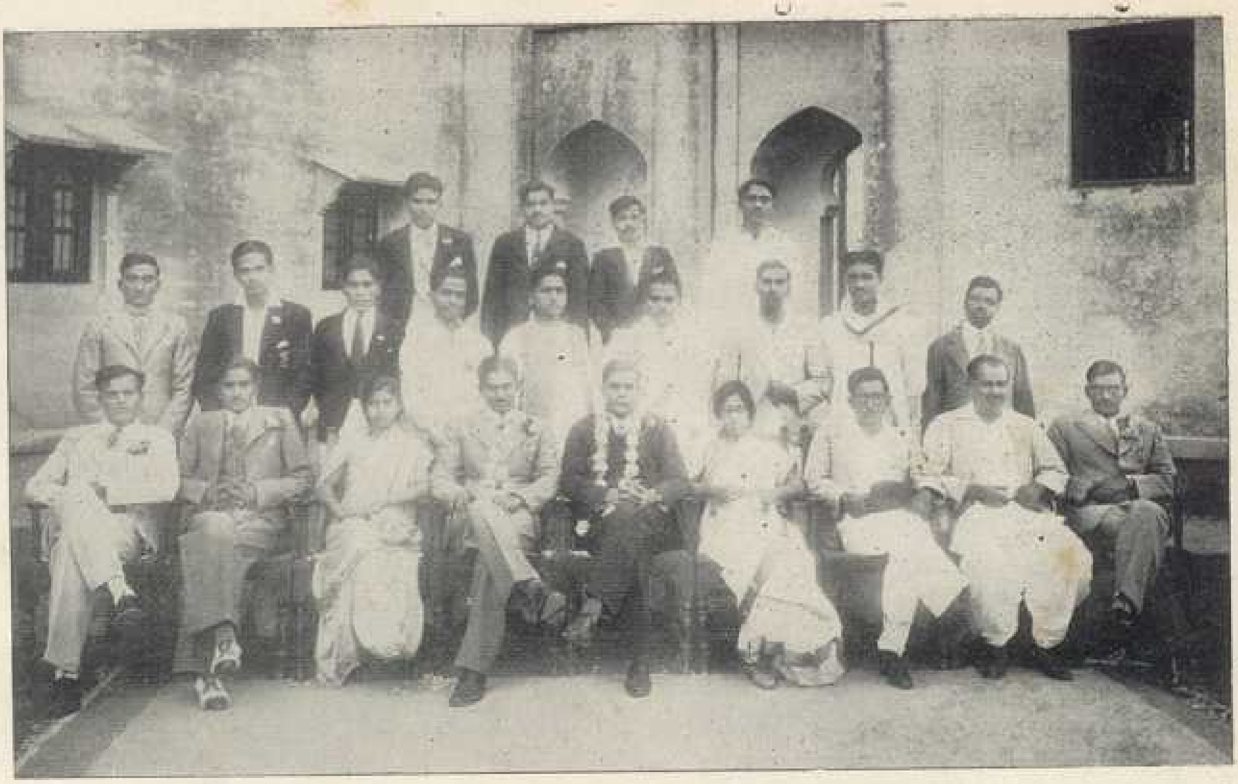
అమలపయోధి ... ...
... ...
... ...
... ...

ఆతని వంశంబున వి - ఖ్యాతులు నరపతులు ... ...
...చోడాధీశుఁడు, త (?) - ద్భూతలనాథునకు గండభూపతి పుట్టెన్.

ఆమనుజాధినాథసుతుఁడై యుదయించె విరోధి గోత్ర సు
త్రాముఁడు, శత్రుపద్మ హిమధాముఁడు, శాత్రవ కంసగోపికా
రాముఁ, డరాతిపంక్తిముఖరాముఁడు, భీకరవిద్విషత్పురీ
భీముఁడు, వైరిసింహబలభీముఁడు ముమ్మడిభీముఁ డిమ్మహిన్.

ఆతనికి___

శారదనీరదపారద - నారదకుందేందు. చందనక్షితి...
హీరతుషార యశఃపరి - పూరిత దిక్కుఁడు గండభూపతి పుట్టెన్.

లక్నో ఆంధ్రసంఘపు తృతీయ వార్షికోత్సవము, ౧౯౩౭

పాటూరి వెంకటనారాయణగారు

సి. అశ్వత్థనారాయణరావుగారు

తెల్గు చిత్రకారులు ఎస్. బ్రహ్మగారు

శ్రీ శ్రీనివాసయ్యశాస్త్రిగారు

పండిత దువేరి నారాయణమూర్తి శర్మగారు

శ్రీపింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు
ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు ఆరవ సమావేశమునకధ్యక్షులు

ప్రొఫెసర్. కే. యస్. యస్. శాహార్ గారు దైవజ్ఞులు

బాసుబకొండ వెంకటచలంగారు

మదరాసు అసెంబ్లీ, కౌన్సిళ్ల ఆంధ్రకాంగ్రెసు సభ్యులు

కె. కోటిరెడ్డి

టంగుటూరి ప్రకాశం

కల్లూరి సుబ్బారావు

పి. ఆర్. కె. శర్మ

సి. రాజగోపాలాచారి (కాంగ్రెసుపక్ష నాయకులు)

యన్. శంకరరెడ్డి

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము - కళాప్రపూర్ణ బిరుదములు

౧. మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరా
యశాస్త్రిగారు (విజయనగరము)

౨. జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు (కడప)

౩. మహామహోపాధ్యాయ కపిస్థలం దేశికా
చార్యులుగారు (తిరుపతి)

౪. మహామహోపాధ్యాయ శ్రీ పాదకృష్ణ
మూర్తి శాస్త్రిగారు (రాజమహేంద్రవరము)

యం. యన్. రాయిగారు, వారి అమెరికను సతీమణి

ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు ఆరవవార్షిక సమావేశము-బెజవాడ

సార్వభౌముని అంగరక్షకులుగా నియమింపబడిన దేశీయ ప్రభువులు

...సర్ ఉమర్ హయాత్ ఖాన్ గారు

రాజ్యాధికారమును బడసిన శ్రీ గ్వాలియార్ మహారాజు

3. పాటియాలా మహారాజు

౨. కాశ్మీరు మహారాజు

౪. బికనీరు మహారాజు

శ్రీ తిరువాంకూరు మహారాజాగారు జి. సి. ఐ. ఇ. బిరుదమును పరిగ్రహించ ఢిల్లీకి బోవుట

ప్రస్తుత భారతదేశము

యం. కామేశ్వరరావు

భారతదేశముయొక్క ప్రాచీనౌన్నత్యమును ప్రస్తుత దౌర్భాగ్యముతో పోల్చినచో ప్రతిభారతీయుని హృదయమందును ఘోరమైన ఆవేదన కలుగకమానదు. ఒకప్పుడు దేశములలో కెల్ల నాగరికతలోను, విజ్ఞానములోను, ఆర్థికముగాను, రాజకీయముగాను, సాంఘికముగాను అగ్రస్థానము వహించిన దేశము ప్రస్తుత మింత యధఃపతనము చెందుటకు కారణమేమి? పరాధీనతయేనని చెప్పుటలో నతిశయోక్తి లేదు. వాక్స్వాతంత్ర్యముగాని, ముద్రణస్వాతంత్ర్యముగాని, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యముగాని లేక, అభివృద్ధినొందు అవకాశము లరికట్టబడి క్రమేణ తన పారిశ్రామిక ప్రథమస్థానమును కోల్పోయి కనిష్ఠస్థానము నాక్రమించుచు, పన్నుల వలన పీల్చి పిప్పిచేయబడుచు, తలబరువైన పరిపాలన (Top-heavy administration) క్రిందగ్రుంగి కృశించుచున్నది. అవిద్య, తత్సంజనితమగు సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక, శాస్త్రీయ (Scientific) అజ్ఞానము హెచ్చైపోయినవి. భారతదేశమే కనుక స్వతంత్రరాజ్యమై యుండిన క్రమాభివృద్ధివలన ఉచ్చస్థితిలో నుండి తనపూర్వాగ్రస్థానము నిలుపుకొనెడి దనుటలో సంశయము లేదు. ప్రస్తుతపు అంతర్జాతీయ విషయములలో భారతమాతపుత్రులు నాయకులుగా నుండెడివారు. అఖండమేధావులు దేశములో నున్నప్పటికిని, పరరాజ్యము వేళ్లుపారి పాతుకొనిపోవుటచే దాని దారుణశృంఖలములలో తగుల్కొని యున్నారు. అయినను ప్రజలలో వేడి పుట్టించి ఐక్యముగా సమరము చేసియున్నారు; మరల చేయుటకు వేచియున్నారు. మన సమరము శాంతియుతసమరము. పాశ్చాత్య దేశములలోవలె ఘోర వినాశకరములగు ఆయుధములతో కూడుకొన్నది కాదు, సత్యాగ్రహ సమరము.

ఇదివరలోని సమరములవలన ప్రభుత్వాన్ని ప్రతిఘటించి కొంచెము కొంచెము వాక్ స్వాతంత్ర్యము, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము, ముద్రణస్వాతంత్ర్యము సంపాదించుకొన్నాము. పూర్వము బహిరంగసభలలో రాజకీయములనుగురించి ఉపన్యసించుటకుగాని, నల్గురైదుగురు కలసి రాజకీయములను గురించి మాట్లాడుకొనుటకుగాని, పత్రికలద్వారా స్వాభిప్రాయములను ప్రభుత్వము నెదిరించి ప్రకటించుటకు గాని భయపడేవారము; ఎర్రటోపీకిహడలి బేజారెత్తేవారము. ఇప్పుడు వృద్ధులు గాని, బాలురుగాని, స్త్రీలుగాని, మరెవ్వరుగాని జైళ్లన్నా, పోలీసులన్నా, లాటీఛార్జిలన్నా, ౧౪౪ సెక్షనుప్రయోగమన్నా భయం వదలినారు. ఇప్పటికీ ౧౪౪ సెక్షను ప్రయోగాలు, లాటీఛార్జిలు, కొంతమంది వ్యక్తులను ఒకపొలిమేరుదాటి బయటకు వెళ్లకూడదనియు, ఒకరాష్ట్రము బయటనుండి ఆరాష్ట్రములోనికి రాకూడదనియు శాసనములును అమలులో నున్నవి. అక్కడక్కడ పత్రికలు భయము లేకుండా జాతీయతను ఘోషించుచున్నవి; ప్రభుత్వ చర్యలను ఖండించుచున్నవి; ధరావతులు వదులుకొనడానికికూడా సంసిద్ధము లగుచున్నవి. అంతర్జాతీయ విషయములు రేడియోలద్వారాను, విదేశములు వెళ్లి తిరిగివచ్చినవారిద్వారాను, పత్రికలద్వారాను ప్రచారమగుచున్నవి; ప్రజలలో స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ బలపడ్చుచున్నవి. దేశదౌర్భాగ్యమును విశదీకరించుచున్నవి. పైగా అఖిలభారత కాంగ్రెసువలన స్త్రీలకు, పురుషులకు, వృద్ధులకు; బాలురకు, కర్షకులకు, కార్మికులకు పల్లెలలోను, పట్నములలోను జ్ఞానోద్బోధన చేయబడుచున్నది. తత్ఫలితముగా ప్రజలలో జ్ఞానోదయము వెల్లడి అవుచున్నది. మన ఆర్థికదుస్థితి, రాజకీయ దురవస్థ, సాంఘికపుల్లోట్లు బాగుగా పరీక్షించెదము. మొట్టమొదట ఆర్థిక దుస్థితి

ఎట్టిదో చూచెదము. ప్రస్తుతము మన దేశప్రజనాభా 36 కోట్లకుపైగా నున్నది. వీరుగాక తెల్లవారున్నారు. తెల్లవారందరును ఉన్నతోద్యోగులు. మనలో అత్యల్పసంఖ్యాకులు ప్రభుత్వోద్యోగులు. మరికొందరు మిల్లు యజమానులు, జమీందారులు, స్వదేశసంస్థానాధీశ్వరులు. తక్కిన యావన్మంది కర్షకులు, కార్మికులు, నిరుద్యోగులు, చిల్లరవర్తకులు, చిన్న యీనాందార్లు, భిక్షుకులు. చాలమందికి కట్టగుడ్డ కుడువకూడైనను లేదు. మనకు పరిశ్రమలు లేవు. ఏకొలదియో యంత్రపరిశ్రమలున్నా అవి ధనికులకు, ప్రభుత్వమునకు లాభకరములే కాని ప్రజోపకారము చేయజాలవు. ముఖ్యమైన వృత్తి వ్యవసాయము. విద్యవలన పెంపొందింపబడినట్టిది గాక మన పూర్వులు చేయుచుండిన మాదిరి వ్యవసాయము. అమెరికా మొదలయిన మిగిలిన దేశములలో నూతనపద్ధతుల మీద వ్యవసాయము నడుపబడుచు అనేకరెట్లెక్కువ పండింపబడుచున్నది. మన కొద్దిపంటలే మనకు కూడు, గుడ్డ, విద్య, సమస్తమైన వాంఛలకు సరిపడవలెను. మన ముడిపదార్థములను తక్కువధరల కెగుమతిచేసి తయారయిన సరకులను న్యాయసమ్మతముగాని యెక్కువధరలకు దిగుమతి చేసుకొనుచున్నాము. దిగుమతి సుంకములవలన ఖరీదులు మరీ పెరుగుచున్నవి. మన వ్యవసాయ ధనము బట్టలకు పోగా కడుపునిండుటకయినను సరిపడదు. ప్రతిచిన్నవస్తువుకు కూడ అన్యదేశములమీదనే ఆధారపడియున్నాము. యంత్రపరిశ్రమలు లేవు సరికదా, యిదివరలో నున్న గృహపరిశ్రమలుకూడ నాశనమైనవి. వీటికి సాయము ప్రభుత్వపు పన్నులు: ఉప్పుపన్ను, భూమిపన్ను, దిగుమతిపన్ను మొదలయినవి. ఈ పన్నులు తెల్లవారి పెద్ద జీతములకొరకు, నల్లవారి కొద్ది జీతములకు, అనవసరమైన కమిటీలు కమిషన్ల తిరుగుళ్లకు, పనిపాటులులేని తెల్లసిపాయిలకొరకూ ముఖ్యముగా ఖర్చుపెట్టబడుచున్నవి. మనకుపయోగకరముగా ఖర్చుపెట్టబడుచున్న పైకము తక్కువ. నూతనరాజ్యాంగ ప్రకారం గవర్నరుల స్టాఫులంటూ దానికి ఖర్చులుకూడ భరించాలి. అతని ఉద్యోగార్థం బయలుదేరు నూతనోద్యోగులకు కూడ జీతాలు భరించవలెను

కర్షకులదుస్థితి ఎంతకఠినునకైనను గుండె నీరుచేయును. ఇతడు పూర్వీకులమాదిరి వ్యవసాయమే కాని శాస్త్రీయపద్ధతులవలన అభివృద్ధి నొందిన పద్ధతుల నెరుగడని యిదివరకే చెప్పియున్నాను. అందుచే సంవత్సర సంవత్సరమునకు తగ్గుచున్న భూసారమును తిరిగీ సంపాదించుట యెరుగడు. సంవత్సరానికి కొన్నిచోట్ల ఒకే పంట; కొన్నిచోట్ల మట్టుకు రెండు పంటలు. కొన్ని భూములు నీటివసతి లేక సరిగా సాగుబడియగుటలేదు. క్రొత్తగా కట్టబడుచున్న ప్రోజెక్ట్లవల్ల క్రొత్తభూములు సాగుబడిలోనికి వచ్చుచున్నవి. మొదటిపంటకు కొన్ని పంటలు, రెండవ పంటకు మరికొన్ని రకముల పంటలు పండుచున్నవి. సరియైనకాలములో దున్ని విత్తులను జల్లి సృష్టిమీద నగు వర్షముకొరకు సూర్యరశ్మికొరకు ఆధారపడుచున్నాడు. అతనికి సంవత్సరమంతయూ చేయవలసిన పనులు: భూమి మరమ్మత్తు చేయుట, దున్నుట, విత్తులనుజల్లుట, నీరు పెట్టుకొనుట, కలుపుతీయుట, గట్లువేయుట, పశుపక్ష్యాదులనుండియు చోరులనుండియు పంటను రక్షించుకొనుట మొదలైనవి. మరియేదేని పని దొరకకపోవుటచే [illegible] తన క్షేత్రములోనే జీవితమును గడుపుచున్నాడు. ఇతడు భూమిని బట్టియూ, పంటను బట్టియునూ యీనాందారు శిస్తు, నీటిపన్ను, తదితరమైన గవర్నమెంటు పన్నులు చెల్లించవలెను. భూమి మరమ్మత్తుకు, విత్తులు కొనుటకు, కోతలరోజులలోను కలుపురోజులలోను కూలివాళ్లకు ఖర్చుపెట్టవలెను. పశువుల గ్రాసము కోసం మరికొంత ఖర్చుచేయవలెను. పంటవలన మిగిలినది తనకూ, సంసారమునకూ అన్నవస్త్రములకు, తదితరమైన ఖర్చులకు సరిపడవలెను. స్వతః రైతు బీదవాడు. గవర్నమెంటువారి పన్ను తక్కువ. ఈనాందారుల శిస్తులు కూడ అక్కడక్కడ ఎక్కువయే. ఇతనికి ఋణము పుట్టుట కష్టము. పుట్టినా యెక్కువ రేటుకు కొంపగోడి పశువుల హామీమీద పుట్టును. పంటల ధరలు తక్కువ. దీనికి సాయము తుపానులు, భూకంపాలు, వరదలు అతివృష్టి, అనావృష్టి మొదలైనవి. బెంగాలు, పంజాబు, అస్సాము వరదలవలననూ, ఒంగోలు గుంటూరు జిల్లాల తుపానులవలనను, బీహారు క్వెట్టా భూకంపాలవలనను రైతులకును తదితరులకును అపారమైన

నష్టమని వార్తాపత్రికలలో చూచి యున్నాము. పైగా రైతు కరణాలకు, మునసబులకు, రెవిన్యూ యినస్పెక్టర్లకు, ఓవర్‌సీర్లకు లంచాలిచ్చుకొనవలెను. పంటపోతే యీనాందారు కొద్దియో గొప్పయో మాని కరుణించినా, ప్రభుత్వమువారు కరుణించరు. వాని స్థిరాస్తిని, చరాస్తిని జప్తుచేసి పన్నులు వసూలుచేసుకొంటారు. చివరకు కారాగృహశిక్ష కూడా విధిస్తారు. ఋణములవలన కొందరు రైతులు పన్నులు, శిస్తులూ యిచ్చుకొంటున్నారు. కాని ఆ ఋణాలు పెరిగి బోలెడంత యగుటా, అవి తీర్చుకొనలేకపోవుటచే ఋణభారముతో నానాటికి రైతులు క్రుంగిపోవుటా చూచుచున్నాము. అతని దౌర్భాగ్యస్థితి చూచినచో కడుపు తరుగుకొనిపోవును సూర్యరశ్మినందు తగులపెట్టబడిన అతని శరీరమూ, యించుమించు దిగంబరత్వమూ, ఆహారము లేక కృశించుచున్న దేహమూ, అతని గుడిసె, గోలపెట్టుచున్న గృహిణి బిడ్డలూ అతని దుస్థితిని చాటుచున్నవి. అతడు కూలికొరకు దేవుళ్లాడి, యెక్కడైననూ దొరికితే రోజంతా కష్టపడి ౦-[illegible] మాత్రమే సంపాదించుచున్నాడు. దానితోనే సంసారపుఖర్చులు మరల కూలిదొరకువరకూ గడుపుకోవలసి వచ్చుచున్నది. క్షామమువల్లనూ, అకస్మాత్తుగా పశువులను కోల్పోవుటవల్లనూ కల్గుబాధకు మేరయే లేదు. అమెరికా దేశములోని రైతుస్థితి పోల్చుకొందము. అతడు సమస్తవిధములా మంచిస్థితిలో నున్నాడు. అతనికి విద్యకలదు. శాస్త్రీయాభివృద్ధినొందుచున్న వ్యవసాయము నడిపించి పంటను వృద్ధిచేసుకొనును. క్రొత్తపరిశోధనలనుచేయు అవకాశములు కల్గియున్నాడు. పశుభీమా, పంటభీమాల వలన క్షామమునుండి రక్షించబడుచున్నాడు. అతని సరకులధర విషయములో ప్రభుత్వమువారు జాగ్రత్త తీసుకొందురు. ఈ పరిస్థితు లేర్పడిన రోజున మన రైతు అభ్యుదయమును పొందగలడు. మన రాజప్రతినిధిగారు వ్యవసాయమును గురించి శ్రద్ధతీసుకొనుటచే ఆయన కెంతయూ మనము కృతజ్ఞులము. నిరుద్యోగులగు పట్టభద్రులకు వ్యవసాయము నేర్పించుటయూ, అక్కడక్కడ వారి కుచితముగా భూముల నిచ్చుటయూ, వ్యవసాయపరిశోధనలను ప్రోత్సాహపరచుటయూ, జంతువృద్ధి చేయించుటయూ, వ్యవసాయోద్యోగుల ద్వారా రైతుల వ్యవసాయజ్ఞానమును పెంపొందించుటయూ, రైతులకు తక్కువరేటుతో ఎక్కువవాయిదాలకు ఋణముల నిచ్చు బ్యాంకులను ఏర్పాటు చేయించుటయూ జరుగుచున్నవి. క్షామనివారణనిధులు కూడ ఏర్పాటు చేయబడవలెను. బ్యాంకులు పల్లెలన్నిటిలోను నెలకొల్పబడవలెను. పన్నులు తగ్గింపబడవలెను. కొన్నిపన్నులు రద్దుచేయబడవలెను. ఎక్కువగా క్రొత్తప్రాజెక్టులను కట్టించి చాలభూమి నూతనముగా సాగుబడిలోనికి తీసుకొనిరాబడవలెను. పశువుల భీమాలు, పంట భీమాలు స్థాపింపబడవలెను. పంటలకు తగుధరలు కల్పింపబడవలెను. క్రొత్తపంటలను ప్రవేశపెట్టించవలెను. మైసూరు దేశమునందువలె విద్యుచ్ఛక్తిద్వారాకూడ వ్యవసాయము నడుపబడవలెను. వీటిని పొందుటకొరకు అఖిలభారత కాంగ్రెసువారు రయితుసంస్థకు వారిలో ముఖ్యస్థాన మిచ్చి, రయితుసంఘము లేర్పాటుచేసి, వారికి రాజకీయ - ఆర్థికజ్ఞాన ముపదేశించి వారి ప్రచారము గావింపవలెను. పల్లెలలోనుండు రయితులందరిని తమవ్యవహారములను తామే పరిష్కరించుకొనులాగున తయారుచేయవలెను. ఇందుకొరకే పాటుపడుచున్నారు బాబూ రాజేంద్రప్రసాదుగారూ, జవహరలాలు నెహ్రూగారూ, ఆచార్య రంగాగారూ, తదితర కాంగ్రెసు నాయకులూనూ.

కూలివాళ్లసంగతి వీక్షించుదము. వీరు పల్లెలలోకన్న పట్నములలో ఎక్కువగా నున్నారు. వీరిజీవితము కర్షకుల జీవితముకన్న కొంత బాగు. కూలిదొరకినరోజున తింటున్నారు; లేనిరోజున పస్తుంటున్నారు. సామాన్యముగా పట్నములలో వీరి కనుదినమూ కూలి దొరకునుగాని కట్టుబడి తక్కువ. వీరనేకవిధములుగా కూలిపని చేసుకొందురు. కొందరు రయిల్వే కూలీలు, కొందరు బళ్లుతోలువారు, తదితరులు కూరలమార్కెట్లవద్దనుంచి యితరమార్కెట్లవద్దనుంచి సామానులుమోయువారు, మరికొందరు పడవలరేవులలోను స్టీమరురేవులలోను కూలీలు. ఇంక కొందరు వర్తకుల వద్దనూ, మిల్లులలోనూ కూలీలు. తదితరులు మ్యునిసిపాలిటీలలోను, స్కూళ్లలోను, ధనికుల యిళ్లలోను బంట్రో

తులు. ఇందులో చాలా విధముల ఆడువాళ్లు కూడ కూలి సంపాదించుకొందురు. వీరికి దొరకు కొద్దికూలి తోనే పల్లెటూరికంటె యెక్కువ ధరలుగల తినుబడి వస్తువులు, గుడ్డలు, మిగిలిన సరకులు కొనవలెను. పైగా వీరి నివాసస్థానములు అనారోగ్యాశ్రయములు. వీరున్న తావులను మ్యునిసిపాలిటీవారు బాగుచేయించరు. వీరి గుడిసెలు ఒకదానికొకటి వెల్తురుకు గాలికి ప్రతిబంధకముగా వుంటవి. మలము, మురికి యిళ్లలోను వీధులలోను సదా కన్పట్టును బంట్రోతుల నౌకరీలు ఎప్పుడూ అనిశ్చయములే. ప్రభుత్వమువలననూ, మిల్లు యజమానుల వలననూ, మ్యునిసిపాలిటీల వలననూ కూడ యెప్పుడైన పని చేయలేకపోయినయెడల తీసివేయబడుదురు. శెలవు ఉండవు. రేయింబవళ్లు చాకిరీ. ప్రతిఫలము మిక్కిలి తక్కువ. వీరుకూడ అవిద్య అజ్ఞానములవలన మిక్కిలి బాధపడుచున్నారు. వీరి బాగుకొరకు గూడ అఖిలభారత కాంగ్రెసు మిక్కిలి శ్రద్ధ తీసుకొనవలెను. వీరికి సంఘాలు ఏర్పాటుచేసి, జ్ఞానోద్బోధనచేసి, వీరి సంగతులు వీరే పరిష్కరించుకొనులాగున తయారుచేయవలెను. వీరికి కొంత పరిమితిదాటి తక్కువ కూలి యీయకూడదనియూ, రోజుకు కొన్నిగంటలకంటెఎక్కువపని చేయించకూడదనియూ, అస్వస్థతగా నున్న దినములలో నిండు జీతముమీద శెలవిచ్చుటయూ, వారికి ఆరోగ్యము చేకూర్చు వసతులు ఆటస్థలములు కల్పించుటయూ యేర్పాటుచేయబడవలెను. అందరకు పని దొరకులాగున చూడవలెను. కొలదికాలము క్రిందటనే ఫ్రెంచి సోషలిస్టు ప్రధాని లియాన్‌బ్లూమ్‌గారు కార్మికులకు చేసిన సౌకర్యములు వార్తాపత్రికలలో చూచినాము. ౪౦ గంటలు పనిచేయవలసిన వారము, నిండు జీతముమీద శెలవు ఆయన చేసిన ముఖ్య యేర్పాట్లు. ఇప్పట్లో మన కూలివాళ్లలో కూడ సంచలనము వినుచున్నాము. రైల్వే పనివాండ్ర సమ్మె, మిల్లు పనివాండ్ర సమ్మె, ఓడలరేవులోని పనివాండ్ర సమ్మె మొదలైనవి వినుచున్నాము. కార్మికులు ఏకీభవించి పనిచేసినచో తమ అభీష్టములను పొందగలరు.

ఎప్పటికైనను కార్మిక కర్షక సమస్య సోషలిజమే పరిష్కరింపగలదు. వారి కెక్కువ కూలి, అస్వస్థతగానున్న నిండుజీతముమీద శెలవు, వారమునకు పనిచేయు కాలము తగ్గింపు, వారి నివాసములు, విద్య, ఆటవసతులు, జీవితభీమా మొదలైనవి జరుగగలవు. కర్షకులకు సమష్టి క్షేత్రములు, విద్య ఆరోగ్యముల వసతులు, పైరు భీమాలు, పశుభీమాలు మొదలైనవి చేకూర్చబడును. కొంచెమించుమించు రష్యాస్థితి సంపాదించవలెను.

మనపరిశ్రమల విషయము పరీక్షకావించుదము. యంత్రపరిశ్రమలు తక్కువ. అసలు లేనట్టే లెక్క. పూర్వము గృహపరిశ్రమలవలన మన దేశము అగ్రస్థానమువహించుట చెప్పియుంటిని. ఆపరిశ్రమలుకూడ అరికట్టబడి చాలమట్టుకు నశించినవి. కొన్నికొన్ని మాత్రము చావ, బతుకలేని స్థితిలోనున్నవి. అట్టివి కుండలుచేయుట, జోళ్లుకుట్టుట, వెండి బంగారపుపని, కొంతమట్టుకు శిల్పము, శిలా విగ్రహములను చేయుట, దంతపు నగిషీపని, నూలువడికి స్వదేశవస్త్రములను నేయుట, కమ్మరము, తాపీపని మొదలయినవి. ఇటువంటివి పునరుద్ధరించి విదేశవస్తు బహిష్కారము సాధ్యమైనంతవరకు నడుపవలెను. ముఖ్యముగా విదేశవస్త్ర బహిష్కారము జరుపవలెను. ఇప్పటికీ మన దేశస్థులలో వస్త్రములునేయు నిపుణతవింటాము. పూర్వము మనవారు తయారుచేసిన చీర ఒక అగ్గిపెట్టెలో నిముడగల్గెనని చెప్పుదురు. వారిశిల్పకౌశలము గొప్పది. కనుక మనము నశించినట్టియు, నశించుచున్నట్టియు గృహపరిశ్రమలను పునరుద్ధరించవలెను. అప్పుడే ఆర్థికస్థితి కొంతవరకు బాగుపడగలదు. కనుకనే మహామేధావి గాంధీమహాత్ముడు "ఆల్ ఇండియా విలేజ్ యిండస్ట్రీస్ అసోసియేషన్" అంటూ పెట్టినాడు. రేడియోలు, టెలివిజన్లు, సినిమా యంత్రములు, శాస్త్రీయ పరిశోధనల కుపకరించు సామానులుకూడ చేసుకొనగల ప్రవీణత సంపాదించుకొని పరాధీనత మానుకొనవలెను. స్వదేశ వస్తుప్రదర్శనముల ద్వారానూ, ఉపన్యాసములు వార్తాపత్రికల ద్వారానూ స్వదేశపరిశ్రమలను ప్రోత్సాహపరచవలెను. ఈ ఉద్యమానికి ప్రతిఫలముగా ప్రస్తుతంలో మనమూ మంచిమంచి వస్త్రములు, తలనూనెలు, ఫేసు పౌడర్లు, స్నోలు, సబ్బులు, బిస్కెట్లు, సిగరెట్లు, చాకులు, కత్తులు,

బ్లేడులు, బూట్లు, హేట్లు మొదలైనవి చేసుకొన గల్గుచున్నాము. కష్టపడిన ఇంకను ఎన్నో చేసుకొనగలము. కొలదికాలము క్రిందట మాహరినర ప్రాంతీయు డొకడు గ్రామఫోనుసౌండుబాక్సు చేసియున్నాడు.

ఆర్థికముగా మరొక విషయం చూడవలెను; మారకపు రేటు. మొన్నమొన్ననే చాల పాశ్చాత్యదేశములు తమనాణెముల విలువను తగ్గించుకొనెను. ఇంగ్లండుకూడ జాగ్రత్తపడెను. కాని మనరూపాయి తగ్గింపు విషయము అసెంబ్లీకి వచ్చినప్పుడు మన ఆర్థికసభ్యుడు సర్ జేమ్సుగ్రిగ్గుగారు తీర్మానమును త్రోసివేసిరి. ఇది యెంత సమంజసమో పాఠకుల కెరుకయే. మన రూపాయి విలువ తగ్గకపోవుటచేత కొంతవరకు మన ఆర్థికమాంద్యము ఎగుమతులు తగ్గినవి. బంగారపు విదేశగమనము హెచ్చినది. దీనిని గురించి చర్చించుట నా యభిమతము గాదు. ఇంకను అనేకవిషయములవలన మన ఆర్థికదుస్థితి కల్గియున్నది. వాటి నన్నిటిని వర్ణించిన వ్యాస విస్తారము కల్గునని భయపడుచున్నాను. ముఖ్యమైన సంగతు లివ్వియే.

రాజకీయముగా మన కావంతయైనను స్వాతంత్ర్యము లేదు. ఉన్నతోద్యోగము లన్నియు బ్రిటిషువారివే. యుద్ధభటులలో బాధ్యతాయుతమైన ఉద్యోగము లన్నియూ తెల్లవారవే. ఉన్నతోద్యోగములే కొన్ని భారతీయుల కీయబడుచున్నను అవి వారికి అనుకూలముగానుండువారికే యిచ్చుచున్నారు. నూతనరాజ్యాంగపద్ధతి ప్రకారము ఇదివరకున్న మేలు కూడ అదృశ్య మగుచున్నది. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన, ద్వంద్వపరిపాలన యొక్క అంతము, లెజిస్లేటివు ఎగ్జిక్యూటివు సభలకు బాధ్యత నొసగుట మొదలగు నవన్నియు శుద్ధ కల్లలు. నిరంకుశ గవర్నరు, అతనికి జోహారులొసగు మంత్రులు మాత్రము బయలుదేరెదరు. రక్షకభటశాఖ, ఆర్థికశాఖ ముఖ్యముగా గవర్నరు చేతిలో నుండును. అతని ప్రత్యేక హక్కులవలననూ, ప్రత్యేకబాధ్యతలవలననూ యిష్టమువచ్చినంతవరకు చెలాయించవచ్చును.

ఫెడరల్ రాజ్యాంగములో గవర్నరు జనరలు నిరంకుశాధికారి. అతడు యావద్భారతదేశముమీదను అంగీకారపత్రము (Instrument of Accession) లో నున్నంతమేర సంస్థానాధీశులమీదను అధికారము చెలాయించవచ్చును. అతడు రాష్ట్రీయగవర్నరులు పొరపాటునయిననూ భారతీయుల కనుకూలముగను బ్రిటీషువారికి ప్రతికూలముగను ప్రవర్తింపకుండునట్లు చూచుచుండును. అతనిని కూడ కనిపెట్టుటకు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటున్నాడు. ప్రజాప్రతినిధులకు రాష్ట్రీయ లెజిస్లేటివ్ ఎగ్జిక్యూటివులలో గాని, ఫెడరల్ లెజిస్లేటివ్‌లో కాని అధికారము తక్కువ.

పైగా మన జమీందార్లు, స్వదేశ సంస్థానికులు, మిల్లు యజమానులు, తదితరధనికులు బ్రిటీషుసామ్రాజ్యతత్వానికి అండయై నిలచియున్నారు. వీరితోకూడ మనము పోరవలసియున్నది.

కాంగ్రెసుసభలో నిర్ణయించబడినరీతిని మనము ఎసెంబ్లీలలో పోటీ చేయబోవుచున్నాము. ఎందుకు? నూతన రాజ్యాంగమున కడుగడుగునను ప్రతిబంధకములు కల్పించి దేశానుకూలముగా మార్చుటకు.

రాజకీయముగా మనకు ఏమికావలయును? సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమే మన పరమావధి. స్వాతంత్ర్యానంతరము సోషలిజస్థాపన. అంతటితో కాని మనకు తృప్తి కలుగదు. కాని ప్రస్తుతములో అధికారము గల ప్రజాప్రతినిధులను కల్గియున్న లెజిస్లేచరు, వారికి బాధ్యులై పాలించునట్టియు, ప్రతినిధులనుండి యెన్నుకొనబడినట్టియు మంత్రులను కల్గియున్న ఎగ్జిక్యూటివు సంపాదించుకొనుట కూడ ఉపయోగమే. ఆర్థిక విషయములు సోషలిస్టుపద్ధతుల ననుసరించవలెను. అనవసరపు ఖర్చులను తగ్గించవలెను. ప్రజోపకారకముగా పన్నులు విధ్యగునట్లు చూడవలెను. సైనికోద్యోగములు గవర్నరు వరకుగల ఉన్నతోద్యోగములును చాలవరకు భారతీయులకే లభించునట్లు చూడవలెను. ఈఉద్యోగులు ప్రజాప్రతినిధులకు లోబడియుండవలెను. పన్నులు తగ్గించుట, కార్మిక కర్షకులకు లాభములు జరగవలెను. డొమినియను స్టేటసు అని కొందరందురుకాని ప్రస్తుతంలో కెనడా, న్యూజిలాండు, ఆస్ట్రేలియా అనుభవిస్తున్న పద్ధతులమీదనైతే ఒప్పుకొనవచ్చును. ఎట్లయినను ఏకీభవించి అనవసరముగా వివిధ పక్షములను లేవదీయక కాంగ్రెసుసంస్థ యిష్టముచొప్పున సంపూర్ణ స్వాతం

త్ర్యముకొరకు నిరంతరము పాటుపడవలెను.

సాంఘికముగా మనలో చాల లోట్లున్నవి: బాల్యవివాహములు, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యము లేకపోవుట (అనగా స్త్రీ సంఘములోనికి వచ్చుటకు పూర్వాచారమువలన నిరోధింపబడి పర్దాపద్ధతికి లోనయియున్నది), బాలవితంతువులకు పునర్వివాహము లేకపోవుట, వర్ణాంతరకక్షలు, జాతిమతభేద జనితములగు వైషమ్యములు, హరిజనసమస్య మొదలైనవి. ఇప్పట్లో సాంఘికముగా మంచిమార్పులు జరిగియున్నవి: శారదా చట్టము, స్త్రీలు జాతీయసమరములో పాల్గొని పర్దాపద్ధతిని వీడుట, విద్యాభ్యాసము చేయుట, జాతీయ అంతర్జాతీయ విషయములను తెలుసుకొనుట, విదేశగమనము, పునర్వివాహము, ఉపన్యాసములు గావించుట, పత్రికలకు వ్యాసములు వ్రాయుట, సంఘములుగా నేర్పడుట మొదలైనవి. కాని వారికిఆస్తి వారసత్వపుహక్కు, ఉద్యోగములుచేయుట ప్రస్తుతములో తగవు. సంపాదన పురుషుని కర్తవ్యముగా తలపవలెను. ఆసంపాదన అనుభవించుచు, వారు గృహపరిశ్రమలలో మిక్కిలి పాల్గొని, విద్యావతులై, భారతాభ్యుదయమునకు తోడ్పడుచు మంచి పుత్రికాపుత్రులను తయారుచేసి స్వాతంత్ర్యసమరమునకు పంపవలెను. సన్మాతృత్వమే వారికి పరమావధి. రాజకీయములలో, అనగా స్థానిక స్వపరిపాలనలలోను, జిల్లాబోర్డులలోను, రాష్ట్రీయకేంద్ర పరిపాలనలలోను పాల్గొనవచ్చును. కాని నిరుద్యోగసమస్యవలన బాధపడుచున్న పురుషునికి పోటీగ నిల్చి వాని వేదనను అధికముచేయు తగదు. గత అసహాయోద్యమములో వీరు పడిన కష్టములకు వీరు ఎంతయూ శ్లాఘ్యులు. వీరి ఉద్యమముకూడ కాంగ్రెసుసంస్థలోనికి గ్రహింపబడవలెను.

హరిజనసమస్య మొదటలో చాల క్లిష్ట మనిపించినది. కాని అవతారపురుషుడు మహాత్ముడు పూనుకొనుటచే జయము గాంచినది. తిరువాంకూరు మహారాజుగారు తమ దేవాలయములందు హరిజనులకు స్వేచ్ఛగా ప్రవేశించుటకాజ్ఞ యిచ్చుటచేత మహాత్ముని తపస్సు సిద్ధించినది. చాలచోట్ల హరిజనులు సవర్ణహిందువులచేత కరుణింపబడి సమముగా చూడబడుచున్నారు. కాంగ్రెసుతో పోటీచేయుచున్న దేశములోని పక్షములూ, ప్రభుత్వమూ కూడ వీరి సమస్యను తమ కార్యక్రమములోనిదని చాటుచున్నారు. కాని ప్రభుత్వమువారు వీరిని రెచ్చగొట్టి సవర్ణ హిందువుల యందు ద్వేషముపుట్టించుచున్నారు. కాంగ్రెసు మైత్రి ఒనగూర్చుచున్నది.

హిందూ మహమ్మదీయ, శిక్కు-మహమ్మదీయ కలహములు ఉత్తరహిందూ దేశములో తీక్ష్ణముగానున్నవి. అయినప్పటికిని పూర్వముకంటె చాల నయము. క్రమముగా కాంగ్రెసునాయకులు మైత్రి చేకూర్చుచున్నారు. అబ్దులు గఫూరుఖాను, మహాత్మగాంధి ఈ విషయములో నెక్కువగ పాటుపడుచున్నారు. అనవసరమైన కక్షలను వదలి జాతీయైక్యత చేకూర్చుకొనవలెను నా ప్రార్థన. శిక్కు-మహమ్మదీయులలో కూడ కొంతవరకు మైత్రి ఏర్పడుచున్నది. వర్ణాంతర వైషమ్యములు కూడ అదృశ్యమగుచున్నవి. కనుక తొందరలో జాతి మత వర్ణ సఖ్యత ఏర్పడగలదని నా ప్రత్యాశ.

విజ్ఞాన శాస్త్రములు ప్రస్తుతంలో ఎంతవరకు వెలుగుచున్నదో అంతవరకు వృద్ధిపొందుచున్నవి. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యము వచ్చిననే తప్ప ఇయ్యవి మిక్కిలి వృద్ధిపొందుట కవకాశములేదు. మన నాట్యకళ సినీమాలద్వారా అభివృద్ధి నొందుట గాంచుచునే యున్నాము. మన శాస్త్రీయాభివృద్ధిగూడ బాగుగా జరుగుచున్నది. దీనికి తార్కాణము ప్రపంచఖ్యాతి వడసిన రామనుగారు, బోసుగారు, ప్రఫుల్ల చంద్రరాయిగార్లే. పరిశోధనలుజరుగుచున్నవి కాని విశేషధనము లేకపోవుటచే కష్టమగుచున్నది. సిద్ధాంతరీత్యా మనవారు మేధావులవగల్గుచున్నారు.

కనుక ఈ ప్రస్తుత స్థితినుండి మన భారతదేశమును ఉచ్చస్థితికి తీసుకొనివచ్చుట ప్రతిభారతీయుని యొక్కయు కర్తవ్యము. పైన చెప్పిన విషయములను గమనించుచు రాజకీయములను ముఖ్యముగా గమనించుచు అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంచరించవలసియుండును. అప్పుడే భారతమాతను దాస్యశృంఖలముల నుండి విడిపింపగలము.

మదరాసు అసెంబ్లీ, కౌన్సిల్ల ఆంధ్ర కాంగ్రెసుసభ్యులు

కె. వెంకటస్వామినాయుడు

శ్రీమతి దాకరు లక్ష్మీదేవిఅమ్మ

41 ఆర్. వెంకటప్పనాయుడు

వి. వసంతరావు

యాకూబుహుస్సేను

డాక్టరు యు. రామరావు గారు

అమ్మ తల్లి

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య

ఇందలి కథ కొలది సంవత్సరాల క్రిందట ఏజన్సీప్రాంతాలలో జరిగిందని ఒక స్నేహితుడు నాకు చెప్పగా విని అది చాలా విధాల వినదగి ఉన్నదని ఊహించి దానిని చిన్నకథగా అల్లేను. —పూ. వెం. ర.

చెంగల్వరాయుడు టీకాల రైటరు. టీకాలువేసే ఉద్యోగికి ఈ రైటరు పేరు ఎలా సార్థకమో నాకు తెలీదు. టీకాల డాక్టరంటే బాగుండునేమో! ఇతడు ఏజన్సీలో ఆటవికజనంలో టీకాలువేయవలసిన అవసరం కలిగిందప్పుడు. తెలతెలవారుతూంది. ఎవరో ఒక గదబవాని సాయంతో ఆ గదబవలసో, గదబపల్లో ఏదో పేరుగల రెండు మూడు పుంజీల ఇలువరాలు గల గ్రామసమీపాన్న చిన్న గుడారమెత్తికొని మకాంచేసేడు. టీకాలు వేయడంపని ఎంతో సులభసాధ్యంగా కనబడుతుంది మనకి. ఏముంది? ఒక మనిషిచేయి అందుకొని వాని భుజాననో, ముంజేతనో రౌలెటరీలా స్పెట్టు మందులో ముంచి గిరగిరా త్రిప్పేస్తాడు. కాని పాణిగ్రహణాని కెంత తంతు నడవాలో టీకాలువేయడానికి పాణిగ్రహణం చేయాలంటే అంతతంతు కావాలి. టీకాలంటే, అదేమిటోగాని, ప్రజలంత భయపడతారు. నాటుప్రజ చెప్పేవద్దు. ఆటవికుల కాగోలే తెలీదు. మన భాషా? మన ఊహా? ఎంతో నచ్చచెప్పాలి వాళ్లకి. ఆ కార్యభారం చెంగల్వరాయునిమీద పడ్డ దానాడు. సరే సంసిద్ధపడ్డాడు. కాంపుమంచం, ఇక్ మిక్ కుక్కరు, హోల్డాలు, థెర్మోఫ్లాస్కు, మర చెంబూ తాన్తూ మకాంచేసే డా అడవిమధ్యను......

బస నడుమువేసుకొని, సాపుచేసుకొని వంటచేసుకొని, భోజనంచేసుకొని ప్రచారం ప్రారంభించడానికి సిద్ధపడ్డాడు. హోల్డాలులో ఉన్న తన ఆయుధాలపెట్టె పైకి తీసేడు. మందు కొంచెమే ఉంది. లేనేలేదో. క్రొత్త మందు బంగీ తపాలాకచేరీకి వచ్చే ఉంటుంది. అక్కడకు తపాలాకచేరీ మూడుమైళ్లదూరంలో ఉంది. తనకు తైనాతీవచ్చిన 'రఘువ' అనే గదబవానిచేతికి ఒకచీటీ వ్రాసి యిచ్చి తపాలాధికారికి చూపుమని వానిని పంపి ఆ గుడారంనడుమ అమర్చుకున్న కాంపుమంచంమీద పడుకున్నాడు చెంగల్వరాయుడు. మెత్తని దిండ్లలో తలపొదువుకొని ఏదో వింత సంచలనం కలిగించే ఆ వన్యప్రదేశంలో, నిర్మలమయిన గాలిపీలుస్తూ కొత్తపక్షుల గీతాలు వింటూ ఏమేమో ఆలోచించుకుంటూ పడుక్కున్న చెంగల్వరాయునికి నిద్రపడుతూంది, మెలకువ వస్తూంది. తిరుగా నిద్రలోకి దూకుతున్నాడు. ఇలా యెన్నిసారులు చేసేడో కడసారి అతడు కన్నులుతెరచికొని చూచేసరికి గుడారమంతా చీకటి వ్యాపిస్తూంది. దుబ్బువేసిం దనుకొని గుడారపువాకిలకు వచ్చి దిక్కులు పరీక్షించేడు, పడమటికొండచాటున పడుతున్నాది సూర్యబింబం. వెలుగుపస వెనుకాడుతూంది. ఆ అటవీప్రదేశం, ఆ గదబపల్లె, ఆ ప్రశాంత సమయానన్నం ఇవన్నీ వానిని దిగులుతో దిగలాగడం మొదలుపెట్టేయి. వానికి ఒంటరితనం భూతంలాగు కనిపిస్తూంది. "రఘువా రఘువా" అని కోజాపిట్టలాగు గంటసేపు వాపోయేడు పిలుపుమీదపిలుపు శబ్దపటిమ హెచ్చిస్తూ. "రాలేదు కాబోలు. మూడుమైళ్లదూరములోనున్న తపాలాకచేరీకి వెళ్లిరావడమంటే ఇంతసేపేలా? అందులోనూ రఘువనికి గమనవేగానికి పెట్టినది పేరు. ఆటవికులకు విశ్వాస మెంతేని ఉంటుంది. చెప్పినపని తూచాలు తప్పకుండా చేస్తారు. పట్టుదలగల కార్యసాధకులు. ఏం చెప్మా రఘువా ఇంకా రాలేదు?" ఎవరు బదులుచెప్పేవారు? నిశ కార్కొంటూంది. నిశ్శబ్దం చిక్కబడుతూంది.

పరువుపరువున గదబపల్లెలోకి పోయి చెంగల్వరాయుడీ కథ ఆపల్లెవారిలో కొందరికి వచ్చీరాని గదబభాషతోను, తెలుగు ఇంగ్లీషుముక్కలతోను దాన్ని సంపుటీకరణం చేసి, అభినయంతో కాస్త మెరుగుదిద్ది చెప్పేడు వారి మనస్సులను కరగించి; ఇద్దరు గదబయువకులను తోడుతెచ్చుకొని గుడారమున పడుక్కున్నాడు కాంపుమంచంమీద కదలకుండా. వన్యమృగాల భయం వానికి లేదు. గుడార ద్వారాన కూర్చుండి కావలికాస్తూన్న గదబవాళ్లున్నారు. చలిభయమూ వానికి లేదు. గుడారంచుట్టూ సెగళ్లు వెలుగుతున్నాయి. గుడారమంతటా

వచ్చని గాలులే ప్రాకుతున్నాయి. దళసరైన ఉన్ని దుప్పటి తలముసుగా కప్పుకొని పడుకొన్నాడు చెంగల్వరాయుడు. వానికి నిద్రపట్టలేదు. రఘువ డేమయినాడు? మందుపెట్టె ఏంచేసేడు? దాని లెక్క తేల్చకపోతే తాను చాల చిక్కులలో పడిపోవలసి వస్తుంది. పోస్టుమేస్టరు వానికిచ్చేడో లేదో. ఏసంగతీ అనిశీథాంధకారం లాగు వాని కగమ్యగోచరమయింది. పడుతూ లేస్తూ పదిగంటల పరిమాణంగల ఆ రేయిని పది యుగాల్లాగ గడిపేడు. బల్లున తెల్లవారగానే గదబలను గుడారమునకు కాపుపెట్టి ఒక్కని నారాయణ పోస్టాఫీసుకు వెళ్లాడు చెంగల్వరాయుడు.

రఘువడు వచ్చి మందుపెట్టె తీసికొని వెళ్లినట్టు తపాలాధికారి చెప్పేడు. చెంగల్వరాయనికి చిరుచెమటలు క్రమ్మేయి. ఏందారి? దొరతనమువారితో పని. లోసుగులు క్షమించరు. మందుపెట్టెపోయినదంటే ఏమి శిక్ష విధిస్తారో అధికారులు?

చేతి రుమాలతో మొగాన చెమట తుడుచుకొని విషాదంగా నిట్టూర్చి, వెతగడానికి దొరకొన్నాడు రఘువనూ, మందుపెట్టెనూ కూడా. అక్కడకు ఆరుమైళ్ల దూరమున నున్న 'బారిగాం' అనే చిన్న పల్లె రఘువని నివాసగ్రామం. ఆసంగతి తెలిసికొని అపల్లెకు నడచి వెళ్లేడు చెంగల్వరాయుడు. ఎండ ముదిరి ఒళ్లు చిటచిట లాడుతూంది. చవిటినేలవలె ఒడలు చెమరిస్తూంది. రాత్రినుండి ఆహారములేక ఆశరీర భారానికి వాని పిక్కలు పీకి వడవడ వడకుతున్నాయి కాళ్లు. వేడియూ గ్పలు బుసకొడుతూ, నాల్క సవరించి పెదవులు తడపికొంటూ పొడిబారిన గొంతుబిగింపును సడలించికొంటూ కాలి ఆకుచెప్పులు తొట్రుపడ రెండు యామముల కా 'బారిగాం' చేరుకున్నాడు చెంగల్వరాయుడు. ఊరి సమీపానికి రాగానే డప్పుల చడీ వినబడుతూంది. ఏదో సందడిలో నున్నట్టున్నారు గ్రామస్థులు. ఊరి వెలుపలనున్న ఒకచెట్టునీడను తాను నిలచి ఆయూరి పెత్తనదారును పిలుచుకొని రమ్మని తనకు సాయంవచ్చిన గదబయువకుని పంపేడు గ్రామంలోకి. దూరంగా ఏదో రాతితో గోడలుతీర్చి కడుతున్నారు కొందరు గదబలు. దాని కుంద్రనా కట్టుబాటూ చూస్తే దేవతాగారంలాగు తోస్తూంది. "ఈ మూఢనమ్మకం పోయిందికాదు వీళ్లకి. ఇంకా అమ్మనారు- బలులు! ఈ విశ్వాసం నానాట ప్రబలుతూంది. ఇలాటిచోట టీకాలసత్వం నచ్చచెప్పడం చాలా కష్టం. ఏం చెయ్యను! రోటిలో తల దూర్చి రోకటిపోటుకు భయపడనా?" అని యేమేమో ఆలోచిస్తున్నాడు. ఇంతలో ఆ గ్రామంలోని సంబరం జనసమూహంతో, కలకలధ్వనితో, మిన్నంటే కేకలతో తనవైపే వస్తూంది. వాళ్లకు కానరాకుండా ఆ చెట్టుచాటున దాగి నిలచేడు చెంగల్వరాయుడు- పరిసరజ్ఞానమే లేకుండా ఎగురుతూ దాటుతూ ఆ క్రొత్తగా కట్టే గుడివైపు పోతూంది ఆ సంబరం. ఆత డాసంబరంనడుమను నిదానించి చూచేడు. కొందరి చేతులమీద వీరమకం బిగించి, పూలదండలతో పుక్కిటకల్లుతో మురదుకు చాచిన వాని అరచేతులలో ఏదో పట్టుకొని ఒకయువకుడు కూర్చున్నాడు. వానివైపు చూచి సంతోషంతో గంతులు వేస్తున్నారు ఆడా మగా కలసి. నడుమ నడుమ బలు లిస్తున్నారు. కోళ్లో గొత్తెలా కోసి రక్త చిమ్ముకుంటూ పచ్చిగంధపు ముద్దలు పట్టించుకుంటున్నారు ఒడళ్ల. పానకంవలె కల్లు జాడీలతో తాగేస్తున్నారు.

గ్రామం పెత్తనదారుకోసం చెంగల్వరాయుడు పంపిన గదబవాడు తిరిగివచ్చి నరవాహనంమీద ఊరేగుతూన్న ఆ గదబయువకుని చూపుడువ్రేలితో చూపి "రఘువ" అన్నాడు. త్రుళ్లిపడి చెంగల్వరాయుడు వానివైపు చూచేడు. "ఔను వాడే. అదిగో ముఖాన స్ఫోటకపు గుంటలు - బట్టతల. ఆ పై మీద ఎఱ్ఱంచ తానిచ్చిందే." అనుకొని సంభ్రమున వానికి జరుగుతూన్న ఆ గౌరవానికి కారణమేమని వాని నడిగేడు. ఆ గదబవానికి తెలుగు రాదు. గదబభాషలోనూ సంజ్ఞలతోనూ కూడా ఆ ఉత్సవ వివరాలు తెలిపేడు. అది యొక గ్రామదేవత ఉత్సవమని బోధపరచికొని చెంగల్వరాయుడు ఊరకున్నాడు. "ఇది అమ్మతల్లి పండుగ కాదు, అమ్మమ్మతల్లి పండుగ" అన్నా డా గదబవాడు. అది క్రొత్తపేరవడంచేత వానికి బోధపడకపోయినా తెలిసినట్టు జాలిగా తలయూచేడు చెంగల్వరాయుడు. ఆ కడుతూన్న గుడి ఆదేవతకొరకే అన్నాడు గదబవాడు. 'ఆఁహాఁ' అన్నాడు చెంగల్వరాయుడు. వాని కా మాటలు చెవిని పట్టలేదు. ఆకలి

అంతరంగికంగానూ, ఎండ బాహ్యంగానూ వాని లోనూ పైనీ కూడా ప్రజ్వలిస్తున్నాయి. మందు పెట్ట ఏమయిందో వాని వడుగుదా మంటే వా దేనుగుమీాదిసున్నమయి ఎక్కడో అంతరాళాన అందకుండా ఊరేగుతున్నాడు. తన బస అక్కడకు తొమ్మిది మైళ్ల దూరములో నున్నది. నిలువలేక పోయాడు, సొమ్మసిలి ఆచెట్టునీడను రాయి తల గడగ పడుక్కున్నాడు చెంగల్వ రాయడు. వాని వైఖరి చూచి ఆ గదబవాడు వాని శాకలి, దాహం విపరీతముగా నున్నవని పోల్చి - ఉడికించిన దుంపలు, వెదురుగొట్టముతో తేనే, తామరాకుదొన్నెతో నీరూ తెచ్చి వాని కిచ్చేడు. చెంగల్వరాయడు కాస్తవల్లబడి సేదదేరి,

"రఘువని కలుసుకోవచ్చునా ?" అని ఆగదబవాని నడిగేడు. "వాడా గుడివద్ద ఉండవచ్చును. అందరూ వెడలిపోయారు సందడి చాలించి. మన మక్కడికి పోవచ్చు"నని వాడన్నాడు. చెంగల్వరాయడు మెల్లగా వాని చేయూతను నడుస్తూ అమ్మమ్మ తల్లి క్రొత్త గుడిదగ్గరకు వెళ్లేడు. అక్కడెవ్వరూ లేరు. వా రా దేవత నాగుడిలో ప్రతిష్ఠించి విందులారగించుటకు గ్రామంలోకి పోయారు. పొద్దు పడమటిదిక్కును సమీపిస్తూంది. కోడి వెంద్రుకలూ, నెత్తుటి మరకలతో నిండిన త్రోవ నరిచూచు కొంటూ ఆదేవాలయ సమీపానికి వెళ్లేడు. అక్కడ నొక పూలకొట్ట మీాద పొదుపుగ నుంచిన అమ్మమ్మ తల్లిని చూచేడు. ఆ చేరువను నెత్తుటిలో వత్తి వెలుగుతూంది. ఇంకా గుడికి పైకప్పు కట్టలేదు. ఆ దేవతవైపు నిదానించి చూచి త్రుళ్లిపడ్డాడు చెంగల్వరాయడు. ఈ లోగా దేవతకు సాష్టాంగపడి లేచిన గదబ యువకుడు వాని వైఖరి చూచి వాని నమ్మమ్మతల్లి పూనినదని భ్రమసి వానిచుట్టూ తిరుగుతూ ఏవో గదబ పాటలు పాడ మొదలుపెట్టేడు.

కొంత ధైర్యం తెచ్చుకొని చెంగల్వరాయ డాగదబవానిని వారించి, ఆ పూలకొట్టపైనున్న దేమని వాని నడిగెను. "అదియే అమ్మమ్మ తల్లి- దానిజాతరే సాగిస్తున్నారిప్పుడు ఈ ఊళ్ళ క్రొత్తగా. ఈ గుడి ఇంత వేగంగా ఈ దేవతకోసమే కడుతున్నా" మని ఆగదబయువకుడు బదులుచెప్పెను.

కాస్తధైర్యం తెచ్చుకొని "నే నాగుడిలోనికివెళ్లి ఆ దేవతను చూడవచ్చునా ?" అన్నాడు.

గదబ:-ఓ. ఆ ఉగ్రం భరించగలిగితే.

పిరికిదనంగా 'ప్రయత్నించిచూస్తా' నంటూ ఆ గుడిలోకి అమ్మమ్మతల్లి చేరువగా పోయి వంగి నిదానించి ఆ దేవతను చూచి చూచి, అదేదో చదివి తెలిసికొన్న ట్రీవలకు వచ్చి "నరేరా పోదా"మన్నా డాగదబవానిని చెంగల్వరాయడు. వారిరువురూ కలసి పోస్టుమాస్టరుదగ్గరకు వచ్చేరు.

చెంగ:-అయ్యా పోస్టుమాస్టరుగారూ, మీా రామందుపెట్టె వానిచేతిలో పెట్టినప్పుడు వా జేమన్నాడో చెప్పగలరా ?

పోస్టు:-ఇదేమిటని వాడు నన్నడిగేడు. ఇది అమ్మవారిని చంపే దేవత అన్నాను. వా డతి జాగ్రత్తగా ఆపెట్టె నుతీసికొని వెడలిపోయాడు.

ఏం చెయ్యడమూ చెంగల్వరాయనికి తోచలేదు. గాని అమ్మమ్మ తల్లి జాతరలు మాత్రం అక్కడ మందుపెట్టకు సాగుతున్నాయి.

ప్రణయసుధాఝరి

బులుసు సీతారామశాస్త్రి

అంతట నదియే
అన్నియు నదియే
ప్రణయ సుధాఝరి
ప్రవహించుచుండెన్.

కోకిలాంగనా
కుహూరవములో
విరియగ బూచిన
వృక్షలతలలో   అంతట.

ఇన తేజములో
ఘన నైల్యములో
ఇంద్రధనువులో
హిమకర ప్రభలో   అంతట.

గోదావరిలో
క్రొమ్మించులలో
జలజల పాటెడి
సెలయేరులలో   అంతట.

ఆకాశములో
అగపంక్తులలో
కాసారములో
కమలంబులలో   అంతట.

సౌరభయుతమై
చల్లగ వీచెడు
పిల్లగాలిలో
మృగికన్నులలో   అంతట.

ప్రసవమరందా
స్వాదనమత్త
భ్రమర ఝంకా
ప్రకటధ్వనిలో   అంతట.

ఆవుల యంబా
యనునఱపులలో
దేశభక్తజన
దివ్యహృదులలో   అంతట.

అంతట నదియే
అన్నియు నదియే
ప్రణయసుధాఝరి
ప్రవహించుచుండెన్.

వెన్నెలబయలు

గుఱ్ఱప్పడియ ఆంజనేయులు

సహజశీతల మానసముజ్జ్వలశశాంక
రమ్యకౌముదిలోఁ జకోరములవగిది
దివ్యభావయానంబునఁ దేలిపోయి
సంచరింతము రమ్ము నిర్జరులమగుచు.

పొంగిపొరలిన పాలపెంపున జగానఁ
జెలఁగు నీ సౌధమధురవీచికలలోన
శకులయుగలినిబోలి విచార ముడిగి,
స్వాంత ముప్పొంగ విచ్చఁ గ్రీడింత
మిపుడు.

అతిపార్వణ మగుచుఁ బ్రత్యక్షమైన
యాంతరంగిక చిత్కళానంత తేజ
మిందు బ్రకృతిపూరుషులమై సుందరీప్ర
పంచముల నేలుదము కోర్కె
పండిపోవ.

కథాసరిత్సాగరము-
ఉత్తర రామాయణము

కాంచి
రాఘవాచార్యులు

పట్టాభిషేకానంతరము శ్రీరాముని కథ యుత్తరకాండమున వర్ణింపఁబడినది. కాని యది వాల్మీకి విరచితము కాదని పలువు రూహించుచున్నారు. ఈ కథనే భవభూతి తన యుత్తరరామచరితమున లోకోత్తరముగను, కరుణరసాన్వితముగను రచించియున్నాఁడు. రసానుగుణముగఁ గథాభాగముల మార్చి హృద్యముగ రచించెను. సీతారాముల సమాగమము, శ్రీరాముని దండకారణ్య విహారణము, లవచంద్రకేతుల యుద్ధము మూలమున లేవు. ఉత్తర రామచరితకథ రఘువంశము, పద్మపురాణము, జైమినీభారతము, అధ్యాత్మరామాయణము మొదలగు గ్రంథములఁ గలదు. కొలఁది మార్పుల నటుంచినచో వీనికిని ఉత్తరకాండములోని వృత్తాంతమునకును సాదృశ్యము కలదు.

పైశాచిభాషలో గుణాఢ్యవిరచితమగు బృహత్కథ గల దనియు, నది ప్రాచీనమనియు నందఱును విశ్వసించుచున్నారు.

'భూతభాషామయీం ప్రాహు రద్భుతార్థాం బృహత్కథాం' అని దండి దానినిఁ బ్రశంసించియున్నాఁడు. కాని యది మన కలభ్యము. దాని ననుసరించి రచింపఁబడిన గ్రంథములు మూఁడు మనకు లభ్యము లగుచున్నవి. అవి క్షేమేంద్రుని బృహత్కథామంజరి, సోమదేవుని కథాసరిత్సాగరము, బుద్ధస్వామి రచితమగు బృహత్కథాశ్లోకసంగ్రహము నై యున్నవి. అందు కథాసరిత్సాగరమున సోమదేవుఁడు తాను మూలగ్రంథము ననుసరించి మార్పులఁ జేయక గ్రంథమును రచించితినని తెలిపికొని యున్నాఁడు.

"యథామూలం తథైవైత న్న మనా గప్యతిక్రమః, గ్రంథవిస్తర సంక్షేప మాత్రం భాషాచ భిద్యతే" ౧—౧౦.

అందువలనఁ గథాసరిత్సాగరమునఁ గల కథాభాగములు బృహత్కథలోఁ గల వనియు, నవి యతి ప్రాచీనము లనియు మనము నమ్మవలసియున్నది. కథాసరిత్సాగరములో నలంకారవతీలంబకములో నుత్తరరామ చరితము కలదు. (లంబ. ౯, తరం. ౧) విరహాపర్యుత్సుకు లగు అలంకారవతీ నరవాహనదత్తుల వినోదార్థము కాంచనప్రభ సీతారాముల కథను దెల్పిన టులు కలదు. ఇందుఁ గల వృత్తాంతమును మిగిలిన గ్రంథములఁ బోల్చినచో నెన్నియో తావుల కథాసందర్భములు భిన్నముగఁ గన్పడుచున్నవి. కథాసరిత్సాగరమునఁ గల సీతారాములకథ బృహత్కథాశ్లోకసంగ్రహమునఁగాని గుణాఢ్యుని మూలగ్రంథమునఁ గలవని నిర్ణయించిన లాకోటీ (Lacote) గారి విషయానుక్రమణియందుఁగాని కన్పడుట లేదు. బృహత్కథకు భిన్నమూలములు గలవనియు, లేనిచోఁ గొన్ని కథలు ఉపాఖ్యానములందుఁ జేర్పఁబడియుండుననియుఁ బండితు లూహించుచున్నారు.

కథాసరిత్సాగరమునకును మిగిలిన గ్రంథములఁ గల యుత్తర రామచరితమునకును గల భేదముల నిట సూచింతును.

(౧) లక్ష్మణునిచే వాల్మీకియాశ్రమప్రాంతమున విడువఁబడిన సీత శీలము నచటి ఋషులు శంకించి యాశ్రమమును వదలి యెటకేనిఁ బోవుదమని నిశ్చయించిరనియు, నది వాల్మీకి తన దివ్యదృష్టిచే గ్రహించి సీత నిర్దోషయని వారితో చెప్పినను వా రంగీకరింపనందున సీత తన నిర్దోషత్వమును బ్రకటింప టిట్టిభసరోవరమును జొచ్చి యవలియొడ్డు చేరెనని కలదు. భూదేవి యామెనొడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యావలి యొడ్డును జేర్చెను. మహాపురుషులును తపోధనులు నగు ఋషులు సీతయొక్క శీలమును శంకించి రనుట యసందర్భము. వాల్మీకి తన దివ్యదృష్టి నామెరాకకు కారణమును గ్రహించి మునిపత్నుల కామె నొప్పగించె నని యితరగ్రంథములఁ గలదు. అదియే సమంజసము.

(౨) సీత వాల్మీకి యాశ్రమమున లవుని బ్రసవించెను. ఒకనాఁడు శిశువును గైకొని యామె స్నానార్థము పోవ, వాల్మీకిమహాముని బిడ్డను గానక తన తపోబలముచేఁ గుశతో

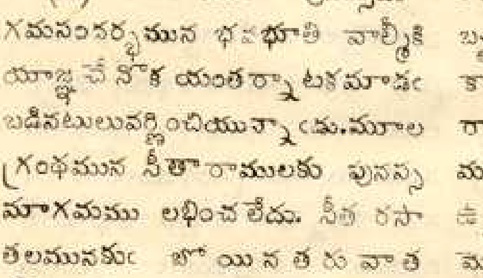
నొక శిశువును సృష్టించె ననియు, లవునితో జానకి తిరిగివచ్చి వేఱొక శిశువును గాంచి యుశుఫురను బెంచె ననియుఁ గలదు. సీతకుఁ గుశలవులు పుత్రు లనియుఁ, గుశలవములతో సమ్మార్జన మొనర్చుటవలన వారి కీ పేరు వచ్చిన దనియు మిగిలిన గ్రంథములఁ గలదు. రఘురాముని చరితమును దివ్యదృష్టిచేఁ గరతలామలకమునుబోలె గ్రహింపఁగలిగిన వాల్మీకి ముందువెనుక లాలోచింపక కుశుని సృష్టించె ననుటయు వింతగ నున్నది.

(౩) కథాసరిత్సాగరమున రాముఁ డొనర్చినది నరమేధముగాని యశ్వమేధము గాదు. సులక్షణుఁడగు మనుజు నన్వేషించుచు లక్ష్మణుఁ డొకవో లవునిఁ గాంచెననియు, నాతనిని మోహనాస్త్రముచే బంధించి యయోధ్యకుఁ గొనిపోవ, వాల్మీకి యాతని విడిపింపఁ గుశు నచటకుఁ బంపుటయుఁ, గుశుఁడు లక్ష్మణుని జయించి శ్రీరామునితో యుద్ధ మొనర్చుటయు, శ్రీరాముఁ డాతని తనకుమారునిగ గుర్తెఱింగి సీత నయోధ్యకు రప్పించి పునస్సమాగమము నొందుటయు నిట వర్ణితము. ఇది మిగిలిన గ్రంథములఁ గానరాదు. రాముఁ డశ్వమేధ మొనర్పఁబోవ, వాల్మీకి కుశలవులతో యజ్ఞశాల కరుగుటయుఁ, గుశలవు లట రామాయణమును గాన మొనర్చుటయు, రాముఁడు వారిని దనపుత్రులని గుర్తించుటయు, సీత సభాసదులకుఁ దన నిర్దోషత్వమును వెల్లడియొనర్ప ఘోరమగు ప్రతినఁబూనుటయు నుత్తరకాండమున వర్ణితము. ఆమె,

"యథాహం రాఘవాదన్యం మనసాపి న చింతయే, తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హసి."

యని ప్రతిన యొనర్చ భూదేవి యామెను రసాతలమునకుఁ గొనిపోయెనని కలదు. కుశలవులు యజ్ఞాశ్వమును బట్టుటయు, లక్ష్మణాదులతో యుద్ధ మొనర్చుటయు జైమినిభారతము, ఉత్తరరామచరిత నాటకము మొదలగువానియందుఁ గలదు. కాని భవభూతి వారిని శ్రీరామాదులతో యుద్ధ మొనర్పఁజేయక లవచంద్రకేతుల యుద్ధమును వర్ణించెను.

(౪) సీతారాముల పునస్సమాగమసందర్భమున భవభూతి వాల్మీకి యాజ్ఞచే నొక యంతర్నాటకమాడఁబడినటులువర్ణించియున్నాఁడు. మూలగ్రంథమున సీతారాములకు పునస్సమాగమము లభించలేదు. సీత రసాతలమునకుఁ బోయిన తరువాత శ్రీరామాదులు వైకుంఠమును జేరిరని కలదు. విషాదాంతమగు నిట్టి వృత్తము నిట్లు మార్చుటకుఁ గల కారణము భవభూతి బృహత్కథా వృత్తాంతమును గైకొనుటయే యని కొందఱు వ్రాయుచున్నారు. మాలతీమాధవనాటకరచనమునకు మదిరావతికథ యెట్లుపకరించెనో యట్లె యుత్తరరామచరిత్రమునకును బృహత్కథయే మూలమని వీరు వ్రాయుచున్నారు. కథాసరిత్సాగరమునఁ గల టిట్టిభసరోవృత్తాంతమును సీతారాముల సమాగమమును క్షేమేంద్రుని బృహత్కథామంజరియందును గలవు. భవభూతి నాటకేతివృత్తమునకును బద్మపురాణములోనికథకును సాదృశ్యములు చాలఁ గలవు. కాని యం దేది ప్రాచీనమో నిశ్చయముగఁ దెలియుటలేదు. కాళిదాసుని రఘువంశమునఁ గల (సర్గ— ౧౪, ౧౫) సీతావనవాసవృత్తాంతము ఉత్తరకాండమునందలి కథకు సరిపోవుచున్నది. కథాసరిత్సాగరము ౧౦-వ శతాబ్దమున కిటీవల రచింపఁబడినది. అందు గల కథ బృహత్కథయందుండినచో ఉత్తరకాండమునకును, బృహత్కథలోని రామకథకును గల సంబంధ మెట్టిదో మనము నిర్ణయింపవలసియుండును. ఉత్తరకాండము, పద్మపురాణము మొదలగు గ్రంథముల కాలమును ప్రాచ్య పాశ్చాత్యవిమర్శకు లింకను జర్చించుచున్నారు. ఆయా గ్రంథములఁగల రామకథ కేది మూలమో యింకను భావివిమర్శనములవలనఁ దేలవలసియున్నది.

పితృశిక్ష

మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి

హితము బోధించి యభివృద్ధి నెనయఁ జేసి
చెడుగుఁదనముల మరలించి గడుసుఁద్రోవ
జేరి సౌఖ్యంబుగా మనఁజేయునట్టి
జనకు మాటకు జవదాటఁ జనునె తనయ!

ధనము నశియించుఁ గీర్తి వెనుకఁబడును
జ్ఞాన ముడిపోవు పరనింద కలుగు దుఃఖ
మాప్తులు స్నేహభావమ్ము సంతరించుఁ
బనికిమాలిన జూదంబువలనఁ బుత్ర!

సాటివార లెల్ల మేటులై యుద్యోగ
పదవులందిభాగ్య వర్తనుండ
చిల్లిగవ్వయేనిఁ జేర్పక యింటిలోఁ
గలది యెల్ల గంగఁ గలిపినావు.

ఎన్ని విధాలఁ గష్టపడి
యేమియొనర్చిన నెన్నినాళ్ళకుం
దిన్నని త్రోవ నీవు గను
తింపవు బిడ్డల తండ్రి వైతి వో
యన్న! యికెట్లుసంసృతి మ
హార్ణవ మీఁదఁగలాఁడవో యటం
చెన్నఁడు దుఃఖవహ్నిమది
నేపఁ గలంగుచు నుండుఁ బుత్రికా!

కటకటా! నాదు ప్రారబ్ధకర్మవశత
నాంధ్య మొందితి శతవృద్ధునైతి నీదు
తల్లి తొంబది యేండ్ల వృద్ధ యయియుండె
మాకు నీవేకదా దిక్కు మాదుతండ్రి!

జూదరివై యింటి సొమ్మెల్ల నమ్మగా
వించివైచుచు నుండె వీఁడటంచు
పడుచుఁ జేతలకుఁ బొల్పడి నిత్యకర్మముల్
విడనాడి వర్తించు వీఁడటంచుఁ
బలుగాకులం గూడి బ్రాహ్మణధర్మముల్
విడిచి భ్రష్టుండాయె వీఁడటంచు

పిన్న పెద్దలఁ గాంచి భీతిఁ జెందుట మాని
విగతలజ్జుండయ్యె వీఁడటంచు
పదుగురును నిన్ను దూషించు పల్కులవ్వి
ములుకులట్టులు నాడెందమునకుఁ దాఁకు
నాయనా! యిప్పుడైన యన్యాయమైన
ద్యూతమును మాని మాకు విఖ్యాతిఁ దెమ్ము.

పరమపావనమై పేరువడసియున్న
యిట్టిసద్వంశమునఁ బుట్టి చెట్టచెయ్వు
లెట్లు సేయంగఁ దొడఁగితి వించుకేని
మంచిచెడ్డలు గుర్తించి మసల వేల?
మీ తల్లి నోముపు మేలిమి
నీతులు విని బుద్ధిగలిగి నెగడఁగవలదే?
మాతండ్రి! నాదు పలుకులఁ
బ్రీతిగ విని నడువు ముచ్చరీతి నిఁకేనిఁ.

ఇరుగుపొరుగువార లింతటి పలుగాకి
పుడమి లేఁడటంచు నుడువ నాకు
పట్టరాని దుఃఖ మిట్టె వచ్చుచునుండె
నెంతకాల మిటు సహింతుఁ దనయ!

పడరాని సిలుగులం బడి
గడియించిన యాస్తి గంగఁ గలుపుచు జూదం
బుడుగక యాడుచు నాఁబడి
పడనేటికి, లేమిఁ గష్టపడ నేమిటికిఁ?

అనుచుఁ బలుమాఱు నూఱిపోసినను బుద్ధి
రాక మసలెడు తన కుమారకునిఁ జూచి
తండ్రి కొండొక యుక్తి చిత్తమున నెంచి
మఱల నొకతఱి తనయు నిమ్మాడ్కిఁ బలికె.
నాయనా! నీకు నేను దినమున కొక్క
రూప్య మొసఁగుచునుందు వేఱుగఁ దలఁపక
దాని నీయిచ్చవచ్చు చందమున వెచ్చ
పఱుచుకొనుచుండు మెట్టి యక్కఱకునైన.

ఆ విధంబున స్వేచ్ఛగా ననుదినంబు
నావలన రూప్యముం గొంచు నాకుఁ బుణ్య
మొదవ రామాయణమ్మున నొకటిరెండు
పుటలు మాత్రము చదివి విన్పుము కుమార!

అని యిటు తండ్రిసెప్ప విని
యాధరణీసురనందనుండు, నె
మ్మనమున సంతసించి మఱు
మాటవచింపక నాఁటఁగోలెఁ ద
జ్జనకుని సన్నిధానమున
శ్రద్ధ మెయిం బఠియింపఁజొచ్చెఁ బా
వనతర రామచంద్రగుణ
వర్ణనలం దగు నాదికావ్యముల్.

అనుదినముఁ దండ్రివలన రూప్యమ్ము వడయు
నాశచేఁ గొంతతడవు రామాయణమ్ము
నట్లు చదువుచుఁ బడసిన యా ధనమ్ము
తోడ వడపడి జూదమ్మె యాడఁబోడఁగె.

అరిగెఁ గొంతకాల మా రీతి రామాయ
ణము సమాప్తమయ్యెఁ గ్రమముగాఁగ
వృద్ధుఁడైన తండ్రిహృదయ మూరటఁజెందె
సుతుఁడు చిర మొదవ సుగుణి యయ్యె.

శ్రీరామాయణ పఠన
ప్రారంభ నిబద్ధ భక్తిపరవశుఁడును, స
ద్గురుఁడునై విప్రకు [మ్యెన్.
మారుఁడు క్రమముగ సుబుద్ధి మహితుండ
పదపడి భారత సంహితఁ
జదివించెం దండ్రి యదియుఁ జదివి కడు విశా
రదుఁడై విప్రకుమారుఁడు [కున్.
వదలెన్ ద్యూతంబువలని వ్యసనము తుద

* * * *

మంచి పితృశిక్ష యున్న నెమ్మదిగ నెట్టి
చెడుగులను బుద్ధిమంతులఁ జేయవచ్చు
హితకరంబైన యుక్తి యూహించి తల్లి
దండ్రు లాత్మజులను మన్నఁదగు ఋజులుగ.

ఉదయిని

చావలి బంగారమ్మ

ఆగండి చుక్కలు, ఆగిచూడండి
ఇదిగో నాపసిహూన అగపడక
మిణాకంటి రా॥

పాకుచూ నా బాల
పైడికాంతులు జల్ల
పలు తెరంగులపూలు
పరిమళించుచు నుండె ॥ఆ॥

బడుగైన నా కడుపు
భావాలు విరబోయ
భయమేల ? ఉదయినీ
భాస్కరుల జూడగా ? ॥ఆ॥

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా చేతపారిశ్రామిక మహాసభ, పాలకొల్లు

ప్రథమ ఆంధ్రరాష్ట్ర చేతపారిశ్రామిక మహాసభ, ఉప్పాడ
విషయనిర్ధారణ సభ

ప్రథమ ఆంధ్రరాష్ట్ర చేతపారిశ్రామిక మహాసభ, ఉప్పాడ
వాలంటీరు దళము, ఆహ్వానసంఘము

అనంతపురమండల ఆయుర్వేద వైద్యసంఘము, ఉరవకొండ

శ్రీ వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద కళాశాల, బెజవాడ

ఆరవ ఆంధ్రవైద్య సమ్మేళనము, రాజమండ్రి

కాకినాడ ఆంధ్ర ఆయుర్వేద విశ్వవిద్యాలయమువారు బెంగుళూరులో
ఆయుర్వేద చికిత్సాశాఖను ప్రారంభించుట.

జి. సి. ఆర్యాగారు

శ్రీమతి సుకుమారాకౌరుగారు

కంవెల్ల వెంకటకృష్ణయ్యగారు

మాల్వీ షేర్ అలీగారు

సంగీతవిద్వాన్ పి. రామశర్మగారు (రాగిణీదేవి సమాజము)

శ్రీమతి విజయలక్ష్మీ పండిట్ గారు

డి. సత్యనారాయణగారు
(వరిష్ఠులగు ఆంధ్రనటకుడు).

చిరంజీవి శ్రీ సచ్చిదానందమూర్తి

శ్రీమతి కే. సేతూబాయిగారు

శ్రీమతి అన్నాప్రగడ చెన్నగంటమ్మ గారు

శ్రీమతి ఎ నారాయణరావ్ పతి గారు

ఆంధ్ర వైణిక శిఖామణి ముల్గురు శివానందశాస్త్రిగారు

శ్రీమతి కల్యాణసుందరి సీతారాంగారు

సి. యస్. నాయుడు గారు

డా. యస్. చంద్రశేఖర్ గారు

పరమపదమునకు పయనించిన ప్రముఖులు

వాశిరెడ్డి రామయ్యగారు

కె. రామానుజాచారిగారు (పచ్చయప్పకళాశాల చరిత్రాధ్యాపకులు)

రాజపాల వెంకటప్పయ్యగారు

శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మిదేవిగారు

కపిల కృష్ణరావుగారు

కప్పగంతుల వెంకటేశ్వర్లుగారు

తుర్లపాటి ఆంజనేయులుగారు

ముక్కోటి ఏకాదశి పుణ్యదినమున పరమపదించిన
డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యంగారి శవపేటికను
శ్మశానమునకు గొనిపోవునపుడు వెంబడియేగిన ప్రజనులు

జి. కె. చెట్టూరుగారు
(మంగుళూరు కాలేజి ప్రిన్సిపాలు)

పరమపదమునకు పయనించిన ప్రముఖులు

వాశిరెడ్డి రామయ్యగారు

కె. రామానుజాచారిగారు (పచ్చయప్పకళాశాల చరిత్రోధ్యాపకులు)

రాజపాల వెంకటప్పయ్యగారు

శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మీదేవిగారు

కపిల కృష్ణరావుగారు

కప్పగంతుల వెంకటేశ్వర్లుగారు

దుర్లపాటి ఆంజనేయులుగారు

ముక్కోటి ఏకాదశి పుణ్యదినమున పరమపదించిన డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యంగారి శవపేటికను శ్మశానమునకు గొనిపోవునపుడు వెంబడియేగిన ప్రజలు

జె. కె. చెట్టూరుగారు (మంగళూరు కాలేజి ప్రిన్సిపాలు)

వెంకటగిరి గ్రంథాలయసభ

మాడుగుల సారస్వతసంఘ సమావేశము

కుప్పములో జరిగిన హిందీప్రేమీమండలి ప్రారంభోత్సవము

చెన్నపురి ఐటర్న్ కాలేజి ఆంధ్రసంఘము

భారతీయ రాగానుసరణ, గమకములు

వింజమూరి వరాహ నరసింహాచార్యులు

ఒకానొక పాశ్చాత్యశాస్త్రవేత్త చెప్పినట్లు గానము నిఖిల ప్రపంచగ్రాహ్య మగు భాష యనుట చెల్లు. సంగీతమునకు మానవ ప్రపంచమే కాక శిశుపశుపిపీలికాఫణ్యాదులును మరియు చేతనములుగ గోచరించు శిలాదులును విలీనులగుట తథ్యము. కావుననే "రహీమించు జంత్రగాత్రముల రాక్ గరగించు వినులగాంధర్వంబు విద్యరాదు" అని పెద్దనార్యులు నుడివెను. మానవకోటియందలి భాషలు ఆయా ప్రాంతములందు వివిధరీతులుగ నుండినట్లు, ఆయా మృగములు, పక్షులు మున్నగునవి యుచ్చరించు పలుకులు అనంతములుగ నుండినట్లు గానపుపోకడలును ఆయా దేశములందును, ఆయా ప్రాంతములందును కొంత వ్యత్యాసములుగ నుంట గమనింతుము. గానశాస్త్రము నిర్ణయించు స్వరములు, శ్రుతులు, తాళమునందలి లయ మున్నగునవి ప్రతిదేశమందును వారివారి మతముల ననుసరించి యుంట తెల్లము. ఆయా దేశములందును ప్రాంతములందును సంగీతమునందలి శ్రుతులు, స్వరములు, రాగములు మున్నగు వంశములను గూర్చి కడచిన ఆంధ్రపత్రిక ఉగాదిసంచికలందు కొన్నివత్సరములనుండి తెలిపియుంటిమి. ముఖ్యముగా భారతీయ రాగపద్ధతిని గూర్చి చెప్పుచు రాగాంగాది విభాగము జన్యరాగములగూర్చియు విపులముగ భారత ధాత్రి ఉగాదిసంచికలందు చేర్కొని యుంటిమి. ఇట రాగానుసరణీయ గమకములను గూర్చి కొంత చెప్పవలసి యున్నది.

రాగములు స్వరప్రస్తారము ననుసరించున వయ్యు ఆయా రాగముల సువ్యక్తమొనర్చునవి గమకములే. ఉచ్చారణభేదము ననుసరించి భాష మారుచుండినట్లు స్వరములను పలుకుటలో నుపయుక్తములగు గమకభేదములచే రాగములు పోషింపబడి స్ఫురించుచున్నవి. స్వరములందు గమకములు చేర్చు వ్యత్యాసమువలనే ఆయా దేశములందలి గానము, రాగములు కొంత భిన్నముగ స్ఫురించును. ఇట్లగుటచే ఉత్తరమందలి హిందూస్థానీరాగ పద్ధతికిని కర్ణాటకగాన పద్ధతికిని దారి తీయుచున్న దనుట తథ్యము. ఉత్తర దేశమునందు కర్ణాటకరాగములందలి మోహనరాగమునుబోలు సరిగపధస-సధపగరిస, అను భూపాలీరాగము కలదుకాని మన కర్ణాటక మోహనమును ఉత్తరీయ భూపాలీకిని వ్యత్యాసము కనుచునే యున్నాము. ఇట్లు ఉత్తరదక్షిణ రాగములు పెక్కులు సమములుగ కలవుకాని అయ్యవి గమక వ్యత్యాసముచొప్పున భిన్నపద్ధతులుగ గోచరించుచున్నవి. వారి గానమున ముఖ్యముగా జారుగమకము కందుము కాని మనవారు నీ గమకము నుపయోగించినను ఒరిక, నొక్కు, వళి, స్ఫురితము, ప్రత్యాహతము మున్నగు పెక్కులు వెంటవెంటనే స్వరములందు చేర్చుట కలదు. ఇట్లు ఉత్తరదేశమునందలి స్వరోచ్చారణ భిన్నముగనుండి వారి రాగపద్ధతికి దారితీయుచుండ దక్షిణమునందలి కంపితాది గమకయుత స్వరోచ్చారణ కర్ణాటక రాగపద్ధతిని చూపుచున్నది. రాగములందుపయోగించు స్వరములు రెండు ప్రాంతములందును ఒక్కటియైనను రాగములు వారివారి గమకముల ననుసరించి భిన్నపద్ధతులుగ వెలయుచున్నవి.

ఇట్లు ప్రతిదేశమువారును పాశ్చాత్యులు సహితము వారివారి గానములందు వారికనువగు గమకము లుపయోగించుట చూతుము. ఇందుకు కారణము గమకసంయుతములు కాని స్వరములు కండరములు, చర్మములేని అస్థిపంజరములవోలె. ఆయా గమక సంయుతములై రాగములు సువ్యక్తములును, సుబోధకములునగు. కావుననే సోమనార్యుడు "రాగవిబోధ"యందు గమకయుతములు కాని రాగములు చంద్రికలేని రాత్రివలె, తోయవిహీనమగు కాసారముభాతి, పుష్పఫలయుతముకాని భూజముమాడ్కి, సౌందర్యవిహీనకన్యయుంబోలె నిరర్థకమై, నిస్తేజమై, నిర్గుణమై యొప్పునని వాక్రోనెను. కావుననే గమకములు ప్రథమమునుండియు భారతీయగానమున- ముఖ్యముగా కర్ణాటక గానమున- పెక్కువిధములుగ గమనింపబడెను.

పాశ్చాత్యులకును తమ సంగీతమున గమకములు కలవుకాని వారు వానిని తమగానమున నొకవిధమున వెలయించుతరి మనము మన గానమున నొకవిధమున చేర్చుదుము. పాశ్చాత్యులు స్వరములను సంవాది పద్ధతితో నొప్పించుట కెక్కువ యుత్సాహము జూపుదురు కావున వారు గమకముల నుపయోగించుటలో తమ స్వరము ఇతరములతో చేరి పలురకములుగ రోపించునట్లు చేయుదురు. స్వరములు అందుచే నున్నదున్నట్లుగ నుండియు, ఇతర స్వరములతో చేరి యవి రంజకమై యొప్పునట్లు వివిధరీతుల సంవాదిపద్ధతి (Harmonic Principle) ననుసరించుచు వారి గానమున గాంతుము. కాని భారతీయ గానమున స్వరము ఉన్నదున్నట్లుగ పలికింపబడక కంపింపబడుటయు, నిట్లు గమకముతో చేరియుంటయు గందుము. ఒక స్వరమునుండి మరియొక స్వరమునకు చేరునప్పుడు పెక్కువిధము లిట్లు చేరుటయు, రాగకళ నట్లే స్ఫురింపజేయుటయు భారతీయుని పని. పాశ్చాత్యునివలె ఒకస్వరమునకు మరియొకటి ఇంపుసొంపుగ చేర్చి యద్దాని రమింపజేయుటయే తమ పనియని యెంచక భారతీయుడు తన స్వరము నుచ్చరించుటలోనే పలువిధములుగ గంపింపజేసి యందే రాగమును వెలయించును. చిత్రకారుడు పలు రంగు లుపయోగించి మాత్రము చిత్రమును కట్టెదుట గోచరింపజేయక ఆకారంగులతోనే దృఢమూర్త్యంతరగతుల వలన (Light and Shade) నిమ్నోన్నతముల వెలయించి ఆయాకృతిని నిజరూపమున గోచరింపజేయజాలినట్లు గాయకుడు స్వరములను కంపించి వానితో నప్పుడెల్ల రాగకళ గోచరింప జేయుచున్నాడు. ముఖ్యముగ కర్ణాటక గాయకుడు ఒకస్వరమును వివిధరీతుల కంపించి తన కనువగు రాగమునట్లే, అందందే గోచరింపజేయ జాలియుంట విదితము. ఇట్లు మనవారు స్వరములు వివిధముగ గంపించునప్పుడెల్ల కలుగు గమకములను పేర్కొనిరి. గమక మన నిట్లు చెప్పబడెను:

"స్వరస్య కంపో గమకః
శ్రోతృచిత్తసుఖావహః"
(రత్నాకరము)

స్వరము లిట్లు రాగకళాపోషకములగుటకు కంపింపబడునప్పుడెల్ల స్వస్థానశ్రుతిని వీడియుంట గమనీయము. అందుచే నా స్వరము యొక్క శ్రుతివిలువయు నప్పుడెల్ల తాత్కా-

లికముగనైన మారుచుండును. నియతశ్రుతిని విడిచి స్వరము అన్యశ్రుతిచ్ఛాయను పొందుటయే గమక మనవచ్చునని వేంకటమణి యెంచినాడు.

"స్వీయస్థాన శ్రుతిగతా
ఛాయా హ్యన్యాశ్రయామపి,
ఛాయాం గమయతీత్యేష
గమకః పరికీర్తితః"

నియతశ్రుతిని వీడి స్వర మన్యశ్రుతిని జెందుటలో పెక్కువిధములట్లు కలుగజేయవచ్చుననునది స్ఫురించగలదు. అట్లయ్యు సువ్యక్తములుగ దెలియుననియే మనవారు పేర్కొని వానిని వర్ణించిచెప్పినారు. శార్ఙ్గదేవ రామామాత్యాది మత శాస్త్రవేత్తలు గమకములు మొత్తము పదిహేను కలవని వక్కాణించిరి. వేంకటముఖి వీని నిట్లు చెప్పినాడు:

"తిరుపస్ఫురితశ్చైవ
కంపితో లీనమిత్యపి,
ఆందోలితో వళిశ్చాథ
త్రిభిన్నః కురుళో హతా,
ఉల్లాసితః ప్లావితశ్చ
హుంపితో ముద్రితస్తథా,
నామితో మిశ్రితశ్చేతి
భేదాః పంచదశస్మృతాః."

సోమనాథునకు ఇరువది రెండు గమకములు కలవు. కాని ఆరోహణావరోహణములజేర్చి దశవిధ గమకములు మాత్రము చెప్పు నవీనుల మతము సాహస మనవలయును.

గమకముల వివరము

పదిహేను గమకములు వివరించుటలో మన వాగ్గేయులమత మిటు తెలుపబడును.

౧. తిరుపము:— ఒక స్వరము ద్రుతకాలమున మూడవవంతు వేగమున మాత్రము పలుకునప్పుడు వీణె తంత్రియందువలె క్రిందకు అదుముబడి హెచ్చుశ్రుతి కలదిగ జేయబడిన తిరుప మనబడును. సదరు స్వర మిట్లు హింసింపబడెను కావున తిరుప మనబడెను (తిరుప్ = హింసించుట). ఇయ్యది నొక్కు అనియు జెప్పుదురు. వేంకటమఖియు నిట్లు చెప్పినాడు.

"ద్రుతతుర్యాంశవేగేన యుక్తః కంపః స్వరస్య యః" సఏవ తిరుపోనామ గమకః పరికీర్తితః." (చతుర్దండి)

౨. స్ఫురితము:— ద్రుతకాలములో తృతీయాంశవేగమున స్వరములు జంటగా ఆరోహణక్రమమున సస, రిరి, గగ, ఇట్లు పలికింపబడునప్పుడు సనిస, రిసరి, గరిగ ఇట్లు క్రింది శ్రుతినిజేర్చి చెప్పుట యాచారము. ఇక అవరోహణక్రమమున నిట్లుండు జంట స్వరములు పైశ్రుతితో జేర్చి చెప్పుటయుగలదు: సస, నిని, ధధ. ఇట్టి స్వరములు సరిస, నిసని, ధనిధ, ఇట్లు పలికింపబడును. ఇందుచే నియ్యది రెండువిధములుగ దెలియుదుము. ఆరోహణక్రమమున జెప్పబడు జంటస్వరమందలి గమకమునకు స్ఫురితమనియు, అవరోహణక్రమమున జంటస్వరములందలి గమకము ప్రత్యాఘాతమనియు యెంచబడును. (స్ఫురితమన తోచుట అనియు, ప్రత్యాఘాత మన పై స్వరమును కొట్టిరాజేయుట అనియు దెలుపబడెను) వీనిని డోల మని వేంకటమఖి యెంచినాడు.

"...ద్రుతతృతీయాంశ
వేగేనసహితో భవేత్,
స్వరకంపః సఏవోక్తః
స్ఫురితో నామ నామతః,
దృశ్యతే స్ఫురితస్థానే
డోలో లోకే వికల్పితః,
లక్షణం తస్య డోలస్య
పూర్వాచార్యై రుదీరితమ్."
(చతుర్దండి)

3. కంపితము— స్వరము ద్రుతకాలమందర్ధాంశము వేగమున మాత్రము కదలింపబడి హెచ్చు శ్రుతిచ్ఛాయగామినిగ జేయునప్పటి గమకము కంపిత మనబడెను.

"ద్రుతార్ధమానవేగేన
స్వరకంపస్తు కంపితః."
(చతుర్దండి)

౪. లీనము— స్వరము పూర్ణముగ ద్రుతకాలమువేగమున కదలించి పైస్వరముయొక్క ఛాయను అందుకలుగజేయుట లేక పైస్వరముతో విలీనమొనర్చుట, లీన మనబడెను.

"పూర్ణద్రుతప్రమాణేనవేగేనసహితస్తుయః,
స్వరకంపఃస ఏవోక్తోగమకోలీనసంజ్ఞకః."
(చతుర్దండి)

౫. ఆందోలితము— స్వరమును దీర్ఘముగా లఘుప్రమాణకాలము (నాలుగక్షరములుచ్చరించుకాలము) వరకు కదలించి అందు పైస్వరముయొక్క ఛాయను ఆయాపులలో రాజేయుట ఆందోలిత మనబడెను.

"లఘుప్రమాణవేగేన
స్వరకంపస్తు యో భవేత్,
తమాందోలితనామానం
గమకం తద్విదో విదుః."
(చతుర్దండి)

౬. వళి:— ఒక స్వరమును వీణె తంత్రియందువలె వలయాకారముగ (వక్రముగ) బలికించి హెచ్చుస్వరయుత మగునదిగజేయుట వళిగమక మనిరి. వేంకటముఖియు నిట్లు చెప్పినాడు.

"నానావక్రగతస్వార
భిన్నవేగస్పృశోహి యః,
కంపః స్వరాణాం పపున
ర్వళిరి త్యభిధీయతే."
(చతుర్దండి)

౭. త్రిభిన్నము:— మూడుస్వరములొక్కతరి, అనగా ఆయాస్వరమే ముమ్మారు పలుకుటలో కలుగు గమకము త్రిభిన్నమనబడెను. వీణెతంత్రులందు త్రిస్థాయిలలో నాస్వరము పలుకునట్లు మూడుతంత్రులను ఒక్కపర్యాయము మీటుట ఈగమకమునకు కారణము. అందుచే త్రిస్థాయియందును ఒక్కపర్యాయమే ఆయాస్వరము పలికించుటయు కలదు.

"!...ఏవమంద్రాదిస్థాన
త్రితయసంస్పృశామ్,
స్వరాణాం కంపనం లోకే
త్రిభిన్న ఇతి కథ్యతే."

అని వేంకటముఖి తెలిపెను.

౮. కురుళము:— వళియందువలె తంత్రిని వక్రయుతముగబట్టి క్రిందిస్వరమునందే పైస్వరములను రెండు లేక మూడుస్వరములకుపై వానిని పలికించుటయు నాహెచ్చుస్వరములందు సదరుస్వరము విలీనమునొందునట్లు చేయుటయు నీగమకమునకు పేరు. ఇందుచే నిదియు వళిసంజాతమనవచ్చును. వేంకటముఖి

"వళిరేవ ఋజుర్భూత్వా
కురులో నామ కథ్యతే."

అని చెప్పినాడు. ఇయ్యది రెండువిధములుగ గ్రహింతుము. (౧) ఒదిగింపు అనియు (౨) ఒరియిక అనియు రెండువిధములుగ జెప్పుదురు.

ఒదిగింపు:— నోటను పాడుటలో నియ్యది జారునుబోలునని సుబ్బరామదీక్షితులు ఎంచెను. రిమగరి అను పైస్వరములను ఋషభమునుండి పలికి తిరిగి యాస్వరమునకు వచ్చుటలో తంత్రిని లాగి యందట్లు పలికించుట నేర్పరితన మగుచుండ గాత్రమున

'రిమ' అనుచోట ఎక్కుజారును 'గరి' అనుచోట దిగుజారును కలుగును. వీణెయందిట్లు రాగమును బాగుగ బోషించుటకందందు క్రింది స్వరముననే తంత్రిని లాగి యీడ్చుటలో పై స్వరములను పలికించి అంతనే తిరిగి మొదటి స్వరమునే దృఢపరచుట కలదు ఇయ్యది ఒదిగింపుగ జెప్పుదురు. సుబ్బరామ దీక్షితులు 'సగరి' అనునది షడ్జమును వీణెలో మీటిన వెనుక ఆస్థానమందే తీగను యీడ్చి పట్టి గాంధారమును పలికించిన వెనుక ఋషభమును కలిగించుటలో ఒదిగింపుగ నెంచవచ్చునని చెప్పినాడు.

ఒరియిక :— పై స్వరములనుండి క్రిందికి అవరోహణమున దిగునప్పుడు ఒక స్వరము, లేక రెండు, మరి నేర్పుచే నెక్కువ స్వరములను ఆయా క్రింది క్రిందివానితో జేర్చి వెంటవెంటనే మీది స్వరచ్ఛాయను కనుపింపజేయుటయు, నిట్లు పై స్వరములను రాచుకొని దిగుటయు నొరియిక యని యెంచబడెను. 'సనిధప' అని పాడుటలో 'సరినిసధనిప' అనియు, 'సనిధ' 'సనిసధ' అనియు నిట్లు పై స్వరముల నంటుచు రాచుకొని వచ్చుట యాచారము.

౯. ఆహతము :—స్వరమును పలుకుటలో ముందటిస్వరమును కాని, వెనుకటి స్వరమును కాని వేగముగ కొట్టి పలుకుచుంట ఆహతమగును. ఇయ్యదియు రెండు విధములు. ముందటిస్వరమును గొట్టి తిరుగుటరవ అనియు, వెనుకటి స్వరమును గొట్టి తిరుగుట ఖండింపు అనియు దెలిపిరి.

రవ:—పైనుండి క్రిందిస్వరములకు ప్రాకునప్పుడు అద్దానిని రాచుకొని యట్లు దిగుట రవ అనబడును. అనగా 'పమ' అనుటకు 'పపమ' అనుటయే రవ.

ఖండింపు:— పైనుండి క్రింది స్వరములకు ప్రాకుటలో గొన్నిటి విడిచి యట్లు చేయుటలో మధ్య వదలినవానిని తాకి యట్లు దిగుటకు ఖండింపు అనబడెను. మధ్య ఖండింపబడి విడిచిన స్వరమును ఛాయగ నందు చూపుట యీ గమకమున ముఖ్యము. అనగా 'మరి,' అనుచోట వదలివేయబడిన 'గ' యొక్క ఛాయనుకూడ చూపుచు 'మగరి' అనియు నిట్లు 'పరి' అనునప్పుడు "పగరి" అనియు 'గసా' అనుటకు 'గరిసా' అనియు పాడుట ఖండింపనబరగు.

౧౦. ఉల్లాసితము:—స్వరములను ఆరోహణమున కాని అవరోహణమున కాని మిక్కిలి దీర్ఘములుగ బట్టి అన్యస్వరము- అనగా హెచ్చు స్వరయుతములుగ జేయుట ఉల్లాసిత మనబడెను. దీనినే జారు అందురు. ఇయ్యదియు రెండువిధములు: (౧) ఎక్కుజారు (౨) దిగుజారు.

ఎక్కుజారు:— స్వరములారోహణ క్రమమున నుండిన వానిని బలుకుటలో ఒక్క ధ్వనిగ క్రిందినుండి పైకి ఎక్కుట ఎక్కుజారు అందురు.

దిగుజారు:— స్వరములవరోహణ క్రమమున గలిగినప్పుడు వానిని బలుకుటలో ఒక్క నాదముగనే ఎడతెగక క్రిందికి జారుట దిగుజారుగ భావింతుము.

౧౧. ప్లావితము:—స్వరములను మిక్కిలి దీర్ఘములుగ, అనగా ప్లుతకాలము (౧౨ అక్షరములు)వరకు పొడిగించి పట్టి హెచ్చుస్వరగామినిగ జేయుట ప్లావిత మనిరి.

"ప్లుతప్రమాణవేగేన కంపో యః ప్లావితస్తు సః"
(చతుర్దండి)

౧౨. హుంపితము— స్వరములు దీర్ఘకాలమున బలయుతముగ హుంకారముతో బట్టుటకు హుంపితమని పేరు. వీణెయందు క్రిందనుండి నాదమును పెంచుకొని పైగల ౪ లేక ౫ లేక మరి యెక్కువస్వరములకు ఒక్కమారుగ వెళ్లుటకాని, అట్లు పైనుండి దిగుట కాని హుం, హుం అను నాదముచొప్పున పలికించుచుండుటకు హుంపితమనిరి. ఇయ్యదియు జారుభేదముగ గన్పట్టును. వేంకటమఖి యభిప్రాయ మిట్లున్నది.

"మనోజ్ఞతరహుంకార
గర్భితస్వరకంపనమ్,
హుంపితం నామ గమకం
గమకజ్ఞాః ప్రచక్షతే."
(చతుర్దండి)

౧౩. ముద్రితము— నోటినిమూసి స్వరములను కదలికతో బట్టి పాడుటకు ముద్రితమనిరి. ఈ గమకమిందుచే గాత్రయోగ్యముగ నెన్నవచ్చును.

"ముఖస్య సంముద్రణసంభవో య
ఉద్గాయతే ముద్రితకస్వరః స్యాత్"

౧౪. నామితము— స్వరములను ఆయతముగ సూక్ష్మధ్వనితో మృదువుగ బట్టుటయు బాడుటయు నందుగల గమకము నామితమనబడెను.

"స్యాన్నామితో ఒసౌ
నమనాత్స్వరాణామ్"

౧౫. మిశ్రితము:—స్వరములు పలుకుటలో పైవిధములగు రెండుమూడుగమకములు చేర్చినప్పటిగమకము మిశ్రిత మనబడును.

"ఏతేషాం మిశ్రణాత్ జ్ఞేయో
గమకో మిశ్రణాభిధః."
(చతుర్దండి)

ఇట్లు మన ప్రాచీన వాగ్గేయులు పదిహేను గమకములు చెప్పుచుండిరి. ఇవి మనకు గ్రాహ్యములే. కాని నవీనపుస్తకములందు, శ్రీసింగరాచార్యుల వారి పుస్తకములందును పది గమకములు మాత్రము చెప్పబడియుండుట చూతుము. వీనియందు పైవిధములగు ముఖ్యతమ గమకములు కొనము. అవి యావశ్యకములగుట తథ్యము. మరియొక ప్రాచీన శ్లోకమందు దశవిధగమకములు చెప్పబడెను కాని వీనియందు నవీనపుస్తకములందలి వానివలెగాక మన ప్రాచీన వాగ్గేయులెంచిన పెక్కుగమకములు చూతుము. ఈ శ్లోకమిటు చూడుడు.

"తిరుపః స్ఫురితో లీనాం
దోళితో వళిరాహతః,
ఉల్లాసితో హుంపితశ్చ
ఘర్షణామిశ్రితో దశ."

ఈ మతమున (౧) కంపితము (౨) త్రిభిన్నము (౩) కురుళము (౪) ప్లావితము (౫) ముద్రితము ఈ గమకములు కొనము. కంపిత, ప్లావితములు లీనతుల్యములుగ భావింపబడియు, కురుళము వళిగమకమూలమనియు, త్రిభిన్నము స్వరమూర్ఛనప్రస్తారయుతమని యెంచబడియు ముద్రితము గాత్రసంజాతమని భావించియు, నిట్లు వీనిని వేరుగ జేర్కొనలేదని యూహింతుము. మరియొకమతము-

"స్ఫురితః ప్రత్యఘాతశ్చ
కంపితో లీనమిత్యపి,
ఆందోళితో వళిశ్చాథ
హుంపితోల్లాసితౌ తథా."

అనునది కలదు. ఇందు (౧) తిరుపము (౨) ఆహతము, (౩) త్రిభిన్నము, (౪) కురుళము, (౫) ప్లావితము, (౬) ముద్రితము, (౭) నామితము, (౮) మిశ్రితము ఇవి కొనము. ఇందు స్ఫురిత గమకముయొక్క రెండవవిధమునే యెంచుటయు, ముఖ్యమగు ఆహతమునందలి రవ,

ఖండింపు గమకములు, కురుచమందలి ఒదిగింపు, ఒరియుక గమకములు వరకు జేయకపోవుటయు నీయతిమున జారుము, ప్లావిత, నామితములు కూడ గ్రహింపకుంట కంపిత వ్యాఖ్యానము లనియే కాబోలు.

మన శాస్త్రజ్ఞులు, వాగ్గేయులు గ్రహించిన గమకములు, వాని పేర్లు పై విధమున చెప్పబడి నట్లుండుటచే శ్రీ సింగరాచార్యులుగారు, మరి నవీనులు వీరి విరచితపుస్తకములందు దశవిధ గమకము లిట్లు చెప్పబడెను.

"ఆరోహణమవరోహంచ
ఢాలు స్ఫురితకంపితౌ,
ఆహత ప్రత్యాహతశ్చ
త్రిపుచ్ఛాందోళమూర్ఛనాః."

ఇయ్యవి ఏమతిసమ్మతిమగునవియో తెలియకున్నది. నవీనగ్రంథములందు చేర్చుటయు, ప్రాచీనవాగ్గేయుల మతమని అమాయకపు సంగీత విద్యార్థులను పెడత్రోవను బెట్టుటయు సాహసమనవలసియున్నది. ఆరోహణావరోహణములు, త్రిభిన్నము, మూర్ఛన ఇయ్యవి గమకము లనుట ఎట్లో తెలియదు. ప్రాచీన శాస్త్రవేత్తలు, మరి వాగ్గేయుల మతము నకును గమక నిర్వచనమునకును ఇయ్యవి భిన్నములుగ నున్నవి. వీనిని గమకములుగ నెంచ వలనుపడదు. ఇట్లు తెలియకయే నవీన గ్రంథకర్తలతిప్పలబోంతిరలతో పైనను సంగీత గ్రంథముల వెలయించుట సాహసమనియు, విద్యార్థులను పెడత్రోవల బెట్టుటయనియు నవకతిప్పగు.

ఇక సోమనార్యుడు తన "రాగవిబోధ" గ్రంథమున నిరువది రెండు గమకముల తెల్పియుంటయే, వానికెల్ల సంజ్ఞలు ఏర్పఱచి వానితో గ్రంథము వెలయించుటయే గందుము. వీని పేర్లు ఈ విధమున నున్నవి.

ప్రతిహతి, ఆహతి, అనుహతి, ఆహతి, పీడ, డోలన, వికర్ష, గమక; కంప, ఘర్షణ, ముద్ర, స్వరస్థైనమన్య, ప్లుతి, ద్రుతి; పరత, ఉచ్చిత, నిజతలుకొండు సమ, మృదు, కఠిన.

ఇయ్యవి వీణెయందు పలికింపబడు క్రమము సోమనార్యుడు వర్ణించి చెప్పుటచే నీ గమకములు వీణెయం దితడు గ్రహించి చెప్పి నాడనుట చెల్లు. ప్రాచీన వాగ్గేయులు శార్ఙ్గ దేవుడును మున్నగువారి మతమున కియ్య కొన్ని భిన్నములైనయ్యు వీణెయం దితడు గ్రహించి స్వానుభవపూర్వకముగ చెప్పియుండె నని గ్రహింతుము. వీని వివరమిట గ్రంథ బాహుళ్యమునకు జేటుకనుటచే విరమింప బడును. కాని ఇతడు వీనిని సంజ్ఞలతో స్వర ములందు చెప్పవిధము ఆవగా స్వరములపైనను క్రిందను ఇరుప్రక్కలను కొలది గుర్తులుచెప్పి తన గమకములు వెలయించియుంట నీ మతము సులభగ్రాహ్య మగుచున్నది. ప్రతి హతి రెండుకరుపబిందువులు ౦౦ ఇట్లుచేర్చియు, ఆహతి ఒకబిందువుకలనను, అనుహతి పరేఖ బిందుతో -౦ ఇట్లు, అహతిబిందువందుముక్కతో. ఇట్లు వెలయించి వీని నితడు స్వరముల క్రింద చేర్చినాడు. ఇట్లు కొక్కినవి చూతుము.

ఇట పైనిగములకు గమకములన్నియు ప్రతి వాద్యమునను, గాత్రమందును కలుగుట లేదను నది మఱువరాదు. సోమనార్యుని గమకములు వీణె తంత్రిజనితములుగ నున్నవి. ముద్రితము గాత్రయోగ్యముగాని తంత్రియందు కలుగుట దుస్తరము. వీణెయందలి పలిగమకము ఫిడేలు నందు చూపుట కష్టము. వీణె, వేణు, ఫిడేలు మున్నగు వాద్యములందు రాగములు పలికించు చేర్చుచొప్పన అందలి పైనిగములను గమక ములు ఒకవాద్యమందు కొన్నియు, మరియొక వాద్యమున కొన్నియు వాడుదురు

ఫిడేలునందు మరికొన్ని ముఖ్యములగు గమకము లావశ్యకము లని తలంపబడును. ఒక్కొక్క వాద్యమున కనవసు గమకములు చేర్చు చొప్పన చొప్పించి రాగకళపోషించుట మన గాయకులకు క్రొత్తగాకపోయినను, పూర్వము నుండియు మన వాగ్గేయులు తమ వేణు వీణె గాత్రము మొదలగువానినుండి పెక్కుగమక ములు గ్రహించుచుండినను ముఖ్యతమములగువవి పంచదశగమకములు జనగ్రాహ్యములుగ నెన్న బడును. అందుచేతనే పై పదిహేను గమక ములు మనవారు చెప్పుచుండిరి. సోమనార్యు నివలె ప్రతివాద్యమున కావశ్యకములగు గమక ములను తెల్పకని వానినెల్ల వర్ణించుటకు మారుగ అన్నిట ముఖ్యములగు పై పదిహేను గమకములు గ్రహింపబడుట భావ్యమగు చున్నది.

సంజ్ఞలు

గమకములకు ఇక సంజ్ఞలు చెప్పుటయు కీర్తనాదులు వానిసహాయమున విస్వరములతో వెలయించుటయు ముఖ్యమని ఎంచబడుచున్నది. పెద్దకాలమునుండియు పెక్కురు గమకములుకూడ స్వరములకు చేర్చి పాశ్చాత్యుల గీతల పద్ధతి (Staff Notation) వలె భారతీయుల గానము రచించి గ్రంథస్థ మొనర్చుటకు మార్గము లారయుచున్నారు. ఇందుచే నిప్పుడు గమకములకు సంజ్ఞలను పేర్కొనుట కర్తవ్య మగుచున్నది. ఇందును పెక్కురు పెక్కు విధ మతములను చెప్పుచున్నారు. "సంగీతసంప్రదాయప్రదర్శిని" గ్రంథమున బాలయి ంచి శ్రీ దీక్షితులకీర్తనములు తన సంజ్ఞలతో స్వర విరచించి మార్గదర్శకులైన సుబ్బరామ దీక్షితులు గమకములకు పెక్కు సంజ్ఞలు వాడి నారు. ఈపద్ధతి సులభగ్రాహ్యముగ లేదను నది విందుము. నవీనులు గ్రంథములందు గమక ములకు గుర్తులే చెప్పుటలేదు. ఇందు లేఖొందవలు ఎ. ఎం. చిన్నస్వామి మొదలియారుగారు, క్లమెంట్సు మున్నగు సంగీతప్రియులు భారతీయగానమును పాశ్చాత్యుల గీతలపద్ధతితో వెలయించుట భావ్యమని-సులభమని వక్కాణించి యట్లు కొంతక్రమపడియు విఫలమనో రథులైరి. మద్రాసునందు జరిగిన అఖిలభారత గాయకమహాసభలో (౧౯౩౭ వ వత్సరము) గీతలపద్ధతి బాగుగూర్చి కొందఱు తీర్మానించు తిరి యీపద్ధతి మనగానమునకు వీలులేనిసంగ తులు, సారాంశములు చెప్పి యీతీర్మానము నిరాకరింపబడునట్లు చేసితిమి. అందుచేతను మనకనవసరపద్ధతి మారయవలసిన యావశ్య కత కలిగినది.

స్వరముల గమకములకు సంజ్ఞలు చేర్చుటలో సోమనార్యుడు తన నిపుణతను చూపె నని యెంచితిమి. ఇతడుకొలది సంజ్ఞలనే వాడినాడు. ఇతడుపయోగించిన గుర్తులు ఇటచూడుడు.

"సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శిని" గ్రంథ కర్త సుబ్బరామదీక్షితులు పదిహేను గమక ములకు పెక్కుగుర్తు లుపయోగించి యుంట విదితము. ఈయన గుర్తు లిట్లు చూడుడు.

కంపితము అలలవలె m ఇట్లు చెప్పబడెను. స్ఫురిత ప్రత్యాహతములకు మూడుచుక్క లిట్లు చెప్పను ∴, ∵; నొక్కు w; లీన ∧; ఖండింపు √; వలి ∩; ఎక్కుజారు / దిగు జారు ┼; ఒదిగింపు ✕; ఒరియిక ┼ ఇట్లు గుర్తులు చెప్పెను. వీనితో పెక్కు కీర్తనాదు లను చెప్పి స్థిరకీర్తిని గడించినాడు. పెక్కు

గుర్తులతో గీర్తనాదులు వెలయించుట సులభ గ్రాహ్యము కాదనునది విదితమగుటచే సోమనార్యుడెంచినట్లు కొలది సంజ్ఞలు కైకొనుట సుకరము. అంతియే కాని నవీన గ్రంథకర్తల వలె గమక విహీనముగ స్వరములను పేర్కొనుట రాగకళను సులభగ్రాహ్య మొనర్చుట కిష్టపడకుంట యనవచ్చును. ఇందుచే నిట సులభగ్రాహ్యము లగునట్లు గమకములకు గొన్ని గుర్తులనే చేర్చి ఈ క్రిందివిధముగ మేము చెప్పదుము. పాఠకులు వీని గుణాగుణములు తెలుపుటకు వేడువారము.

సుబ్బరామ దీక్షితులు లీనము, ఆందోళితము, ప్లావితములకు వేరువేరు గుర్తులెంచుటకు మారుగ నివి కంపిత భేదములగుటచే నొక్కగుర్తు నుపయోగించుట భావ్యము గ నున్నది. ఇయ్యవి స్వరోచ్చారణ కాలము ననుసరించిన వగుటచే సందర్భానుసారముగ వీనిరీతులు అరవమున క, చలు మున్నగునవి క ఖ గ ఘ; చ ఛ జ ఝ ల నుచ్చారణ సందర్భము ననుసరించి గ్రహించునట్లు తెలియగలము.

౧. ఇందుచే (౧) కంపితము, (౨)లీనము, (3) ఆ దోళితము, (౪) ప్లావితములకు ఒక్క గుర్తు ఇట్లు చెప్పవచ్చును.

౨. నొక్కు అనబడు తిరుపము ఆయా స్వరమున ౹రి, గ్గ ఇట్లు ఒత్తులతో జెప్పవచ్చును. అందుచే సంజ్ఞ వేరుగ నక్కర లేదు.

3. అహతమందలి రవ, ఖండింపు గమకములు సందర్భముననుసరించి తెలియవచ్చుటచే నొక్క గుర్తు చాలును. రవయందు పమ, రిస అనునవి పపమ, రిరిస, ఇట్లు పలుకవలయును కదా. ఖండింపునందు పగ, మరీ మున్నగునవి పమగ, మగరీ ఇట్లు మధ్య విడువబడిన స్వరములను ఛాయగ జూపబడును కదా. ఈరెంటికిని ఒక్కగుర్తు చాలును. అహతగమకమునకు సోమనార్యుడుచెప్పిన బిందువు వీనికి చేర్చవచ్చును. ఇయ్యది స్వరముపైన వ్రాయవచ్చును. తారస్థాయి స్వరములం దీగమకమునకు బిందునందువివు చుక్క చేర్చవచ్చును.

౪. ఉల్లాసితమునందలి ఎక్కుజారు దిగుజారు గమకములకు సుబ్బరామదీక్షితు లెంచినట్లు స్వరములమధ్య వాలుగీతలు ఎక్కుజారునకు / ఇట్లు, దిగుజారునకు / ఇట్లు చెప్పవచ్చును.

౫. కురుళమందలి ఒదిగింపు ఒరిక గమకములు కూడ సందర్భము ననుసరించి గ్రహింపనగును. ఒదిగింపు వీణెయందు క్రింది స్వరమున పైస్వరములు తంత్రినీడ్చిపట్టుటలో కలుగును కావునను గాత్రమున నిది జారునుబోలుటచేతను సందర్భము ననుసరించి గ్రహింపబడును. ఒరికయు నిట్లు "సనిధప" అనుటకు మారుగ "సరినిసధనిపధ" అని స్వరముల నొదిగించి పాడుట కావున నిదియు గ్రాహ్యమే. అందుచే వేరు గమక గుర్తులనావశ్యకములు.

౬. స్ఫురిత ప్రత్యాహతములుకూడ వేరు గుర్తులతో జెప్పనక్కరలేదు. ఇయ్యవి జంట స్వరములందు కలుగుటచే నట్టితావులు సులభగ్రాహ్యములు.

౭. వళిగమకమును ౧ ఇట్లు సుబ్బరామదీక్షితు లెంచెను. ఇట్లే మనమును చెప్పవచ్చును.

౮. హుంపితము జారుభేదమగుటచే రెండు స్వరములందు గల యంతర మెక్కుడుగ నుండినచోట నియ్యది గ్రహింతుము. కావున జారునకు గల గుర్తు చాలును.

౯. ఇక త్రిభిన్నము, ముద్రితము, నామితములకును మిశ్రితమునకును వేరుగుర్తులనావశ్యకములు. అనుభవవేద్యములు. ఎక్కుడుగ రాగాలాపన సంప్రయోజనకరములు. వేరుగుర్తు లక్కరలేదు.

ఇందుచే నాలుగుగుర్తులచే మనకు వలయు గమకము లన్నియు గ్రహింతుము. ఇయ్యవి సంప్రదాయజ్ఞుల మతమునకు భిన్నముకాని విధమున నెంచితిమి. కంపితమునందలి సంజ్ఞయు, ఉల్లాసితమందలి సంజ్ఞలు, వళియందలి ౧ సంజ్ఞయు సుబ్బరామదీక్షితులమతము ననుసరించియు; నహతమందలి ○, . బిందుసంజ్ఞ సోమనార్యునుండియు గ్రహించితిమి. వీనితో గీర్తనాదులు వెలయించుట వానిని సులభగ్రాహ్యములుగను, సువ్యక్తములుగను నొనర్చుటే. ఇప్పుడు పాశ్చాత్యగీతల పద్ధతి ప్రవేశపెట్టనుంకించు చిన్నస్వామి మొదలియారువంటివారికి సహితము తృప్తికలుగునని నమ్మెదుము.

ఇక త్రిస్థాయి స్వరములుచెప్పుట కిప్పుడు వాడుకయందుగల పద్ధతి స్వరములపైనను క్రిందను చుక్కలుచేర్చుట చాలును. ఈచుక్కలు పైగమకసంజ్ఞలందు చేర్చవచ్చును. మంద్రస్థాయిస్వరములు వానిక్రిందిగల చుక్కలు చెప్పుచున్నవి కదా.

తాళమునందలి యంగములు చెప్పుటకు నిలువుగీత లిప్పుడు వాడబడుచున్నవి కదా. వానిదెలియుటకు అట్లే వాడవచ్చును. కాని లఘువు; ద్రుతానుద్రుతములను సుకరముగ దెలియుటకు ఇప్పటివలెగాక నిలువుగ చుక్కలుపయోగించుట యావశ్యకము. లఘువును। ఇట్లు నిలువుగీతవలనను, ద్రుతమును ⋮ ఇట్లు నిలువుగ మూడుచుక్కలును, అనుద్రుతము ఇట్లు : నిలువుగ రెండుచుక్కలును చేర్చి యొప్పించవచ్చును. ఇయ్యవి అచ్చుయంత్రశాలలందు సులభలభ్యములు. ఆవర్తాంతము ‖ ఇట్లు రెండు నిలువుగీతలచే జెప్పవచ్చును.

ఇక కాలమును స్వరములందలి హ్రస్వదీర్ఘాక్షరముల మూలమునను, స్వరములపై ఇప్పటివలె మధ్యమకాల, ద్రుతకాలములకు ఒకటి, మరి రెండు గీతలు ఒప్పించియు నిట్లు దెలుపవచ్చును.

విడుపు కాలమును చూపుటకు ఇప్పటివలె " ఇట్లు కామాల నుపయోగింపవచ్చును. ఎన్ని యక్షరములు వదలి ఎత్తుకొనవలసియుండునో అన్ని కామాలు చూపవచ్చును. ; సెమికోలను రెండుకామాల కాలముగ భావింతము. విశ్రాంతి లయలు స్వరములమధ్య చుక్కనుంచి (full stop) చెప్పవచ్చును. స్వరములందు ఎన్నిచుక్కలున్న అన్నియక్షరముల కాలము విశ్రాంతి కలదని గ్రహింతుము.

ఈ పై యంశములతోను గమకపు గుర్తులతోను మన గానశాస్త్రము నిర్మించిన మిగుల ముదావహమగును. పైన మేము తెలిపిన గమకపు గుర్తులు సులభములు కావున ఆదరణీయములు. తక్కిన యంశములుకూడ పాటించి తాళకాలాదులకును గుర్తులుంచి కీర్తనాదులు వెలయించుట భావ్య మగుచున్నది. ఇట్లు గ్రహించుటకు సంగీతజ్ఞులను అభిమానులను గోరుచు విరమింతును.

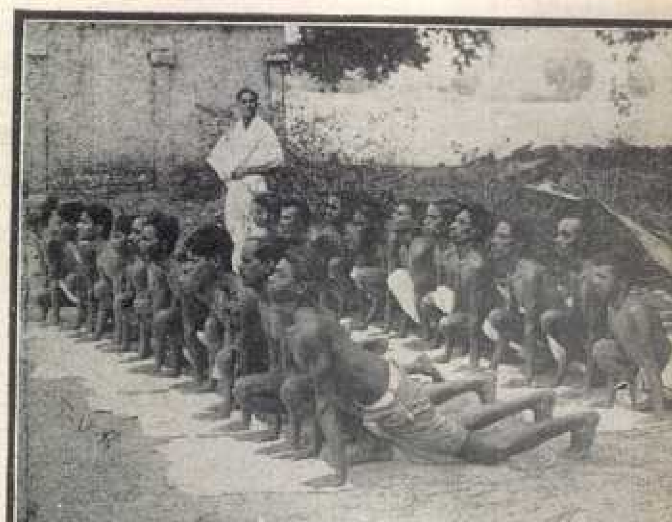

ధర్మవరము తాలింఖానాసభ్యులు- డి. కె. నాను స్మారకసభ

మారుతి యోగవ్యాయామమండలి, రాజమండ్రి

మదనపల్లి ప్రకృతి శిబిరములో సూర్యనమస్కారముల శిక్షణ

వీరభద్ర వ్యాయామమండలి పంచమవార్షికోత్సవము, బందరు

ప్రొఫెసరు రామరాయ తాలింఖానా, అమలాపురము - సభ్యవర్గము

